

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА
ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ

ФИНАЛНА ОЦЕНКА

по тематични направления:

„Ефективност на операциите:
Ориентираност към резултати и степен
на постигане на специфичните цели по
инвестиционен приоритет 9i и 9ii по
Приоритетна ос 3 на Програмата“,

„Ефикасност на операциите:
Реализиране на оптимално съотношение
между вложените ресурси и постигнатите
продукти (индикатори за изпълнение) и
адекватност на прилаганите методологии
за опростено отчитане на разходите“ и

„Оценка на въздействието“

Изпълнител

София, 03.07.2023 г.

“ Документът е изготвен в изпълнение на Договор № Д 03-24/08.09.2022 г. с предмет: „Извършване на оценка на ефективността, ефикасността и въздействието на процедури, насочени пряко или косвено към маргинализирани групи като ромите, по приоритетна ос 3 „Образователна среда за активно социално приобщаване“ на Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014 – 2020“

ОБЩА ИНФОРМАЦИЯ

Номер на договора	Д 03-24
Предмет на договора:	„Извършване на оценка на ефективността, ефикасността и въздействието на процедури, насочени пряко или косвено към маргинализирани групи като ромите, по приоритетна ос 3 „Образователна среда за активно социално приобщаване“ на Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014 - 2020“
Възложител	Изпълнителна агенция „Програма за образование“
Изпълнител	Глобал Адвайзърс АД
Екип, изпълнил договора	Силвия Цанова - ръководител на екипа Бойка Бойнузова - ключов експерт Андрей Лалов - ключов експерт Тодор Николов - ключов експерт
Дата на подписване на договора	08.09.2022 г.
Краен срок на договора	08.07.2023 г.
Вид доклад	Окончателен оценителен доклад
Дата на доклада	03.07.2023 г.

Съдържание

СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ	18
РЕЧНИК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ ТЕРМИНИ.....	20
I. ВЪВЕДЕНИЕ.....	23
II. РЕЗЮМЕ.....	28
i. Ефективност на операциите: Ориентираност към резултати и степен на постигане на специфичните цели по инвестиционен приоритет 9i и 9ii по Приоритетна ос 3 на Програмата	28
ii. „Ефикасност на операциите: Реализиране на оптимално съотношение между вложените ресурси и постигнатите продукти (индикатори за изпълнение) и адекватност на прилаганите методологии за опростено отчитане на разходите“	32
iii. Оценка на въздействието	34
III. МЕТОДОЛОГИЧЕСКИ ПОДХОД	40
Ефективност на операциите: Ориентираност към резултати и степен на постигане на специфичните цели по инвестиционен приоритет 9i и 9ii по Приоритетна ос 3 на Програмата“	40
3.1. Използвани методи за изготвянето на оценката, оценъчни въпроси, източници на данни и информация	40
3.2. Статистически данни на методологията за извършване на оценката.....	41
Ефикасност на операциите: Реализиране на оптимално съотношение между вложените ресурси и постигнатите продукти (индикатори за изпълнение) и адекватност на прилаганите методологии за опростено отчитане на разходите.....	41
3.3. Използвани методи за изготвянето на оценката, оценъчни въпроси, източници на данни и информация	41
3.4. Статистически данни на методологията за извършване на оценката.....	42
Оценка на въздействието	43
3.5. Използвани методи за изготвянето на оценката, оценъчни въпроси, източници на данни и информация	43
3.6. Статистически данни на методологията за извършване на оценката	52
IV. ОЦЕНКА ПО НАПРАВЛЕНИЕ ЕФЕКТИВНОСТ: ОРИЕНТИРАНОСТ КЪМ РЕЗУЛТАТИ И СТЕПЕН НА ПОСТИГАНЕ НА СПЕЦИФИЧНИТЕ ЦЕЛИ ПО ИНВЕСТИЦИОНЕН ПРИОРИТЕТ 9I И 9II ПО ПРИОРИТЕТНА ОС 3 НА ПРОГРАМАТА	53
4.1. Какъв е напредъкът (вкл. постигане на крайните цели) при изпълнение на индикаторите по Приоритетна ос 3, насочени пряко или косвено към маргинализирани групи като ромите, в т.ч. етапните и крайните цели в рамката им за изпълнение?	53
4.2. Какви са външните фактори и степента, в която са повлияли върху постигане/непостигане на заложените индикатори?	59
4.3. Адекватен ли е подборът на целеви групи в процедурите за предоставяне на БФП, обект на оценка, и съответстват ли те на заложените индикатори?	66
4.4. В каква степен данните, събирани за изчисление на индикаторите, са надеждни и качествени? Какви трябва да бъдат параметрите на събираните данни?	69
4.5. Необходимо ли е да се въведе събиране на допълнителни данни от други източници като например административни регистри, социологически проучвания и други? Установени ли са пречки пред използването на информация от административни регистри за целите на	

изпълнението на проектите по ОП НОИР, насочени пряко или косвено към маргинализираните групи, вкл. ромите, и какви са възможните решения за преодоляването им?	75
4.6. До каква степен операциите по ОП НОИР, обект на настоящата оценка, постигат планираните резултати в краткосрочен, средносрочен и дългосрочен план?	76
4.7. Какво помага или пречи за постигане на целите и резултатите на операциите по ОП НОИР, обект на настоящата оценка?	81
4.8. Кои фактори определят по-добрите резултати на дадени операции в сравнение с другите, финансирани в рамките на Програмата?	87
4.9. В каква степен са допринесли изпълняваните по ОП НОИР операции, обект на настоящата оценка за постигането на целите на Стратегията за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства (2015 – 2020) и на Национална стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012 – 2020)?	93
4.10. Налице ли е причинно-следствена връзка между интервенцията /дейностите, извършени по операциите по Приоритетна ос 3/ и постигнатите резултати?	100
V. КОНСТАТАЦИИ, ИЗВОДИ, ЗАКЛЮЧЕНИЯ И ПРЕПОРЪКИ	101
VI. ОЦЕНКА ПО НАПРАВЛЕНИЕ ЕФИКАСНОСТ: РЕАЛИЗИРАНЕ НА ОПТИМАЛНО СЪОТНОШЕНИЕ МЕЖДУ ВЛОЖЕНИТЕ РЕСУРСИ И ПОСТИГНАТИТЕ ПРОДУКТИ (ИНДИКАТОРИ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ) И АДЕКВАТНОСТ НА ПРИЛАГАНИТЕ МЕТОДОЛОГИИ ЗА ОПРОСТЕНО ОТЧИТАНЕ НА РАЗХОДИТЕ	105
9.2. Каква е ефикасността на разходите по посочените процедури, измерена като съотношение между вложените ресурси и постигнатите продукти?	105
6.1.1. Адекватно ли са определени единните ставки за финансиране на дейности за организация и управление на проекти, финансирани от ОПНОИР, стандартните таблици за допустимия размер на почасовото възнаграждение на лицата, наети във връзка с изпълнението на проекти, финансирани от ОПНОИР, стандартните таблици на разходите за единица продукт?	116
6.1.2. Констатации, изводи и препоръки относно използването на опростени варианти на разходите по ОПНОИР	131
6.1.3. Сравнителен анализ на ефикасността на разходите за сходни продукти по включените в обхвата процедури.	132
6.1.4. Какви са разходите за участие в операцията на лице от целевата група?	136
VII. КОНСТАТАЦИИ, ИЗВОДИ, ЗАКЛЮЧЕНИЯ И ПРЕПОРЪКИ	136
VIII. ОЦЕНКА ПО НАПРАВЛЕНИЕ „ОЦЕНКА НА ВЪЗДЕЙСТВИЕТО“	138
4.1. Увеличаване на броя на образователните институции, осигурили подкрепяща среда за включващо образование	138
4.1.1. Оказват ли въздействие мерките по ПОЗ на Програмата за намаляване на различията в резултатите от ученето в различните населени места?	138
4.1.2. Какво е въздействието на ПОЗ на Програмата на регионално ниво (на ниво NUTS 2, област NUTS 3 и община) за намаляване дела на преждевременно напусналите образованието?	146
4.1.3. Какво е териториалното разпределение на включените в операциите деца, ученици и родители от маргинализираните групи в т.ч. роми, и адекватно ли е то на демографската структура на населението – на ниво община, област и район от ниво NUTS 2?	157

4.1.4. Подходящо ли се осъществява координацията на ниво процедури и проекти с общинските планове за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства?	160
4.1.5. Какво е териториалното разпределение на образователните институции, осигурили подкрепяща среда на ниво община, област и район от ниво NUTS 2?	162
4.2. Повишаване броя на успешно интегрираните чрез образователната система деца и ученици от маргинализирани общности, включително роми	164
4.2.1. Ефективни ли са дейностите в подкрепа на взаимодействие в мултикултурна образователна среда и между училищните дейности, с оглед интегрирането на учениците от маргинализирани групи, в т.ч. роми, в образователната система?.....	164
4.2.2. Променят ли се нагласите, основани на етнически произход и културна идентичност по отношение на маргинализирани групи (в т.ч. роми) в подкрепените образователни институции спрямо тези, които не са били включени в операции по ПОЗ?.....	172
Мнение на учителите в детски градини и подготвителни групи в училища	178
Мнение на родителите	179
4.2.3. Променят ли се нагласите към образование на включените в операции родители на деца и ученици от маргинализирани групи в т.ч. роми, спрямо тези които не са били част от операциите?	181
Училищно образование	181
Предучилищно образование.....	183
4.2.4. Променя ли се отношението и нагласите към бъдеща реализация на пазара на труда на ученици от маргинализирани групи, обхванати от операциите по ПОЗ?	185
4.3. Повишаване квалификацията на преподавателите и педагогическите специалисти в системата на образованието за работа в мултикултурна среда	186
4.3.1. Адекватни ли са темите за обучение на педагогически специалисти и непедagogически персонал, в т.ч. образователни медиатори, спрямо идентифицираните в Програмата нужди?	188
4.3.2. В каква степен включените в дейности за повишаване на капацитета за преподаване в мултикултурна среда педагогически специалисти и непедagogически персонал, в т.ч. образователни медиатори, прилагат наученото на практика?.....	192
4.3.3. Какво е въздействието на дейностите за повишаване на капацитета за преподаване в мултикултурна среда на педагогически специалисти и непедagogически персонал, в т.ч. образователни медиатори, за подобряване на образователната среда за деца и ученици от маргинализирани групи, в т.ч. роми?	194
4.3.4. Какви непланирани ефекти по отношение на преподавателите и педагогическите специалисти от изпълнението на мерките могат да бъдат посочени?	208
4.4. Намаляване дела на преждевременно напусналите училище, устойчиво задържане на учениците в образователната система и приобщаване на деца от маргинализирани групи в образователната система.....	209
4.4.1. Какъв е делът на подкрепените по операциите деца и ученици от маргинализирани групи, в т.ч. роми, които продължават в по-горен етап и степен на образование и какво е съотношението им спрямо деца и ученици от маргинализирани групи, в т.ч. роми, които не са били обект на мерки по разглежданите операции по ОПНОИР?.....	209
4.4.2. Какъв е приносът на Приоритетна ос 3 на Програмата в намаляване дела на преждевременно напусналите образователната система?	212

4.4.3. Развиват ли се нагласи за вземане на информирани решения от учениците от маргинализирани групи, в т.ч. роми за продължаване на образованието?.....	221
4.4.4. Какви методи за образователна интеграция и приобщаващо образование са използвани? Как са използвани в посока:	223
- Намаляване дела на преждевременно напусналите училище (ПНУ):	223
- Преодоляване на дискриминацията:	227
- Подобряване на образователните резултати на децата и учениците от маргинализираните общности, включително роми.....	229
4.4.5. Какви са непланираните ефекти по отношение на подкрепените по операциите деца и ученици от маргинализирани групи, в т.ч. роми, свързани с намаляване дела на преждевременно напусналите училище?	232
4.5. Подобряване на образователните резултати на децата и учениците със специални образователни потребности, от маргинализирани групи, в т.ч. роми и постиженията им в овладяването на ключови компетентности.....	233
4.5.1. Каква е връзката между инструментите, разработени в рамките на оценяваните проекти и образователните резултати на децата и учениците от маргинализирани групи, в т.ч. роми?	233
4.5.2. В резултат от изпълнението на проектите подобрили ли са се:	243
- езиковите умения на децата и учениците от маргинализирани групи, в т.ч. роми;	243
- нивото на грамотност на децата и учениците от маргинализирани групи, в т.ч. роми ;	243
- образователните резултати на деца и ученици със специални образователни потребности и в каква степен, вкл. спрямо такива, които не са обект на подкрепа;	243
- постиженията на учениците, включени в дейности по Приоритетна ос 3 на Програмата в НВО и ДЗИ спрямо невключени в Програмата ученици;	243
- отношението към образователния процес на децата и учениците от маргинализирани групи, в т.ч. роми;	243
- отношението към професионална реализация на децата и учениците от маргинализирани групи, в т.ч. роми.....	243
Влияние на процедурите върху езиковите умения и нивото на грамотност на децата и учениците от маргинализирани групи, в т.ч. роми.....	243
Влияние на процедурите върху образователните резултати на деца и ученици със специални образователни потребности и в каква степен, вкл. спрямо такива, които не са обект на подкрепа	249
Влияние на процедурите върху постиженията на учениците, включени в дейности по Приоритетна ос 3 на Програмата в НВО и ДЗИ спрямо невключени в Програмата ученици	249
Влияние на процедурите върху отношението към образователния процес на децата и учениците от маргинализирани групи, в т.ч. роми;.....	258
Влияние на процедурите върху отношението към професионална реализация на децата и учениците от маргинализирани групи, в т.ч. роми.....	262
4.6. Допълняемост спрямо националните политики и програми в областта на образованието:	265

4.6.1. Какво е въздействието на процедурите, насочени пряко или косвено към маргинализирани групи като роми по ПОЗ на Програмата върху политиките и нормативната рамка в областта на образованието?	265
4.6.2. Има ли промени в основните стратегически документи и нормативната рамка, свързани с изпълнението на мерките по ПОЗ на Програмата?	265
4.7. Подобряване на достъпа до образование на маргинализирани групи в т.ч. роми чрез подход ВОМР по ОП НОИР	283
4.7.1. Преодоляване на социално-икономически бариери за достъп до образование за деца и ученици от маргинализирани групи (идентифицирани бариери на територията на МИГ за предучилищно образование, училищно образование, професионално образование)	283
4.7.2. Принос на проектите по ВОМР за образователната интеграция на маргинализирани групи като роми – за намаляване дела на преждевременно напусналите и/или отпаднали от образование деца и ученици от маргинализирани групи, за повишаване обхвата на деца и ученици от маргинализирани групи в образование (включване, връщане или задържане в образование, принос за намаляване на сегрегацията (ако е приложимо), продължаване на образованието в по-горна степен, др.).....	285
4.7.3. Сравнение на подхода ВОМР с останалите подходи (системния подход с конкретен бенефициент МОН, директно предоставяне на БФП чрез интегрирано проектно предложение, процедура за подбор на проекти) за осигуряване на достъп до образование на деца и ученици от маргинализирани групи (например спрямо спецификата на територията и проблемите на местно ниво за образователна интеграция и обхват на целевите групи – по-добро адресиране на проблемите, по-голяма ангажираност / инициативност на местната общност и заинтересованите страни, по-добра работа с родители, ролята на партньорството спрямо липсата на такова при системните проекти; допълняемост и демаркация между подходите – централизиран/системен и местен/териториален по ВОМР).....	298
4.7.4. Каква е оценката за капацитета, нивото на диалога и координацията на участниците в подхода ВОМР според ключовите партньори?	301
4.8. Оценка на въздействието на пандемията от COVID-19 върху проектите, насочени към активно приобщаване и социалноикономическа интеграция на маргинализирани групи в т.ч. роми	302
4.8.1. Как пандемията от COVID-19 е повлияла върху изпълнението на дейностите по проектите, обект на оценка?	302
4.8.2. Какви мерки са предприети за преодоляване на трудностите и проблемите, предизвикани от пандемията от COVID-19?.....	305
4.8.3. Как пандемията от COVID-19 е повлияла върху участието на целевите групи в изпълнението на проектите?	309
4.8.4. Научени уроци и добри практики от справянето с пандемията от COVID-19 – препоръки за програмен период 2021 – 2027 г.	312
4.8.5. Кои са основните въздействия (положителни и отрицателни) от COVID-19 върху изпълнението на дейностите по проектите, обект на оценка?	315
IX. КОНСТАТАЦИИ, ИЗВОДИ, ЗАКЛЮЧЕНИЯ И ПРЕПОРЪКИ.....	316
X. ФИНАЛНИ КОНСТАТАЦИИ, ИЗВОДИ, ЗАКЛЮЧЕНИЯ И ПРЕПОРЪКИ	318
i. Ефективност на операциите: Ориентираност към резултати и степен на постигане на специфичните цели по инвестиционен приоритет 9i и 9ii по Приоритетна ос 3 на Програмата	318

ii. Ефикасност на операциите: Реализиране на оптимално съотношение между вложените ресурси и постигнатите продукти (индикатори за изпълнение) и адекватност на прилаганите методологии за опростено отчитане на разходите	330
iii. Оценка на въздействието	335
ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА	358
ПРИЛОЖЕНИЯ.....	361

Списък на таблиците

Таблица 1 Статически данни от приложената методология	41
Таблица 2 Статически данни от приложената методология	42
Таблица 3 Планирани и изпълнени извадки	45
Таблица 4 Обем на генералните съвкупности по всяка от процедурите	46
Таблица 5 Профил на участващите и неучастващите училища	50
Таблица 6 Общи показатели за резултат, за които е определена целева стойност по ПО 3 и специфични за програмата показатели за резултатите, съответстващи на специфичната цел.....	55
Таблица 7 Общи и специфични показатели за изпълнението по ПО 3.....	55
Таблица 8 Показатели в рамката на изпълнението по ПО 3	56
Таблица 9 Принос на оценяваните процедури към постигане на показателите за изпълнение по ИП 9ii на ПО 3	56
Таблица 10 Принос на оценяваните процедури към постигане на показателите за резултат по ИП 9ii на ПО 3	57
Таблица 11 Резултати от анализа на адекватността на подбора на целевите групи	67
Таблица 12 Изпълнение на индикаторите за резултат за приключилите процедури спрямо заложените в МКПО	88
Таблица 13 Макрохарактеристики на BG05M2OP001- 3.004 и BG05M2OP001-3.020	90
Таблица 14 Макрохарактеристики на BG05M2OP001-3.001 и BG05M2OP001- 3.005	90
Таблица 15 Макрохарактеристики на BG05M2OP001-3.002 и BG05M2OP001- 2.011	91
Таблица 16 Макрохарактеристики на BG05M9OP001- 2.018 и процедурите по подхода BOMP	91
Таблица 17 Принос на оценяваните процедури по Приоритетна ос 3 на ОП НОИР за постигане целите на Национална стратегия на Република България за интегриране на ролята (2012 – 2020)	95
Таблица 18 Принос на оценяваните процедури по Приоритетна ос 3 на ОП НОИР за постигане целите на Стратегия за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства (2015 – 2020)	98
Таблица 19 Резултати от анализ на причинно-следствената връзка между интервенцията и постигнатите резултати	100
Таблица 20 Размер на програмираните средства и верифицирани средства по оценяваните процедури към 30.09.2022 г.	107
Таблица 21 Програмирана, договорена и верифицирана стойност на финансовия ресурс и индикаторите за изпълнение към 30.09.2022 г.	112
Таблица 22 Стойност на разходите за участие на едно лице от целевата група по оценяваните процедури към 30.09.2022 г.....	113
Таблица 23 Коефициент на ефикасност по оценяваните процедури	115
Таблица 24 Съответствие между изискванията за документиране и източниците на информация за прилагане на Методика за определяне на единна ставка за финансиране на дейностите за организация и управление при процедури за конкурентен подбор и директно предоставяне по приоритетни оси 2, 3 и 5 на ОП НОИР.....	118
Таблица 25 Приложимост и размер на единната ставка за разходи за организация и управление по оценяваните процедури.....	121
Таблица 26 Процедури, за които е приложимо използването на стандартна таблица на разходите за единицапродукт.....	126
Таблица 27 Критерии за определяне на сходството по процедури BG05M2OP001- 3.004 и BG05M2OP001- 3.020	132
Таблица 28 Критерии за определяне на сходството по процедури BG05M2OP001-3.001 и BG05M2OP001- 3.005	133
Таблица 29 Критерии за определяне на сходството по процедури BG05M2OP001-3.002 и BG05M2OP001- 2.011	134
Таблица 30 Критерии за определяне на сходството по процедури BG05M9OP001- 2.018 и BOMP.....	135
Таблица 31 Динамика на резултатите на подкрепените училища на външното оценяване и държавните зрелостни изпит през 2015 и 2022 години.....	138

Таблица 32 Резултати на училищата от различните типове населени места според участието им по процедури (2015 и 2022).....	141
Таблица 33 Изменение в позициите на училищата от различните типове населени места, участващи в различните процедури (2022-2015 г).....	143
Таблица 34 Спад в броя на преждевременно напусналите образование на възраст 18 - 24 навършени години	146
Таблица 35 Относителен дял на преждевременно напусналите образование на възраст 18 - 24 навършени години от населението на същата възраст по статистически райони	148
Таблица 36 Групиране на областите в страната според дела на преждевременно напусналите образователната система	151
Таблица 37 Общини с относителен дял на преждевременно напусналите образование на възраст 18 - 24 навършени години от населението на същата възраст към 7 септември 2021 година над 35%	153
Таблица 38 Общини с относителен дял на преждевременно напусналите образование на възраст 18 - 24 навършени години от населението на същата възраст към 7 септември 2021 година между 25% и 35%	154
Таблица 39 Общини с относителен дял на преждевременно напусналите образование на възраст 18 - 24 навършени години от населението на същата възраст към 7 септември 2021 година между 12% и 25%	154
Таблица 40 Общини с относителен дял на преждевременно напусналите образование на възраст 18 - 24 навършени години от населението на същата възраст към 7 септември 2021 година около и под средното за страната.....	155
Таблица 41 До каква степен смятате, че дейностите, извършени от Вашето училище, финансирани по ОП НОИР, са допринесли за реализирането на някоя от следните цели?(Използвани са средни оценки по скала от 1 до 4, където 1 е "В много ниска степен", а 4 "В много висока степен")	175
Таблица 42 До каква степен смятате, че дейностите, извършени от Вашето училище, финансирани по ОП НОИР, са допринесли за реализирането на някоя от следните цели?	176
Таблица 43 До каква степен следните твърдения се отнасят до Вас или до вашето дете: „Детето ми общува с деца от всички етноси в училище“	180
Таблица 44 Профил на образователните институции, от които са включени представители в изследването.....	186
Таблица 45 Профил на респондентите на изследването.....	188
Таблица 46 В кои от следните дейности, организирани от училището на детето Ви, сте взели участие Вие или Вашето дете?	222
Таблица 47 Коефициент на корелация между оценките на учителите за влиянието на инструментите върху образователните резултати на учениците от уязвими групи, в т.ч. роми и оценките за постигнатите образователни резултати в следствие от изпълняваните проекти.....	235
Таблица 48 Връзка между оценките за ефективността от прилагане на методика, включваща различни инструменти за оценка на системните пропуски и затрудненията при усвояване на учебното съдържание от учениците и оценки на учителите за образователните резултати на учениците	236
Таблица 49 Връзка между оценките за ефективността от организиране и провеждане на обучения на педагогическите специалисти за прилагане на инструментариума за ранно идентифициране на ученици в риск от преждевременно напускане на образователната система и за диференциран подход при определяне на потребностите им от предоставяне на индивидуална подкрепа и оценки на учителите за образователните резултати на учениците.....	237
Таблица 50 Кои от следните неща се случиха във Вашето училище/детска градина в резултат от изпълнението на дейностите по проекта/проектите?	239
Таблица 51 Каква е вашата оценка за:	240
Таблица 52 Коефициент на корелация между оценките на педагогическите специалисти за инструментите и оценките за постигнатите образователни резултати в следствие от изпълняваните проекти.....	240
Таблица 53 Коефициент на корелация между оценките на педагогическите специалисти за инструментите и оценките за постигнатите образователни резултати в следствие от изпълняваните проекти.....	241

Таблица 54 Кои от следните неща се случиха във Вашето училище/детска градина в резултат от изпълнението на дейностите по проекта/проектите?	242
Таблица 55 Резултати от НВО и ДЗИ на училищата от основната и контролната група училища през 2010, 2015 и 2022 г.	251
Таблица 56 Изменение във времето (2022 спрямо 2015 г.) на резултатите от НВО и ДЗИ на училищата от основната група и контролната група училища и представяне на ефектите (разлика в разликите)	251
Таблица 57 Изменение във времето (2022 спрямо 2015 г.) на резултатите от НВО и ДЗИ на училищата от основната група (по процедури) и контролната група училища	252
Таблица 58 Разлика в разликите (ефекти) между изменението във времето на резултатите от основната и контролната група училища	253
Таблица 59 Средни оценки (перцентили) от НВО и ДЗИ на училищата от основната група според групата на уязвимост, в която попадат	253
Таблица 60 Изменение във времето (2022 спрямо 2015 г.) на резултатите от НВО и ДЗИ на училищата от основната група разпределени по групи по критерий "образователно ниво на родителите (настойниците)"	254
Таблица 61 Изменение във времето (2022 спрямо 2015 г.) на резултатите от НВО и ДЗИ на училищата от контролната група разпределени по групи по критерий "образователно ниво на родителите (настойниците)"	255
Таблица 62 Разлика в разликите (ефекти) между изменението във времето на резултатите от основната и контролната група училища разпределени по групи по критерий "образователно ниво на родителите (настойниците)"	255
Таблица 63 Средни оценки (перцентили) от НВО и ДЗИ на училищата от основната и контролна група според наличието или не на уязвимост	255
Таблица 64 Изменение във времето (2022 спрямо 2015 г.) на резултатите от НВО и ДЗИ на училищата от основната контролната група разпределени според наличието или не на уязвимост	256
Таблица 65 Разлика в разликите (ефекти) между изменението във времето на резултатите от основната и контролната група училища разпределени по групи по критерий наличие или не на уязвимост	257
Таблица 66 Разпределение на институциите в групи по критерий "образователно ниво на родителите (настойниците)"	257
Таблица 67 Принос на оценяваните процедури по Приоритетна ос 3 на ОП НОИР за постигане целите на Стратегия за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства (2015 – 2020)	266
Таблица 68 Принос на оценяваните процедури по Приоритетна ос 3 на ОП НОИР за постигане целите на Стратегия за намаляване дела на преждевременно напусналите образователната система (2013-2020)	267
Таблица 69 Принос на оценяваните процедури по Приоритетна ос 3 на ОП НОИР за постигане целите на Национална стратегия за учене през целия живот (2014 – 2020)	269
Таблица 70 Принос на оценяваните процедури по Приоритетна ос 3 на ОП НОИР за постигане целите на Национална стратегия за насърчаване и повишаване на грамотността (2014 – 2020)	270
Таблица 71 Принос на оценяваните процедури по Приоритетна ос 3 на ОП НОИР за постигане целите на Национална стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012 – 2020)	273
Таблица 72 Принос на оценяваните процедури по Приоритетна ос 3 на ОП НОИР за постигане целите на Национална стратегия на Република България за равенство, приобщаване и участие на ромите (2021-2030)	277
Таблица 73 Принос на оценяваните процедури по Приоритетна ос 3 на ОП НОИР за постигане целите на Стратегическа рамка за развитие на образованието, обучението и ученето в Република България (2021 – 2030)	278
Таблица 74 До каква степен смятате, че дейностите, извършени от Вашето училище, финансирани по ОП НОИР, са допринесли за реализирането на някоя от следните цели?	286
Таблица 75 До каква степен смятате, че дейностите, извършени от Вашето училище, финансирани по ОП НОИР, са допринесли за реализирането на някоя от следните цели?	286

Таблица 76 До каква степен смятате, че дейностите, извършени от Вашето училище, финансирани по ОП НОИР, са допринесли за реализирането на някоя от следните цели?	287
Таблица 77 До каква степен смятате, че дейностите, извършени от Вашето училище, финансирани по ОП НОИР, са допринесли за реализирането на някоя от следните цели?	288
Таблица 78 До каква степен смятате, че дейностите, извършени от Вашето училище, финансирани по ОП НОИР, са допринесли за реализирането на някоя от следните цели?	290
Таблица 79 До каква степен се отнася до Вас или до Вашето дете:	290
Таблица 80 Кои от следните неща се случиха във Вашето училище/детска градина в резултат от изпълнението на дейностите по проекта/проектите?	292
Таблица 81 Кои от следните неща се случиха във Вашето училище/детска градина в резултат от изпълнението на дейностите по проекта/проектите?	293
Таблица 82 Кои от следните неща се случиха във Вашето училище/детска градина в резултат от изпълнението на дейностите по проекта/проектите?	293
Таблица 83 До каква степен следните твърдения се отнасят до Вас:.....	294

Списък на фигурите

Фигура 1 Използвани методи за набиране на данни и анализ	40
Фигура 2 Използвани методи за набиране на данни и анализ	42
Фигура 3 Използвани методи за набиране на данни и анализ	43
Фигура 4 Степен на влияние на фактор: „Желание за участие от страна на целевите групи“	62
Фигура 5 Количествено разпределение на оценките по видове процедури за фактор: „Желание за участие от страна на целевите групи“	62
Фигура 6 Степен на влияние на фактор: „Подкрепа и съдействие от заинтересовани страни, общински администрации и граждански организации“	62
Фигура 7 Количествено разпределение на оценките по видове процедури за фактор: „Подкрепа и съдействие от заинтересовани страни, общински администрации и граждански организации“	63
Фигура 8 Степен на влияние на фактор: „Адекватна нормативна уредба, административни актове и указания на УО, приложими при изпълнението на дейностите и постигането на резултатите по проекта“	63
Фигура 9 Количествено разпределение на оценките по видове процедури за фактор: „Адекватна нормативна уредба, административни актове и указания на УО, приложими при изпълнението на дейностите и постигането на резултатите по проекта“	64
Фигура 10 Степен на влияние на фактор: „Адекватна реакция на УО, други ангажирани институции и/или партньори, осигуряваща възможност за осъществяване и адаптиране на предвидените дейности, съобразно променената обстановка след въвеждане на противоепидемичните мерки срещу разпространението на COVID-19“	64
Фигура 11 Количествено разпределение на оценките по видове процедури за фактор: „Адекватна реакция на УО, други ангажирани институции и/или партньори, осигуряваща възможност за осъществяване и адаптиране на предвидените дейности, съобразно променената обстановка след въвеждане на противоепидемичните мерки срещу разпространението на COVID-19“	65
Фигура 12 Отговори на въпрос: „Според Вас, адекватен ли е подборът на целеви групи в процедурите и съответстват ли те на заложените индикатори?“	68
Фигура 13 Отговори на въпрос: „В каква степен данните, събирани от УО за изчисление на индикаторите, са надеждни и качествени?“	73
Фигура 14 Отговори на въпрос: „Имате ли предложения за промени в параметрите на събираните данни?“	74
Фигура 15 Отговори на въпрос: „Установили ли сте по време на работата по проекта пречки пред използването на информация от административни регистри?“	76
Фигура 16 Процентно съотношение на верифицирани стойности на индикаторите спрямо целевите стойности, определени в МКПО и Насоките/Указанията за кандидатстване	77
ФИГУРА 17 ПРОЦЕНТНО СЪОТНОШЕНИЕ НА ВЕРИФИЦИРАНИТЕ СТОЙНОСТИ НА ИНДИКАТОРИТЕ СПРЯМО ЦЕЛЕВИТЕ СТОЙНОСТИ, ОПРЕДЕЛЕНИ В ПРОЕКТИТЕ	79
Фигура 18 Процентно съотношение на отчетените стойности на индикаторите спрямо целевите стойности, определени в проектите по отделни процедури за предоставяне на БФП по подхода ВОМР	79
Фигура 19 Отговори на въпрос: „Какво, според Вас допринесе за постигане на целите и резултатите на процедурата, по която изпълнявате/сте изпълнявали проект?“	81
Фигура 20 Отговори на въпрос: „Какво, според Вас е/е било пречка за постигане на целите и резултатите на процедурата, по която изпълнявате/сте изпълнявали проект?“	83
Фигура 21 Отговори на въпрос: „Имали ли сте съществени затруднения в изпълнението на дейностите по проекта, които са довели до: съществена промяна на договора за финансиране, съществено забавяне в изпълнението на дейностите, непостигане на планираните индикатори, финансови корекции и/или др.“	84
Фигура 22 Целеви стойности на планираните индикатори за изпълнение по МКПО и по договорени проекти, представени по процедури	87
Фигура 23 Съотношение между целевите стойности на индикаторите за резултат договорени по проекти, спрямо целевите стойности на индикаторите за резултат в МКПО	88

Фигура 24	Изменения в стойностите на програмираните, договорени и верифицираните средства по оценяваните процедури към 30.09.2022 г.	108
Фигура 25	Изменения в стойността на разходите за участие на едно лице от целевата група на етап програмиране, договаряне и изпълнение към 30.09.2022 г.	114
Фигура 26	Адекватно ли са определени единните ставки за финансиране на дейности за организация и управление на проекти, финансирани от ОПНОИР?	123
Фигура 27	Разпределение на отговорите от Фигура 3 по процедури	123
Фигура 28	Адекватно ли са определени стойностите в стандартните таблици за допустимия размер на почасовото възнаграждение?	125
Фигура 29	Разпределение на отговорите от Фигура 5 по процедури	126
Фигура 30	Адекватно ли са определени стойностите в стандартните таблици на разходите за единица продукт?	130
Фигура 31	Подкрепени училища – промяна 2022 спрямо 2015 година	140
Фигура 32	Относителен дял на преждевременно напусналите образование на възраст 18 - 24 навършени години от населението на същата възраст	147
Фигура 33	Коефициент на асоциация между броя на участниците в процедурите по области и броя на преждевременно напусналите образование на възраст 18 - 24 навършени години от населението на същата възраст по области	148
Фигура 34	Относителен дял на преждевременно напусналите образование на възраст 18 - 24 навършени години от населението на същата възраст по статистически райони	149
Фигура 35	Относителен дял на преждевременно напусналите образование на възраст 18 - 24 навършени години от населението на същата възраст по области	150
Фигура 36	Относителен дял на преждевременно напусналите образование на възраст 18 - 24 навършени години от населението на същата възраст, по общини	153
Фигура 37	Училища, които участват в оценяваните процедури	159
Фигура 38	Бихте ли споделили Вашата оценка за степента на съответствие на процедурата, по която изпълнявате/сте изпълнявали проект, с общинските планове за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства?	161
Фигура 39	Детски градини, участващи в 3.005 по общини	163
Фигура 40	Училища, участващи в 3.005 по общини	164
Фигура 41.	Изпълнявани дейности в подкрепа на взаимодействие в мултикултурна образователна среда и между училищните дейности, с оглед интегрирането на учениците от маргинализирани групи, в т.ч. роми, в образователната система и оценка на тяхната ефективност	165
Фигура 42	Дейности, помогнали ефективно интегриране на учениците от уязвими групи по процедури:.....	168
Фигура 43.	Кои от следните постигнахте в резултат от изпълнението на проектите – направление «Взаимодействие с родителите и други заинтересовани страни»	170
Фигура 44	Бихте ли споделили Вашата оценка за степента на въздействие на дейностите по проекта в подкрепа на взаимодействието в мултикултурна образователна среда?	171
Фигура 45	Бихте ли споделили Вашата оценка за степента на въздействие на дейностите по проекта в подкрепа на между училищните дейности за интегрирането на учениците от маргинализирани групи, в т.ч. роми, в образователната система?	171
Фигура 46.	Кои от следните постигнахте в резултат от изпълнението на проектите – направление „Толерантност и преодоляване на дискриминацията“	173
Фигура 47	Сравнение между мненията на учителите от основна и контролна група училища относно промените на нагласите, основани на етнически произход и културна идентичност по отношение на маргинализирани групи (в т.ч. роми)	174
Фигура 48	Кои от следните неща се случиха във Вашето училище/детска градина в резултат от изпълнението на дейностите по проекта/проектите?	179
Фигура 49	Общуване на деца със свои връстници от различни етноси	179
Фигура 50	Кои от следните неща се случиха във Вашето училище в резултат от изпълнението на дейностите по проекта/проектите?	182

Фигура 51 Кои от следните неща се случиха във Вашето училище в резултат от изпълнението на дейностите по проекта/проектите?.....	182
Фигура 52 Кои от следните неща се случиха във Вашето училище/детска градина в резултат от изпълнението на дейностите по проекта/проектите?	183
Фигура 53 До каква степен следните твърдения се отнасят до Вас:	183
Фигура 54 До каква степен следните твърдения се отнасят до Вас:	184
Фигура 55. Дял на децата/учениците, чийто майчин език е различен от българския, от детските градини/училищата, включени в обученията по проект BG05M2OP001-3.017 „Повишаване на капацитета на педагогическите специалисти за работа в мултикултурна среда“ и взели участие в настоящото изследване.....	187
Фигура 56 Преди провеждането на обученията за работа в мултикултурна среда във Вашето училище/детска градина, бяха ли провеждани консултации/ разговори/ допитвания, с които да бъдат установени основните проблеми, които педагогическите специалисти срещат в ежедневната си работа?	189
Фигура 57. Моля, споделете до каква степен са валидни за Вас следните твърдения:	189
Фигура 58. Темите на обученията за придобиване и надграждане на знанията и уменията за подобряване на работата в мултикултурна среда, в които биха се включили в бъдеще педагогическите специалисти от училищата и детските градини.....	191
Фигура 59 До каква степен прилагате на практика в работата си знанията и уменията, които бяха предложени в рамките на обученията за работа в мултикултурна среда.....	193
Фигура 60. Оценка на оказаното влияние от преминалите обученията за работа в мултикултурна среда върху методите на преподаване	193
Фигура 61. Повиши ли се квалификацията Ви в резултат на проведените обученията?	193
Фигура 62. Получихте ли по-голяма възможност за професионално израстване в резултат на проведените обученията?	193
Фигура 63 Какви нови знания и умения за работа в мултикултурна среда придобихте след преминаването на обученията?.....	195
Фигура 64. Какви нови знания и умения за работа в мултикултурна среда придобихте след преминаването на обученията, свързани с работа с деца/ученици от различни етноси и култури?	196
Фигура 65. Като цяло, как се отрази обучението за работа в мултикултурна среда върху образователната среда за деца и ученици от уязвими групи?	198
Фигура 66. Оценка на оказаното влияние от преминалите обученията за работа в мултикултурна среда върху средата в детската градина/училище и класната стая	198
Фигура 67. Степен, в която обученията за работа в мултикултурна среда, финансирани по ОП НОИР са допринесли за реализирането на цел «Обхващане и образователни постижения»	199
Фигура 68. Степен, в която обученията за работа в мултикултурна среда, финансирани по ОП НОИР са допринесли за реализирането на цел «Нагласи към образованието и включване в образователния процес»	200
Фигура 69. Оценка на оказаното влияние от преминалите обученията за работа в мултикултурна среда върху взаимодействието на педагогическите специалисти с родители на децата/учениците от малцинства и различни култури	200
Фигура 70. Какви нови знания и умения за работа в мултикултурна среда, свързани с работа с родители придобихте след преминаването на обученията?	201
Фигура 71. Степен, в която обученията за работа в мултикултурна среда, финансирани по ОП НОИР, са допринесли за реализирането на цел «Взаимодействие с родителите и други заинтересовани страни»	203
Фигура 72. Подобряването на взаимодействието между деца/ученици, учители и педагогически специалисти, образователни медиатори и родители в училище/детска градина, с цел преодоляване на ранното напускане на образователната система	204
Фигура 73. Влияние от преминалите обученията за работа в мултикултурна среда върху нагласите на педагогическите специалисти за постигане на образователни резултати в мултикултурна среда	204
Фигура 74. Степен, в която педагогическите специалисти се чувстват мотивирани да продължат да развиват и подобряват уменията си за работа в мултикултурна среда.....	205

Фигура 75. Степен, в която обученията за работа в мултикултурна среда, финансирани по ОП НОИР, са допринесли за реализирането на цел «Толерантност и преодоляване на дискриминацията»	205
Фигура 76 Моля посочете в каква степен дейностите за повишаване на капацитета за преподаване в мултикултурна образователна среда на педагогически специалисти и непедagogически персонал, в т.ч. образователни медиатори допринесоха за подобряване на образователната среда	206
Фигура 77. Доволни ли сте от организацията и начина на провеждане на обученията? (данни от проучване сред преподаватели и педагогически специалисти, участвали в обученията по процедура BG05M2OP001-3.017)	208
Фигура 78. Преминатите обучения включваха:	208
Фигура 79 До каква степен смятате, че дейностите, извършени от Вашето училище, [за основна група: финансирани по ОП НОИР], са допринесли за реализирането на някоя от следните цели?	210
Фигура 80 До каква степен следните твърдения се отнасят до Вас или до вашето дете:	211
Фигура 81 До каква степен следните твърдения се отнасят до Вас или до вашето дете:	211
Фигура 82 Записани в образователната система по възрастови групи	213
Фигура 83 Не обхванати (незаписани и отпаднали) деца и ученици по кохорти (година на раждане) ...	214
Фигура 84. Дейности, които са подпомогнали успешното интегриране на ученици от уязвими групи, в т.ч. роми, в училищата.....	216
Фигура 85. До каква степен постигнахте всяко от посочените в резултат от изпълнението на дейностите по ОП НОИР?	218
Фигура 86 В каква степен дейностите по проекта допринасят/допринесоха за намаляване дела на преждевременно напусналите образованието?	220
Фигура 87 До каква степен смятате, че дейностите, извършени от Вашето училище, [за основна група: финансирани по ОП НОИР], са допринесли за реализирането на някоя от следните цели?	222
Фигура 88 Кои от следните дейности, са изпълнявани във Вашето училище? и Кои от следните дейности, помогнаха за ефективно интегриране на учениците от уязвими групи, в това число роми, във Вашето училище?	224
Фигура 89 Кои от следните дейности, са изпълнявани във Вашето училище? и Кои от следните дейности, помогнаха за ефективно интегриране на учениците от уязвими групи, в това число роми, във Вашето училище?	225
Фигура 90 Кои от следните дейности, свързани с осигуряването на подкрепа за предучилищно възпитание се провеждат или са се провеждали във Вашата детска градина/училище?	226
Фигура 91 Кои от следните дейности, са изпълнявани във Вашето училище? и Кои от следните дейности, помогнаха за ефективно интегриране на учениците от уязвими групи, в това число роми, във Вашето училище?	227
Фигура 92 Кои от следните дейности, свързани с осигуряването на подкрепа за предучилищно възпитание се провеждат или са се провеждали във Вашата детска градина/училище?	228
Фигура 93 Кои от следните дейности, са изпълнявани във Вашето училище? и Кои от следните дейности, помогнаха за ефективно интегриране на учениците от уязвими групи, в това число роми, във Вашето училище?	230
Фигура 94 Кои от следните дейности, свързани с осигуряването на подкрепа за предучилищно възпитание се провеждат или са се провеждали във Вашата детска градина/училище?	231
Фигура 95 Подкрепа от кои от следните специалисти е използвало вашето дете през последните години в детската градина/ училището, което посещава/е посещавало:	231
Фигура 96 В каква степен инструментите, разработени в рамките на проекта, оказват влияние върху образователните резултати на децата и учениците от маргинализирани групи, в т.ч. роми?	234
Фигура 97 В каква степен инструментите, разработени в рамките на проекта, оказват влияние върху образователните резултати на децата и учениците от уязвими групи, в т.ч. роми?	235
Фигура 98. До каква степен смятате, че дейностите, извършени от Вашето училище, са допринесли за реализирането на някоя от следните цели?	244
Фигура 99 Кои от следните неща се случиха във Вашето училище/детска градина в резултат от изпълнението на дейностите по проекта/проектите?	246
Фигура 100 До каква степен следните твърдения се отнасят до Вас или до Вашето дете: (сравнение между основна и контролна група, изследване сред родители – училищно образование)	247

Фигура 101 До каква степен следните твърдения се отнасят до Вас или до Вашето дете: (изследване сред родители на деца в детски градини и в предучилищни групи в училища, участвали в проекти по оценяваните процедури)	247
Фигура 102 В каква степен дейностите по проекта допринасят/допринесоха за повишаване на резултатите по български език за деца и ученици от маргинализирани групи, в т.ч. роми? (вкл. и за тези, за които българският език не е майчин)	248
Фигура 103. До каква степен смятате, че дейностите, извършени от Вашето училище, са допринесли за реализирането на някоя от следните цели?	250
Фигура 104 В каква степен дейностите по проекта допринасят/допринесоха за повишаване на резултатите от ученето?	257
Фигура 105 До каква степен смятате, че дейностите, извършени от Вашето училище, финансирани по ОП НОИР, са допринесли за реализирането на някоя от следните цели?	259
Фигура 106 Кои от следните неща се случиха във Вашето училище/детска градина в резултат от изпълнението на дейностите по проекта/проектите?	259
Фигура 107 До каква степен следните твърдения се отнасят до Вас или до Вашето дете: (сравнение между основна и контролна група, изследване сред родители)	261
Фигура 108 До каква степен следните твърдения се отнасят до Вас или до Вашето дете: (сравнение между основна и контролна група, изследване сред родители на деца в детски градини и в предучилищни групи в училище)	261
Фигура 109 До каква степен смятате, че дейностите, извършени от Вашето училище, финансирани по ОП НОИР, са допринесли за реализирането на някоя от следните цели?	262
Фигура 110 До каква степен следните твърдения се отнасят до Вас или до Вашето дете: (сравнение между основна и контролна група, изследване сред родители)	264
Фигура 111 В каква степен са преодолените идентифицираните от Вас социално-икономически бариери на територията на МИГ за достъп до предучилищно, училищно, професионално образование за деца и ученици от маргинализирани групи, в следствие на изпълнение на проекта?	285
Фигура 112 Моля посочете, каква според Вас е степенята на принос на дейностите по проекта за образователната интеграция на маргинализираните групи вкл. роми по следните показатели:	295
Фигура 113 Моля посочете, какви според Вас са предимствата на подхода ВОМР в сравнение с останалите подходи (подход с конкретен бенефициент МОН, директно предоставяне на БФП чрез интегрирано проектно предложение, процедура за подбор на проекти) за осигуряване на достъп до образование на деца и ученици от маргинализирани групи?	298
Фигура 114. Влияние на пандемията от COVID-19 върху изпълнението на дейности, в които са участвали училища, изпълняващи дейности по проекти в обхвата на оценката	304
Фигура 115. Наваксване на пропуснатото от страна на ученици по време на пандемията от COVID-19 – мнение на учители	310
Фигура 116. Наваксване на пропуснатото от страна на ученици по време на пандемията от COVID-19 – мнение на родители	311

СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ

БФП	Безвъзмездна финансова помощ
ВОМР	Водено от общностите местно развитие
ДФЕС	Договор за функционирането на Европейския съюз
ЗУСЕФСУ	Закон за управление на средствата от европейските фондове при споделено управление – (старо наименование ЗУСЕСИФ)
ЕК	Европейска комисия
ЕС	Европейски съюз
ЕСИФ	Европейски структурни и инвестиционни фондове
ЕСФ	Европейски социален фонд
ИАПО	Изпълнителна агенция „Програма за образование“
ИПЦ	Индекс на потребителските цени
ИП	Инвестиционен приоритет
ИСУН	Информационна система за управление и наблюдение на средствата от ЕС
КБ МОН	Конкретен бенефициент Министерство на образованието и науката
КН	Комитет за наблюдение
МИГ	Местни инициативни групи
МКПО	Методология и критерии за подбор на операция
МОН	Министерство на образованието и науката
НСРБИР	Национална стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012 – 2020)
НПИ на НСРБИР	Национален план за изпълнение на Национална стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012 – 2020)
ОП	Оперативна програма
ОП НОИР	Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014 – 2020
ОП РЧР	Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“
ПИ на СОИДУЕМ	План за изпълнение на Стратегията за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства (2015 – 2020)
ПМС	Постановление на Министерски съвет
ПО	Приоритетна ос

СБ	Световна банка
РУО	Регионално управление на образованието
РМС	Решение на Министерски съвет
СОИДУЕМ	Стратегия за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства (2015 – 2020)
ДЗИ	Държавен зрелостен изпит
НВО	Национално външно оценяване
ОРЕС	Обучение от разстояние в електронна среда
ПНУ	Преждевременно напуснали образователната система
СОП	Специални образователни потребности
УО	Управляващ орган
УО на ПО	Управляващ орган на Програма „Образование“ 2021 - 2027

РЕЧНИК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ ТЕРМИНИ

Бенефициент (Бенефициер)	Лицата, посочени в чл.2, ал. 10 от Регламент (ЕС) № 1303/2013 - публична или частна организация, които отговарят за започването или за започването и изпълнението на операции; и в контекста на процедурите за държавни помощи, съгласно чл. 107, параграф 1 от ДФЕС - организация, която получава помощта.
Управляващ орган	Национален, регионален или местен публичен орган, определен да управлява оперативна програма, съгласно Решение № 823/21.10.2015 г. на Министерски съвет.
Индикатори¹ за изпълнение	Индикаторите за изпълнението са свързани с подкрепените операции. Като продукт (output) се разбира това, което е директно произведено/доставено чрез изпълнението на ЕСФ операция, измерено чрез физически или парични единици. Продуктите (outputs) се мерят на нивото на подкрепените хора, субекти (под субекти се разбира организации - група от хора формално организирани за да преследват колективна цел, които могат както да прилагат, така и да бъдат подкрепени чрез проекти, като те следва да бъдат отчитани, само ако се ползват директно от ЕСФ подкрепа, която види до разходи), предоставени стоки или услуги. Те се залагат в ОП на ниво инвестиционен приоритет или специфична цел.
Индикатори за резултат	Индикаторите за резултат улавят очакваните ефекти за участниците или субектите вследствие изпълнението на операция. Индикаторите за резултат следва да кореспондират със специфичните цели заложи за всеки инвестиционен приоритет, който е избран. Те отиват отвъд индикаторите за изпълнение, до колко улавят промяна в ситуацията, в повечето случаи свързана с подкрепените субекти (организации) или участници. Те трябва да са установени максимално близко до осъществените дейности под съответния инвестиционен приоритет, за да се минимизират външните фактори, които биха могли да повлияят на докладваната стойност на индикаторите за резултат.
Минимална помощ (de minimis)	Помощта, която не нарушава и не застрашава конкуренцията или има незначително въздействие върху нея поради своя минимален размер, както е дефинирана в действащия регламент на ЕС, относно прилагането на чл. 107 и 108 от Договора за функционирането на ЕС по отношение на минималната помощ.
Финансови индикатори	Финансовите индикатори са свързани с общата стойност на допустимите разходи, входирани в счетоводната система на сертифициращия орган и сертифицирани от него съгласно б. с) от чл.126 от Регламент № 1303/2013. Те могат да бъдат използвани за наблюдение на прогреса по отношение плащания от наличните фондове за всяка операция, измервания или програмиране във връзка с неговите допустими разходи. Те са задължителни по отношение Рамката на изпълнението.
Постигнат продукт	За целите на настоящия доклад следва да се разбира индикатор за изпълнение

¹ В оперативна програма НОИР се използва терминът „показатели“. За целите на настоящия доклад се приема, че двата термина имат идентично значение.

Вложен ресурс	За целите на настоящия доклад следва да се разбира изразходвани/верифицирани разходи
Разходи за организация и управление	Непреки разходи, свързани с възнагражденията на персонала по администриране на проекта - ръководител на проект, технически сътрудник, счетоводител и друг експертен или технически персонал, както и административните разходи, свързани с управлението на проекта, посочени за допустими в документите по чл. 26, ал. 1 ЗУСЕСИФ. (ПОСТАНОВЛЕНИЕ № 189 ОТ 28 ЮЛИ 2016 Г., Допълнителни разпоредби, т.9)
Непреки разходи	Разходи, които са свързани с изпълнението на дейности, предвидени в проекта, които не допринасят пряко за постигането на неговите цели и резултати, но са необходими за неговото цялостно администриране, управление, оценка и добро финансово изпълнение. (ПОСТАНОВЛЕНИЕ № 189 ОТ 28 ЮЛИ 2016 Г., Допълнителни разпоредби, т.3)
Преки разходи	Разходи, свързани с изпълнението на дейностите по съответния проект, които са пряко насочени към постигането на неговите цели и резултати. (ПОСТАНОВЛЕНИЕ № 189 ОТ 28 ЮЛИ 2016 Г., Допълнителни разпоредби, т.7)
Разходи за възнаграждения	Разходи за заплати по трудово или служебно правоотношение, разходите за възнаграждения, определени в заповед на органа по назначаване, съответно в трудов договор по чл. 110 от Кодекса на труда, за възлагане на допълнителни задължения във връзка с дейности по изпълнение и/или управление на проект, или по сключен договор за услуга, включително разходите за социални и здравни осигуровки, дължими от работодателя, органа по назначаването или възложителя. (ПОСТАНОВЛЕНИЕ № 189 ОТ 28 ЮЛИ 2016 Г., Допълнителни разпоредби, т.8)
Основна извадка	Извадка от училища и/или детски градини, в които са изпълнявани дейности по проекти финансирани в рамките на процедурите в обхвата на настоящата оценка
Контролна извадка	Сходни по профил училища, в които не са изпълнявани дейности по проекти финансирани в рамките на процедурите в обхвата на настоящата оценка
Перцентил	Перцентилите са статистическа мярка за позицията, разделяща подреденото разпределение на данните на сто равни части. Тази мярка за позицията предоставя информация за процента на наблюдения на дадена променлива, подредени от най-ниската към най-високата, които са под нейната стойност. По този начин 20-ия перцентил (P20) би бил стойността на променливата, разположена на границата на първите 20 единици от наблюдението.
Контрафактологична оценка на въздействието	Контрафактологична оценка на въздействието (наричана още съпоставителна оценка) е оценка, при която, за да бъде оценено въздействието са сравнявани резултатите между участвалите в интервенциите образователни институции (училища и детски градини, респективно учители, педагогически специалисти и родители) и контролна група сходни училища, които не са

	<p>участвали в интервенциите. При сравнението между двете групи се установяват ефектите на оценяваните процедури по отношение на всички посочени цели и резултати, към които интервенциите се стремят. Съпоставителният анализ е „сравнение между това, което действително се е случило и това, което би се случило при липса на намеса“.</p>
--	---

I. ВЪВЕДЕНИЕ

Докладът по настоящата оценка е изготвен в изпълнение на Договор № Д03-24/08.09.2022 г. с предмет: „Извършване на оценка на ефективността, ефикасността и въздействието на процедури, насочени пряко или косвено към маргинализирани групи като роми, по приоритетна ос 3 „Образователна среда за активно социално приобщаване“ на Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014 – 2020““, сключен между Изпълнителна агенция „Програма за образование“ - Възложител и „Глобал Адвайзърс“ АД – Изпълнител.

Основната цел на оценката е „Оценка на ефективността, ефикасността и въздействието на процедурите за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ (БФП), насочени към активно приобщаване и социално икономическа интеграция на маргинализирани групи, в т.ч. роми, по Приоритетна ос 3 „Образователна среда за активно социално приобщаване“ на Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014 – 2020“.

Настоящата оценка е изготвена в съответствие с техническата спецификация на Възложителя за изготвяне на оценката и обхваща отговори на оценителни въпроси от тематични направления:

1. Ефективност на операциите: Ориентираност към резултати и степен на постигане на специфичните цели по инвестиционен приоритет 9i и 9ii по Приоритетна ос 3 на Програмата:

- в каква степен включените в процедурите, посочени в т. 3.4 от Техническата спецификация, индикатори са адекватни на целите на съответната процедура, инвестиционен приоритет и приоритетна ос;
- доколко заложените стойности на индикаторите по всяка една процедура са изпълнени, както и доколко тяхното изпълнение допринася за постигане на стойностите на индикаторите на ниво инвестиционен приоритет, приоритетна ос и Програмата като цяло;
- степента на постигане на целите при съпоставяне на действителните и очакваните резултати от дейностите, извършени по операциите по Приоритетна ос 3, насочени пряко или косвено към маргинализирани групи като роми.

2. „Ефикасност на операциите: Реализиране на оптимално съотношение между вложените ресурси и постигнатите продукти (индикатори за изпълнение) и адекватност на прилаганите методологии за опростено отчитане на разходите“

3. Оценка на въздействието

В рамките на посочените тематични направления, в настоящия доклад, отговорът на въпросите е извършен чрез оценка на зададените от Възложителя оценъчни въпроси в рамките на тематични направления „Ефективност“, „Ефикасност“ и „Въздействие“, както следва:

Ефективност на операциите: Ориентираност към резултати и степен на постигане на специфичните цели по инвестиционен приоритет 9i и 9ii по Приоритетна ос 3 на Програмата:

- 1.1/ Какъв е напредъкът (вкл. постигане на крайните цели) при изпълнение на индикаторите по Приоритетна ос 3, насочени пряко или косвено към маргинализирани групи като ромите, в т.ч. етапните и крайните цели в рамката им за изпълнение?
- 1.2/ Какви са външните фактори и степента, в която са повлияли върху постигане/непостигане на заложените индикатори?
- 1.3/ Адекватен ли е подборът на целеви групи в процедурите за предоставяне на БФП, обект на оценка, и съответстват ли те на заложените индикатори?
- 1.4/ В каква степен данните, събирани за изчисление на индикаторите, са надеждни и качествени? Какви трябва да бъдат параметрите на събираните данни?
- 1.5/ Необходимо ли е да се въведе събиране на допълнителни данни от други източници като например административни регистри, социологически проучвания и други? Установени ли са пречки пред използването на информация от административни регистри за целите на изпълнението на проектите по ОП НОИР, насочени пряко или косвено към маргинализираните групи, вкл. ромите, и какви са възможните решения за преодоляването им?
- 1.6/ До каква степен операциите по ОП НОИР, обект на настоящата оценка, постигат планираните резултати в краткосрочен, средносрочен и дългосрочен план?
- 1.7/ Какво помага или пречи за постигане на целите и резултатите на операциите по ОП НОИР, обект на настоящата оценка?
- 1.8/ Кои фактори определят по-добрите резултати на дадени операции в сравнение с другите, финансирани в рамките на Програмата?
- 1.9/ В каква степен са допринесли изпълняваните по ОП НОИР операции, обект на настоящата оценка за постигането на целите на Стратегията за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства (2015 – 2020) и на Национална стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012 – 2020)?
- 1.10/ Налице ли е причинно-следствена връзка между интервенцията /дейностите, извършени по операциите по Приоритетна ос 3/ и постигнатите резултати? (допълнителен оценъчен въпрос, формулиран от Изпълнителя)

Ефикасност на операциите: Реализиране на оптимално съотношение между вложените ресурси и постигнатите продукти (индикатори за изпълнение) и адекватност на прилаганите методологии за опростено отчитане на разходите:

- 1.1/ Каква е ефикасността на разходите по посочените процедури, измерена като съотношение между вложените ресурси и постигнатите продукти?
- 1.1.1/ Адекватно ли са определени единните ставки за финансиране на дейности за организация и управление на проекти, финансирани от ОПНОИР, стандартните таблици за допустимия размер на почасовото възнаграждение на лицата, наети във връзка с изпълнението на проекти, финансирани от ОПНОИР, стандартните таблици на разходите за единица продукт?
- 1.1.2/ Констатации, изводи и препоръки относно използването на опростени варианти на разходите по ОПНОИР
- 1.1.3/ Сравнителен анализ на ефикасността на разходите за сходни продукти по включените в обхвата процедури.

1.1.4/ Какви са разходите за участие в операцията на лице от целевата група? (допълнителен оценъчен въпрос, формулиран от Изпълнителя)

Оценка на въздействието:

• **Увеличаване на броя на образователните институции, осигурили подкрепяща среда за включващо образование**

1/ Оказват ли въздействие мерките по ПОЗ на Програмата за намаляване на различията в резултатите от ученето в различните населени места?

2/ Какво е въздействието на ПОЗ на Програмата на регионално ниво (на ниво NUTS 2, област NUTS 3 и община) за намаляване дела на преждевременно напусналите образованието?

3/ Какво е териториалното разпределение на включените в операциите деца, ученици и родители маргинализирани групи в т.ч. роми, и адекватно ли е то на демографската структура на населението – на ниво община, област и район от ниво NUTS 2?

4/ Подходящо ли се осъществява координацията на ниво процедури и проекти с общинските планове за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства?

5/ Какво е териториалното разпределение на образователните институции, осигурили подкрепяща среда на ниво община, област и район от ниво NUTS 2? (допълнителен оценъчен въпрос, формулиран от Изпълнителя)

• **Повишаване броя на успешно интегрираните чрез образователната система деца и ученици от маргинализирани общности, включително роми**

1/ Ефективни ли са дейностите в подкрепа на взаимодействие в мултикултурна образователна среда и между училищните дейности, с оглед интегрирането на учениците от маргинализирани групи, в т.ч. ромите, в образователната система?

2/ Променят ли се нагласите, основани на етнически произход и културна идентичност по отношение на маргинализирани групи (в т.ч. ромите) в подкрепените образователни институции спрямо тези, които не са били включени в операции по ПОЗ?

3/ Променят ли се нагласите към образование на включените в операции родители на деца и ученици от маргинализирани групи в т.ч. роми, спрямо тези които не са били част от операциите?

4/ Променя ли се отношението и нагласите към бъдеща реализация на пазара на труда на ученици от маргинализирани групи, обхванати от операциите по ПОЗ? (допълнителен оценъчен въпрос, формулиран от Изпълнителя)

• **Повишаване квалификацията на преподавателите и педагогическите специалисти в системата на образованието за работа в мултикултурна среда**

1/ Адекватни ли са темите за обучение на педагогически специалисти и непедagogически персонал, в т.ч. образователни медиатори, спрямо идентифицираните в Програмата нужди?

2/ В каква степен включените в дейности за повишаване на капацитета за преподаване в мултикултурна среда педагогически специалисти и непедagogически персонал, в т.ч. образователни медиатори, прилагат наученото на практика?

3/ Какво е въздействието на дейностите за повишаване на капацитета за преподаване в мултикултурна среда на педагогически специалисти и непедagogически персонал, в т.ч.

образователни медиатори, за подобряване на образователната среда за деца и ученици от маргинализирани групи, в т.ч. ромите?

4/ Какви непланирани ефекти по отношение на преподавателите и педагогическите специалисти от изпълнението на мерките могат да бъдат посочени? (допълнителен оценъчен въпрос, формулиран от Изпълнителя)

• **Намаляване дела на преждевременно напусналите училище, устойчиво задържане на учениците в образователната система и приобщаване на деца от маргинализирани групи в образователната система**

1/ Какъв е делът на подкрепените по операциите деца и ученици от маргинализирани групи, в т.ч. роми, които продължават в по-горен етап и степен на образование и какво е съотношението им спрямо деца и ученици от маргинализирани групи, в т.ч. роми, които не са били обект на мерки по разглежданите операции по ОПНОИР?

2/ Какъв е приносът на Приоритетна ос 3 на Програмата в намаляване дела на преждевременно напусналите образователната система?

3/ Развиват ли се нагласи за вземане на информирани решения от учениците от маргинализирани групи, в т.ч. ромите за продължаване на образованието?

4/ Какви методи за образователна интеграция и приобщаващо образование са използвани? Как са използвани в посока:

- намаляване дела на преждевременно напусналите училище (ПНУ);
- преодоляване на дискриминацията;
- подобряване на образователните резултати на децата и учениците от маргинализираните общности, включително ромите.

5/ Какви са непланираните ефекти по отношение на подкрепените по операциите деца и ученици от маргинализирани групи, в т.ч. роми, свързани с намаляване дела на преждевременно напусналите училище? (допълнителен оценъчен въпрос, формулиран от Изпълнителя)

• **Подобряване на образователните резултати на децата и учениците със специални образователни потребности, от маргинализирани групи, в т.ч. ромите и постиженията им в овладяването на ключови компетентности**

1/ Каква е връзката между инструментите, разработени в рамките на оценяваните проект и образователните резултати на децата и учениците от маргинализирани групи, в т.ч. ромите?

2/ В резултат от изпълнението на проектите подобрили ли са се:

- езиковите умения на децата и учениците от маргинализирани групи, в т.ч. ромите;
- нивото на грамотност на децата и учениците от маргинализирани групи, в т.ч. ромите ;
- образователните резултати на деца и ученици със специални образователни потребности и в каква степен, вкл. спрямо такива, които не са обект на подкрепа;
- постиженията на учениците, включени в дейности по Приоритетна ос 3 на Програмата в НВО и ДЗИ спрямо невключени в Програмата ученици;
- отношението към образователния процес на децата и учениците от маргинализирани групи, в т.ч. роми (допълнителен оценъчен въпрос, формулиран от Изпълнителя);
- отношението към професионална реализация на децата и учениците от маргинализирани групи, в т.ч. роми (допълнителен оценъчен въпрос, формулиран от Изпълнителя).

- **Допълняемост спрямо националните политики и програми в областта на образованието**

1/ Какво е въздействието на процедурите, насочени пряко или косвено към маргинализирани групи като ромите по ПОЗ на Програмата върху политиките и нормативната рамка в областта на образованието?

2/ Има ли промени в основните стратегически документи и нормативната рамка, свързани с изпълнението на мерките по ПОЗ на Програмата? (допълнителен оценъчен въпрос, формулиран от Изпълнителя)

- **Подобряване на достъпа до образование на маргинализирани групи в т.ч. ромите чрез подход ВОМР по ОПНОИР:**

1/ Преодоляване на социално-икономически бариери за достъп до образование за деца и ученици от маргинализирани групи (идентифицирани бариери на територията на МИГ за предучилищно образование, училищно образование, професионално образование)

2/ Принос на проектите по ВОМР за образователната интеграция на маргинализирани групи като ромите – за намаляване дела на преждевременно напусналите и/или отпаднали от образование деца и ученици от маргинализирани групи, за повишаване обхвата на деца и ученици от маргинализирани групи в образование (включване, връщане или задържане в образование, принос за намаляване на сегрегацията (ако е приложимо), продължаване на образованието в по-горна степен, др.).

3/ Сравнение на подхода ВОМР с останалите подходи (системния подход с конкретен бенефициент МОН, директно предоставяне на БФП чрез интегрирано проектно предложение, процедура за подбор на проекти) за осигуряване на достъп до образование на деца и ученици от маргинализирани групи (например спрямо спецификата на територията и проблемите на местно ниво за образователна интеграция и обхват на целевите групи – по-добро адресиране на проблемите, по-голяма ангажираност / инициативност на местната общност и заинтересованите страни, по-добра работа с родители, ролята на партньорството спрямо липсата на такова при системните проекти; допълняемост и демаркация между подходите – централизиран/системен и местен/териториален по ВОМР).

4/ Каква е оценката за капацитета, нивото на диалога и координацията на участниците в подхода ВОМР според ключовите партньори? (допълнителен оценъчен въпрос, формулиран от Изпълнителя)

- **Оценка на въздействието на пандемията от COVID-19 върху проектите, насочени към активно приобщаване и социалноикономическа интеграция на маргинализирани групи в т.ч. роми**

1/ Как пандемията от COVID-19 е повлияла върху изпълнението на дейностите по проектите, обект на оценка?

2/ Какви мерки са предприети за преодоляване на трудностите и проблемите, предизвикани от пандемията от COVID-19?

3/ Как пандемията от COVID-19 е повлияла върху участието на целевите групи в изпълнението на проектите?

4/ Научени уроци и добри практики от справянето с пандемията от COVID-19 – препоръки за програмен период 2021 – 2027 г.

5/ Кои са основните въздействия (положителни и отрицателни) от COVID-19 върху изпълнението на дейностите по проектите, обект на оценка? (допълнителен оценъчен въпрос, формулиран от Изпълнителя).

II. РЕЗЮМЕ

i. Ефективност на операциите: Ориентираност към резултати и степен на постигане на специфичните цели по инвестиционен приоритет 9i и 9ii по Приоритетна ос 3 на Програмата

Настоящото резюме представя резултатите от оценката по тематично направление „Ефективност на операциите: Ориентираност към резултати и степен на постигане на специфичните цели по инвестиционен приоритет 9i и 9ii по Приоритетна ос 3 на Програмата“ по Договор № Д03-24 от 08.09.2022 г. за изпълнение на обществена поръчка с предмет „Извършване на оценка на ефективността, ефикасността и въздействието на процедури, насочени пряко или косвено към маргинализирани групи като ромите, по приоритетна ос 3 „Образователна среда за активно социално приобщаване“ на Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014 – 2020“. Възложител по договора е Изпълнителна агенция „Програма за образование“, а Изпълнител – „Глобал Адвайзърс“ АД.

Оценката обхваща 23 процедури по Приоритетна ос 3 на ОП „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014-2020 г. (ОП НОИР), насочени пряко или косвено към маргинализирани групи, в т.ч. роми, 15 от които са процедури за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ (БФП) по подхода Водено от общностите местно развитие (ВОМР) с финансиране по ОП НОИР. Датата, към която са анализирани данните в настоящия доклад, е 30.09.2022 г.

МЕТОДОЛОГИЯ НА ОЦЕНКАТА

Методологията за изпълнение на настоящата оценка е фокусирана върху тематично направление Ефективност на операциите и оценителните въпроси, поставени от Възложителя. Използваните методи за набиране на данни са: кабинетно проучване; консултации със заинтересовани страни (интервюта и фокус-групи) и анкетно проучване, а методите за анализ: анализ на индикатори; анализ на логиката на интервенция; анализ на приноса; дескриптивна статистика; анализ на мнението на заинтересованите страни и експертна оценка. Методите за набиране на данни и за техния анализ са подбрани на база на оценителните въпроси, наличната информация, и данни, които са набрани допълнително по време на осъществяване на оценката. Изборът за използването им при извършване на оценката е обусловен от необходимостта за осигуряване на данни с възможно най-пълнен обхват и най-високо качество, така че да се осигури нужната база за формулиране на адекватни отговори на оценъчните въпроси. Методите взаимно се допълват, така че ограниченията на даден метод да бъдат компенсирани от предимствата на друг. Посочените методи са съобразени с Насоките на Европейската комисия за оценка на социално-икономическото развитие EVALSED и с Ръководството на ЕК за мониторинг и оценка на европейската кохезионна политика (за ЕСФ) от 2018 г.

За осъществяване на оценката са използвани налични данни от системата за мониторинг на програмата (финансови данни, индикатори, данни за участниците в операциите), статистически данни, данни от предходни анализи, стратегически и нормативни документи и др.

В допълнение са набрани първични данни чрез интервюта с представители на УО на ОП НОИР, с представители на конкретен бенефициент МОН (3 интервюта), с представители на УО на ОП РЧР (1 интервю), с представители на ЦКЗ (1 интервю) и проведени фокус групи с представители на УО и КН на ОП НОИР (2 фокус групи), както и проведено в периода 15.12.2022 – 11.01.2023 г. анкетно проучване сред 105 бенефициента (от общо поканени 276).

ОСНОВНИ ОТПРАВНИ ТОЧКИ, ИЗВОДИ И ЗАКЛЮЧЕНИЯ

По процедурите, обект на настоящата оценка, се констатира напредък в приноса им за постигане на целите на ОП НОИР, в частност на ПО 3 на Програмата, изразени чрез индикаторите за изпълнение и резултат. В някои от случаите, приносът на оценяваните операции за постигането на целевите стойности на индикаторите по Програмата е в порядъка от 75 до 85%.

Риск от непостигане на заложената в Програмата стойност е налице единствено за индикатор за изпълнение 3213 „Лица над 16 години (включително роми), включени в курсове по ограмотяване или в курсове за усвояване на учебно съдържание, предвидено за изучаване в класове от прогимназиалния етап на основното образование по ОП“, включен в оценяваните процедури, свързани с ограмотяване на възрастни.

По отношение на постигането на целите и резултатите, заложи в операциите по ОП НОИР, обект на настоящата оценка, може да се заключи, че в краткосрочен план по операциите, които са приключили (BG05M20P001-3.001, BG05M20P001-3.002 и BG05M20P001-3.004) като цяло са постигнати във висока степен. Въз основа на постигнатия напредък при индикаторите за изпълнение и данните за договорените индикатори за резултат по операциите, които са в процес на изпълнение анализът показва, че в средносрочен план планираните резултати се постигат с очаквано темпо и в по-дългосрочен план може да се прогнозира, че в края на програмния период планираните резултати ще бъдат постигнати, а в някои случаи и значително надхвърлени, като напр. индикатора за резултат P3211 „Деца, ученици, младежи от етнически малцинства (включително роми), интегрирани в образователната система“.

Значим принос за постигане на целите и резултатите на процедурите в обхвата на оценката имат адекватните на целите и резултатите целеви групи, дейности, продължителност и бюджет, както и че процедурите са програмирани в съответствие с реалните нужди от подкрепа за целевите групи. В проведените интервюта и фокус групи се подчертава ключовата роля на мотивацията на ангажираните с изпълнението на дейности професионалисти, както и на ръководителите на/от съответната институция / организация, която е ангажирана с изпълнението на конкретния проект.

Не се идентифицират сериозни пречки, влияещи негативно върху постигането на целите и резултатите на процедурите в обхвата на оценката, с някои изключения и ефектите от пандемията COVID – 19.

Определянето на количествено измерими индикатори за резултат, които измерват нови качествени промени в състоянието на участниците при излизане от операцията, може да бъде определено като добра практика.

Използването на индикатори за резултат (като „нетен коефициент на записване в детските градини– 84%“ по BG05M20P001-3.001 и по BG05M20P001-3.005 „Групов нетен коефициент на записване в детските градини – повишение с 2% за периода на операцията“), за които са заложи твърде амбициозни цели или са податливи на влияние на фактори извън ефекта от дейностите по операцията, е индикация за риск за качеството на планирането или на наблюдението на интервенциите. В този случай рискът не е значим, защото те са допълнителни специфични за операцията индикатори.

Липсата на определени целеви стойности на относими към програмата индикатори в МКПО и съответно определянето на такива в Условия или Насоки за кандидатстване на процедурите, които се отчитат в края на проектите, води до невъзможност за обективна текуща оценка на приноса на мерките по дадена операция за постигане на целите на Програмата. В допълнение, доколкото индикаторите са част от МКПО, би следвало промени в тях, вкл. определяне на целеви стойности, да се осъществява от КН, съгласно чл. 11, ал. 1, т. 1 от ПМС № 79 от 10 април 2014 г.

Идентифицирана е необходимост от промяна на параметрите на събираните данни, чрез промяна на дефинициите на съществуващи индикатори или добавяне на нови отчитащи и качествена промяна по отношение на участниците.

Най-голяма степен на влияние за постигане на заложените индикатори по операциите са имали следните външни фактори: адекватната реакция на институциите, вкл. УО по време на ограничителните мерки, наложени в следствие на Ковид-19 пандемията и мотивацията за участие на целевите групи в дейностите по проектите. С висока степен на влияние са и наличието на подкрепа и съдействие от общински администрации и граждански организации и наличието на адекватна нормативна уредба, административни актове и указания на УО, приложими при изпълнението на дейностите.

Оценката на външните фактори, повлияли за непостигането на индикатори от бенефициенти, както и споделеното от тях мнение, определя три основни групи външни фактори, свързани с непостигането на планирани индикатори: такива, свързани с неналичие или липса на мотивация на целевите групи; свързани със затруднения, произтекли от пречки пред осъществяване на предвидените дейности, в резултат на противоепидемичните мерки срещу разпространението на COVID-19 и свързани с финансови предизвикателства, произтичащи от увеличаващата се инфлация.

Подборът на целевите групи по процедурите в обхвата на оценката е адекватен и те съответстват на заложените индикатори с някои изключения: в един от случаите (BG05M2OP001-3.004) целевите групи са дефинирани без възрастово ограничение, за разлика от индикатора за изпълнение. В друг от случаите целеви групи не са част от групите, които се очаква да са задължително включени в дейности и съответно не са включени в индикатор за изпълнение при наличие на кореспондиращ такъв на ниво ОП (BG05M2OP001-3.001 и BG05M9OP001-2.018).

Въз основа на извършения документален анализ и проведеното проучване може да се твърди, че данните събирани за изчисление на индикаторите, във висока степен са надеждни и качествени, възможни са обаче допълнителни действия за подобрене на процесите, които гарантират надеждност и качество.

Не са идентифицирани пречки пред използването на информация от административни регистри за целите на изпълнението на проектите по ОПНОИР с едно изключение (затруднения на УО по отношение използването на информация от НЕИСПУО).

Разглеждането на дейностите, свързани с образователна интеграция, осъществявани от ЮЛНЦ, като дейности с икономически характер и съответно прилагането на правилата за предоставяне на помощ в режим „минимална помощ“ (de minimis) води до ограничаване участието на ЮЛНЦ с опит в процедурите на подбор, поради натрупване на помощ в режим „минимална помощ“.

Пълният национален обхват и изпълнението на операциите от КБ МОН е сериозна предпоставка за постигане на по-добри резултати по операциите в случаите, в които поставените цели предполагат прилагане на системен подход. Схемите за финансиране чрез процедури на подбор на проектни предложения се оценяват, като предпоставка за постигане на по-добри резултати, когато е необходим локален подход, таргетиран подход или е необходим индивидуализиран дизайн и подход към изпълнението на дейностите и се очаква висока степен на проактивност или иновативност за решаване на проблемите и постигане на целите на операциите. Общ

фактор при анализирани операции с по-добра ефикасност на разходите за единица сходен продукт и които постигат планираните резултати е наличието на опростени варианти на разходи.

Операциите по Приоритетна ос 3 на ОП НОИР имат съществен принос за постигане целите на Стратегията за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства (2015 – 2020) и на Национална стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012 – 2020).

ПРЕПОРЪКИ

- При програмиране на операции УО да предвиди в МКПО да бъдат определяни целеви стойности на индикаторите, рефериращи към индикатори по ОП, както и да не бъде допускано с Условия или Насоки за кандидатстване да бъдат определяни такива с дефинирани на ниво Условия или Насоки за кандидатстване целеви стойности, които подлежат на отчитане в края на проектите.
- При планиране на бъдещи операции, УО да осигури внимателно проследяване на интервенционната логика, така че да се осигурява съответствие на целевите групи със заложените индикатори.
- Да се извършат необходимите координирани действия от страна на отговорните в системата на МОН звена за подобряване на възможностите за извършване на допълнителна валидация на микроданните в НЕИСПУО. Тази препоръка следва да се осъществи в максимално кратък срок.
- Да се допълни процедурата в Наръчника за управление на ОП НОИР описваща подхода, стъпките и отговорните звена за събиране и обработка на данните за целите на наблюдението и докладването по програмата с описание на дефинициите на индикаторите, източниците на данни за проследяването им и механизъм за проверка и допълнително валидиране за целите на годишните доклади и докладване на данни към ЕК. Доколкото операциите по ОП НОИР приключват своето изпълнение най-късно до края на тази година и предвид очакваното въвеждане на функционалности в ИСУН за обобщаване на данните за индикаторите за целите на докладването по програмата, УО следва да прецени в каква степен и дали не е удачно тази препоръка да се вземе предвид по отношение наръчника за управление на Програма „Образование“.
- За следващи операции би било подходящо УО да вземе предвид предложението да се използват в по-голяма степен индикатори, които да проследяват качествената промяна в следствие на осъществените дейности по отношение на участниците в операциите и да се положат по-нататъшни усилия за по-ясно дефиниране на основните индикатори, свързани с интеграцията на уязвими групи. За добър пример по отношение на количествено измерими индикатори отчитащи качествена промяна могат да служат операциите: BG05M2OP001-3.005, BG05M2OP001-2.011 и BG05M2OP001-3.020, при която изградената система от индикатори се използва и в методиката за оценка на проектните предложения, като ангажимента за различните постижения се отчита с различна тежест, съобразно значимостта на индикатора за постигане на политиката, в принос на която е операцията.
- УО следва да осигури определянето на целеви стойности на индикаторите по операциите да бъде предшествано от прецизни анализи на очакваните резултати от интервенциите.
- УО следва внимателно да анализира дали не са заложили твърде амбициозни цели при някои типове специфични за операциите индикатори или причините за неизпълнение са свързани с ограничена степен на влияние на интервенциите върху такъв тип индикатори, с оглед бъдещето им използване.
- При планиране на следващи операции УО следва да осигури специфичните за операциите индикатори за резултат да са установени максимално близко до планираните дейности под

съответната операция, за да се минимизират външните фактори, които биха могли да повлияят на докладваната им стойност.

- УО следва, ако е необходимо да извърши допълнителен преглед по отношение определянето режима на помощ за ЮЛНЦ, изпълняващи дейности/проекти, свързани с образователна интеграция. Ако се счита за подходящо, да се извърши преглед на опита на други държави членки или да се осъществи консултация с МФ и ГД Конкурентност (GD Competition), с оглед изследване на възможностите за преодоляване на това препятствие. Препоръката следва да се вземе предвид при програмирането на следващи операции.

ii. „Ефикасност на операциите: Реализиране на оптимално съотношение между вложените ресурси и постигнатите продукти (индикатори за изпълнение) и адекватност на прилаганите методологии за опростено отчитане на разходите“

Настоящото резюме представя резултатите от оценката по тематично направление „Ефикасност на операциите: Реализиране на оптимално съотношение между вложените ресурси и постигнатите продукти (индикатори за изпълнение) и адекватност на прилаганите методологии за опростено отчитане на разходите“ по Договор № Д 03-24 от 08.09.2022 г. за изпълнение на обществена поръчка с предмет „Извършване на оценка на ефективността, ефикасността и въздействието на процедури, насочени пряко или косвено към маргинализирани групи като ромите, по приоритетна ос 3 „Образователна среда за активно социално приобщаване“ на Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014 – 2020“. Възложител по договора е Изпълнителна агенция „Програма за образование“, а Изпълнител – Глобал Адвайзърс АД.

Оценката обхваща 23 процедури по Приоритетна ос 3 на ОП „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014-2020 г. (ОП НОИР), насочени пряко или косвено към маргинализирани групи, в т.ч. роми, 15 от които са процедури за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ (БФП) по подхода Водено от общностите местно развитие (ВОМР) с финансиране по ОП НОИР. Датата, към която са анализирани данните в настоящия доклад е 30.09.2022 г.

МЕТОДОЛОГИЯ НА ОЦЕНКАТА

Методологията за изпълнение на настоящата оценка, е фокусирана върху тематично направление „Ефикасност“ и оценителните въпроси поставени от Възложителя. Използваните методи за набиране на данни са: кабинетно проучване; консултации със заинтересовани страни (интервюта и фокус-групи) и анкетно проучване, а методите за анализ: анализ на индикатори; анализ на логиката на интервенция; анализ на вложени ресурси и постигнати резултати; дескриптивна статистика; анализ на мнението на заинтересованите страни; експертна оценка и извеждане на примери (case studies). Методите за набиране на данни и за техния анализ са подбрани на база на оценителните въпроси, наличната информация, и данни, които са набрани

допълнително по време на осъществяване на оценката. Изборът за използването им при извършване на оценката е обусловен от необходимостта за осигуряване на данни с възможно най-пълнен обхват и най-високо качество, така че да се осигури нужната база за формулиране на адекватни отговори на оценъчните въпроси. Методите взаимно се допълват, така че ограниченията на даден метод да бъдат компенсирани от предимствата на друг. Посочените методи са съобразени с Насоките на Европейската комисия за оценка на социално-икономическото развитие EVALSED и с Ръководството на ЕК за мониторинг и оценка на европейската кохезионна политика (за ЕСФ) от 2018 г. За осъществяване на оценката са използвани налични данни от системата за мониторинг на програмата (финансови данни, индикатори, данни за участниците в операциите), статистически данни, данни от предходни анализи, стратегически и нормативни документи и др.. В допълнение, са набрани първични данни чрез интервюта с представители на УО на ОП НОИР (1 интервю), с представители на конкретен бенефициент МОН (3 интервюта), с представители на УО на ОП РЧР (1 интервю), с представители на ЦКЗ (1 интервю) и проведени фокус групи с представители на УО и КН на ОП НОИР (2 фокус групи), както и проведено в периода 15.12.2022 – 11.01.2023 г. анкетно проучване сред 105 бенефициента (от общо поканени 276).

ОСНОВНИ ОТПРАВНИ ТОЧКИ, ИЗВОДИ И ЗАКЛЮЧЕНИЯ

Процедурите, обект на настоящата оценка, отговарят на критериите за ефикасност доколкото при равни други условия с по-малко от предварително планираните и договорени средства е постигнат или надскочен заложеният резултат. Тези резултати могат да се приемат за окончателни по отношение на процедурите, които са приключили своето изпълнение - BG05M2OP001-3.001 „Подкрепа за предучилищното възпитание и подготовка на деца в неравностойно положение“, BG05M2OP001- 3.002 „Образователна интеграция на учениците от етническите малцинства и/или търсеци или получили международна закрила“, BG05M2OP001-3.004 „Ограмотяване на възрастни – Фаза 1“ и BG05M9OP001- 2.018 „Социално- икономическа интеграция на уязвими групи. Интегрирани мерки за подобряване достъпа до образование“ – Компонент 1“. Данните за останалите процедури следва да се приемат под условие и като временна снимка на изпълнението им до датата, до която е възприето да бъдат анализирани или 30.09.2022 г.

Анализът на **етап програмиране** на финансовия ресурс по операциите показва, че с малки изключения, не са налице съществени промени от първоначално планираните бюджети. Двойното увеличение на бюджета по процедура BG05M2OP001-3.001 „Подкрепа за предучилищното възпитание и подготовка на деца в неравностойно положение“, е придружено със съответното увеличение на първоначално заложените стойности на индикаторите, което означава, че е спазен баланса при програмирането на мерките по операцията.

Промените в бюджета по процедура BG05M2OP001-2.011 „Подкрепа за успех“ са следствие от спецификата на операцията, която е програмирана по две приоритетни оси – ПО 2 и ПО 3.

Значително увеличение от първоначално определеното финансиране се наблюдава и при процедура BG05M9OP001-2.018 „Социално- икономическа интеграция на уязвими групи. Интегрирани мерки за подобряване достъпа до образование“ – Компонент 1“. Тук следва да се има предвид, че това е първата по рода си интегрирана операция, включваща мерки по три оперативни програми (ОП РР, ОП РЧР и ОП НОИР). Според мнението на участниците в проведените интервюта с представители на ЦКЗ и УО на ОП РЧР, процедурата е представлявала сериозно предизвикателство, както на етапа на програмиране, така и на етапа на реализацията на дейностите. Това до известна степен обяснява и наложилите се промени в предварително заложените параметри на процедурата по ОП НОИР.

Резултатите от анализа на оценяваните процедури на **етап договаряне** не се различават съществено от тези на етап програмиране. И тук при повечето процедури не се наблюдават

значителни дисбаланси. Изключение прави процедура BG05M2OP001-3.020 „Ограмотяване на възрастни – 2“, при която процентът на договорени спрямо планирани средства е едва 39%. Ниският процент на договорени средства, както и на целеви стойности на индикаторите по процедурата води до риск от непостигане на заложените в МКПО параметри на операцията.

Средствата за финансиране изпълнението на стратегии на ВОМР са програмирани като част от ПОЗ, ИП 9ii. Релокирането на неизразходвания ресурс от тях за операции в рамките на същия ИП не изисква нарочна промяна в ОП НОИР. В тази връзка, непредприемането от страна на УО на съответните стъпки за изпълнение на решението на КН и изменение на ОП НОИР за освобождаване на средствата, за които няма сключени споразумения за изпълнение на стратегии на ВОМР и актуализиране на сумата в Таблица 10: Измерение 4 на Програмата, носи единствено риск от информационен характер.

Анализът на **етап изпълнение** показва, че логично, операциите които са приключили своето изпълнение отчитат най-висок процент на верифицирани спрямо програмирани/договорени средства. Това са BG05M2OP001-3.001 „Подкрепа за предучилищното възпитание и подготовка на деца в неравностойно положение“, BG05M2OP001- 3.002 „Образователна интеграция на учениците от етническите малцинства и/или търсеци или получили международна закрила“, BG05M2OP001- 3.004 „Ограмотяване на възрастни – Фаза 1“ и BG05M9OP001- 2.018 „Социално-икономическа интеграция на уязвими групи. Интегрирани мерки за подобряване достъпа до образование“ – Компонент 1“ (последната процедура е добавена в тази група за целите на анализа, защото макар и да не е формално отчетена, поради напредъка ѝ в отчитането на данни би могла да се счита за такава). Останалите операции са в изпълнение към момента на изготвяне на настоящия доклад и съответно изводи по отношение на този елемент от оценката по направление „Ефикасност“ биха били прибързани и неточни.

Подходите и методите за определяне на размера на опростените варианти на разходи са установени съобразно принципите, където е приложимо, и изискванията на Регламент (ЕС) № 1303/2013, както и Указанията за опростените варианти за разходите на Европейската комисия (EGESIF_14-0017). Съобразено е и приложимото национално законодателство. Въз основа на посоченото, може да се твърди, че ставките и размера на опростените варианти на разходи са адекватно определени.

ПРЕПОРЪКИ

- При бъдещо планиране на операции, особено на такива, предполагащи сложност и многообразие от дейности и мерки, УО да осигури програмирането на процедури да се предхожда от прецизен анализ, гарантиращ обвързаността на предвидения финансов ресурс със заложените цели, дейности и индикатори;
- Въпреки, че по информация от УО, неизразходваният ресурс за финансиране изпълнението на стратегии на ВОМР е релокиран, е препоръчително УО да извърши преценка дали да внесе в КН писмена процедура за промяна в МКПО на операция „Осигуряване на достъп до качествено образование в малките населени места и в трудно достъпните райони“ и проект на решение за изменение на ОП НОИР с цел актуализиране на сумата в Таблица 10 Измерение 4 на Програмата.

iii. Оценка на въздействието

Настоящото резюме представя резултатите от оценката по тематично направление „Оценка на въздействието“ по Договор № Д03-24 от 08.09.2022 г. за изпълнение на обществена поръчка с

предмет „Извършване на оценка на ефективността, ефикасността и въздействието на процедури, насочени пряко или косвено към маргинализирани групи като ромите, по приоритетна ос 3 „Образователна среда за активно социално приобщаване“ на Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014 – 2020“. Възложител по договора е Изпълнителна агенция „Програма за образование“, а Изпълнител – „Глобал Адвайзърс“ АД.

Оценката обхваща 23 процедури по Приоритетна ос 3 на ОП „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014-2020 г. (ОП НОИР), насочени пряко или косвено към маргинализирани групи, в т.ч. роми, 15 от които са процедури за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ (БФП) по подхода Водено от общностите местно развитие (ВОМР) с финансиране по ОП НОИР. Датата, към която са анализирани административни данни свързани с ОП НОИР в настоящия доклад, е 30.09.2022 г.

МЕТОДОЛОГИЯ НА ОЦЕНКАТА

Методологията за изпълнение на настоящата оценка е фокусирана върху критерия за оценка Въздействие и оценителните въпроси по посочения критерий, поставени от Възложителя. Използваните методи за набиране на данни са: кабинетно проучване; консултации със заинтересовани страни (интервюта и фокус-групи); анкетно проучване и телефонни интервюта, а методите за анализ: експертна оценка; статистическа обработка на получените данни; извеждане на примери (case studies); дескриптивна статистика; корелационен анализ; оценка базирана на теорията и съпоставителна оценка на въздействието (контрафактологична оценка) по метода разлика в разликите (Difference in differences). Методите за набиране на данни и за техния анализ са подбрани на база на оценителните въпроси, наличната информация, и данни, които са набрани допълнително по време на осъществяване на оценката. Изборът за използването им при извършване на оценката е обусловена от необходимостта за осигуряване на данни с възможно най-пълно обхват и най-високо качество, така че да се осигури нужната база за формулиране на адекватни отговори на оценъчните въпроси. Методите взаимно се допълват, така че ограниченията на даден метод да бъдат компенсирани от предимствата на друг.

За осъществяване на оценката са използвани данни от: НСИ (наблюдение на работната сила и Преброяване на населението 2021 г.), Портала за отворени данни - eGOV.bg, налични данни от системата за мониторинг на Програмата, данни от предходни анализи и др.

Набрани са първични данни чрез: проучване (проведено в периода април-май, 2023г.) сред: 634 учители в училища, участвали в проекти по оценяваните процедури, 794 - педагогически специалисти по процедура BG05M2OP001 - 3.017, 472 - педагогически специалисти в детски градини и предучилищно образование, участвали в оценяваните процедури, 944 - родители на деца в участвали в проектите училища и детски градини, 253 - родители на деца в училищна възраст в училища, неучаствали в процедурите (контролна група) и 158 - учители в училища, неучаствали в процедурите (контролна група), проведени интервюта с представители на УО на ОП НОИР, с представители на конкретен бенефициент МОН (3 интервюта), както и проведени фокус групи с представители на УО и КН на ОП НОИР (2 фокус групи) и проведено в периода 15.12.2022 – 11.01.2023 г. анкетно проучване сред 105 бенефициента (от общо поканени 276).

ОСНОВНИ ОТПРАВНИ ТОЧКИ, ИЗВОДИ И ЗАКЛЮЧЕНИЯ

Оценяваните процедури по ПОЗ имат съществено въздействие за постигане на целите на Националната стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012 – 2020), Стратегията за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства (2015 – 2020), Стратегията за намаляване дела на преждевременно напусналите образователната система (2013-2020), Националната стратегия за насърчаване и повишаване на грамотността (2014 – 2020) и редица други от основните стратегически документи в сектор Образование, чрез реализиране на съществена част от заложените в тях мерки. Натрупания опит и добрите практики по оценяваните процедури по ПОЗ: BG05M2OP001-3.005 „Активно приобщаване в системата на

предучилищното образование“ и BG05M2OP001-3.004 „Ограмотяване на възрастни – Фаза 1“ имат косвено въздействие върху нормативната рамка в сферата на образованието.

Въз основа на извършения анализ може да се твърди, че реализираните проекти по оценяваните процедури, в умерена степен, заедно с други мерки, като въведения Механизъм за съвместна работа на институциите по обхващане, включване и предотвратяване на отпадането от образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст, допринасят за спад в дела на преждевременно напусналите образователната система. Доколкото не са налице данни за динамичния ред на изследвания показател на ниво области и общини, не е възможно да се проследи категорично влиянието на оценяваните процедури на ниво община, област и регион.

Въпреки общите негативни тенденции по отношение на резултатите от НВО и ДЗИ на учениците, интервенциите по оценяваните процедури са довели до над 6% въздействие върху резултатите от НВО и ДЗИ, като въздействието им е по-голямо при училищата с по-голямо наличие на ученици от уязвими групи. Това е довело до запазване на позициите на участвалите училища (участието им в проекти по оценяваните процедури допринася за това да запазят своите позиции и да не бележат спад) и при спад в контролната група, ефектите от интервенцията са положителни. Ако не бяха финансираните по оценяваните процедури дейности, участващите в процедурите училища биха понижили своите резултати с между 6 и 8 перцентила. От това следва, че подобряването на образователните постижения на учениците от уязвими групи продължава да бъде сериозно предизвикателство.

Все още дистанциите в резултатите от ученето по оста село-малък град-областен град-столица са големи. Оценяваните процедури в едно с другите прилагани инструменти на национално и локално равнище, не успяват да преодолеят тези различия, като все още разликите между населените места се запазват, а в някои от случаите, се задълбочават.

Осъществените дейности по оценяваните проекти, според учители и бенефициенти са довели по-скоро до умерено, а според родителите до значително подобряване на езиковите умения и нивото на грамотност на деца и ученици от уязвими групи, в т.ч. роми. Оценяваните дейности в системата на предучилищното образование, според учителите в детските градини са довели до подобряване в умерена степен на образователните резултати на децата със специални образователни потребности. Съгласно мнението на педагогическите специалисти, в резултат от осъществените проекти отношението към образователния процес и отношението към професионална реализация на децата и учениците от уязвими групи, в т.ч. роми се е подобрило в умерена степен, а съгласно мнението на родителите в значителна степен.

Разработения инструментариум по BG05M2OP001-2.011-001 „Подкрепа за успех“ има принос за констатираните от учителите макар и в малка степен по-високи образователни резултати на включените в дейности ученици, спрямо тези на включените в дейности по останалите оценявани проекти.

Въз основа на сравнението на резултатите по процедури, може да се приеме, че разработените инструменти по проект BG05M2OP001-3.005-0004 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“ имат в умерена степен принос за констатираните от учителите сравнително високи образователни резултати на включените в дейности деца от уязвими групи.

Реализираните дейности за повишаване на капацитета за преподаване в мултикултурна среда на педагогически специалисти и непедagogически персонал, в т.ч. образователни медиатори по процедура BG05M2OP001-3.017 „Повишаване на капацитета на педагогическите специалисти за работа в мултикултурна среда“ са оказали положително въздействие за подобряване на образователната среда за децата и учениците от уязвими групи, а включените в дейностите за повишаване на капацитета за преподаване в мултикултурна среда педагогически специалисти твърдят, че прилагат във много висока степен наученото в рамките на обученията в своята практика.

Осъществяваните проекти по подхода BOMP с финансиране по ОП НОИР имат значителен принос за образователната интеграция на уязвимите групи, предотвратяване на

преждевременното напускане на образование и подобряването на качеството на образователните услуги, като по този начин са успели да адресират адекватно и идентифицираните социално-икономически бариери на територията на МИГ за предучилищно образование, училищно образование и професионално образование.

Пандемията от COVID-19 е повлияла в значителна степен изпълнението на дейностите по оценяваните процедури реализирани по нейното време. В някои случаи форматът на заложените дейности не е било възможно да бъде реализиран и се е наложило да бъде променен, а в други – където промяна на формата на изпълнение не е възможна, дейностите са отложени във времето и реализирани с известно забавяне. Едновременно с това пандемията от COVID-19 е предизвикала някои съществени затруднения в рамките на образователния процес, като забавяне на темпа на обучение и натрупване на пропуски и изоставане по отношение на учебния материал от страна на учениците.

За успешното изпълнение на проектите, въпреки възникналите трудности по време на COVID-19, освен уменията на екипите за управление и мотивацията на всички участници в дейностите, решаващо значение имат и предприетите действия от УО.

Ориентирането на дейностите по процедура BG05M2OP001-2.011 „Подкрепа за успех“ от края на учебната 2019-2020 и през учебната 2020-2021 година към включване в допълнително обучение на учениците, които не са участвали в обучение от разстояние в електронна среда, както и прехвърлянето на средства от инвестиционен приоритет 9ii на ПО 3 към BG05M2OP001-2.011 за учебната 2021-2022 година за дейности за подкрепа на учениците от маргинализираните общности, включително за преодоляване на натрупани обучителни затруднения и пропуски поради кризата от COVID-19, може да бъде оценено, като навременен подход за намаляване на риска от преждевременно напускане на образователната система на учениците в риск от отпадане.

Изградената мрежа за подкрепа на деца и родители по процедура BG05M2OP001-3.005 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“, включваща психолози, медиатори и допълнителни педагогически специалисти в едно с екипите в детските градини, е имала значителна роля за намаляване на влиянието върху децата и семействата на въведените ограничения във връзка с пандемията от COVID-19.

Освен действията, ангажираността и мотивацията на педагогическите специалисти, ключова роля за задържане в образователния процес на децата и учениците в риск от отпадане по време на пандемията от COVID-19, са изиграли образователните медиатори.

Наложилата се реорганизация и преминаване към обучение от разстояние в електронна среда (ОРЕС) по време на пандемията от COVID-19 от една страна е задълбочила образователните пропуски сред най-уязвимите групи, от друга се е превърнала в катализатор за по-бързо развитие на дигиталните компетентности на участниците в процеса, спомогнала е за развитието на някои меки умения у част от учениците, стимулирала е подобряването на екипната работа на педагогическите специалисти и въвеждането на по-разнообразни методи на обучение.

ПРЕПОРЪКИ

Необходимо е продължаване на инвестициите и дейностите в преодоляване на различията в резултатите от ученето в различните населени места, като подходът следва да е многофакторен и да засяга всички компоненти и участници в образователния процес. Отговорни институции: МОН, УО ПО².

Необходимо е продължаване на инвестициите и дейностите за превенция на отпадането с фокус уязвими групи, вкл. роми. Необходимо е да се изпълнява регулярно ПМС №100/08.06.2018 г., изм. и доп. ПМС №259/14.10.2019 г. за създаване и функциониране на Механизъм за съвместна

² Управляващ орган на Програма „Образование“ 2021 – 2027 г.

работа на институциите по обхващане, включване и предотвратяване на отпадането от образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст. Да се провеждат регулярни анализи на изпълнението на Механизма и на резултатите от него. Отговорни институции: МОН, УО на ПО.

Деяностите в подкрепа на взаимодействие в мултикултурна образователна среда и между училищните дейности с оглед интегрирането на уязвими групи, в т.ч. роми, се оценяват като ефективни и следва да бъдат продължени. Отговорни институции: МОН, УО на ПО.

Идентифициран е съществен интерес сред педагогическите специалисти за допълнителни обучения в бъдеще с ясен фокус. Следва оценката на полезността на обученията да бъде взета предвид и при възможност такъв тип обучения за работа в мултикултурна среда да бъдат организирани на регулярна основа, така че да бъде разширен обхвата на педагогическите специалисти преминали обучения, както и спектъра на застъпените теми. Отговорни институции: МОН, УО на ПО.

Натрупаният опит от прилаганите методи и осъществяваните дейности за намаляване дела на преждевременно напусналите училище, чрез преодоляване на дискриминацията, подобряване на образователните резултати и образователна интеграция на деца и ученици от уязвими групи, вкл. роми, следва да се използва при програмиране на нови операции насочени към интеграция и реинтеграция на уязвими групи, вкл. роми. Отговорни институции: УО на ПО.

Разработените инструменти по BG05M2OP001-2.011-001 „Подкрепа за успех“ и BG05M2OP001-3.005-0004 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“, следва да продължат да бъдат прилагани, развивани и надграждани в системата на училищното и съответно предучилищното образование. Отговорни институции: МОН, УО на ПО.

Необходимо е продължаване, развитие и надграждане на инвестициите и дейностите в посока подобряване езиковите умения и грамотността на децата и учениците от уязвими групи, в т.ч. роми, за подобряване образователните резултати на деца и ученици от уязвими групи, вкл. роми, както и на децата и учениците със специални образователни потребности. Отговорни институции: МОН, УО на ПО.

Подходът ВОМР показва добро въздействие по отношение образователната интеграция на уязвимите групи, предотвратяване на преждевременното напускане на образование и подобряването на качеството на образователните услуги и въз основа на това следва инвестициите в него да бъдат продължени. Отговорни институции: УО на ПО.

В рамките на следващия програмен период 2021 – 2027 г. следва да се има предвид необходимостта от по-усилена работа в посока подобряване на уменията за работа с електронни ресурси и в електронна среда, както на учителите, така и на учениците, повишаване на мотивацията за учене сред учениците от уязвими групи, както и засилване ангажираността на родителите към образователния процес. Отговорни институции: УО на ПО.

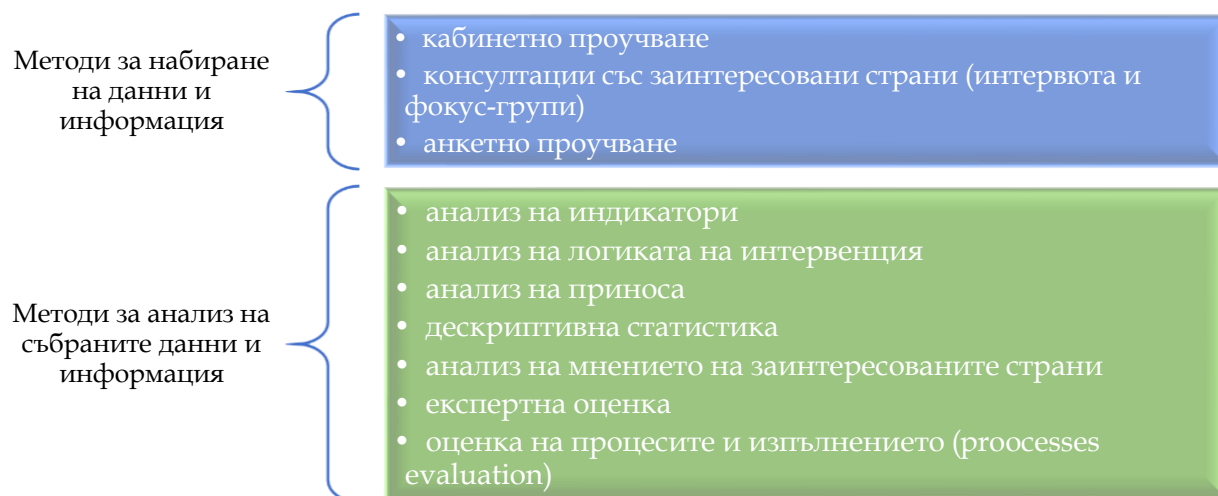
III. МЕТОДОЛОГИЧЕСКИ ПОДХОД

Ефективност на операциите: Ориентираност към резултати и степен на постигане на специфичните цели по инвестиционен приоритет 9i и 9ii по Приоритетна ос 3 на Програмата“

3.1. Използвани методи за изготвянето на оценката, оценъчни въпроси, източници на данни и информация

Методологията за изпълнение на настоящата оценка е фокусирана върху тематично направление Ефективност на операциите и оценителните въпроси, поставени от Възложителя. Фигурата по-долу представя методите за набиране на данни и анализ, използвани за оценка на процедурите по ПО 3 на ОП НОИР, така че да се даде отговор на влизащите в обхвата на тематичното направление оценителни въпроси. Методите за набиране на данни и за техния анализ са подбрани на база на оценителните въпроси, наличната информация, и данни, които са набрани допълнително по време на осъществяване на оценката. Изборът за използването им при извършване на оценката е обусловен от необходимостта за осигуряване на данни с възможно най-пълнен обхват и най-високо качество, така че да се осигури нужната база за формулиране на адекватни отговори на оценъчните въпроси. Методите взаимно се допълват, така че ограниченията на даден метод да бъдат компенсирани от предимствата на друг.

Фигура 1 Използвани методи за набиране на данни и анализ

За осъществяване на оценката са използвани налични данни от системата за мониторинг на програмата (финансови данни, индикатори, данни за участниците в операциите), статистически данни, данни от предходни анализи, стратегически и нормативни документи и др.

В допълнение са набрани първични данни чрез интервюта с представители на УО орган на ОП НОИР, с представители на конкретен бенефициент МОН и проведени фокус групи с представители на УО и КН на ОП НОИР (вж. статистически данни на методологията за извършване на оценката).

3.2. Статистически данни на методологията за извършване на оценката

В таблица 1 е представена статистическата информация, свързана с приложената методология за извършената оценка.

Таблица 1 Статистически данни от приложената методология

Анкетно проучване сред бенефициентите	Период	Брой/%
Период на провеждане	15.12.2022 – 11.01.2023 г.	-
Общо брой поканените респонденти	-	276
Общо брой отговорили респонденти	-	105
% отговорили респонденти	-	38%
Проведени интервюта	Дата на провеждане	Брой
Проведено интервю с представители на КБ МОН (проект BG05M2OP001-2.011-0001-C04 „Подкрепа за успех“)	12.01.2023 г.	1
Проведено интервю с представители на КБ МОН (проект BG05M2OP001-3.005-0004-C03 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“)	13.01.2023 г.	1
Проведено интервю с представители на КБ МОН (проект BG05M2OP001-3.004-0001-C04 „Нов шанс за успех“)	13.01.2023 г.	1
Проведено интервю с представители на УО на ОП НОИР по подхода BOMP	26.01.2023 г.	1
Проведено интервю с представители на ЦКЗ	13.03.2023 г.	1
Проведено интервю с представители на УО на ОП РЧР (относно процедура BG05M9OP001 - 2.018 „Социално-икономическа интеграция на уязвими групи. Интегрирани мерки за подобряване достъпа до образование“ – Компонент 1)	14.03.2023 г.	1
Проведени фокус групи	Дата на провеждане	Брой
Проведена ФГ с представители на УО	19.12.2022 г.	1
Проведена ФГ с представители на КН	30.01.2023 г.	1

Конкретните методологии за проведените: анкетно проучване сред бенефициентите; интервюта и фокус групи, както и данните и информацията от тях са представени в *Приложения 1-17* към настоящия доклад.

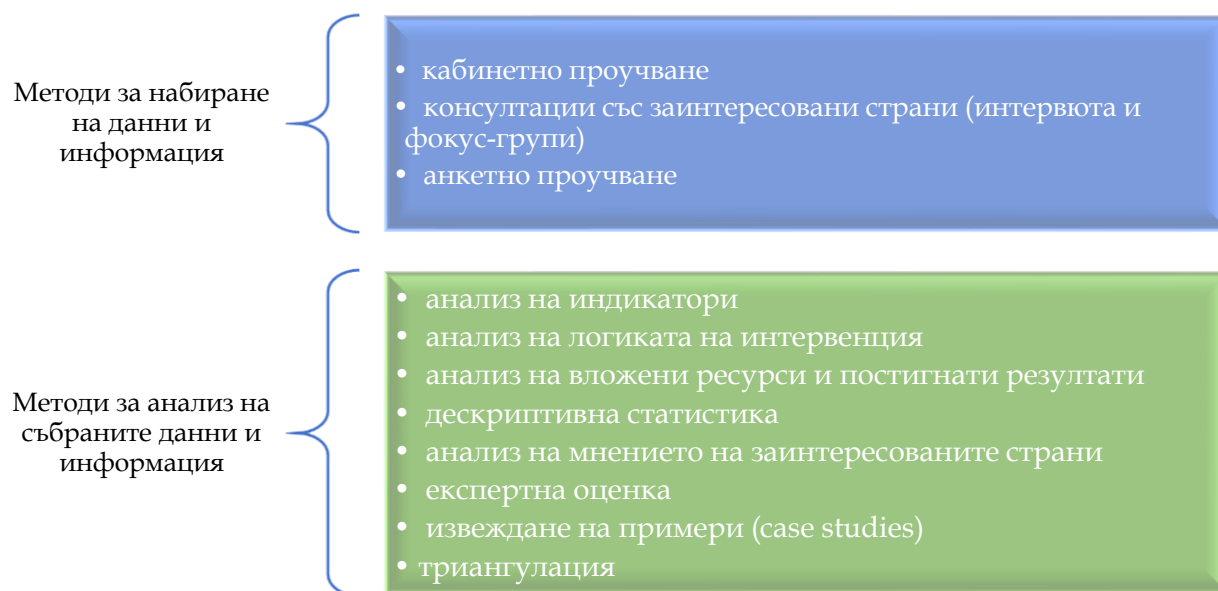
Ефикасност на операциите: Реализиране на оптимално съотношение между вложените ресурси и постигнатите продукти (индикатори за изпълнение) и адекватност на прилаганите методологии за опростено отчитане на разходите

3.3. Използвани методи за изготвянето на оценката, оценъчни въпроси, източници на данни и информация

Методологията за изпълнение на настоящата оценка е фокусирана върху тематично направление „Ефикасност“ и оценителните въпроси поставени от Възложителя. Фигурата по-долу представя методите за набиране на данни и анализ, използвани за оценка на процедурите по ПО 3 на ОП НОИР, така че да се даде отговор на влизащите в обхвата на тематичното направление оценителни въпроси. Методите за набиране на данни и за техния анализ са подбрани на база на оценителните въпроси, наличната информация, и данни, които са набрани допълнително по време на осъществяване на оценката. Изборът за използването им при извършване на оценката е обусловен от необходимостта за осигуряване на данни с възможно

най-пълнен обхват и най-високо качество, така че да се осигури нужната база за формулиране на адекватни отговори на оценъчните въпроси. Методите взаимно се допълват, така че ограниченията на даден метод да бъдат компенсирани от предимствата на друг.

Фигура 2 Използвани методи за набиране на данни и анализ

За осъществяване на оценката са използвани налични данни от системата за мониторинг на програмата (финансови данни, индикатори, данни за участниците в операциите), статистически данни, данни от предходни анализи, стратегически и нормативни документи и др..

В допълнение, са набрани първични данни чрез интервюта с представители на УО на ОП НОИР, с представители на конкретен бенефициент МОН, с представители на УО на ОП РЧР и ЦКЗ и проведени фокус групи с представители на УО и КН на ОП НОИР (вж. статистически данни на методологията за извършване на оценката).

3.4. Статистически данни на методологията за извършване на оценката

В таблицата по-долу е представена статистическата информация, свързана с приложената методология за извършената оценка.

Таблица 2 Статистически данни от приложената методология

Анкетно проучване сред бенефициентите	Период	Брой/ %
Период на провеждане	15.12.2022 – 11.01.2023 г.	-
Общо брой поканените респонденти	-	276
Общо брой отговорили респонденти	-	105
% отговорили респонденти	-	38%
Проведени интервюта	Дата на провеждане	Брой
Проведено интервю с представители на КБ МОН (проект BG05M2OP001-2.011-0001-C04 "Подкрепа за успех")	12.01.2023 г.	1
Проведено интервю с представители на КБ МОН (проект BG05M2OP001-3.005-0004-C03 "Активно приобщаване в системата на предучилищното образование")	13.01.2023 г.	1

Проведено интервю с представители на КБ МОН (проект BG05M2OP001-3.004-0001-C04 "Нов шанс за успех")	13.01.2023 г.	1
Проведено интервю с представители на УО на ОП НОИР по подхода BOMP	26.01.2023 г.	1
Проведено интервю с представители на ЦКЗ	13.03.2023 г.	1
Проведено интервю с представители на МТСП	14.03.2023 г.	1
Проведени фокус групи	Дата на провеждане	Брой
Проведена ФГ с представители на УО	19.12.2022 г.	1
Проведена ФГ с представители на КН	30.01.2023 г.	1

Конкретните методологии за проведените: анкетно проучване сред бенефициентите; интервюта и фокус групи, както и данните и информацията от тях са представени в *Приложения 1-16* към настоящия доклад.

Оценка на въздействието

3.5. Използвани методи за изготвянето на оценката, оценъчни въпроси, източници на данни и информация

Методологията за изпълнение на настоящата оценка е разработена така, че да отговори на оценителните въпроси, поставени от Възложителя в направление оценка на въздействието. Фигурата по-долу представя методите за набиране на данни и анализ, използвани за оценка на процедурите по ПО 3 на ОП НОИР, така че да се даде отговор на влизащите в обхвата на тематичното направление оценителни въпроси. Методите за набиране на данни и за техния анализ са подбрани на база на оценителните въпроси, наличната информация, и данни, които са набрани допълнително по време на осъществяване на оценката. Изборът за използването им при извършване на оценката е обусловен от необходимостта за осигуряване на данни с възможно най-пълно обхват и най-високо качество, така че да се осигури нужната база за формулиране на адекватни отговори на оценъчните въпроси. Методите взаимно се допълват, така че ограниченията на даден метод да бъдат компенсирани от предимствата на друг.

Фигура 3 Използвани методи за набиране на данни и анализ

За целите на оценката са проведени поредица от проучвания, чрез които е събрана информация, която да послужи за отговор на оценителните въпроси. В зависимост от спецификите и дейностите на всяка от изпълняваните процедури са обособени различни извадки от образователни институции (училища и детски градини) и са обхванати ключовите заинтересовани страни – педагогически специалисти, учители и родители. Мненията на родителите и учителите служат като източник на информация за промените, които са настъпили в нагласите и образователните постижения на учениците.

Цели и обект на проучванията: Целта на проучванията беше да регистрират мненията и нагласите на участниците в дейности в рамките на проекти по оценяваните процедури по приоритетна ос 3 „Образователна среда за активно социално приобщаване“ на Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014 – 2020“. Резултатите от проучванията са използвани за оценка на въздействието на процедурите като се открият краткосрочните и дългосрочни ефекти на интервенциите. Събирането на информация от участниците по процедурите, насочени към приобщаващо образование и социално-икономическа интеграция на маргинализирани групи, в т.ч. ромите имаше следните цели: да допълни липсващата в наличните документи информация, чрез които да бъде даден адекватен отговор на ключовите въпроси за оценка на въздействието и да съпостави документалната информация с гледната точка и мнението на участниците относно въздействието на дейностите.

Целеви групи: Участници в процедурите - учители, педагогически и непдагогически персонал и родители на деца, обхванати от дейностите по следните оценявани процедури: BG05M20P001 - 3.001 „Подкрепа за предучилищното възпитание и подготовка на деца в неравностойно положение“; BG05M20P001 - 3.002 „Образователна интеграция на учениците от етническите малцинства и/или търсеци или получили международна закрила“; BG05M20P001-3.005 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“; BG05M20P001 - 3.017 „Повишаване на капацитета на педагогическите специалисти за работа в мултикултурна среда“; BG05M20P001-2.011 „Подкрепа за успех“; BG05M9OP001 - 2.018 „Социално- икономическа интеграция на уязвими групи. Интегрирани мерки за подобряване достъпа до образование“ – Компонент 1 и процедури, изпълнявани в рамките на подхода ВОМР „Осигуряване на достъп до качествено образование в малките населени места и в трудно достъпните райони“.

Методика на регистрацията: Предвид вида на предоставените от Възложителя бази от микро данни по всяка от процедурите и информацията за крайните потребители в тях, избраните от нас методики за регистрацията на първичната информация бяха две:

- телефонно интервю (за провеждане на изследванията сред родители);
- онлайн анкета (за провеждане на изследванията сред директори, учители, непдагогически персонал).

Дизайнът на въпросниците е съобразен с избраните методи на регистрацията на данните: оптимален брой въпроси, в по-голямата си част от затворен и полу отворен тип. Интервюто и онлайн анкетата са анонимни и не изискват попълването на лични данни на респондента (имена и телефонен номер, имейл адрес и др.), но за целите на оценката в събраните данни бяха включени възраст, пол, образование (където е приложимо), статус на пазара на труда, местоживеене и други демографски характеристики, съобразени с целите на конкретната процедура.

Инструменти: Анкетни карти за проучване на мнението на крайни потребители по процедурите по приоритетна ос 3 „Образователна среда за активно социално приобщаване“ на Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014 – 2020“

Методика на извадката: На база на микро данните за представители на целевите групи, взели участие в съответните процедури, предоставени от Възложителя, е изчислен съответен брой лица за интервюиране (обеми на извадковите съвкупности). Извадковите съвкупности са разделени на две - в зависимост от това дали интервенциите са насочени към училищно или към

предучилищно образование. За всяка целева група е формирана независима извадка посредством формулата за определяне на обема на извадката на база генерална съвкупност, доверително равнище 95%, гаранционен множител 0,96, стандартно отклонение 0,5 и максимално допустима грешка $\pm 6.921\%$. За различните извадки, извадковата грешка варира в зависимост от обема на извадката. Извадките включват представители на целевите групи по различните процедури както следва:

Таблица 3 Планирани и изпълнени извадки

Целева група	Обем на планираната извадка	Обем на изпълнената извадка	Максимално допустима грешка
Родители на деца в училищна възраст в участвали в проектите училища	540	544	$\pm 4.202\%$
Родители на деца в участвали в проектите детски градини/предучилищни групи в училище	400	400	$\pm 4.899\%$
Учители в училища участвали в проекти по процедурите: „BG05M2OP001-2.011 „Подкрепа за успех“; BG05M9OP001 - 2.018 „Социално- икономическа интеграция на уязвими групи. Интегрирани мерки за подобряване достъпа до образование“ – Компонент 1; BG05M20P001 - 3.002 „Образователна интеграция на учениците от етническите малцинства и/или търсеци или получили международна закрила“; Процедури, изпълнявани в рамките на Подход BOMP „Осигуряване на достъп до качествено образование в малките населени места и в трудно достъпните райони“.	550	634	$\pm 3.892\%$
BG05M2OP001 - 3.017 „Повишаване на капацитета на педагогическите специалисти за работа в мултикултурна среда“ - педагогически специалисти	350	794	$\pm 3.478\%$
Педагогически персонал в детски градини и предучилищно образование участвали в процедурите BG05M20P001 - 3.001 „Подкрепа за предучилищното възпитание и подготовка на деца в неравностойно положение“; „BG05M2OP001-3.005 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“;	400	472	$\pm 4.511\%$

BG05M2OP001 - 3.017 „Повишаване на капацитета на педагогическите специалисти за работа в мултикултурна среда“ - образователни медиатори*	200	3*	
Контролна група родители в училища (в извадка от училища), неучаствали в процедурите	250	253	±6.198%
Контролна група учители в училища неучаствали в процедурите	250	158	±7.796%
Изследване сред бенефициенти по оценяваните процедури в рамките на приоритетна ос 3 „Образователна среда за активно социално приобщаване“ на Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014 – 2020“	100	105	±8.946%

**Поради факта, че в предоставените микро данни не е налична конкретна идентификация, която да дава възможност да бъдат изведени педагогическите и непдагогически специалисти, изследването е проведено сред всички лица, включени в микро данните. Реализираното изследване приключва с попълнени само 3 анкети от образователни медиатори, което е недостатъчно за целите на статистическите обобщения и по посочената причина същите не са анализирани.*

Контролна група от детски градини и предучилищни групи в училища не е конструирана, тъй като проект „BG05M2OP001-3.005-004 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“ обхваща на практика всички детски градини с наличие на деца от уязвими групи по определени критерии. Поради това е методологически невъзможно да бъде конструирана контролна група за тази целева група (педагогически специалисти в детски градини и родители на деца в предучилищно образование).

Обемът на генералните съвкупности по всяка от процедурите е представена в таблицата по-долу:

Таблица 4 Обем на генералните съвкупности по всяка от процедурите

Процедура	Брой образователни институции, обхванати в проекти по процедурата	Брой единици/обхванати лица
3.001	226	24 498
3.005	1 949, от които 1 664 детски градини	учители 1629 и родители (деца) 38437
2.018	88	38 793
2.011	Общо 1 784 училища, от които 1 061 училища с висока концентрация на ученици от уязвими групи и 709 училища с по-ниска концентрация на ученици от уязвими групи	190 274, от които 13 509 лица, участвали след 09.07.2021 г.
3.002	136	29 294
ВОМР	71	
3.017		3 287

В случаите, в които в микро данните по процедури, предоставени от Възложителя, за представителите на целевите групи липсва контактна информация, анкетите бяха разпратени до участващите детски градини/училища с молба да бъдат попълнени от педагогическия и непдагогическия персонал. Родителите участват в проучването както като целева група, която е обхваната в част от дейностите, така и като заинтересована страна, която може да даде мнение

за образователните постижения и напредъка на децата. Този подход дава възможност за триангулация на мненията и за по-добро отчитане на постиженията и резултатите на изпълняваните проекти.

Поради липса на микроданни за учители, участващи в BG05M2OP001-2.011-001 „Подкрепа за успех“ по посочения алгоритъм беше направена извадка от 160 училища и анкетите до педагогическите специалисти бяха разпратени, чрез ръководството на училищата в извадката. Липсата на данни за контакт с родителите по процедура BG05M2OP001-2.011-001 „Подкрепа за успех“ не можеше да бъде компенсирана, поради което участници от тази целева група от не са анкетирани.

1. Методика на извадката за провеждането на телефонни интервюта с родители

На база обема на извадковата съвкупност за всяка отделна извадка, беше изготвен поименен списък на участниците, които да бъдат включени в конкретната извадка по следния начин: в поименния списък (базата микро данни) по колоната се записва поредния номер на лицето (1, 2, 3 n, където n е номерът на последния в списъка човек), а по реда името на съответното лице. Създава се трета колона, която представлява кумулативен сбор, който се формира по следния начин: срещу името на всяко лице стои число, което е сбор от поредния номер на конкретното лице и кумулативния сбор на предходното лице. След съставянето на кумулативния сбор за конкретната база микро данни, се избира произволно стартово число, което е в рамките от 1 до n, където n е поредният номер на последното лице от съответната база микро данни и представлява номерът на първата единица, която е попаднала в извадката. След това беше изчислена стъпка, която е равна на частното на обема на генералната съвкупност и обема на извадката.

Следващата стъпка е определянето на поредните номера на лицата, които попадат в извадката, това се осъществи по следният алгоритъм:

1. Избира се произволно число от 1 до n, където n е поредният номер на последното лице от извадката, което е стартовото число;
2. Изчислява се стъпката, която е равна на обема на конкретната генерална съвкупност, разделен на обема на извадката за съответната процедура;
3. Сравнява се стартовото число с кумулативния сбор на всеки ред. Избира се този кумулативен сбор, който е най-близо като стойност и е по-голям от стартовото число, и по-малък от следващия кумулативен сбор. Така се определя първият човек, попаднал в извадката;
4. Всеки следващ човек, който попада в извадката се определя като се събира стъпката с предходния сбор от стъпката и стартовото число и се сравнява с кумулативния сбор, както е описано в точка 3;
5. Това действие се продължава до достигане на желанния обем на извадката.

Изразено алгоритмично, описаното по-горе следва да изглежда така:

- compute $A1$ = произволно число
- compute step.
- compute $A2=A1+step$.
- compute $A3=A2+step$.
- compute $A_n=A(n-1)+step$.

където „n“ е броят на всички лица, участвали в процедурата.

Дадено лице попада в извадката тогава, когато при сравнение кумулативният сбор на лицето е по-малък от изчисленото A_k ($A_1 < A_k < A_n$), където „к“ е конкретен пореден номер на лицето.

По този начин се гарантира безпристрастност и случайност по отношение на избора, тъй като стартовият номер е случаен, а стъпката се изчислява на база общия брой лица, взели участие в процедурите, кумулативния сбор и броя ефективни интервюта, които трябва да се постигнат.

В процеса на теренната работа за всяка от извадките са излъчени допълнителни извадки на същия принцип и те са използвани в случаи, в които изчислените обеми на извадките по съответните процедури не са били постигнати поради причина, че: телефонът на респондента е изключен, телефонът е грешен, респондентът не отговаря на повикванията, респондентът отказва да даде интервю, посоченият телефон не е на това лице, лицето няма актуален телефон, лицето няма телефон и др. Такива респонденти са били заменени с подходящи (със същите характеристики – пол, възраст) от допълнителните извадки.

2. Методика на подбор за провеждането на онлайн анкети с директори, учители и педагогически специалисти

От списъка с училищата, участвали по съответната процедура беше осъществен контакт с учители от всички училища, в които са провеждани дейности в обхвата на оценяваните процедури. Бяха интервюирани педагогически специалисти, които са били пряко ангажирани в дейностите с ученици по съответната процедура. Училищата и участвалите в проектите учители получиха покана за провеждане на проучването. На практика тук вместо извадков подбор беше използван метод на изчерпателното изследване, с изключение на по BG05M2OP001-2.011, където беше използван извадков подход при подбора на училищата.

За проект BG05M2OP001-3.017 „Повишаване на капацитета на педагогическите специалисти за работа в мултикултурна среда“ и в случаите, в които се разполага с база данни с имейли на участниците в дейностите бяха използвани наличните данни, за да бъдат адресирани директно. Същият подход беше приложен и за BG05M2OP001-3.005 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“, при който в микро данните са включени и данни за контакт на педагогически специалисти, участвали в дейности по проекта.

Отзовалите се за участие в изследването от генералната съвкупност (response rate) дадоха надеждна база от анкети, която да послужи за целите на анализа, с изключение на вече описания случай с броя анкети от образователните медиатори по BG05M2OP001 - 3.017.

3. Контролна група

На база на описаната по-горе методика на извадката, бяха излъчени извадки и за контролните групи по съответните процедури. За целта бяха използвани сходни по профил училища, в които не са провеждани проектни дейности в обхвата на оценяваните процедури. За подбор на училищата беше използван методът на най-близките двойници (propensity score matching (PSM)). Контролните училища бяха подбирани по следните критерии:

- 1/ тип на училището
- 2/ тип на населеното място
- 3/ дяла на ромското население в общината (по данни на НСИ от Преброяване 2021)
- 4/ тип училище по степен

В рамките на контролните училища бяха интервюирани директори, учители и родители. Критериите, по които бяха интервюирани респонденти от контролните групи са следните:

- Респондентът или детето на респондента да не е участвал/ участвало в дейности по някоя от посочените процедури;
- Дялово, съвкупността от интервюираните лица от контролната група, да са идентични или с разлика най-много 1% по отношение на признаците: пол, възраст, населено място, образование, етническа принадлежност и/или по признаци, характерни за всяка от процедурите (например: респондентът е родител на дете в предучилищна или в училищна възраст и т.н.).

За целите на извършване на контрафактологична оценка на въздействието (наричана още съпоставителна оценка) са сравнявани резултатите между участвалите в интервенциите училища и контролна група сходни училища, които не са участвали в интервенциите. При сравнението между двете групи са открити ефектите на оценяваните процедури по отношение на посочени цели и резултати, към които интервенциите се стремят. Съпоставителният анализ е „сравнение между това, което действително се е случило и това, което би се случило при липса на намеса“.

Обща характеристика на метода за изследване на контролна и третирана група (Контрафактологична оценка на въздействието чрез използването на контролни групи, приложена във вариант „Разлика в разликите“).

Контрафактологичната оценка на въздействието позволява задълбочен и систематичен поглед върху това, дали целите на дадена политика или интервенция са били постигнати, както и за причинно-следствените ефекти от политиката. Тези характеристики са от съществено значение за оценката на ефективността, ефикасността и въздействието на политиката. Методът се състои в сравнение на показатели, наблюдавани при двете групи. По същество, методът е количествен и има изисквания към обема и качеството на информацията.

Изборът на този метод за оценка и по-конкретно вариантът „Разлика в разликите“ е продиктуван, от една страна, от предимствата, които методът дава и, от друга, отчитайки наличието и характера на базовата аналитична информация с която екипът разполага и информацията, която планира да събере чрез изследвания. Методът изисква данни с ясна времева рамка, ясно определена група на въздействие и област на интервенция, точна оценка и избор на наблюдавани параметри при контролната група и групата на въздействие, както и отчитане на тенденциите в целевата група преди прилагането на оценяваната политика, относително „чиста“ от странични фактори среда и при двете групи. Предвидените за събиране и анализ данни частично отговарят на тези характеристики и позволяват извършването на този вид оценка при различни ограничения, които са споменати в текста към всеки раздел. Рисковете за качествено прилагане на този метод са свързани най-вече с осигуряването на подходяща информация, както и от това, дали съществува пряка връзка между интервенцията и постигнатите резултати. В настоящия случай допълнително ограничение е всеобхватността на някои интервенции (например BG05M2OP001-2.011-001 „Подкрепа за успех“ обхваща 74,3% от училищата в страната, като останалите 23,7% не са сходни по профил и попадат в групата училища без концентрация на уязвими групи, респективно в групата училища, които не попадат в критерия уязвимост по "образователно ниво на родителите (настойниците)"³. На практика контролната извадка е подбрана от едва 2% от училищата, което създаде трудност да се постигне максимално сходство (по метода на най-близките двойници) и между двете групи

³ За целите на анализа е използвано групирането на институциите съгласно Наредба за финансирането на институциите в системата на предучилищното и училищното образование, Приета с ПМС № 219 от 05.09.2017 г., Приложение № 6а към чл. 52б, ал. 2, което влиза в сила 01.01.2018 г.

има различия, които също се отразяват на квазиексперименталния дизайн на оценката, а от тук и на резултатите. Прилагането на метода на контрафактологичната оценка изисква наличието на две извадки със силно подобни характеристики, като са възможни затруднения с рекрутирането на лица и от двете групи. Поради ограничения да се изтегли контролна извадка, която е сходна на основната извадка (участващи в процедурите училища) са използвани различни извадки, които да могат в определена степен да дадат сравнимост между групите училища (такива, които не попадат в критерия уязвимост "образователно ниво на родителите (настояниците)" и такива, които са в групи от 1 до 5 по критерия уязвимост "образователно ниво на родителите (настояниците)". Такива подгрупи и техните резултати са разгледани в точка 4.5.2.

Ограничения и предизвикателства пред конструирането на контролната извадка

Поради широкия обхват на интервенциите сериозно предизвикателство беше конструирането на контролна група от училища. Причините за това са, че от общо 2349 училища в България, оценяваните процедури по Приоритетна ос 3 „Образователна среда за активно социално приобщаване“ на Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014 – 2020“ обхващат 1793 училища. Сред останалите 556 училища обаче, твърде малък брой имат сходен профил на училищата, които са включени в интервенциите по Приоритетна ос 3.

Разпределение на институциите в групи по критерий "образователно ниво на родителите (настояниците)" съгласно Наредба за финансирането на институциите в системата на предучилищното и училищното образование, Приета с ПМС № 219 от 05.09.2017 г., Приложение № 6а към чл. 52б, ал. 2, което влиза в сила 01.01.2018 г. сред участващите и неучастващите в оценяваните процедури училища:

Таблица 5 Профил на участващите и неучастващите училища

Разпределение на институциите в групи по критерий "образователно ниво на родителите (настояниците)"	Брой училища, неучастващи и участващи в оценяваните процедури			
	Не участва	Участва в 1 процедура	Участва в 2 процедури	Участва в 3 и повече процедури
Група 0 (не попадат в критерия уязвимост)	539	686	84	11
Група 1	6	124	24	4
Група 2	3	127	38	4
Група 3	4	129	27	11
Група 4	2	173	53	10
Група 5	2	213	60	15

Това на практика постави оценителния екип в затруднение да подбере контролна група училища. За целите на оценката контролни училища са подбрани, както невключени в оценяваните проекти от съвкупността училища от група 1 до 5 (отбелязани в червено на таблицата по-горе), така и от такива, които не попадат в групи по критерий за уязвимост „образователно ниво на родителите/настояниците“ и които също не са участвали в дейности по проекти по оценяваните процедури. Въпреки това, като профил, контролните училища, които попадат в групи от 1 до 5 са съставени преобладаващо от училища от група 1 и 2, докато участващите училища, които попадат в групи от 1 до 5 имат по-различен профил по критерия

"образователно ниво на родителите (настойниците)" – над половината са в групи 4 и 5. Това създава съществени затруднения при контрафактологичния анализ, тъй като броят училища, от които могат да бъдат подбрани контролните училища е твърде малък, за да се намери статистическо сходство (пълни двойници), а се търси общо категориално сходство (принадлежност към някоя от групите по уязвимост). Именно поради тази особеност, по някои показатели, контролната група дава по-добри резултати от основната. За да се избегне това методологическо ограничение, екипът на оценителя е предприел подход, където е възможно, да сравнява резултатите на основната група преди и след интервенцията (основно по показателите НВО и ДЗИ) и да отчита въздействието на оценяваните процедури.

Училища, неучаствали и участвали в процедури по Приоритетна ос 3						
	Неучаствали	Участвали	Неучаствали	Участвали	Неучаствали	Участвали
Група 0*	539	781	96,9%	43,6%	x	x
Група 1	6	152	1,1%	8,5%	35,3%	15,0%
Група 2	3	169	0,5%	9,4%	17,6%	16,7%
Група 3	4	167	0,7%	9,3%	23,5%	16,5%
Група 4	2	236	0,4%	13,2%	11,8%	23,3%
Група 5	2	288	0,4%	16,1%	11,8%	28,5%

*не попадат в критерия уязвимост

Разпределение на институциите в групи по критерий "образователно ниво на родителите (настойниците)"					
В процент от отговорилите		Процент на родители с по-ниско от средно образование (в %)			
		над 60 %	40 - 60 %	20 - 39 %	до 20 %
% на родители с по-ниско от основно образование	над 50 %	5	4	3	не попадат в критерия уязвимост
	30 - 50 %	4	3	2	не попадат в критерия уязвимост
	10 - 30 %	3	2	1	не попадат в критерия уязвимост
	до 10 %	2	1	не попадат в критерия уязвимост	не попадат в критерия уязвимост

В различни части на анализа, в зависимост от оценителните въпроси и целите, които анализът си поставя, контролната група училища е сравнявана с всички участвали училища или само с участващите училища, които попадат в групи от 1 до 5 по критерия "образователно ниво на родителите (настойниците)". В случая този критерий е използван като косвен показател за уязвимост, тъй като няма друг показател или данни, които да могат да послужат като измерител на уязвимостта на съвкупността от ученици или техните родители. Данни за делът на учениците

от уязвими групи също не бяха достъпни за оценителния екип, а само информация кои училища попадат в групата училища с висока концентрация на ученици от уязвими групи и кои са в групата училища с по-ниска концентрация на ученици от уязвими групи.

Теренна работа: Набирането на първичната информация беше извършено посредством телефонни интервюта по метод CATI и онлайн анкети посредством CAWI. За всяка процедура след приключване на теренната работа, бяха извършени логически оглед и верификация на събраните данни (извършва се проверка на събраните данни с цел да се установи дали респондентът е отговарял искрено на въпросите или е попълвал „на посоки“, има ли отговори на всички въпроси, логични ли са отговорите и т.н.), а обработката на данните се осъществи чрез прилагане на подходящи статистически методи за анализ на данните.

Описание на CATI/Computer Assisted Telephone Interview/

Телефонните интервюта, реализирани по метода CATI, се провеждат чрез система за контрол на качеството на софтуерно и супервайзорско ниво, чрез специализиран софтуер и проект-лидер, който следи за спазване на зададените критерии за интервюиране на целевата група и точното задаване на въпросите на респондентите. Въпросникът за телефонно интервю се програмира в специализирана платформа за провеждане на CATI. Отговорите на респондентите се натрупват на сървър и след приключване на проучването се свалят под формата на файл, удобен за статистическа обработка (excel. Sav).

Описание на CAWI/Computer Assisted Web Interviewing/

Проучването посредством CAWI /**Computer Assisted Web Interviewing/** е част от методологията, базирана на въпросник, предоставен на респондента посредством имейл, панел или уебсайт.

Основният фокус при CAWI проучванията е върху дизайна на въпросника за интервю, тъй като процентът на отговори е пряко свързан с качеството на самия въпросник.

Предварително изготвеният въпросник се програмира в специализирана Интернет базирана платформа за провеждане на CAWI проучвания. Респондентите сами попълват въпросника, без асистенция от трети лица. Софтуерът за CAWI от една страна позволява на респондентите бързо и точно да отговарят на въпросите, като програмата сама следи за спазването на всички филтри, препратки и допустим брой отговори на съответните въпроси, а от друга - контрол на теренната работа в реално време. Отговорите на респондентите се натрупват на сървър и след приключване на проучването се свалят под формата на файл, удобен за статистическа обработка (excel. Sav).

3.6. Статистически данни на методологията за извършване на оценката

В допълнение към информацията, събрана чрез качествени и количествени методи, оценката използва и статистически данни от националните външни оценявания по български език и математика в 4 и 7 клас и резултати от държавните зрелостни изпити по български език в 12 клас. Тези данни са използвани на ниво училище. Използвани са също така и данни на НСИ от преброяване 2021 за относителен дял на преждевременно напусналите образование на възраст 18 - 24 навършени години от населението на същата възраст по статистически райони, области и общини и данни от изпълнението на Механизма за съвместна работа на институциите по обхващане, включване и предотвратяване на отпадането от образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст. Използвани са микро данни на участниците във всяка от процедурите в обхвата на оценката и данни на НСИ от преброяване на населението 2021 - Население по етническа принадлежност, статистически райони, области и общини към 7.09.2021 година.

IV. ОЦЕНКА ПО НАПРАВЛЕНИЕ ЕФЕКТИВНОСТ: ОРИЕНТИРАНОСТ КЪМ РЕЗУЛТАТИ И СТЕПЕН НА ПОСТИГАНЕ НА СПЕЦИФИЧНИТЕ ЦЕЛИ ПО ИНВЕСТИЦИОНЕН ПРИОРИТЕТ 9I И 9II ПО ПРИОРИТЕТНА ОС 3 НА ПРОГРАМАТА

4.1. Какъв е напредъкът (вкл. постигане на крайните цели) при изпълнение на индикаторите по Приоритетна ос 3, насочени пряко или косвено към маргинализирани групи като ромите, в т.ч. етапните и крайните цели в рамката им за изпълнение?

За целите на отговора на този оценителен въпрос е извършен анализ на заложените в оценяваните процедури индикатори⁴ в контекста на оценката на постигнатия напредък спрямо стойностите на индикаторите на ниво Приоритетна ос 3 и инвестиционен приоритет, насочени пряко или косвено към маргинализирани групи, в това число роми към 30.09.2022 г.

ОП „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014-2020 г. (ОП НОИР)⁵ е ключов инструмент за постигане на целите, приети от Република България в рамките на Стратегията „Европа 2020“. Програмата е структурирана в пет приоритетни оси (ПО) с общ бюджет от 1.349 млрд. лв. (европейско и национално финансиране). Чрез първите три основни оси се предлагат решения за постигане целите на Стратегия „Европа 2020“, а именно:

- осигуряване на достъп до качествено образование: условие за пълноценно участие на гражданите в приобщаващата икономика /ПО 2 „Образование и учене през целия живот“ – качествено образование, ПО 3 „Образователна среда за активно социално приобщаване“ – достъпно образование/.
- изграждане на научен, изследователски и иновационен потенциал в РБ: условие за развитие на интелигентна икономика /ПО 1 “Научни изследвания и технологично развитие” – развитие на научно-изследователския потенциал/; ПО2 – качество на висшето образование, достъп до и качество на ученето през целия живот професионалното образование и обучение. Всички те са основни дейности, за преодоляване пропастта между научноизследователската и образователната системи, от една страна, и нуждите на бизнеса и пазара на труда, от друга страна/. Силната синергия между тези допълнителни мерки е аргумент в полза на използването на подхода на два фонда в ОП НОИР – финансиране от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) за ПО 1 и финансиране от Европейския социален фонд (ЕСФ) за ПО 2 и ПО 3.

Обект на настоящата оценка са процедурите по Приоритетна ос 3, насочени пряко или косвено към маргинализирани групи, в т.ч. роми, посочени в Техническата спецификация. В третата приоритетна ос „Образователна среда за активно социално приобщаване“ е предвидено финансиране чрез Европейския социален фонд за общо 229,2 млн. лв. или 16.99 % от общия бюджет на Програмата, инвестирани в мерки за активно приобщаване и за социално-икономическа интеграция. С интервенциите по тази приоритетна ос се цели изграждане на образователна среда, насърчаваща разгръщането на потенциала на всяко дете и ученик за

⁴ В оперативна програма ОПНОИР се използва терминът „показатели“. За целите на настоящия доклад е се приема, че двата термина имат идентично значение.

⁵ <http://sf.mon.bg/?go=page&pageId=32> - версия 5.0 /одобрена от ЕК на 07.05.2021 г./

лично развитие, както и успешна реализация и социализация. Тя залага и на ефективната интеграция в образователната система на деца, ученици и младежи от етническите малцинства и от други уязвими групи. С реализацията на ПО 3 се цели по-високо качество и по-добър достъп до образование чрез създаване на подкрепяща среда за образование на деца и ученици със специални образователни потребности.

В рамките на Приоритетна ос 3 са включени мерки по тематична цел 9 „Насърчаване на социалното приобщаване, борба с бедността и всяка форма на дискриминация по два инвестиционни приоритета:

- Инвестиционен приоритет 9i (ИП 9i) - Активно приобщаване, включително с оглед насърчаване на равните възможности и активното участие, и по-добрата пригодност за заетост. Предвидените средства са в размер на 22 099 394,50 евро (ЕСФ). Специфична цел по ИП 9i - Увеличаване на броя на образователните институции, осигурили подкрепяща среда за включващо образование. Средствата по ИП 9i са планирани да подкрепят изпълнението на мерки, както за постигане на националната цел по Стратегията „Европа 2020“ за намаляване на броя на преждевременно напусналите училище (до 11 %), така и индиректно – целта за намаляване броя на живеещите в бедност с 260 000 души до 2020 г.;
- Инвестиционен приоритет 9ii (ИП 9ii) - Социално-икономическо интегриране на маргинализираните общности, като например ромите. Предвидените средства са в размер на 77 527 675,50 евро (ЕСФ). Специфична цел - Повишаване броя на успешно интегрираните чрез образователната система деца и ученици от маргинализираните общности, включително роми. Средствата са предвидени да подкрепят мерки за интеграция на деца, застрашени от изключване от образователната система, по причини, свързани с принадлежност към затворени и маргинализираните етнически групи. В този смисъл, мерките по ПО 3 допълват националните мерки. Изграждането на благоприятна образователна среда създава предпоставки за: 1) намаляване на броя на отпадащите (значителен процент от тях принадлежат към малцинствени групи в риск) и 2) по-добра реализация на трудовия пазар като средство за повишаване на заетостта и намаляване на социалното изключване. И двата резултата са в пряка връзка с националните цели по Стратегията „Европа 2020“: намаляване с 260 000 на живеещите в бедност и повишаване нивото на заетост до 76 %.

По данни на публичния портал „Информационна система за управление и наблюдение на средствата от ЕС в България 2020“⁶ (ИСУН) за периода на извършване на оценката по ПО 3 са финансирани общо 27 операции, като 15 от тях са процедури за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ (БФП) по подхода Водено от общностите местно развитие (ВОМР) с финансиране по ОП НОИР. Съгласно Техническата спецификация по настоящата обществена поръчка извън обхвата на оценката са четири операции, а именно: BG05M2OP001-3.018 „Подкрепа за приобщаващо образование“; BG05M2OP001-3.003 „Осигуряване на условия и ресурси за изграждане и развитие на подкрепяща среда в детските градини и училищата за осъществяване на включващо обучение - Фаза 1“; BG05M2OP001-3.019 „Подкрепа на уязвими групи за достъп до висше образование“; BG05M9OP001-2.056 „Социално-икономическа интеграция на уязвими групи. Интегрирани мерки за подобряване достъпа до образование – Компонент 2.“

⁶ <https://2020.eufunds.bg/bg/7/0>

За постигане целите на Приоритетна ос 3 в ОП НОИР са дефинирани следните индикатори:

Таблица 6 Общи показатели за резултат, за които е определена целева стойност по ПО 3 и специфични за програмата показатели за резултатите, съответстващи на специфичната цел

Наименование	Код	Мерна единица	Базова стойност 2014	Целева стойност 2023
I. Инвестиционен приоритет 9i				
Деца от 3 до 6 години, които са получили услуги за ранна превенция на обучителни затруднения	P3111	брой	150	500
Детски градини, осигурили подкрепяща среда за ранна превенция на обучителни затруднения	P3113	брой	25	43
II. Инвестиционен приоритет 9ii				
Деца, ученици, младежи от етнически малцинства (включително роми), интегрирани в образователната система	P3211	брой	30 000	45 000
Дял на педагогическите специалисти, от включените в дейности по ОП, квалифицирани за работа в мултикултурна среда	P3212	%	90	90
Дял на получилите (включително роми) удостоверения за успешно завършени курсове по ограмотяване или за усвояване на учебно съдържание, предвидено за изучаване в класове от прогимназиалния етап на основното образование по ОП	P3213	%	71	80

Таблица 7 Общи и специфични показатели за изпълнението по ПО 3

Наименование	Код	Мерна единица	Целева стойност 2023
I. Инвестиционен приоритет 9i			
Деца и ученици със специални образователни потребности, включени в дейности, подкрепени по ИП 9i	3111	брой	2 300
Целодневни детски градини/обединени детски заведения, подкрепени по ОП, за осигуряване на подкрепяща среда за ранна превенция на обучителни затруднения	3112	брой	155
II. Инвестиционен приоритет 9ii			
Деца, ученици и младежи от маргинализирани общности (включително роми), участващи в мерки за образователна интеграция и реинтеграция	3211	брой	56 250

Педагогически специалисти, включени в обученията за работа в мултикултурна среда	3212	брой	3 600
Лица над 16 години (включително роми), включени в курсове по ограмотяване или в курсове за усвояване на учебно съдържание, предвидено за изучаване в класове от прогимназиалния етап на основното образование по ОП	3213	брой	20 000

Таблица 8 Показатели в рамката на изпълнението по ПО 3

Наименование	Код	Мерна единица	Етапна цел 2018	Крайна цел 2023
Сертифицирани средства	ФЗ	евро	16 751 919,6	117 208 319,00
I. Инвестиционен приоритет 9i				
Деца и ученици със специални образователни потребности, включени в дейности, подкрепени по ИП 9i	ИЗ111	брой	1 500	2 300
II. Инвестиционен приоритет 9ii				
Деца, ученици и младежи от маргинализирани общности (включително роми), участващи в мерки за образователна интеграция и реинтеграция	ИЗ211	брой	1 500	56 250

Процедурите, обект на настоящата оценка, включват мерки по инвестиционен приоритет ИП 9ii „Социално-икономическо интегриране на маргинализираните общности, като например ромите“. Единствено процедура BG05M2OP001-3.005 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“ е програмирана и по двата инвестиционни приоритета на ПО 3, като в нея са заложили специфични за операцията индикатори, включващи в себе си и такива рефериращи към индикатори по ПО, но без да са им определени целеви стойности. В Условието за кандидатстване индикаторите по МКПО са подразбити и на индикаторите, които директно реферират към индикатори на ниво програма - 3112, 3211 и Р3211, са определени допълнителни целеви стойности. Тези индикатори проследяват приноса на BG05M2OP001-3.005 към инвестиционните приоритети, но към момента на изготвяне на настоящия доклад не са налични данни за изпълнението им поради факта, че операцията е все още в изпълнение. В отговор на въпрос до УО бе пояснено, че напредъкът по допълнително изведените целеви стойности на индикатори, ще бъде отчетен на финален отчет.

Поради изложеното дотук, процедурата не е включена в оценката на приноса на оценяваните операции за постигането на целите на ниво инвестиционен приоритет и приоритетна ос на ОП НОИР и съответно в настоящата част от доклада на оценка подлежи единствено приносът на останалите оценявани процедури към ИП 9ii. Данни за степента на постигане на планираните резултати по тази процедура са представени в отговор на оценителен въпрос 6. Видно от изложеното там, след отчитане на финалните резултати процедурата се очаква да има значителен принос към съответните индикатори по ИП 9ii и ИП 9i.

Общият принос на оценяваните процедури към постигането на ИП 9ii е представен в следващите таблици.

Таблица 9 Принос на оценяваните процедури към постигане на показателите за изпълнение по ИП 9ii на ПО 3

Наименование	Код	Мерна единица	Целева стойност 2023	Верифицирана стойност
Деца, ученици и младежи от маргинализирани общности (включително роми), участващи в мерки за образователна интеграция и реинтеграция	3211	брой	56 250	47 991
Педагогически специалисти, включени в обученията за работа в мултикултурна среда	3212	брой	3 600	2 688
Лица над 16 години (включително роми), включени в курсове по ограмотяване или в курсове за усвояване на учебно съдържание, предвидено за изучаване в класове от прогимназиалния етап на основното образование по ОП	3213	брой	20 000	11 406

Приносът на оценяваните процедури за постигането на целевата стойност по индикатор 3211 е малко над 85 %. Тук следва да се отбележи, че съгласно Годишния доклад за изпълнението на ОП НОИР за 2021 г. общата кумулативна стойност на индикатора е 102 684 или почти два пъти над целевата стойност, което дава основание за съмнение за подценяване на целевата стойност на индикатора в Програмата.

По индикатор 3212 също е отчетен висок процент на напредък на оценяваните процедури спрямо целевата стойност по Програмата – над 75 %. Тук, за разлика от резултатите по индикатор 3211, в Годишния доклад за изпълнението на НОИР за 2021 г., постигната кумулативна стойност на индикатора е едва 271 броя, което може да се дължи на напредък при изпълнението на мерки, отчетани чрез индикатора през 2022 г., включително и по процедура BG05M2OP001- 3.017 „Повишаване на капацитета на педагогическите специалисти за работа в мултикултурна среда“, в която единствено от другите оценявани процедури се отчита този индикатор.

Напредък се наблюдава и при приноса на индикатор 3213, който е малко над 57 % спрямо целевата стойност по ОП. Индикаторът е включен в двете оценявани процедури за ограмотяване на възрастните – Фаза 1 и Фаза 2, от които тази по Фаза 2 е все още в изпълнение. Изпълнението на индикатора по Фаза 1 е преизпълнен - 107 %. В случая на Фаза 2 обаче, при целева стойност на индикатора 12 000, договорената по проекти е едва 4 036, т.е. налице е сериозен риск от непостигане на заложената в Програмата стойност на индикатора.

Таблица 10 Принос на оценяваните процедури към постигане на показателите за резултат по ИП 9ii на ПО 3

Наименование	Код	Мерна единица	Базова стойност 2014	Целева стойност 2023	Верифицирана стойност
Деца, ученици, младежи от етнически малцинства (включително роми), интегрирани в образователната система	R3211	брой	30 000	45 000	27 516

Дял на педагогическите специалисти, от включените в дейности по ОП, квалифицирани за работа в мултикултурна среда	R3212	%	90	90	13,82
Дял на получилите (включително ромите) удостоверения за успешно завършени курсове по ограмотяване или за усвояване на учебно съдържание, предвидено за изучаване в класове от прогимназиалния етап на основното образование по ОП	R3213	%	71	80	73,47 по Фаза 1 и 3,75% по Фаза 2 на процедура „Ограмотяване на възрастни“

Изразеният в процентно съотношение принос на операциите, обект на настоящата оценка, към постигането на целевата стойност на индикатор R3211, аналогично и на индикатора за изпълнение 3211 е относително висок – малко над 61 %, при отчетена в Годишния доклад за изпълнението на ОП НОИР за 2021 г. кумулативна стойност над 141 %.

Нисък процент на приноса се наблюдава по индикатор R3212, което може да бъде обяснено с факта, че процедура BG05M2OP001- 3.017 „Повишаване на капацитета на педагогическите специалисти за работа в мултикултурна среда“, по която единствено се отчита е в изпълнение и окончателните резултати от мерките все още не са постигнати и отчетени.

Приносът към изпълнението на индикатор за резултат R3213 е следствие от реализацията на процедури BG05M2OP001- 3.004 „Ограмотяване на възрастни – Фаза 1“ и Процедура BG05M2OP001- 3.020 „Ограмотяване на възрастни – Фаза 2“. Докато по първа фаза индикаторът е постигнат почти на 92 %, то по процедурата по втората фаза, която е в изпълнение към момента на изготвяне на настоящия доклад, достигната отчетна стойност е 3,75%. Доколкото базовата стойност на индикатора е 71%, а постигнатата по Фаза 1 е 73,47% и при липса на достатъчно данни за преценка на напредъка в достатъчна степен по Фаза 2, предвид ранния етап на изпълнение към момента на оценката, този индикатор следва да се разглежда с потенциал да възникне риск от неизпълнение на заложената целева стойност.

По отношение на показателите в рамката на изпълнението по ПО 3 на ОП НОИР може да се заключи, че видно от отчетеното в Годишния доклад от изпълнението на ОП НОИР за 2018 г., етапните цели по индикаторите, включени в рамката на изпълнението към 2018 г., са постигнати.

По индикатор И3211 „Деца, ученици и младежи от маргинализирани общности (включително ромите), участващи в мерки за образователна интеграция и реинтеграция“, вече е постигната и крайната целева стойност за 2023 г. и е надвишена почти два пъти.

Финансовият индикатор Ф3 към 2018 г. отчита сертифицирани средства по ПО 3 в размер на 21 436 018,71 евро при заложен етапна цел - 16 751 919,6 евро.

Към 2021 г. сертифицираните средства по ПО3 са в размер на 48 746 470,33 евро или близо 42 % от крайната цел за 2023 г.

Към 30.09.2022 г. верифицираните по оценяваните процедури средства са в размер на 118 991 445,08 лв. или 60 839 359,80 евро, а сертифицираните разходи, съответно 114 376 917,39 лв. или 58 479 989,26 евро.

Приносът на оценяваните процедури към 30.09.2022 г. за постигане на заложената целева стойност на финансовия индикатор по ПО 3 на ОП НОИР към 30.09.2022 г. е почти 50 %.

4.2. Какви са външните фактори и степента, в която са повлияли върху постигане/непостигане на заложените индикатори?

Външните фактори, които са оказали влияние върху постигането или непостигането на заложените индикатори, за целите на отговора на оценителния въпрос, могат да бъдат разделени условно на две групи: значими фактори, до голяма степен с непредвиден характер и засягащи широк кръг социално-икономически взаимоотношения, и външни за изпълнението на операциите и проектите фактори, които имат по-скоро секторно или дори локално значение, но не са предвидени изначално при тяхното планиране или поне не изцяло. Влиянието може да бъде идентифицирано чрез предприети действия от страна на УО, КН, бенефициенти и разбира се установено по самото постигане или не на индикаторите за изпълнение и резултат на ниво операция или проект.

Първата група външни фактори са обществено видими като напр. пандемията от COVID-19, войната в Украйна, съпътствана с бежанска вълна, покачването на цените на енергоносителите и растящата инфлация.

Пандемията от COVID-19 доведе до прекратяване на присъствени форми на обучение в училищата от 13 март 2020 г. Наложил се реорганизация на учебния процес, провеждането му от разстояние в електронна среда и чрез други неприсъствени форми на обучение. Това в едно с другите неблагоприятни последици за домакинствата, икономиката и социално-икономическите взаимоотношения въобще, е обобщено като предизвикателство в доклада на Световна банка (СБ) „България: Образование и грижи в ранна детска възраст, общо образование и приобщаване: анализ на ситуацията и препоръки за насоката на политиките“, при което *„Нарастващите разлики в постиженията и спадът в ученето, дължащи се на пандемията, могат да имат дълготрайни последици, ако не се разгледат систематично в новата стратегическа рамка. Изоставащите в образователния процес ученици ще се демотивират и ще са в по-голям риск от отпадане от училище. Загубата на доходи на домакинствата заради COVID-19 също ще постави на изпитание способността им да задържат учениците в училище, като така ще нарасне делът на младежите извън училище и ще се попречи на прехода към висше образование“*.⁷ Подобно е възприемането на ефекта от пандемията върху уязвимите общности и в Националната стратегия на Република България за равенство, приобщаване и участие на ромите (2021-2030): „Пандемията от COVID-19 засили уязвимостта на изолирани и маргинализирани ромски общности и показа спешната нужда от по-ефективен и всеобхватен политически отговор на национално и европейско ниво.“ Най-засегнати от дистанционната форма на обучение са най-уязвимите групи, се посочва и в анализа на обучението от разстояние в електронна среда (ОРЕС), изготвен от МОН⁸. В същия анализ се твърди, че за учителите преподаването и общуването от разстояние са донесли допълнителен стрес, емоционално натоварване и редица нови предизвикателства, които изискват нов тип подкрепа. В изследването на МОН 40% от учителите и 60% от директорите споделят, че знанията на учениците са се влошили вследствие на ОРЕС, като над една трета от тях виждат понижение и в академичните резултати на учениците.

⁷ <http://sf.mon.bg/?go=page&pageId=451>

⁸ „Обучение от разстояние в електронна среда 2020-2021: Последствия и поглед напред“ - Основни тенденции в системата на образованието по време на пандемията от COVID-19 и препоръки за ефективно и безопасно протичане на учебната 2021/2022 година, юли 2021 г., <https://www.mon.bg/bg/news/4268>

Освен необходимите нормативни промени за реорганизиране на учебния процес, предприети от МОН, УО на ОП НОИР също реагира на предизвикателствата, породени вследствие противоепидемичните мерки. Извън преките оперативни мерки, като временно спиране на дейностите по проектите, адаптиране на редица процеси и пр., бе осигурен ресурс по линия на REACT-EU за финансиране на мерки в системата на образованието по тематична цел „Подкрепа за преодоляването на последиците от кризата, предизвикана от пандемията от COVID-19, и подготовка за екологично, цифрово и устойчиво възстановяване на икономиката“.

Друг външен фактор с непредвиден характер е войната в Украйна с последвалите икономически ефекти и бежанския натиск особено в първите месеци. През декември 2022 г. месечната инфлация, измерена с индекса на потребителските цени (ИПЦ), е 0.9% спрямо предходния месец, а годишната инфлация за декември 2022 г. спрямо декември 2021 г. е 16.9%⁹. Неизбежно е това да изправи бенефициентите пред сериозни предизвикателства, а социалната и образователна система - под голям натиск за справяне с предизвикателствата на бежанската вълна.

Външен за изпълнението на операциите фактор, който има секторно значение, е промяната на основни нормативни актове, напр. приемането от Народното Събрание на Закон за предучилищното и училищното образование (ЗПУО), в сила от 01.08.2016 г., Наредбата за приобщаващо образование, Наредба № 5 от 3 юни 2016 г. за предучилищно образование, Наредба № 10 от 1 септември 2016 г. за организация на дейностите в училищното образование, Наредба № 15 от 22 юли 2019 г. за статута и професионалното развитие на учителите, директорите и другите педагогически специалисти и др., които имат пряк ефект върху осъществяваните в обхвата на оценката операции. За някои от операциите приемането се случва по време на изпълнението, а на други се отразява при тяхното планиране на ниво операция или проект. Такова е също Постановление № 100 от 8 юни 2018 г. за създаване и функциониране на механизъм за съвместна работа на институциите по обхващане, включване и предотвратяване на отпадането от образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст (Механизъм). Такива са и нормативни промени, като задължително включване в системата на предучилищното образование на децата от 4 годишна възраст, отпадането на таксите за детски ясли и детски градини, считано от 01.04.2022 г. и др. Подобен фактор е и повишаването на заплатите на педагогическите специалисти. Стартовата учителска заплата в началото на 2017 г. е била 660 лв., а за 2021 г. тя е достигна 1260 лв. Достигнатата средна работна заплата за педагогическите специалисти през 2020 г. е 1547 лв. или с около 11% над средната работна заплата за страната, докато за 2015 г. средната работна заплата за педагогическите специалисти е била с около 6% под средната за страната¹⁰. Множество са външните фактори от такъв характер, които пряко или косвено имат влияние върху постигането или непостигането на индикаторите на операциите, обект на оценка.

Извън този вид фактори, са външните фактори на средата, свързани с конкретното изпълнение на операция или проект, като наличие или не на достатъчна мотивация на целевите групи, наличие или не на подкрепяща среда (местни и национални институции, местна общност, партньори и пр.) и други. Списъкът от локални външни фактори, разбира се не е изчерпателен, но поради някои особености на дейностите и целевите групи при този вид операции, може би споменатите два от тях се открояват най-ясно. Напр. съгласно Стратегията за намаляване дела на преждевременно напусналите образователната система 2013-2020, причините за напускане на образователната система могат да бъдат икономически, социални, образователни, етнокултурни

⁹ https://www.nsi.bg/sites/default/files/files/pressreleases/Inflation2022-12_TDOVJ2Z.pdf

¹⁰ Данните са взети от „Стратегическата рамка за развитие на образованието, обучението и ученето в Република България (2021–2030)“

и дори институционални, логично е, че сходни са и тези за неучастие в образователната система. Почти винаги за осъществяване на дейностите е необходим многоцелеви, комплексен и интердисциплинарен подход с участие на различни заинтересовани страни, като семейство, местна общност, местни и централни институции, различни педагогически и непедагогически специалисти и пр.

За установяване на степента, в която са повлияли външните фактори за постигане или непостигане на заложените индикатори, в рамките на проведеното анкетно проучване бе включен въпрос към представителите на бенефициентите дали имат неизпълнен поне един от предвидените индикатори или имат убеденост, че няма да го постигнат. Целта на този въпрос бе да установим мнението на тези, които постигат индикаторите, кои външни фактори са допринесли за това и съответно на онези, които не ги постигат, кои външните фактори са повлияли за това.

В рамките на проведената анкета, представителите на едва 4 от 105 бенефициента са отговорили, че не са или няма да постигнат вид индикатор за изпълнение или резултат. Те изпълняват проекти по процедури BG05M2OP001 - 3.017, BG05M2OP001 - 3.020 и по подхода BOMP. От тях, един е посочил конкретната причина¹¹: *„Брой образователни медиатори - индикаторът няма да бъде постигнат, тъй като само при няколко от партньорите има назначени медиатори. При поставен индикативен брой - 30 лица (каквато бройка е имало в училищата-партньори към момента на подаване на проектното предложение), към настоящия момент са включени едва 5 човека. Директорите на училищата споделят, че за да осигурят средства за медиатор, трябва да участват по други програми и за последната учебна година възможностите са били ограничени.“* Друг от бенефициентите счита, че въз основа на удължение на проекта, който изпълнява по процедура BG05M2OP001 - 3.017, въпреки предизвикателствата ще успее да постигне заложените индикатори, като за възникналите трудности е преценил, че са повлияли във висока степен факторите: липса на желание за участие от страна на целевите групи, променените обстоятелства и възникнали пречки пред осъществяване на предвидените дейности, в резултат на противоепидемичните мерки срещу разпространението на COVID-19 и повишаващата се инфлация и съпътстващите затруднения при финансовото обезпечаване на планираните дейности. Бенефициент, изпълняващ проект по процедура BG05M2OP001 - 3.020, счита, че влияние за непостигането на индикаторите имат факторите: променените обстоятелства и възникнали пречки пред осъществяване на предвидените дейности, в резултат на противоепидемичните мерки срещу разпространението на COVID-19 – във висока степен, липсата на желание за участие от страна на целевите групи – в ниска степен, и повишаващата се инфлация и съпътстващите затруднения при финансовото обезпечаване на планираните дейности – в ниска степен. Бенефициент с проект по подхода BOMP счита, че причината е промяна в структурата на уязвимите групи и според мнението му външните фактори повлияли за непостигане на индикатора във висока степен са: променените обстоятелства и възникнали пречки пред осъществяване на предвидените дейности, в резултат на противоепидемичните мерки срещу разпространението на COVID-19 и повишаващата се инфлация и съпътстващите затруднения при финансовото обезпечаване на планираните дейности.

Оценката на представителите на бенефициентите по процедури BG05M2OP001 - 3.001, BG05M2OP001 - 3.002, BG05M2OP001 - 3.017, BG05M9OP001 - 2.018, BG05M2OP001 - 3.020 и по процедурите по подхода BOMP за външните фактори, повлияли за постигането на заложените

¹¹ Текстовете в курсив и в кавички представляват цитати на участниците в проведените анкетно проучване, интервюта и фокус-групи

индикатори, съобразно отговорите от проведеното анкетно проучване са посочени в следващите фигури.

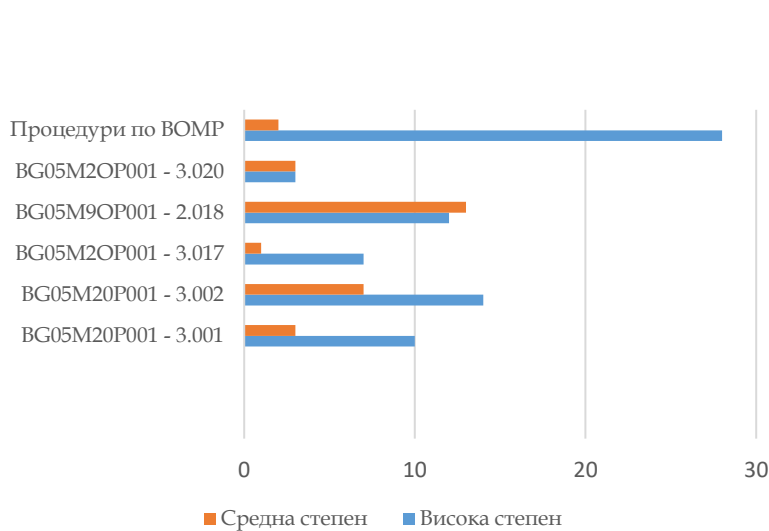
Фигура 4 Степен на влияние на фактор: „Желание за участие от страна на целевите групи“

Значението на фактора „Желание за участие от страна на целевите групи“ се оценява с висока степен - 72% и средна степен - 28%, от общо 103 оценки, с което се потвърждава ролята на мотивацията и ангажираността на целевите групи за успеха на предвидените дейности и съответно постигането на планираните индикатори за бенефициентите в обхвата на проучването, независимо от процедурата, по която са финансирани.

По-долу са представени резултатите от оценката на респондентите на този фактор по вид процедура:

Фигура 5 Количествено разпределение на оценките по видове процедури за фактор: „Желание за участие от страна на целевите групи“

Бенефициентите по процедури по подхода ВОМР дават много по-често оценка висока степен на влияние на този фактор, в сравнение с бенефициентите по останалите процедури. Бенефициентите по две процедури дават сравнително по равен брой оценки висока и средна степен на влияние. Това са процедури BG05M9OP001 - 2.018 и BG05M2OP001 - 3.020.

В оценките на останалите бенефициенти имат значителен превес оценките за висока степен на влияние.

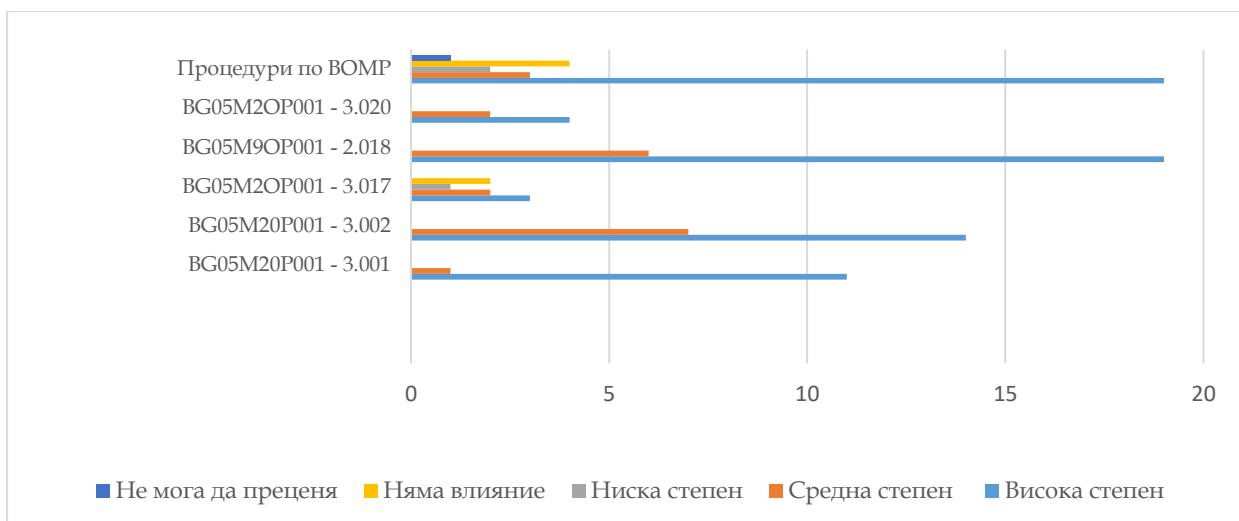
Фигура 6 Степен на влияние на фактор: „Подкрепа и съдействие от заинтересовани страни, общински администрации и граждански организации“

Значението на фактора „Подкрепа и съдействие от заинтересовани страни, общински администрации и граждански организации“ е оценено с висока степен в 69% от оценките, със средна степен в 21% от оценките, с ниска степен в 3% от оценките, 6% от респондентите сочат, че няма влияние и в 1% от оценките (1 оценка), е счтено че не може да се прецени, от общо 101 дадени оценки за степента на влияние на този фактор.

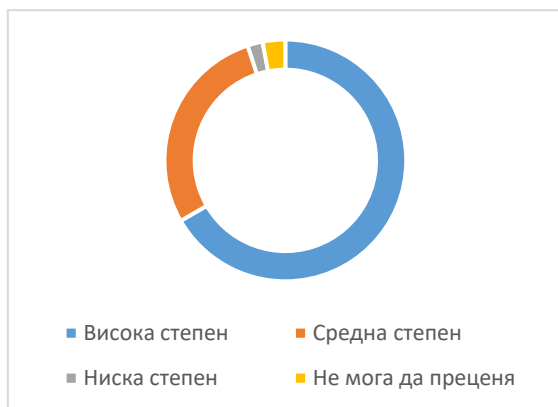
Количественото разпределение на оценките за степента на влияние на фактора по процедури е представено на фигурата по-долу:

Фигура 7 Количествено разпределение на оценките по видове процедури за фактор: „Подкрепа и съдействие от заинтересовани страни, общински администрации и граждански организации“

Прави впечатление, че оценилите този фактор с ниска степен на влияние, „няма влияние“ и „не мога да преценя“, са сред бенефициентите на два вида процедури: BG05M2OP001 - 3.017 и процедури по подхода ВОМР.

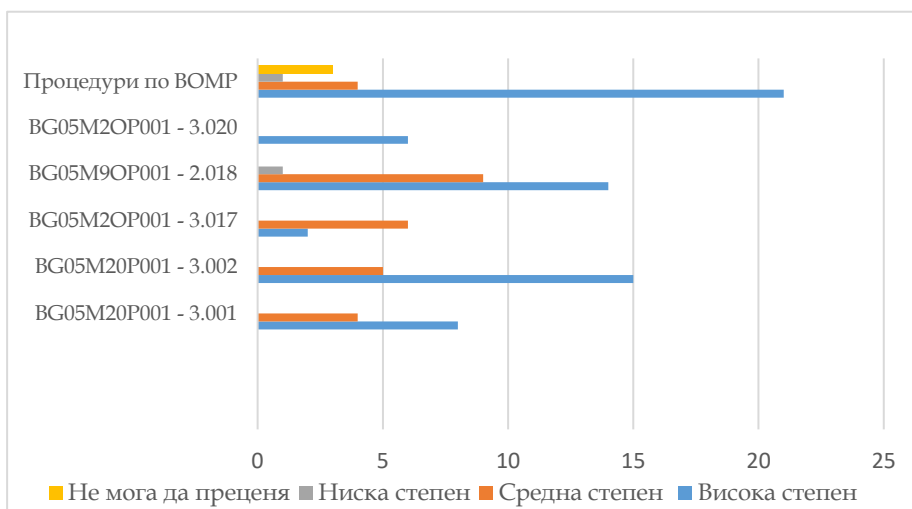
Фигура 8 Степен на влияние на фактор: „Адекватна нормативна уредба, административни актове и указания на УО, приложими при изпълнението на дейностите и постигането на резултатите по проекта“

Влиянието на фактора „Адекватна нормативна уредба, административни актове и указания на УО, приложими при изпълнението на дейностите и постигането на резултатите по проекта“ е оценено с висока степен на влияние от 67% от бенефициентите, със средна степен на влияние от 28%, с ниска степен 2%, а с „не мога да преценя“ са отговорили 3% от бенефициентите. Няма оценка „няма влияние“. Общо дадените оценки за степен на влияние за този фактор са 99.

Количественото разпределение на оценките за степента на влияние на фактора по процедури е представено чрез долната фигура:

Фигура 9 Количествено разпределение на оценките по видове процедури за фактор: „Адекватна нормативна уредба, административни актове и указания на УО, приложими при изпълнението на дейностите и постигането на резултатите по проекта“

Прави впечатление, че оценките този фактор с ниска степен на влияние и „не мога да преценя“ са отново сред бенефициентите основно на процедури по подхода ВОМР. С ниска степен на влияние е оценен този фактор и от един от

бенефициентите по BG05M9OP001 - 2.018.

Фигура 10 Степен на влияние на фактор: „Адекватна реакция на УО, други ангажирани институции и/или партньори, осигуряваща възможност за осъществяване и адаптиране на предвидените дейности, съобразно променената обстановка след въвеждане на противоепидемичните мерки срещу разпространението на COVID-19“

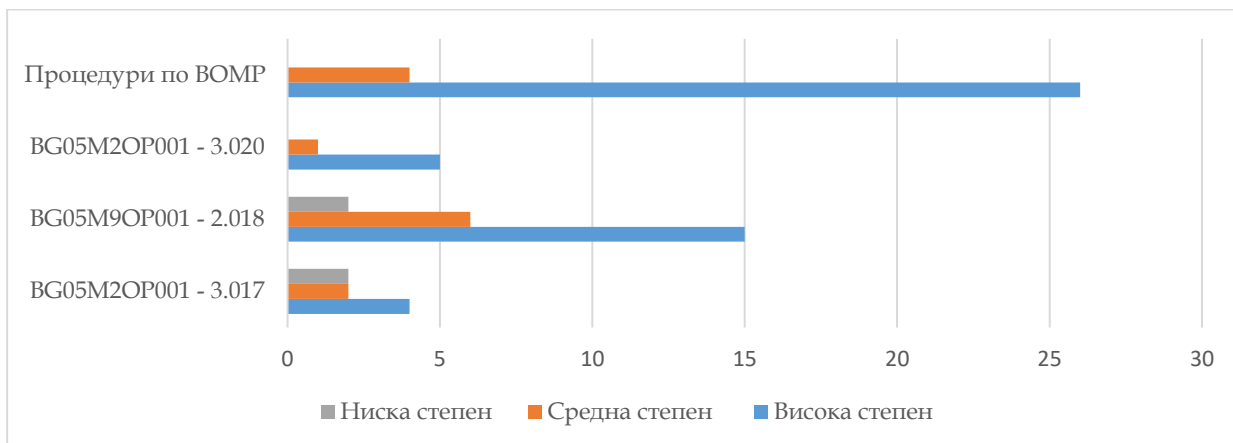

По отношение степента на влияние на реакцията на УО, другите ангажирани институции и/или партньори, осигуряваща възможност за осъществяване и адаптиране на предвидените дейности, съобразно променената обстановка след въвеждане на противоепидемичните мерки срещу разпространението на COVID-19, 75% от респондентите посочват висока степен на влияние, 19% средна степен и 6% ниска степен от общо 67 дадени оценки. За този фактор мнението си са изразили бенефициенти по процедурите BG05M2OP001 - 3.017, BG05M9OP001 - 2.018, BG05M2OP001 - 3.020 и процедурите по BOMP,

времемраенето на подготовка или изпълнение на чиито проекти се застъпва със старта на пандемията. Мнение „няма влияние“ и „не мога да преценя“ не е отбелязано.

Количественото разпределение на оценките за степента на влияние на фактора по процедури е представено в долната фигура:

Фигура 11 Количествено разпределение на оценките по видове процедури за фактор: „Адекватна реакция на УО, други ангажирани институции и/или партньори, осигуряваща възможност за осъществяване и адаптиране на предвидените дейности, съобразно променената обстановка след въвеждане на противоепидемичните мерки срещу разпространението на COVID-19“

В допълнение към анкетното проучване сред бенефициентите, бяха проведени и интервюта с участници в екипите за управление на проекти на КБ МОН, бенефициент по три от процедурите: BG05M2OP001-3.004 „Ограмотяване на възрастни – Фаза 1“, BG05M2OP001-3.005 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“ и BG05M2OP001-2.011 „Подкрепа за успех“. По отношение на външните фактори, един от основните споменати в контекста на проекта „Нов шанс за успех“ по BG05M2OP001-3.004 бе този, свързан с особеностите на целевата група: „Част от тях си намираха работа в хода на курсовете и предпочитаха да издържат семействата си, вместо да посещават курсовете. Част от тях намираха начин да балансират разбира се. Част от тях заминаваха за чужбина. Това е много мобилна целева група... Хора, които и освен това са на активна работоспособна възраст, която предполагаше, когато си намерят работа да предпочетат да се издържат.“¹² В контекста на проект „Подкрепа за успех“ по BG05M2OP001-2.011, основният споменат външен фактор бе COVID-19: „Реално част от обученията, които бяха планирани за децата

¹² Интервю, проведено с представители на КБ МОН на 13.01.2023 г.

и част от заниманията по интереси не успяха да се реализират докрай. Особено 2020 г. заниманията по интереси ... Това може да го отбележим като затруднение, но не съществено“, „Можем да кажем по-скоро, че въпреки Ковид ние постигнахме очакваните резултати. Същото се отнася и за кариерното ориентиране. Когато беше Ковид, няма как да правиш кариерно ориентиране онлайн, защото не винаги е възможно. Но в крайна сметка и тази дейност се реализира успешно.“ Що се отнася до това, дали са получили съдействие от страна на УО за преодоляване на трудностите: *„Да, определено, защото още преди да се въведе онлайн обучението и другите, имахме разрешението от тях. Разбира се, при параметри гарантиращи изпълнението на дейностите, като записи при провеждане на дейности при обучения и занимания по интереси, защото там е по-специфично. Те ни го разрешиха, а ние се бяхме подготвили. Където беше възможно, се проведе с разрешение от тях и съдействие, защото досега таква нещо не беше правено и училищата имаха притеснения, дали ако реализират онлайн и от разстояние дадени дейности, ще се признаят разходи.“*, *„По същия начин получихме подкрепа и за провеждане на обученията на педагогически специалисти за прилагане на инструментариума.“*, *„Те подготвиха други единични разходи, съобразени с нуждите при онлайн обучение. Съответно с редуцирани суми, но все пак с възможност да се проведе тази дейност.“*¹³

Степента на влияние на външните фактори за постигане на заложените индикатори може да се градира по следния начин, въз основа на оценките „висока степен на влияние“ от извършеното проучване сред бенефициентите: С най-голяма степен на влияние се оценява адекватната реакция на институции, вкл. УО и други заинтересовани страни, по време на въведените извънредни противоепидемични мерки срещу пандемията от COVID-19 (75%). На следващо място, но почти със същата степен на влияние, се оценява мотивацията за участие на целевите групи в дейностите по проектите (72%). Непосредствено след това се подреждат, отново със сходна и също висока степен на влияние, наличието на подкрепа и съдействие от общински администрации и граждански организации (69%) и наличието на адекватна нормативна уредба, административни актове и указания на УО, приложими при изпълнението на дейностите и постигането на резултатите по проекта (67%).

Сравнително малък брой бенефициенти са отбелязали, че не са постигнали или няма да постигнат планиран индикатор, а посочените от тях външни фактори, повлияли за това, са свързани с: неясна нормативна уредба и административни актове, довели до липса на планирана целева група, липса на желание за участие от страна на целевите групи, пречки пред осъществяване на предвидените дейности, в резултат на противоепидемичните мерки срещу разпространението на COVID-19 и повишаващата се инфлация и съпътстващите затруднения при финансовото обезпечаване на планираните дейности.

4.3. Адекватен ли е подборът на целеви групи в процедурите за предоставяне на БФП, обект на оценка, и съответстват ли те на заложените индикатори?

За целите на този оценителен въпрос бе извършен детайлен анализ на заложената интервенционна логика в МКПО и Условието/Насоките за кандидатстване на процедурите, попадащи в обхвата на оценката, т.е. какви са идентифицираните нужди или проблеми, какви са целите, които трябва да се постигнат, за да се решат, какви ресурси са предвидени или използвани, какви дейности са предвидени или реализирани и какви са заложените или постигнати индикатори за изпълнение и резултат.

Резултатите от документалния анализ на адекватността на подбора на целевите групи са обобщени в следващата таблица.

¹³ Интервю, проведено с представители на КБ МОН на 12.01.2023 г.

Таблица 11 Резултати от анализа на адекватността на подбора на целевите групи

Процедура	Резултати от анализа
BG05M20P001-3.001 „Подкрепа за предучилищното възпитание и подготовка на деца в неравностойно положение“	Целевите групи са адекватно подбрани съобразно идентифицираните проблеми и поставените цели. Дейностите са насочени в голяма степен към подбраните целеви групи, които от своя страна съответстват до голяма степен на заложените индикатори по необходимия за постигане на целите начин. Изключение правят „деца от маргинализирани групи“ от целевите групи, които не влизат в задължително включените в дейности групи, съответно промяната не се проследява в индикатора за изпълнение, при положение че кореспондиращият му индикатор на ниво програма е 3211 Деца, ученици и младежи от маргинализирани общности (включително роми), участващи в мерки за образователна интеграция и реинтеграция (брой).
BG05M20P001-3.002 „Образователна интеграция на учениците от етническите малцинства и/или търсещи или получили международна закрила“	Целевите групи са до голяма степен адекватно подбрани съобразно идентифицираните проблеми и поставените цели. Дейностите са насочени към подбраните целеви групи, които от своя страна съответстват като цяло до голяма степен на заложените индикатори по необходимия за постигане на целите начин.
BG05M20P001-3.004 „Ограмотяване на възрастни – Фаза 1“	Целевите групи са подбрани съобразно идентифицираните проблеми и поставените цели. Дейностите са насочени към подбраните целеви групи, които от своя страна съответстват като цяло на заложените индикатори по необходимия за постигане на целите начин. Прави впечатление обаче, че целевите групи са дефинирани без долна граница на възрастово ограничение, за разлика от индикатора за изпълнение.
BG05M90P001-2.018 „Социалноикономическа интеграция на уязвими групи. Интегрирани мерки за подобряване достъпа до образование –Компонент 1“	Целевите групи са адекватно подбрани съобразно идентифицираните проблеми и поставените цели. Дейностите са насочени към подбраните целеви групи, които от своя страна съответстват като цяло до голяма степен на заложените индикатори по необходимия за постигане на целите начин. Отново „деца и ученици от маргинализирани групи“ е част от целевите групи, които не са изключени от участие в дейностите, но не са включени в индикатора за изпълнение.
BG05M20P001-3.005 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“	Целевите групи са адекватно подбрани съобразно идентифицираните проблеми и поставените цели. Дейностите са насочени към съответните целеви групи, които от своя страна кореспондират със заложените индикатори за резултат, но в индикаторите за изпълнение са заложили „Детски градини, подкрепени по ОП за осигуряване на среда за активно приобщаване в системата на предучилищното образование (включително за ранна превенция на обучителни затруднения)“, които в последствие липсват в индикаторите за резултат, въпреки че вероятно, част от индикатора е свързана с индикатор за изпълнение и резултат по ИП 9i. В допълнение в указанията за кандидатстване е направена подразбивка с

	поставени целеви стойности на част от индикаторите, която пряко кореспондира с индикатори в ОПНОИР и за които са определени целеви стойности.
BG05M2OP001-3.017 „Повишаване на капацитета на педагогическите специалисти за работа в мултикултурна среда“	Целевите групи са адекватно подбрани съобразно идентифицираните проблеми и поставените цели. Дейностите са насочени към подбраните целеви групи, които от своя страна съответстват на заложените индикатори. Прави впечатление обаче, че не е предвиден индикатор за резултат, свързан с образователните медиатори, а този за изпълнение включва елементи на такъв за резултат.
BG05M2OP001-2.011 „Подкрепа за успех“	Целевите групи са адекватно подбрани съобразно идентифицираните проблеми и поставените цели. Дейностите са насочени към подбраните целеви групи, които от своя страна съответстват на заложените индикатори за резултат.
BG05M2OP001-3.020 „Ограмотяване на възрастни – 2“	Целевите групи са адекватно подбрани съобразно идентифицираните проблеми и поставените цели. Дейностите са насочени към подбраните целеви групи, които от своя страна съответстват на заложените индикатори за резултат. В индикаторите за изпълнение има допълнителен за процедурата индикатор: „Лица, придобили основно образование в рамките на операцията и продължили в първи гимназиален етап на средно образование или в професионално обучение и/или започнали /останали на работа в рамките на шест месеца след приключване участието си в дейности по операцията“. Част от този индикатор има характеристиките на дългосрочен индикатор за резултат, съгласно ЕСФ регламента.
Процедури за предоставяне на БФП по подхода ВОМР с финансиране по ОПНОИР	Целевите групи са адекватно подбрани съобразно идентифицираните проблеми и поставените цели. Дейностите са насочени към подбраните целеви групи, които от своя страна съответстват на заложените индикатори за резултат.

В допълнение, в рамките на проведеното анкетно проучване, 96% от отговорилите представители на бенефициенти (общо 103) считат, че подборът на целеви групи в процедурите е адекватен и те съответстват на заложените индикатори, 3% считат че не е адекватен и не съответстват на заложените индикатори, а 1% (един бенефициент), отбелязва че не може да прецени.

Фигура 12 Отговори на въпрос: „Според Вас, адекватен ли е подборът на целеви групи в процедурите и съответстват ли те на заложените индикатори?“.

Респондентите, които считат че подборът на целеви групи не е адекватен, обосновават мнението си с липса на образователни медиатори, там където целеви групи по проекта са педагогически специалисти и образователни медиатори и с виждането, че целевата група може да се разшири – един от бенефициентите по процедура по подхода ВОМР.

В заключение може да се обобщи, че подборът на целевите групи по процедурите в обхвата на оценката е адекватен и те съответстват на заложените индикатори с някои изключения:

Целеви групи („деца от маргинализирани групи“ и „деца и ученици от маргинализирани групи“ – във втория случай), не са част от групите, които се очаква да са задължително включени в дейности по процедурите BG05M20P001-3.001 и BG05M9OP001-2.018 и съответно не са включени в индикатор за изпълнение. От друга страна, промяната се следи от индикатора за изпълнение на ниво ОП 3211 „Деца, ученици и младежи от маргинализирани общности (включително роми), участващи в мерки за образователна интеграция и реинтеграция (брой)“.

Адекватно дефинирани целеви групи, включително „деца и ученици търсеци или получили международна закрила“ или подобни, дефинирани на дейности, адресиращи тази целева група и в последствие обвързване с индикатори за изпълнение и резултат, които не изглежда да включват тази конкретна целева група, предвидена по конкретната операция (BG05M20P001-3.001, BG05M20P001-3.002 и BG05M9OP001-2.018). В този случай изведената дефиниция¹⁴ на индикатора P3211 „Деца, ученици, младежи от етнически малцинства (включително роми), интегрирани в образователната система (брой)“ в ОПНОИР, включва и „Всички дейности ще бъдат насочени и към деца и ученици търсеци или получили международна закрила“ и вероятно това е и причината да не бъдат експлицитно включени в съответния индикатор.

В един от случаите (по процедура BG05M2OP001-3.004) целевите групи са дефинирани без възрастово ограничение, за разлика от индикатора за изпълнение.

Индикатори за изпълнение, които проследяват промяната на състоянието на целевата група по-скоро като резултат, отколкото като изпълнение (BG05M2OP001-3.020).

Прави впечатление, че индикаторът за резултат на ниво програма P3211 „Деца, ученици, младежи от етнически малцинства (включително роми), интегрирани в образователната система (брой)“ не изглежда конкретно дефиниран¹⁵ по отношение на промяната в ситуацията, свързана с подкрепените участници, която би следвало да се постигне в резултат на осъществените дейности по операциите, които допринасят за неговото постигане.

4.4. В каква степен данните, събирани за изчисление на индикаторите, са надеждни и качествени? Какви трябва да бъдат параметрите на събираните данни?

Наблюдението на ЕСФ през програмен период 2014-2020 се осъществява чрез общи индикатори, които са посочени в Анекс I на ЕСФ Регламента (1304/2013) и специфични за програмата индикатори, които не са задължителни. Отделно е възможно да бъдат въведени и допълнителни за самата операция индикатори, ако интервенционната логика го предполага.

Мониторингът на програмите е базиран на три вида индикатори – финансови, за изпълнение и за резултат¹⁶.

Финансовите индикатори са свързани с общата стойност на допустимите разходи, входирани в счетоводната система на сертифициращия орган и сертифицирани от него съгласно б. с) от чл.126 от Регламента. Те могат да бъдат използвани за наблюдение на прогреса по отношение

¹⁴ <https://monitorstat.nsi.bg/bg/Report/Info?id=708121d6-326a-4f26-89b5-099efa3963f6>

¹⁵ <https://monitorstat.nsi.bg/bg/Report/Info?id=708121d6-326a-4f26-89b5-099efa3963f6>

¹⁶ Monitoring and Evaluation of European Cohesion Policy, European Social Fund, Guidance document, August 2018

плащания от наличните фондове за всяка операция, измервания или програмиране във връзка с неговите допустими разходи. Те са задължителни по отношение Рамката на изпълнението.

Индикаторите за изпълнението са свързани с подкрепените операции. Като продукт (output) се разбира това, което е директно произведено/доставено чрез изпълнението на ЕСФ операция, измерено чрез физически или парични единици. Продуктите (outputs) се мерят на нивото на подкрепените хора, субекти (под субекти се разбира организации – група от хора формално организирани за да преследват колективна цел, които могат както да прилагат, така и да бъдат подкрепени чрез проекти, като те следва да бъдат отчетани, само ако се ползват директно от ЕСФ подкрепа, която води до разходи), предоставени стоки или услуги. Те се залагат в ОП на ниво инвестиционен приоритет или специфична цел.

Индикаторите за резултат улавят очакваните ефекти за участниците или субектите вследствие изпълнението на операция. Индикаторите за резултат следва да кореспондират със специфичните цели, заложиени за всеки инвестиционен приоритет, който е избран. Те отиват отвъд индикаторите за изпълнение, доколкото улавят промяна в ситуацията, свързана с подкрепените субекти (организации) или участници. Те трябва да са установени максимално близко до осъществените дейности под съответния инвестиционен приоритет, за да се минимизират външните фактори, които биха могли да повлияят на докладваната стойност на индикаторите за резултат.

Общите ЕСФ индикатори са ограничен пакет от индикатори за изпълнение и резултат, посочени в Приложения I и II от ЕСФ Регламента¹⁷ и те представляват минималния пакет от индикатори за всяка ОП съфинансирана от ЕСФ, като относимо към ОП НОИР е Приложение I.

Регламентът изисква да бъдат събирани и съхранявани детайлни данни за всеки участник, без да поставя специфични изисквания как или на какво ниво тази информация трябва да се поддържа. Данните, които се събират покриват лична информация, като пол, възраст, статут на пазара на труда, ниво на образование и др., включително някои данни, които се отнасят към специалните категории лични данни, съгласно Регламент (ЕС) 2016/679.

Случаите, в които информацията може да не е пълна, се изчерпват до индикатори, свързани с данни, които се отнасят до специалните категории данни.

Данните, които се отнасят до дългосрочните индикатори за резултат, отнасящи се до ситуацията на участниците 6 месеца след напускане на операцията, когато е по-вероятно да не са в директна връзка с бенефициента, както и за някои други индикатори, включително за изпълнение, не са необходими за всички участници, а за представителна извадка от участниците в рамките на инвестиционния приоритет.

Общите индикатори за изпълнение се отнасят, както до личности (индивиди ползващи директно ЕСФ подкрепа), така и до субекти.

Чл. 125 (2) (д) от общия регламент изисква от УО да установи компютъризирана система за записване и съхранение на данни за всяка операция, необходими за наблюдение, оценка, финансово управление, верификация и одит, включително данни за индивидуалните участници в операциите, където е приложимо.

¹⁷ Регламент (ЕС) № 1304/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 17 декември 2013 г. относно Европейския социален фонд и за отмяна на Регламент (ЕО) № 1081/2006 на Съвета

На национално ниво, в частност и за ОП НОИР, подходът е централизиран и се регулира от ПМС № 243 от 20.09.2016 г.¹⁸ В посочената Наредба се определят реда, условията и механизма за функциониране на ИСУН и за провеждане на производства пред управляващите органи посредством ИСУН. Чрез Наредбата се гарантира, че структурата и съдържанието на информацията, въвеждана по програмите ползвачи ИСУН, отговарят на минималните изисквания на Приложение III от Делегиран регламент (ЕС) 480/2014 на Комисията от 3 март 2014 г. за допълнение на Регламент (ЕС) 1303/2013. Данните се въвеждат от бенефициентите в ИСУН.

За целите на годишните доклади и докладване на данни към ЕК, за момента не е налично автоматично генериране на докладите в ИСУН, но е планирана такава функционалност по данни от УО на ОПНОИР¹⁹. В резултат на това, за подготовка на данните за тези цели, те се извличат агрегирани от ИСУН и подлежат на допълнително валидиране и обработка в УО.

Националният статистически институт (НСИ) е разработил унифициран документ за метаданните в съответствие със структурата за справочни метаданни на Евростат (ESMS).

Данните за показателите за резултат на оперативната програма съгласно общите предварителни условия в Приложение II към Регламент (ЕС) № 1303/2013 се достъпват автоматично в ИСУН от НСИ за тяхното проследяване.

Метаданните на показателите за резултат са достъпни на интернет страницата на информационната система Мониторстат²⁰, поддържана от НСИ.

При два от проектите на КБ МОН (BG05M2OP001-2.011 и BG05M2OP001-3.005) са изградени вътрешни информационни системи, улесняващи наблюдението и отчитането на проектите.

При осъществяване на верификация на разходите, УО извършва валидиране на данните за участниците чрез Националната електронна информационна система за предучилищното и училищното образование (НЕИСПУО)²¹ и проверка за целите на демаркацията между различните операции, вкл. на ниво участник²², което дава разумни гаранции по отношение на качеството на събираните данни. Тези допълнителни проверки към времето на провеждане на настоящата оценка са затруднени, поради промяна в реда за достъпване на данни от НЕИСПУО, възникнала вследствие изисквания на Регламент (ЕС) 2016/679 и достъпът е ограничен на принципа „на заявка на конкретни данни“, което изисква допълнителни административни усилия от страна на администрацията в УО.

В програмен период 2014-2020 индикаторите, свързани с малцинствата и с хората с чуждестранен произход, подлежат на специфично дефиниране на национално ниво. Това е направено за ОПНОИР.²³

¹⁸ ПМС 243 от 20.09.2016 г. за приемане на Наредба за определяне на условията, реда и механизма за функциониране на Информационната система за управление и наблюдение на средствата от европейските структурни и инвестиционни фондове (ИСУН) и за провеждане на производства пред управляващите органи посредством ИСУН, <https://lex.bg/en/laws/ldoc/2136906184>

¹⁹ Фокус група представители на УО, проведена на 19.12.2023 г.

²⁰ <https://monitorstat.nsi.bg/>

²¹ <https://cioo.mon.bg/>

²² Интервю с УО на тема подхода WOMP, проведено на 26.01.2023 г.

²³ <https://monitorstat.nsi.bg/bg/Report/Info?id=708121d6-326a-4f26-89b5-099efa3963f6>

Информацията за малцинствен/мигрантски статут е една от специалните категории данни съобразно Регламент (ЕС) 2016/679. Този индикатор покрива и някои от най-маргинализираните групи и е възможно някои от лицата, получили подкрепа, да не са склонни да осигурят не само чувствителните лични данни, но също и основните лични данни, предмет на изискването за пълнота на данните. Практическото ръководство²⁴ за събиране и валидиране на данни, в т. 5.6.2, посочва, че такива лица трябва да бъдат подкрепени, ако отговарят на критериите за допустимост, но не трябва да бъдат калкулирани като участници за целите на мониторинга. Предвидено е изключение и описан подход и в случаите, когато напр. лица от етнически малцинства като роми не са склонни да се определят като такива.

По отношение критерия качество на данните, събирани за изчисление на индикаторите от оценителния въпрос, според разбирането на това понятие съобразно Ръководството²⁵, са анализирани следните аспекти:

- Акуратност, която се отнася до коректното записване на актуалната ситуация и изисква мониторинговите системи да имат капацитета да дават възможност за ретроактивно коригиране на данни в случаи на грешки при записване.
- Сравнимост, която се отнася до сравнение по време и между държави и за това зависи от приемането на общи дефиниции по отношение събирането и третирането на данни.
- Кохерентност, която се отнася до адекватността на данните да бъдат надеждно комбинирани по различни начини.

Въз основа на функционалностите на ИСУН, които позволяват корекции на данни при необходимост, наличието на общи дефиниции за по-голямата част от индикаторите (общите за ЕСФ, без предвидените изключения) и метаданните на индикаторите по ОПНОИР, може да има разумна увереност, че трите основни критерия по отношение качеството на данните са спазени.

За да се гарантира качеството на данните, Регламентът изисква наличието на стойности на всички индикатори за всички избрани инвестиционни приоритети и изчерпателна валидация – всички данни следва да са обект на процедура по валидиране по отношение на това дали са пълни и вътрешно консистентни.

Валидирането на данните следва да е на две нива – на ниво индивидуален запис и на агрегирано ниво.

На ниво индивидуален запис на участник, за да се осигури пълнота и вътрешна консистентност преди агрегирането на данните, по същество всеки индивидуален запис следва да съдържа поне общите индикатори за изпълнение, които покриват нечувствителни лични данни (напр. пол, статут на пазара на труда, ниво на образование и пр.). Непосредствените резултати трябва да покриват същата популация от участници, като тази на индикаторите за изпълнение, само че при излизане от операцията. Дългосрочните общи индикатори следва да покриват по-малка популация от участници, доколкото всеки е базиран на представителна извадка от съответните участници. В този случай размерът на извадката и номерът на попълнените отговори се докладват заедно с годишния доклад на изпълнението. За пълнотата на записите се следи по време на верификацията на разходите, както беше вече посочено, а рисковете се намалени чрез дизайна на функционалностите на ИСУН.

²⁴ Annex D - Practical guidance on data collection and validation, Monitoring and Evaluation of European Cohesion Policy, European Social Fund, Guidance

²⁵ Monitoring and Evaluation of European Cohesion Policy, European Social Fund, Guidance document, August 2018

Проверката на вътрешната съгласуваност на записите за участие означава да се гарантира, че връзките между различните свързани променливи са съвместими и съгласувани – до голяма степен този риск е намален с възможността в ИСУН само една променлива да бъде въведена за вид индикатор, която да се използва за изчисленията, а допълнителните проверки осъществявани от УО по време на верификация на разходите, дават разумна гаранция за качеството на данните.

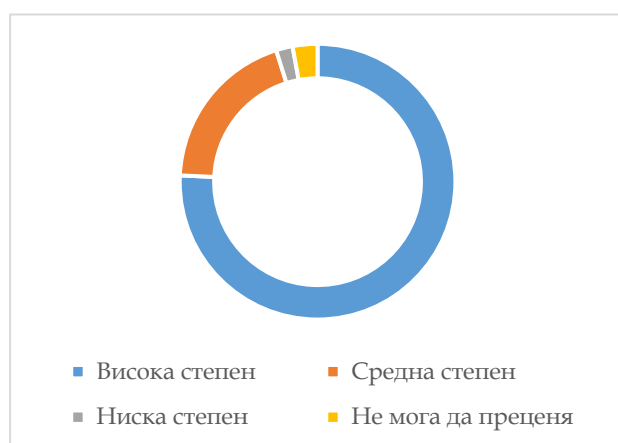
Проверките на агрегирано ниво се осъществяват от УО при подготовката на годишния доклад, като агрегирани данни за операциите се извличат от ИСУН, а подготовката им за целите на доклада се осъществява от УО на ОПНОИР.

Практическото ръководство²⁶ за събиране и валидиране на данни препоръчва, в допълнение към общите дефиниции и насоки, да бъдат следвани общи стандарти и процедури от всички организации, включени в събирането на данни с оглед осигуряване качеството на данните. При УО на ОПНОИР се наблюдава по-скоро процедурно базиран подход, при който разяснения за индикаторите се предоставят специфично – за конкретната операция, вероятно продиктуван от различните специфични за операциите индикатори, като голяма част от спецификите при събирането на данни са унифицирани по подразбиране съобразно стандартните функционалности на използваната ИСУН. В наръчника за управление на ОПНОИР няма отделна част/секция, посветена на индикаторите.

По отношение надеждността на данните следва да се има предвид, че микроданните се подават в ИСУН от бенефициентите, които са ангажирани с тяхната достоверност. Проверяват се от УО по време на верификацията на разходите, вкл. и чрез НЕИСПУО и ако е необходимо се извършват корекции. Информационната система за наблюдение и управление е централизирана и има възможност за предоставяне на агрегирани данни. От тази гледна точка би могло да се твърди, че данните, събирани и съхранявани за индикаторите, са гарантирани чрез надеждни процедури и автоматизирана информационна система.

В рамките на проведеното анкетно проучване сред бенефициентите бе включен въпрос „В каква степен данните, събирани от УО за изчисление на индикаторите, са надеждни и качествени?“ Отговорите са представени във следващата фигура.

Фигура 13 Отговори на въпрос: „В каква степен данните, събирани от УО за изчисление на индикаторите, са надеждни качествени?“

Около 76% от общо 103 представители на бенефициенти отговарят „във висока степен“, малко над 19% - „в средна степен“, около 2% - „в ниска степен“, а около 3% не могат да преценят.

Отговорът на този въпрос следва да се възприема до голяма степен като оценка от страна на бенефициентите на прилаганата система за събиране и изчисление на данните за индикаторите по процедурите в обхвата на оценката, а не толкова като съответствие с приложимите изисквания.

²⁶ Annex D - Practical guidance on data collection and validation, Monitoring and Evaluation of European Cohesion Policy, European Social Fund, Guidance

Параметрите на събираните данни са посочени в детайли в Ръководството „Мониторинг и оценка на европейската кохезионна политика, ЕСФ, 2018г.“ и детайлизирани в Приложение Д към него: „Практическо ръководство за събиране на данни и валидиране“.

В рамките на проведеното анкетно проучване сред бенефициентите бе включен следния въпрос „Имате ли предложения за промени в параметрите на събираните данни?“.

Фигура 14 Отговори на въпрос: „Имате ли предложения за промени в параметрите на събираните данни?“.

Около 89% от общо отговорили 102 представители на бенефициенти нямат предложения за промени в параметрите на събираните данни. Около 4% имат, а около 7% не могат да преценят.

Към отговорите на този въпрос са дефинирани и предложения за промени в следните посоки: „Да се обръща повече внимание на качествените, а не само на количествените измерения. Да се прави оценка на въздействието“, „Да са опростени таблиците с микроданни“ (и двете предложения са от бенефициенти по процедура BG05M20P001-3.017), „Да се търси индикатора за

резултат за изпълнение на база това което е подадено като междинен отчет а не както на финален отчет ни търсят всички деца и ученици къде учат и са записани“ (предложение от бенефициент по процедура BG05M9OP001-2.018), От бенефициент по процедура по подхода BOMP е направена следната констатация „Специфичният индикатор деца и ученици от етническите малцинства не винаги може да се достигне, поради ежегодното намаляване на броя на учениците“.

По време на интервютата с представители на КБ МОН бе споделено мнението, че е добре при проекти, като „Нов шанс за успех“ да се проследява, колкото и да е трудно, реализацията на участниците, които са включени в проекта, като това би бил добър показател за практическия успех на един такъв проект.

По време на проведената фокус група с представители на КН, беше отбелязано, че като цяло системата от установени индикатори е свършила работа по отношение проследяване на напредъка, въпреки редица несъвършенства на част от индикаторите, включително и принципни несъвършенства, нерешени и на европейско равнище. Беше подчертана необходимостта от въвеждане на нови индикатори, които да проследяват качествената промяна в следствие на осъществените дейности по отношение на участниците в операциите.

Въз основа на извършения документален анализ и анализа на резултатите от проведеното проучване може във висока степен да се твърди, че данните, събирани за изчисление на индикаторите, са надеждни и качествени. При анализа се откриха няколко посоки, в които е необходимо да се извършат действия за подобрене на процесите, които гарантират надеждност и качество, като подобряване на възможностите за извършване на допълнителна валидация на микроданните в НЕИСПУО, създаване на процедура в Наръчника за управление на ОПНОИР, засягаща начина на събиране и обработка на данните за целите на докладването по програмата, включително по отношение общите дългосрочни индикатори за резултат, за процедурите, за които е приложимо.

Параметрите на събираните данни произтичат от приложимите регламенти и са посочени в детайли в Ръководството „Мониторинг и оценка на европейската кохезионна политика, ЕСФ,

2018г.“ и детайлизирани в Приложение Д към него: „Практическо ръководство за събиране на данни и валидиране“.

Що се отнася до предложения за промени в параметрите на събираните данни, в контекста на такива данни извън минимално задължителните, то предложенията от заинтересованите страни могат да се сведат до следните: въвеждане на нови индикатори, които да проследяват качествена промяна в следствие на осъществените дейности по отношение на участниците в операциите и полагане на по-нататъшни усилия по по-ясно дефиниране на основните индикатори, свързани с интеграцията на уязвими групи.

4.5. Необходимо ли е да се въведе събиране на допълнителни данни от други източници като например административни регистри, социологически проучвания и други? Установени ли са пречки пред използването на информация от административни регистри за целите на изпълнението на проектите по ОП НОИР, насочени пряко или косвено към маргинализираните групи, вкл. ромите, и какви са възможните решения за преодоляването им?

Видът събирани и обработвани задължителни данни за целите на наблюдението пряко произтича от приложимите изисквания за събиране и обработка на данните за индикаторите съгласно Регламенти 1303/2013 и 1304/2013, както и от изискванията, приложими конкретно за общите индикатори, които са посочени в Приложение I на ЕСФ Регламента (1304/2013). Данните, които се отнасят до дългосрочните индикатори за резултат, за операциите, за които е приложимо, отнасящи се до ситуацията на участниците 6 месеца след напускане на операцията, когато е по-вероятно да не са в директна връзка с бенефициента, както и за някои други индикатори, не са необходими за всички участници, а за представителна извадка от участниците в рамките на инвестиционния приоритет. Съответно, могат да бъдат набрани чрез социологическо проучване или друг вид проучване, вкл. биха могли да се използват данни от национални регистри, ако е приложимо и поддържат съвместими данни. Например, за проследяване на общ дългосрочен индикатор за резултат, свързан със статута на пазара на труда 6 месеца след излизане на участника от операцията, биха могли да се ползват данни от проучване или от национални регистри (такъв случай има напр. в BG05M2OP001-3.020, но е предприет друг подход). В Ръководството „Мониторинг и оценка на европейската кохезионна политика, ЕСФ, 2018 г. и неговото Приложение Д е посочено на какви критерии следва да съответства извадката и изискванията към набирането на данни за общите дългосрочни индикатори и как биха могли да се използват данни от съществуващи национални регистри. Що се отнася до специфичните индикатори и онези общи, чието дефиниране е национална отговорност, видът необходими данни е пряко свързан с дефинициите на индикаторите и данните, чрез които е определено да се отчитат.

Когато се отнася до вида необходими данни за целите на оценката, то в повечето случаи е необходимо провеждане на социологически проучвания, за да се установи ефектът на промяна от осъществените интервенции или да се отговори на оценителни въпроси, чрез установяване на данни, които биха могли да бъдат описани основно с качествени характеристики, а в някои случаи и с количествени. До голяма степен видът и обхватът им се определя от зададените оценителни въпроси и наличието или не на достъпни административни данни. Разбира се, социологическите проучвания са основен инструмент за оценка на въздействието. Когато се прилага контрафактологична оценка на въздействието, то при нея, независимо кой от подходите се използва, е препоръчително да се прави върху количествени данни, които биха могли да са административни данни или данни от целеви проучвания. Такива данни в случая на ПО 3 на

ОП НОИР биха могли напр. да бъдат данни за образователни постижения, резултати от матури и др., както за изследваната група, така и за контролната, ако е приложимо и пр.

Фигура 15 Отговори на въпрос: „Установили ли сте по време на работата по проекта пречки пред използването на информация от административни регистри?“

В рамките на проведеното анкетно проучване сред бенефициентите бе включен въпрос дали са имали пречки пред използването на информация от административни регистри. Около 67% от общо 103 респонденти са отговорили, че не е била необходима такава информация, около 31%, че не е имало пречки и около 2%, че не могат да преценят. Нито един не е отговорил, че е имал затруднения.

По време на интервюта с представители на КБ МОН не беше получена информация за срещани

пречки пред използването на информация от административни регистри. Беше уточнено, че основно се ползват данни от НЕИСПУО.

По време на фокус групата с УО бяха споделени затруднения по отношение използването на информация от НЕИСПУО, доколкото достъпът е ограничен на принципа „на заявка за конкретни данни“, което изисква допълнителни административни усилия от страна на администрацията в УО.

Извън необходимите данни, произтичащи от изискванията на съответните регламенти, Ръководството „Мониторинг и оценка на европейската кохезионна политика, ЕСФ, 2018 г.“ и детайлизирани в Приложение Д към него: „Практическо ръководство за събиране на данни и валидиране“, както и тези произтичащи от дефиницията на съответния индикатор, необходимостта от допълнителни данни и ползване на допълнителни източници, като административни регистри и социологически проучвания, се определя от нуждите за целите на оценките на операциите и конкретните оценителни въпроси.

Въз основа на проведеното проучване и анализ може да се твърди, че не са идентифицирани пречки пред използването на информация от административни регистри за целите на изпълнението на проектите по ОП НОИР с едно изключение: затруднения на УО по отношение използването на информация от НЕИСПУО. Съответно преодоляването на това затруднение е свързано с привеждане на механизма на достъп до информационната система в съответствие с изискванията на Регламент (ЕС) 2016/679 и Закона за защита на личните данни²⁷.

4.6. До каква степен операциите по ОП НОИР, обект на настоящата оценка, постигат планираните резултати в краткосрочен, средносрочен и дългосрочен план?

За целите на оценката, обект на настоящата обществена поръчка, включително и за отговора на този оценителен въпрос, бе извършен детайлен анализ на оценяваните процедури от гледна точка на заложените цели и отчетни стойности на дефинираните индикатори по операциите. Основната цел на анализа бе оценката на степента, в която се постигат планираните резултати,

²⁷ <https://lex.bg/laws/ldoc/2135426048>

както спрямо заложените по МКПО и Насоките/Указанията за кандидатстване целеви стойности, така и спрямо заложените по проектите в оценяваните процедури целени стойности. Резултатите от анализа са посочени в Приложение 17 към настоящия доклад – Справка за планираните и постигнати стойности на индикаторите по оценяваните процедури по ПО 3.

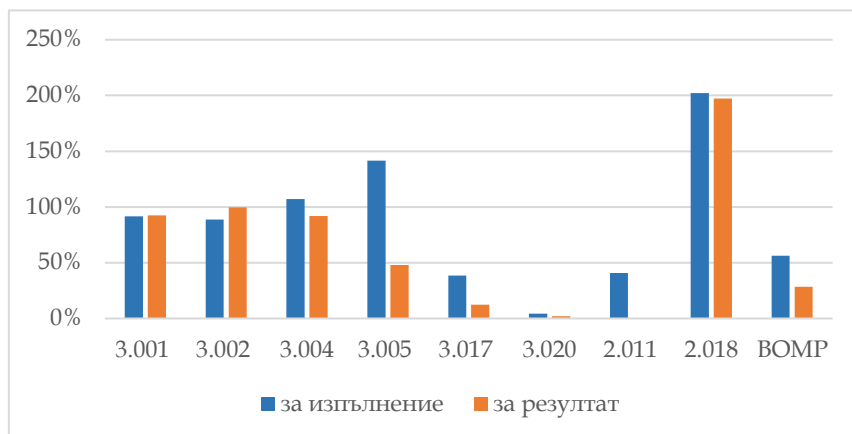
Както вече бе споменато при отговора на оценителен въпрос „Какъв е напредъкът (вкл. постигане на крайните цели) при изпълнение на индикаторите по Приоритетна ос 3, насочени пряко или косвено към маргинализирани групи като ромите, в т.ч. етапните и крайните цели в рамката им за изпълнение?“, само в процедура BG05M2OP001- 3.005 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“ са включени мерки и по двата инвестиционни приоритета на ПО 3. По всички останали операции са програмирани дейности в обсега на инвестиционен приоритет 9ii, фокусирани върху интеграцията на маргинализираните общности.

При оценката на получените резултати от извършения анализ следва да се вземат предвид и следните ограничения и допускания по отношение на събраните данни:

- Като основен източник на информация за стойностите на индикаторите по оценяваните операции са използвани данни, предоставени от УО. При анализирането на данните се установи, че в някои случаи по прекратените проекти са налични целеви или отчетни стойности на индикаторите. При справка в публичния модул на ИСУН за същите проекти се установи, че за някои от тях стойностите не са отчетени, а за други са занулени. В тази връзка и с цел недопускане на изкривяване на резултатите от анализа, в настоящия доклад наличието на целеви и отчетни стойности на индикаторите по прекратени проекти не са отчетени;
- Съгласно Техническата спецификация „Оценката трябва да обхваща всички процедури за предоставяне на БФП, които към момента на сключване на договора по настоящата обществена поръчка са приключили своето изпълнение по Приоритетна ос 3 или разполагат с критична маса изпълнени индикатори за изпълнение и резултат – например след изтичане на една учебна година от стартиране на изпълнението на проектните дейности.“ Част от операциите, обект на оценка, все още са в изпълнение, друга част са приключили, но все още не са отчетени крайните резултати от изпълнението на проектите. В тази връзка оценката на напредъка от изпълнението на индикаторите и постигането на резултатите, отчетени чрез тях към момента на изготвяне на настоящия доклад, не следва да се абсолютизира;
- Процедура BG05M2OP001- 2.011-001 „Подкрепа за успех“ се изпълнява по две приоритетни оси – Приоритетна ос 2 и Приоритетна ос 3. За целите на настоящата оценка са взети предвид единствено данните, касаещи постигането на резултатите по Приоритетна ос 3.

На следващите няколко фигури е представено процентното съотношение на постигнатите стойности на индикаторите за изпълнение и резултат по оценяваните процедури, спрямо заложените целеви стойности на индикаторите в МКПО и Насоките/Указанията за кандидатстване и на целевите стойности, посочени в проектите.

Фигура 16 Процентно съотношение на верифицирани стойности на индикаторите спрямо целевите стойности, определени в МКПО и Насоките/Указанията за кандидатстване

Видно от данните, най-висок процент на изпълнение и на двата вида индикатори се наблюдава при процедура BG05M9OP001-2.018 „Социално-икономическа интеграция на уязвими групи. Интегрирани мерки за подобряване достъпа до образование“ – Компонент 1“, по която

заложените целеви стойности са надвишени почти два пъти. Индикаторът за резултат „Групов нетен коефициент за записване в отделните етапи на образование - начален етап“ не е включен в изчисленията, тъй като предстои да бъде отчетен. Първите три процедури, посочени на фигурата, са приключили с почти пълно изпълнение на заложените резултати.

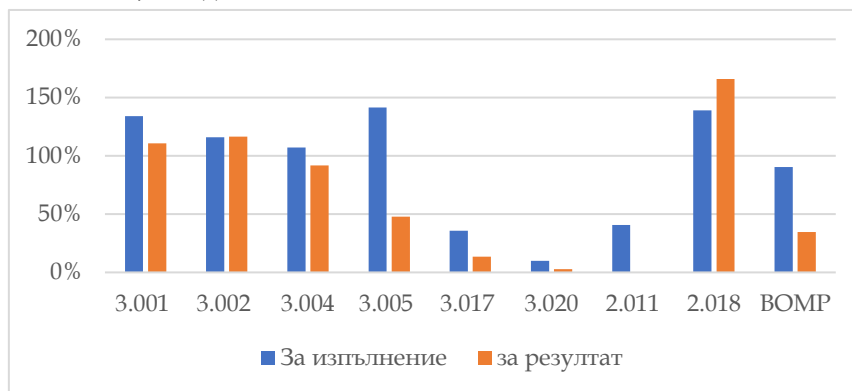
По отношение на процедура BG05M2OP001- 3.005 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“ следва да се отбележи, че индикаторите за изпълнение са постигнати над 140 %. Два от индикаторите (Брой национални кампании за мотивация на родителите от целевата група и Брой национални кампании за преодоляване на негативни обществени нагласи и недискриминация), които към момента са с нулеви стойности, не са включени в изчисленията. По данни от проведеното интервю на 13.01.2023 г. с представител на КБ МОН, кампаниите са проведени и предстои отчитането им с финалния доклад. От индикаторите за резултат по процедурата, неизпълнение се наблюдава при индикатор „Групов нетен коефициент на записване в детските градини“, за който при базова стойност 78,40% и заложена целева стойност - повишение с 2%, за периода на операцията е отчетена 78,70%.

Най-ниски стойности на индикаторите се наблюдават при BG05M2OP001-3.020 „Ограмотяване на възрастни – 2“ и BG05M2OP001- 2.011-001 „Подкрепа за успех“, които към момента на изготвяне на настоящия доклад са все още в изпълнение. Характерно за процедура „Ограмотяване на възрастни – 2“ е, че в Условието за кандидатстване²⁸ към индикатора за изпълнение И3213 „Лица над 16 години (включително роми), включени в курсове по ограмотяване или в курсове за усвояване на учебно съдържание, предвидено за изучаване в класове от прогимназиалния етап на основното образование по ОП“ с целева стойност 12 000 бр. са включени четири индикатора, съответно И3213-1, И3213-2, И3213-3 и И3213-4, за които не са дефинирани отделни целеви стойности, като верифицираните стойности по четирите индикатора са съпоставени спрямо целевата стойност на основния индикатор И3213.

По процедура „Подкрепа за успех“ не са отчетени стойности на индикаторите за резултат, като такива следва да се очакват в бъдеще предвид факта, че операцията все още е в изпълнение.

²⁸ <http://sf.mon.bg/?go=news&p=detail&newsId=917>

Фигура 17 ПРОЦЕНТНО СЪОТНОШЕНИЕ НА ВЕРИФИЦИРАНИТЕ СТОЙНОСТИ НА ИНДИКАТОРИТЕ СПРЯМО ЦЕЛЕВИТЕ СТОЙНОСТИ, ОПРЕДЕЛЕНИ В ПРОЕКТИТЕ

Данните показват, че като цяло заложените по проектите целеви стойности на индикаторите са по-близко до отчетените и верифицирани. Съотношенията и при двата разреза на анализа не се отклоняват

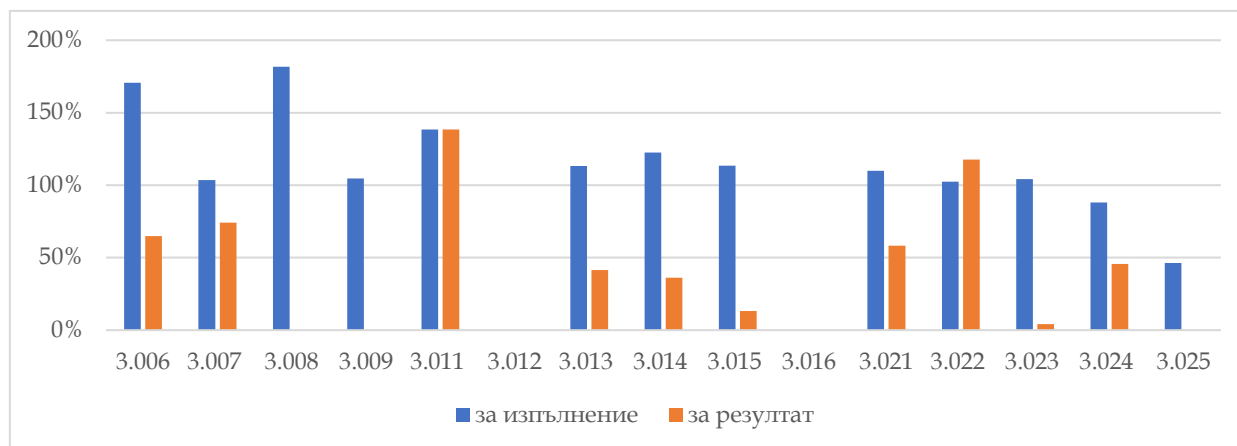
значително с изключение на някои отлики, които заслужават коментар. Например по процедура BG05M9OP001- 2.018 „Социално- икономическа интеграция на уязвими групи. Интегрирани мерки за подобряване достъпа до образование“ – Компонент 1“ целевата стойност на индикатора за изпълнение „Деца, ученици и младежи от маргинализирани общности (включително роми), участващи в мерки за образователна интеграция и реинтеграция“ по Условието за кандидатстване²⁹ е определена в размер на 6 000 лица от целевите групи, докато по проектите тя е в размер на 8 720, съответно за индикатора за резултат „Деца, ученици, младежи от етнически малцинства (включително роми), интегрирани в образователната система“ – 4 800 и 5 709. И в двата случая отчетните и верифицирани стойности значително надвишават целевите такива. Една от възможните причини се корени в процеса по програмиране на операцията, анализът на измененията по която показва, че целевите стойности на индикаторите са подценени предвид удължаването на срока на изпълнение и увеличението на бюджета, без това да е рефлектирало пропорционално или в достатъчна степен обосновано върху увеличението на стойностите на индикаторите.

Особено внимание заслужава разликата в заложените стойности по процедурите за предоставяне на БФП по подхода ВОМР. Заложената целева стойност на индикатора за изпълнение по МКПО за „Деца, ученици и младежи от маргинализирани общности (включително роми), участващи в мерки за образователна интеграция и реинтеграция“ е 7 500, докато по отделните проекти на МИГ общо целевата стойност е съответно 4 670. В резултат процентното съотношение на изпълнението на индикатора в двата случая е 56, 23 % и 90,30 %. В същото време следва да се отбележи, че по същество верифицираната стойност на индикатора може да се интерпретира като преизпълнение, предвид заложените в МКПО бюджет за постигането на целевите стойности на индикатора. Тоест с едва около 5 % от планираните средства са постигнати над 56 % от планираните стойности на индикатора.

Фигура 18 Процентно съотношение на отчетените стойности на индикаторите спрямо целевите стойности, определени в проектите по отделни процедури за предоставяне на БФП по подхода ВОМР

²⁹ <http://sf.mon.bg/?go=news&p=detail&newsId=533>

Тук следва да се отбележи, че по процедури BG05M2OP001-3.012 „МИГ Карлуковски карст -

Червен бряг-Искър“ – Мярка 7 „Достъп до качествено образование, чрез интегриране в образователната система на деца и ученици от маргинализирани общности, включително роми“ и BG05M2OP001-3.016 МИГ „Струма - Симитли, Кресна и Струмјани“ мярка 3.9ii "Интеграция чрез образование" не е отчетено изпълнение. По-голямата част от процедурите са в изпълнение, като данните показват, че масово индикаторът за изпълнение е постигнат, докато с малки изключения (процедури 3.011 и 3-022) индикаторът за резултат е далеч от постигането на целевата стойност.

По отношение на анализа на постигнатите стойности на индикаторите по оценяваните процедури може да се заключи, че с някои изключения индикаторите постигат заложените си стойности, като е налице значително превишаване на целевите стойности в някои случаи. Една от причините би могла да бъде подценяването на целите, които следва да бъдат постигнати, изразени чрез залагането в МКПО и Насоките/Указанията за кандидатстване на целеви стойности на индикаторите по процедурите. Друга причина може да бъде търсена и в извършените законодателни промени в сферата на образованието и прилагането на системен подход, който да мобилизира учебните заведения за включването им в мерки по Програмата. Такова мнение бе изразено от участниците в проведената на 19 декември 2022 г. фокус-група с представители на УО.

Забелязва се неизпълнение на специфичните за съответната операция индикатори за резултат „нетен коефициент на записване в детските градини– 84%“ по BG05M2OP001-3.001 и за подобния такъв по BG05M2OP001-3.005 „Групов нетен коефициент на записване в детските градини – повишение с 2% за периода на операцията.“. За подобния индикатор по BG05M9OP001-2.018 все още няма отчетени данни. Данните за неизпълнението засега са окончателни за BG05M2OP001-3.001, а за BG05M2OP001-3.005 текущи. Следва внимателно да се анализират причините и степента на влияние на интервенциите върху такъв тип индикатори или дали не са заложили твърде амбициозни цели. В допълнение, при преценката на постиженията по този индикатор на ниво финален отчет по последната процедура, е необходимо да се вземат предвид и нормативните промени, водещи до задължително включване в системата на предучилищното образование на децата от 4 годишна възраст и отпадането на таксите за детска градина.

По отношение на индикаторите за резултат на ниво операции, които са пряко свързани с кореспондиращи индикатори на ниво ОП, може да се констатира следното:

Операциите по ОП НОИР, обект на настоящата оценка, в краткосрочен план постигат планираните резултати, като при операциите които са приключили (BG05M2OP001-3.001, BG05M2OP001-3.002 и BG05M2OP001-3.004) като цяло планираните резултати са постигнати във висока степен. В средносрочен план операциите, които са в процес на изпълнение въз основа на напредъка на индикаторите за изпълнение и данните за договорените индикатори за резултат –

постигнат с очаквано темпо планираните резултати и в по-дългосрочен план се очаква в края на програмния период да бъдат постигнати планираните резултати, а в някои случаи и значително надхвърлени, като напр. индикатора за резултат Р3211 „Деца, ученици, младежи от етнически малцинства (включително роми), интегрирани в образователната система“.

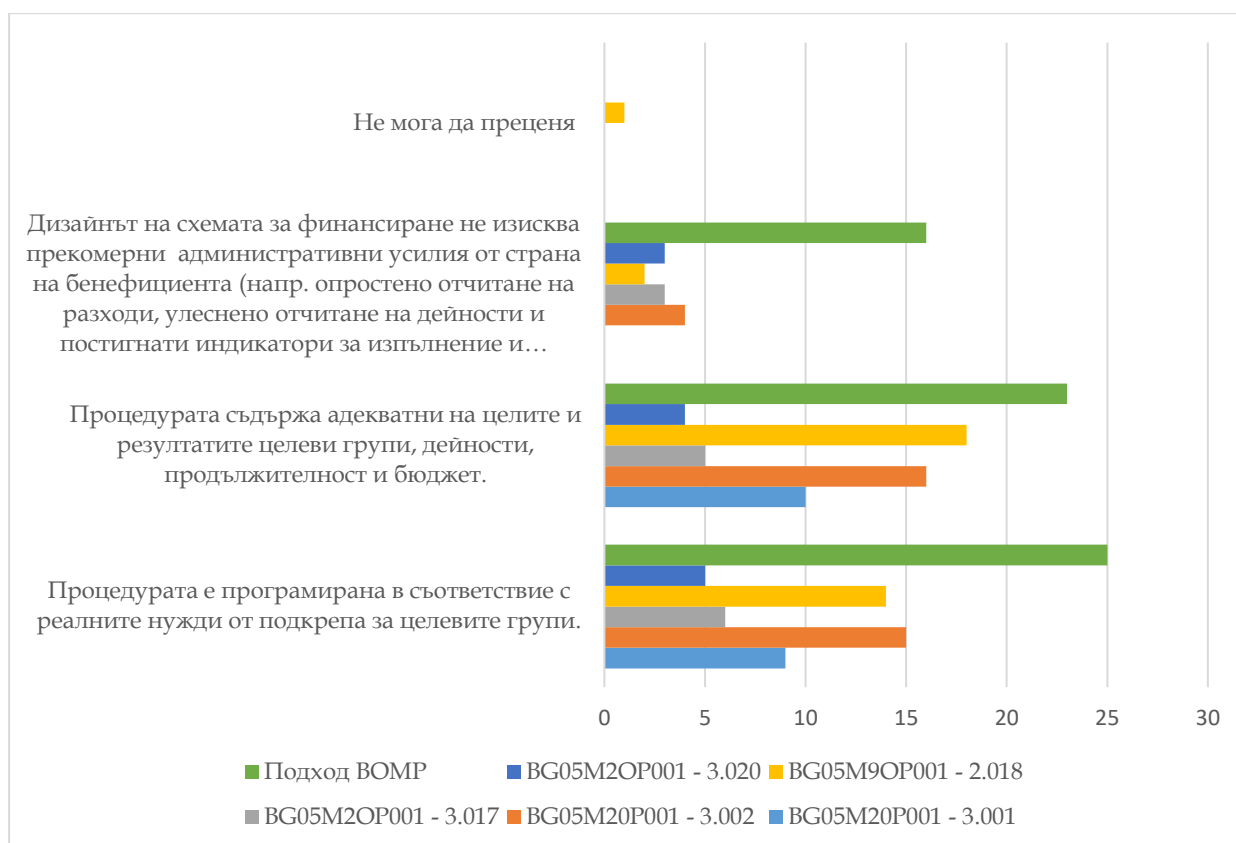
4.7. Какво помага или пречи за постигане на целите и резултатите на операциите по ОП НОИР, обект на настоящата оценка?

Част от факторите и по-специално външните фактори, които помагат или пречат за постигане на целите и резултатите на операциите, са разгледани в отговора на оценителен въпрос 4.2., в контекста на постигане/непостигане на заложените индикатори.

В рамките на проведеното анкетно проучване с представители на бенефициентите бе изследвано мнението им за това, какво според тях допринася за постигане на целите и резултатите на процедурата, по която изпълняват или са изпълнявали проект, като от въпросите бяха изключени външните фактори. В изследването се включи и въпрос какво пречи за постигане на целите и резултатите.

На първия въпрос, от 105 респондента, включили се в анкетата, около 72% са отговорили, че най-голям принос за постигане целите и резултатите имат съдържащите се в процедурата адекватни на целите и резултатите целеви групи, дейности, продължителност и бюджет. Почти толкова – 70%, считат, че за постигане на целите и резултатите допринася това, че процедурата е програмирана в съответствие с реалните нужди от подкрепа за целевите групи и около 27% отбелязват, че принос има обстоятелството, че схемата за финансиране има дизайн, който не изисква прекомерни административни усилия от страна на бенефициента (напр. опростено отчитане на разходи, улеснено отчитане на дейности и постигнати индикатори за изпълнение и резултат и др.). Един бенефициент е отговорил „не мога да преценя“. По-долу е посочено разпределението на мненията по процедури.

Фигура 19 Отговори на въпрос: „Какво, според Вас допринася за постигане на целите и резултатите на процедурата, по която изпълнявате/сте изпълнявали проект?“

По време на интервютата с КБ МОН бяха посочени следните предпоставки за постигане на целите и резултатите: адекватно подбрани целеви групи; наличие на информационна система, улесняваща администрирането на проекта; наличие на варианти на опростени разходи; системен подход с изградени и работещи междуинституционални връзки и утвърдена роля на образователните медиатори; облекчаване на училища и детски градини от административна тежест при проектите, изпълнявани от МОН, в сравнение с участие по схеми за предоставяне на БФП, чрез процедури на подбор. В допълнение, по време на противоепидемичните мерки, основна подкрепяща роля за намаляване щетите върху образователния процес са имали образователните медиатори (за проектите, към които е относимо). Мотивацията на образователните медиатори, кариерните консултанти (при „Подкрепа за успех“) и педагогическите специалисти се възприема като основен фактор за постигането на резултатите.

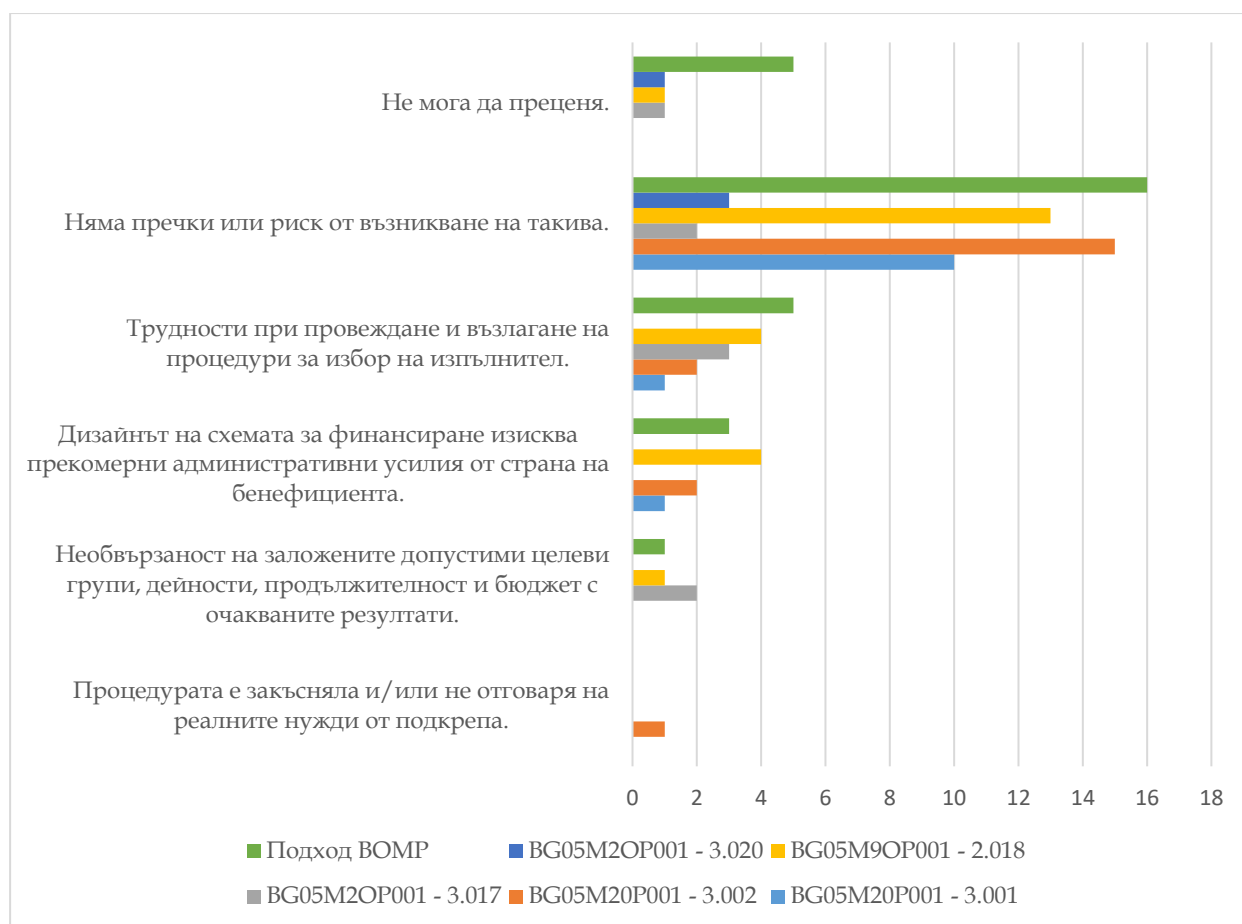
По време на проведената фокус група с УО беше споделено мнението, че проекти като „Подкрепа за успех“ и „Активно приобщаване“, могат да се считат за успешни, като за това са допринесли следните фактори: системен подход, принос за смяна на парадигмата в образованието, доколкото са създадени в отговор на новите предизвикателства в следствие на новоприетото към онова време ново законодателство (ЗПУО от 2016 г., наредби и пр.), включващо дори промяна на ключовите понятия, териториален мащаб, способност да се мобилизират образователните институции и всички участници: учители, родители, педагогически и непдагогически специалисти и пр.

По време на проведената фокус група с представители на КН бяха споделени следните мнения, които могат да бъдат приети, като такива по отношение на факторите, които допринасят за постигането на целите и резултатите на операциите, обект на настоящата оценка: адекватно подбрани целеви групи; правилен подход във възможната степен по отношение на дефинираните индикатори (въпреки редица съпътстващи трудности, вкл. неясноти на европейско равнище); въвеждането на опростените варианти на разходи; намаляване времето за верификация на разходите; като цяло прилагането на системен подход по отношение на

детските градини и училищата с акцент дейностите, осъществявани от образователните медиатори (процедури BG05M2OP001-3.005 и BG05M2OP001-2.011), въпреки някои забележки по отношение източника на финансиране (Приоритетна ос 3 за BG05M2OP001-3.005 и отчасти за BG05M2OP001-2.011) и други забележки и предложения за бъдещи подобни проекти.

На въпроса „Какво, според Вас е/е било пречка за постигане на целите и резултатите на процедурата, по която изпълнявате/сте изпълнявали проект?“, около 56% от общо 105 участници в анкетното проучване са посочили, че не са идентифицирали пречки пред постигането на целите и резултатите на процедурата, по която са изпълнявали или изпълняват проект. Около 14% са имали трудности при провеждане и възлагане на процедури за избор на изпълнител. За 10% дизайнът на схемата за финансиране изисква прекомерни административни усилия от страна на бенефициента. За 4% съществува необвързаност на заложените допустими целеви групи, дейности, продължителност и бюджет с очакваните резултати, а един бенефициент счита, че процедурата е закъсняла и/или не отговаря на реалните нужди от подкрепа. 8% са отбелязали, че „не могат да преценят“. На следващата фигура е посочено разпределението на мненията по процедури.

Фигура 20 Отговори на въпрос: „Какво, според Вас е/е било пречка за постигане на целите и резултатите на процедурата, по която изпълнявате/сте изпълнявали проект?“

За отбелязване са мненията на бенефициенти за други пречки пред постигането на целите и резултатите по процедурите, обект на оценка. Някои от тях са: „Подготовката на проектните предложения, одобрението, сключването на договор и последваща реализация, понякога се осъществява във времеви отрязък, при който е трудно да се планира динамиката на движението на децата и учениците. Миграцията, която е обвързана със заетост на родителите и промяна на местоживеенето в /извън страната. Освен това при бюджетирането липсва механизъм/възможност за планиране на бюджетите с

„резерв“, с отчитане на инфлация/форсмажорни обстоятелства“ (бенефициент по BG05M2OP001-3.001), „Условията на процедурата налагат провеждане на обучения на педагогически специалисти изцяло присъствено. Проектът стартира в края на 2022г. и предвид КОВИД - ограниченията, беше сложно да се предвид как и по какъв начин ще успеем с реализацията. Друго сериозно предизвикателство е осигуряването на образователни медиатори, което е променлива величина при всяка нова учебна година. На трето място - инфлацията е сериозен проблем и може да е пречка за изпълнение на дейностите“ (бенефициент по BG05M2OP001-3.017), „По настоящата схема целеви групи, дейности, резултати са разписани добре, но ограниченията в бюджета, в случая ниската единна ставка, не позволява високо качество на изпълнение, без бенефициентите на проектите да вложат собствени ресурси“ (бенефициент по BG05M2OP001-3.017), „Невъзможност да се изпълняват дейностите по проекта, поради въведени противоепидемични мерки, съвпадащи с времето за изпълнение на дейности“ (бенефициент по BG05M2OP001-3.020), „Проектът се реализира в продължителен период на сложна извънредна епидемична обстановка и въведени във връзка с COVID – 19 здравни мерки и ограничения, поради което някои от дейностите се отложиха, а други се осъществиха с периоди на прекъсване“ и „Трудности в съвместната работа с партньора по проекта“ (бенефициенти по процедури по подхода WOMP).

Видно е, че другите посочени затруднения обобщено могат да се сведат до следните: трудности при планиране динамиката на движението на деца и ученици, свързана с мобилност или миграция на родителите, произтичащи от възможности за заетост; осигуряването на образователни медиатори в процедурите, които предвиждат мерки за тях, поради непредсказуемост за наличието им; ниски стойности на разходите за единица продукт, пречки, породени от противоепидемичните мерки във връзка с COVID – 19 и трудности в съвместната работа с партньори.

С цел да се прецизира допълнително степента на сериозност на възникналите пречки, в рамките на проведеното анкетно проучване бе включен въпрос към бенефициентите дали са имали съществени затруднения в изпълнението на дейностите по проекта, които са довели до: съществена промяна на договора за финансиране, съществено забавяне в изпълнението на дейностите, непостигане на планираните индикатори, финансови корекции и/или др.

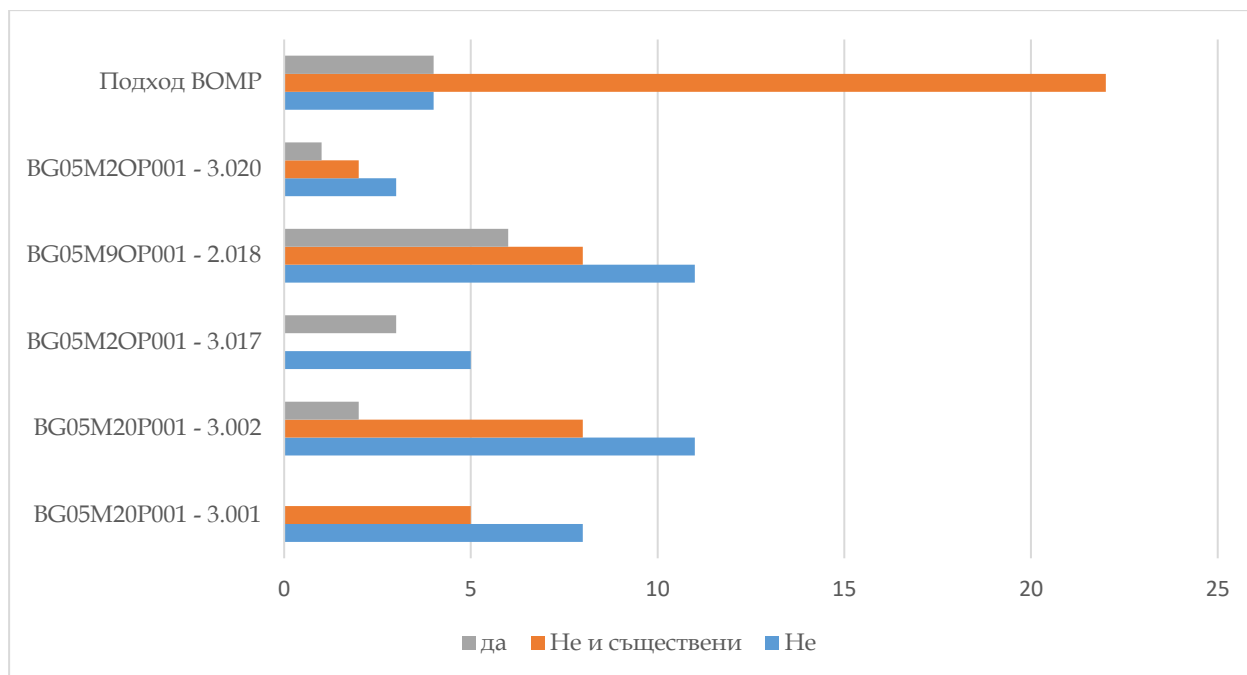
На този въпрос от общо 103 отговорили, едва около 41% отбелязват, че не са имали затруднения, около 44%, че не са имали съществени затруднения, а около 15%, че са имали съществени.

Изтъкнатите групи причини, които са довели до съществени затруднения според мнението на бенефициентите, са следните:

- Трудности и забавяне на изпълнението на дейностите поради въведените противоепидемични мерки срещу COVID – 19 (9 бенефициента).
- Проблеми при провеждане процедури за определяне на изпълнител / обществени поръчки (2 бенефициента).
- Забавяне, провокирано от промени в бюджета по време на оценката или в следствие на правен спор между бенефициент и УО (2 бенефициента).
- Трудности с партньорите, които налагат промени в договорите за финансиране (2 бенефициента).
- Затруднения с осигуряване на участници от целевата група (1 бенефициент).

Разпределението на отговорите по процедури е представено на фигурата по-долу:

Фигура 21 Отговори на въпрос: „Имали ли сте съществени затруднения в изпълнението на дейностите по проекта, които са довели до: съществена промяна на договора за финансиране, съществено забавяне в изпълнението на дейностите, непостигане на планираните индикатори, финансови корекции и/или др.“

По време на интервютата с КБ МОН бяха посочени следните трудности:

При изпълнението на „Нов шанс за Успех“: забавяния, породени от процедурите за възлагане на обществени поръчки, забавяния поради подготвителни дейности, трудности при постигане индикаторите (които въпреки това са постигнати), породени от динамиката на целевата група, липса на варианти на опростени разходи, довела до прекомерни административни трудности и липса на информационна система, улесняваща администрирането, отново довела до трудности при събирането и обработката на данни.

За трите проекта с КБ МОН бяха посочени трудности вследствие от въведените противоепидемичните мерки срещу разпространението на COVID – 19.

По време на проведената фокус група с УО беше споделено мнението, че при „Ограмотяване на възрастни – Фаза 2“ (BG05M2OP001-3.020) се срещат най-големите затруднения в момента и мненията за причините са, че:

- Такава процедура много трудно се изпълнява, когато е на принципа на предоставяне на БФП с подбор на проектни предложения. Във Фаза 1 резултатите според представителя на УО са били много добри, когато процедурата е била с конкретен бенефициент МОН. Такъв ресурс и такава мобилизация, според споделеното мнение, единствено е по компетентностите и възможностите на такава институция, каквато е МОН, а бенефициентите сега много трудно се справят с нея и срещат трудности.
- Друго мнение е, че причината Фаза 2 да не е толкова успешна, се дължи не на факта, че самите училища не знаят как да работят, а просто схемата е доста различна. Те са свикнали да работят по един еталон, който им се подава от МОН и те просто да го изпълняват. Сега им е малко по-трудно, не могат и чисто технически не знаят как да се отчетат и съответно са обхванати много по-малко училища в страната.
- Демографският фактор, според представител на УО, също оказва голямо влияние, защото ако процедурата е била реализирана с конкретен бенефициент МОН, е щяло да може да се реагира и да се включат други училища с още участници от целевата група, докато когато има фиксиран брой участници, няма възможност да се реагира. Това са фактори, на които не може да се повлияе, имат се предвид демографските фактори и най-вече миграционните процеси.

- В допълнение, по процедурата по начало има по-малко на брой сключени договори, отколкото се е очаквало, като според едно от мненията, подадените проектни предложения са били много малко, понеже самите неправителствени организации имат редица ограничения, свързани с държавните помощи. Поради това също се очаква да има по-ниско изпълнение на индикаторите по тази процедура.

По време на проведената фокус група с представители на КН бяха споделени следните мнения по отношение на факторите, които затрудняват постигането на целите и резултатите на операциите, обект на настоящата оценка. Те могат да обобщени по следния начин:

- Трудно превръщане на постигнатите добри практики в системна промяна. Съмнения за степента на анализиране на изследвания и проучвания и взимането им предвид при дизайна на нови процедури.
- Промяна на практиката по отношение на прилагането на режим държавна помощ или режим на минимална помощ спрямо участието на НПО и спрямо операции за образователна интеграция. През първия програмен период ОП РЧР и в началото на програмен период 2014-2020 при първите три процедури за предоставяне на БФП чрез подбор на проектни предложения, ОП НОИР не са прилагали режим на минимална помощ към дейностите за образователна интеграция, осъществявани от ЮЛНЦ. От 2019 г. този подход се променя и по отношение на ЮЛНЦ, осъществяващи дейности за образователна интеграция, започва да се прилага режим „минимална помощ“ (вследствие нови изисквания поставени от МФ, по информация от УО). С натрупване на помощ в режим „минимална помощ“ при по-голямата част от опитните НПО се обяснява и ниското ниво на договаряне по процедура BG05M2OP001-3.020, която е била предшествана от BG05M2OP001-3.017, където повечето опитни НПО вече са били одобрени за финансиране. *„Училищата предпочитат, по-малките училища, организациите да са тези, които ще поемат бюрократичната тежест по подготовка на проект, отчетност и т.н., а училищата само да изпълняват дейности, и не кандидатстваха.“*
- Размер на авансовото плащане при сключен договор за БФП. *„Друг сериозен проблем, който винаги го е имало по ОП НОИР и по всички други програми, това са ниските аванси. 20 % авансово плащане означава, че всяка организация трябва да вкара много пари в изпълнението на тези проекти.“ ... „И това е спънка за много от по-малките организации. Те на практика не могат да изпълняват тези проекти, защото нямат нужният финансов ресурс.“*
- Финансови корекции, налагани не на етапа на възстановяване на разходите, а след приключване на проекта. *„Налагат се финансови корекции, които се налагат не веднага при реимбурсиране на разходите, а след като са реимбурсирани разходите, след като е приключил проектът и се прави последващ преглед и се налагат финансови корекции. Тоест, организацията е вкарала пари, те са били осребрени и възстановени и след това се налагат финансови корекции. Примерно това за общините не е проблем. Общините имат често финансови корекции, но те имат от къде да вземат средства, които да използват за тези корекции. При НПО това няма от къде да се вземе и на практика организации са изправени пред фалит.“*
- Неадекватни на настоящите условия размери на варианти на опростени разходи: там, където се включва хотелско настаняване, там където са предвидени единични разходи за лекторски часове и пр. Причината е увеличението на цените вследствие инфлацията.

В заключение, би могло да се обобщи, че най-значими фактори, допринесли за изпълнението на целите и резултатите по процедурите, са съдържащите се в процедурите: адекватни на целите и резултатите целеви групи, дейности, продължителност и бюджет, както и че процедурите са програмирани в съответствие с реалните нужди от подкрепа за целевите групи. В интервюта и фокус групите се подчертава ключовата роля на мотивацията на ангажираните с изпълнението

на дейности професионалисти, както и на ръководителите³⁰ на/от съответната институция/ организация, която е ангажирана с изпълнението на конкретния проект.

Що се отнася до възникналите пречки пред постигане на целите и резултатите по процедурите, бенефициентите в по-голямата си част не отговарят да са срещнали такива, а около 14% са имали проблем с провеждането на процедури за определяне на изпълнител и за около 10% дизайнът на процедурата е изисквал прекомерни административни усилия по време на изпълнението. За повече от два пъти по-малка част от тях съществува необвързаност между някои от заложените компоненти: допустими целеви групи, дейности, продължителност и бюджет с очакваните резултати. Други възникнали затруднения са породени от COVID – 19, съпътстващите противоепидемични мерки и породените от тях промени в образователния процес. Други общи идентифицирани трудности са мобилността на целевите групи и размера на вариантите на опростените разходи. В частност ЮЛНЦ са и пряко засегнати от промяна на практиката по отношение на прилагането на режим на държавна помощ или режим „минимална помощ“ спрямо изпълнението на дейности за образователна интеграция от ЮЛНЦ. Това според техния представител в КН води до невъзможност за участие по процедурите, поради натрупване по режим „минимална помощ“ и има пряко отражение върху степента на договаряне на средствата по последните процедури, като напр. BG05M2OP001-3.020. В допълнение са отбелязани редица специфични за конкретния проект или процедура пречки, които са посочени по-горе.

4.8. Кои фактори определят по-добрите резултати на дадени операции в сравнение с другите, финансирани в рамките на Програмата?

В оценителен въпрос 2 вече бяха анализирани външните фактори и степента, в която са повлияли върху постигане/непостигане на заложените индикатори, а в оценителен въпрос 7 факторите, които помагат или пречат за постигане на целите и резултатите на операциите по ОП НОИР, обект на настоящата оценка.

За да се отговори на настоящия оценителен въпрос е необходимо първо да се изведе поне относително обективен метод, по който да се определи кои са операциите с по-добри резултати, за да може да се извърши анализ съобразно характеристиките им, кои биха могли да са факторите, които са допринесли за това.

Методът, на който се спряхме, за да определим процедури, за които може да се твърди, че постигат по-добри резултати, се състои от два комбинирани подхода: определяне на процедурите, за които може да се твърди, че са постигнали планираните индикатори за изпълнение и резултат или от напредъка до момента се очаква, че ще ги постигнат и определяне на процедурите, които постигат по-високо ниво на ефикасност на разходите за единица сходен продукт.

Като цяло всички процедури в обхвата на оценката се очаква да постигнат планираните индикатори за изпълнение и резултат, с изключение на една „Ограмотяване на възрастни – 2“ (BG05M2OP001-3.020), при която е договорен около една трета от планирания специфичен за програмата индикатор за изпълнение, а при някои процедури, като BG05M9OP001-2.018 и BG05M2OP001-3.005 и BG05M2OP001-2.011 индикаторите за резултат вероятно ще бъдат значително надхвърлени.

Фигура 22 Целеви стойности на планираните индикатори за изпълнение по МКПО и по договорени проекти, представени по процедури

³⁰ Фокус група с представители на КН на ОП НОИР, проведена на 30.01.2023 г.

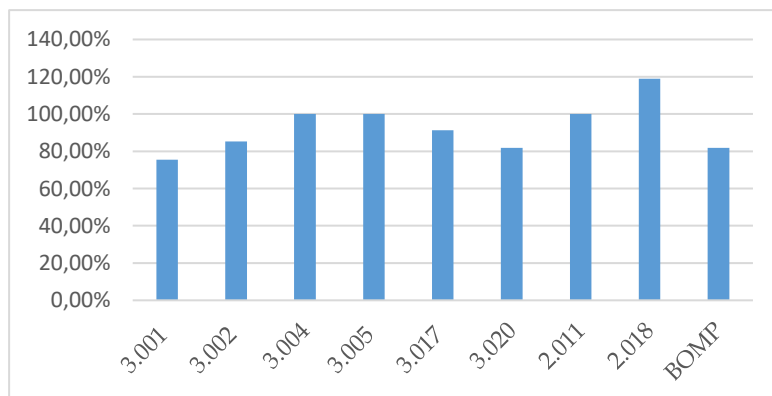
Това означава, че по процедура BG05M2OP001-3.020 е сериозно застрашен специфичния за програмата показател за изпълнение 3213 „Лица над 16 години (включително роми), включени в курсове по грамотяване или в курсове за усвояване на учебно съдържание, предвидено за изучаване в класове от прогимназиалния етап на

основното образование по ОП“. Възможните причини за това са изложени в отговора на оценителен въпрос 4.7.

Що се отнася до процедурите по подхода BOMP, то МКПО задават рамка, спрямо очакванията за активността на МИГ, но подходът на планиране е „отдолу нагоре“, чрез стратегиите на местните инициативни групи, което определя различни параметри на финансирането и на индикаторите. МКПО обаче не е актуализирана съобразно заложеното в стратегиите, както по отношение на индикаторите, така и по отношение на определения за операцията бюджет.

По отношение на резултатите, фигурата по-долу може да даде ориентация за процедурите в изпълнение, кои са в риск от неизпълнение на индикаторите за резултат и кои не, съгласно нивото на договорените индикатори, спрямо заложените в МКПО.

Фигура 23 Съотношение между целевите стойности на индикаторите за резултат договорени по проекти, спрямо целевите стойности на индикаторите за резултат в МКПО

За някои от процедурите следва индикаторите за резултат да се наблюдават с повишено внимание и в едно с резултатите за изпълнение, доколкото те отчитат дял от участниците, включени в дейност, които са я приключили успешно (напр. BG05M2OP001-3.004, BG05M2OP001-3.020 и BG05M2OP001-3.017), а не брой

такива участници.

От фигурата е видно, че не изглежда да има процедура, която да се намира в реален риск от неизпълнение на индикаторите за резултат, като за BG05M9OP001-2.018, преизпълнението е гарантирано още с договорените по проекти индикатори за резултат.

Индикаторите за резултат по приключилите процедури изглеждат по следния начин:

Таблица 12 Изпълнение на индикаторите за резултат за приключилите процедури спрямо заложените в МКПО

Процедура	Изпълнение на индикаторите за резултат
BG05M20P001-3.001 „Подкрепа за предучилищното възпитание и подготовка на деца в неравностойно положение“	„Деца, ученици, младежи от етнически малцинства (включително роми), интегрирани в образователната система“ – изпълнение на 93,17% „Нетен коефициент на записване в детските градини“ – от планирано постигане на 84.00% на коефициента, е постигнато 77,17%.
BG05M20P001-3.002 „Образователна интеграция на учениците от етническите малцинства и/или търсеци или получили международна закрила“	„Деца, ученици, младежи от етнически малцинства (включително роми), интегрирани в образователната система“ – изпълнение на 99,51%
BG05M20P001-3.004 „Ограмотяване на възрастни – Фаза 1“	Дял на получилите (включително роми) удостоверения за успешно завършени курсове по ограмотяване или за усвояване на учебно съдържание, предвидено за изучаване в класове от прогимназиалния етап на основното образование по ОП – изпълнение на 91,84%.

Доколкото индивидуалния за процедурата BG05M20P001-3.001 индикатор „Нетен коефициент на записване в детските градини“ не е дефиниран като изменение спрямо базово ниво, то чисто формално може да се заключи, че е изпълнен на 91,87%, но така изведената стойност не дава информация какъв е конкретният принос на оценяваната процедура.

От отчетените резултати е видно, че приключилите процедури са постигнали в голяма степен, почти на 100%, планираните, свързани с програмата индикатори за резултат.

От останалите процедури, както вече бе посочено, в сериозен риск от неизпълнение на планираните индикатори за изпълнение е само „Ограмотяване на възрастни – 2“ (BG05M20P001-3.020), при която е договорен около една трета от планирания специфичен за програмата индикатор за изпълнение и във формален риск процедурите по подхода BOMP.

Съгласно втория подход, макар и относително обосновано, може да се приеме че операциите, които постигат по-добри резултати са тези, които постигат по-висока ефикасност за единица сходен продукт (индикатор за изпълнение), разбира се при условие, че продуктите и резултатите на операциите са поне в значима степен сходни, целевите групи и дейностите също.

От тази гледна точка, въз основа на извършения анализ, като сравними могат да бъдат определени следните групи процедури:

- BG05M20P001-3.004 и BG05M20P001-3.020;
- BG05M20P001-3.001 и BG05M20P001-3.005;
- BG05M20P001-3.002 и BG05M20P001-2.011;
- BG05M90P001-2.018 и процедурите по подхода BOMP.

Критериите за сравнение и сравнителният анализ на ефикасността на разходите за сходни продукти по тези процедури е описан в т. 4.1.3 от доклада за оценката по тематично направление „Ефикасност на операциите: Реализиране на оптимално съотношение между вложените ресурси и постигнатите продукти (индикатори за изпълнение) и адекватност на прилаганите методологии за опростено отчитане на разходите“.

Когато се разглеждат посочените по-горе процедури следва да се има предвид, че само процедури BG05M20P001-3.004, BG05M20P001-3.001 и BG05M20P001-3.002 са приключили. Т.е. все

още няма окончателни данни за изпълнението по останалите и сравнението за целите на установяване на ефикасност на разходите е въз основа планираните индикатори за изпълнение и на налични към момента докладвани такива.

За първата двойка сравними процедури BG05M2OP001- 3.004 и BG05M2OP001-3.020 е спорно при коя е постигната по-висока ефикасност на разходите за сходни продукти, доколкото достигнатите отчетни разходи за участие на лице от целевата група по първата процедура са почти сходни на договорените такива по втората. Втората процедура е все още в изпълнение и когато станат достъпни данните за верифицираните разходи и по нея, ще е възможно да се прецени ефикасността на разходите за сходни продукти и при коя от двете е по-голяма.

Таблица 13 Макрохарактеристики на BG05M2OP001- 3.004 и BG05M2OP001-3.020

Критерии	BG05M2OP001- 3.004	BG05M2OP001-3.020
Териториален обхват	Национален.	Национален, но предвид че е процедура на подбор на проектни предложения, като резултат няма пълно национално покритие.
Начин на реализация	Процедура на директно предоставяне на БФП с КБ МОН.	Процедура на подбор на проектни предложения за предоставяне на БФП.
Целева група	Сходна.	Сходна.
Допустими дейности	Частично сходни.	Частично сходни.
Допустими разходи	Частично сходни.	Частично сходни.
Индикатори за резултат	Сходни.	Сходни.
Приложимост на опростени варианти на разходите	Не.	Да.

След приключването си процедура BG05M2OP001-3.020 може да се окаже с по-висока степен на ефикасност на разходите за сходни продукти, но от друга страна едва ли ще е успяла да постигне специфичния за програмата индикатор за изпълнение, въпреки че причините за това едва ли се крият в макропараметрите на процедурата.

При нея макро-характеристиките са следните: Национален мащаб, но предвид че е процедура на подбор на проектни предложения, като резултат няма пълно национално покритие. Процедура на подбор на проектни предложения за предоставяне на БФП. Наличие на варианти на опростени разходи.

За втората двойка сравними процедури BG05M2OP001-3.001 и BG05M2OP001- 3.005 може да се направи заключение, че поне въз основа на данните, с които се разполага, втората процедура постига по-голяма ефикасност на разходите за сходни продукти.

Таблица 14 Макрохарактеристики на BG05M2OP001-3.001 и BG05M2OP001- 3.005

Критерии	BG05M2OP001-3.001	BG05M2OP001- 3.005
Териториален обхват	Национален, но предвид че е процедура на подбор на проектни предложения, като резултат няма пълно национално покритие.	Национален.
Начин на реализация	Процедура на подбор на проектни предложения за предоставяне на БФП.	Процедура на директно предоставяне на БФП с КБ МОН.
Целева група	Сходна.	Сходна.
Допустими дейности	Частично сходни.	Частично сходни.
Допустими разходи	Частично сходни.	Частично сходни.

Индикатори за резултат	Сходни.	Сходни.
Приложимост на опростени варианти на разходите	Не.	Да.

При нея макро-характеристиките са следните: Национален мащаб. Процедура на директно предоставяне на БФП с КБ МОН. Наличие на варианти на опростени разходи.

За третата двойка BG05M20P001-3.002 и BG05M20P001- 2.011 може да се направи заключение, че поне въз основа на данните, с които се разполага, втората процедура постига по-голяма ефикасност на разходите за сходни продукти.

Таблица 15 Макрохарактеристики на BG05M20P001-3.002 и BG05M20P001- 2.011

Критерии	BG05M20P001-3.002	BG05M20P001- 2.011
Териториален обхват	Национален, но предвид че е процедура на подбор на проектни предложения, като резултат няма пълно национално покритие.	Национален.
Начин на реализация	Процедура на подбор на проектни предложения за предоставяне на БФП.	Процедура на директно предоставяне на БФП с КБ МОН.
Целева група	Сходна.	Сходна.
Допустими дейности	Частично сходни.	Частично сходни.
Допустими разходи	Частично сходни.	Частично сходни.
Индикатори за резултат	Сходни.	Сходни.
Приложимост на опростени варианти на разходите	Не.	Да.

При нея макро-характеристиките са следните: Национален мащаб. Процедура на директно предоставяне на БФП с КБ МОН. Наличие на варианти на опростени разходи.

За четвъртата двойка сравними, макар и само до известна степен, процедури BG05M9OP001- 2.018 и процедурите по подхода BOMP стойностите на договорените и верифицирани разходи на едно лице от целевата група по двете процедури са доста сходни, като видно от данните, процедурите за представяне на БФП по подхода BOMP се отличават с по-висока степен на ефикасност в сравнение с процедура BG05M9OP001- 2.018.

Таблица 16 Макрохарактеристики на BG05M9OP001- 2.018 и процедурите по подхода BOMP

Критерии	BG05M9OP001- 2.018	Процедури по подхода BOMP
Териториален обхват	Локален, на ниво конкретна община.	Локален, на територията на действие на съответната МИГ.
Начин на реализация	Процедура на директно предоставяне на БФП с КБ общини.	Процедури на подбор на проектни предложения за предоставяне на БФП.
Целева група	Сходна.	Сходна.
Допустими дейности	Частично сходни.	Частично сходни.
Допустими разходи	Частично сходни.	Частично сходни.
Индикатори за резултат	Идентичен + допълнителен	Идентичен
Приложимост на опростени варианти на разходите	Частично	Частично

Характерна и за двете процедури е спецификата на начина на реализация. Процедура BG05M9OP001- 2.018 е програмирана като директно предоставяне с конкретни бенефициенти общини /райони на общини/ с актуализирани общински планове за интеграция на ромите за периода 2015-2020 г., в съответствие с Националната стратегия на Република България за интегриране на ромите 2012-2020 г. Процедурите по ВОМР са програмирани за реализация чрез подбор на проекти към стратегия за ВОМР, която се осъществява от МИГ/МИРГ, съгласувано с УО на ОП НОИР и утвърдени условия за кандидатстване, в т.ч. специфични критерии, предвидени в одобрените стратегии за ВОМР, в съответствие с указанията на УО.

За разлика от останалите процедури, обект на оценка, и процедура BG05M9OP001- 2.018 и тези по подхода ВОМР се реализират на местно ниво. Обхватът по процедура BG05M9OP001- 2.018 е територията на общини с актуализирани общински планове за интеграция на ромите за периода 2015-2020 г., в съответствие с Националната стратегия на Република България за интегриране на ромите 2012-2020 г., които имат одобрени идейни концепции, след предварителен подбор от ЦКЗ. Процедурите по подхода ВОМР се реализират на териториите, допустими съгласно чл.4 от ПМС № 161/2016 г. – териториите на МИГ/МИРГ, одобрени за прилагане на стратегии за ВОМР.

Сравнителният анализ по отношение на планираната стойност на едно лице от целевата група е нерелевантен поради факта, че планираните средства по процедурите по подхода ВОМР не са актуализирани след сключените споразумения за изпълнение на стратегии на ВОМР в посока намаление. Детайлен анализ в тази връзка е извършен и описан в т. 4.1. от Доклада по тематично направление Ефикасност³¹.

При процедурите по подхода ВОМР макро-характеристиките са следните: Локален териториален обхват, на територията на действие на съответната МИГ. Процедури на подбор на проектни предложения за предоставяне на БФП, провеждани от съответната инициативна група. По-висока степен на възможности за прилагане на опростени варианти на разходи, отколкото при BG05M9OP001- 2.018.

По време на проведената фокус група с представители на УО беше споделено мнението, че проекти като „Подкрепа за успех“ BG05M2OP001- 2.011 и „Активно приобщаване“ BG05M2OP001- 3.005, могат да се считат за успешни, като за това са допринесли следните фактори: системен подход; принос за смяна на парадигмата в образованието доколкото са създадени и отговарят на новите предизвикателства в следствие на новоприетото към онова време ново законодателство (ЗПУО от 2016г, наредби и пр.), включващо дори промяна на ключовите понятия; териториален мащаб, способност да се мобилизират образователните институции, всички участници през учители, през родители, през педагогически и непедагогически специалисти и т.н.

От друга страна се отчитат и ползите от процедурите на подбор за предоставяне на БФП: *„Тяхното постижение е изключително важно за нещо друго. Те влизат на места, където държавата дори не знае, че съществуват.“*

Подобно е и мнението за ролята на „Подкрепа за успех“ BG05M2OP001- 2.011 и „Активно приобщаване“ BG05M2OP001- 3.005, изразено по време на проведените интервюта и от страна на представителите на КБ МОН, ангажирани в управлението на двете операции.

³¹ Доклад по тематично направление „Ефикасност на операциите: Реализиране на оптимално съотношение между вложените ресурси и постигнатите продукти (индикатори за изпълнение) и адекватност на прилаганите методологии за опростено отчитане на разходите“

По време на проведената фокус група с представители на КН бе изразено мнение, че като цяло обявените процедури са допринесли за целите на свързаните стратегически документи и на ОП, но бе изразено недоумение от насочването на средствата по ПО 3, след първите схеми за предоставяне на БФП, основно към проекти с КБ МОН. Бе отбелязано, че по ПО 3 има добри процедури за предоставяне на БФП. Участник в дискусиата от страна на КН сподели и следното: *„Имаше някои добри проекти, в които наистина, децата си подобряваха и поведението в училище, и отношенията между децата от различни етноси.“ ...“Дали това се случи по системните проекти като „Подкрепа за предучилищното образование“ и „Подкрепа за успех“, там вече не мога да кажа. По-скоро и там е някъде да, някъде не. Но специално по системните проекти, по-скоро мисля, че това въздействие беше в по-малка степен постигнато отколкото по някои от проектите в грантовите процедури. Много зависи доколко със сърце и с иновативна мисъл правиш дадените дейности. Системните проекти не предполагат да ги правиш с иновативна мисъл. Там е достатъчно просто да правиш едни часове допълнително обучение, да предоставяш отчетните документи и толкова. Докато по някои от грантовите проекти, със сигурност не по всички проекти, там винаги я има тази опасност, че някои проекти се реализират смислено, а други напълно безсмислено. Но по някои от грантовите проекти със сигурност имаше промяна на въздействието.“*

Операциите в обхвата на оценката като цяло постигат или се очаква да постигнат планираните резултати и дори да ги надхвърлят в някои случаи. Това за целите на оценителния въпрос може да бъде определено като добри резултати. Някои са по-ефикасни по отношение разходите за сходен продукт в сравнение с други, но това не е достатъчно за да се заключи, че постигат по-добри резултати от другите, дори по формални критерии. Дали резултатите на една процедура са добри пряко зависи и от това, в каква степен са удовлетворили идентифицирана нужда или са решили определен проблем и са постигнали поставените цели. Съответно в зависимост от естеството на нуждата или проблема, както и от поставените цели, един инструмент е по-подходящ от друг.

Въз основа на извършения анализ може да се заключи, че в допълнение на вече коментирания в отговорите на други оценителни въпроси външни и вътрешни фактори, допринасящи за постигането на планираните индикатори, общ фактор при анализирания операции с по-добра ефикасност на разходите за единица сходен продукт и които постигат планираните резултати, е наличието на опростени варианти на разходи. Пълният национален обхват в комбинация с изпълнение на операциите от КБ е сериозна предпоставка за постигане на по-добри резултати по операциите в случаите, в които поставените цели предполагат прилагане на системен подход. Схемите за финансиране чрез процедури на подбор на проектни предложения се оценяват като предпоставка за постигане на по-добри резултати, когато е необходим локален подход, таргетиран подход или е необходим индивидуализиран дизайн и подход към изпълнението на дейностите и се очаква висока степен на проактивност или иновативност за решаване на проблемите и постигане на целите на операциите.

4.9. В каква степен са допринесли изпълняваните по ОП НОИР операции, обект на настоящата оценка за постигането на целите на Стратегията за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства (2015 – 2020) и на Национална стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012 – 2020)?

Отговорът на оценителния въпрос предполага на първо място прецизиране на операциите по ОП НОИР спрямо периода на действие на изследваните два стратегически документа. За периода на действие на Стратегията за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства (2015 – 2020) и на Национална стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012 – 2020) са изпълнявани дейности по следните процедури по

Приоритетна ос 3 на ОП НОИР: BG05M9OP001-2.018 „Интегрирани мерки за подобряване на достъпа до образование“, BG05M2OP001-3.001 „Подкрепа за предучилищното възпитание и подготовка на деца в неравностойно положение“, BG05M2OP001-3.002 „Образователна интеграция на учениците от етническите малцинства и/или търсеци или получили международна закрила“, BG05M2OP001-3.004 „Ограмотяване на възрастни – Фаза 1“, BG05M2OP001-3.005 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“, BG05M2OP001-2.011 „Подкрепа за успех“ и процедури за предоставяне на БФП по подхода ВОМР.

Стратегическата цел на *Националната стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012 – 2020)*³² е създаването на условия за равноправно интегриране на ромите и на българските граждани в уязвимо положение в обществения и икономически живот чрез осигуряване на равни възможности и равен достъп до права, блага, стоки и услуги, участие във всички обществени сфери и подобряване на качеството на живот при спазване на принципите на равнопоставеност и дискриминация. Във връзка с посочената стратегическа цел, Стратегията разглежда различните приоритетни сфери като образование, здравеопазване, жилищни условия, заетост, върховенство на закона и недискриминация, култура и медии, като основополагащи за интеграцията на ромите. За целите на настоящата оценка са разгледани заложените мерки по приоритет „Образование“, които са обвързани с финансиране от ОП НОИР. В *таблица 13* е показан приноса на операциите по приоритетна ос 3 на ОП НОИР, като същият е оценен на база изследване и анализ на мониторинговите доклади за изпълнение на НСРБИР за 2016 г.³³ и 2017 г.³⁴, на заложените мерки и източници на финансиране в Националния план за действие за периода 2015-2020 г. за изпълнение на НСИР 2012-2020³⁵ и чрез анализ на целите, дейностите и целевите групи, заложените в посочените по-горе процедури. Анализът на приноса показва, че от общо заложените 26 мерки по приоритет „Образование“ в НСРБИР 2012-2020, 13 се изпълняват основно чрез изпълнение на оценяваните процедури, като за 3 от общо заложените 26 мерки не е необходимо финансиране.

Оценителният въпрос предполага изследването на степента, в която изпълняваните по ОП НОИР операции, обект на настоящата оценка, допринасят за постигането на целите на НСРБИР 2012 – 2020. За целта е анализирана съпоставимостта на резултатите, заложените в Националния план за изпълнение на НСРБИР 2012-2020, чрез които се отчита постигането на заложените в Стратегията резултати от изпълнението на мерките, с резултатите, които се отчитат по изследваните операции на ОП НОИР. Постижения на ОП НОИР се отчитат посредством индикатори за изпълнение и резултат, касаещи общия обхват на интервенциите спрямо целевите групи, очаквания резултат и изпълнението на специфичните за съответната приоритетна ос и инвестиционен приоритет цели. Анализът ни показва, че същите не са съпоставими със заложените индикатори в НПИ на НСРБИР 2012-2020. Посоченото е отразено и в Административния мониторингов доклад за 2017 г. за изпълнението на „Националната стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012-2020)“, като към съответните мерки по НСИР 2012-2020 е посочван общия брой участници в приложимите индикатори по съответната процедура. Като пример, заложените в НПИ на НСРБИР 20102-2020 по Мярка 1.2.2. „Подкрепа за деца и ученици от ромски произход за изравняване на стартовите им позиции при постъпване в детска градина/училище“ резултат е „Подкрепени деца и ученици от ромски произход за

³² Източник: <https://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=726>

³³ Административен мониторингов доклад за 2016 г. за изпълнението на „Националната стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012-2020)“, източник: <https://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=726>

³⁴ Административен мониторингов доклад за 2017 г. за изпълнението на „Националната стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012-2020)“, източник: <https://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=726>

³⁵ Източник: <https://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=726>

изравняване на стартовите им позиции при постъпване в детска градина/училище“, индикатор за резултат е „Брой подкрепени деца и ученици“, целева стойност 3 500, а заложените индикатори за резултат по процедурите, които допринасят за постигане резултата на посочената мярка 1.2.2 са както следва: по процедура BG05M2OP001-3.001 „Подкрепа за предучилищното възпитание и подготовка на деца в неравностойно положение“ – „Нетен коефициент на записване в детските градини – 84%“ и „Брой деца от етнически малцинства (включително роми), интегрирани в образователната система – 12 000“; по процедура BG05M2OP001-3.002 „Образователна интеграция на учениците от етническите малцинства и/или търсеци или получили международна закрила“ – „Брой ученици и младежи от етнически малцинства (включително роми), интегрирани в образователната система – 15 000“ и по процедури за предоставяне на БФП по подхода BOMP – „Брой деца, ученици и младежи от етнически малцинства (вкл. роми), интегрирани в образователната система – най-малко 5000“. В административния мониторингов доклад за 2017 г. за изпълнението на НСРБИР 20102-2020 за мярка 1.2.2. с посочено следното: „Процедурата стартира на 27.07.2016 г., като за 2016 г. са финансирани 52 проекта, от тях 1 е прекратен, за 2017 г. са финансирани още 3 проекта, като броят на децата от етнически малцинства (включително роми), участващи в мерките за образователна интеграция, е 7 055“.

В допълнение, на макро ниво, следва да бъде отбелязано, че изпълнението на мерките по приоритет „Образование“ от Националната стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012 – 2020) допринасят за изпълнение на Национална цел 4 „Дял на преждевременно напусналите образователната система от 11 % до 2020 г. и дял на 30 – 34 годишните със завършено висше образование - 36 % до 2020 г.“, както и косвено допринася за постигане на Национална цел 5 „Намаляване на броя на живеещите в бедност с 260 хиляди души“. Националните цели са заложи в *Националната програма за реформи в изпълнение на стратегия "Европа 2020"*. В този смисъл може да бъде посочено, че принос за постигане на посочените националните цели имат и операциите по Приоритетна ос 3 на ОП НОИР.

Таблица 17 Принос на оценяваните процедури по Приоритетна ос 3 на ОП НОИР за постигане целите на Национална стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012 – 2020)

Национална стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012 – 2020)	Операции по Приоритетна ос 3 на ОП НОИР, които допринасят за постигане целите на Национална стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012 – 2020)						
Цели, задачи и мерки по НСРБИР 2012 – 2020 в изпълнение на оперативна цел: „Обхващане и задържане на децата и учениците от ромски произход в образователната система. Осигуряване на качествено образование в мултикултурна образователна среда“	BG05M2OP001-2.018	BG05M2OP001-3.001	BG05M2OP001-3.002	BG05M2OP001-3.004	BOMP	BG05M2OP001-3.005	BG05M2OP001-2.011
Цел 1: Гарантиране правото на равен достъп до качествено образование, включително чрез интеграция на деца и ученици от ромски произход в етнически смесени детски градини и училища							
Задача 1.2: Осигуряване на условия за максимален обхват и ранна адаптация в системата на предучилищното и училищното образование на деца и ученици от ромски произход							
Мярка 1.2.2. Подкрепа за деца и ученици от ромски произход за изравняване на стартовите им позиции при постъпване в детска градина/училище		✓	✓		✓	✓	
Цел 2: Повишаване на качеството на образованието в обособените детски градини и училища в големите ромски квартали и в селските региони, в които учат предимно деца и ученици от ромски произход							
Задача 2.1: Повишаване на училищната готовност и осигуряване на подкрепяща среда и диференцирана грижа за всяко дете и ученик							

Мярка 2.1.1. Осигуряване при необходимост на допълнително обучение по български език за деца в предучилищна възраст, за които българският език не е майчин	✓	✓			✓	✓	
Мярка 2.1.2. Осигуряване при необходимост на допълнително обучение по български език за ученици, за които българският език не е майчин	✓		✓		✓		
Цел 3: Обучение в дух на толерантност и недискриминация в детските градини и в училищата. Съхраняване и развиване на културната идентичност на деца и ученици от ромски произход							
Задача 3.1: Формиране на познания за културата, традициите и ценностите на различни етноси за изграждане на съзнателна толерантност							
Мярка 3.1.2. Преодоляване на дискриминационните нагласи към децата и учениците от ромски произход чрез интеграционни дейности (екскурзии, събития за отбелязване на дати от празничния календар, кампании)	✓	✓	✓		✓	✓	
Мярка 3.1.3. Работа с училищни настоятелства и родителски сдружения за преодоляване на негативни стереотипи и дискриминационни нагласи	✓	✓	✓		✓	✓	
Задача 3.2: Развиване на разнообразни форми на интеркултурно образование, насочено към запазване и развитие на културната идентичност на ромите							
Мярка 3.2.1. Подкрепа на дейности, насочени към съхраняване и развиване на културната идентичност на децата и учениците от ромски произход	✓	✓	✓		✓	✓	
Цел 4: Превенция на отпадане от училище и ограмотяване на неграмотни и малограмотни възрастни роми							
Задача 4.1: Превенция на отпадане от училище на деца и ученици от ромски произход							
Мярка 4.1.1. Обхващане на деца и ученици от ромски произход в разнообразни извънкласни и извънучилищни дейности с цел преодоляване на трудности в обучението и задържане в училище	✓	✓	✓		✓	✓	✓
Мярка 4.1.2. Въвеждане на мерки за обхват и превенция на отпадането от образователната система	✓	✓	✓	✓	✓		✓
Задача 4.2: Включване на възрастни роми във форми на продължаващо образование							
Мярка 4.2.1. Ограмотяване и обучение на неграмотни и слабограмотни лица от ромски произход, които нямат завършен начален етап или завършен клас от прогимназиалния етап				✓			

Цел 5: Прилагане на разнообразни форми и програми за работа с деца с пропуски при овладяване на учебното съдържание и за отпаднали от училище с цел тяхната реинтеграция							
Задача 5.1: Увеличаване на гъвкавостта и пропускливостта на различните модели на образование							
Мярка 5.1.1. Въвеждане на система за валидиране на знания, умения и компетентности, придобити чрез неформално обучение и самостоятелно учене				✓			
Цел 6: Приобщаване на родители на деца и ученици от ромски произход към образователния процес и засилване на участието им в училищния живот							
Задача 6.1: Повишаване на ангажиментите на родителите на деца и ученици от ромски произход към образованието на децата им							
Мярка 6.1.1. Участие на родители на деца и ученици от ромски произход в родителски клубове/училищни настоятелства	✓	✓	✓		✓	✓	
Мярката 6.1.2. Съвместни дейности между родители, включително родители на деца от ромски произход, за преодоляване на негативни обществени нагласи е свързана със съвместни дейности между родители, включително родители на деца от ромски произход, за преодоляване на негативни обществени нагласи, за създаване на партньорства между детските градини, училищата и родителите	✓	✓	✓		✓	✓	
Мярката 6.1.3. Дейности за повишаване на осведомеността на родителите на деца и ученици от ромски произход относно ползите от образование е специфична, насочена към родители на деца и ученици от етническите малцинства в това число и роми	✓	✓	✓		✓	✓	✓

*Стратегията за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства (2015 – 2020)*³⁶ е документ, който е в съответствие с международните документи и стандарти, в областта на правата на децата и правата на лицата, принадлежащи към етническите малцинства и целите ѝ са приоритизирани в следните направления: „Пълноценна социализация на деца и ученици от етническите малцинства“, „Гарантиране на равен достъп до качествено образование за децата и учениците от етническите малцинства“, „Утвърждаване на интеркултурното образование като неотменна част от процеса на модернизация на българската образователна система“ и „Съхраняване и развиване на културната идентичност на децата и учениците от етническите малцинства“. В таблица 14 е показан приноса на операциите по приоритетна ос 3 на ОПНОИР към СОИДУЕМ 2015-2020, като същият е оценен на база анализ на заложените в Плана за действие по изпълнение на Стратегията³⁷ дейности, както и чрез анализ на целите, дейностите

³⁶ Стратегията надгражда одобрената от министъра на образованието и науката през 2004 г. и актуализирана през 2010 г. стратегия със същото название, която е първият секторен документ с принос за развитието на българското образование в контекста на образователната интеграция на деца и ученици от етническите малцинства

³⁷ Източник: <https://web.mon.bg/bg/10068>

и целевите групи, заложи в посочените по-горе процедури. Анализът на приноса показва, че от общо заложи 21 дейности по 4-те направления, 6 се изпълняват основно чрез изпълнение на оценяваните процедури, като за 3 от заложените общо 21 мерки не е необходимо финансиране.

Извън посоченото прави впечатление, че е налице припокриване между заложените в Плана за изпълнение на СОИДУЕМ 2015-2020 дейности и мерките по изпълнението на целите на Националната стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012 – 2020), по-конкретно: дейност 1.4. „Работа с училищни настоятелства и родителски сдружения за преодоляване на негативни стереотипи и дискриминационни нагласи спрямо различните етнически групи“ е идентична на мярка 3.1.3. „Работа с училищни настоятелства и родителски сдружения за преодоляване на негативни стереотипи и дискриминационни нагласи“; дейност 2.3. „Осигуряване при необходимост на допълнително обучение по български език за деца и ученици, за които българският език не е майчин“ е идентична с мерки 2.1.1. „Осигуряване при необходимост на допълнително обучение по български език за деца в предучилищна възраст, за които българският език не е майчин“ и 2.1.2. „Осигуряване при необходимост на допълнително обучение по български език за ученици, за които българският език не е майчин“; дейност 4.4. „Съхраняване и развиване на културната идентичност на децата и учениците от етническите малцинства в образователно възпитателния процес, включително в часовете по СИП и ЗИП“ - с мярка 3.2.1. „Подкрепа на дейности, насочени към съхраняване и развиване на културната идентичност на децата и учениците от ромски произход“. Заложените индикатори за резултат и целеви стойности към посочените дейности/мерки са почти идентични /по дейност 2.3 от ПИ на СОИДУЕМ 2015-2020 заложен индикатор за резултат е „Брой подпомогнати деца и ученици“ с целева стойност 5 000, а заложените индикатори за резултат по мерки 2.1.1. и 2.1.2 от НПИ на НСРБИР 2012 – 2020 са „Брой деца, включени в обучението, вкл. от ромски произход“ с целева стойност 2 500 и „Брой ученици, включени в обучението, вкл. от ромски произход“ с целева стойност 5 000/.

Посоченото относно припокриването на дейностите и мерките по плановете за изпълнение на двете изследвани стратегии подкрепя по-горе извода по отношение изследването на степента, в която изпълняваните по ОП НОИР операции, обект на настоящата оценка, допринасят за постигането на целите на Стратегиите. За СОИДУЕМ 2015-2020 изводът е аналогичен на направения такъв при изследването на същия въпрос, касаещ НСРБИР 2012-2020, не само поради факта, че в двете стратегии има заложи идентично мерки/дейности и индикатори за изпълнение, а и поради това, че в Плана за изпълнение на СОИДУЕМ 2015 – 2020 са посочени индикатори за изпълнение на заложените дейности, които не са съпоставими с индикатори за изпълнение и резултат, заложи по ОПНОИР.

В допълнение, участниците в проведената фокус група с представители на КН на ОП НОИР споделят, че процедурите по Приоритетна ос 3 са в пълно съответствие с Националната стратегия на Република България за интегриране на ромите 2012 – 2020 и Стратегиията за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства 2015 – 2020.³⁸

Таблица 18 Принос на оценяваните процедури по Приоритетна ос 3 на ОП НОИР за постигане целите на Стратегия за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства (2015 – 2020)

Стратегия за образователна интеграция на деца и	Операции по Приоритетна ос 3 на ОП НОИР, които допринасят за постигане целите на Стратегия за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства (2015 – 2020)
---	--

³⁸ Фокус група с представители на КН на ОП НОИР, проведена на 30.01.2023 г.

ученици от етническите малцинства (2015 - 2020)							
Цели и дейности, заложи в Стратегия за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства (2015 - 2020)	BG05M9 OP001-2.018	BG05M20 P001-3.001	BG05M20 P001-3.002	BG05M20 P001-3.004	BOMP	BG05M20 P001-3.005	BG05M20 P001-2.011
Стратегическа цел 1. Пълноценна социализация на децата и учениците от етническите малцинства							
Дейност 1.4. Работа с училищни настоятелства и родителски сдружения за преодоляване на негативни стереотипи и дискриминационни нагласи спрямо различните етнически групи	✓	✓	✓			✓	
Стратегическа цел 2. Гарантиране на равен достъп до качествено образование за децата и учениците от етническите малцинства							
Дейност 2.3. Осигуряване при необходимост на допълнително обучение по български език за деца и ученици, за които българският език не е майчин	✓	✓	✓		✓	✓	
Дейност 2.4. Осигуряване на допълнителна квалификация на педагогическите специалисти за работа в мултикултурна образователна среда, включително за специализирано преподаване на български език на деца, за които той не е майчин						✓	
Дейност 2.7. Допълнителна работа с ученици от етническите малцинства, застрашени от отпадане и/или преждевременно напускане на училище	✓		✓		✓		✓
Дейност 2.8. Подкрепа на ученици от уязвимите етнически общности за продължаване на образованието в гимназиален етап	✓		✓	✓			✓
Стратегическа цел 4. Съхраняване и развиване на културната идентичност на децата и учениците от етническите малцинства							
Дейност 4.4. Съхраняване и развиване на културната идентичност на децата и учениците от етническите малцинства в образователно възпитателния процес, включително в часовете по СИП и ЗИП	✓	✓	✓		✓		

В заключение следва да се отбележи, че процедури по Приоритетна ос 3 BG05M9OP001- 2.018 „Интегрирани мерки за подобряване на достъпа до образование“, BG05M20P001-3.001 „Подкрепа за предучилищното възпитание и подготовка на деца в неравностойно положение“, BG05M20P001-3.002 „Образователна интеграция на учениците от етническите малцинства и/или търсеци или получили международна закрила“, BG05M20P001-3.004 „Ограмотяване на възрастни – Фаза 1“, BG05M20P001-3.005 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“, BG05M20P001-2.011 „Подкрепа за успех“ и процедури за предоставяне на БФП по подхода ВОМР имат съществен принос за постигане целите на Стратегията за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства (2015 – 2020) и на Национална стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012 – 2020), но конкретна степен, в която допринасят не може да бъде изведена поради несъпоставимост на резултатите, заложи в планове за изпълнение на двете стратегии с резултатите, които се отчитат по изследваните операции на ОП НОИР.

4.10. Налице ли е причинно-следствена връзка между интервенцията /дейностите, извършени по операциите по Приоритетна ос 3/ и постигнатите резултати?

Доколкото постигнатите по операциите в обхвата на оценката индикатори за резултат се очаква да улавят очакваните ефекти за участниците или субектите вследствие изпълнението на операцията, да кореспондират със специфичните цели, заложи за всеки инвестиционен приоритет, който е избран и да са непосредствено обвързани с дейностите, за да се отговори на така зададения въпрос бе извършен детайлен анализ на заложената интервенционна логика в МКПО и Условието/Насоките за кандидатстване на процедурите, попадащи в обхвата на оценката, т.е. какви са идентифицираните нужди или проблеми, какви са целите, които трябва да се постигнат, какви ресурси са предвидени или използвани, какви дейности са предвидени или реализирани, дали допринасят за постигане на заложените или постигнати индикатори за изпълнение и резултат. По-долу е изложено установеното от анализа за съответствие на интервенция с индикатори за резултат по процедури:

Таблица 19 Резултати от анализ на причинно-следствената връзка между интервенцията и постигнатите резултати

Процедура	Резултати от анализа
BG05M20P001-3.001 „Подкрепа за предучилищното възпитание и подготовка на деца в неравностойно положение“	Налице е причинно-следствена връзка между интервенция и постигнати резултати, с изключение на неясна връзка между дейностите и индивидуалния за процедурата индикатор за резултат, дефиниран като „Нетен коефициент на записване в детските градини“ - 84%. Сам по себе си този индикатор не е дефиниран като промяна спрямо базова стойност, не е обвързан с локацията на изпълнение на проектите и е спорно до каква степен неговата динамика не зависи повече от външни фактори, отколкото е следствие на промяна в резултат на дейностите по финансираните проекти.
BG05M20P001-3.002 „Образователна интеграция на учениците от етническите малцинства и/или търсеци или получили международна закрила“	Налице е причинно-следствена връзка между интервенция и постигнати резултати.

BG05M2OP001-3.004 „Ограмотяване на възрастни – Фаза 1“	Налице е причинно-следствена връзка между интервенцията и постигнати резултати.
BG05M9OP001-2.018 „Социалноикономическа интеграция на уязвими групи. Интегрирани мерки за подобряване достъпа до образование –Компонент 1“	Налице е причинно-следствена връзка между интервенцията и планирани резултати.
BG05M2OP001-3.005 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“	Налице е причинно-следствена връзка между интервенцията и планирани резултати. При тази операция е установен количествено измерим и отчитащ качествена промяна, специфичен за операцията индикатор за резултат по отношение на децата от уязвимите групи, който е пряко свързан с осъществяваните дейности: „Относителен дял на децата от уязвимите групи с напредък по български език от участието им в операцията – 85%.“
BG05M2OP001-3.017 „Повишаване на капацитета на педагогическите специалисти за работа в мултикултурна среда“	Налице е причинно-следствена връзка между интервенцията и планирани резултати.
BG05M2OP001-2.011 „Подкрепа за успех“	Налице е причинно-следствена връзка между интервенцията и планирани резултати. При тази операция е установен и количествено измерим и отчитащ качествена промяна, специфичен за операцията индикатор за резултат по отношение на учениците от уязвимите групи, който е пряко свързан с осъществяваните дейности: „Подобрени образователни резултати на учениците от маргинализирани групи като например ромите, след приключване на учебен срок или на учебна година в рамките на периода на изпълнение на проекта - 10 %.“
BG05M2OP001-3.020 „Ограмотяване на възрастни – 2“	Налице е причинно-следствена връзка между интервенцията и планирани резултати.
Процедури за предоставяне на БФП по подхода ВОМР с финансиране по ОП НОИР	Налице е причинно-следствена връзка между интервенцията и планирани резултати.

В резултат на анализа се установи, че е налична причинно-следствена връзка между интервенции (включително дейности) и постигнати резултати на операциите в обхвата на оценката с едно изключение.

При някои от операциите са въведени нови за този тип участници, специфични за операцията количествено измерими индикатори, които обаче проследяват качествени промени в състоянието на участниците при излизане от операцията. Това може да бъде прието, като добра практика.

V. КОНСТАТАЦИИ, ИЗВОДИ, ЗАКЛЮЧЕНИЯ И ПРЕПОРЪКИ

5.2. Методи и подход за отразяване на изводи, заключения и препоръки

Представянето на изводите, заключенията и препоръките в настоящия доклад се основава на направен анализ, от който ясно личат причинно-следствените връзки. Изводите и заключенията от извършената оценка се базират на следните елементи:

- Състояние, което е оценено по даден критерий – това е факт (или няколко факти), който Изпълнителят е установил (действително състояние). Тази обективна действителност е установена чрез изпълнение на различни оценителни процедури и е подкрепена от доказателства.
- Причина - причината за несъответствието между критерия и състоянието ще се идентифицира и посочи (защо съществува разликата). Причината е връзката, подкрепена от доказателство, между наблюдаваното неприемливо състояние и желаното състояние.

Заключенията/изводите произтичат директно от анализите, а препоръките са базирани на заключенията/изводите. По отношение на качеството на препоръките, сме следвали следните елементи за качество:

- препоръките са конкретни, т.е. посочват точно какво, как и от кого трябва да се извърши;
- препоръките са разбираеми, ясни и недвусмислени;
- препоръките са мотивирани;
- препоръките са адресирани (предлагат конкретна визия по отговорностите на съответните институции за прилагане);
- дават индикация за възможния срок за прилагане;
- конкретизират целевите групи, към които трябва да се разпространява информация и подходящите канали за комуникация;
- предлагат методология и подход за отразяване в приложимите процедури и процеси, които УО на ОП НОИР използва при управлението и изпълнението на Програмата и/или при нейната промяна.

При изготвяне на настоящата оценка са спазени следните изисквания, заложи в техническата спецификация на Възложителя:

- 1) Съответствие на потребностите: Адекватно адресиране на нуждата от информация, формулирана от Възложителя;
- 2) Целесъобразен обхват: Внимателно изследване на обосновката на Програмата, нейните продукти, резултати и въздействие, взаимодействие с други политики и неочаквани ефекти;
- 3) Откритост на процеса: Идентифициране на всички заинтересовани страни; включване на заинтересованите страни и целевите групи в изготвянето на оценката и в обсъждането на резултатите, за да се отчетат различните гледни точки;
- 4) Надеждност на данните: Събраните първични и вторични данни са подходящи и надеждни, с оглед на очакваното им използване и анализиране;
- 5) Задълбоченост на анализа: Количествените и качествените данни са анализирани в съответствие с установените практики и по начин, който дава уместни отговори на всички оценъчни въпроси;
- 6) Правдоподобни и добре обосновани резултати: Изводите и резултатите са логични и обосновани от гледна точка на анализа на данните и тяхната интерпретация, включително с подходящи обяснения и хипотези;

- 7) Безпристрастни заключения: Обоснованост и безпристрастност на заключенията, изводите и препоръките от оценката;
- 8) Ясен и достоверен доклад: Докладът описва контекста и целта, както и организацията и резултатите от оценката по такъв начин, че предоставената информация да е лесно разбираема и проверяема;
- 9) Обективни и приложими изводи и препоръки: Констатациите произтичат от анализа на оценката; изводите/заключенията произтичат от направените констатации; направените препоръки са релевантни на констатациите и изводите; оценката осигурява полезни препоръки за Възложителя и за други заинтересовани страни, и те са приложими на практика, и са достатъчно подробни и ясни, за да бъдат изпълнени.

5.2. Констатации, изводи, заключения и препоръки

Финалните констатации, изводи, заключения и препоръки са представени в раздел **Х. Финални констатации, изводи, заключения и препоръки.**

VI. ОЦЕНКА ПО НАПРАВЛЕНИЕ ЕФИКАСНОСТ: РЕАЛИЗИРАНЕ НА ОПТИМАЛНО СЪОТНОШЕНИЕ МЕЖДУ ВЛОЖЕНИТЕ РЕСУРСИ И ПОСТИГНАТИТЕ ПРОДУКТИ (ИНДИКАТОРИ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ) И АДЕКВАТНОСТ НА ПРИЛАГАНИТЕ МЕТОДОЛОГИИ ЗА ОПРОСТЕНО ОТЧИТАНЕ НА РАЗХОДИТЕ

Оценителните въпроси, дефинирани в Техническата спецификация, предполагат оценката по направление „Ефикасност“ да бъде насочена към две основни групи въпроси, като във всяка от тях въпросите са логически обвързани:

- оценка на ефикасността, измерена като съотношение между вложените ресурси и постигнатите продукти, включваща отговори на основния оценителен въпрос 4.1. „Каква е ефикасността на разходите по посочените процедури, измерена като съотношение между вложените ресурси и постигнатите продукти?“ и логически свързаните с него подвъпроси 4.1.3. „Сравнителен анализ на ефикасността на разходите за сходни продукти по включените в обхвата процедури.“ и 4.1.4. „Какви са разходите за участие в операцията на лице от целевата група?“;

и

- оценка на адекватността на прилаганите методологии за опростено отчитане на разходите, включваща подвъпроси 4.1.1. „Адекватно ли са определени единните ставки за финансиране на дейности за организация и управление на проекти, финансирани от ОПНОИР, стандартните таблици за допустимия размер на почасовото възнаграждение на лицата, наети във връзка с изпълнението на проекти, финансирани от ОП НОИР, стандартните таблици на разходите за единица продукт?“ и 4.1.2. „Констатации, изводи и препоръки относно използването на опростени варианти на разходите по ОП НОИР“.

В настоящия доклад ще бъде запазена структурата на оценителните въпроси от Техническата спецификация, като в същото време се вземе предвид логическата им свързаност в двете групи.

5.2. Каква е ефикасността на разходите по посочените процедури, измерена като съотношение между вложените ресурси и постигнатите продукти?

Оценката на ефикасността е свързана с анализ на два основни показателя, дефинирани в настоящия случай като вложени ресурси и постигнати продукти.

За целите на настоящата оценка под термина „вложени ресурси“ следва да се разбира изразходвани средства или верифицирани разходи. За анализа на „постигнати продукти“ са използвани данните за индикаторите³⁹ за изпълнение, както е заложено в Техническата спецификация.

Обект на настоящата оценка са процедурите по Приоритетна ос 3 на ОП „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014-2020 г. (ОП НОИР)⁴⁰, насочени пряко или косвено към маргинализирани групи, в т.ч. роми, посочени в Техническата спецификация. В третата приоритетна ос "Образователна среда за активно социално приобщаване", е предвидено финансиране чрез Европейския социален фонд за общо 229,2 млн. лв. или 16.99 % от общия

³⁹ В оперативна програма ОПНОИР се използва терминът „показатели“. За целите на настоящия доклад се приема, че двата термина имат идентично значение.

⁴⁰ <http://sf.mon.bg/?go=page&pageId=32> - версия 5.0 /одобрена от ЕК на 07.05.2021 г./

бюджет на Програмата, инвестирани в мерки за активно приобщаване и за социално-икономическа интеграция.

В рамките на Приоритетна ос 3 са включени мерки по тематична цел 9 „Насърчаване на социалното приобщаване, борба с бедността и всяка форма на дискриминация по два инвестиционни приоритета:

- Инвестиционен приоритет 9i (ИП9i) - Активно приобщаване, включително с оглед насърчаване на равните възможности и активното участие, и по-добрата пригодност за заетост. Предвидените средства са в размер на 22 099 394,50 евро (ЕСФ).;
- Инвестиционен приоритет 9ii (ИП9ii) - Социално-икономическо интегриране на маргинализираните общности, като например ромите. Предвидените средства са в размер на 77 527 675,50 евро (ЕСФ).

По данни на публичния портал „Информационна система за управление и наблюдение на средствата от ЕС в България 2020“⁴¹ (ИСУН), за периода на извършване на оценката по ПОЗ са финансирани общо 27 операции, като 15 от тях са процедури за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ (БФП) по подхода Водено от общностите местно развитие (ВОМР) с финансиране по ОП НОИР. Съгласно Техническата спецификация по настоящата обществена поръчка извън обхвата на оценката са четири операции, а именно: BG05M2OP001-3.018 „Подкрепа за приобщаващо образование“; BG05M2OP001-3.003 „Осигуряване на условия и ресурси за изграждане и развитие на подкрепяща среда в детските градини и училищата за осъществяване на включващо обучение - Фаза 1“; BG05M2OP001-3.019 „Подкрепа на уязвими групи за достъп до висше образование“; BG05M9OP001-2.056 „Социално-икономическа интеграция на уязвими групи. Интегрирани мерки за подобряване достъпа до образование – Компонент 2.“

При анализа на оценяваните процедури се констатира, че само в една от тях - BG05M2OP001-3.005 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“ са включени мерки и по двата инвестиционни приоритета на ПО 3. По всички останали операции са програмирани дейности в обсега на инвестиционен приоритет 9ii, фокусирани върху интеграцията на маргинализираните общности.

За оценката по направление „Ефикасност“ бе извършен детайлен анализ на оценяваните процедури, от гледна точка на планираните, договорени и верифицирани средства. Анализът на целевите, постигнати и верифицирани стойности на индикаторите за изпълнение бе извършен за целите на оценката по направление „Ефективност“, включен в Доклада от оценката по направлението. С цел избягване на излишни повторения, в настоящия доклад ще бъдат ползвани единствено резултатите от този анализ, необходими за оценката на ефикасността.

При оценката на получените резултати от извършеният анализ, следва да се вземат предвид някои ограничения и допускания по отношение на събраните данни:

- Съгласно Техническата спецификация „Оценката трябва да обхване всички процедури за предоставяне на БФП, които към момента на сключване на договора по настоящата обществена поръчка са приключили своето изпълнение по Приоритетна ос 3 или разполагат с критична маса изпълнени индикатори за изпълнение и резултат – например след изтичане на една учебна година от стартиране на изпълнението на проектните дейности.“ Част от операциите, обект на оценка, все още са в изпълнение, друга част са приключили, но все още не са отчетени крайните резултати от изпълнението на проектите. В тази връзка, оценката по

⁴¹ <https://2020.eufunds.bg/bg/7/0>

отношение на изпълнението на индикаторите и размера на верифицираните разходи към момента на изготвяне на настоящия доклад не следва да се абсолютизира;

- Процедура BG05M2OP001- 2.011-001 „Подкрепа за успех“ се изпълнява по две приоритетни оси – Приоритетна ос 2 и Приоритетна ос 3. За целите на настоящата оценка са взети предвид единствено данните, касаещи постигането на резултатите по Приоритетна ос 3;
- Поради спецификата на дейностите, в някои от процедурите е налице комбинация от различни по своята същност индикатори за изпълнение, докато финансирането е определено за проекта/процедурата като цяло. Това обстоятелство не позволява определянето на стойност за единица на всеки продукт (индикатор за изпълнение) в дадена процедура. В тази връзка, и съобразно възприетата методология за изчисляване на коефициента на ефикасност, са взети предвид само индикаторите за изпълнение, свързани с участието на лицата от целевите групи.

По отношение на показателя за изразходвани средства бе извършен анализ на промените в стойностите от етап програмиране на процедурите до етапа на изпълнение, съответно верификация на извършените разходи.

Таблица 20 Размер на програмираните средства и верифицирани средства по оценяваните процедури към 30.09.2022 г.

Номер на процедура	Програмирани средства		Договорени средства	Верифицирани разходи
	Първи вариант	Финален вариант		
BG05M2OP001-3.001	10 000 000,00 лв.	20 000 000,00 лв.	16 320 741,63 лв.	13 284 377,16 лв.
BG05M2OP001-3.002	25 000 000,00 лв.	25 000 000,00 лв.	23 083 403,56 лв.	17 274 529,21 лв.
BG05M2OP001-3.004	25 000 000,00 лв.	19 070 732,00 лв.	19 070 732,00 лв.	11 981 366,40 лв.
BG05M2OP001-3.005	82 500 000,00 лв.	82 500 000,00 лв.	72 136 200,00 лв.	48 520 542,74 лв.
BG05M2OP001-3.017	7 000 000,00 лв.	7 000 000,00 лв.	6 580 069,71 лв.	1 890 155,17 лв.
BG05M2OP001-3.020	15 000 000,00 лв.	15 662 042,93 лв.	5 862 361,91 лв.	252 723,86 лв.
BG05M2OP001-2.011	10 923 698,00 лв.	22 987 530,00 лв.	22 987 529,15 лв.	9 207 643,48 лв.
BG05M9OP001-2.018	5 000 000,00 лв.	20 000 000,00 лв.	14 283 181,85 лв.	12 640 367,31 лв.
Процедури по ВОМР	80 000 000,00 лв.	10 153 634,80 лв.	9 209 266,59 лв.	3 939 739,75 лв.

Източник: МКПО, ИСУН, УО

Данните за размера на програмираните средства са извлечени от приетите от Комитета за наблюдение по ОП НОИР Методология и критерии за подбор на операция по процедурите и съответно извършените промени по тях, публикувани на интернет страницата на Изпълнителната агенция. По отношение на процедурите по подхода ВОМР, сумата на програмираните средства е базирана на средствата по сключените 12 Споразумения за изпълнение на подхода ВОМР с финансиране от ОПНОИР. Като източник на информация за размера на договорените средства е използван публичния модул на ИСУН, а размерът на верифицираните средства е базиран на изискана и предоставена информация от УО на ОП НОИР.

Анализът на **етап програмиране** на финансовия ресурс по операциите показва, че с малки изключения не са налице съществени промени от първоначално планираните бюджети. Двойното увеличение на бюджета по процедура BG05M2OP001-3.001 „Подкрепа за предучилищното възпитание и подготовка на деца в неравностойно положение“ е придружено със съответното увеличение на първоначално заложените стойности на индикаторите, което означава, че е спазен баланса при програмирането на мерките по операцията.

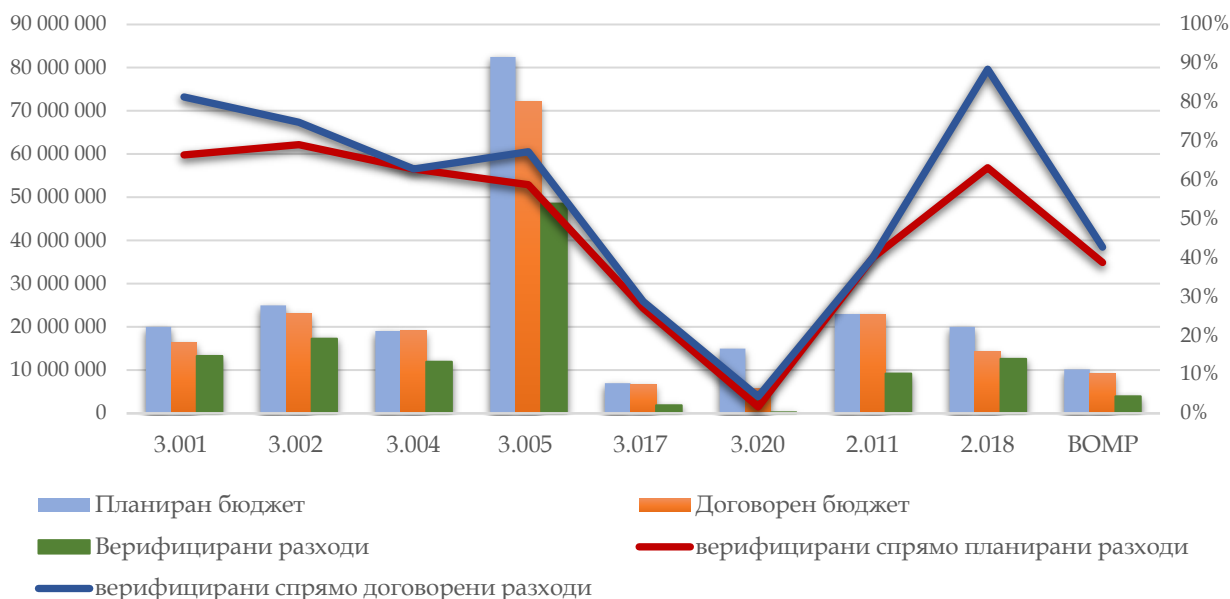
Промените в бюджета по процедура BG05M2OP001-2.011 „Подкрепа за успех“ са следствие от спецификата на операцията, която е програмирана по две приоритетни оси – ПО 2 и ПО 3. С промяната на процедурата в МКПО от октомври 2021 г. са включени дейности по ИП 9ii, за които

е определено финансиране в размер на 10 923 698,00 лева. През май 2022 г. е извършена още една промяна в МКПО, като бюджетът по ПО 3 е увеличен на 22 987 530,00 лева, без това да е свързано с промяна в дейностите или стойностите на индикаторите, но е допълнително аргументирано.

Значително увеличение от първоначално определеното финансиране се наблюдава и при процедура BG05M9OP001-2.018 „Социално-икономическа интеграция на уязвими групи. Интегрирани мерки за подобряване достъпа до образование“ – Компонент 1“. Видно от хронологията на промени на МКПО, те са свързани с увеличаване на бюджета, продължителността на прилагане на мерките – от 2016 – 2019 г. на 2016 – 2023 г., както и с промяна в специфичните за операцията индикатори за резултат. В същото време, целевите стойности за двата компонента общо на индикатора за изпълнение „Брой деца, ученици и младежи от етнически малцинства (включително роми), участващи в мерки за образователна интеграция и реинтеграция – 6 000“, както и на този за резултат „Брой деца, ученици и младежи от етнически малцинства (включително роми), интегрирани в образователната система – 4 800“ остават непроменени според МКПО, независимо че в аргументацията към промяната с увеличаване на бюджета в МКПО е посочено, че за Компонент 1 само за одобрените 52 общини би следвало разпределението на индикаторите между двата компонента да не се спазва и индикаторите за изпълнение и за резултат така, както са заложили в одобрените критерии да бъдат само за Компонент 1. Тази обосновка обаче не е отразена в МКПО, не е направено разделение на индикаторите между компонентите, дори на по-късен етап, а в Условието за кандидатстване по Компонент 1 са заложили общите за двата компонента индикатори. В допълнение, ако се приеме, че е следвана аргументацията, не става ясно как са изведени целевите стойности за Компонент 2 по същата МКПО. Налице е не достатъчно добре обвързано с планираните резултати увеличение на финансирането. Това твърдение се подкрепя от факта, че според резултатите от анализа на постигане на целевите стойности на индикаторите, верифицираната стойност на индикатора за изпълнение по процедурата надхвърля двойно заложената целева стойност, като бюджетът тук е увеличен четирикратно, а планираните индикатори са увеличени с едва около две пети, ако следваме логиката на аргументацията към промяната. Тук е мястото да се отбележи, че това е първата по рода си интегрирана операция, включваща мерки по три оперативни програми (ОП РР, ОП РЧР и ОП НОИР). Според мнението на участниците в проведените интервюта с представители на ЦКЗ и УО на ОП РЧР процедурата е представлявала сериозно предизвикателство, както на етапа на програмиране, така и на етапа на реализацията на дейностите. Това до известна степен обяснява и наложилите се промени в предварително заложените параметри на процедурата по ОП НОИР.

На следващата графика е представена динамиката на изменение на анализирани величини за програмиран и договорен бюджет, верифицираните разходи, както и процентните съотношения в два разреза – верифицирани, спрямо програмирани разходи и верифицирани, спрямо договорени разходи по оценяваните процедури към 30.09.2022 г..

Фигура 24 Изменения в стойностите на програмираните, договорени и верифицираните средства по оценяваните процедури към 30.09.2022 г.

Резултатите от анализа на оценяваните процедури на **етап договаряне** не се различават съществено от тези на етап програмиране. И тук при повечето процедури не се наблюдават значителни дисбаланси. Изключение прави процедура BG05M2OP001-3.020 „Ограмотяване на възрастни – 2“, при която процентът на договорени спрямо планирани средства е едва 39%. BG05M2OP001-3.020 „Ограмотяване на възрастни – 2“ е програмирана като процедура за предоставяне на БФП чрез подбор на проектни предложения. От анализа на публикуваните на интернет страницата на Изпълнителна агенция „Програма за образование“⁴² списъци е видно, че само две проектни предложения не са допуснати до техническа и финансова оценка и са одобрени за финансиране 18 проектни предложения на обща стойност 5 862 361,91 лева. На проведената на 30 януари 2023 г. фокус-група с представители на КН на ОП НОИР бе изразено мнение, че една от възможните причини за липсата на достатъчен брой проектни предложения по процедурата, е въведеното изискване за процедурата спрямо ЮЛНЦ да се прилагат правилата за минимална помощ (правилото de minimis) по смисъла на Регламент (ЕС) № 1407/2013 на Комисията от 18 декември 2013 г. относно прилагането на членове 107 и 108 от Договора за функционирането на Европейския съюз (ДФЕС) към помощта de minimis, публикуван в Официален вестник на ЕС L 352 от 24.12.2013 г. за дейности, които имат икономически характер, съгласно европейските и национални разпоредби и съдебната практика на Съда на ЕС. Това изискване е довело до отказ на потенциални бенефициенти от участие в процедурата. Аналогичната процедура BG05M2OP001- 3.004 „Ограмотяване на възрастни“ в първата си фаза е програмирана като операция за предоставяне на БФП с директен бенефициент – МОН, за който не важи прилагането на режим за държавни помощи. Сходно мнение бе изразено и на проведената на 19.12.2022 г. фокус-група с представители на УО.

Независимо от причината ниският процент на договорени средства, както и на целеви стойности на индикаторите по процедурата, води до риск от непостигане на заложените в МКПО параметри на операцията.

През месец ноември 2016 г. Комитетът за наблюдение към ОП НОИР е одобрил МКПО за процедури „Осигуряване на достъп до качествено образование в малките населени места и в трудно достъпните райони“ по подхода BOMP на обща стойност от 80 млн. лв. Във втората покана за подбор на МИГ и стратегии за BOMP по ОП НОИР са отворени 16 процедури по 12 Споразумения за изпълнение на подхода BOMP с финансиране от ОПНОИР на обща стойност

⁴² <https://sf.mon.bg/?go=page&pagelid=327>

от 10 153 634,80 лв. Договорени са 9 209 266,59 лв. По една от процедурите (BG05M2OP001-3.010) не са договорени средства.

Една от вероятните причини за пренебрежително ниския процент на договаряне, в сравнение с предварително заложената бюджетна рамка от 80 млн. лева, е констатацията, описана в Одитен доклад на Сметната палата⁴³, а именно „Провеждането на първи прием (от 15.02.2016 г. до 31.05.2016 г.) е въз основа на утвърдена, със заповед на министъра на земеделието и храните, покана за подбор на МИГ и на стратегии за ВОМР по подмярка 19.2. В поканата не е включена подкрепа от ЕСФ чрез ОП НОИР, поради отсъствие на готовност за участие по подхода – утвърдена методология за техническа и финансова оценка и критерии за подбор на операция „Осигуряване на достъп до качествено образование в малките населени места и в трудно достъпните райони.“ В Доклада е изведено заключение, че наличието на финансови средства, невключени в стратегиите за ВОМР по оперативни програми, спрямо първоначално предвидения финансов ресурс за включване в стратегиите, се дължи на:

„участието на ОП НОИР само във втора покана за подбор на МИГ и стратегии за ВОМР, поради неяснота относно прилагането на многофондово финансиране по първата покана за СВОМР от 2016 г. и липса на одобрени от КН на ОП НОИР критерии за подбор на операция по подхода ВОМР.“

С Решение на Комитета за наблюдение към ОП НОИР от 8-мо заседание, проведено на 18 май 2018 г. се дава мандат на УО на ОП НОИР да измени с писмена процедура МКПО на операция „Осигуряване на достъп до качествено образование в малките населени места и в трудно достъпните райони“ с цел освобождаване на средства, за които няма сключени споразумения за изпълнение на стратегии на ВОМР. Към датата на издаване на настоящия доклад не е налична информация за провеждане на такава писмена процедура. В Одитния доклад на Сметната палата е посочено, че Управляващият орган на ОП НОИР предвижда при следващо изменение на оперативната програма да намали сумата по код 06 „Инициативи за водено от общностите местно развитие“ от ОП НОИР, съобразно договорения в стратегиите за ВОМР финансов ресурс. Видно от последно актуализираната версия на ОП НОИР⁴⁴, в Таблица 10: Измерение 4 – Териториални механизми за изпълнение от т. 2.А.9 „Категории интервенции“ на Програмата за код 06. „Инициативи за водено от общностите местно развитие“, предвидените средства от ЕСФ са в първоначално определения си размер от 35 058 863,59 евро (общо за ВОМР 80 669 620 лева) и не са актуализирани в посока намаление, съобразно решението на Комитета за наблюдение и уверението на УО.

Средствата за финансиране изпълнението на стратегии на ВОМР са програмирани като част от ПОЗ, ИП 9ii. Релокирането на неизразходвания ресурс от тях за операции в рамките на същия ИП не изисква нарочна промяна в ОП НОИР. В тази връзка, непредприемането от страна на УО на съответните стъпки за изпълнение на решението на КН и изменение на ОП НОИР за освобождаване на средствата, за които няма сключени споразумения за изпълнение на стратегии на ВОМР и актуализиране на сумата в Таблица 10: Измерение 4 на Програмата, носи единствено риск от информационен характер.

Въпреки ниския процент на договаряне по операция „Осигуряване на достъп до качествено образование в малките населени места и в трудно достъпните райони“, степента на постигане на индикатора за изпълнение спрямо заложената в МКПО стойност е над 56 %, което означава, че с по-малко средства са постигнати повече от половината планирани резултати.

Двете криви в горната графика отразяват съотношението на верифицираните спрямо съответно програмираните и договорени средства по операциите на **етап изпълнение**. Логично,

⁴³ Од № 0300201119 за извършен одит „Мониторинг и оценка на подхода „Водено от общностите местно развитие“ за периода от 01.01.2015 г. до 31.12.2019 г

⁴⁴ Одобрена от ЕК на 07.05.2021 г.

операциите които са приключили своето изпълнение отчитат най-висок процент на верифицирани спрямо програмирани/договорени средства. Това са BG05M20P001-3.001 „Подкрепа за предучилищното възпитание и подготовка на деца в неравностойно положение“, BG05M20P001- 3.002 „Образователна интеграция на учениците от етническите малцинства и/или търсеци или получили международна закрила“, BG05M20P001- 3.004 „Ограмотяване на възрастни – Фаза 1“ и BG05M9OP001- 2.018 „Социално- икономическа интеграция на уязвими групи. Интегрирани мерки за подобряване достъпа до образование“ – Компонент 1“ (последната процедура е добавена в тази група за целите на анализа, защото макар и да не е формално приключила, поради напредъка и в отчитането на данни би могла да се счита за такава). Останалите операции са в изпълнение към момента на изготвяне на настоящия доклад и съответно изводи по отношение на този елемент от оценката по направление „Ефикасност“ биха били прибързани и неточни.

В заключение, резултатите от анализа на финансовото изпълнение и съпоставянето на верифицираните разходи спрямо програмираните и договорени финансови средства показват, че като цяло предвидения ресурс не се усвоява в пълна степен, дори и по приключилите процедури. В най-висока степен са усвоени средствата по процедура BG05M9OP001-2.018 „Социално- икономическа интеграция на уязвими групи. Интегрирани мерки за подобряване достъпа до образование“ – Компонент 1“, по която процентът на верифицирани спрямо договорени средства е 88,50 % следвана от процедура BG05M20P001-3.001 „Подкрепа за предучилищното възпитание и подготовка на деца в неравностойно положение“ с 81,40%. От друга страна процентът на усвояване на финансовия ресурс по приключилите процедури, измерен като съотношение между верифицираните спрямо програмираните средства, се движи в порядъка от 63 до 69 %.

Най-нисък е процента на усвояемост по процедура BG05M20P001-3.020 „Ограмотяване на възрастни – 2“ (1,68% верифицирани, спрямо програмирани и 4,31% верифицирани, спрямо договорени), което, независимо че операцията е все още в изпълнение, е предпоставка за наличие на риск от непостигане на планираните стойности.

Другият основен показател за оценката на ефикасността е свързан с постигнатите продукти. Както вече бе посочено, в случая измерването на продуктите е определено да се извърши чрез индикаторите за изпълнение. Предвид описаните ограничения и допускания, за целите на изчисляване на коефициента за ефикасност ще бъдат използвани данните от индикаторите за изпълнение, свързани с участие на лицата от целевите групи. Една от оценяваните операции, BG05M20P001-3.020 „Ограмотяване на възрастни – 2“ се характеризира с наличието на няколко индивидуални за процедурата индикатори за изпълнение, в повечето от които се включват лицата от целевата група, участващи в изпълнението на Дейности 1 и 2 и отчитани чрез специфичния за програмата индикатор „Лица над 16 години (включително роми), включени в курсове по ограмотяване или в курсове за усвояване на учебно съдържание, предвидено за изучаване в класове от прогимназиалния етап на основното образование по ОП“. Съгласно МКПО и Условието за кандидатстване, единствено индикаторът И 2323 „Лица, желаещи да валидират знания, умения и компетентности“ може да включва лица от целевата група, които не участват в изпълнението на Дейности 1 и 2. Поради липсата на достатъчно данни за ограничаването им, за целите на изчисляване на коефициентът за ефикасност е ползван само броя лица, отчитани по специфичния за програмата индикатор за изпълнение. Детайлен анализ на напредъка в изпълнението на индикаторите, включително и на тези за изпълнение е извършен при оценката по направление „Ефективност“. В настоящия доклад тези индикатори ще бъдат разглеждани през призмата на връзката им с вложените ресурси (в случая програмирани, договорени и верифицирани средства).

В следващата таблица са посочени стойностите на двата показателя за всяка от процедурите, които са взети предвид при оценката на ефикасността.

Таблица 21 Програмирана, договорена и верифицирана стойност на финансовия ресурс и индикаторите за изпълнение към 30.09.2022 г.

Наименование		Програмира на стойност	Договорена стойност	Верифицирана стойност
BG05M2OP001-3.001 „Подкрепа за предучилищното възпитание и подготовка на деца в неравностойно положение“				
финансов ресурс в лева		20 000 000,00	16 320 741,63	13 284 377,16
индикатор	Деца, ученици и младежи от маргинализирани общности (включително роми), участващи в мерки за образователна интеграция и реинтеграция	15 000	10 265	13 752
BG05M2OP001- 3.002 „Образователна интеграция на учениците от етническите малцинства и/или търсещи или получили международна закрила“				
финансов ресурс в лева		25 000 000,00	23 083 403,56	17 274 529,21
индикатор	Деца, ученици и младежи от маргинализирани общности (включително роми), участващи в мерки за образователна интеграция и реинтеграция	18 750	14 323	16 615
BG05M2OP001- 3.004 „Ограмотяване на възрастни - Фаза 1“				
финансов ресурс в лева		19 070 732,00	19 070 732,00	11 981 366,40
индикатор	Лица над 16 години (включително роми), включени в курсове по ограмотяване или в курсове за усвояване на учебно съдържание, предвидено за изучаване в класове от прогимназиалния етап на основното образование по ОП	10 000	10 000	10 723
BG05M2OP001- 3.005 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“				
финансов ресурс в лева		82 500 000,00	72 136 200,00	48 520 542,74
индикатор	Деца, участващи в дейности за активно приобщаване в системата на предучилищното образование (сред тях деца от маргинализирани общности, включително роми, участващи в мерки за образователна интеграция и реинтеграция)	50 000	50 000	76 648
BG05M2OP001- 3.017 „Повишаване на капацитета на педагогическите специалисти за работа в мултикултурна среда“				
финансов ресурс в лева		7 000 000,00	6 580 069,71	1 890 155,17
индикатор	Образователни медиатори, включени в обучения по процедурата	1 500	219	31
	Педагогически специалисти, включени в обучения за работа в мултикултурна среда	3 600	4 692	2 688
BG05M2OP001-3.020 „Ограмотяване на възрастни - 2“				
финансов ресурс в лева		15 000 000,00	5 862 361,91	252 723,86
индикатор	Лица над 16 години (включително роми), включени в курсове по ограмотяване или в курсове за усвояване на учебно съдържание, предвидено за изучаване в класове от прогимназиалния етап на основното образование по ОП	12 000	4 036	683

BG05M2OP001- 2.011-001 „Подкрепа за успех“				
финансов ресурс в лева		22 987 530,00	22 987 529,15	9 207 643,48
индикатор	Деца, ученици и младежи от маргинализирани общности (включително роми), участващи в мерки за образователна интеграция и реинтеграция	32 898	32 898	13 407
BG05M9OP001- 2.018 „Социално- икономическа интеграция на уязвими групи. Интегрирани мерки за подобряване достъпа до образование“ – Компонент 1“				
финансов ресурс в лева		20 000 000,00	14 283 181,85	12 640 367,31
индикатор	Деца, ученици и младежи от маргинализирани общности (включително роми), участващи в мерки за образователна интеграция и реинтеграция	6 000	8 720	12 132
Процедури за предоставяне на БФП по подхода ВOMP				
финансов ресурс в лева		10 153 634,80	9 209 266,59	3 939 739,75
индикатор	Деца, ученици и младежи от маргинализирани общности (включително роми), участващи в мерки за образователна интеграция и реинтеграция	7 500	4 670	4 217

Източник: МКПО, ИСУН, УО

От гледна точка на постигнатите продукти спрямо вложените ресурси, ефикасността на процедурите е изразена чрез изчисляване на индикатора за ефикасност, а именно **„Стойност на разходите за участие на едно лице от целевата група“**. С определянето и изчисляването на този индикатор фактически се дава отговор и на оценителния подвъпрос **4.1.4 „Какви са разходите за участие в операцията на лице от целевата група?“**, включен в Техническото предложение на изпълнителя по настоящата обществена поръчка. С цел да не бъде разкъсана логиката на оценката по направление „Ефикасност“, отговорът на този подвъпрос е изложен в настоящата част от доклада.

В следващата таблица са представени резултатите от изчислението на индикатора за ефикасност на трите основни етапа – програмиране, договаряне и изпълнение.

Таблица 22 Стойност на разходите за участие на едно лице от целевата група по оценяваните процедури към 30.09.2022 г.

Номер на процедура	Програмиран разход	Договорени разход	Верифициран разход
BG05M2OP001-3.001	1 333,33 лв.	1 589,94 лв.	966,00 лв.
BG05M2OP001-3.002	1 333,33 лв.	1 611,63 лв.	1 039,69 лв.
BG05M2OP001-3.004	1 907,07 лв.	1 907,07 лв.	1 117,35 лв.
BG05M2OP001-3.005	1 650,00 лв.	1 442,72 лв.	633,03 лв.
BG05M2OP001-3.017	1 372,55 лв.	1 339,86 лв.	695,17 лв.
BG05M2OP001-3.020	1 250,00 лв.	1 452,52 лв.	370,02 лв.
BG05M2OP001-2.011	698,75 лв.	698,75 лв.	686,78 лв.
BG05M9OP001-2.018	3 333,33 лв.	1 637,98 лв.	1 041,90 лв.
Процедури по ВOMP	1 353,82 лв.	1 972,01 лв.	934,23 лв.

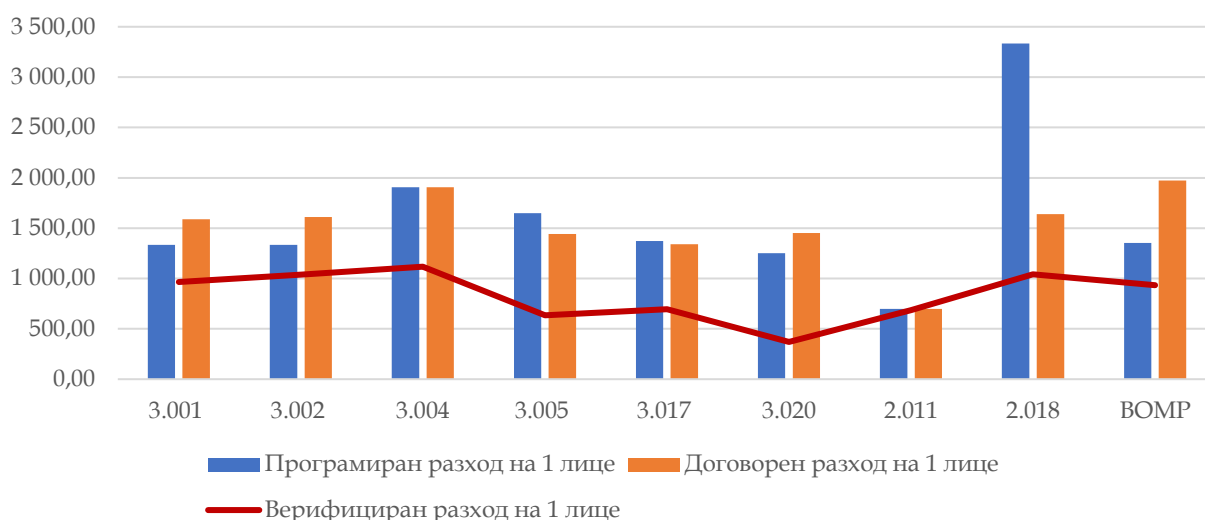
Източник: собствени изчисления

Видно от данните, най-ниска стойност на разходите за едно лице от целевата група по приключилите процедури е постигната по операция BG05M2OP001-3.001 „Подкрепа за предучилищното възпитание и подготовка на деца в неравностойно положение“, а най-висока по процедура BG05M2OP001- 3.004 „Ограмотяване на възрастни – Фаза 1“. От процедурите, които в настоящия момент са все още в изпълнение, най-нисък разход се наблюдава по BG05M2OP001-3.020 „Ограмотяване на възрастни – 2“. Тук е мястото да се отбележи, че за процедурите, за които

е приложимо, при определянето на финансирането е ползван единен разходен стандарт за дете/ученик за бюджетна година и прогнозен брой на индикатора за изпълнение, както и други налични исторически данни за определяне на единични разходи. От 2018 г. по ОП НОИР се прилагат единични разходи на база исторически данни.

Важна част от анализа е проследяването на динамиката на изменение на стойностите на трите етапа, което е представено на следващата графика.

Фигура 25 Изменения в стойността на разходите за участие на едно лице от целевата група на етап програмиране, договаряне и изпълнение към 30.09.2022 г.

Най-нисък разход на едно лице, спрямо предварително планирания и договорен размер, се наблюдава по процедура BG05M2OP001-3.005 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“, главно поради сериозното преизпълнение на заложената стойност на индикаторите за изпълнение, при изразходвани по-малко от планираните средства. Нисък разход на едно лице спрямо планирания е отчетен и по процедура BG05M2OP001-3.020 „Ограмотяване на възрастни - 2“, но тук следва да се има предвид факта, че като цяло по операцията се наблюдава нисък процент на изпълнение към определената отчетна дата. С най-голяма динамика се отличава операция BG05M9OP001- 2.018 „Социално- икономическа интеграция на уязвими групи. Интегрирани мерки за подобряване достъпа до образование“ – Компонент 1“, основно поради почти двойно по-високата стойност на верифицираните индикатори за изпълнение.

Крайният резултат от оценката на ефикасността е изразена чрез *коэффициента на ефикасност*, представен в два разреза: съотношение между програмираните и верифицирани стойности на индикаторите за изпълнение и вложените ресурси и съотношение между договорените и верифицирани стойности на индикаторите за изпълнение и вложените ресурси по следната формула:

$$\frac{\text{Програмирани разходи за участие на 1 лице} - \text{верифицирани разходи за участие на 1 лице}}{\text{Програмирани разходи за участие на 1 лице}}$$

и

$$\frac{\text{Договорени разходи за участие на 1 лице} - \text{верифицирани разходи за участие на 1 лице}}{\text{Договорени разходи за участие на 1 лице}}$$

Дадена процедура може да бъде определена като ефикасна в случаите, в които коефициентът на ефикасност е с нулева (при баланс между програмираните/договорени и постигнатите разходи за участие на едно лице) или с положителна стойност. Колкото по-висока е стойността на коефициента, за толкова по-ефикасна би могла да се определи дадена операция. Тоест, при равни други условия с по-малко от предварително определения или договорен финансов ресурс, е постигнат или надскочен заложеният резултат. В случаите, в които стойността на коефициента е ниска или близо до нулата, може да се заключи, че при равни други условия планираният резултат е постигнат с близо до предвидения за него финансов ресурс. Неефикасност се наблюдава в случаите, в които с наличния ресурс са постигнати по-малко от предвидените резултати.

Резултатите от изчисляването на коефициента на ефикасност в двата разреза са представени в следващата таблица.

Таблица 23 Коефициент на ефикасност по оценяваните процедури

Номер на процедура	Спрямо програмирани стойности	Спрямо договорени стойности
BG05M2OP001-3.001	0,28	0,39
BG05M2OP001-3.002	0,22	0,35
BG05M2OP001-3.004	0,41	0,41
BG05M2OP001-3.005	0,62	0,56
BG05M2OP001-3.017	0,49	0,48
BG05M2OP001-3.020	0,70	0,75
BG05M2OP001-2.011	0,02	0,02
BG05M9OP001-2.018	0,69	0,36
Процедури по BOMP	0,31	0,53

Източник: собствени изчисления

На база на резултатите може да се направи обоснован извод, че като цяло процедурите, обект на настоящата оценка, отговарят на критериите за ефикасност доколкото при равни други условия с по-малко от предварително планираните и договорени средства е постигнат или надскочен заложеният резултат. Тези резултати могат да се приемат за окончателни по отношение на процедурите, които са приключили своето изпълнение - BG05M2OP001-3.001 „Подкрепа за предучилищното възпитание и подготовка на деца в неравностойно положение“, BG05M2OP001-3.002 „Образователна интеграция на учениците от етническите малцинства и/или търсеци или получили международна закрила“, BG05M2OP001-3.004 „Ограмотяване на възрастни – Фаза 1“ и BG05M9OP001-2.018 „Социално-икономическа интеграция на уязвими групи. Интегрирани мерки за подобряване достъпа до образование“ – Компонент 1“. Данните за останалите процедури следва да се приемат под условие и като временна снимка на изпълнението им до датата, до която е възприето да бъдат анализирани или 30.09.2022 г.

6.1.1. Адекватно ли са определени единните ставки за финансиране на дейности за организация и управление на проекти, финансирани от ОПНОИР, стандартните таблици за допустимия размер на почасовото възнаграждение на лицата, наети във връзка с изпълнението на проекти, финансирани от ОПНОИР, стандартните таблици на разходите за единица продукт?

В рамките на този оценителен въпрос се извърши анализ на трите основни вида опростени разходи, приложени в процедурите, обект на оценка, а именно:

- Единни ставки за финансиране на дейности за организация и управление на проекти, финансирани от ОПНОИР;
- Стандартни таблици за допустимия размер на почасовото възнаграждение на лицата, наети във връзка с изпълнението на проекти, финансирани от ОПНОИР;
- Стандартни таблици на разходите за единица продукт.
-

Единни ставки за финансиране на дейности за организация и управление на проекти

За целите на въпроса, дали единните ставки за финансиране на дейности за организация и управление на проекти, финансирани от ОПНОИР са определени адекватно, се извърши анализ на съответствието на приложените в процедурите, обект на оценка, единни ставки за финансиране на дейности за организация и управление на проекти с нормативните изисквания и изведените в тях принципи. Подходът за определяне на единните ставки е изпълнен съобразно чл. 68, т. б) единна ставка в размер до 15 % от допустимите преки разходи за персонал, без да се изисква от държавата-членка да извършва изчисления за определянето на приложимата ставка - за проектите с размер на БФП под 100 000 лв. и чл. 67, параграф 1, б. г) на Регламент (ЕС) № 1303/2013⁴⁵ – „Финансиране с единна ставка, определено чрез прилагане на процент към една или няколко определени категории разходи“ за останалите проекти. Методът за установяване размера на сумите във втория случай следва да е изпълнен съгласно параграф 5, б. а) на същия член: коректен, справедлив и проверим метод на изчисление, основаващ се на: статистически данни, друга обективна информация или експертна оценка; проверени данни за минали периоди за отделните бенефициери; или прилагането на обичайните практики за осчетоводяване на разходите на отделните бенефициери; Ограничението за размера на сумите съобразно този подход е заложено в член 68, б. а) на Регламент (ЕС) № 1303/2013: единна ставка в размер до 25 % от допустимите преки разходи, при условие че ставката се изчислява въз основа на коректен, справедлив и проверим метод на изчисление или метод, прилаган в рамките на схеми за предоставяне на безвъзмездни средства, финансирани изцяло от държавата-членка, за подобен тип операция и бенефициер.

На национално равнище подходът за определяне на единните ставки е възпроизведен в чл. 55, ал.1, т.4 на Закон за управление на средствата от европейските фондове при споделено управление ЗУСЕФСУ⁴⁶ „Финансиране с единна ставка, определена чрез прилагане на процент към една или няколко определени категории разходи.“ и по-нататък развит в чл.5, ал.3, т.1 и т.4 от Постановление № 189 от 28 юли 2016 г. за определяне на национални правила за допустимост

⁴⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=CELEX:32013R1303> - Регламент (ЕС) № 1303/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 17 декември 2013 година за определяне на общоприложими разпоредби за Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд, Кохезионния фонд, Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони и Европейския фонд за морско дело и рибарство и за определяне на общи разпоредби за Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд, Кохезионния фонд и Европейския фонд за морско дело и рибарство, и за отмяна на Регламент (ЕО) № 1083/2006 на Съвета

⁴⁶ <https://lex.bg/en/laws/ldoc/2136715858> - последно изменен ДВ. бр.102 от 23 декември 2022г. Предишно наименование Закон за управление на средствата от европейските структурни и инвестиционни фондове (ЗУСЕИФ)

на разходите по програмите, съфинансирани от европейските структурни и инвестиционни фондове, за програмен период 2014 - 2020 г.⁴⁷ и чл. 8 ал.1 и ал.2 на същото постановление.

На основание § 7 от преходните и заключителни разпоредби на ПМС 189 от 2016г. с ПМС 253 от 2017 г.⁴⁸ в последствие изменено 2018 г. се приема Национална методология за определяне на размерите на единна ставка за финансиране на дейности за организация и управление на проекти, съфинансирани от ЕСИФ. Методологията е съобразена и с указанията на ЕК за опростено отчитане на разходите, съгласно Указания за опростени варианти за разходите (EGESIF_14-0017⁴⁹). Тя включва: подробно описание на изходната база данни, върху която следва да се приложи предложения метод на изчисление, чрез който да се определи конкретния размер на единната ставка; метод на изчисление, чрез който да се определи конкретния размер на единната ставка и описание на категориите разходи, към които следва да се приложи определения чрез предложения метод на изчисление конкретен размер (процент) на единната ставка, за да се определи допустимия размер на разходите за организация и управление. По същество, прилагането на методологията следва да гарантира въвеждането, спазването и документирането на коректен, справедлив и проверим метод на изчисление на единните ставки по отделните оперативни програми, основаващ се на статистически данни или друга обективна информация и проверени данни за минали периоди за отделните бенефициенти.

Тук е мястото да се отбележи, че Регламент (ЕС) № 1303/2013 борави с понятието „непреки разходи“, което е с по-широко съдържание от понятието „разходите за организация и управление“.

Въз основа на одобрената национална методология, приложимата нормативна уредба и указанията на ЕК за опростено отчитане на разходите, УО на ОП НОИР приема „Методика за определяне на единна ставка за финансиране на дейностите за организация и управление при процедури за конкурентен подбор и директно предоставяне по приоритетни оси 2, 3 и 5 на ОП НОИР чрез прилагане на Националната методология, приета с Решение на МС № 253 от 3 май 2017 г.“⁵⁰. Методиката и размерите на единната ставка за изчисляване на допустимите разходи за организация и управление за четири групи проекти (размер на БФП 100 001 – 400 000 лв.; 400 001 – 1 000 000 лв.; над 7 млн. лв. с конкретен бенефициент МОН и участието на множество образователни институции; над 7 млн. лв. с конкретен бенефициент МОН и възлагане основно на обществени поръчки) са утвърдени от Ръководителя на УО на ОП НОИР на 05.09.2018 г. – доклад № 80811-606/05.09.2018 г. С изменения и допълнения към Методиката – раздел 2а и раздел 2б утвърдени от Ръководителя на УО на ОП НОИР с доклад с работен номер 2-336/21.02.2020 г. е определен размерът на единната ставка за изчисляване на допустимите разходи за организация и управление за проекти с размер на БФП от 1 до 7 млн. лв. и са разписани специални правила за изчисляване на единната ставка при някои специфични случаи на проекти с размер на БФП над 7 млн. лв.⁵¹

При определянето на единните ставки за групите бенефициенти при хипотеза на подобен тип операции, УО следва да документира своите действия. По-долу е представена таблица на

⁴⁷ <https://lex.bg/bg/laws/ldoc/2136891659>

⁴⁸ <https://pris.government.bg> необнародвано

⁴⁹ <https://ec.europa.eu> - Guidance on Simplified Cost Options

⁵⁰ <https://sf.mon.bg/?go=page&pageId=139>

⁵¹ Заглавието и обхватът на Методиката са променени през декември 2020 г. във връзка със създаването на нова приоритетна ос 5. Равен достъп до училищно образование в условията на кризи, която се финансира от Европейския социален фонд по механизма ReactEU, с доклад с работен номер 12-310/09.12.2020 г.

съответствието между изискванията за документиране и достъпната документация от прилагането на приетата от УО на ОП НОИР методика:

Таблица 24 Съответствие между изискванията за документиране и източниците на информация за прилагане на Методика за определяне на единна ставка за финансиране на дейностите за организация и управление при процедури за конкурентен подбор и директно предоставяне по приоритетни оси 2, 3 и 5 на ОП НОИР

УО следва да документира най-малко следното:	Източник на информация - публично достъпен
Описанието на метода на изчисление, в това число основните етапи на изчислението	Методика
Източниците на данните, които са използвани за анализа и изчислението, включително оценка на значението на данните по отношение на предвидените операции и оценка на качеството им	Методика, приложения към методиката
Самото изчисление за определяне на съответната стойност на единната ставка на размерите на сумите за финансиране на дейности за организация и управление на проекти	Приложения към Методиката
Мотивите за избор на съвкупността от проекти, на база на които ще бъде определена единната ставка, включително аргументиране на сходството на проектите	Методика

Съгласно Националната методология, ОП НОИР използва база данни от проекти от ОП РЧР 2007-2013, Приоритетни оси 3 и 4. Проектите, които се използват за ОП НОИР, се групират според размера на БФП в интервални групи (страти).

За проектите с размер на БФП под 100 000 лв., финансирани по ОП НОИР, за изчисляване на непреките разходи се прилага единна ставка в размер на 15 % от допустимите преки разходи за персонал.

За изчисляване на единната ставка при финансиране на проекти в диапазона 100 001 – 400 000 лв. и 400 001 – 1 000 000 лв. е използвана пълната база данни за осъществени проекти, с адаптиране на данните. Съгласно Методиката и въз основа на Националната методология, в понятието „разходи за организация и управление“ за тези проекти, следва да се обхванат и разходите за публичност и визуализация и разходите за одит и счетоводни услуги, когато е приложимо. За проектите с конкурентен подбор се вземат предвид само разходите за публичност, тъй като реално отчетените разходи за одит и счетоводни услуги (планирани към онзи момент като преки разходи) са на незначителна стойност.

За изчисляване на единната ставка при финансиране на проекти с размер на БФП над 7 млн. лв. е използвана пълната база данни за осъществени проекти, с необходимото адаптиране на данните. Съгласно Методиката в понятието „разходи за организация и управление“ за тези проекти, следва да се обхванат и разходите за публичност и визуализация, разходите за одит и счетоводни услуги, възнагражденията на директорите и счетоводителите на участващите образователни институции съгласно параграф 6 от ДР на ЗУСЕСИФ и разходите за създаване на информационни системи за отчитане. В съответствие с характера на преките дейности и начина на техническото и финансово изпълнение проектите с размер на БФП над 7 млн. се диференцират в 2 групи:

- Проекти с конкретен бенефициент МОН, в техническото и финансово изпълнение на които участват висши училища, Регионални управления на образованието, училища и/или детски градини (съгласно § 6 от ДР на ЗУСЕСИФ);
- Проекти с конкретен бенефициент МОН, които се изпълняват основно от КБ и обхващат еднотипни дейности или възлагане на обществени поръчки.

За изчисляване на единната ставка за финансиране на проекти с размер на БФП от 1 до 7 млн. лв. е използвана пълната база данни за осъществени проекти, с необходимото адаптиране на данните. Съгласно Методиката в понятието „разходи за организация и управление“ за тези проекти, следва да се обхванат и разходите за публичност и визуализация, разходите за одит и счетоводни услуги и разходите за създаване на информационни системи за отчитане.

Въведени са специални правила за изчисляване на единната ставка, приложима за проекти с размер на БФП над 7 млн. лв., когато планираният бюджет за всяка от двете групи преки дейности (тип 1 и тип 2) е повече от 7 млн. лв.

При изчисляване на единната ставка, приложима за проекти с размер на БФП над 7 млн. лв., когато планираният бюджет за всяка от двете групи дейности (тип 1 и тип 2) е повече от 7 млн. лв., УО прилага следния подход:

1. Отнасяне на всяка от планираните преки дейности/поддейности към група дейности тип 1 или група дейности тип 2;
2. Определяне на общия бюджет, необходим за изпълнение на преките дейности тип 1 (тези средства се разходват от участващите образователни институции);
3. Определяне на общия бюджет, необходим за изпълнение на преките дейности тип 2 (тези средства се разходват от конкретния бенефициент);
4. Изчисляване на единната ставка, приложима за разглеждания частен случай, чрез прилагане на следната формула: $ЕСЧС = (ЕС1 \times ОБ1 + ЕС2 \times ОБ2) / (ОБ1 + ОБ2) \times 100$

Където

ЕСЧС – Единна ставка (процент), приложима при разглеждания частен случай

ЕС1 – Единна ставка (процент), приложима за проекти от група тип 1

ОБ1 – Общ бюджет за изпълнение на преките дейности тип 1

ЕС2 – Единна ставка (процент), приложима за проекти от група тип 2

ОБ2 – Общ бюджет за изпълнение на преките дейности тип 2

Изчислената стойност се закръгля по общия математически принцип на закръгление към по-близкото число. Размерът на единната ставка се изчислява служебно от оценителната комисия след приключване на техническата и финансова оценка въз основа на одобрените дейности и разходи. Определената единна ставка се записва в административния договор и се прилага към допустимите преки разходи за съответния проект. Размерът на единната ставка може да бъде изчислен и преди публикуването на поканата за участие, ако в Условието за кандидатстване по процедурата са заложили максимално допустими стойности на разходите за дейности тип 1 и дейности тип 2. В този случай при изчисленията се вземат предвид максимално допустимите стойности на общия бюджет, бюджета за дейности тип 1 и бюджета за дейности тип 2.

В зависимост от естеството на предстоящи процедури по ОП НОИР и след допълнителна аргументация, записана в Условието за кандидатстване, и за да се гарантира, че методът за изчисляване на единната ставка е коректен, справедлив и проверим, УО може да вземе решение

да приложи описания подход за изчисляване на единната ставка и в някои междинни случаи, когато:

- ✓ проектът включва преки дейности от тип 1, т. е. дейности, в техническото и финансово изпълнение на които участват множество образователни институции (като партньори или съгласно § 6 от ДР на ЗУСЕСИФ);
- ✓ проектът включва преки дейности от тип 2, т. е. еднотипни дейности или възлагане и изпълнение на големи обществени поръчки;
- ✓ общият бюджет, необходим за изпълнение на преките дейности тип 1, не надхвърля 7 млн. лв. и/или
- ✓ общият бюджет, необходим за изпълнение на преките дейности тип 2, не надхвърля 7 млн. лв.

За процедури за подбор по приоритетни оси 2, 3 и 5 на ОП НОИР, в съответствие с метода, посочен в националната методология, са определени следните размери на единна ставка за изчисляване на допустимите разходи за организация и управление на проекта:

- 100 001 – 400 000 лв. БФП – единна ставка от 12 %
- 400 001 – 1 000 000 лв. БФП – единна ставка от 11 %
- 1 000 001 – 7 000 000 лв. БФП – единна ставка от 10 %

Единната ставка се прилага спрямо допустимите преки разходи за проекта. Единните ставки може да се прилагат и при процедури за директно предоставяне с конкретен бенефициент МОН, ако размерът на безвъзмездните средства за участващите образователни институции се определя чрез проектобюджет, изготвен за конкретния случай и одобрен предварително от Управляващия орган. Единната ставка при размер на БФП от 1 до 7 млн. лв. е приложима и при процедури за директно предоставяне на БФП за конкретни бенефициенти по приоритетни оси 2, 3 и 5 на ОП НОИР, съфинансирани от Европейския социален фонд.

- Над 7 млн. лв. БФП – единна ставка от 15 %

Прилага се, ако са изпълнени кумулативно следните условия: проекти с конкретен бенефициент МОН, в техническото и финансово изпълнение, на които участват като партньори или в съответствие с § 6 от ДР на ЗУСЕСИФ висши училища, РУО, училища, детски градини, други образователни институции; участващите образователни институции разходват по-голямата част от предвидения бюджет за преките дейности; бюджетът за преките дейности, разходван от конкретния бенефициент, не надхвърля 7 млн. лв.

- Над 7 млн. лв. БФП – единна ставка от 3 %

Прилага се, ако са изпълнени следните условия: проекти, които се изпълняват основно от конкретния бенефициент и обхващат еднотипни дейности или възлагане на обществени поръчки; ако в техническото и финансово изпълнение на проекта участват и образователни институции (като партньори или в съответствие с § 6 от ДР на ЗУСЕСИФ), то бюджетът за изпълнение на преките дейности на проекта, разходван от участващите образователни институции, не надхвърля 7 млн. лв.

- Над 7 млн. лв. БФП – единна ставка от 3 % до 15 %, която се изчислява съгласно подхода, описан в специалните правила за изчисляване на единната ставка, приложима за проекти с размер на БФП над 7 млн. лв.

Прилага се, ако са изпълнени кумулативно следните условия: проекти с конкретен бенефициент МОН, в техническото и финансово изпълнение на които участват като партньори или в съответствие с § 6 от ДР на ЗУСЕСИФ висши училища, РУО, училища, детски градини, други образователни институции; бюджетът за изпълнение на преките дейности на проекта, разходван

от участващите образователни институции, надхвърля 7 млн. лв.; бюджетът за изпълнение на преките дейности на проекта, разходван от конкретния бенефициент, надхвърля 7 млн. лв.

- Над 7 млн. лв. БФП – единна ставка от 3 % до 15 %, която се изчислява съгласно подхода, описан в специалните правила за изчисляване на единната ставка, приложима за проекти с размер на БФП над 7 млн. лв.

Прилага се ad hoc, ако са изпълнени кумулативно следните условия: в Условието за кандидатстване е записана допълнителна аргументация за необходимостта от прилагането на посочения подход, за да се гарантира, че методът за изчисляване на единната ставка е коректен, справедлив и проверим; проектът включва преки дейности от тип 1, т. е. дейности, в техническото и финансово изпълнение на които участват множество образователни институции (като партньори или съгласно § 6 от ДР на ЗУСЕСИФ); проектът включва преки дейности от тип 2, т. е. еднотипни дейности или възлагане и изпълнение на големи обществени поръчки; общият бюджет, необходим за изпълнение на преките дейности тип 1, не надхвърля 7 млн. лв. и/или; общият бюджет, необходим за изпълнение на преките дейности тип 2, не надхвърля 7 млн. лв.

Единната ставка се прилага спрямо допустимите преки разходи за проекта.

По-долу са посочени разходите за организация и управление по оценяваните процедури и техният процент:

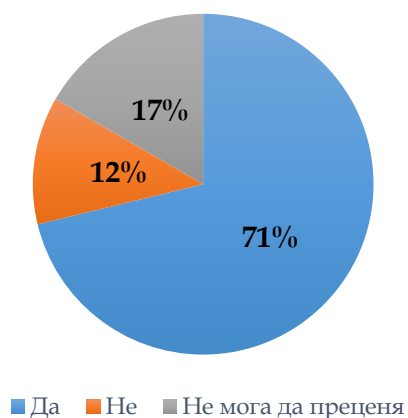
Таблица 25 Приложимост и размер на единната ставка за разходи за организация и управление по оценяваните процедури

Процедура	Приложимост на единна ставка за разходи за организация и управление	Процент
BG05M20P001-3.001 „Подкрепа за предучилищното възпитание и подготовка на деца в неравностойно положение“	Неприложимо	До 10% от общите допустими разходи.
BG05M20P001-3.002 „Образователна интеграция на учениците от етническите малцинства и/или търсеци или получили международна закрила“	Неприложимо	До 10% от общите допустими разходи.
BG05M20P001-3.004 „Ограмотяване на възрастни – Фаза 1“	Неприложимо	До 6% от общите допустими разходи по проекта.
BG05M9OP001-2.018 „Социалноикономическа интеграция на уязвими групи. Интегрирани мерки за подобряване достъпа до образование –Компонент 1“	Използва се понятието „Непреки разходи“. Единната ставка се определя като процент към преките допустими разходи на проектното предложение. В зависимост от общия размер на допустимите разходи на проектното предложение, който се определя като сума от общият размер на БФП по ОП РЧР + общият размер на БФП по ОП НОИР, се	- под 200 000 лв. – 9%, - от 200 001 - 400 000 лв. - 9%, - от 400 001 - 600 000 лв. – 6%, - от 600 001 - 1 000 000 лв. – 7%.

	определя размерът на единната ставка.	
BG05M2OP001-3.005 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“	Проекти с допустим размер на БФП над 7 млн. лв. с конкретен бенефициент МОН, в техническото и финансово изпълнение на които участват РУО, училища и/или детски градини - за разходи за организация и управление, включително разходите за информация и комуникация - единна ставка съгласно Методиката.	До 15% от преките допустими разходи.
BG05M2OP001-3.017 „Повишаване на капацитета на педагогическите специалисти за работа в мултикултурна среда“	Непреки разходи, включващи разходи за организация и управление и разходи за информация и комуникация - единна ставка по Методиката.	- Проекти до 400 000 лв. - 12 % от преките допустими разходи на проекта. - Проекти над 400 000 лв. - 11% от преките допустими разходи по проекта.
BG05M2OP001-2.011 „Подкрепа за успех“	Проекти с допустим размер на БФП над 7 млн. лв. с конкретен бенефициент МОН, в техническото и финансово изпълнение на които участват РУО, училища и/или детски градини - за разходи за организация и управление, включително разходите за информация и комуникация - единна ставка съгласно Методиката.	До 15% от преките допустими разходи.
BG05M2OP001-3.020 „Ограмотяване на възрастни - 2“	Непреки разходи, включващи разходи за организация и управление и разходи за информация и комуникация - единна ставка по Методиката.	- БФП от 250 000 лв. до 400 000 лв. - 12 % от допустимите преки разходи; - БФП от 400 001 лв. до 750 000 лв. - 11% от допустимите преки разходи;
Процедури за предоставяне на БФП по подхода WOMP с финансиране по ОПНОИР	Непреки разходи - единна ставка	За БФП под 100 000 лв. 15% от допустимите преки разходи за персонал или 40% от допустимите преки разходи за персонал, които включват всички други допустими разходи включително непреките; за БФП от 100 001 до 391 166 лв. - 12 % от допустимите преки разходи.

Въз основа на прегледаните документи и прилаганата методика и подход от страна на УО на ОПНОИР, може да се направят следните изводи:

Единните ставки за непреки разходи, в този случай дефинирани, като „разходи за организация и управление“, са определени в съответствие с принципите и изискванията заложиени в Регламент № 1303/2013 и Указанията на ЕК за опростени варианти за разходите (EGESIF_14-0017). Подходът съответства на изискванията на ЗУСЕСИФ и ПМС 189 от 2016 г. Националната методология за определяне на размерите на единна ставка за финансиране на дейности за организация и управление на проекти, съфинансирани от ЕСИФ е приложена от УО на ОП НОИР, чрез „Методика за определяне на единна ставка за финансиране на дейностите за организация и управление при процедури за конкурентен подбор и директно предоставяне по приоритетни оси 2, 3 и 5 на ОП НОИР чрез прилагане на Националната методология, приета с Решение на МС № 253 от 3 май 2017 г.“. Методиката е съобразена с вида бенефициенти, вида на процедурите, начина на изпълнение на проектите, стъпва на пълна извадка на сходните проекти и методът за определяне на единна ставка в различните хипотези е проверим. От тази гледна точка може да се заключи, че определените единни ставки са адекватни, доколкото са изведени въз основа на метод за определяне, който е следствие от прилагането на приложимата нормативна уредба в едно с Националната методология и с Указанията за опростени варианти за разходите (EGESIF_14-0017) на ЕК.

Фигура 26 Адекватно ли са определени единните ставки за финансиране на дейности за организация и управление на проекти, финансирани от ОПНОИР?

При проведеното анкетно проучване сред бенефициенти по оценяваните процедури, на въпроса „Адекватно ли са определени единните ставки за финансиране на дейности за организация и управление на проекти, финансирани от ОПНОИР?“ са отговорили представители на 66 бенефициента по четири от процедурите, обект на оценка. Над 71%

от тях считат, че единните ставки са адекватно определени, над 12% смятат че не са, а малко по-малко от 17% не могат да преценят.

Фигура 27 Разпределение на отговорите от Фигура 3 по процедури

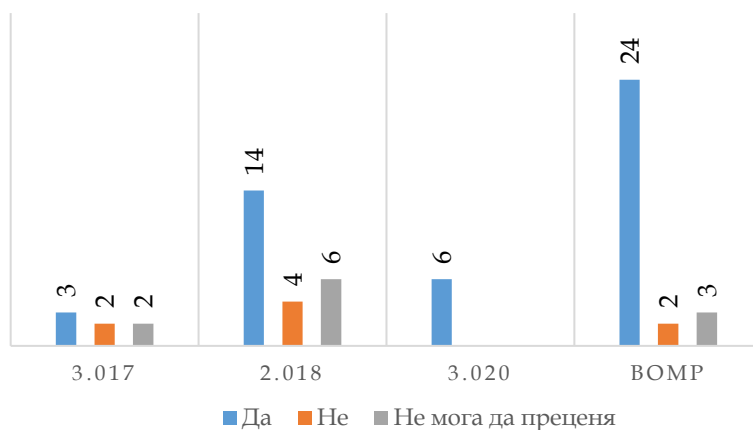
Видно от фигурата за разпределение на отговорите по процедури, най-голям брой от отговорилите положително на въпроса са бенефициентите, изпълняващи проекти по процедури за предоставяне на БФП по подхода ВОМР, следвани от бенефициентите по процедура BG05M9OP001-2.018

„Социалноикономическа

интеграция на уязвими групи.

Интегрирани мерки за

подобряване достъпа до образование –Компонент 1“ и BG05M2OP001-3.020 „Ограмотяване на възрастни – 2“. Най-голям брой респонденти, отговорили отрицателно на въпроса са

бенефициентите по процедура BG05M9OP001-2.018 „Социалноикономическа интеграция на уязвими групи. Интегрирани мерки за подобряване достъпа до образование –Компонент 1“. Една от възможните причини би могла до бъде обяснена вероятно до известна степен с факта, че единните ставки по тази процедура са по-ниски от останалите, при наличие на доста комплексни дейности изискващи сериозна координация при тези проекти. Това е отразено и в един от коментарите на негативно отговорил бенефициент: *„Голяма административна тежест, която е обвързана с различните и много на брой дейности за изпълнение по проекта.“*⁵²

Независимо от преобладаващия процент от респонденти, според мнението на които единните ставки за финансиране на дейности за организация и управление на проекти са определени адекватно, са налице и някои коментари, свързани основно с размера на ставките. Малко по-особени ракурси дават например следните коментари: *„Екипът, който управлява проекта и носи отговорност за постигане на заложените индикатори, получават много ниски заплати - в размер на 200 лв. Изискването за наличие на трудови договори е още една пречка за намирането на добър екип за управление.“* и *„През годините, особено при дългосрочните проекти /с период на изпълнение 2-3 години/, единните ставки не се променят, което не дава възможност разходите за организация и управление на проекта да се повишават при промяна в икономическата ситуация – от 2020 г. МРЗ се е увеличавала 3 пъти – нараснала е от 610 на 780 лв., т. е. е постигнато увеличение с 27,87%, а единната ставка е останала непроменена.“*

Стандартни таблици за допустимия размер на почасовото възнаграждение на лицата, наети във връзка с изпълнението на проекти.

За отговора на този оценителен подвъпрос, се анализира дали определянето на допустимия размер на почасовото възнаграждение в стандартните таблици за допустимия размер на почасовото възнаграждение на лицата, наети във връзка с изпълнението на проекти, съответства на нормативните изисквания и изведените в тях принципи. Подходът за определяне на допустимия размер на почасовото възнаграждение в стандартните таблици е осъществен съгласно Регламент(ЕС) № 1303/2013, чл. 67, параграф 5, б. а): коректен, справедлив и проверим метод на изчисление, основаващ се на: статистически данни, друга обективна информация или експертна оценка; проверени данни за минали периоди за отделните бенефициери; или прилагането на обичайните практики за осчетоводяване на разходите на отделните бенефициери и съгласно Стандартната таблица на часовите ставки по проекти, финансирани със средства от ЕСИФ, за програмен период 2007-2013. За ОП НОИР е въведена Стандартна таблица за допустимия размер на почасовото възнаграждение на лицата, наети във връзка с изпълнението на проекти, съфинансирани от Европейския социален фонд по приоритетни оси 2, 3 и 5 на Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“.

Стандартната таблица за допустимия размер на почасовото възнаграждение на наетите лица (актуализирани стойности, приложими за периода след 01.09.2018 г.) е утвърдена от Ръководителя на УО на ОП НОИР на 05.09.2018 г. – доклад № 80811-606/05.09.2018. Заглавието и обхватът на Стандартната таблица са променени през декември 2020 г. във връзка със създаването на нова приоритетна ос 5. Равен достъп до училищно образование в условията на кризи, която се финансира от ЕСФ по механизма ReactEU, с доклад с работен номер 12-310/09.12.2020 г.

Стандартната таблица на часовите ставки е определена през 2014 г. на база на данните от изпълнението на проектите през предходния програмен период 2007-2013 г., като са взети предвид статистически и други обективни данни от 2013 г. Самата Стандартна таблица за

⁵² Тук, както и в други части от доклада, отбелязаните в курсив и кавички текстове представляват цитати на участвалите в проведеното анкетно проучване и интервюта.

допустимия размер на почасовото възнаграждение въвежда 10 експертни позиции и 3 нива на професионален опит. Часовите ставки за периода след 01.09.2018 г. са адаптирани като са отчетени промените в осигурителната тежест и увеличението на средните работни заплати в съответните сфери. В съответствие с приетия подход, първо са отнесени експертните позиции към икономически дейности, за които са налични статистически данни за средната годишна брутна работна заплата на наетите в съответната дейност, после са изчислени актуализираните почасови възнаграждения в областта на образованието, за „Дейности в областта на информационните технологии и информационни услуги“, за „Юридически, счетоводни, архитектурни и инженерни дейности, технически изпитания и анализи; консултантски дейности по управление“ и за „Рекламна и ветеринарномедицинска дейност; други професионални дейности“, като изчислението е отнесено към трите нива на часова ставка за съответната експертна позиция и в края на процеса е изведена обобщена стандартна таблица на почасовите възнаграждения, приложими за периода след 01.09.2018 г. За всички останали позиции приложимата часова ставка се изчислява в съответствие с чл. 5, ал. 3, т. 6 от ПМС № 189/2016 г. като годишните брутни разходи за трудови възнаграждения в счетоводните отчети за последната година се разделят на 1720 часа, съгласно т. 3.2 от Указанията за опростените варианти за разходите на Европейската комисия (EGESIF_14-0017). Последният метод на изчисление може да се ползва и за позициите, посочени в Стандартната таблица. Стандартната таблица може да се ползва и при планиране на външни услуги чрез възлагане на обществена поръчка, като необходимите средства (прогнозната стойност) може да се базират на възнагражденията за необходимия персонал за изпълнение на дейността, като часовата ставка е съгласно Стандартната таблица за възнагражденията по ОП НОИР, като към изчислените средства за възнаграждения може да се добавят до 10 % допълнителни разходи (включващи всички останали необходими разходи като материали, оборудване, наеми и др.).

Доколкото и в самата Стандартна таблица е посочено „Горепосочените часови ставки могат да се прилагат, както на етап кандидатстване – за обосноваване на необходимите разходи, така и на етап изпълнение, ако се отчитат действително извършените разходи за възнаграждения.“, а и от нейното приложение, може да се заключи, че само по себе си ползването на Стандартната таблица за обосноваване на необходимите разходи или за съобразяване на действително извършените разходи за възнаграждения не може да се възприеме, като вариант на опростени разходи по смисъла на Регламент(ЕС) № 1303/2013, чл.67, параграф 1, б. б): стандартна таблица на разходите за единица продукт. В тази връзка Стандартната таблица ще бъде разглеждана, като документ изведен въз основа на принципите поставени в Регламент(ЕС) № 1303/2013, чл.67, параграф 5, б. а), но не обвързан директно с прилагането на опростени варианти на разходи.

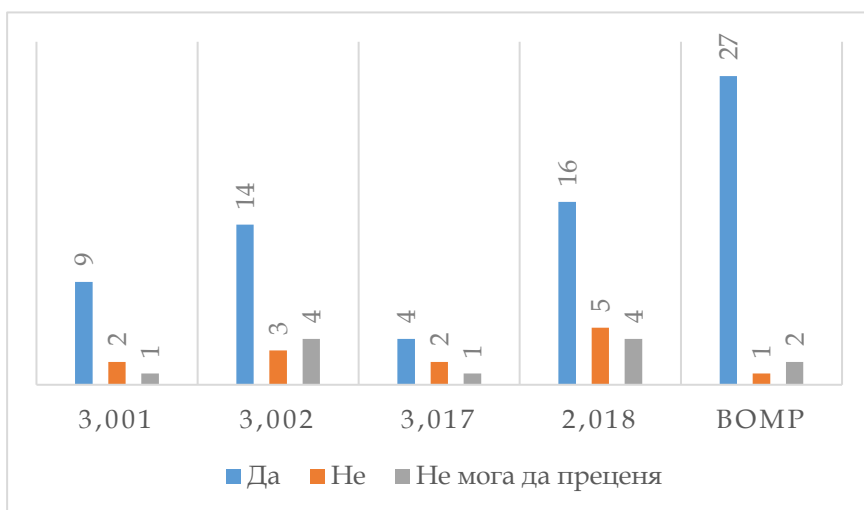
Така установеният метод за определяне на часови ставки отговаря на комбиниран подход между чл. 67 параграф 5, б. а) i) и б. а) ii). Надлежно е документиран, проверим (включително изчисленията) и създава условия за коректно и равно третиране на бенефициентите. От тази гледна точка може да се твърди, че размерите на часовите ставки в Стандартната таблица за допустимия размер на почасовото възнаграждение на лицата, наети във връзка с изпълнението на проекти, съфинансирани от Европейския социален фонд по приоритетни оси 2, 3 и 5 на Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ са адекватно определени.

Фигура 28 Адекватно ли са определени стойностите в стандартните таблици за допустимия размер на почасовото възнаграждение?

При проведеното анкетно проучване сред бенефициенти по оценяваните процедури на въпроса „Адекватно ли са определени стойностите в стандартните таблици за допустимия размер на почасовото възнаграждение на лицата, наети във връзка с изпълнението на проекти, финансирани от ОП НОИР?“ са отговорили представители на 95 бенефициента по пет от процедурите. Малко под 74% от тях са отговорили положително, малко под 14% отрицателно и над 12%, че не могат да преценят.

Фигура 29 Разпределение на отговорите от Фигура 5 по процедури

Удовлетвореността от определените стойности в стандартната таблица за допустимия размер на почасовото възнаграждение е най-голяма отново сред бенефициентите по процедури за предоставяне на БФП по подхода ВОМР.

Коментарите на отрицателно отговорилите

бенефициенти могат да бъдат обобщени в две групи: ниски размери на почасовото възнаграждение, като напр. „Зададените стойности са много ниски и това създаваше проблем при набирането на специалисти.“ и „Ставката на час за лекторите също е много ниска и позволява наемането само на обучители, които не предлагат високо качество и съвременни методи на обучение. Едни и същи обучители обучават педагогическите специалисти от години, предлагайки ниски цени без видим резултат.“ и голяма разлика в определените размери на часовете ставки за наеманите лица с опит и без опит, като напр. „Голям е маржът на възнагражденията между отделните служители с опит и без опит.“ и „Ставките за заплащане на учителите са достатъчно високи за лицата със стаж и опит и нереално ниски за лицата без стаж и опит.“

Стандартни таблици на разходите за единица продукт.

При отговора на този оценителен подвъпрос се анализира дали определянето на разходите на единица продукт съответства на нормативните изисквания и изведените в тях принципи. Доколкото стандартните таблици за единица продукт са специфични за отделните процедури в обхвата на оценка и далеч не обхващат всички такива, по-долу е изложен списък на процедурите, в които такъв опростен вариант е допустим разход:

Таблица 26 Процедури, за които е приложимо използването на стандартна таблица на разходите за единица продукт

Процедура	Използване на стандартна таблица на разходите за единица продукт
-----------	--

BG05M2OP001-3.005 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“	Стандартна таблица на разходите за единица продукт по процедура BG05M2OP001-3.005 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“ и методология, обосноваваща изведените размери на разходите
BG05M2OP001-3.017 „Повишаване на капацитета на педагогическите специалисти за работа в мултикултурна среда“	Стандартна таблица на разходите за единица продукт по процедура BG05M2OP001-3.017 „Повишаване на капацитета на педагогическите специалисти за работа в мултикултурна среда“ и методология, обосноваваща изведените размери на разходите
BG05M2OP001-2.011 „Подкрепа за успех“	Стандартна таблица на разходите за единица продукт за по процедура BG05M2OP001-2.011 „Подкрепа за успех“ и методология, обосноваваща изведените размери на разходите
BG05M2OP001-3.020 „Ограмотяване на възрастни - 2“	Стандартна таблица на разходите за единица продукт по процедура BG05M2OP001-3.020 „Ограмотяване на възрастни - 2“ и методология, обосноваваща изведените размери на разходите

В допълнение такава възможност се дава от февруари 2021 г. за синхронно обучение от разстояние в електронна среда по процедури BG05M2OP001-2.011 и BG05M2OP001-3.005. Възможност за прилагане на стандартна таблица на разходи за единица продукт е определена с добавяне към съществуващите таблици на нови видове разходи за единица продукт съгласно Стандартната таблица на разходите за единица продукт по процедура BG05M2OP001-2.010 „Квалификация на педагогическите специалисти“ и методология, обосноваваща изведените размери на разходите.

Прилаганите стандартни таблици на разходи за единица продукт са опростен вариант на разходи, съгласно Регламент(ЕС) № 1303/2013, чл.67, параграф 1, б. б): стандартна таблица на разходите за единица продукт и чл. 55, ал. 1, т. 2 съгласно ЗУСЕСИФ.

Стандартна таблица на разходите за единица продукт по процедура BG05M2OP001-3.005 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“ и методология, обосноваваща изведените размери на разходите.

Разходите за единица продукт са изчислени въз основа на размерите на разходи в приложение XIV с видовете операции и размера на разходите, въз основа на стандартни таблици на единичните разходи и на еднократни суми в съответствие с член 14, параграф 1 от Регламент (ЕС) № 1304/2013⁵³ към Делегиран регламент (ЕС) 2015/2195 на ЕК⁵⁴, в комбинация с методите, посочени в член 67, параграф 5 от Регламент (ЕС) № 1303/2013. В това число за част от определените разходи за изчисленията се ползват и ставки от Стандартната таблица за допустимия размер на почасовото възнаграждение на лицата, наети във връзка с изпълнението на проекти, съфинансирани от Европейския социален фонд по приоритетни оси 2, 3 и 5 на Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, която сама по себе си е определена въз основа на член 67, параграф 5, б. а) от Регламент (ЕС) № 1303/2013. В допълнение, разходите за единица продукт са обвързани с приложимата нормативна уредба, спецификата на

⁵³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/bg/TXT/?uri=CELEX%3A32013R1304> - Регламент (ЕС) № 1304/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 17 декември 2013 г. относно Европейския социален фонд и за отмяна на Регламент (ЕО) № 1081/2006 на Съвета

⁵⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=CELEX%3A32015R2195> - Делегиран регламент (ЕС) 2015/2195 на Комисията от 9 юли 2015 година за допълване на Регламент (ЕС) № 1304/2013 на Европейския парламент и на Съвета относно Европейския социален фонд по отношение на определянето на стандартни таблици на единичните разходи и еднократни суми за възстановяването на разходи от Комисията на държавите членки

бенефициента и изискванията към осъществяваните дейности. Използваните методи в методологията са проследими и документирани, коректни - доколкото изчислението изглежда основателно и справедливо - доколкото подходът, макар и специфично ориентиран към разходите, свързани с конкретните дейности, стъпва на обективни и проверими характеристики на бенефициента и операцията.

Стандартна таблица на разходите за единица продукт по процедура BG05M2OP001-3.017 „Повишаване на капацитета на педагогическите специалисти за работа в мултикултурна среда“ и методология, обосноваваща изведените размери на разходите.

И при тази Стандартна таблица разходите за единица продукт са изчислени въз основа на комбинация от методи, посочени в член 67, параграф 5 от Регламент (ЕС) № 1303/2013. В това число за част от определените разходи за изчисленията се ползват и ставки от Стандартната таблица за допустимия размер на почасовото възнаграждение на лицата, наети във връзка с изпълнението на проекти, съфинансирани от Европейския социален фонд по приоритетни оси 2, 3 и 5 на Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, която сама по себе си е определена въз основа на член 67, параграф 5, б. а) от Регламент (ЕС) № 1303/2013. Източниците на данни за изчисленията са разнообразни и отчитат спецификата на всеки разход съобразно дейността, с която е обвързан, приложимата нормативна уредба и характеристиките на бенефициента.

Стандартна таблица на разходите за единица продукт по процедура BG05M2OP001-2.011 „Подкрепа за успех“ и методология, обосноваваща изведените размери на разходите

И в този случай, както и при процедура BG05M2OP001-3.005, разходите за единица продукт са изчислени въз основа на размерите на разходи в приложение XIV с видовете операции и размера на разходите, въз основа на стандартни таблици на единичните разходи и на еднократни суми в съответствие с член 14, параграф 1 от Регламент (ЕС) № 1304/2013 към Делегиран регламент (ЕС) 2015/2195 на ЕК, в комбинация с методите, посочени в член 67, параграф 5 от Регламент (ЕС) № 1303/2013. В това число за част от определените разходи за изчисленията се ползват и ставки от Стандартната таблица за допустимия размер на почасовото възнаграждение на лицата, наети във връзка с изпълнението на проекти, съфинансирани от Европейския социален фонд по приоритетни оси 2, 3 и 5 на Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, която сама по себе си е определена въз основа на член 67, параграф 5, б. а) от Регламент (ЕС) № 1303/2013. В допълнение, разходите за единица продукт са обвързани с приложимата нормативна уредба, спецификата на бенефициента и изискванията към осъществяваните дейности. Използваните методи в методологията са проследими и документирани, коректни - доколкото изчислението изглежда основателно и справедливо - доколкото подходът, макар и специфично ориентиран към разходите, свързани с конкретните дейности, стъпва на обективни и проверими характеристики на бенефициента и операцията.

Стандартна таблица на разходите за единица продукт по процедура BG05M2OP001-3.020 „Ограмотяване на възрастни - 2“ и методология, обосноваваща изведените размери на разходите

Разходите за единица продукт са изчислени в съответствие с член 67, параграф 5, буква а) от Регламент (ЕС) № 1303/2013, базирайки се на статистически данни или друга обективна информация обобщаваща изпълнението на два сходни проекта за минал период: проект BG051PO001-4.3.01-0001 „Нов шанс за успех“, финансиран по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси 2007-2013“ - стартирал през март 2011 г. и приключил октомври 2015 г. и проект BG05M2OP001-3.004-0001 „Нов шанс за успех“, финансиран по Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж 2014-2020“ - стартирал на 21.09.2016 г. и приключи на 31.01.2020 г. Правилата, прилагани при изпълнението на двата горепосочени проекта, са еднакви и се определят от Инструкцията, издадена от Министъра на образованието и науката. При

изчисленията са взети предвид последните налични данни за извършените и верифицирани разходи при изпълнението на проект BG05M2OP001-3.004-0001. Изчислените средни разходи са адаптирани като се отчитат промените в разходите за труд, въз основа на статистически данни. Използваният метод в методологията е проследим и документиран, коректен - доколкото изчислението изглежда основателно и справедлив - доколкото подходът, макар и специфично ориентиран към разходите, свързани с конкретните дейности, стъпва на обективни и проверими характеристики на бенефициента и операцията.

Стандартна таблица на разходите за единица продукт по процедура BG05M2OP001-2.010 „Квалификация на педагогическите специалисти“ и методология, обосноваваща изведените размери на разходите

Тази стандартна таблица е включена в обхвата на оценката във връзка с приложимостта на част от изведените размери на разходи за процедури BG05M2OP001-2.011 и BG05M2OP001-3.005. В частност това са: обучение за повишаване на квалификацията без физическо присъствие, за което е присъден 1 квалификационен кредит, обучение за повишаване на квалификацията без физическо присъствие, за което са присъдени 2 квалификационни кредита и Обучение за повишаване на квалификацията без физическо присъствие, за което са присъдени 3 квалификационни кредита.

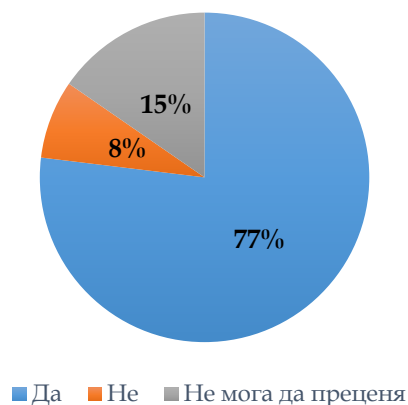
Разходите за единица продукт са изчислени въз основа на комбинация от методи, посочени в член 67, параграф 5 от Регламент (ЕС) № 1303/2013. В това число за част от определените разходи за изчисленията се ползват и ставки от Стандартната таблица за допустимия размер на почасовото възнаграждение на лицата, наети във връзка с изпълнението на проекти, съфинансирани от Европейския социален фонд по приоритетни оси 2, 3 и 5 на Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, която сама по себе си е определена въз основа на член 67, параграф 5, б. а) от Регламент (ЕС) № 1303/2013. Източниците на данни за изчисленията са разнообразни и отчитат спецификата на всеки разход съобразно дейността, с която е обвързан, приложимата нормативна уредба и характеристиките на бенефициента. Таблицата е била обект на индексация в следствие на значимо повишаване на възнагражденията в образователния сектор. С промените в чл. 49, 60 и 89 на Наредба № 15/2019 г.⁵⁵, публикувани в Държавен вестник, бр. 101 от 27.11.2020 г., се дава възможност присъствената част на обученията да се провежда чрез синхронно обучение от разстояние в електронна среда. В следствие на тази промяна се извършват промени и в Стандартната таблица, даващи възможност за синхронно обучение от разстояние в електронна среда.

От изложеното по-горе може да се направи заключението, че разгледаните Стандартни таблици на разходите за единица продукт и методологии, обосноваващи изведените размери на разходите: Стъпват на разнообразни източници на данни, отчитащи спецификата на всеки разход съобразно дейността, като за определянето на сходни разходи се използват сходни данни, където е възможно. Използват разнообразни методи, но сходни за определянето на сходни разходи, като пример за това е конвертируемостта на изведените размери на разходите в едно с ползваните методи и данни между различни проекти (Даването на възможност за процедури BG05M2OP001-2.011 и BG05M2OP001-3.005 да се ползват части от Стандартната таблица на разходите за единица продукт по процедура BG05M2OP001-2.010). Изчисленията са основателни и възможно най-близки до реалността. Предприетите подходи, макар и в някои случаи специфично ориентирани към разходите, свързани с конкретните дейности, стъпват на обективни и проверими характеристики на бенефициента и операцията. Прилаганите методи са надлежно документираны в съответната Стандартна таблица, което включва поне: описанието на метода на изчисление, в това число основните етапи на изчислението; източниците на

⁵⁵ <https://lex.bg/bg/laws/ldoc/2137195301> - Наредба № 15 от 22 юли 2019 г. за статута и професионалното развитие на учителите, директорите и другите педагогически специалисти

данните, които са използвани за анализа и изчислението, включително оценка на значението на данните по отношение на предвидените операции и оценка на качеството им; самото изчисление за определяне на съответната стойност на опростения вариант за разходите.

Въз основа на посоченото може да се приеме, че където е приложимо са спазени принципите на чл. 67, параграф 5, б. а) от Регламент (ЕС) № 1303/2013, а в останалите случаи са спазени съответните изисквания на Регламент (ЕС) № 1303/2013 и Регламент (ЕС) № 1304/2013, както и Указанията за опростените варианти за разходите на Европейската комисия (EGESIF_14-0017). Съобразни са разпоредбите на ЗУСЕФСУ и ПМС 189 от 2016 г. От тази гледна точка, може да се приеме, че размерите на разходите в Стандартните таблици за определяне на разход за единица продукт са адекватно определени.

Фигура 30 Адекватно ли са определени стойностите в стандартните таблици на разходите за единица продукт?

При проведеното анкетно проучване сред бенефициенти по две от процедурите обект на оценка, на въпроса „Адекватно ли са определени стойностите в стандартните таблици на разходите за единица продукт?“ са отговорили представители на 13 бенефициента по две от оценяваните процедури. Малко под 77% отговорят положително, малко под 8% отрицателно и малко над 15%, че не могат да преценят.

Данните от интервюта с представители на КБ МОН сочат, че „опростените разходи определено улесняват механизма на отчитане“, а по отношение на адекватността на определянето им, че стойностите в стандартните таблици на разходите за единица продукт са определени адекватно за времето на определянето им. В настоящата ситуация при покачващата се инфлация не във всички случаи стойностите са приемливи. По BG05M2OP001-3.005 размера на разходите за единица продукт е бил приемлив за дейностите изпълнявани в началото на проекта, но вече не се счита за такъв. Напр. „разходите за обучения на педагогически специалисти не са адекватни на това, което реално може да бъде осигурено като качествено присъствено обучение“.

Данните от фокус групата с представители на КН сочат, че прилагането на варианти на опростени разходи се счита за значим напредък по отношение намаляването на административната тежест за бенефициентите и от друга страна води до ускоряване на верификацията и плащанията. По отношение на адекватността на определянето им, бе споделено мнение, че поне част от определените разходи за единица продукт, вече се приемат за неадекватни на настоящите условия, напр. там, където се включва хотелско настаняване, там, където са предвидени единични разходи за лекторски часове и пр. Причината е увеличението на цените вследствие на инфлацията.

Данните от фокус групата с представители на УО сочат, че прилагането на варианти на опростени разходи води до намалена тежест на работата на етап верификация за проверяване на отчети за извършена работа, цялостната информация за трудовото правоотношение на даденото назначено лице, длъжностни характеристики, часова ставка. Проверки, които ако не се прилагат варианти на опростени разходи забавят изключително много работните процеси, тъй като са свързани с обработване на много допълнителна информация, а от там се забавя и верификацията. Прилагането на опростени варианти на разходи се приема за изключително улеснение и води до съкращаване на срока на верификация. Това дава възможност на УО да съсредоточи усилия в повече проверки на място и да се фокусира повече върху „самото

изпълнение и постигнатите резултати по дадените дейности, а не толкова върху разходите“. Представители на УО отчитат, че след първоначалните трудности за бенефициентите, произтичащи от новия ред за отчитане на разходите след въвеждане на варианти на опростени разходи с първите такива процедури, този подход е довел до значително намаляване на административната тежест за бенефициентите. По отношение на адекватността на определянето им, бе отбелязано, че разходите се актуализират периодично (със всяка нова процедура).

6.1.2. Констатации, изводи и препоръки относно използването на опростени варианти на разходите по ОПНОИР

На база извършените анализи и проведеното проучване по трите групи опростени варианти на разходите в настоящата точка от доклада за оценка по направление „Ефикасност“ са обобщени основните констатации, изводи и препоръки. Съгласно изискванията на Възложителя, констатациите, изводите и препоръките да се описват в таблица в края на доклада по съответното направление, изведените в тази точка констатации, изводи и препоръки са включени и в таблицата в края на Доклада.

Констатации:

При определяне и извеждане на размерите на опростените варианти на разходи по ОПНОИР са спазени принципите, където е приложимо, или изискванията на Регламент (ЕС) № 1303/2013, както и Указанията за опростените варианти за разходите на Европейската комисия (EGESIF_14-0017). Подходът е съобразен и с националното законодателство. В случаите, в които са използвани данни, те са статистически, друга обективна информация или проверени данни за минали периоди за отделните бенефициенти. Категориите разходи, които се обхващат от опростени варианти на разходите, са изчерпателно описани. Използваните методи за изчисление са документирани и изглеждат обосновани.

Макар и в редица случаи да са въведени отделни подходи за различни хипотези на изпълнение на операции (напр. при плоските ставки за разходи за организация и управление и при стандартните таблици за разход на единица продукт), е налична обосновка базирана на вида бенефициент (вкл. партньори, ако е предвидено), вида операция, начина на изпълнението и ако е приложимо специфичните нормативни изисквания към съответните дейности, пораждащи разходите.

Единните ставки за финансиране на дейности за организация и управление се определят като процент от преките разходи и в една хипотеза, като процент от преките разходи за персонал. Подходът е актуализиран с добавяне на нови хипотези на прилагане от февруари 2020 г.

Като цяло над 70% от бенефициентите, които участваха в проведеното анкетно проучване и отговориха на въпросите, свързани с адекватността на опростените варианти на разходите, дадоха положителен отговор. Едва около 12% и 8% са отрицателно отговорилите респонденти във връзка с двата вида варианти на опростени разходи. По отношение на Стандартната таблица за допустимия размер на почасовото възнаграждение на лицата, наети във връзка с изпълнението на проекти, отрицателно отговорилите са около 14%. Положителни по поставените сходни въпроси при проведените интервюта бяха и реакциите на представителите на МОН, в качеството им на конкретен бенефициент по оценяваните процедури. Това показва доста добро възприемане от страна на бенефициентите на въведените от УО на ОПНОИР опростени варианти на разходи, както и на определените им размери.

В рамките на извършеното анкетно проучване част от бенефициентите посочиха трудности при прилагане на размери на опростени варианти на разходи, вследствие нараснала инфлация и повишени разходи.

Изводи

Подходите и методите за определяне на ставките и размера на опростените варианти на разходи са установени съобразно принципите, където е приложимо, и изискванията на Регламент (ЕС) № 1303/2013, както и Указанията за опростените варианти за разходите на Европейската комисия (EGESIF_14-0017). Съобразено е и приложимото национално законодателство. Въз основа на посоченото може да се твърди, че ставките и размера на опростените варианти на разходи, са адекватно определени.

Извън това са идентифицирани трудности по проекти, произтичащи от липса на актуализация на размерите на някои от сумите, определени в опростени варианти на разходи на фона на нараснала инфлация и повишили се разходи. Налице са коментари в тази посока на бенефициенти по оценяваните процедури, участващи в проведеното анкетно проучване. Има коментари на бенефициенти и по начина на формиране на размера на единични разходи за почасово възнаграждение.

Доколкото за BG05M2OP001-3.20, последната отворена процедура от тези в обхвата на оценка и бъдещите процедури под Програма „Образование“ е установен механизъм, даващ възможност за периодична оценка по време на изпълнението на проектите съгласно чл. 184 на Регламент (ЕС, Евратом) 2018/1046 и своевременно актуализация на размерите на суми, определени в стандартни таблици на разходи за единица продукт при значителни промени в пазарни цени и други относими обстоятелства, може да се заключи, че УО е предприел необходимите действия за преодоляване на споменатите трудности.

Препоръки

НП

6.1.3. Сравнителен анализ на ефикасността на разходите за сходни продукти по включените в обхвата процедури.

За отговора на този оценителен въпрос бе извършен анализ на оценяваните процедури от гледна точка на сходството между отделните процедури, фокусирано върху основните цели и резултати, които се цели да бъдат постигнати с реализацията им.

В резултат от извършения анализ се откриха няколко двойки процедури със сходни продукти, като под продукти се имат предвид дефинираните индикатори за изпълнение.

Таблица 27 Критерии за определяне на сходството по процедури BG05M2OP001- 3.004 и BG05M2OP001-3.020

Критерии	Съпоставимост
Продължителност	частична
Териториален обхват	пълна
Начин на реализация	несъпоставимост
Целева група	пълна
Допустими дейности	частична
Допустими разходи	частична
Индикатори за резултат	в голяма степен
Планиран Бюджет в лева	частична
Договорен бюджет в лева	несъпоставимост
Разход на 1 лице	частична
Приложимост на опростени варианти на разходите	несъпоставимост

За двете анализирани процедури е дефиниран специфичния за ОП НОИР индикатор за изпълнение, а именно „Лица над 16 години (включително роми), включени в курсове по ограмотяване или в курсове за усвояване на учебно съдържание, предвидено за изучаване в класове от прогимназиалния етап на основното образование по ОП“. Мерките по процедурите са насочени към ограмотяване на възрастни.

Еднаквите цели на процедурите предопределят и пълното или частично сходство по повечето от посочените допълнителни критерии за съпоставимост. По три от критериите се наблюдава несъответствие в параметрите, което до голяма степен оказва влияние и върху ефикасността на разходите.

Процедура BG05M2OP001- 3.004 „Ограмотяване на възрастни – Фаза 1“ е реализирана чрез процедура за директно договаряне с конкретен бенефициент – МОН, докато избраният подход за реализация на процедура BG05M2OP001-3.020 „Ограмотяване на възрастни – 2“ е конкурентен подбор на проектни предложения. Като следствие от прилагането на двата подхода процентът на договорените спрямо планирани средства се различава съществено, като в първия случай той е 100 %, а във втория – 39%. Тук следва да се направи уточнението, че процедурата по Фаза 1 е претърпяла промяна в първоначално приетия от КН бюджет от 25 млн. лева, като е редуциран на 19 070 732 лева, колкото е и договорен в последствие. От друга страна, одобреният бюджет по процедура BG05M2OP001-3.020 „Ограмотяване на възрастни – 2“ в размер на 15 млн. лева не е изменян, като договорените средства по процедурата са 5 862 361,91 лв.

Възможните причини за цитираната разлика са описани в т.4.1. на настоящия доклад.

За процедура BG05M2OP001-3.004 не са прилагани опростени варианти на разходите, като са определени фиксирани процентни съотношения, съответно за разходите за организация и управление до 6% от общите допустими разходи по проекта и 1 % за разходите за информация и публичност. По процедура BG05M2OP001-3.020 са приложени стандартна таблица за единица продукт за преките разходи и единна ставка за непреките разходи.

В крайна сметка договорените разходи за участие на едно лице от целевите групи не се различават съществено, като по процедура BG05M2OP001- 3.004 тя е 1 907,07 лева, а по процедура BG05M2OP001-3.020 - 1 452,52 лева. Тук следва да се отбележи, че отчетната стойност по първата процедура е близка до договорената такава по втората, а именно 1 415,07 лева. Процедура BG05M2OP001-3.020 е все още в изпълнение, поради което не могат да бъдат правени обосновани заключения относно ефикасността от изпълнението на мерките по нея.

Другата двойка процедури, насочени към сходни продукти са BG05M2OP001-3.001 „Подкрепа за предучилищното възпитание и подготовка на деца в неравностойно положение“ и BG05M2OP001- 3.005 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“, интервенциите на които са фокусирани към деца от уязвими групи, родители и учители.

Таблица 28 Критерии за определяне на сходството по процедури BG05M2OP001-3.001 и BG05M2OP001-3.005

Критерии	Съпоставимост
Продължителност	частична
Териториален обхват	пълна
Начин на реализация	несъпоставимост
Целева група	в голяма степен
Допустими дейности	частична
Допустими разходи	частична
Индикатори за резултат	частична
Планиран Бюджет в лева	несъпоставимост

Договорен бюджет в лева	несъпоставимост
Разход на 1 лице	частична
Приложимост на опростени варианти на разходите	несъпоставимост

И тук, както и при първата анализирана група процедури, начинът на реализация на процедурите е различен - едната (BG05M20P001-3.001) е реализирана чрез процедура за подбор на проектни предложения, а другата (BG05M20P001-3.005) чрез директно договаряне с конкретен бенефициент - МОН. Съществена е и разликата в размера на финансирането, определено за двете процедури - 20 млн. лева, от които договорени 16 320 741,63 лв. по BG05M20P001-3.001 и договорени 72 136 200,00 лв. от планирани 82 500 000,00 лв. по BG05M20P001-3.005.

Сравнителният анализ на разходите за единица продукт между двете процедури показва идентична динамика между програмираните, договорени и отчетни стойности. Верифицираните стойности на разходите за участие на едно лице са значително по-ниски от планираните такива - съответно 966,00 лева срещу 1 333,33 лева за BG05M20P001-3.001 и 633,03 лева срещу 1 650,00 лева за BG05M20P001-3.005. И в двата случая са постигнати повече от договорените стойности на индикаторите за изпълнение с по-малко от договорените средства. В този смисъл и двете процедури могат да се определят като икономични и ефикасни. Друг е въпросът дали тези резултати не се дължат на недостатъчно прецизиране на етапа на програмирането на операциите в смисъл на надценяване на планирания бюджет или подценяване на заложените целеви стойности на индикаторите спрямо реалистичните, базирани на задълбочен предварителен анализ стойности

Третата двойка процедури със сходен продукт, за които е извършен сравнителен анализ на разходите, включват мерки, насочени към ученици от уязвими групи в риск от отпадане от образователната система, родители и педагогически специалисти - BG05M20P001- 3.002 „Образователна интеграция на учениците от етническите малцинства и/или търсеци или получили международна закрила“ и BG05M20P001- 2.011 „Подкрепа за успех“.

Таблица 29 Критерии за определяне на сходството по процедури BG05M20P001-3.002 и BG05M20P001-2.011

Критерии	Съпоставимост
Продължителност	частична
Териториален обхват	пълна
Начин на реализация	несъпоставимост
Целева група	в голяма степен
Допустими дейности	частична
Допустими разходи	частична
Индикатори за резултат	частична
Планиран Бюджет в лева	частична
Договорен бюджет в лева	частична
Разход на 1 лице	несъпоставимост
Приложимост на опростени варианти на разходите	несъпоставимост

И третата анализирана двойка процедури се отличава с различен подход за реализация на операциите - BG05M20P001- 3.002 е реализирана чрез открита процедура за подбор на проектни предложения, а BG05M20P001- 2.011 чрез директно предоставяне на БФП с конкретен бенефициент - МОН.

Характерно за отбелязване от анализа на ефикасността на разходите на тези процедури е, че при почти идентичен размер на планираните средства - 25 млн. лева по BG05M20P001- 3.002 и близо 23 млн. лева по BG05M20P001- 2.011, целевите стойности на индикаторите за изпълнение се различават съществено - 18 750 броя ученици и младежи от маргинализирани общности

(включително ромите), участващи в мерки за образователна интеграция и реинтеграция по BG05M2OP001- 3.002 срещу 32 898 броя по BG05M2OP001- 2.011, тоест почти двойно по-голям брой. На тази база би могло да се заключи, че процедура BG05M2OP001- 2.011 е програмирана в по-голяма степен на ефикасност на разходите - 698,75 лв. за единица продукт срещу 1 333,33 лв. по BG05M2OP001- 3.002. При анализа на изпълнението на заложените параметри по двата показателя за ефикасност се наблюдават промени в съотношенията. Например, с 69 % от планираното финансиране по процедура BG05M2OP001- 3.002 са постигнати над 88 % от целевите стойности на индикатора за изпълнение и верифицираната стойност на разходите за един участник от целевата група е намалена до 1 039,69 лв.. Тоест процедурата е реализирана по по-ефикасен начин в сравнение с планираните стойности. Такава промяна не се наблюдава при процедура BG05M2OP001- 2.011, по която отчетните стойности към момента не се различават съществено от плановите.

Относително сходство може да бъде изведено и по процедури BG05M9OP001- 2.018 „Социално-икономическа интеграция на уязвими групи. Интегрирани мерки за подобряване достъпа до образование“ – Компонент 1“ и процедурите за предоставяне на БФП по подхода ВОМР. И двата типа процедури се характеризират с висока сложност на реализация – Процедура BG05M9OP001- 2.018 се реализира чрез прилагането на интегриран подход по две ОП – ОП РЧР и ОП НОИР, докато процедурите за предоставяне на БФП по подхода ВОМР се изпълняват чрез прилагането на интегриран териториален подход.

Таблица 30 Критерии за определяне на сходството по процедури BG05M9OP001- 2.018 и ВОМР

Критерии	Съпоставимост
Продължителност	частична
Териториален обхват	частична
Начин на реализация	несъпоставимост
Целева група	в голяма степен
Допустими дейности	частична
Допустими разходи	частична
Индикатори за резултат	частична
Планиран Бюджет в лева	несъпоставимост
Договорен бюджет в лева	частична
Разход на 1 лице	частична
Приложимост на опростени варианти на разходите	частична

Характерна и за двете процедури е спецификата на начина на реализация. Процедура BG05M9OP001- 2.018 е програмирана като директно предоставяне с бенефициенти общини /райони на общини/ с актуализирани общински планове за интеграция на ромите за периода 2015-2020 г., в съответствие с Националната стратегия на Република България за интегриране на ромите 2012-2020 г. Процедурите по ВОМР са програмирани за реализация чрез подбор на проекти към стратегия за ВОМР, която се осъществява от МИГ/МИРГ, съгласувано с УО на ОП НОИР и утвърдени условия за кандидатстване, в т.ч. специфични критерии, предвидени в одобрените стратегии за ВОМР, в съответствие с указанията на УО.

За разлика от останалите процедури, обект на оценка, и процедура BG05M9OP001- 2.018, и тези по подхода ВОМР се реализират на местно ниво. Обхватът по процедура BG05M9OP001- 2.018 е територията на общини с актуализирани общински планове за интеграция на ромите за периода 2015-2020 г., в съответствие с Националната стратегия на Република България за интегриране на ромите 2012-2020 г., които имат одобрени идейни концепции, след предварителен подбор от ЦКЗ. Процедурите по подхода ВОМР се реализират на териториите допустими съгласно чл.4 от ПМС № 161/2016г. – териториите на МИГ/МИРГ, одобрени за прилагане на стратегии за ВОМР.

Сравнителният анализ по отношение на планираната стойност на едно лице от целевата група е нерелевантен поради факта, че планираните средства по процедурите по подхода ВОРМ не са актуализирани след сключените споразумения за изпълнение на стратегии на ВОРМ в посока намаление. Детайлен анализ в тази връзка е извършен и описан в т.4.1. от настоящия доклад.

Стойностите на договорените и верифицирани разходи на едно лице от целевата група по двете процедури са доста сходни, като по процедура BG05M9OP001- 2.018 те са 1 637,98 лв. и 1 041,90 лв., а по процедури по ВОРМ съответно 1 972,01 лв. и 934,23 лв. Видно от данните, процедурите за представяне на БФП по подхода ВОРМ се отличават с по-висока степен на ефикасност в сравнение с процедура BG05M9OP001- 2.018.

Като резултат от сравнителния анализ на ефикасността на разходите за сходни продукти по включените в обхвата процедури може да се заключи, че при програмирането на сходни мерки са използвани и двата подхода за реализация, както директно договаряне с конкретен бенефициент, така и подбор на проектни предложения. Анализът на различните подходи не дава основание за обосноваването на пряко влияние на избора на начина за реализация на процедурите върху ефикасността на разходите.

6.1.4. Какви са разходите за участие в операцията на лице от целевата група?

Отговорът на този въпрос се съдържа в отговора на въпрос 4.1 „Каква е ефикасността на разходите по посочените процедури, измерена като съотношение между вложените ресурси и постигнатите продукти?“ като част от методологията за оценка на ефикасността.

VII. КОНСТАТАЦИИ, ИЗВОДИ, ЗАКЛЮЧЕНИЯ И ПРЕПОРЪКИ

7.1. Предлагани методи и подход за отразяване на изводи, заключения и препоръки

Представянето на изводите, заключенията и препоръките в настоящия доклад се основава на направен анализ, от който ясно личат причинно-следствените връзки. Изводите и заключенията от извършената оценка се базират на следните елементи:

- Състояние, което е оценено по даден критерий – това е факт (или няколко факти), който Изпълнителят е установил (действително състояние). Тази обективна действителност е установена чрез изпълнение на различни оценителни процедури и е подкрепена от доказателства.
- Причина - причината за несъответствието между критерия и състоянието ще се идентифицира и посочи (защо съществува разликата). Причината е връзката, подкрепена от доказателство, между наблюдаваното неприемливо състояние и желаното състояние.

Заключенията/изводите произтичат директно от анализите, а препоръките са базирани на заключенията/изводите. По отношение на качеството на препоръките, сме следвали следните елементи за качество:

- препоръките са конкретни, т.е. посочват точно какво, как и от кого трябва да се извърши;
- препоръките са разбираеми, ясни и недвусмислени;
- препоръките са мотивирани;
- препоръките са адресирани (предлагат конкретна визия по отговорностите на съответните институции за прилагане);

- дават индикация за възможния срок за прилагане;
- конкретизират целевите групи, към които трябва да се разпространява информация и подходящите канали за комуникация;
- предлагат методология и подход за отразяване в приложимите процедури и процеси, които УО на ОП НОИР използва при управлението и изпълнението на Програмата и/или при нейната промяна.

При изготвяне на настоящата оценка са спазени следните изисквания, заложи в техническата спецификация на Възложителя:

- 1) Съответствие на потребностите: Адекватно адресиране на нуждата от информация, формулирана от Възложителя;
- 2) Целесъобразен обхват: Внимателно изследване на обосновката на Програмата, нейните продукти, резултати и въздействие, взаимодействие с други политики и неочаквани ефекти;
- 3) Откритост на процеса: Идентифициране на всички заинтересовани страни; включване на заинтересованите страни и целевите групи в изготвянето на оценката и в обсъждането на резултатите, за да се отчетат различните гледни точки;
- 4) Надеждност на данните: Събраните първични и вторични данни са подходящи и надеждни, с оглед на очакваното им използване и анализиране;
- 5) Задълбоченост на анализа: Количествените и качествените данни са анализирани в съответствие с установените практики и по начин, който дава уместни отговори на всички оценъчни въпроси;
- 6) Правдоподобни и добре обосновани резултати: Изводите и резултатите са логични и обосновани от гледна точка на анализа на данните и тяхната интерпретация, включително с подходящи обяснения и хипотези;
- 7) Безпристрастни заключения: Обоснованост и безпристрастност на заключенията, изводите и препоръките от оценката;
- 8) Ясен и достоверен доклад: Докладът описва контекста и целта, както и организацията и резултатите от оценката по такъв начин, че предоставената информация да е лесно разбираема и проверима;
- 9) Обективни и приложими изводи и препоръки: Констатациите произтичат от анализа на оценката; изводите/заключенията произтичат от направените констатации; направените препоръки са релевантни на констатациите и изводите; оценката осигурява полезни препоръки за Възложителя и за други заинтересовани страни, и те са приложими на практика, и са достатъчно подробни и ясни, за да бъдат изпълнени.

7.2. Констатации, изводи, заключения и препоръки

Финалните констатации, изводи, заключения и препоръки са представени в раздел **Х. Финални констатации, изводи, заключения и препоръки**.

VIII. ОЦЕНКА ПО НАПРАВЛЕНИЕ „ОЦЕНКА НА ВЪЗДЕЙСТВИЕТО“

4.1. Увеличаване на броя на образователните институции, осигурили подкрепяща среда за включващо образование

4.1.1. Оказват ли въздействие мерките по ПОЗ на Програмата за намаляване на различията в резултатите от ученето в различните населени места?

Отговорът на този оценителен въпрос е базиран на анализ на данни от националните външни оценявания в 4 и 7 клас по български език и математика и държавния зрелостен изпит по български език в 12 клас в образователните институции, които са участвали в изпълнението на следните процедури: BG05M2OP001-2.011 „Подкрепа за успех“ (дейности, изпълнявани през 2021-2022 години), BG05M9OP001 - 2.018 „Социално-икономическа интеграция на уязвими групи. Интегрирани мерки за подобряване достъпа до образование“ – Компонент 1, BG05M2OP001 - 3.002 „Образователна интеграция на учениците от етническите малцинства и/или търсеци или получили международна закрила“, BG05M2OP001 - 3.017 „Повишаване на капацитета на педагогическите специалисти за работа в мултикултурна среда“ и процедури, изпълнявани в рамките на подхода ВОМР „Осигуряване на достъп до качествено образование в малките населени места и в трудно достъпните райони“.

За целите на настоящия оценителен въпрос резултатите от ученето са разгледани през данните от националните външни оценявания в 4 и 7 клас по български език и математика и държавния зрелостен изпит по български език в 12 клас, който е задължителен за придобиване на средно образование. За да бъдат отчетени ефектите на оценяваните процедури е проследена динамиката на резултатите на външното оценяване и държавните зрелостни изпити през 2015 (годината преди старта на първите процедури в обхвата на оценката) и 2022 години (последната година, за която има достъпни данни от НВО и ДЗИ). Поради липса на индивидуални данни на ниво ученик, резултатите са разгледани средно за участващите в оценяваните процедури училища (резултати на ниво училище). За да бъдат анализирани резултатите от ученето в различните населени места е направен анализ на измененията във времето (в периода 2015 и 2022 г.) на средните аритметични стойности от представянето на участващите в интервенциите училища, като са анализирани перцентилите⁵⁶, тъй като в някои от изпитите има промяна в методиката на оценка и присъжданите точки и те не биха могли да бъдат сравнявани във времето. Ето защо най-коректния и релевантен начин за оценка на промяната в резултатите от ученето в различните населени места и на установените различия може да бъде направена чрез анализ на перцентилите.

Таблица 31 Динамика на резултатите на подкрепените училища на външното оценяване и държавните зрелостни изпит през 2015 и 2022 години

Перцентили*	Столица	Областен град	Малък град	Село	Общо
-------------	---------	---------------	------------	------	------

⁵⁶ Перцентилите са статистическа мярка за позицията, разделяща подреденото разпределение на данните на сто равни части. Тази мярка за позицията предоставя информация за процента на наблюдения на дадена променлива, подредени от най-ниската към най-високата, които са под нейната стойност. По този начин 20-ия перцентил (P20) би бил стойността на променливата, разположена на границата на първите 20 единици от наблюдението.

	2015	2022	2015	2022	2015	2022	2015	2022	2015	2022
НВО 4 клас БЕЛ перцентил	0,549	0,579	0,625	0,564	0,503	0,479	0,342	0,337	0,435	0,420
НВО 4 клас МАТ перцентил	0,486	0,562	0,616	0,534	0,493	0,459	0,354	0,361	0,435	0,422
НВО 7 клас БЕЛ перцентил	0,508	0,561	0,540	0,535	0,478	0,477	0,375	0,339	0,435	0,418
НВО 7 клас МАТ перцентил	0,449	0,504	0,483	0,466	0,453	0,455	0,415	0,384	0,437	0,421
ДЗИ БЕЛ	0,502	0,502	0,443	0,418	0,430	0,397	0,318	0,343	0,435	0,410

Източник: Портал за отворени данни - eGOV.bg, собствени изчисления, участвали в дейностите училища (основна група)

*Колкото по-висока е стойността, толкова по-високо в подредбата на училищата (от най-ниската към най-високата средна на представяне на учениците) е съответната подгрупа.

Във времеви план по отношение на резултатите от националното външно оценяване (НВО) и държавни зрелостни изпити (ДЗИ), най-осезаема промяна постигат училищата участващи в проекти по оценяваните процедури в столицата. В участващите в оценяваните проекти училища от столицата, резултатите от НВО се подобряват на почти всички изпити и остават почти непроменени на ДЗИ. В областните градове се наблюдава най-голям спад в резултатите на учениците в участващите в оценяваните проекти училища. Те спадат при всички видове външно оценяване и ДЗИ. В малките градове се наблюдава по-нисък спад (основно при резултатите на НВО в 4 клас и ДЗИ) и остават почти без промяна на НВО 7 клас. Спадът в малките градове е по-слаб в сравнение със спада на резултатите в областните градове, а в селата резултатите, които учениците демонстрират за 2022 година се запазват по математика и постигат лек спад по български език и литература в 4 и 7 клас и леко увеличение на ДЗИ. Имайки предвид обаче изходната база (2015 г.) за всеки от типовете населени места, можем да обобщим, че оценяваните процедури не успяват да допринесат за постигане на значимо подобрение в селата и малките градове, а в областните градове е налице дори лек спад.

По отношение на резултатите от НВО в 4 клас, най-осезаема промяна постигат мерките в столицата, докато в областните градове се наблюдава най-голям спад в резултатите на учениците. В малките градове се наблюдава по-нисък спад, в сравнение със спада на резултатите в областните градове, а в селата резултатите, които учениците демонстрират за 2022 година се запазват по математика и постигат съвсем леко увеличение по български език и литература.

Сходно е представянето на учениците и при **националните външни оценявания след 7 клас** – в столицата се наблюдава леко увеличение на резултатите на ученици, в училища, подкрепени по оценяваните процедури. В областните градове се наблюдава спад в резултата по математика, където намалението е със средно 5 процентни пункта. В малките градове се наблюдава запазване на нивото на представяне на учениците, като това показва, че мерките по ПОЗ оказват влияние, тъй като в сходни училища, в малък град, които не са получили финансиране по ОП НОИР, се наблюдава намаление на резултатите по БЕЛ с 15 процентни пункта, а по математика с 23 процентни пункта. Наблюдава се леко намаление на резултатите, които учениците в селата показват в националното външно оценяване по български език и литература, както и леко намаление в резултатите по математика.

Фигура 31 Подкрепени училища – промяна 2022 спрямо 2015 година

Подкрепени училища – промяна 2022 спрямо 2016 (перцентили)	Столица	Областен град	Малък град	Село
4. клас БЕЛ 2015 - 2022	0,030	-0,061	-0,024	-0,005
4. клас Математика 2015 - 2022	0,076	-0,082	-0,034	0,007
7. клас БЕЛ 2015 - 2022	0,053	-0,005	0,000	-0,036
7. клас Математика 2015 - 2022	0,055	-0,017	0,002	-0,031
12. клас БЕЛ 2015 - 2022	0,000	-0,025	-0,033	0,025

Източник: Портал за отворени данни - eGOV.bg, собствени изчисления, участвали в дейностите училища (основна група)

	подобрене
	без промяна
	влошаване

В резултатите, демонстрирани на държавния зрелостен изпит по български език се наблюдават най-леки колебания, както времево, така и между различните типове населени места в страната. Резултатите на учениците в Столицата и малките градове са близки до демонстрираните от учениците през 2015 година резултати. В областните градове се наблюдава лек спад в демонстрираните резултати за 2022 година спрямо 2015 г. Училищата в селата обаче показват положителен резултат през 2022 година, спрямо 2015, като увеличението не е голямо, но сходни училища в селата, които не са били подкрепени от ПОЗ на ОП НОИР показват намаление на резултатите от 2022 година спрямо 2015 с 9 процентни пункта, т.е. разликата, която показват подкрепените училища, спрямо неподкрепените е 13 процентни пункта.⁵⁷

Същият анализ по схеми показва сходни резултати. С изключение на участващите в процедура BG05M9OP001 - 2.018 „Социално-икономическа интеграция на уязвими групи. Интегрирани мерки за подобряване достъпа до образование“ – Компонент 1, всички останали училища в столицата, участващи в дейности по ОП НОИР повишават своите резултати и позициите си на външните оценявания (при сравнение на 2022 г. с 2015 г.). В областните градове, малките градове и селата е налице също спад при почти всички процедури и при почти всички изпити. Това показва, че общите резултати по тип населено място не се различават съществено по процедури. Оценяваните процедури не успяват да намалят различията в резултатите от ученето в различните населени места.

⁵⁷ Сравнение с контролната група в селата е била възможно, тъй като в тази категория (училища в села) има достатъчен брой училища, върху които да бъде направен анализа. При останалите две групи – малки градове и областни градове – броят единици е под 5, поради което сравнение не е възможно.

Таблица 32 Резултати на училищата от различните типове населени места според участието им по процедури (2015 и 2022)

Столица						
		училища с висока концентрация на ученици от уязвими групи ⁵⁸	училища с по-ниска концентрация на ученици от уязвими групи ⁵⁹			
		Процедура 2.011	Процедура 2.011	Процедура 3.002	ВОМР	Процедура 2.018
НВО БЕЛ 4 клас	2015	0,23	0,68	0,33	0,58	0,67
НВО МАТ 4 клас	2015	0,14	0,63	0,32	0,51	0,58
НВО БЕЛ 7 клас	2015	0,16	0,63	0,36	0,63	0,64
НВО МАТ 7 клас	2015	0,14	0,56	0,27	0,39	0,54
ДЗИ 12 клас	2015	0,19	0,56	0,61	0,45	0,49
НВО БЕЛ 4 клас	2022	0,21	0,73	0,37	0,82	0,58
НВО МАТ 4 клас	2022	0,20	0,70	0,39	0,81	0,47
НВО БЕЛ 7 клас	2022	0,18	0,70	0,32	0,82	0,59
НВО МАТ 7 клас	2022	0,20	0,62	0,30	0,88	0,48
ДЗИ 12 клас	2022	0,22	0,57	0,65	0,51	0,45
Областен град						
		училища с висока концентрация на ученици от уязвими групи ⁶⁰	училища с по-ниска концентрация на ученици от уязвими групи ⁶¹			
		Процедура 2.011	Процедура 2.011	Процедура 3.002	ВОМР	Процедура 2.018
НВО БЕЛ 4 клас	2015	0,33	0,75	0,57	.	0,86

⁵⁸ за учебната 2021 — 2022 година

⁵⁹ за учебната 2021 — 2022 година

⁶⁰ за учебната 2021 — 2022 година

⁶¹ за учебната 2021 — 2022 година

НВО МАТ 4 клас	2015	0,35	0,73	0,59	.	0,79
НВО БЕЛ 7 клас	2015	0,24	0,64	0,54	.	0,66
НВО МАТ 7 клас	2015	0,27	0,56	0,55	.	0,54
ДЗИ 12 клас	2015	0,17	0,51	0,57	0,31	0,75
НВО БЕЛ 4 клас	2022	0,22	0,72	0,54	.	0,55
НВО МАТ 4 клас	2022	0,25	0,65	0,54	.	0,40
НВО БЕЛ 7 клас	2022	0,20	0,66	0,54	.	0,49
НВО МАТ 7 клас	2022	0,22	0,55	0,52	.	0,32
ДЗИ 12 клас	2022	0,17	0,49	0,54	0,26	0,61
Малък град						
		училища с висока концентрация на ученици от уязвими групи ⁶²	училища с по-ниска концентрация на ученици от уязвими групи ⁶³			
		Процедура 2.011	Процедура 2.011	Процедура 3.002	ВОМР	Процедура 2.018
НВО БЕЛ 4 клас	2015	0,39	0,65	0,51	0,60	0,46
НВО МАТ 4 клас	2015	0,38	0,64	0,50	0,60	0,43
НВО БЕЛ 7 клас	2015	0,35	0,62	0,47	0,57	0,38
НВО МАТ 7 клас	2015	0,36	0,56	0,48	0,52	0,37
ДЗИ 12 клас	2015	0,30	0,57	0,46	0,48	0,46
НВО БЕЛ 4 клас	2022	0,34	0,66	0,48	0,52	0,37
НВО МАТ 4 клас	2022	0,34	0,60	0,46	0,50	0,36
НВО БЕЛ 7 клас	2022	0,33	0,64	0,49	0,49	0,40
НВО МАТ 7 клас	2022	0,36	0,55	0,47	0,47	0,36
ДЗИ 12 клас	2022	0,26	0,54	0,39	0,45	0,36
Село						

⁶² за учебната 2021 — 2022 година

⁶³ за учебната 2021 — 2022 година

		училища с висока концентрация на ученици от уязвими групи ⁶⁴	училища с по-ниска концентрация на ученици от уязвими групи ⁶⁵			
		Процедура 2.011	Процедура 2.011	Процедура 3.002	ВОМР	Процедура 2.018
НВО БЕЛ 4 клас	2015	0,29	0,54	0,33	0,29	0,27
НВО БЕЛ 7 клас	2015	0,32	0,59	0,35	0,35	0,26
НВО МАТ 7 клас	2015	0,39	0,53	0,43	0,41	0,32
ДЗИ 12 клас	2015	0,22	0,51	0,39	0,07	0,25
НВО БЕЛ 4 клас	2022	0,28	0,58	0,29	0,28	0,24
НВО МАТ 4 клас	2022	0,31	0,56	0,31	0,29	0,29
НВО БЕЛ 7 клас	2022	0,27	0,61	0,28	0,28	0,20
НВО МАТ 7 клас	2022	0,34	0,55	0,32	0,41	0,31
ДЗИ 12 клас	2022	0,23	0,60	0,33	0,12	0,20

Източник: Портал за отворени данни - eGOV.bg, собствени изчисления, участвали в дейностите училища (основна група) и контролна група училища, които не са участвали в дейности финансирани по ОП НОИР и имат сходен профил (училища с висока концентрация на ученици от уязвими групи)

Таблица 33 Изменение в позициите на училищата от различните типове населени места, участващи в различните процедури (2022-2015 г)

Столица						
		училища с висока концентрация на ученици от уязвими групи	училища с по-ниска концентрация на ученици от уязвими групи			
		Процедура 2.011	Процедура 2.011	Процедура 3.002	ВОМР	Процедура 2.018

⁶⁴ за учебната 2021 — 2022 година

⁶⁵ за учебната 2021 — 2022 година

НВО БЕЛ 4 клас	2022-2015	-0,02	0,05	0,04	0,24	-0,09
НВО МАТ 4 клас	2022-2015	0,06	0,07	0,07	0,3	-0,11
НВО БЕЛ 7 клас	2022-2015	0,02	0,07	-0,04	0,19	-0,05
НВО МАТ 7 клас	2022-2015	0,06	0,06	0,03	0,49	-0,06
ДЗИ 12 клас	2022-2015	0,03	0,01	0,04	0,06	-0,04
Областен град						
		училища с висока концентрация на ученици от уязвими групи	училища с по-ниска концентрация на ученици от уязвими групи			
		Процедура 2.011	Процедура 2.011	Процедура 3.002	ВОМР	Процедура 2.018
НВО БЕЛ 4 клас	2022-2015	-0,11	-0,03	-0,03		-0,31
НВО МАТ 4 клас	2022-2015	-0,1	-0,08	-0,05		-0,39
НВО БЕЛ 7 клас	2022-2015	-0,04	0,02	0		-0,17
НВО МАТ 7 клас	2022-2015	-0,05	-0,01	-0,03		-0,22
ДЗИ 12 клас	2022-2015	0	-0,02	-0,03	-0,05	-0,14
Малък град						
		училища с висока концентрация на ученици от уязвими групи	училища с по-ниска концентрация на ученици от уязвими групи			
		Процедура 2.011	Процедура 2.011	Процедура 3.002	ВОМР	Процедура 2.018
НВО БЕЛ 4 клас	2022-2015	-0,05	0,01	-0,03	-0,08	-0,09

НВО МАТ 4 клас	2022-2015	-0,04	-0,04	-0,04	-0,1	-0,07
НВО БЕЛ 7 клас	2022-2015	-0,02	0,02	0,02	-0,08	0,02
НВО МАТ 7 клас	2022-2015	0	-0,01	-0,01	-0,05	-0,01
ДЗИ 12 клас	2022-2015	-0,04	-0,03	-0,07	-0,03	-0,1
Село						
		училища с висока концентрация на ученици от уязвими групи	училища с по-ниска концентрация на ученици от уязвими групи			
		Процедура 2.011	Процедура 2.011	Процедура 3.002	ВОМР	Процедура 2.018
НВО БЕЛ 4 клас	2022-2015	-0,01	0,04	-0,04	-0,01	-0,03
НВО МАТ 4 клас	2022-2015	-0,01	-0,03	-0,04	-0,06	0,03
НВО БЕЛ 7 клас	2022-2015	-0,12	0,08	-0,15	-0,13	-0,12
НВО МАТ 7 клас	2022-2015	0,12	0,04	-0,07	0,34	0,06
ДЗИ 12 клас	2022-2015	-0,05	0,02	0,04	-0,16	-0,04

Въз основа на извършения анализ не са идентифицирани доказателства, реализираните мерки по оценяваните процедури да успяват да допринесат за намаляване на различията в резултатите от ученето в различните населени места. Разликите се запазват, като положителни промени се забелязват само в столицата, малките градове и селата имат сходно представяне на НВО и ДЗИ в периода преди и след изпълнението на дейностите, а в областните градове е налице лек спад.

4.1.2. Какво е въздействието на ПОЗ на Програмата на регионално ниво (на ниво NUTS 2, област NUTS 3 и община) за намаляване дела на преждевременно напусналите образованието?

Отговорът на този оценителен въпрос е базиран на данни от НСИ за рано напуснали образование и обучение⁶⁶ лица на възраст 18-24 години в страната и на ниво NUTS 2, област NUTS 3 и община и на данни от изпълнение на процедури: BG05M9OP001 - 2.018 „Социално-икономическа интеграция на уязвими групи. Интегрирани мерки за подобряване достъпа до образование“ – Компонент 1 и BG05M20P001 - 3.002 „Образователна интеграция на учениците от етническите малцинства и/или търсеци или получили международна закрила“.

Причините за избор на тези процедури е фактът, че в зависимост от времевия период на изпълнение на дейностите, само в тези процедури е възможно част от участниците към 2021 година да са влезли в групата 18-24 години (на база на възрастта на участниците и периода на изпълнение на дейностите).

В рамките на двете процедури лицата, които са обхванати в дейностите, и които към 2022 година могат да достигнат възраст 18 години⁶⁷ са 8 308. В същото време, спадът в преждевременно⁶⁸ напусналите образование сред лицата на възраст 18-24 години се равнява на около 4 хил. на година.

Таблица 34 Спад в броя на преждевременно напусналите образование на възраст 18 - 24 навършени години

Период	Спад в хил. души
2019-2022	13 хил.
2020-2022	8,7 хил.

⁶⁶ Показателят в Програмата и другите свързани стратегически документи е назван „преждевременно напуснали училище (образователната система или образование)“. В *Наблюдение на работната сила, НСИ*, показателят със сходна дефиниция и предоставящ необходимите ни за анализа данни е назван „рано напуснали образование и обучение“. За по-голяма кохерентност, от тук нататък в текста ще се използва названието на показателя „преждевременно напуснали образование (образователната система или училище)“

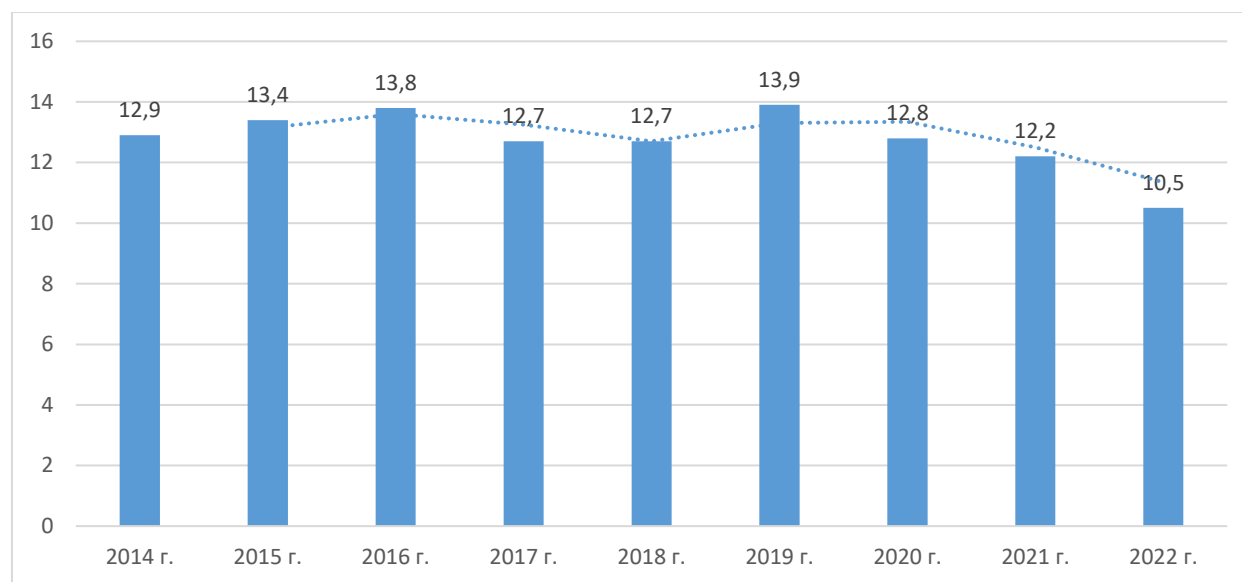
⁶⁷ Тези лица са на възраст под 24 години, тъй като периодът след приключване на операциите е по-малък от пет години.

⁶⁸ Преждевременно напуснали училище са лицата на възраст между 18 и 24 години, завършили едва основно образование или по-ниска образователна степен, и които вече не участват в никаква форма на образование или обучение, <https://monitorstat.nsi.bg/Report/Info?id=f197c367-c6a0-46bd-affe-6ee0e850c6dc>.

Източник: данни на НСИ наблюдение на работната сила и Преброяване на населението 2021, собствени изчисления

Имайки предвид периода на изпълнение на двете процедури, които са в обхвата на настоящия анализ и наблюдаваната тенденция на спад в показателя след 2020 г., както и развитието на националните политики и въвеждането на Механизъм за съвместна работа на институциите по обхващане, включване и предотвратяване на отпадането от образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст, можем да заключим, че оценяваните процедури оказват влияние върху намаляване броя (и дела) на преждевременно напусналите образование на възраст 18 - 24 навършени години, но е трудно да изчислим количественото изражение на това въздействие. С голяма доза вероятност обаче, можем да заключим, че доколкото периода на спад на показателя съвпада с периода на влизане във възрастовата група 18-24 на обхванати в процедурите лица и факта, че дейностите, интервенциите и целите на процедурите работят в посока намаляване дела на преждевременно напусналите образованието, че дейностите по оценяваните процедури оказват положително въздействие върху този показател.

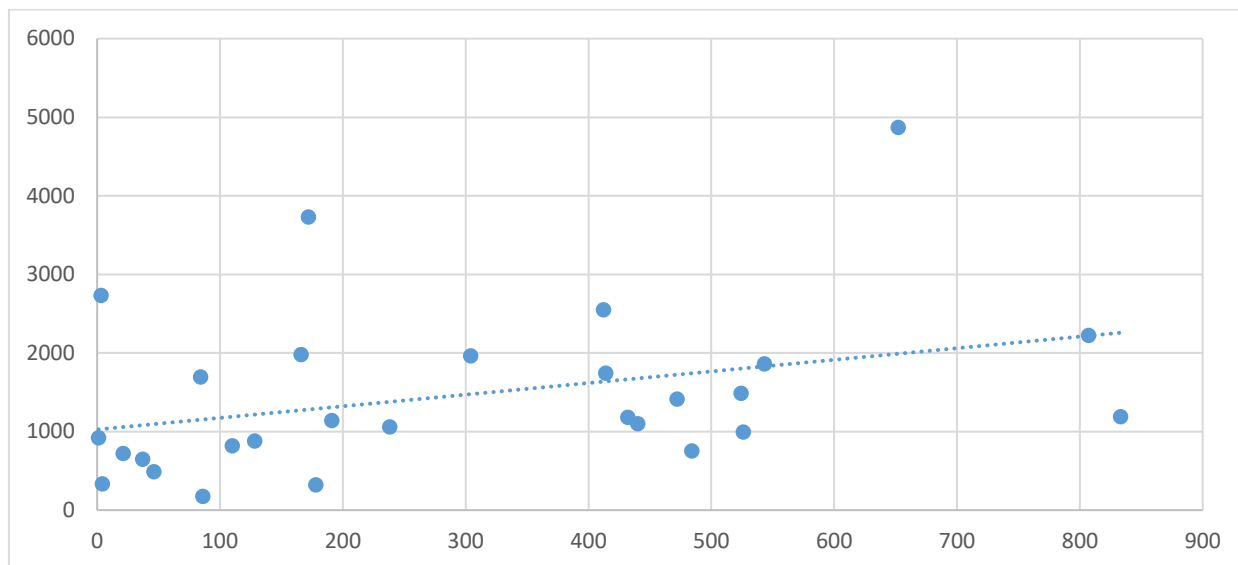
Фигура 32 Относителен дял на преждевременно напусналите образование на възраст 18 - 24 навършени години от населението на същата възраст

Източник: НСИ, наблюдение на работната сила

За да установим връзката по-задълбочено сме изследвали дали има корелация между броя лица участващи в процедурите и преждевременно напусналите образование по административни области. Тази връзка е слаба, но положителна и все пак показва, че там, където има по-голям брой преждевременно напуснали образование, в рамките на процедурите са обхванати повече ученици, което индикира, че дейностите по оценяваните процедури са насочени в най-необходимите административни области, респективно същите с голяма вероятност са повлияли на положителното изменение на показателя. Поради ограничение на данните, изменение на показателя по административни области не е възможно да се изчисли, което не ни позволява да изследваме по-прецизно влиянието на оценяваните процедури върху спада на преждевременно напусналите образование на възраст 18-24 години.

Фигура 33 Коефициент на асоциация между броя на участниците в процедурите по области и броя на преждевременно напусналите образование на възраст 18 - 24 навършени години от населението на същата възраст по области

Хоризонтална ос X - Участвали в процедури BG05M20P001 - 3.002 и BG05M9OP001 - 2.018, които възрастово са достигнали групата 18-24 в изследвания период, в зависимост от времето на изпълнение на дейностите по оценяваните проекти. Вертикална ос Y - Преждевременно напуснали образование на възраст 18 - 24 навършени години от населението на същата възраст.

Източник: НСИ, наблюдение на работната сила и данни от преброяване на населението 2021 година, собствени изчисления.

Ниво NUTS 2

Използваните данни са от НСИ и обхващат периода 2014-2021 г. Въпреки, че дейностите по ОП НОИР стартират по-късно, наличието на по-дълъг динамичен ред очертава общия контекст, в който са изпълнявани оценяваните процедури, както и стойностите на показателя в няколко последователни години преди стартиране на процедурите в обхвата на настоящата оценка.

В сравнителен план, между 2014 и 2021 година средно за страната се наблюдава динамика в дела на преждевременно напусналите образование. В периода 2014-2016 е налице леко увеличение (в този период няма изпълнявани дейности по ОП НОИР, тъй като процедурите са в процес на подготовка. В периода 2016-2018 се отбелязва лек спад, който е последван от кратковременно повишаване на показателя през 2019 г. и отново спад в следващите две години.

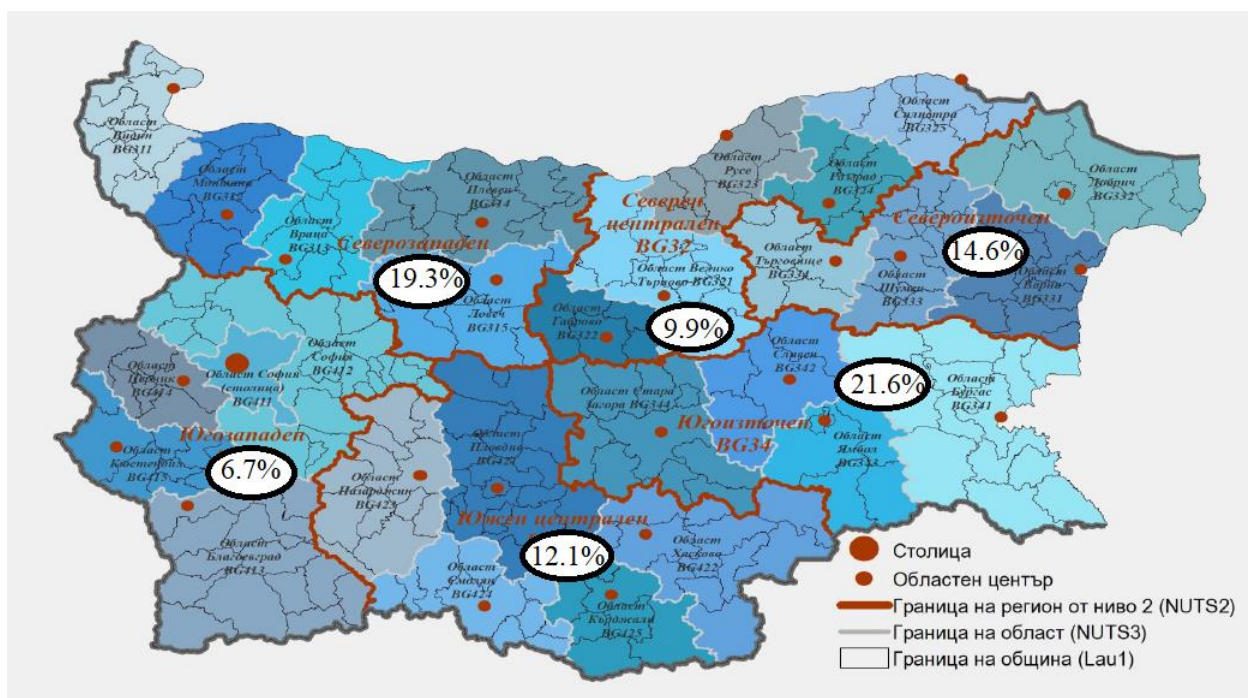
Таблица 35 Относителен дял на преждевременно напусналите образование на възраст 18 - 24 навършени години от населението на същата възраст по статистически райони

Относителен дял на преждевременно напусналите образование на възраст 18 - 24 навършени години от населението на същата възраст по статистически райони								
								(%)
Статистически райони (NUTS2)	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021

Общо	12,9	13,4	13,8	12,7	12,7	13,9	12,8	12,2
Северозападен район	20,8	23,1	27,7	21,6	19,8	22,9	20,0	19,3
Северен централен район	17,9	15,2	14,0	14,3	11,0	7,5	12,7	9,9
Североизточен район	15,6	16,0	14,1	12,7	16,5	18,7	12,5	14,6
Югоизточен район	16,8	19,3	21,2	22,0	22,6	27,2	24,4	21,6
Югозападен район	5,9	5,7	5,7	4,7	4,7	5,6	5,2	6,7
Южен централен район	13,0	15,3	16,4	15,9	15,8	16,3	15,1	12,1

Източник: НСИ, Наблюдение на работната сила

Фигура 34 Относителен дял на преждевременно напусналите образование на възраст 18 - 24 навършени години от населението на същата възраст по статистически райони

Източник: НСИ, Наблюдение на работната сила

На ниво NUTS 2 се наблюдава различна динамика на увеличение и намаление на дела на преждевременно напусналите образование в годините 2014 – 2021. Във трите северни региона за планиране се наблюдава намаление на дела на преждевременно напусналите, докато в южните региони, това важи само за Южния централен регион.

В Северозападния регион на планиране се наблюдава увеличение на дела на преждевременно напусналите в периода 2014 – 2016 година, а след 2016 година се наблюдава спад в дела им. Към 2021 година дела на отпадналите е 19,3%, което означава, че е постигнат спад с 1,5% спрямо 2014 година. Въпреки този спад, Северозападния регион остава един от двата региона с най-висок дял на преждевременно напуснали образователната система.

В Северен централен регион има най-голям спад на преждевременно напусналите образователната система – 8% между 2014 и 2021 година, като към 2021 година, дела им е 9,9% - втория най-нисък дял на отпадане в страната.

Североизточния регион постига 1% намаление на дела на преждевременно напусналите между 2014 и 2021 година, като към 2021 година е 14,6%.

Сред южните региони за планиране, Югоизточния регион има най-голяма динамика в дела на преждевременно напусналите образование през годините, като колебанията са в рамките на цели 10 процентни пункта за периода 2014 – 2019 година. От 2020 година насам се постига намаление на дела на преждевременно напусналите, но той остава най-високия в страната – 21,6%. Спрямо 2014 година се регистрира увеличение на отпадащите с 4,8%.

Югозападния регион за планиране има най-ниските нива на преждевременно отпадане от образователната система – средно 5,5% за периода 2014 – 2021 година. Резултатите са последователни се колебаят с около 1 процент между годините, като за 2021 година делът на отпадащите за целия регион е 6,7%, което е с 0,8% по-високо от 2014 година.

Южният централен регион постига спад от 0,9% в дела на преждевременно отпадналите между 2014 и 2021 година, като не се наблюдават колебания от повече от 3% по този показател в изследвания период. Към 2021 година, дела на преждевременно отпадналите е 12,1%, който резултат е много близък до средното за страната – 12,2%.

Доколкото не са налице данни за динамичния ред на изследвания показател на ниво области и общини, не е възможно да се проследи категорично влиянието на оценяваните процедури на ниво община, област и регион.

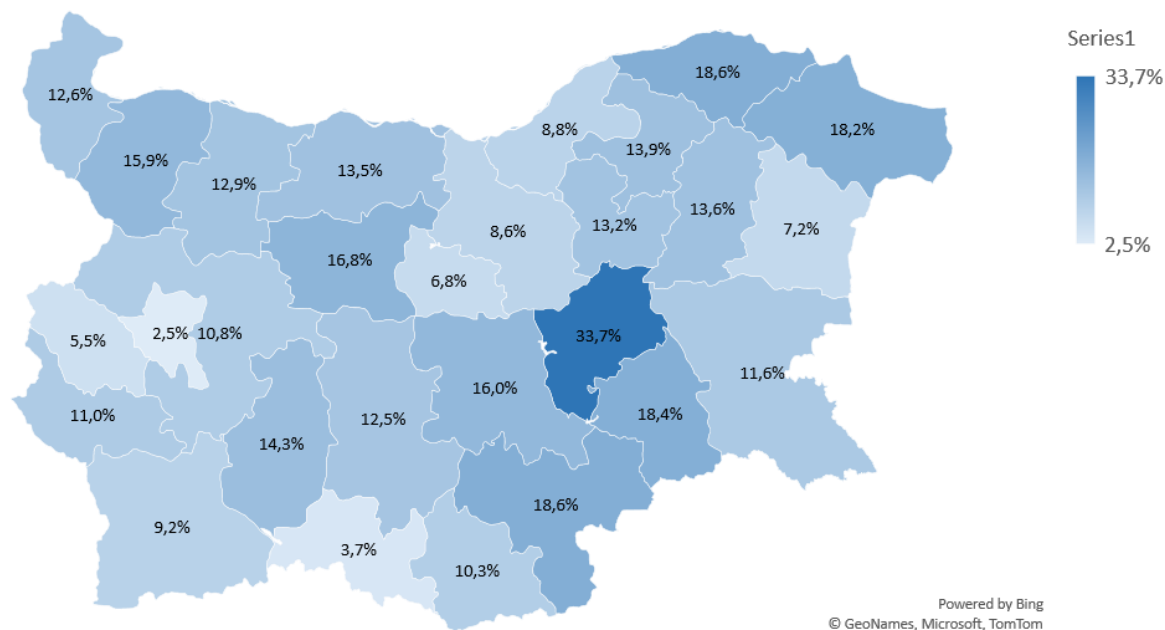
Ниво NUTS 3

Към 2021 година в страната се наблюдава значителна разлика в резултатите по показателя преждевременно напускане на образованието между областите на страната (NUTS 3) - в рамките на 30% между областите с най-ниски стойности и тези с най-високи. В повечето региони (NUTS 2) има поне една област (NUTS 3), която се откроява с по-ниски дялове на отпадане, в сравнение със средното за региона (NUTS 2).

В Северозападния регион, с най-нисък дял на отпадане са областите Видин (12,6%) и Враца (12,9%). В Северен централен, с най-нисък дял на отпадане е Габрово – 6,8%, а в Североизточния регион областта с най-нисък дял на отпадане е Варна – 7,2%.

В Югоизточния регион високият среден процент на отпадане се дължи основно на показателя в област Сливен, в която е и най-големия дял на преждевременно напускане на образованието в цялата страна – 33,7%. Област Смолян е с най-нисък дял на отпадане в Южен централен регион – 3,7%, а област София – град е с най-нисък дял в Югозападния регион – 2,5%. Това е и най-ниският дял на преждевременно напускане на образователната система в цялата страна.

Фигура 35 Относителен дял на преждевременно напусналите образование на възраст 18 - 24 навършени години от населението на същата възраст по области

Източник: НСИ, Наблюдение на работната сила

Областите в страната могат да бъдат обособени в 5 групи според дела на преждевременно напусналите образователната система. Група 1 - областите с най-нисък дял на преждевременно напускане са: София – град (столица), Смолян и Перник. Те се характеризират с преждевременно напускане от под 6%. В група 2, която се характеризира с дял на отпадането между 6,8 и 9,2%, като към нея принадлежат областите Габрово, Варна, Велико Търново, Русе и Благоевград. Третата група се характеризира с по-висок дял на преждевременно отпадане – между 10,3 и 14,3% (изобразени в жълто в таблицата по-долу).

Към група 4 принадлежат областите с дял на преждевременно напускане на ученици между 15,9 и 18,6%. Това са област Монтана, Стара Загора, Ловеч, Добрич, Ямбол, Хасково и Силистра. Група 5 съдържа областта с най-висок дял на преждевременно отпадналите в цялата страна – област Сливен – с 33,7% дял на преждевременно напускащи образователната система. С голяма степен на вероятност този резултат за област Сливен се дължи на високият дял представители на уязвими групи в т.ч. роми сред жителите на общината.

Таблица 36 Групиране на областите в страната според дела на преждевременно напусналите образователната система

Група 5	Сливен	33,7
Група 4	Силистра	18,6
	Хасково	18,6
	Ямбол	18,4
	Добрич	18,0
	Ловеч	16,8
	Стара Загора	16,0

	Монтана	15,9
Група 3	Пазарджик	14,3
	Разград	13,9
	Шумен	13,6
	Плевен	13,5
	Търговище	13,2
	Враца	12,9
	Видин	12,6
	Пловдив	12,5
	Бургас	11,6
	Кюстендил	11,0
	София	10,8
	Кърджали	10,3
Група 2	Благоевград	9,2
	Русе	8,8
	Велико Търново	8,6
	Варна	7,2
	Габрово	6,8
Група 1	Перник	5,5
	Смолян	3,7
	София (столица)	2,5

Източник: НСИ, Наблюдение на работната сила

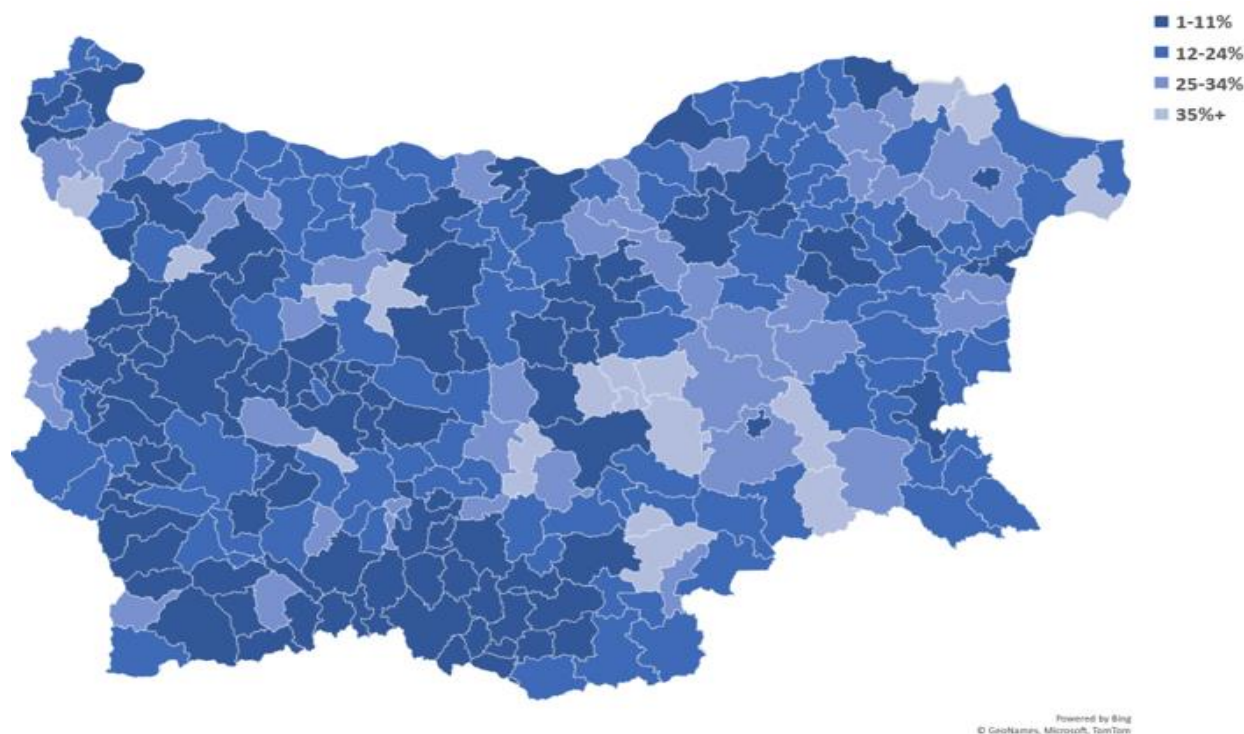
Ниво община

На ниво община могат да се обособят 4 различни групи, според дела на преждевременно напусналите системата на образованието в страната. Не се наблюдава силна концентрация на общини, които попадат в една и съща група, според дела на преждевременно напускане от един и същи регион (NUTS 2), но има известно натрупване на общини с лоши резултати по показателя в Югоизточния регион за планиране.

Следващата карта илюстрира разликите между общините по показателя преждевременно напуснали образование. Както е видно от картата общините с най-ниски стойности (тъмно сините зони) преобладават. Въпреки тази обща позитивна картина се наблюдават сериозни различия между

отделните общини и зоните с висок дял преждевременно напуснали образование. С дял над 35 са 18 общини, а между 25 и 34% напуснали са общо 36 общини. Това показва, че около една пета от общините в страната са с критично високи стойности по този показател (светлите петна). Тези данни илюстрират, че все още неравенствата в българската образователна система са много силни и усилията за преодоляване на бариерите и факторите за отпадане от образование и обучение трябва да продължат.

Фигура 36 Относителен дял на преждевременно напусналите образование на възраст 18 - 24 навършени години от населението на същата възраст, по общини

Източник: НСИ, Наблюдение на работната сила

Общините, в които има над 35% преждевременно напуснали образователната система са представени в следващата таблица.

Таблица 37 Общини с относителен дял на преждевременно напусналите образование на възраст 18 - 24 навършени години от населението на същата възраст към 7 септември 2021 година над 35%

Чупрене	64,3	Крушари	47,7	Каварна	39,0
Кайнарджа	57,9	Ябланица	45,6	Харманли	37,7
Твърдица	55,4	Вършец	41,9	Болярово	37,1
Даскалови	53,6	Симеоновград	41,2	Угърчин	36,4
Николаево	50,7	Мъглиж	41,1	Лесичово	35,9
Гурково	47,9	Стралджа	40,1	Нова Загора	35,7

Източник: НСИ, Наблюдение на работната сила

Между 25 и 34% преждевременно напускане на ученици има в 36 общини, представени в таблицата по-долу:

Таблица 38 Общини с относителен дял на преждевременно напусналите образование на възраст 18 - 24 навършени години от населението на същата възраст към 7 септември 2021 година между 25% и 35%

Сунгурларе	34,4	Ружинци	32,1	Котел	28,2
Средец	34,2	Никола Козлево	32,1	Медковец	27,4
Чирпан	34,0	Тунджа	31,2	Стражица	27,0
Криводол	33,7	Сливен	30,9	Белоградчик	26,9
Кричим	33,7	Луковит	30,8	Трън	26,9
Брезово	33,5	Антоново	30,7	Борован	26,6
Трекляно	33,3	Димово	30,3	Алфатар	26,5
Любимец	33,3	Якимово	30,1	Павел баня	26,2
Добричка	33,1	Правец	29,8	Ракитово	26,1
Садово	33,0	Стамболийски	29,6	Ветово	25,3
Долни чифлик	32,6	Борово	29,4	Долни Дъбник	25,1
Струмяни	32,2	Ихтиман	29,1	Полски Тръмбеш	25,1

Източник: НСИ, Наблюдение на работната сила

Средно за страната, дялът на преждевременно напусналите образование за 2021 година е 12,2%. Общините в третата група са такива, които имат дял на отпадане около средното до два пъти повече от средното за страната. Тази група включва 97 общини.

Таблица 39 Общини с относителен дял на преждевременно напусналите образование на възраст 18 - 24 навършени години от населението на същата възраст към 7 септември 2021 година между 12% и 25%

Вълчи дол	24,9	Провадия	20,0	Берковица	16,4
Дулово	24,5	Карнобат	20,0	Тополовград	15,9
Бяла	24,4	Карлово	19,9	Елена	15,7
Аврен	24,4	Ценово	19,8	Стамболово	15,7
Гърмен	24,3	Каспичан	19,8	Иваново	15,5
Върбица	24,2	Първомай	19,6	Раднево	15,4
Никопол	24,1	Балчик	19,5	Поморие	15,2
Каолиново	24,1	Брусарци	19,4	Тетевен	14,7
Главиница	24,0	Венец	19,3	Айтос	14,7
Долна Митрополия	23,9	Свиленград	19,3	Гулянци	14,6
Тервел	23,5	Оряхово	19,2	Тутракан	14,6
Малко Търново	23,3	Левски	19,0	Царево	14,5
Маджарово	23,1	Искър	18,9	Елхово	14,5
Септември	23,0	Исперих	18,8	Самоков	14,5
Генерал Тошево	22,7	Руен	18,4	Бобов дол	14,5
Перушица	22,6	Вълчедръм	18,3	Брегово	14,3
Опан	22,5	Павликени	18,3	Белица	14,1

Ивайловград	22,5	Ситово	18,3	Рила	14,1
Калояново	22,4	Бойница	18,2	Невестино	14,0
Кубрат	22,1	Бяла Слатина	18,2	Девня	13,8
Камено	21,8	Созопол	18,0	Димитровград	13,8
Бойчиновци	21,5	Сухиндол	17,8	Кюстендил	13,7
Нови пазар	21,4	Завет	17,8	Севлиево	13,6
Дългопол	21,3	Гълъбово	17,8	Мизия	13,5
Смядово	21,3	Грамада	17,6	Петрич	13,5
Крумовград	21,1	Хайредин	17,5	Аксаково	13,4
Летница	21,0	Самуил	17,5	Ботевград	13,2
Две могили	20,8	Суворово	17,5	Шабла	13,1
Брацигово	20,7	Омуртаг	17,3	Пазарджик	13,1
Червен бряг	20,6	Съединение	17,3	Ново село	12,7
Раковски	20,5	Пордим	17,2	Козлодуй	12,5
Роман	20,4	Златарица	17,2	Чавдар	12,5
Сливо поле	20,2	Долна баня	17,0	Пещера	12,3
Хитрино	20,2	Земен	16,7	Разлог	12,2
Марица	20,2	Кнежа	16,6	Търговище	12,1

Източник: НСИ, Наблюдение на работната сила

Четвъртата група включва общини, които показват резултати по показател „преждевременно напускане на образование“, които са около средното и под средното за страната. Това е групата с най-добри резултати, като тази група е най-голяма от четирите, включвайки 103 общини, а именно:

Таблица 40 Общини с относителен дял на преждевременно напусналите образование на възраст 18 - 24 навършени години от населението на същата възраст към 7 септември 2021 година около и под средното за страната

Приморско	11,9	Троян	8,0	Русе	4,4
Велинград	11,9	Панагюрище	8,0	Златица	4,4
Лом	11,8	Ветрино	7,9	Перник	4,4
Минерални бани	11,8	Етрополе	7,9	Своге	4,3
Бяла	11,7	Ловеч	7,8	Трявна	4,2
Чипровци	11,5	Пловдив	7,8	Костенец	4,1
Несебър	11,5	Плевен	7,6	Баните	4,1
Кирково	11,1	Родопи	7,6	Мирково	4,0
Хасково	10,9	Враца	7,4	Благоевград	3,9
Попово	10,8	Хаджидимово	7,4	Костинброд	3,8
Велики Преслав	10,7	Силистра	7,3	Сърница	3,8
Казанлък	10,7	Сандански	7,3	Ардино	3,8
Стрелча	10,7	Горна Оряховица	7,1	Сапарева баня	3,5
Малина	10,3	Девин	7,0	Лясковец	3,4
Асеновград	10,3	Момчилград	7,0	Варна	3,4
Ямбол	10,1	Свищов	6,9	Лъки	3,4

Георги Дамяново	10,0	Елин Пелин	6,9	Черноочене	3,4
Белослав	10,0	Мездра	6,7	Доспат	3,2
Дряново	9,9	Добрич-град	6,6	Сопот	3,1
Кърджали	9,9	Опака	6,6	Чепеларе	3,0
Разград	9,8	Антон	6,5	Велико Търново	2,7
Монтана	9,7	Кочериново	6,5	Мадан	2,7
Кула	9,5	Видин	6,0	Габрово	2,5
Гоце Делчев	9,5	Цар Калоян	5,9	Столична	2,5
Сливница	9,4	Якоруда	5,9	Борино	2,5
Брезник	9,4	Драгоман	5,8	Златоград	2,4
Куклен	9,3	Шумен	5,7	Рудозем	2,3
Белене	9,0	Сатовча	5,4	Джебел	2,0
Симитли	9,0	Кресна	5,2	Пирдоп	1,8
Дупница	8,9	Радомир	5,2	Бобошево	1,5
Хисаря	8,8	Батак	5,1	Божурище	1,2
Стара Загора	8,5	Смолян	4,8	Копривщица	1,0
Макреш	8,3	Белово	4,7	Неделино	0,4
Годеч	8,2	Бургас	4,5	Априлци	-
Лозница	8,1	Банско	4,5	Челопеч	-
				Ковачевци	-

В допълнение, следва да се отбележи, че липсват данни за периода 2015 – 2021 година за това как се е движил показателят по общини, затова не може да се направи анализ на динамиката на промяната в дела на преждевременно напускащите образование.

Въз основа на извършения анализ, може да се твърди че реализираните проекти по оценяваните процедури, са добре таргетирани и в умерена степен, заедно с други мерки, като въведения Механизъм за съвместна работа на институциите по обхващане, включване и предотвратяване на отпадането от образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст, допринасят за спад в дела на преждевременно напусналите образователната система. За периода 2015-2022 г. (периодът на стартиране на оценяваните процедури, които биха могли да имат влияние върху този показател) относителния дял на преждевременно напусналите образование лица на възраст 18-24 години спада с 2,9 процентни пункта и достига 10,5%. Доколкото не са налице данни за динамичния ред на изследвания показател на ниво области и общини, не е възможно да се проследи категорично влиянието на оценяваните процедури на ниво община, област и регион.

4.1.3. Какво е териториалното разпределение на включените в операциите деца, ученици и родители от маргинализирани групи в т.ч. роми, и адекватно ли е то на демографската структура на населението – на ниво община, област и район от ниво NUTS 2?

Отговорът на този оценителен въпрос е базиран на микроданни за участници (деца, ученици и родители) в следните процедури: BG05M2OP001-2.011 „Подкрепа за успех“ (дейности, изпълнявани през 2021-2022 години), BG05M9OP001 - 2.018 „Социално-икономическа интеграция на уязвими групи. Интегрирани мерки за подобряване достъпа до образование“ – Компонент 1, BG05M2OP001 - 3.001 „Подкрепа за предучилищното възпитание и подготовка на деца в неравностойно положение“, BG05M2OP001 - 3.002 „Образователна интеграция на учениците от етническите малцинства и/или търсещи или получили международна закрила“, „BG05M2OP001-3.005 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“ и процедури по подхода BOMP, както и данни от НСИ.

За да бъде отговорено на този въпрос е направен анализ на участвалите в процедурите лица от уязвими групи и лицата от ромски произход и тяхното разпределение на територията на страната, на ниво община, област и район от ниво NUTS 2, сравнено е с данните на НСИ от Преброяване на населението 2021 г. за население по етническа принадлежност, статистически райони, области и общини към 7.09.2021 година. За всяка процедура е изчислено разпределението на участвалите представители на малцинства⁶⁹ на територията на страната и разпределението на участвалите роми на територията на страната. Тези резултати са сравнени с разпределение на населението на база общ брой представители на малцинства (сбор от населението, самоопределили се като турци, роми и друго) и само брой роми като дял от населението на същите общини, в които са изпълнявани дейности по всяка от процедурите. По този начин, за всяка процедура е направено сравнение на териториалното разпределение на участниците с разпределение на населението от тези две групи („малцинства“ и „роми“) на територията на общините, в които са изпълнявани проекти.

Ученици от 223 общини са участвали в проект BG05M2OP001-2.011-001 „Подкрепа за успех“, като разликата в дела на ромското население от дадена община спрямо цялото ромско население в страната и дела на участвалите в процедурата лица като дял на всички участващи в процедурата лица не надвишава 2 процентни пункта. Поради големият обем, тези резултати са дадени в *Приложение № 17 към настоящия доклад*. Те показват, че като цяло обхвата на целевите групи в проекта съответства на разпределението на ромското население в страната. Аналогично на това представителите на малцинства от дадена община, в която е изпълняван проект BG05M2OP001-2.011-001 като дял от всички представители на малцинства в страната съответстват на дела на обхванатите в проекта представители на малцинства, спрямо всички обхванати представители на малцинства в процедурата.

Участници от 102 общини са се включили в изпълнявани дейности по проекти по процедура BG05M9OP001-2.018 „Социалноикономическа интеграция на уязвими групи. Интегрирани мерки за подобряване достъпа до образование“ – Компонент 1“, сравнението между профила на участващите в дейностите лица регистрирани в микро данните като представители на малцинства и разпределение на самоопределили се като малцинства (турци, роми и „друго“) жители на тези общини при преброяването от 2021 г. показва, че разпределението на участниците отговаря на разпределението на населението на тези общини по този показател. Сходни са данните и по показателя участници роми и жители на общините, които са се самоопределили като роми при преброяване 2021. Това показва, че разпределението на участниците е адекватно на демографската

⁶⁹ Използван е показателят „малцинства“ и показателят „роми“ от файловете с микроданни, предоставени от УО на ОП НОИР.

структура на населението в тези общини. Максималните разлики не надвишават 4 процентни пункта.

Деца от 95 общини са се включили в дейности по проекти по процедура BG05M2OP001-3.001 „Подкрепа за предучилищното възпитание и подготовка на деца в неравностойно положение“ при аналогично сравнение максималната разлика между дела на лицата, които са участвали в изпълнение на дейностите и са се самоопределили като представители на малцинства и дела на жителите самоопределили се като малцинства (турци, роми и „друго“) при преброяване 2021 не надвишава 4 процентни пункта. Сходни са резултатите и по показателя „роми“. Това показва, че разпределението на участниците е адекватно на демографската структура на населението в тези общини.

Ученици от 134 общини са се включили в дейности по проекти по процедура BG05M2OP001-3.002 „Образователна интеграция на учениците от етническите малцинства и/или търсещи или получили международна закрила“, като разликата в дела на ромското население от дадена община спрямо цялото ромско население в страната в тези общини и дела на участвалите в проектите лица като дял на всички участващи в проектите лица от ромски произход не надвишава 3 процентни пункта. Тези резултати показват, че като цяло обхвата на целевите групи в проектите напълно съответства на разпределението на ромското население в страната. Аналогично на това представителите на малцинства от дадена община, в която са изпълнявани проекти по процедура 3.002 като дял от всички представители на малцинства в страната съответстват като стойности на дела на обхванатите в тези проекти представители на малцинства от същата община (изчислен на база всички обхванати представители на малцинства в процедурата).

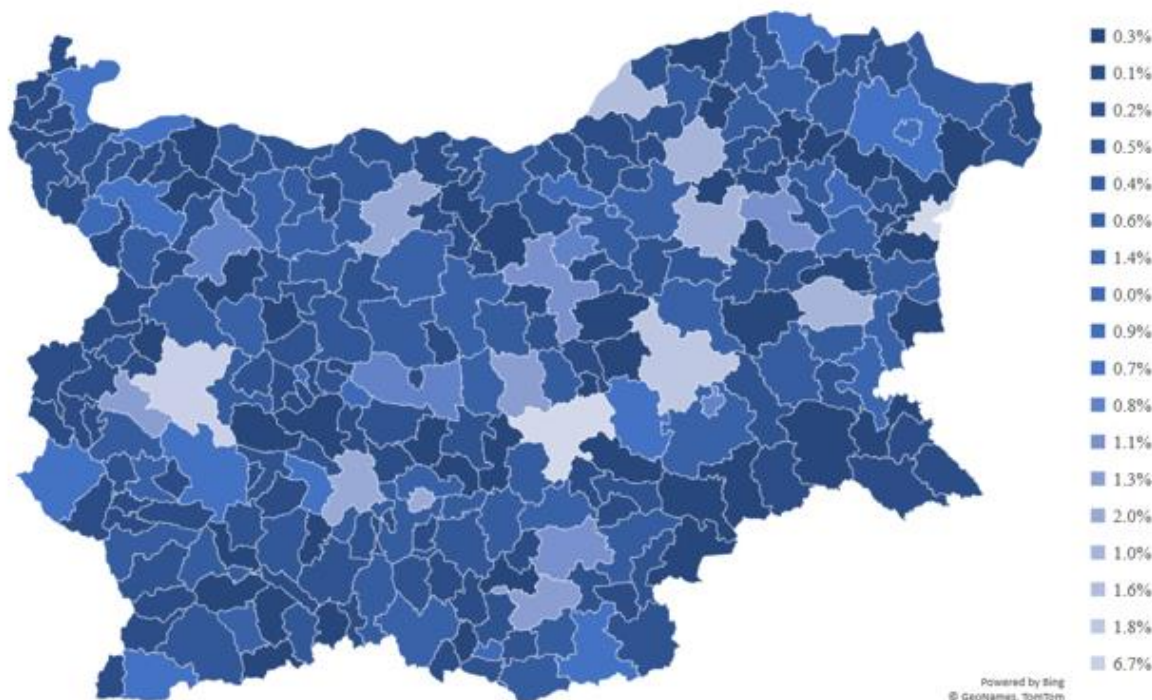
Деца от 243 общини са се включили в дейности по проект BG05M2OP001-3.005 – 004 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“, сравнението между профила на участващите в дейностите лица регистрирани в микро данните като представители на малцинства и разпределение на самоопределили се като малцинства (турци, роми и „друго“) жители на тези общини при преброяването от 2021 г. показва, че разпределението на участниците отговаря на разпределението на населението на тези общини по този показател. Сходни са данните и по показателя участници роми и жители на общините, които са се самоопределили като роми при преброяването през 2021 г. Това показва, че разпределението на участниците е адекватно на демографската структура на населението в тези общини. Максималните разлики не надвишават 3 процентни пункта.

От 34 общини има над 3-ма участника в процедури в рамките на подхода BOMP „Осигуряване на достъп до качествено образование в малките населени места и в трудно достъпните райони“. Това са единствените процедури, при които се наблюдават значителни измествания между дялът на участниците от малцинствата във всяка от участващите общини в рамките на тези процедури спрямо дела на ромското население и на населението от малцинствата в същите общини (по данни на НСИ). Това разминаване се дължи от една страна на включването на много разнородни по характер общини (например Кърджали, Хасково, които са големи общини, а броят на участниците от тях е непропорционален на населението им от малцинствата и от ромски етнически произход – т.е. техният дял е подценен), от друга страна, малки общини, с голям брой жители от малцинствата и роми също са имат непропорционално нисък брой участници (например Дулово). Едновременно с това се наблюдава и друг феномен, общини като Тунджа са включили участници, които са почти равни на броя ромско население и население от малцинствата в тази община, което ги прави една от най-представените общини (свръх представени) сред участниците в проектите по процедурите. Луковит също е с голям брой участници, който е непропорционален на населението от малцинствата и населението от ромски произход в общината. Тези отклонения разбира се имат и

своите обяснения, доколкото подхода ВОМР „Осигуряване на достъп до качествено образование в малките населени места и в трудно достъпните райони“ е базиран на подаване на проектни предложения в процедури за подбор, броят участници зависи в много голяма степен от активността на местите заинтересовани страни. Т.е. доколкото при МИГ териториалният обхват зависи от активността на заинтересованите страни както при стратегическото планиране, така и при кандидатстването, по-скоро би трябвало да приемем това отклонение като естествен резултат от спецификите на процедурите в рамките на подхода ВОМР „Осигуряване на достъп до качествено образование в малките населени места и в трудно достъпните райони“. Още повече, че общия брой участници е относително малък – малко над 8300 лица.

На база на тези изчисления, направени за посочените процедури в обхвата на настоящата оценка може да се обобщи, че като цяло разликите, доколкото ги има, са пренебрежимо малки (под 5 процентни пункта), което показва, че териториалното разпределение на дейностите в рамките на отделните проекти и процедури е напълно адекватно на демографската структура на населението в страната – на ниво община, област и район от ниво NUTS 2. Изключение прави подхода ВОМР „Осигуряване на достъп до качествено образование в малките населени места и в трудно достъпните райони“, но самият механизъм на изпълнение на процедурите и малкият им обхват (като брой общини и брой лица) са предпоставка за изкривявания спрямо населението и демографската структура на тези общини.

Фигура 37 Училища, които участват в оценяваните процедури

Съвкупно, оценяваните процедури покриват изцяло територията на страната и отговарят на демографската структура на населението, в това число и на структурата на представителите на уязвими групи, етнически малцинства, в това число и ромите в териториален план.

Съвкупно, оценяваните процедури покриват територията на страната, като териториалното разпределение на включените в операциите деца, ученици и родители от уязвими групи в т.ч. роми съответства на демографската структура на населението – на ниво община, област и район от ниво NUTS 2. Изключение прави подхода ВОМР „Осигуряване на достъп до качествено образование в малките населени места и в трудно достъпните райони“, но самият механизъм на изпълнение на проектите и малкият им обхват (като брой общини и брой лица) са предпоставка за изкривявания спрямо населението и демографската структура на включените общини.

4.1.4. Подходящо ли се осъществява координацията на ниво процедури и проекти с общинските планове за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства?

При отговора на този въпрос и извършен анализ на следните процедури: BG05M9OP001 - 2.018 „Социално-икономическа интеграция на уязвими групи. Интегрирани мерки за подобряване достъпа до образование“ – Компонент 1, BG05M20P001 - 3.001 „Подкрепа за предучилищното възпитание и подготовка на деца в неравностойно положение“, BG05M20P001 - 3.002 „Образователна интеграция на учениците от етническите малцинства и/или търсеци или получили международна закрила“ и процедури по подхода ВОМР „Осигуряване на достъп до качествено образование в малките населени места и в трудно достъпните райони“.

Останалите процедури следват национални политики и/или закони и/или подзаконови нормативни актове с по-ниска степен на локализация на ниво община и при тях се очаква самите общински планове да са изработени в синхрон с тях.

В процедура BG05M9OP001-2.018 „Социално-икономическа интеграция на уязвими групи. интегрирани мерки за подобряване достъпа до образование“ – Компонент 1 допустими за участие са единствено общини /райони на общини/ с актуализирани общински планове за интеграция на ромите за периода 2015-2020 г., в съответствие с Националната стратегия на Република България за интегриране на ромите 2012-2020 г., които изрично са посочени като конкретни бенефициенти на помощта в Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси 2014-2020“ и в критериите за избор на операции по двете програми, одобрени от Комитетите за наблюдение, и които успешно са преминали предварителния подбор на концепции към ЦКЗ.

В рамките на процедура BG05M20P001-3.001 „Подкрепа за предучилищното възпитание и подготовка на деца в неравностойно положение“ и процедура BG05M20P001-3.002 „Образователна интеграция на учениците от етническите малцинства и/или търсеци или получили международна закрила“ са включени дейности по разработване и приемане на общински годишни планове за действие, в съответствие с областната стратегия за интегриране на ромите или общински програми за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства (дейността следва да бъде финансирана за сметка на съответната община). В допълнение, съгласно Националната

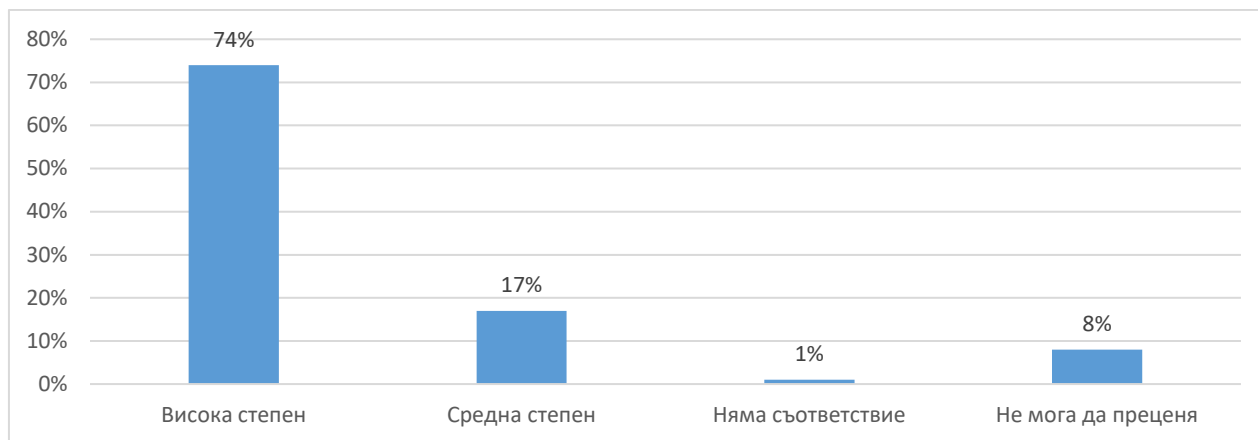
стратегия на Република България за интегриране на ромите 2012-2020, е заложено общината да има разработен и одобрен от общинския съвет план за действие по приоритетите от стратегията. Общината може да има и приета общинска програма за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства. В случай, че към момента на кандидатстване общината няма подобен документ е наложително изработването и приемането на един от тях. Съгласно изискванията на процедурата, един проект ще се счита за успешно изпълнен, само ако към датата на подаване на искането за окончателно плащане, освен постигнати индикатори по проекта е налице и постигнато съответствие на изпълнените дейности с (целите на) съответния годишен план или програма, за всяка година от изпълнението на проекта.

По подхода ВОМР, самите стратегии за местно развитиеследва да са в синхрон с общинските планове за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства. В допълнение в насоките за кандидатстване са посочени, като допустими и „други дейности, включени в общински програми със сходен характер“.

Предвидените за финансиране дейности по процедурите, които са включени в обхвата на настоящата оценка, и изпълнените в рамките на тези процедури проекти, отговарят на ключовите цели и приоритети на съществуващите общински планове за интеграция на ромите за периода 2015-2020 г. Те предвиждат множество интервенции, вкл. в следните няколко направления: Превенция на ранното отпадане от образование и обучение (дейности а идентифициране на учениците в риск от отпадане, индивидуална подкрепа, допълнителни обучения за преодоляване на пропуски при усвояването на учебното съдържание, допълнително обучение по учебни предмети за превенция на обучителни затруднения, занимания по интереси, реинтегриране в образователната система на младежи до 18г., отпаднали от училище и др.); Обучения на учителите и педагогическите специалисти за работа в мултикултурна среда; Работа с родители на деца и ученици от уязвими групи; Кариерно консултиране; Инициативи за преодоляване на негативните стереотипи; Инициативи за популяризиране на културната идентичност на етнически общности; и други.

Анкетно проучване сред бенефициенти по процедурите, които са включени в обхвата на настоящата оценка, проведено за целите на анализа, показва, че 74% от запитаните дават висока оценка за степента на съответствие на процедурата, по която изпълняват или са изпълнявали проект, с общинските планове за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства, а 17% я определят като средна. На практика делът на тези, които смятат, че няма съответствие е пренебрежимо нисък (едва 0,9%), а 8% се затрудняват да отговорят. Това показва, че като цяло, изпълняваните дейности и мерки съответстват на заложените в общинските планове за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства приоритети.

Фигура 38 Бихте ли споделили Вашата оценка за степента на съответствие на процедурата, по която изпълнявате/сте изпълнявали проект, с общинските планове за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства?

Източник: изследване сред бенефициенти по оценяваните процедури

Събраните данни дават основание да се заключи, че координацията на ниво оценявани процедури и проекти с общинските планове за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства се осъществява подходящо и заложените дейности съответстват на ключовите планирани интервенции на общинско ниво.

4.1.5. Какво е териториалното разпределение на образователните институции, осигурили подкрепяща среда на ниво община, област и район от ниво NUTS 2?

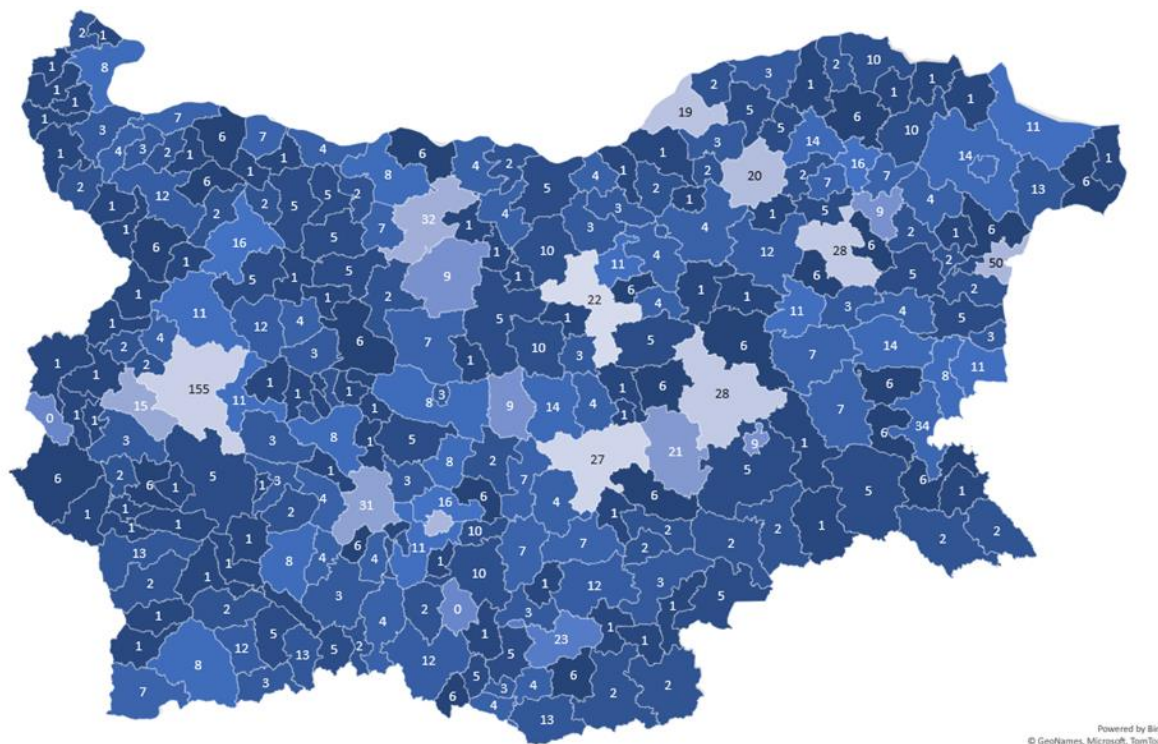
Отговорът на този оценителен въпрос е базиран на данни за образователните институции, участвали в проект „BG05M2OP001-3.005-004 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“, доколкото само по този проект са финансирани дейности за осигуряване на подкрепяща среда за ранна превенция на обучителни затруднения и дейности насочени към деца със специални образователни потребности (СОП) по ИП 9i. „Активно приобщаване, включително с оглед на насърчаване на равните възможности и активното участие, и по-добрата пригодност за заетост“.

Към момента на извършване на настоящата оценка не е отчетен отделно под-индикаторът по този проект свързан с ИП 9i „Детски градини, осигурили подкрепяща среда за ранна превенция на обучителни затруднения“ и поради тази причина не може да се анализира конкретно териториалното разпределение на образователните институции, осигурили подкрепяща среда на ниво община, област и район от ниво NUTS 2.

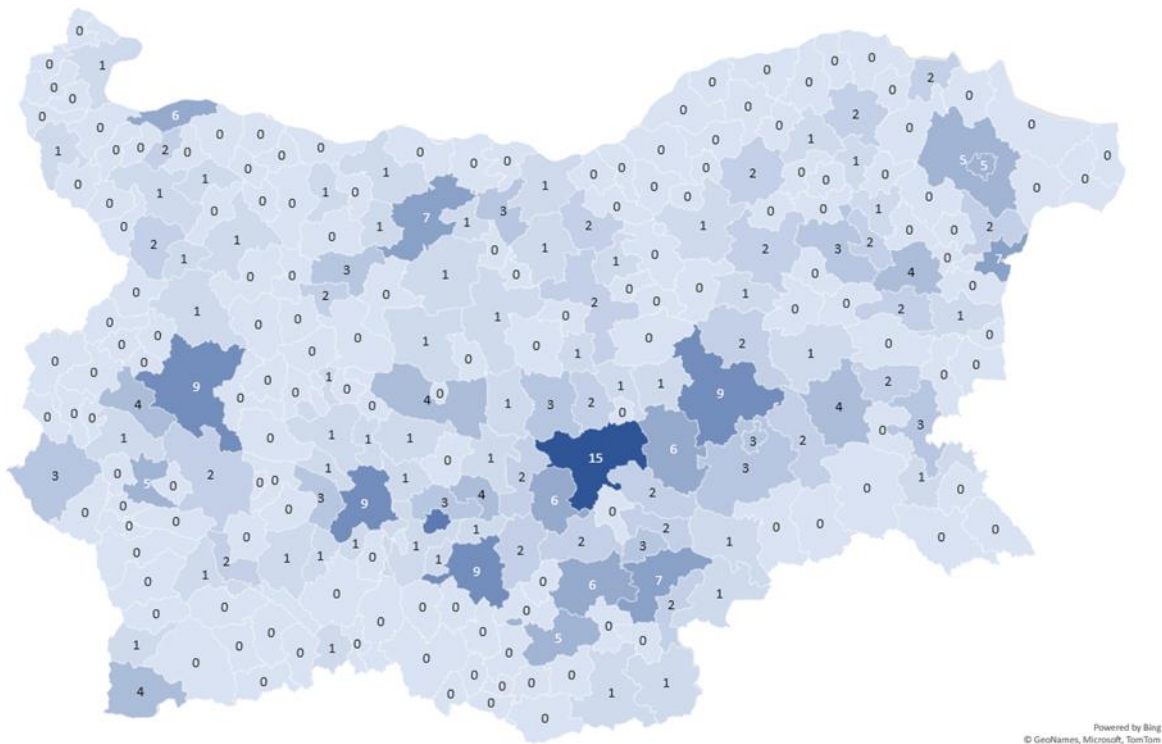
Ако обаче изходим от хипотезата, че всички детски градини включени в проекта, са получили възможност при необходимост да предоставят услуги за деца със СОП и са осигурили подкрепяща среда за ранна превенция на обучителни затруднения, извършения анализ на териториалното разпределение на образователните институции, които са участвали в дейностите за осигуряване на подкрепяща среда за включващо образование и ранна превенция на обучителни затруднения, изпълнявани в рамките на процедура BG05M2OP001-3.005-0004 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“ сочи национално покритие.

На следващите две карти е представено разпределението на участващите детски градини (в 263 общини) и предучилищни групи в училища –(в 110 общини), по проект BG05M2OP001-3.005-0004 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“, по общини.

Фигура 39 Детски градини, участващи в 3.005 по общини

Фигура 40 Училища, участващи в 3.005 по общини

Териториалното разпределение на образователните институции осигурили подкрепяща среда, ако изходим от хипотезата (предвид факта, че този под-индикатор към момента на оценката не е отчетен), че това се е случило във всички обхванати по проект BG05M2OP001-3.005-0004 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“ детски градини и предучилищни групи в училища, е на практика с национално покритие. Това показва максимално добро териториално разпределение на обхванатите институции.

4.2. Повишаване броя на успешно интегрираните чрез образователната система деца и ученици от маргинализирани общности, включително роми

4.2.1. Ефективни ли са дейностите в подкрепа на взаимодействие в мултикултурна образователна среда и между училищните дейности, с оглед интегрирането на учениците от маргинализирани групи, в т.ч. роми, в образователната система?

За отговора на този оценителен въпрос са анализирани данни свързани с изпълнението на процедури BG05M2OP001-2.011-001 „Подкрепа за успех“ (дейности, изпълнявани през 2021-2022 години), BG05M9OP001 - 2.018 „Социално-икономическа интеграция на уязвими групи. Интегрирани мерки за подобряване достъпа до образование“ – Компонент 1, BG05M2OP001 - 3.002 „Образователна интеграция на учениците от етническите малцинства и/или търсеци или получили международна закрила“ и процедури, изпълнявани в рамките на подхода BOMP „Осигуряване на достъп до качествено образование в малките населени места и в трудно достъпните райони“.

Чрез изследванията сред учители, които са в образователните институции, които са участвали в изпълнението на процедурите в обхвата на настоящата оценка е изследвана ефективността на изпълняваните дейности в подкрепа на взаимодействие в мултикултурна образователна среда и между училищните дейности, с оглед интегрирането на учениците от маргинализирани групи, в т.ч. роми, в образователната система.

Изпълнението на различните дейности варира, независимо, че в почти всички процедури, насочени към училищно образование, допустими са били всички дейности от тази група. Най-широко разпространени са дейностите, насочени към допълнителни обучения и допълнителни занимания, докато малко по-слабо разпространени са дейностите, насочени към работа с родителите и преодоляване на негативните стереотипи. Няма съществени разлики по схеми по отношение на степента на изпълнение на всяка от посочените дейности.

Изследване сред учителите показва, че най-ефективни дейности за подкрепа на взаимодействието в мултикултурна образователна среда са дейностите **„занимания по интереси“**, участието в **„междучилищни дейности за повишаване на мотивацията“**, **„назначаване на медиатори“**, **„осигуряването на психологическа подкрепа за децата“** и **„предоставяне на допълнително обучение по български език за децата и учениците, за които българският не е майчин“**. Участието в междучилищни дейности и психологическата подкрепа са оценявани изключително често като ефективни, но въпреки това дялът на изпълнявалите две дейности е малко под 70%. Тези данни показват, че е необходимо да бъдат развивани допълнителни дейности за междучилищни партньорства, които да бъдат основа за общуване на учениците, обмен на добри практики и разработване на съвместни проекти, тъй като те са оценени като много ефективни и тяхното продължаване и разпространение сред останалите 30%, които не са ги реализирали би имало положително въздействие. Психологичната подкрепа за деца от етнически малцинства, също е била осъществявана според 67,6% от учителите, като 89,9% от тях я определят като ефективна мярка за интегриране на ученици от уязвими групи. Предлагането на психологическа подкрепа в рамките на образователната система е предвидена в нормативната уредба и както показват резултатите от изследването, наличието на психолози, които да работят с децата и да повишават тяхната мотивация в партньорство с образователните медиатори би могло съществено да подобри интеграцията на деца и ученици от уязвими групи.

Фигура 41. Изпълнявани дейности в подкрепа на взаимодействие в мултикултурна образователна среда и между училищните дейности, с оглед интегрирането на учениците от маргинализирани групи, в т.ч. роми, в образователната система и оценка на тяхната ефективност

Източник: Данни от проучване сред учители в системата на училищното образование, основна група училища, участващи в процедурите

Предоставяне на допълнително обучение по български език за децата и учениците, за които българският език не е майчин, е било изпълнявано като дейност според 84% от учителите, като малко над 89% определят тази дейност като ефективна. Изпълнявалите дейности, насочени към съхраняване и развиване на културната идентичност на учениците от етническите малцинства и техните връстници в интеграционна мултикултурна образователна среда също относително категорично ги определят като ефективни (88%).

С високо ниво на ефективност са оценени и дейностите, насочени към работа с родителите на всички обучавани деца за разясняване на ползите от образователната интеграция и приемането на различието (80,2%) и работата с родители на деца от семейства, намиращи се в неравностойно положение, за повишаване на мотивацията им за записване на децата в училище (81%). Общо около 19-20% посочват, че дейностите за работа с родителите не са били ефективни. Тези мерки, от една страна, представляват по-голямо предизвикателство за училищните власти, а, от друга страна, е необходима по-продължителна работа за постигане на по-значими и устойчиви резултати. Резултатите също така показват, че е необходимо да се развие допълнително капацитет за работа с родителите от уязвими групи, като се подобри ефективността на този тип дейности и се дадат практически насоки как по-добре да се работи с родителите за участието им във възпитанието на децата, тяхната социализация и повишаване на мотивацията им за образование на децата им. **Работата с родителите все още е предизвикателство за педагозите и е необходимо допълнителни обучения за придобиване на умения за тези дейности, тъй като в повечето случаи те не се развиват в рамките на университетските курсове и базовата подготовка на педагозите за тяхното изпълнение е слаба. Част от тези дейности е важно да се изпълняват съвместно с медиаторите и други заинтересовани страни на местно ниво, за да има по-голяма синергия и повишаване на ефективността и резултатите от тях.**

Разликите в оценките на учителите за ефективността на всяка от дейностите в зависимост от участието им в различните процедури са минимални. Причината за това на първо място е, че много често училищата участват в повече от една процедура, поради което е трудно да се разграничи приноса на всяка от тях, а в същото време техните мнения се отнасят за ефективността на тази дейност, но не са обвързани с изпълнението ѝ в конкретна процедура. Доколкото има разлики, те рядко са повече от 5-6 процентни пункта, което на фона на високия дял учители, които оценяват отделните дейности като ефективни и при наличието на статистическа грешка в оценките, на практика показва по-скоро сходства в оценките на дейностите по схеми.

Фигура 42 Дейности, помогнали ефективно интегриране на учениците от уязвими групи по процедури:

Източник: Данни от проучване сред учители и други педагогически специалисти в системата на училищното образование, основна група училища, участващи в процедурите

Все пак, доколкото има някакви разлики и натрупвания, можем да отбележим, че учителите, които посочват, че тяхното училище е участвало в проекти по процедура BG05M20P001-3.002 „Образователна интеграция на учениците от етническите малцинства и/или търсеци или получили международна закрила“ по-често определят различните дейности като ефективни, например, те оценяват по-високо предоставянето на допълнително обучение по български език за децата и учениците, за които българският език не е майчин, като ефективна мярка. Сред тях е относително по-висок и дялът на учителите, които считат за ефективни допълнителните обучения като част от подкрепата за личностно развитие, както оценката за заниманията по интереси.

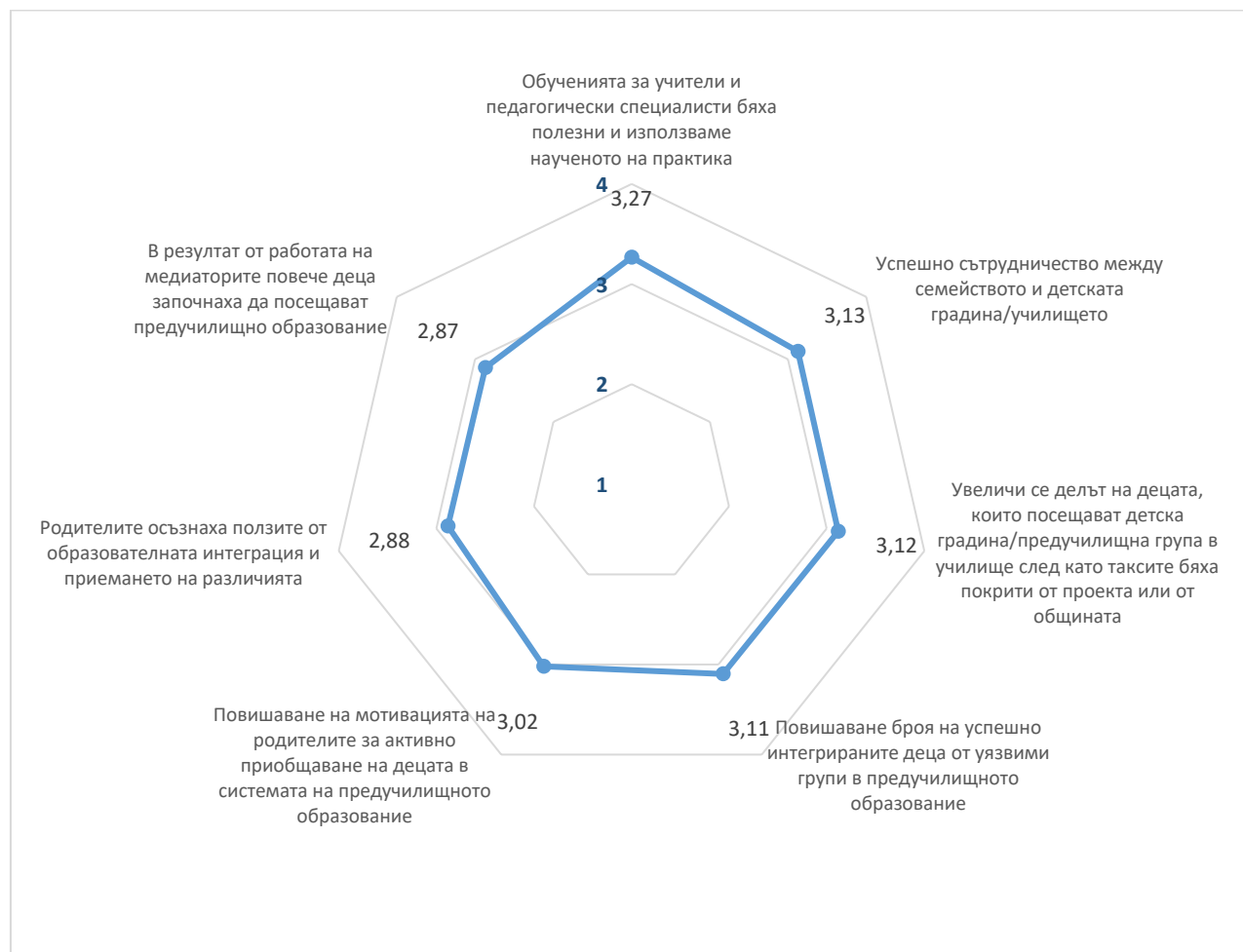
Осигуряването на психологическа подкрепа за деца от уязвими групи и предоставянето на допълнително обучение за деца, за които българският език не е майчин, също са били оценявани като ефективни в по-голяма степен от педагогически специалисти, които декларират, че тяхното училище е участвало в проекти по процедура BG05M20P001-3.002 „Образователна интеграция на учениците от етническите малцинства и/или търсеци или получили международна закрила“.

Мерките за създаване на мотивираща среда за учениците, чрез работа в междуучилищни дейности и въвличане на родителите в приобщаването на децата им към образователната система са оценени положително от преподавателите. Резултатите от проведеното изследване показват, че междуучилищните дейности са оценени в преобладаващата част от случаите като допринасящи по-скоро във висока и в много висока степен за създаване на мотивираща и позитивна среда чрез междуучилищни дейности и инициативи (средна оценка 3,11 по скала от 1 до 4, където 1 е „в много ниска степен“, а 4 – „в много висока степен“).

Аналогично, данните получени от специалисти, работещи в училища и детските градини в страната оценяват високо ефективността от предоставяне на допълнителни занимания с деца, за които българският език не е майчин. Със средна оценка от 3,27 (по скала от 1 до 4, където 1 е „в много ниска степен“, а 4 – „в много висока степен“) преподавателите посочват, че допълнителните обучения за овладяване на официалния език, преди постъпване в първи клас, са допринесли за реализирането на цел „Достъп до образование“. Овладяването на български език има съществена роля за интеграция на учениците в образователната система и се явява един от силните фактори за превенция на отпадането и преодоляване на бариерите пред ученето. Предлагащото на последваща подкрепа за интеграция без да са преодолените дефицитите в знанията по български език губи своята ефективност, което ясно потвърждава нуждата от насочване на мерки към навременно адресиране на проблема с владеенето на български език, преди постъпване в първи клас. По този начин образователният процес е подсилен, а учениците са в по-голяма степен интегрирани в училищното образование.

В резултат от изпълнението на дейностите в детски градини за подобряването на взаимодействието с родители и други заинтересовани страни най-често са били провеждани обучения за учители и педагогически специалисти. Тези дейности са оценени като полезни и педагогическите специалисти посочват, че са използвали наученото на практика (средна оценка 3,27). Често са били изпълнявани и дейности, свързани с обезпечаването на успешно сътрудничество между семейството и детската градина/училището и този тип дейности, също получават висока оценка (средна оценка 3,13). При относително голяма част от детските градини се е увеличил дялът на децата, които посещават детска градина/предучилищна група в училище, след като таксите са били покрити от проекта или от общината (средна оценка 3,12) и се е повишил броят на успешно интегрираните деца от уязвими групи в предучилищното образование (средна оценка 3,11). Тези детски градини най-често се намират в малките градове и села в страната.

Фигура 43. Кои от следните постигнахте в резултат от изпълнението на проектите – направление «Взаимодействие с родителите и други заинтересовани страни»

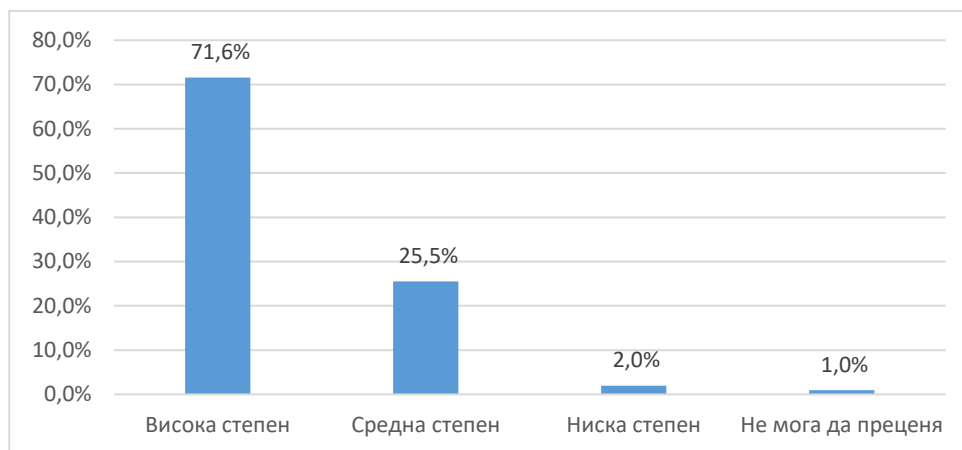

Източник: Данни от проучване сред педагогически специалисти в детски градини/училища, участващи в процедурите

Бенефициентите по проекти, изпълнявани в рамките на оценяваните процедури оценяват с висока степен въздействието на дейностите по проекта в подкрепа на взаимодействието в мултикултурна образователна среда (71,6%) и на междуучилищните дейности за интегрирането на учениците от маргинализирани групи, в т.ч. роми, в образователната система (66%). Съответно 24,3%-25,5% смятат, че въздействието на дейностите по проекта в подкрепа на взаимодействието в мултикултурна образователна среда и междуучилищните дейности е било в „средна степен“, а едва между 2% и 3,9% смятат, че дейностите по проекта са имали ниска степен на въздействие.

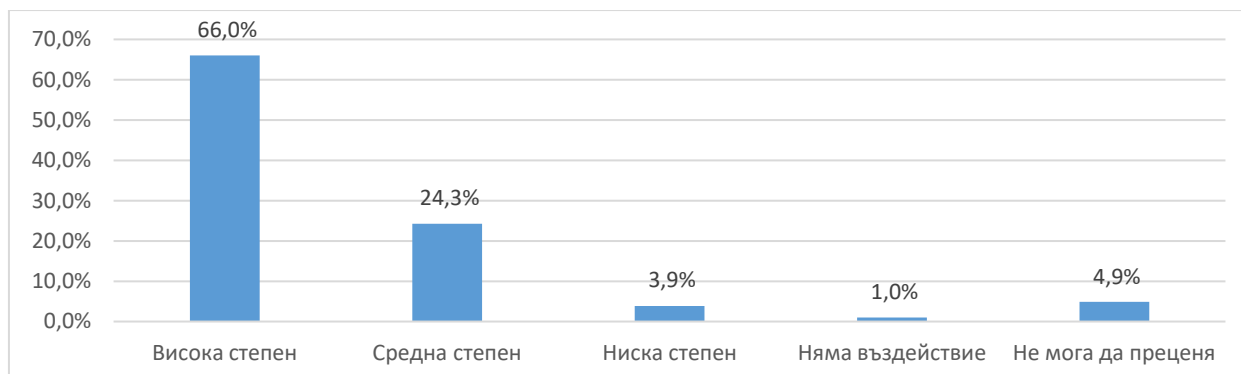
Макар междуучилищните дейности за интегрирането на учениците от маргинализирани групи, в т.ч. роми, в образователната система да се считат относително по-често за ниско ефективни – делът на преподаватели споделили това мнение остава нисък – 3,9%.

Фигура 44 Бихте ли споделили Вашата оценка за степента на въздействие на дейностите по проекта в подкрепа на взаимодействието в мултикултурна образователна среда?

Източник: изследване сред бенефициенти по проекти, в рамките на приоритетна ос 3 „Образователна среда за активно социално приобщаване“ на Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014 – 2020“

Фигура 45 Бихте ли споделили Вашата оценка за степента на въздействие на дейностите по проекта в подкрепа на между училищните дейности за интегрирането на учениците от маргинализирани групи, в т.ч. роми, в образователната система?

Източник: изследване сред бенефициенти по проекти, в рамките на приоритетна ос 3 „Образователна среда за активно социално приобщаване“ на Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014 – 2020“

Изпълняваните дейности в подкрепа на взаимодействие в мултикултурна образователна среда и между училищните дейности, с оглед интегрирането на учениците от маргинализирани групи, в т.ч. роми, в образователната система са оценени от педагогическите специалисти и бенефициентите във висока степен като ефективни.

Дейностите за подкрепа на взаимодействие в мултикултурна образователна среда и междуучилищните дейности, с оглед интегрирането на учениците от маргинализирани групи, в т.ч. роми, в образователната система са допринесли до голяма степен за създаване на мотивираща и позитивна среда за популяризиране на постиженията, компетентностите и творческите резултати на учениците, съгласно мнението на педагогическите специалисти.

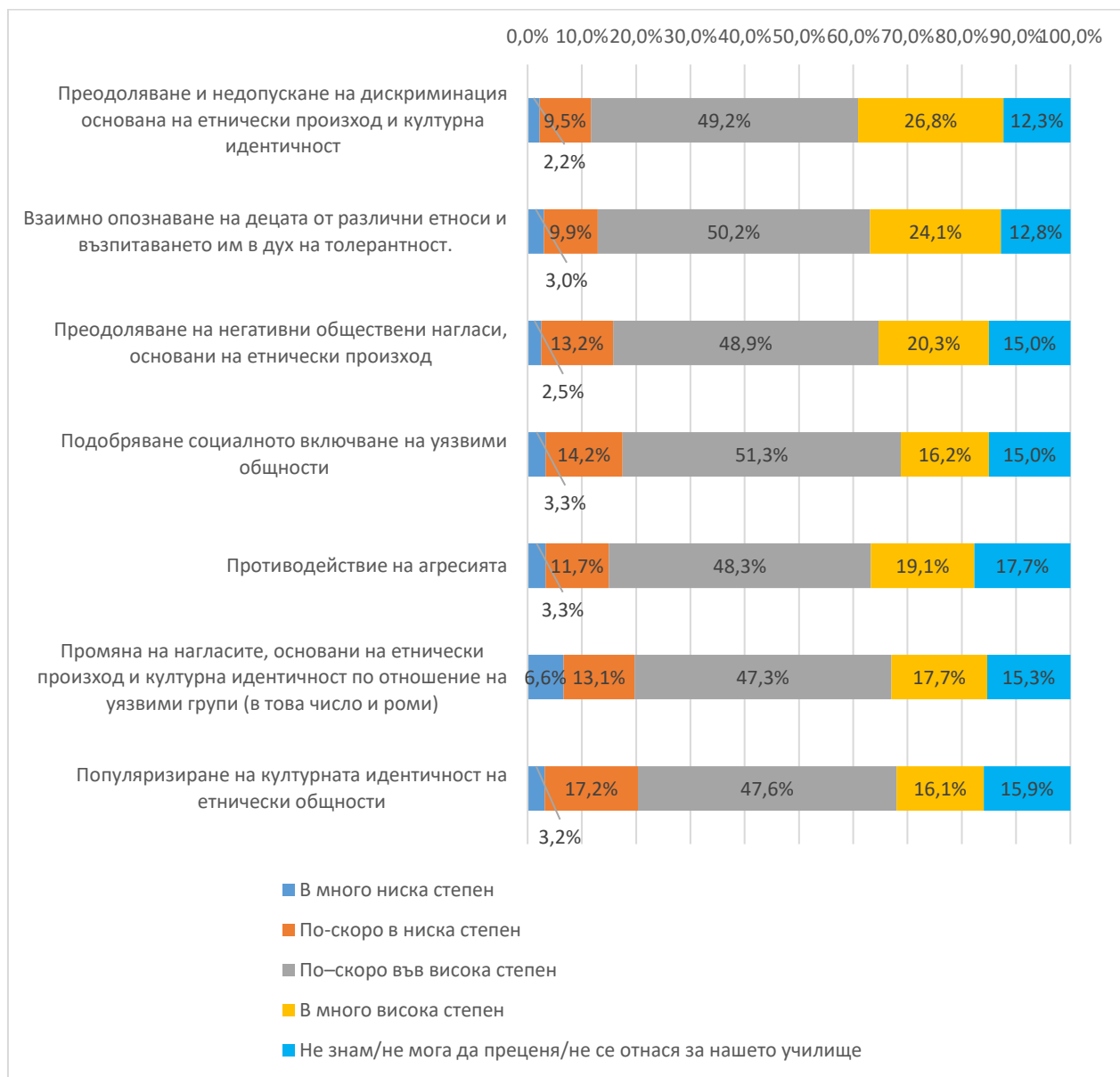
4.2.2. Променят ли се нагласите, основани на етнически произход и културна идентичност по отношение на маргинализирани групи (в т.ч. роми) в подкрепените образователни институции спрямо тези, които не са били включени в операции по ПОЗ?

За целите на отговора на настоящия оценителен въпрос е извършено проучване сред основна група учители в училища, участващи в процедури по ПОЗ на ОП НОИР, контролна група учители от сходни по профил училища, които не са участвали в процедури, основна група родители на деца от училища, участвали в процедурите, контролна група родители на деца от сходни по профил училища, които не са участвали в процедурите и педагогически специалисти в детски градини и предучилищно образование, участвали в процедури по ПОЗ на ОП НОИР. При анализа са използвани данни свързани със следните процедури: BG05M2OP001-2.011-0001 „Подкрепа за успех“ (дейности, изпълнявани през 2021-2022 години), BG05M9OP001-2.018 „Социално-икономическа интеграция на уязвими групи. Интегрирани мерки за подобряване достъпа до образование“, BG05M2OP001-3.002 „Образователна интеграция на учениците от етническите малцинства и/или търсещи или получили международна закрила“, BG05M2OP001-3.001 „Подкрепа за предучилищното възпитание и подготовка на деца в неравностойно положение“, BG05M2OP001-3.005 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“ и процедури по подхода BOMP.

Мнение на педагогическите специалисти

Общо 65% от интервюираните **учители от основната група** свързват дейностите, изпълнявани по проектите с промяна на нагласите, основани на етнически произход и културна идентичност по отношение на уязвими групи (в това число и роми), 67,5% смятат, че изпълняваните проекти са допринесли за подобряване на социалното включване на уязвимите общности, а 69,2% смятат, че дейностите, изпълнявани по проектите в рамките на ПОЗ на ОП НОИР са допринесли за преодоляване на негативни обществени нагласи, основани на етнически произход. Най-голям дял от учителите се обединяват около мнението, че изпълняваните проекти са допринесли за преодоляване и недопускане на дискриминация основана на етнически произход и културна идентичност (76%) и взаимно опознаване на децата от различни етноси и възпитаването им в дух на толерантност (74,3%).

Фигура 46. Кои от следните постигнахте в резултат от изпълнението на проектите – направление „Толерантност и преодоляване на дискриминацията“

Източник: Изследване сред учители от основна група училища, участващи в процедурите

Фигура 47 Сравнение между мнението на учителите от основна и контролна група училища относно промените на нагласите, основани на етнически произход и културна идентичност по отношение на маргинализирани групи (в т.ч. роми)

Източник: Изследване сред учители от основна и контролна група училища

**Използвани са средни оценки по скала от 1 до 4, където 1 е "В много ниска степен", а 4 "В много висока степен"

Изследването сред учители от основната и контролна група училища показва, че няма съществена разлика между двете групи по отношение на оценките им за нагласите, основани на етнически произход и културна идентичност по отношение на уязвимите групи (в т.ч. роми). Това показва, че въпреки, че не са били включени в проекти по оценяваните процедури, училищата от контролната група оценяват по сходен начин постиженията по отношение на промяна на нагласи, основани на етнически произход и културна идентичност на уязвимите групи (в т.ч. роми). Тези резултати могат да се дължат както на общите политики за равенство и недискриминация, така и на други, изпълнявани проекти в рамките на образователната система.

Мнението на учителите според участието им в проекти от различните процедури не се различава съществено. Все пак можем да открием няколко по-значими разлики:

- Противодействие на агресията са постигнали в най-голяма степен училищата, участващи в процедура BG05M9OP001 - 2.018 „Социално-икономическа интеграция на уязвими групи. Интегрирани мерки за подобряване достъпа до образование“ – Компонент 1.
- Взаимно опознаване на децата от различни етноси и възпитаването им в дух на толерантност е било постигнато в най-голяма степен в процедура BG05M20P001 - 3.002 „Образователна интеграция на учениците от етническите малцинства и/или търсеци или получили международна закрила“ и процедура BG05M9OP001 - 2.018 „Социално-икономическа интеграция на уязвими групи. Интегрирани мерки за подобряване достъпа до образование“ – Компонент 1.
- Преодоляване на негативни обществени нагласи, основани на етнически произход постига най-висок резултат в училищата, участвали в процедура BG05M20P001 - 3.002 „Образователна интеграция на учениците от етническите малцинства и/или търсеци или получили международна закрила“.
- Училищата, които участват в подхода BOMP в най-голяма степен свидетелстват за постижения в преодоляване и недопускане на дискриминация основана на етнически произход и културна идентичност.

Таблица 41 До каква степен смятате, че дейностите, извършени от Вашето училище, финансирани по ОП НОИР, са допринесли за реализирането на някоя от следните цели? (Използвани са средни оценки по скала от 1 до 4, където 1 е "В много ниска степен", а 4 "В много висока степен")

Дейности, финансирани по ОП НОИР	2.011	2.018	3.002	BOMP
Промяна на нагласите, основани на етнически произход и културна идентичност по отношение на уязвими групи (в това число и роми)	2,89	3,01	3,01	2,93
Противодействие на агресията	3,00	3,07	3,04	2,98
Популяризиране на културната идентичност на етнически общности	2,91	3,02	3,00	2,95
Подобряване социалното включване на уязвими общности	2,95	3,02	3,02	3,01
Взаимно опознаване на децата от различни етноси и възпитаването им в дух на толерантност.	3,10	3,15	3,21	3,17
Преодоляване на негативни обществени нагласи, основани на етнически произход	3,03	3,07	3,14	3,06
Преодоляване и недопускане на дискриминация основана на етнически произход и културна идентичност	3,16	3,16	3,18	3,21

Източник: Изследване сред учители от основна група училища, участващи в процедурите

Таблица 42 До каква степен смятате, че дейностите, извършени от Вашето училище, финансирани по ОП НОИР, са допринесли за реализирането на някоя от следните цели?

Дейности, финансирани по ОП НОИР	Степен	2.011	2.018	3.002	ВОМР
		Col %	Col %	Col %	Col %
Промяна на нагласите, основани на етнически произход и културна идентичност по отношение на уязвими групи (в това число и роми)	В много ниска степен	7,9%	5,3%	4,5%	9,5%
	По-скоро в ниска степен	15,8%	14,0%	17,1%	13,5%
	По-скоро във висока степен	55,6%	55,0%	51,8%	51,6%
	В много висока степен	20,7%	25,7%	26,6%	25,4%
Противодействие на агресията	В много ниска степен	4,0%	3,1%	2,0%	7,4%
	По-скоро в ниска степен	15,0%	11,1%	17,7%	13,1%
	По-скоро във висока степен	57,6%	61,7%	54,5%	53,3%
	В много висока степен	23,3%	24,1%	25,8%	26,2%
Популяризиране на културната идентичност на етнически общности	В много ниска степен	3,8%	2,3%	2,4%	6,6%
	По-скоро в ниска степен	21,5%	12,9%	20,9%	16,5%
	По-скоро във висока степен	55,2%	65,5%	51,5%	52,1%
	В много висока степен	19,6%	19,3%	25,2%	24,8%
Подобряване социалното включване на уязвими общности	В много ниска степен	4,1%	1,8%	2,4%	5,4%
	По-скоро в ниска степен	16,7%	14,7%	19,2%	14,7%
	По-скоро във висока степен	59,5%	63,5%	52,4%	53,5%
	В много висока степен	19,6%	20,0%	26,0%	26,4%
Взаимно опознаване на децата от различни етноси и възпитаването им в дух на толерантност.	В много ниска степен	3,4%	3,6%	1,4%	3,8%
	По-скоро в ниска степен	11,8%	8,3%	11,7%	9,2%
	По-скоро във висока степен	56,5%	57,4%	50,9%	53,4%
	В много висока степен	28,3%	30,8%	36,0%	33,6%
Преодоляване на негативни обществени нагласи, основани на етнически произход	В много ниска степен	2,9%	2,9%	1,0%	3,1%
	По-скоро в ниска степен	15,9%	11,0%	16,2%	17,3%
	По-скоро във висока степен	56,3%	62,4%	51,0%	50,4%

	В много висока степен	24,8%	23,7%	31,9%	29,1%
Преодоляване и недопускане на дискриминация основана на етнически произход и културна идентичност	В много ниска степен	2,4%	2,9%	1,4%	3,8%
	По-скоро в ниска степен	10,8%	7,6%	12,4%	10,8%
	По-скоро във висока степен	55,5%	59,6%	52,9%	46,2%
	В много висока степен	31,3%	29,8%	33,3%	39,2%

Източник: Изследване сред учители от основна група училища, участващи в процедурите

Дейностите, насочени към съхраняване и развиване на културната идентичност на ученици от етнически малцинства и техни връстници в интеграционна мултикултурна образователна среда са оказали положителен ефект за ефективното интегриране на ученици от уязвими групи (в т.ч. роми). Това мнение споделят около 60% от интервюираните учители. Такъв тип дейности са били изпълнявани, но не са постигнали ефект според едва 9% от участвалите в изследването учители. Сред приблизително една трета от учителите, взели участие в проучването, посочват, че такъв тип дейности не са изпълнявани. Т.е., там, където дейността е изпълнявана тя постига ефективност според около 87% от учителите.

Най-високо въздействие по отношение на дейности, насочени към съхраняване и развиване на културната идентичност на ученици от етническите малцинства и техните връстници в интеграционна мултикултурна образователна среда, е регистрирана сред училища, които са изпълнявали дейности по финансирани по ОП НОИР проекти: BG05M9OP001-2.018 „Социално-икономическа интеграция на уязвими групи. интегрирани мерки за подобряване достъпа до образование“ (90,1%) и BG05M20P001-3.002 „Образователна интеграция на учениците от етническите малцинства и/или търсеци или получили международна закрила“ (89,9%). Ефективност по дейността се отчита сред 87,2% от училищата, които са изпълнявали дейности по проект BG05M20P001-2.011-0001 „Подкрепа за успех“, както и сред почти 86% от училищата, които са изпълнявали дейности по подхода BOMP „Осигуряване на достъп до качествено образование в малките населени места и в трудно достъпните райони“. До голяма степен обаче, въпреки тези малки различия можем да кажем, че и четирите процедури постигат сравнително сходни високи резултати в това направление.

Дейностите по преодоляване на негативни стереотипи, основани на етнически произход и културна идентичност сред педагогически специалисти, са оказали положително въздействие за ефективно интегриране на ученици от уязвими групи (в т.ч. роми) според около 87% от учителите, които са изпълнявали такъв тип дейности и са ги оценили като ефективни. Дейността е била изпълнявана, но не е постигнала ефект според едва 13% от учителите.

Най-голямо въздействие по отношение на дейностите, насочени към преодоляване на негативни стереотипи, основани на етнически произход и културна идентичност според педагогическите специалисти са налице при училищата, които са изпълнявали дейности по финансирани по ОП НОИР проекти BG05M20P001-3.002 „Образователна интеграция на учениците от етническите малцинства и/или търсеци или получили международна закрила“ (89,6%) и подхода BOMP „Осигуряване на достъп до качествено образование в малките населени места и в трудно достъпните райони“ (87,8%). Около средното ниво на въздействие на дейността са училища, които са изпълнявали дейности по проект BG05M20P001-2.011-0001 „Подкрепа за успех“ (86,1%) и BG05M9OP001-2.018 „Социално-икономическа интеграция на уязвими групи. интегрирани мерки за подобряване достъпа до образование“ (86,1%). Отново резултатите показват по-скоро сходни високи оценки от изпълнението на процедурите.

Мнение на учителите в детски градини и подготвителни групи в училища

Според данните от изследване, проведено сред педагогически специалисти в детски градини и предучилищни групи в училища, участвали в процедури BG05M9OP001-2.018 „Социално-икономическа интеграция на уязвими групи. интегрирани мерки за подобряване достъпа до образование“, BG05M20P001-3.001 „Подкрепа за предучилищното възпитание и подготовка на деца в неравностойно положение“, BG05M20P001-3.005 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“ и подход BOMP „Осигуряване на достъп до качествено образование в малките населени места и в трудно достъпните райони“, в резултат от изпълнението на дейности по проектите са били успешно реализирани редица стъпки по отношение насърчаването на толерантност и преодоляването на дискриминация в детските градини и в училищата.

Открояват се следните постижения, реализирани в резултат от изпълнението на дейностите по проектите:

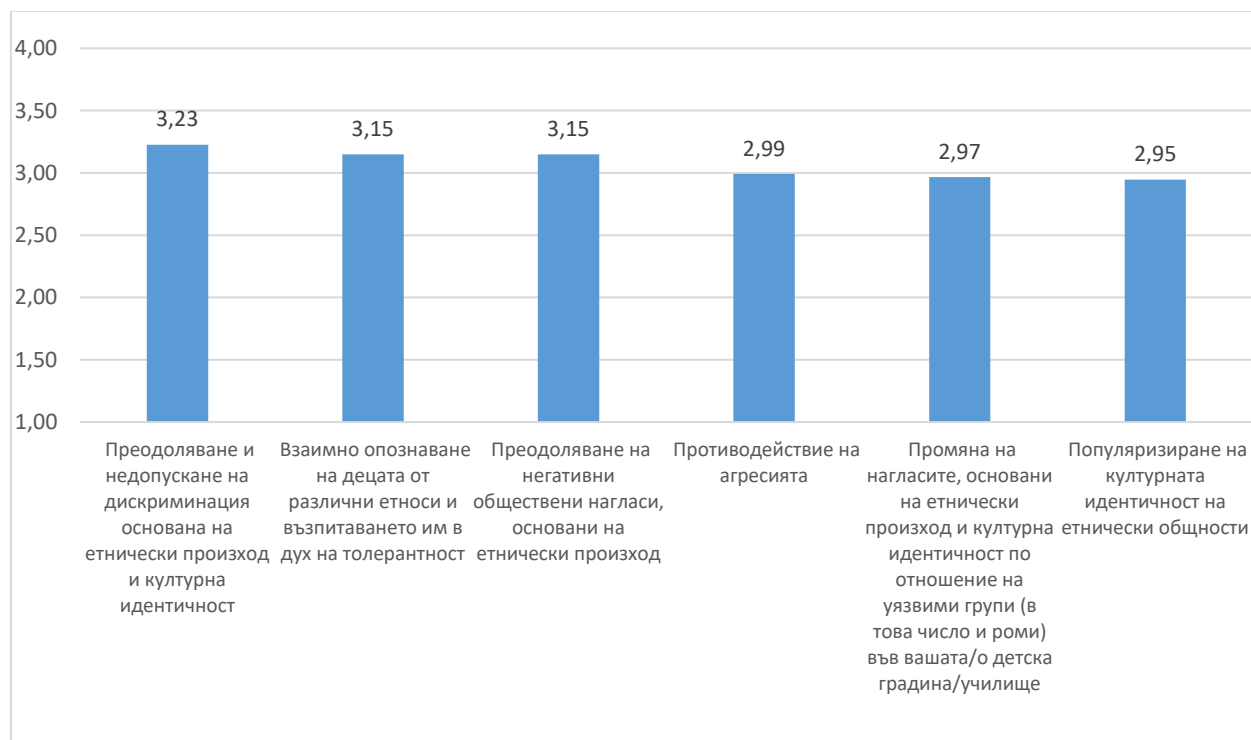
- Преодоляване и недопускане на дискриминация на основа етнически произход и културна идентичност (24,3% оценка „в много висока степен“; 73,7% кумулативен дял „в много висока“ и „по-скоро във висока степен“);
- Взаимно опознаване на деца от различни етноси и възпитаването им в дух на толерантност (22% оценка „в много висока степен“; 71,2% кумулативен дял „в много висока“ и „по-скоро във висока степен“);
- Преодоляване на негативни обществени нагласи, основани на етнически произход (21,5% оценка „в много висока степен“; 69,8% кумулативен дял „в много висока“ и „по-скоро във висока степен“);
- Промяна на нагласи, основани на етнически произход и културна идентичност по отношение на уязвими групи (в това число и роми) в детската градина/училището (15% оценка „в много висока степен“; 65,3% кумулативен дял „в много висока“ и „по-скоро във висока степен“).

С най-ниски утвърдителни оценки по отношение успешното им осъществяване са популяризирането на културната идентичност на етнически общности и противодействието на агресията:

- Популяризиране на културната идентичност на етнически общности (12,5% оценка „в много висока степен“; 60,5% кумулативен дял „в много висока“ и „по-скоро във висока степен“);
- Противодействие на агресията (15,2% оценка „в много висока степен“; 45,1% кумулативен дял „в много висока“ и „по-скоро във висока степен“).

Мнението на педагогическите специалисти за постигнатите цели е умерено положително. Според тях те са изпълнени във висока степен (оценки между 2,95 и 3,23 по скала от 1 до 4, където 1 е в много ниска степен, а 4 – в много висока степен). Дейностите са успели в най-голяма степен да преодолеят или да не позволят проявите на дискриминация (3,23), допринесли са за взаимно опознаване на децата от различни етноси (3,15) и са спомогнали за преодоляване на негативните обществени нагласи, основани на етнически произход (3,15). Останалите цели, макар и малко по-назад, също получават високи оценки (около позицията „във висока степен“).

Фигура 48 Кои от следните неща се случиха във Вашето училище/детска градина в резултат от изпълнението на дейностите по проекта/проектите?

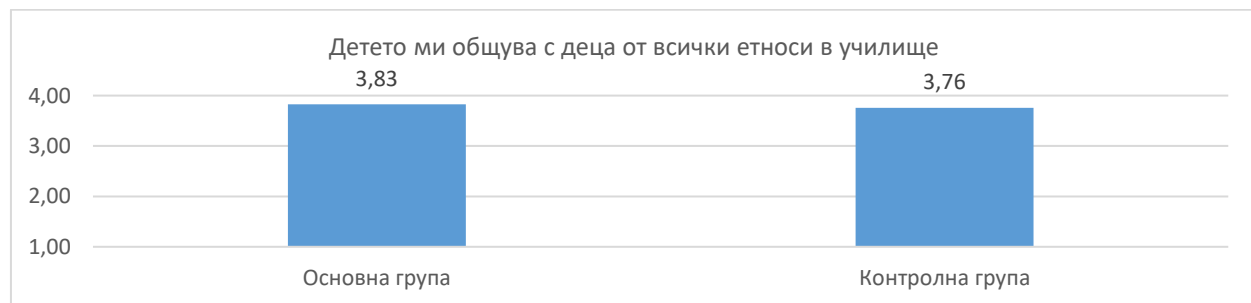
Източник: Изследване сред педагогически специалисти в детски градини и училища (предучилищно образование) от основна група, участващи в процедурите образователни институции

**Използвани са средни оценки по скала от 1 до 4, където 1 е "В много ниска степен", а 4 "В много висока степен"

Мнение на родителите

Мненията на родителите показват, че според тях децата им общуват със свои връстници от всички етноси. На това мнение са голям дял от интервюираните родители в основната група, а средната оценка е много близо до максимума на скалата (3,83). Оценката на родителите от контролната група училища са по-ниски (3,76).

Фигура 49 Общуване на деца със свои връстници от различни етноси

Източник: Изследване сред родители от основна група училища, участващи в процедурите и контролна група училища

**Използвана е скала от 1 до 4, където 1 е „в много ниска степен“, а 4 – „в много висока степен“*

Според данни от проучване, проведено **сред родители на деца от училища, които участват в процедурите**, на въпрос „В кои от следните дейности, организирани от училището на детето Ви, сте взели участие Вие или Вашето дете?“, в 13% от случаите родителите посочват, че училищата са организирани културни дейности и празници, посветени на културите на всички етнически малцинства. При приблизително 8% от случаите родителите посочват, че учителите са разговаряли с родители на всички ученици, за да им обяснят, че е важно да се разбират с хората от всички етноси.

Такъв тип дискусии са били провеждани също така и в училища, които не са участвали в процедурите, тъй като те са част от общите методи за образователна интеграция и прилагането им е честа практика и се използва и извън проекти по ОП НОИР.

В сравнение с родители на ученици, които учат в участвали в процедурите по ПОЗ училища, родителите на деца от училища, които не са участвали в процедурите по ПОЗ на ОП НОИР, по-рядко декларират, че е имало беседи между родители и учители на теми, посветени на толерантност и разбирателство между всички етноси.

Мнозинството родители на ученици от училища, участвали в дейности по финансиране по оценяваните процедури проекти, са категорични, че децата им общуват със свои връстници от всички етноси в училище. Най-висока категоричност се отчита сред родители на деца, в чиито семейства се говори основно на ромски език.

Не се регистрират значими разлики при сравнение на нагласите сред родители на деца в училищна възраст в участвали в проектите училища и сред контролна група родители на деца от училища, които не са участвали в процедурите. **Като цяло обаче делът на родителите, които считат, че децата им общуват със свои връстници от всички етноси в училище, е малко по-висок сред родители на деца от училища, които са участвали в процедурите, отколкото сред контролната група родители на деца от училища, които не са участвали в процедурите.**

Таблица 43 До каква степен следните твърдения се отнасят до Вас или до вашето дете: „Детето ми общува с деца от всички етноси в училище“

До каква степен следните твърдения се отнасят до Вас или до вашето дете: „Детето ми общува с деца от всички етноси в училище“	Изобщо не са съгласни	По-скоро не са съгласни	По-скоро са съгласни	Напълно съгласни	Не могат да преценят
Родители на деца в училищна възраст в участвали в процедурите училища (основна група)	0.2%	2.6%	10.3%	80.9%	6.1%
Контролна група родители на деца от училища, които не са участвали в процедурите (контролна група)	0.0%	2.4%	18.6%	76.3%	2.8%

Източник: Данни от проучване сред родители на деца в училищна възраст в участвали в проектите училища и сред контролна група родители на деца от училища, които не са участвали в процедурите

Сред училища, които не са участвали в дейности по проекти по оценяваните процедури, също се отчита висока степен на мотивация към преодоляване на негативни обществени нагласи, основани на етнически произход, както и към популяризиране на културната идентичност на етнически общности. Според данните от проучването, проведено сред контролна група учители в училища,

които не са участвали в процедури, приблизително около 80% през последните 7 години са успели да реализират дейности за насърчаване на толерантността и преодоляването на дискриминацията.

Данните от изследването сред родители на деца и ученици от уязвими групи и педагогически специалисти от участващите в оценяваните процедури училища и детски градини показват, че като цяло, изпълняваните дейности са успели в по-скоро висока или във висока степен да допринесат за промяна на нагласите, основани на етнически произход и културна идентичност по отношение на уязвимите групи (в това число и роми), което се е случило и в образователни институции, които не са участвали в тези операции. От това следва, че системата на предучилищното и училищното образование, успява да адресира по сходен начин идентифицираните проблеми, независимо от това дали съответната институция участва в проект по оценяваните процедури или не и да приложи свързаните национални и местни политики, алокирайки различни ресурси за постигане на сходни цели.

4.2.3. Променят ли се нагласите към образование на включените в операции родители на деца и ученици от маргинализирани групи в т.ч. роми, спрямо тези които не са били част от операциите?

Този въпрос до голяма степен се припокрива с въпрос 4.5.2 в частта: Влияние на процедурите върху отношението към образователния процес на децата и учениците от маргинализирани групи, в т.ч. роми.

Въпреки това, някои специфики са открити и в настоящия раздел.

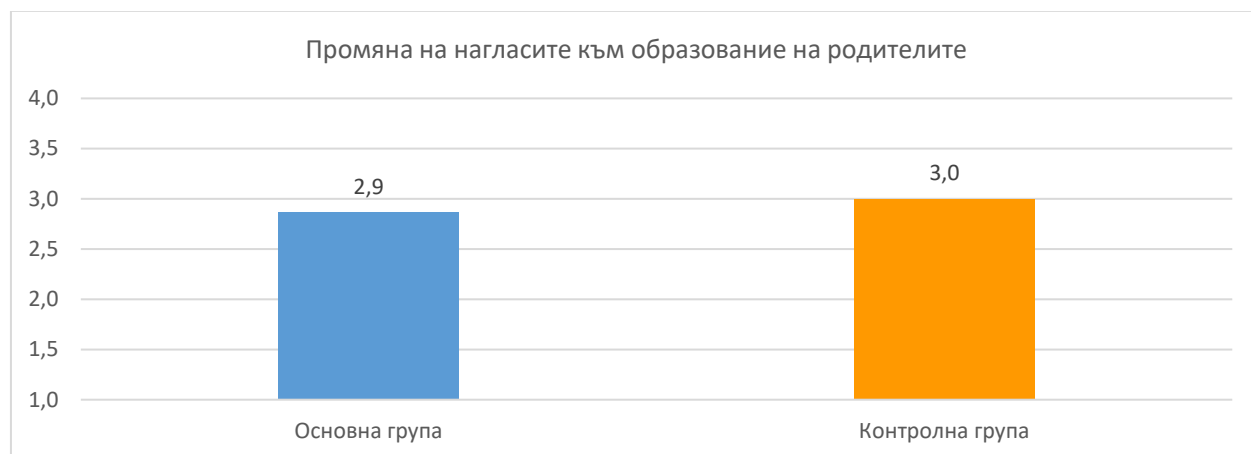
При анализа са използвани данни свързани със следните процедури: BG05M2OP001-2.011-0001 „Подкрепа за успех“ (дейности, изпълнявани през 2021-2022 години), BG05M9OP001-2.018 „Социално-икономическа интеграция на уязвими групи. Интегрирани мерки за подобряване достъпа до образование“, BG05M20P001-3.002 „Образователна интеграция на учениците от етническите малцинства и/или търсещи или получили международна закрила“, BG05M20P001-3.001 „Подкрепа за предучилищното възпитание и подготовка на деца в неравностойно положение“, BG05M2OP001-3.005 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“ и процедури по подхода ВОМР.

За целите на отговора на настоящия оценителен въпрос е извършено проучване сред основна група учители в училища, участващи в процедури по ПОЗ на ОП НОИР, контролна група учители от училища, които не са участвали в процедури, основна група родители на деца от училища, участвали в процедурите, контролна група родители на деца от училища, които не са участвали в процедурите и педагогически специалисти в детски градини и предучилищно образование, участвали в процедури по ПОЗ на Програмата. Проучването обхваща следните целеви групи и представя анализ на регистрираните резултати:

Училищно образование

Няма съществена разлика в мнението на учителите от основна и контролна група училища по отношение на промяната на нагласите към образование. И двете групи „в голяма степен“ смятат, че образованието е важно.

Фигура 50 Кои от следните неща се случиха във Вашето училище в резултат от изпълнението на дейностите по проекта/проектите?

Източник: Изследване сред учители от основна група училища, участващи в процедурите

*Използвана е скала от 1 до 4, където 1 е „в много ниска степен“, а 4 – „в много висока степен“

Не се наблюдават разлики в мнението на учителите в зависимост от това, в коя от процедурите участва училището. Учителите, които преподават на ученици от уязвимите групи в училища, които са участвали в проекта по процедура BG05M2OP001-2.011 „Подкрепа за успех“, посочват в по-малка степен промяна на нагласите на родителите. Причината за това е, че около 40% от училищата в този проект са училища с по-ниска концентрация на ученици от уязвими групи (Приложение № 2 към Заповед РД09-1396 от 09.07.2021 г.), поради което интензивността на промяната, респективно на оценките, е по-ниска.

Фигура 51 Кои от следните неща се случиха във Вашето училище в резултат от изпълнението на дейностите по проекта/проектите?

Източник: Изследване сред учители от основна група училища, участващи в процедурите

*Използвана е скала от 1 до 4, където 1 е „в много ниска степен“, а 4 – „в много висока степен“

Предучилищно образование

Педагогическите специалисти в детски градини също дават умерено високи оценки на промените, които наблюдават в нагласите на родителите. Те са концентрирани около 3 по скала от 1 до 4, където 1 е „в много ниска степен“, а 4 – „в много висока степен“. Това съответства на мнение „във висока степен“. Тези оценки показват, че педагогическите специалисти отчитат постигнатите промени в нагласите на родителите и смятат, че те влияят позитивно на приобщаването на децата в образователната система.

Фигура 52 Кои от следните неща се случиха във Вашето училище/детска градина в резултат от изпълнението на дейностите по проекта/проектите?

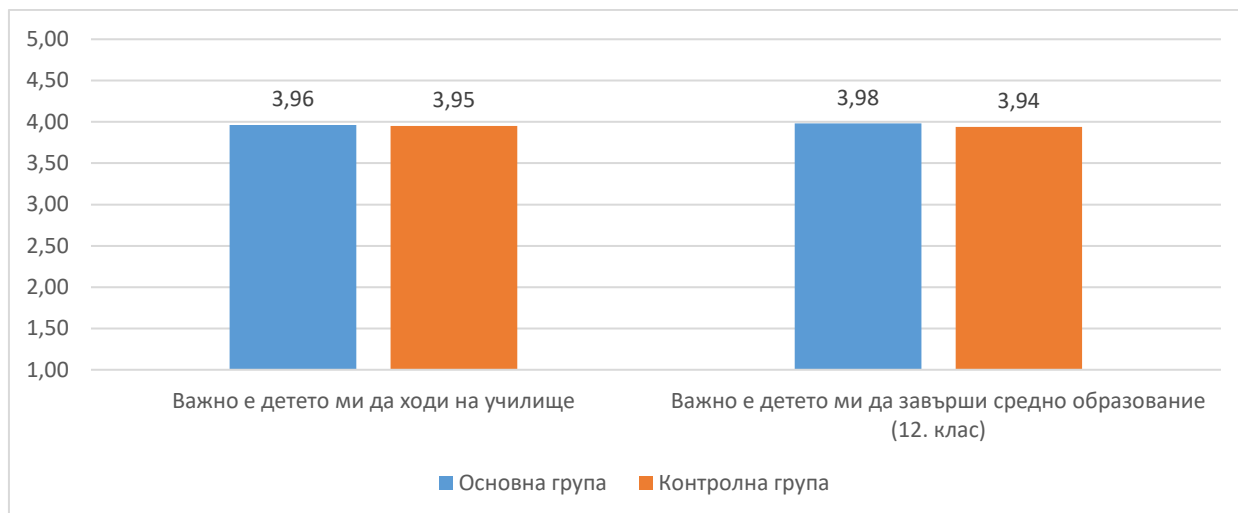
Източник: Изследване сред педагогически специалисти в детски градини и училища (предучилищно образование) от основна група, участващи в процедурите образователни институции

*Използвана е скала от 1 до 4, където 1 е „в много ниска степен“, а 4 – „в много висока степен“

Родители

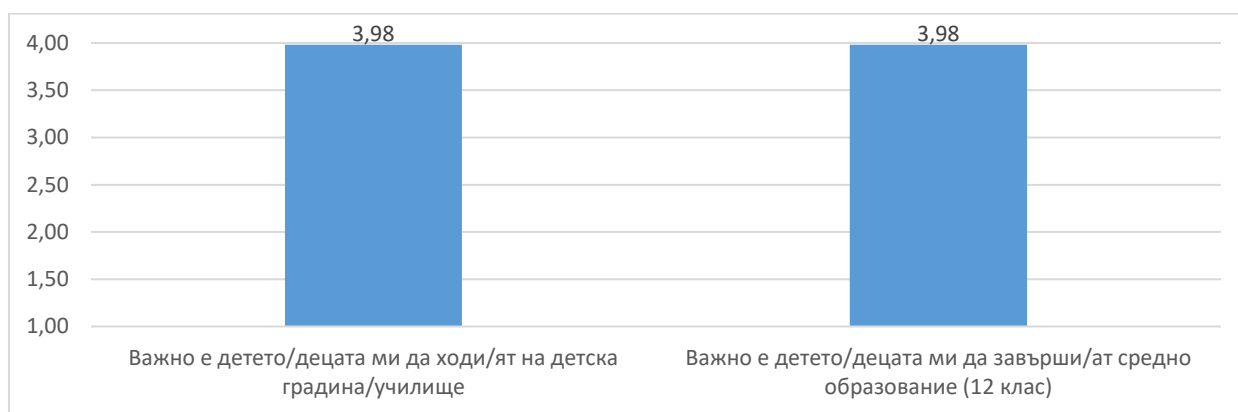
Разликите в мнението на родителите от основната и от контролната група училища са пренебрежимо малки и на практика нямат практическо отражение. И за двете групи е важно децата им да ходят на училище и да завършат средно образование. Сходни са мненията и сред родителите на деца в детски градини и предучилищни групи в училищата.

Фигура 53 До каква степен следните твърдения се отнасят до Вас:

Източник: Изследване сред родители от основна група училища, участващи в процедурите и контролна група училища

Фигура 54 До каква степен следните твърдения се отнасят до Вас:

Източник: Изследване сред родители в детски градини и училища (предучилищно образование) от основна група, участващи в процедурите образователни институции

Според данните от изследването, проведено сред родители на деца в училищна възраст, които учат в училища, **участващи в проекти по процедурите BG05M20P001 - 3.002, BG05M9OP001 - 2.018, BG05M2OP001-2.011 и процедурите по BOMP, всички родители са категорични, че за тях е най-важно децата им да завършат средно образование (XII клас), както и да ходят на училище.** Това са водещи приоритети за практически всеки родител, без значение от пол, възраст, етническа принадлежност, степен на завършено образование, професия или доходи.

Като цяло данните потвърждават, че усилията към повишаване мотивацията на родители, особено от маргинализирани групи, в т.ч. роми, за **активно приобщаване на децата им в образователната система дават резултат.** Същото важи и по отношение дейностите, насочени към **мотивиране и поощряване на положителни нагласи към образование** на включените в операции родители на деца и ученици от уязвими групи.

При съпоставка на данните между родители на ученици, учещи в училища, участвали в проекти по оценяваните процедури и контролна група родители на деца от училища, които не са участвали в процедурите, се установява следното:

- И за основната и за контролната група родители е важно детето да завърши средно образование (XII клас) и да ходи на училище;
- Сред родителите на ученици както в училища, участвали в оценяваните процедури, така и сред родители, чиито деца учат в училища, които не са участвали, е сходен делът на тези, които споделят мнението, че през последните години желанието на децата им да ходят на училище се е повишило.

Като цяло е видно, че регистрираните оценки са с изключително високи стойности, а разликите между оценките сред родители от училища, обхванати от оценяваните процедури и сред родители на ученици от училища, които не са участвали в процедурите, са пренебрежимо малки. Практически за всеки родител е важно детето да завърши средно образование (XII клас), да бъде мотивирано да се учи и да посещава училище. Това са фундаментални ценности за всеки родител и основни принципи в работата на всеки педагогически специалист, поради което не би било възможно да се открие осезаема разлика в резултат на въздействието на процедури по ПОЗ на ОП НОИР. Макар и да няма разлика между основна и контролна група, тези резултати показват, че в образователната система е настъпила трансформация и родителите от уязвими групи са станали по-мотивирани да изпращат своите деца на училище, макар и все още да не са успели в пълнота да постигнат резултати в редовната самоподготовка и чувствителното и трайно повишаване на образователните резултати.

Изпълняваните дейности допринасят във висока степен за повишаване на нагласите към важността на образованието за децата на родителите на включените в операции деца и ученици от маргинализирани групи и имат съществена роля за повишаване на мотивацията на самите деца и ученици да участват в образователния процес. Подобна висока степен на мотивация на родителите, децата и учениците да участват в образователния процес се наблюдава и при контролната група, тъй като сходни процеси протичат и в необхванатите училища, било поради изпълнение на други дейности, било поради възприемане и изпълнение на цялостната национална политика по обхващане на децата в училище и изпълнението на Механизма за съвместна работа на институциите по обхващане и включване в образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст.

4.2.4. Променя ли се отношението и нагласите към бъдеща реализация на пазара на труда на ученици от маргинализирани групи, обхванати от операциите по ПОЗ?

Този въпрос е разгледан в детайли в отговор на оценителен въпрос 4.5.2. (шеста, последна под-точка): „Влияние на процедурите върху отношението към професионална реализация на децата и учениците от маргинализирани групи, в т.ч. роми.“

Нагласите към професионална реализация на учениците от уязвими групи се променят в умерена степен по мнение на учителите в участващите в оценяваните процедури училища. По данни от изследването сред родителите – сред учениците е постигнато високо ниво на желание за

професионално развитие, след завършване на средно образование, както и твърдят във висока степен, че учениците са получили информация за това къде и как могат да работят, след като завършат средно образование.

Може да се твърди, че съгласно мнението на учителите в умерена степен, а съгласно мнението на родителите, във висока степен отношението към професионална реализация на учениците от уязвими групи уязвими групи, в т.ч. роми се е подобрило.

4.3. Повишаване квалификацията на преподавателите и педагогическите специалисти в системата на образованието за работа в мултикултурна среда

Отговорите на групата оценителни въпроси по 4.3 са базирани на изследване сред общо 794 педагогически и непедагогически специалисти, които са преминали обучения в рамките на оценяваната процедура за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ BG05M2OP001-3.017 „Повишаване на капацитета на педагогическите специалисти за работа в мултикултурна среда“, финансирана по ПОЗ на ОП НОИР.

Профилът на образователните институции, от които са включени представители в изследването е представен в таблицата по-долу.

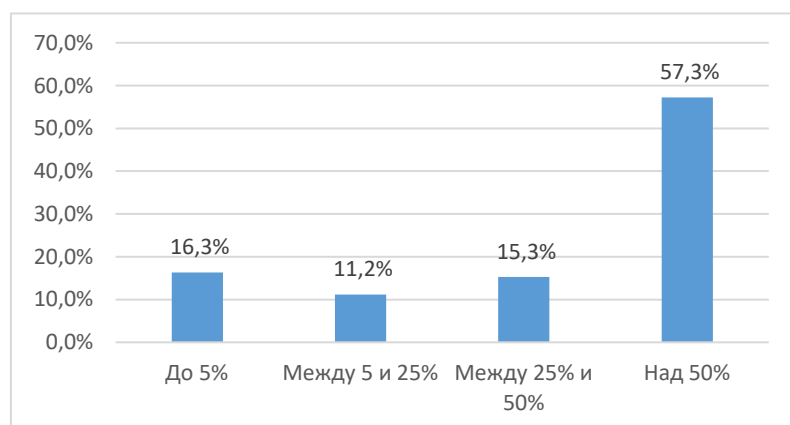
Поради факта, че в предоставените микро данни не е налична конкретна идентификация, която да дава възможност да бъдат изведени педагогическите и непедагогически специалисти, изследването е проведено сред всички лица, включени в микро данните. Реализираното изследване приключва с попълнени само 3 анкети от образователни медиатори, което е недостатъчно за целите на статистическите обобщения и по посочената причина същите не са анализирани.

Таблица 44 Профил на образователните институции, от които са включени представители в изследването

Образователна институция	Детска градина	16,5%
	Начално училище	3,3%
	Обединено училище (1. до 10. клас)	7,4%
	Основно училище	29,9%
	Средно училище	27,7%
	Професионална гимназия	13,2%
	Профилирана гимназия	2,0%
Административна област	Бургас	18,5%
	София (столица)	9,6%
	Русе	9,1%
	Пазарджик	8,4%
	Плевен	7,8%
	София област	6,5%
	Враца	5,7%
	Пловдив	5,2%
	Кърджали	5,0%
	Силистра	3,9%
Благоевград	3,7%	

Населено място	Стара Загора	3,4%
	Монтана	2,9%
	Сливен	2,6%
	Ловеч	2,1%
	Търговище	1,3%
	Велико Търново	1,0%
	Видин	1,0%
	Перник	1,0%
	Варна	0,8%
	Габрово	0,5%
	Столица	9,6%
	Областен град	28,7%
	Малък град	38,1%
	Село	23,6%

На фигурата по-долу е представен профила на училищата/детските градини спрямо дела на децата/учениците, чийто майчин език е различен от българския. В 57,3% от училищата и детските градини, включени в обхвата на изследването, делът на децата и учениците, чийто майчин език е различен от българския, е над 50%. В 15,3% от училищата и детските градини делът на тези деца е между 25% и 50%, в 11,2% – попада в интервала между 5% и 25%, а в 16,3% от училищата и детските градини делът на децата и учениците, чийто майчин език е различен от българския, е до 5%.

Фигура 55. Дял на децата/учениците, чийто майчин език е различен от българския, от детските градини/училищата, включени в обучения по проект BG05M2OP001-3.017 „Повишаване на капацитета на педагогическите специалисти за работа в мултикултурна среда“ и взели участие в настоящото изследване

Източник: данни от проучване сред педагогически специалисти в детски градини/училища, процедура BG05M2OP001-3.017 „Повишаване на капацитета на педагогическите специалисти за работа в мултикултурна среда“

Педагогическите специалисти, взели участие в настоящото изследване, са: директори (7,4%), заместник-директори (4,3%), учители (27,8%), главни учители (2,8%), старши учители (45,7%), възпитатели (4,1%), детски учители (4,6%), ресурсни учители (2,0%), ръководители направление ИКТ (0,5%) и педагогически съветници (0,8%).

Делът на жените сред тези педагогически специалисти е 90,3%, а на мъжете – 9,7%. Най-високи са дяловете на педагогическите специалисти, попадащи във възрастовите категории 50-59 години (37,2%) и 40-49 години (32,2%). В изследването са се включили също така и по-млади педагогически специалисти – до 29-годишни (3,3%), между 30-39-годишни (14,4%) и по-възрастни преподаватели – на 60 и повече години (12,9%).

Обхванати са преподаватели и педагогически специалисти с разнообразен опит – със стаж под 5 години (12,7%), между 5 и 10 години (17,0%), между 11 и 20 години (19,5%), като най-висок дял имат специалистите с опит над 20 години (50,9%).

Таблица 45 Профил на респондентите на изследването

Заемана позиция	Директор	7,4%
	Заместник-директор	4,3%
	Учител	27,8%
	Главен учител	2,8%
	Старши учител	45,7%
	Възпитател	4,1%
	Детски учител	4,6%
	Ресурсен учител	2,0%
	Ръководител направление ИКТ	0,5%
	Педагогически съветник	0,8%
	Пол	Мъж
Жена		90,3%
Възраст	До 29 години	3,3%
	30-39 години	14,4%
	40-49 години	32,2%
	50-59 години	37,2%
	60 и повече години	12,9%
Стаж	Под 5 години	12,7%
	Между 5 и 10 години	17,0%
	Между 11 и 20 години	19,5%
	Над 20 години	50,9%

4.3.1. Адекватни ли са темите за обучение на педагогически специалисти и непедagogически персонал, в т.ч. образователни медиатори, спрямо идентифицираните в Програмата нужди?

Изследването на адекватността на темите за обучение предполага анализ на това дали преди провеждането на обученията за работа в мултикултурна среда в училищата и детските градини са проведени консултации, разговори и допитвания, с цел да бъдат установени основните проблеми, които педагогическите и непедagogически специалисти срещат в ежедневната си работа. Видно от данните, представени на фигурата по-долу, 70,6% от анкетираните посочват, че са били включени в предварителни консултации, разговори и допитвания. Този подход е позволил да бъдат идентифицирани нуждите на целевата група и същите да бъдат адресирани пряко чрез темите на предложените обучения за повишаване на капацитета на педагогическите специалисти за работа в мултикултурна среда.

Фигура 56 Преди провеждането на обученията за работа в мултикултурна среда във Вашето училище/детска градина, бяха ли провеждани консултации/разговори/допитвания, с които да бъдат установени основните проблеми, които педагогическите специалисти срещат в ежедневната си работа?

Източник: данни от проучване сред педагогически специалисти в детски градини/училища, процедура BG05M2OP001-3.017 „Повишаване на капацитета на педагогическите специалисти за работа в мултикултурна среда“

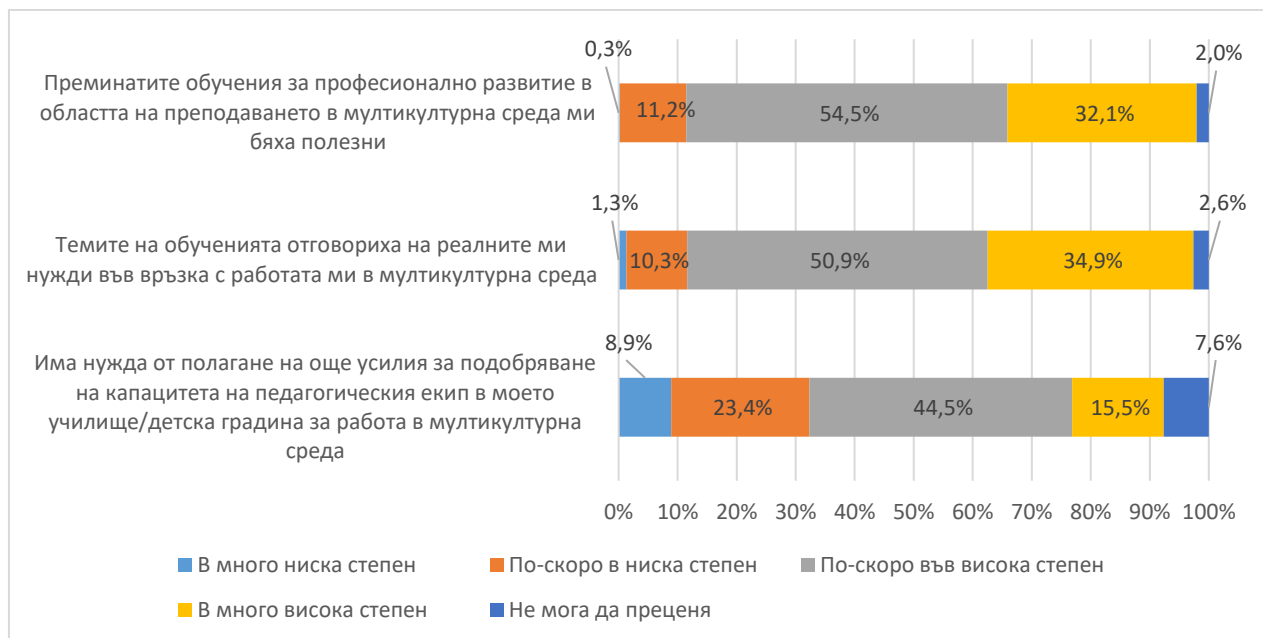
По отношение на полезността и доколко същите адресират реалните нужди, анализа на получените данни показва следното:

Преминатите обучения за професионално развитие в областта на преподаването в мултикултурна среда са били полезни за общо 86,6% от анкетираните педагогически специалисти като тази полезност е оценена „в много висока степен“ от 32,1%, а „по-скоро във висока степен“ от 54,5%. Едва за 11,2% преминатите обучения са били от полза „по-скоро в ниска степен“, а за други 0,3% – „в много ниска степен“.

Темите на обученията са отговорили на реалните нужди общо на 85,8% от педагогическите специалисти във връзка с работата им в мултикултурна среда „в много висока степен“ (34,9%) или „по-скоро във висока степен“ (50,9%), а за 10,3% - „по-скоро в ниска степен“ и за 1,3% – „в много ниска степен“.

Въпреки ползите от преминатите обучения и адресираните нужди на педагогическите специалистите, според общо малко над половината от респондентите (60,1%) има нужда „в много висока степен“ (15,5%) или „по-скоро във висока степен“ (44,5%) от полагане на допълнителни усилия за подобряване на капацитета на педагогическите екипи за работа в мултикултурна среда.

Фигура 57. Моля, споделете до каква степен са валидни за Вас следните твърдения:

Източник: данни от проучване сред педагогически специалисти в детски градини/ училища, процедура BG05M2OP001-3.017 „Повишаване на капацитета на педагогическите специалисти за работа в мултикултурна среда“

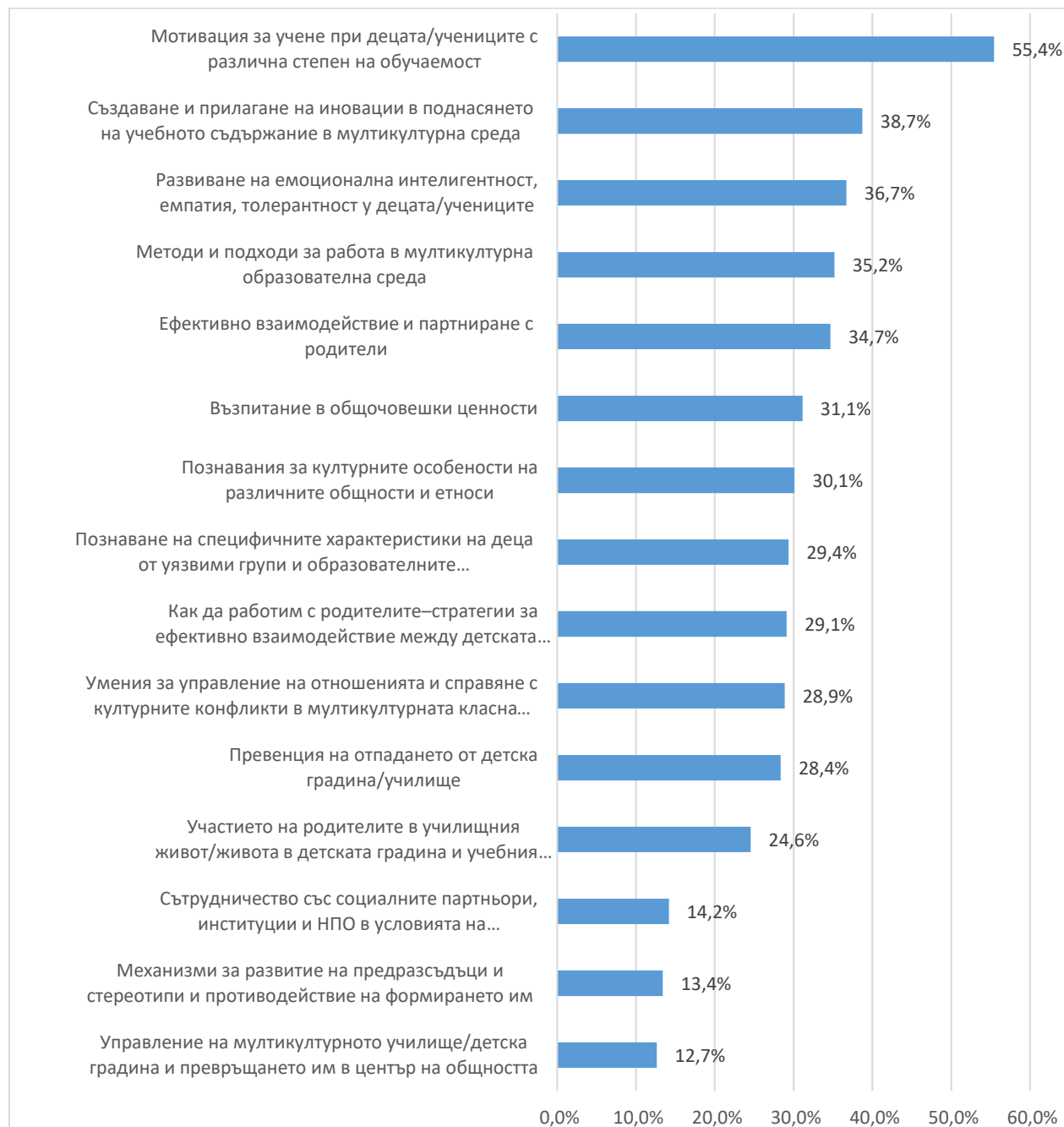
Видно от представените данни на фигурата по-долу, темата, по която педагогическите специалисти демонстрират най-висок интерес и готовност за включване в обучение в бъдеще е **„Мотивация за учене при децата/учениците с различна степен на обучаемост“** (55,4%), следвана от 4 теми, които също предизвикват голям интерес:

- **Създаване и прилагане на иновации в поднасянето на учебното съдържание в мултикултурна среда (38,7%);**
- **Развиване на емоционална интелигентност, емпатия, толерантност у децата/учениците (36,7%);**
- **Методи и подходи за работа в мултикултурна образователна среда (35,2%);**
- **Ефективно взаимодействие и партниране с родители (34,7%).**

Анализът показва, че вниманието на педагогическите специалисти е привлечено най-вече от по-големите, практично ориентирани, фундаментални теми по отношение на работата в мултикултурна среда. Те биха предпочели да преминат допълнителни обучения и да им бъдат дадени конкретни насоки за това как да подкрепят и мотивират в образователния процес учениците с различна степен на обучаемост; как като цяло да преподават в мултикултурна среда – какви методи и подходи да прилагат, как да привнесат иновации в класната стая. Също така, биха искали да научат как да работят за развиването на меки умения у децата и учениците (емоционална интелигентност, емпатия, толерантност) и как да стимулират родителите да партнират по-активно на образователния процес. Високият интерес, демонстриран именно към тези фундаментални теми, е индикатор за това, че процесът на развитие на капацитет у педагогическите специалисти за ефективна работа в мултикултурна среда се намира в своя начален етап и се изискват допълнителни усилия за поставянето на стабилна основа от практически приложими знания и умения по темата. В бъдеще би могло тези фундаментални, практично ориентирани знания да бъдат надградени и с

допълнени, специфични и по-тясно фокусирани обучения, касаещи различни теми и аспекти от работата в мултикултурна среда.

Фигура 58. Темы на обучения за придобиване и надграждане на знанията и уменията за подобряване на работата в мултикултурна среда, в които биха се включили в бъдеще педагогическите специалисти от училищата и детските градини

Източник: данни от проучване сред педагогически специалисти в детски градини/училища, процедура BG05M2OP001-3.017 „Повишаване на капацитета на педагогическите специалисти за работа в мултикултурна среда“

Темите на обученията в рамките на процедура BG05M2OP001-3.017 „Повишаване на капацитета на педагогическите специалисти за работа в мултикултурна среда“ са отговорили във висока степен на идентифицираните нужди на педагогическите специалисти в обхванатите детски градини и училища във връзка с работа им в мултикултурна среда.

Освен споделяната удовлетвореност и ползите от проведените обучения, следва да се отбележи, че реализираната процедура провокира и съществен интерес сред педагогическите специалисти за допълнителни обучения в бъдеще с фокус: мотивация за учене при децата/учениците; създаване и прилагане на иновации в поднасянето на учебното съдържание в мултикултурна среда; развиване на емоционална интелигентност, емпатия, толерантност у децата/учениците; методи и подходи за работа в мултикултурна образователна среда и ефективно взаимодействие и партниране с родители. Изложеното говори за потребност от полагане на допълнителни усилия за подобряване на капацитета на педагогическите екипи за работа в мултикултурна среда.

4.3.2. В каква степен включените в дейности за повишаване на капацитета за преподаване в мултикултурна среда педагогически специалисти и непдагогически персонал, в т.ч. образователни медиатори, прилагат наученото на практика?

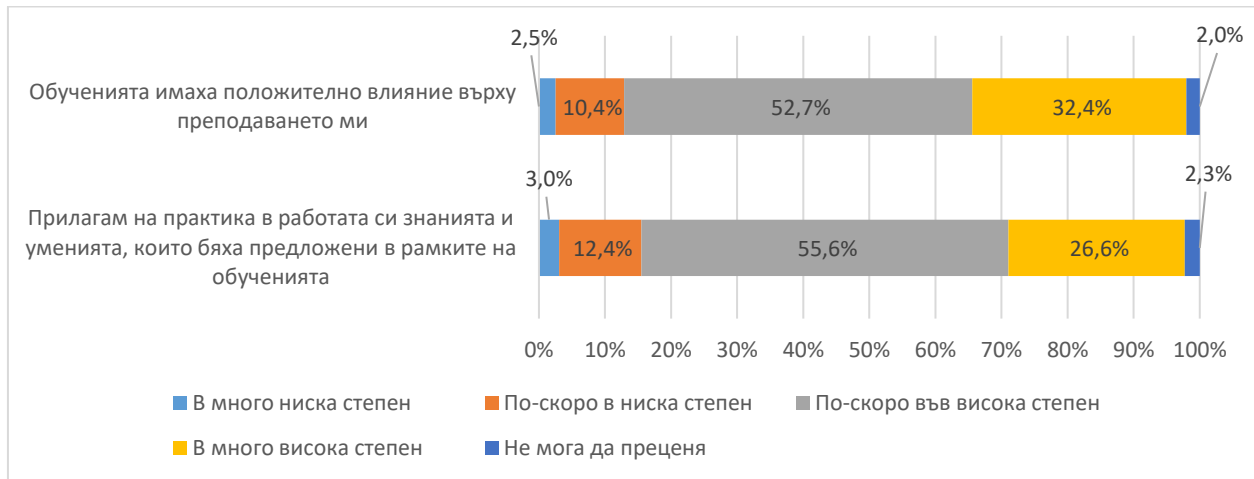
Изследването на степента, в която педагогическите специалисти прилагат наученото в практиката, е изследвано чрез анализирани данни за прилагането на практика на знанията и уменията и влияние на наученото върху методите им на преподаване. В допълнение е изследвано и влияние, свързано с повишаване на тяхната квалификация и възможности за професионално израстване в резултат от участието им в обученията.

По отношение на степента, в която педагогическите специалисти прилагат на практика в работата си придобитите знания и умения в рамките на обученията за работа в мултикултурна среда, анализа на представените данни на фигурата по-долу показва следното:

Преминатите обучения са оказали положително влияние върху преподаването на общо 85,1% от педагогическите специалисти като те посочват „в много висока степен“ (32,4%) или „по-скоро във висока степен“ (52,7%), докато за 10,4% влиянието е „по-скоро в ниска степен“, а за 2,5% – „в много ниска степен“.

Общо 82,2% от анкетиранияте педагогически специалисти прилагат на практика в работата си „в много висока степен“ (26,6%) или „по-скоро във висока степен“ (55,6%) знанията и уменията, които са придобили по време на обученията за работа в мултикултурна среда. Наученото прилагат „по-скоро в ниска степен“ 12,4% от анкетиранияте, а 3% – „в много ниска степен“.

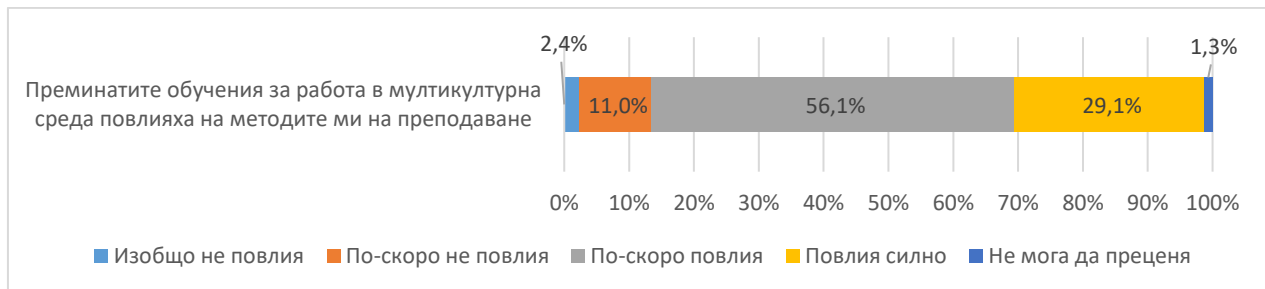
Фигура 59 До каква степен прилагате на практика в работата си знанията и уменията, които бяха предложени в рамките на обученията за работа в мултикултурна среда

Източник: данни от проучване сред педагогически специалисти в детски градини/ училища, процедура BG05M2OP001-3.017 „Повишаване на капацитета на педагогическите специалисти за работа в мултикултурна среда“

Много висок процент от респондентите (общо 85,2%) смятат, че преминалите обучения са повлияли на методите на преподаване - „в много висока степен“ (29,1%) и „по-скоро във висока степен“ (56,1%). Само за 11% от педагогическите специалисти обучението по-скоро не е оказало влияние върху методите им на преподаване, а на 2,4% изобщо не е повлияло.

Фигура 60. Оценка на оказаното влияние от преминалите обучения за работа в мултикултурна среда върху методите на преподаване

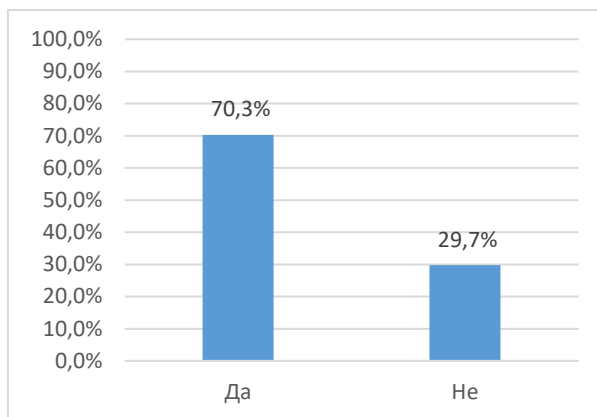
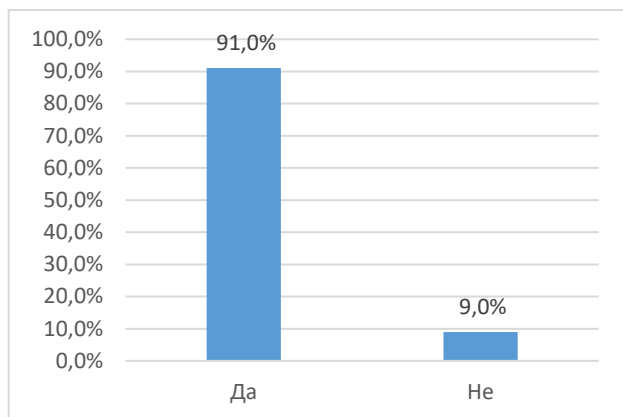

Източник: данни от проучване сред педагогически специалисти в детски градини/ училища, процедура BG05M2OP001-3.017 „Повишаване на капацитета на педагогическите специалисти за работа в мултикултурна среда“

Като допълнителен ефект от проведените обучения може да бъде отбелязано въздействието на обученията върху повишаване на тяхната квалификация и възможности за професионално израстване. Данните от изследването показват, че квалификацията на 91% от анкетираните педагогически специалисти се е повишила в резултат на участие в обученията за работа в мултикултурна среда, като за 70,3% от респондентите обучението е дало по-голяма възможност за професионално израстване.

Фигура 61. Повиши ли се квалификацията Ви в резултат на проведените обучения?

Фигура 62. Получихте ли по-голяма възможност за професионално израстване в резултат на проведените обучения?

Източник: данни от проучване сред педагогически специалисти в детски градини/ училища, процедура BG05M2OP001-3.017 „Повишаване на капацитета на педагогическите специалисти за работа в мултикултурна среда“

Включените в дейностите за повишаване на капацитета за преподаване в мултикултурна среда педагогически специалисти прилагат във висока степен наученото в рамките на обученията в своята практика. Над 85,2% от обучените педагогически специалисти смятат, че преминалите обучения са повлияли на методите им на преподаване във висока степен. Важно е да се отбележи, че квалификацията на 91% от анкетираните педагогически специалисти се е повишила в резултат на участие в обученията за работа в мултикултурна среда, а за 70,3% от респондентите обучението е дало по-голяма възможност за професионално израстване.

4.3.3. Какво е въздействието на дейностите за повишаване на капацитета за преподаване в мултикултурна среда на педагогически специалисти и непедагогически персонал, в т.ч. образователни медиатори, за подобряване на образователната среда за деца и ученици от маргинализирани групи, в т.ч. роми?

За да се изследва въздействието на дейностите за повишаване на капацитета за преподаване в мултикултурна среда на педагогическите специалисти за подобряване на образователната среда за деца и ученици от уязвимите групи, извън анализ на данни по конкретно зададени въпроси за влиянието на посочените дейности върху образователната среда, са конструирани и специфични твърдения, които също дават отговор на оценителния въпрос, чрез измерване на влияние върху: децата и учениците от уязвими групи, техните нагласи и развитието на потенциала им; взаимодействието между педагогическите специалисти и родители на децата/учениците от малцинства и различни култури; взаимодействие между деца/ученици, педагогически специалисти, образователни медиатори и родители; мотивацията и промяна на нагласите на педагогическите специалисти и постигането на толерантност и преодоляване на дискриминацията в класната стая. Конструирването на специфичните твърдения и съответно изследването на техните влияния е провокирано от даденото в Закона за предучилищното и училищно образование⁷⁰ легално определение на "Образователна среда", по-конкретно: съвкупност от условия, фактори и елементи, гарантиращи ефективно протичане на образователния процес и активно взаимодействие

⁷⁰ Обн., ДВ, [бр. 79](#) от 13.10.2015 г., в сила от 1.08.2016 г., посл. изм. и доп., бр. 11 от 2.02.2023 г.

на всички заинтересовани страни за постигане на устойчивост при функционирането на системата на предучилищното и училищното образование.

Оценка на придобитите нови знания и умения за преподаване в мултикултурна среда

Като цяло проведените обучения имат пряко, положително въздействие върху капацитета и уменията на педагогическите специалисти и са допринесли за подобряване на образователната среда за деца и ученици от маргинализираните групи. Те са развили уменията на педагогическите специалисти и са допринесли за по-лесна и добра комуникация между всички заинтересовани страни. Около половината от анкетиранияте педагогически специалисти в рамките на обученията са усвоили нови и по-ефективни методи за работа в мултикултурна среда (54,4%). Отново приблизително половината педагогически специалисти са придобили компетентности да преподават знания и да формират умения у децата и учениците за възприемане на етнокултурните различия и развитие на толерантност към културното и етническо многообразие (48,9%).

Видно от представените данни на фигурата по-долу относително висок дял педагогически специалисти са усвоили и подходи за преодоляване на негативните стереотипи и културни дистанции в класната стая (44,3%), усвоили са и прилагат на практика техники за превенция и управление на конфликтите в мултикултурна среда (41,5%) и са уверени в знанията си за създаване на подходящ социално-психологически климат в детската градина или училището (40,5%).

Най-малък е дялът на респондентите, които са придобили умения за управление на мултикултурното училище и детска градина и превръщането им в център на общността (18,7%). Този по-нисък дял може да бъде обяснен със спецификата на самата задача, която е насочена по-скоро към ръководството на образователните институции. В настоящето изследване, дялът на директорите, които са взели участие е 7,4%, а на заместник-директорите – 4,3%. В същото време, тази цел включва ангажименти за работа със заинтересованите страни, работа с родителите и включване на местните общности, умения, за които педагогическите специалисти все още не са напълно готови.

Фигура 63 Какви нови знания и умения за работа в мултикултурна среда придобихте след преминаването на обученията?

Източник: данни от проучване сред педагогически специалисти в детски градини/ училища, процедура BG05M2OP001-3.017 „Повишаване на капацитета на педагогическите специалисти за работа в мултикултурна среда“

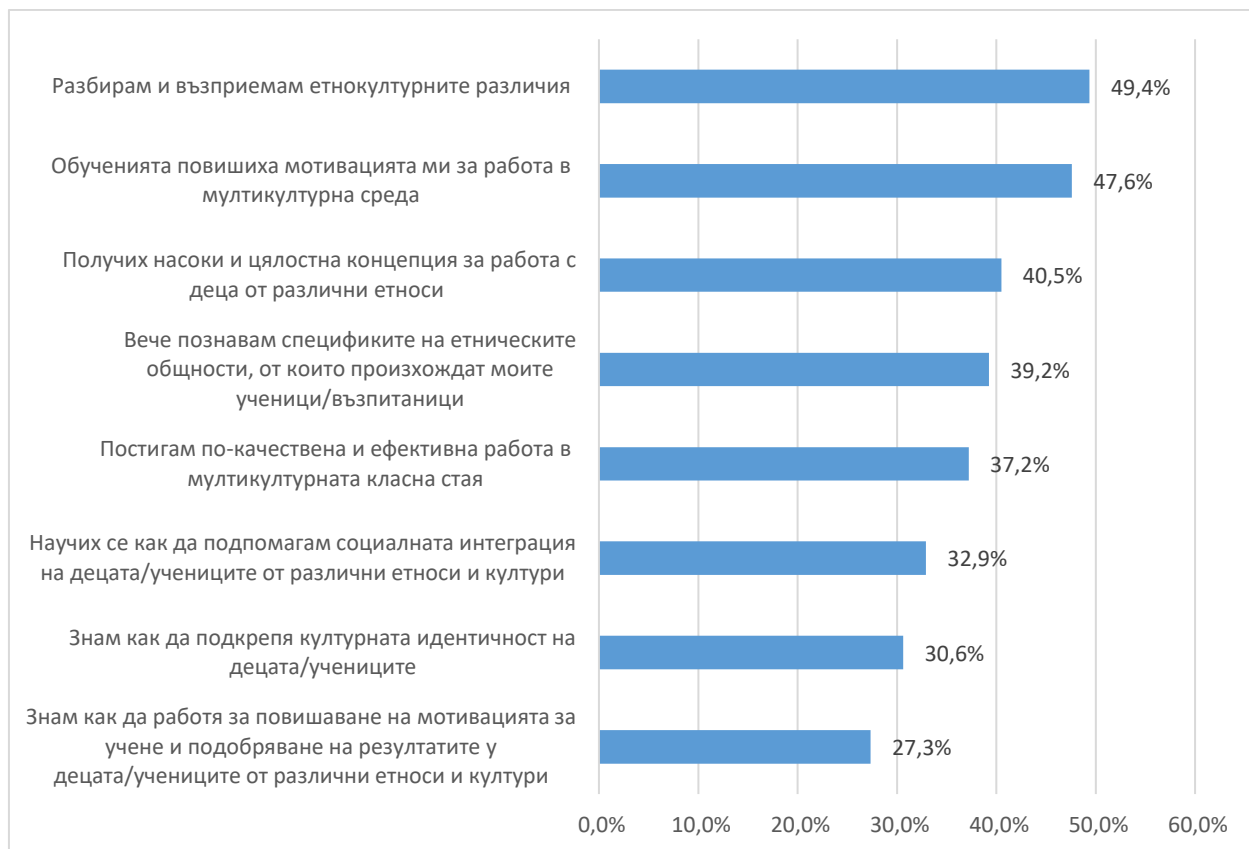
По отношение на работата с деца и ученици от различни етноси и култури (виж фигура 32 по-долу), обученията са оказали в най-висока степен влияние върху разбирането на етнокултурните различия от страна на педагогическите специалисти и върху мотивацията им за работа в мултикултурна среда. Преминаватите обучения са провокирали разбиране на етнокултурните различия в 49,4% от анкетиранияте педагогически специалисти и са повишили мотивацията за работа в мултикултурна среда на 47,6% от тях.

Насоки и цялостна концепция за работа с деца и ученици от различни етноси са получили 40,5% от педагогическите специалисти, а 39,2% в резултат на обученията вече познават спецификите на етническите общности, от които произхождат техните ученици/възпитаници. Постигането на по-качествена и ефективна работа в мултикултурната класна стая е в следствие от обученията, който дава отражение върху работата на 37,2% от педагогическите специалисти.

Малко по-тесен е обхватът на въздействията от обученията по отношение на възприемането от страна на педагогическите специалисти на подходи за подпомагане на социалната интеграция на децата и учениците от различни етноси и култури (32,9%), за подкрепа на културната идентичност на тези деца (30,6%) и за повишаване на мотивацията им за учене и подобряване на резултатите им (27,3%).

Тези влияния от обученията задават една добра рамка на разбиране и мотивация за работа в мултикултурна среда от страна на педагогическите специалисти, която е подплатена със знания за спецификите на работата в подобна мултикултурна среда, зададена е цялостна концепция и са предложени конкретни подход и методи за работа на педагогическите специалисти. Необходимо е допълнително специалисти да бъдат подкрепени методологически при прилагането на придобитите знанията на практика с цел постигане на социалната интеграция на децата и учениците от различни етноси и култури, подкрепата на културната им идентичност и повишаването на мотивацията им за учене и подобряване на образователните им резултати.

Фигура 64. Какви нови знания и умения за работа в мултикултурна среда придобихте след преминаването на обученията, свързани с работа с деца/ученици от различни етноси и култури?

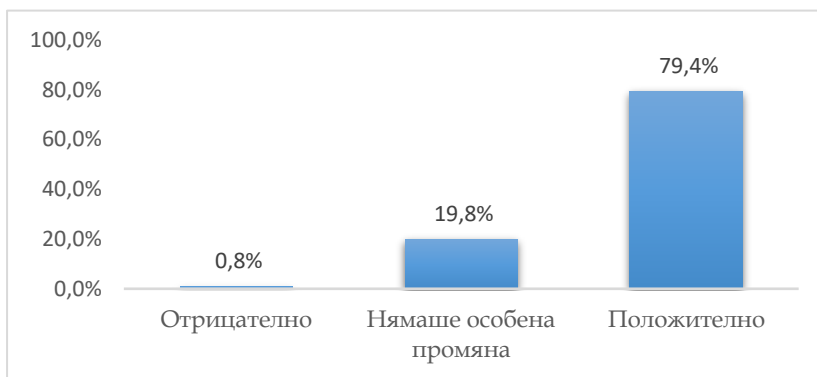
Източник: данни от проучване сред педагогически специалисти в детски градини/училища, процедура BG05M2OP001-3.017 „Повишаване на капацитета на педагогическите специалисти за работа в мултикултурна среда“

В обобщение, **обученията са повлияли в голяма степен върху разбиранията и мотивацията на педагогическите специалисти, но все още не са успели напълно (в необходимата степен) да подобрят техните умения за справяне с конкретни аспекти от работата в мултикултурна среда, тъй като за по-пълноценно развитие на тези умения са необходими по-продължителни обучения и практика в реална работна среда.** Следва оценката на полезността на обученията да бъде взета предвид и при възможност такъв тип обучения за работа в мултикултурна среда да бъдат организирани на регулярна основа, така че да бъде разширен обхвата на педагогическите специалисти преминали обучения, както и спектъра на застъпените теми.

Въздействие на проведените обучения върху образователната среда

Обучението за работа в мултикултурна среда се е отразило положително върху образователната среда за децата и учениците от уязвими групи според мнението на 79,4% от интервюираните учители, които са участвали в обученията по процедура BG05M2OP001-3.017 „Повишаване на капацитета на педагогическите специалисти за работа в мултикултурна среда“. Само за около една пета от включилите се педагогически специалисти (19,8%) към момента няма съществена промяна в средата в резултат на преминалите обучения (виж фигурата по-долу).

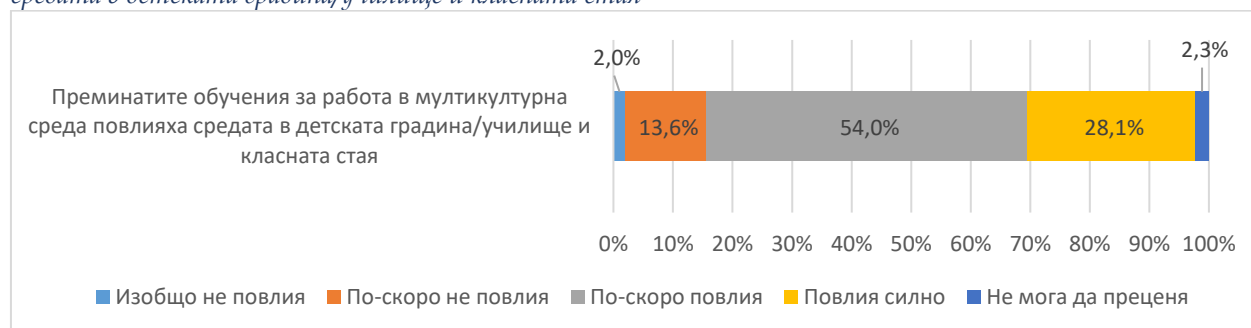
Фигура 65. Като цяло, как се отрази обучението за работа в мултикултурна среда върху образователната среда за деца и ученици от уязвими групи?

Източник: данни от проучване сред педагогически специалисти в детски градини/училища, процедура BG05M2OP001-3.017 „Повишаване на капацитета на педагогическите специалисти за работа в мултикултурна среда“

Преминатите обучения за работа в мултикултурна среда в рамките на проект BG05M2OP001-3.017 „Повишаване на капацитета на педагогическите специалисти за работа в мултикултурна среда“ са повлияли средата в детската градина/училище и класната стая според общо 82,1% от интервюираните педагогически специалисти, взели участие в настоящото изследване. Това мнение посочват „в много висока степен“ 28,1% от интервюираните и „по-скоро във висока степен“ – 54,0%. Сравнително малък дял са педагогическите специалисти (13,6%), които не отчитат пряко влияние на обученията върху средата и класната стая, а според други 2% – изобщо няма такова.

Фигура 66. Оценка на оказаното влияние от преминатите обучения за работа в мултикултурна среда върху средата в детската градина/училище и класната стая

Източник: данни от проучване сред педагогически специалисти в детски градини/училища, процедура BG05M2OP001-3.017 „Повишаване на капацитета на педагогическите специалисти за работа в мултикултурна среда“

Въздействие на проведените обучения върху децата и учениците, техните нагласи и развитието на потенциала им

Обученията за работа в мултикултурна среда оказват положително влияние и върху ключови показатели, свързани с образователната среда (виж фигурата по-долу):

Обученията за работа в мултикултурна среда са допринесли за по-пълното обхващане на учениците в училищното образование. Това твърдение е подкрепено от общо 80% от анкетираните педагогически специалисти („в много висока степен“ (23,6%) или „по-скоро във висока степен“ (56,4%)). „По-скоро в ниска степен“ твърдението е валидно за 12,6% и „в много ниска степен“ – за 4,1%.

Обученията също така са спомогнали за развитието на потенциала на учениците, като общо 77,6% от анкетиранияте педагогически специалисти се съгласяват „в много висока степен“ (22,2%) или „по-скоро във висока степен“ (55,4%) с твърдението, 14,3% – „по-скоро в ниска степен“ и 3% – „в много ниска степен“.

За 71,1% от педагогическите специалисти обучението са допринесли за подобряването на образователните постижения на учениците в риск от преждевременно напускане при овладяване на ключови компетентности („в много висока степен“ (18,0%) или „по-скоро във висока степен“ (53,1%)). Според 20,6% ефектът е „по-скоро в ниска степен“, а за 4,4% – „в много ниска степен“.

Педагогическите специалисти потвърждават и влиянието на обучението за работа в мултикултурна среда върху намаляването броя на учениците, преждевременно напуснали образователната система. Общо 70,8% от анкетиранияте педагогически специалисти потвърждават валидността на влиянието „в много висока степен“ (23,6%) или „по-скоро във висока степен“ (56,4%). За 12,6% това влияние е валидно „по-скоро в ниска степен“, а за 4,1% – „в много ниска степен“.

Фигура 67. Степен, в която обучението за работа в мултикултурна среда, финансирани по ОП НОИР са допринесли за реализирането на цел «Обхващане и образователни постижения»

Източник: данни от проучване сред педагогически специалисти в детски градини/ училища, процедура BG05M2OP001-3.017 „Повишаване на капацитета на педагогическите специалисти за работа в мултикултурна среда“

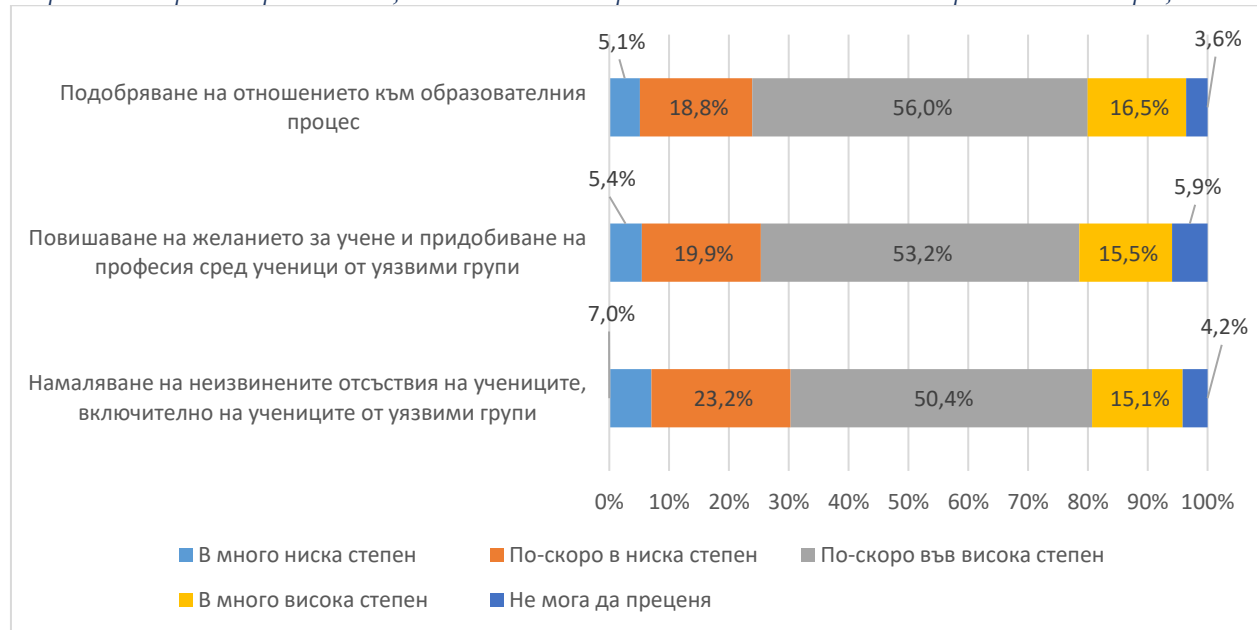
Данните показват също, че в резултат от проведените обучения по проекта **нагласите към образованието на децата и учениците в риск от преждевременно отпадане също са се подобрили**. Общо 72,5% от педагогическите специалисти считат ,че обучението „в много висока степен“ (16,5%) или „по-скоро във висока степен“ (56,0%) са допринесли за подобряването на отношението към образователния процес от страна на децата и учениците в риск от отпадане.

Обученията са оказали влияние върху желанието за учене и придобиване на професия сред ученици от уязвими групи според общо 68,7% от педагогическите специалисти („в много висока

степен“ (15,5%) или „по-скоро във висока степен“ (53,2%). „По-скоро в ниска степен“ е влиянието според 19,9% от педагогическите специалисти и „в много ниска степен“ – според 5,4%.

Неизвинените отсъствия на учениците, включително на учениците от уязвими групи, са намалели под влиянието на състоялите се обучения за работа в мултикултурна среда според общо 65,5% от анкетиранияте педагогически специалисти („в много висока степен“ (15,1%) или „по-скоро във висока степен“ (50,4%)). Според 23,2% влиянието е „по-скоро в ниска степен“, а според 7,0% - „в много ниска степен“.

Фигура 68. Степен, в която обученията за работа в мултикултурна среда, финансирани по ОП НОИР са допринесли за реализирането на цел «Нагласи към образованието и включване в образователния процес»

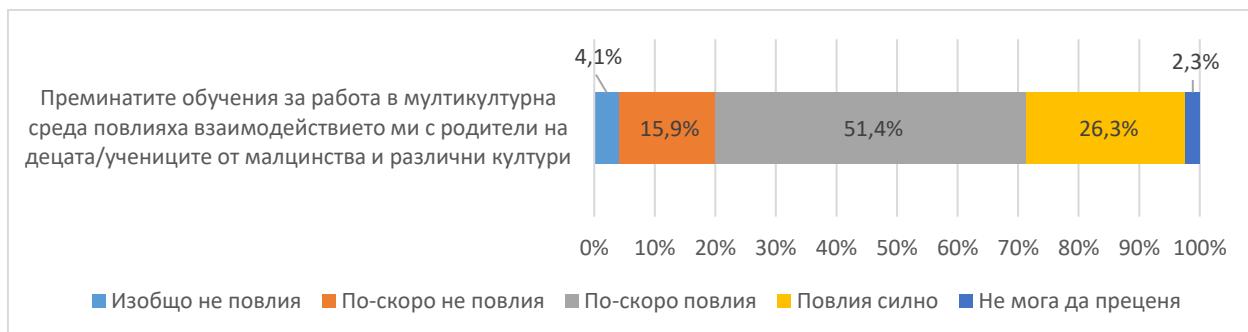

Източник: данни от проучване сред педагогически специалисти в детски градини/ училища, процедура BG05M2OP001-3.017 „Повишаване на капацитета на педагогическите специалисти за работа в мултикултурна среда“

Влияние на проведените обучения върху взаимодействието на педагогическите специалисти с родители на децата/учениците от малцинства и различни култури

За целите на оценката е важно да бъде отразена и дадената оценка от страна на педагогическите специалисти по отношение на взаимодействието им с родителите на децата/учениците от малцинства и различни култури. На фигурата по-долу е показано, че **преминалите обучения за работа в мултикултурна среда са повлияли на взаимодействието с родителите на деца и ученици от малцинства и различни култури** според общо 77,7% от педагогическите специалисти, като в 26,3% от случаите влиянието е било силно, а в 51,4% - до известна степен. За 15,9% от педагогическите специалисти обученията по-скоро не са оказали влияние върху взаимодействието им с родителите, а за 4,1% изобщо не са оказали влияние.

Фигура 69. Оценка на оказаното влияние от преминалите обучения за работа в мултикултурна среда върху взаимодействието на педагогическите специалисти с родители на децата/учениците от малцинства и различни култури

Източник: данни от проучване сред педагогически специалисти в детски градини/ училища, процедура BG05M2OP001-3.017 „Повишаване на капацитета на педагогическите специалисти за работа в мултикултурна среда“

От гледна точка на знанията и уменията на педагогическите специалисти, обученията в най-висока степен са се отразили на мотивацията на педагогическите специалисти за работа с родителите на ученици от различни етноси и култури (47,8%) и на подходите им за ефективно взаимодействие с родителите, вкл. с ромските родители (46,3%). Част от педагогическите специалисти са опознали основните характеристики на етно-културната идентичност на родителите от различните етноси (40,5%).

По-малък дял (около една трета) от анкетиранияте педагогически специалисти (32,7%) в резултат от преминалите обученията са придобили необходимите умения за подкрепа и поощряване на усилията на родителите на деца и ученици в неравностойно положение за справяне с различни социални проблеми, като изолацията, бедността и др., а също и знаят как да ангажират родители от различни етноси в учебния процес (32,7%).

Още по-малък (около една четвърт) е дялът на педагогическите специалисти, които в резултат от обученията за работа в мултикултурна среда са придобили умения за въвличане на родителите в училищния живот/ живота в детската градина, организирането и реализирането на дейности и проекти на училището/ детската градина (26,6%) и са научили как да сътрудничат с обществения съвет, училищното настоятелство и други партньорски организации (24,6%). Както беше споменато и в предходните раздели, тези умения изискват повече подготовка, изискват да бъдат споделени от училищното ръководство и целия училищен екип, а също така изискват много допълнителни умения и мотивация и убеденост в техния смисъл и ефективност. Ето защо споделянето на добри практики между отделните учители и училищни екипи и създаване на мрежи за професионална подкрепа за работа в мултикултурна среда биха били изключително полезни.

Фигура 70. Какви нови знания и умения за работа в мултикултурна среда, свързани с работа с родители придобихте след преминаването на обученията?

Източник: данни от проучване сред педагогически специалисти в детски градини/ училища, процедура BG05M2OP001-3.017 „Повишаване на капацитета на педагогическите специалисти за работа в мултикултурна среда“

Допълнителен ефект от обучението за работа в мултикултурна среда представляват създадените условия за успешна социализация на децата от етническите малцинства и уязвими групи, за чиято реализация свидетелстват общо 78,8% от анкетираните педагогически специалисти „в много висока степен“ (19,4%) или „по-скоро във висока степен“ (59,4%). По-скоро в ниска степен смятат, че обучението са оказали този ефект 14,4% от анкетираните, а 4,5% смятат, че ефектът е наличен „в много ниска степен“.

Подобряването на взаимодействието на училището с родителите на учениците от уязвимите групи и с местната общност за устойчивото задържане на учениците в училище също е сред ефектите от обучението според общо 75,5% от педагогическите специалисти „в много висока степен“ (20,2%) или „по-скоро във висока степен“ (55,4%). Според 17,3% взаимодействието се е повлияло „по-скоро в ниска степен“, а според 4,6% – „в много ниска степен“.

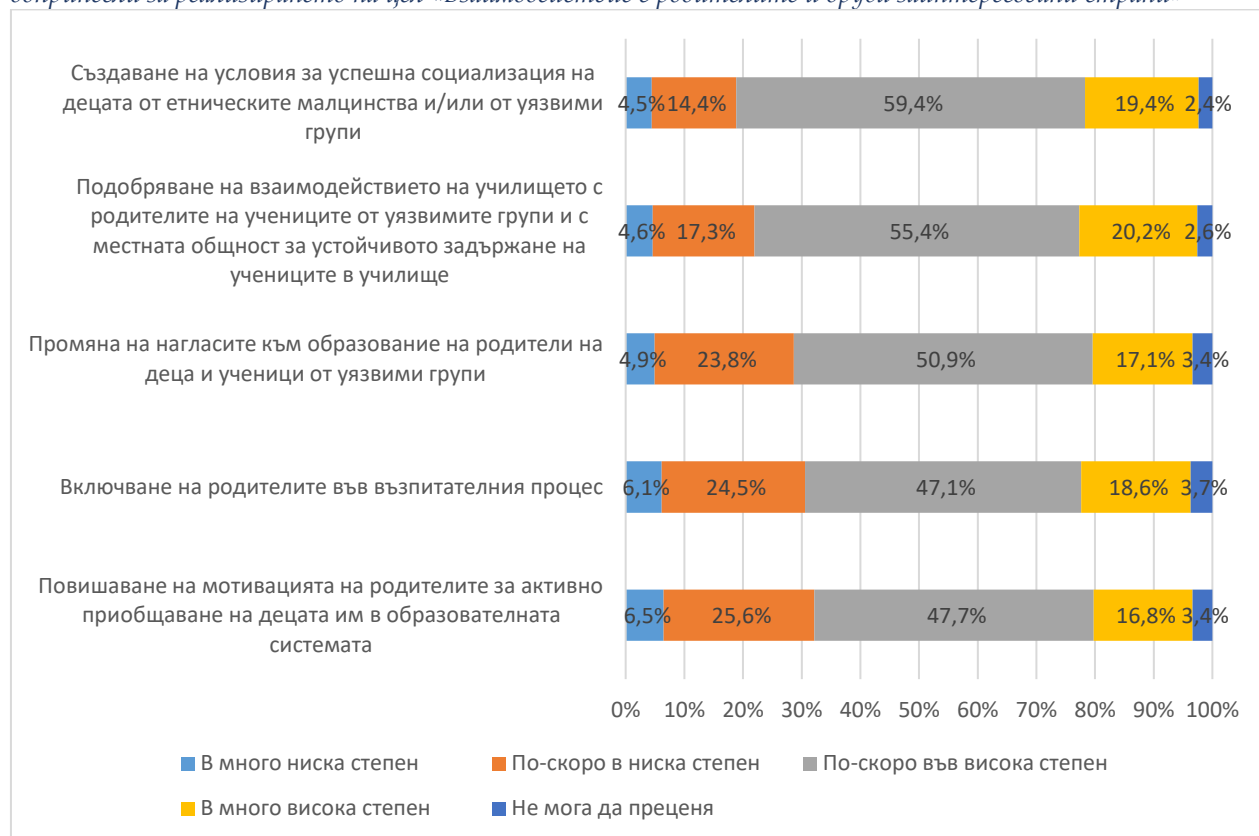
Обученията са оказали влияние върху нагласите към образование на родителите на деца и ученици от уязвимите групи според общо 68,0% от анкетираните педагогически специалисти „в много висока степен“ (17,1%) или „по-скоро във висока степен“ (50,9%). „По-скоро в ниска степен“ нагласите на родителите са повлияни според 23,8% от педагогическите специалисти, а 4,9% смятат, че влиянието е „в много ниска степен“.

Обучения за работа в мултикултурна среда са оказали влияние и върху **включването на родителите във възпитателния процес** според общо 65,7% от анкетираните педагогически

специалисти „в много висока степен“ (18,6%) или „по-скоро във висока степен“ (47,1%). Според близо една четвърт (24,5%) влиянието на обученията върху включването на родителите е „по-скоро в ниска степен“, а според 6,1% – „в много ниска степен“.

Мотивацията на родителите за активно приобщаване на децата им в образователната системата се е повишила в резултат от проекта според общо 64,5% от педагогическите специалисти („в много висока степен“ (16,8%) или „по-скоро във висока степен“ (47,7%)). Според 25,6% от анкетираните мотивацията на родителите се е повлияла „по-скоро в ниска степен“ като резултат от проекта, а според 6,5% – „в много ниска степен“.

Фигура 71. Степен, в която обученията за работа в мултикултурна среда, финансирани по ОП НОИР, са допринесли за реализирането на цел «Взаимодействие с родителите и други заинтересовани страни»

Източник: данни от проучване сред педагогически специалисти в детски градини/ училища, процедура BG05M2OP001-3.017 „Повишаване на капацитета на педагогическите специалисти за работа в мултикултурна среда“

Влияние върху взаимодействието между деца/ученици, педагогически специалисти и родители по отношение на преодоляването на ранното напускане на образователната система

Предоставените обучения са спомогнали за подобряването на взаимодействието между деца/ученици, педагогически специалисти, образователни медиатори и родители по отношение на преодоляването на ранното напускане на образователната система „в много висока степен“ (30,3%) или „по-скоро във висока степен“ (49,7%) – т.е. общо 80% от педагозите в училищата и детските градини, които са участвали в обученията смятат, че те са били полезни за по-добрата комуникация

и взаимодействие между всички страни и участници в образователния процес. За 13,1% ефектът е „по-скоро в ниска степен“, а за 3,6% – „в много ниска степен“.

Фигура 72. Подобряването на взаимодействието между деца/ученици, учители и педагогически специалисти, образователни медиатори и родители в училище/детска градина, с цел преодоляване на ранното напускане на образователната система

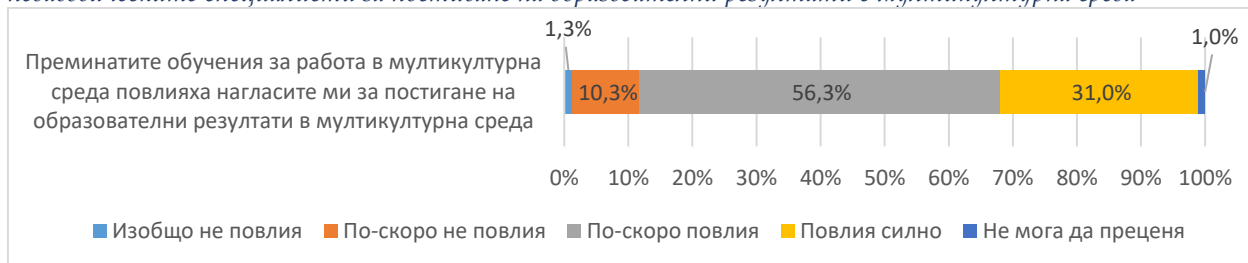

Източник: данни от проучване сред педагогически специалисти в детски градини/ училища, процедура BG05M2OP001-3.017 „Повишаване на капацитета на педагогическите специалисти за работа в мултикултурна среда“

Въздействие върху мотивацията и промяна на нагласите на педагогическите специалисти

Един от основните преки ефекти на проекта е в промяна на нагласите на педагогическите специалисти за постигане на образователни резултати в мултикултурна среда, които са се променили в резултат от преминалите обучения. Общо 87,3% от анкетираните педагогически специалисти потвърждават този ефект напълно (31,0%) или до известна степен (56,3%), докато едва 10,3% смятат, че нагласите им по-скоро не са били повлияни от обученията и 1,3% са категорични, че не са били повлияни.

Фигура 73. Влияние от преминалите обучения за работа в мултикултурна среда върху нагласите на педагогическите специалисти за постигане на образователни резултати в мултикултурна среда

Източник: данни от проучване сред педагогически специалисти в детски градини/ училища, процедура BG05M2OP001-3.017 „Повишаване на капацитета на педагогическите специалисти за работа в мултикултурна среда“

Проектът има и по-дългосрочно влияние върху нагласите на педагогическите специалисти, от които общо 85,3% споделят, че се чувстват „в много висока степен“ (36,5%) или „по-скоро във висока степен“ (48,7%) мотивирани да продължават да развиват и подобряват уменията си за работа в мултикултурна среда. Мотивацията у 9,1% от педагогическите специалисти е „по-скоро в ниска степен“, а у 3,0% – „в много ниска степен“.

Фигура 74. Степен, в която педагогическите специалисти се чувстват мотивирани да продължат да развиват и подобряват уменията си за работа в мултикултурна среда

Източник: данни от проучване сред педагогически специалисти в детски градини/ училища, процедура BG05M2OP001-3.017 „Повишаване на капацитета на педагогическите специалисти за работа в мултикултурна среда“

Толерантност и преодоляване на дискриминацията

Обученията за работа в мултикултурна среда са допринесли за взаимното опознаване на децата от различни етноси и възпитаването им в дух на толерантност общо според 80,5% от анкетиранияте педагогически специалисти „в много висока степен“ (21,0%) или „по-скоро във висока степен“ (59,5%). Според 13,2% приносът е „по-скоро в ниска степен“ и според 3,6% – „в много ниска степен“.

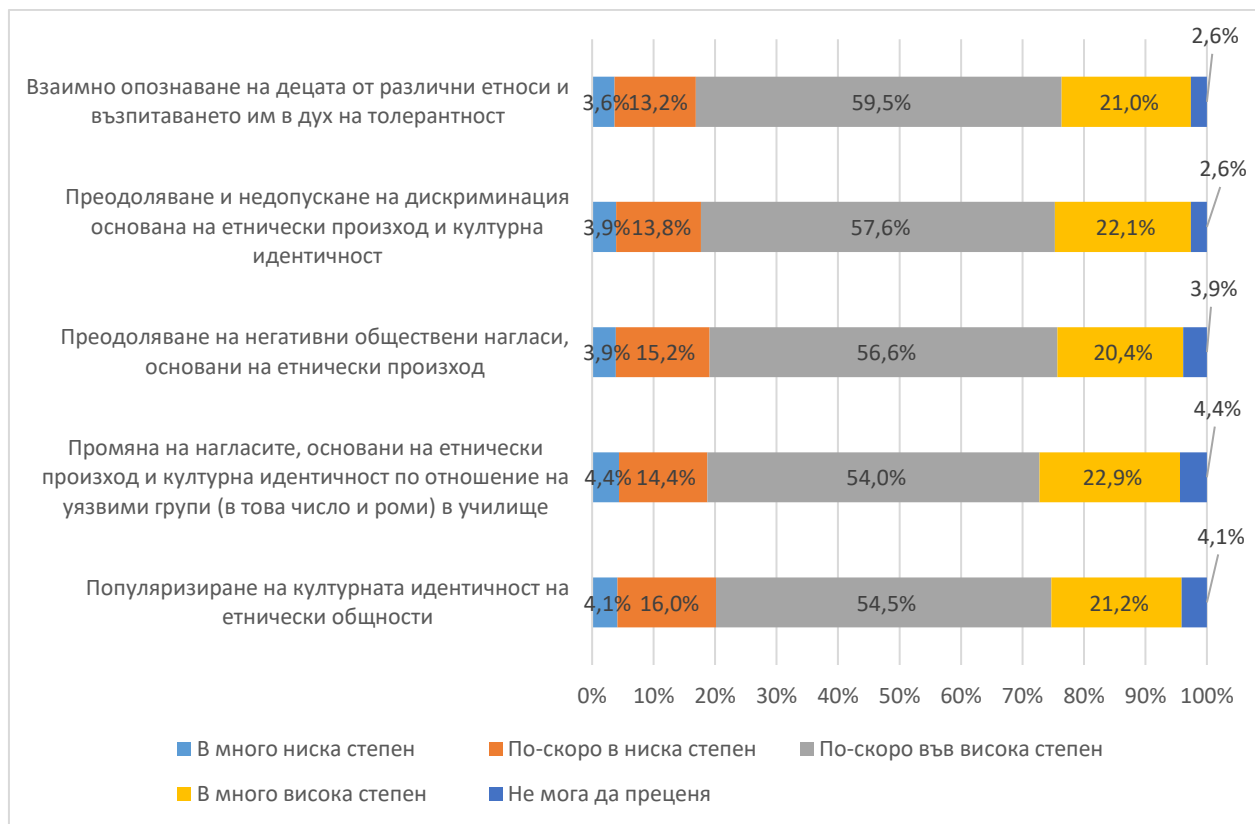
Реализиран е ефект и по отношение на преодоляването и недопускането на дискриминация, основана на етнически произход и културна идентичност според 79,7% от педагогическите специалисти това е постигнато „в много висока степен“ (22,1%) или „по-скоро във висока степен“ (57,6%). Ефектът е „по-скоро в ниска степен“ за 13,8% и „в много ниска степен“ за 3,9%.

Някои негативни обществени нагласи, основани на етнически произход, са преодолені в резултат от обучението за работа в мултикултурна среда според общо 77% от педагогическите специалисти „в много висока степен“ (20,4%) или „по-скоро във висока степен“ (56,6%). Според 15,2% подобен ефект се наблюдава „по-скоро в ниска степен“, а според 3,9 – „в много ниска степен“.

Обученията са предизвикали промяна на нагласите, основани на етнически произход и културна идентичност по отношение на уязвими групи (в това число и роми) в училище според общо 76,9% от анкетиранияте педагогически специалисти „в много висока степен“ (22,9%) или „по-скоро във висока степен“ (54,0%). Подобна промяна е резултат от обучението „по-скоро в ниска степен“ според 14,4% от анкетиранияте и „в много ниска степен“ – според 4,4%.

Сред ефектите от проведените обучения за работа в мултикултурна среда е и популяризирането на културната идентичност на етническите общности според общо 75,7% от педагогическите специалисти „в много висока степен“ (21,2%) или „по-скоро във висока степен“ (54,5%). Според 16% ефектът е валиден „по-скоро в ниска степен“, а според 4,1% – „в много ниска степен“.

Фигура 75. Степен, в която обучението за работа в мултикултурна среда, финансирани по ОП НОИР, са допринесли за реализирането на цел «Толерантност и преодоляване на дискриминацията»

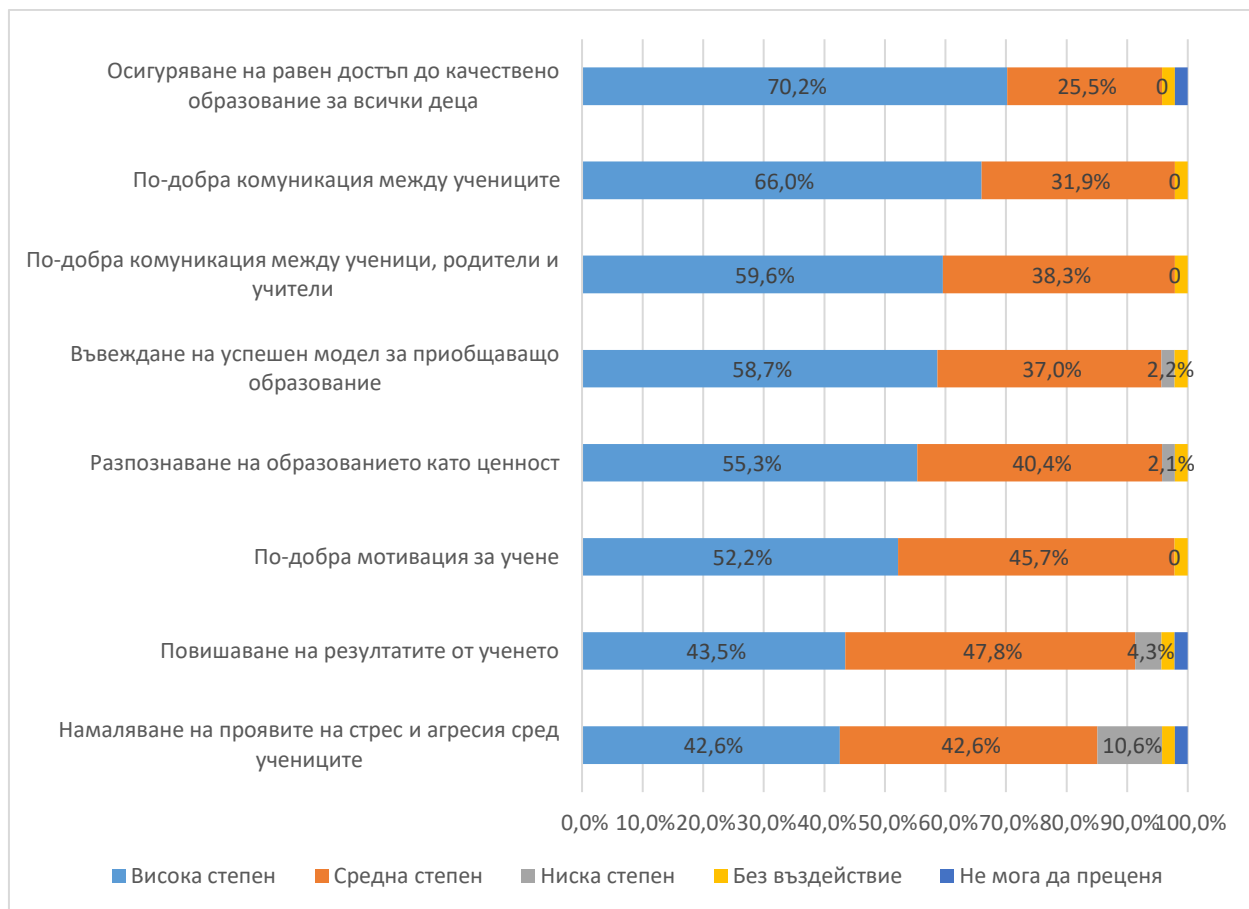

Източник: данни от проучване сред педагогически специалисти в детски градини/училища, процедура BG05M2OP001-3.017 „Повишаване на капацитета на педагогическите специалисти за работа в мултикултурна среда“

Мнение на бенефициентите

Оценката на педагогически специалисти в детски градини/училища, участвали в обученията по процедура BG05M2OP001-3.017 „Повишаване на капацитета на педагогическите специалисти за работа в мултикултурна среда“ за влиянието на дейностите за повишаване на капацитета за преподаване в мултикултурна среда върху образователната среда за деца и ученици от уязвими групи се подкрепя напълно и от споделеното мнение от проучването сред бенефициентите. Видно от представените данни на фигурата по-долу, въздействието на оценяваните дейности върху образователната среда е безспорно.

Фигура 76 Моля посочете в каква степен дейностите за повишаване на капацитета за преподаване в мултикултурна образователна среда на педагогически специалисти и непедагогически персонал, в т.ч. образователни медиатори допринесоха за подобряване на образователната среда

Източник: изследване сред бенефициенти по проекти, в рамките на приоритетна ос 3 „Образователна среда за активно социално приобщаване“ на Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014 – 2020“

Реализираните дейности за повишаване на капацитета за преподаване в мултикултурна среда на педагогически специалисти и непедagogически персонал, в т.ч. образователни медиатори по процедура BG05M2OP001-3.017 „Повишаване на капацитета на педагогическите специалисти за работа в мултикултурна среда“ са оказали положително въздействие за подобряване на образователната среда за децата и учениците от уязвими групи, според мнението на 79,4% от интервюираните учители.

Изследвано в детайли, в най-голяма степен, въздействието е постигнато чрез:

- положително влияние върху по-пълното обхващане на учениците в училищното образование, развитие на потенциала им, подобряване на образователните постижения на учениците в риск от преждевременно напускане и желанието за учене и придобиване на професия сред ученици от уязвими групи;
- подобряване взаимодействието на педагогическите специалисти с родители на децата/учениците от малцинства и различни култури, влияние върху нагласите към образование на родителите на деца и ученици от уязвимите групи, включването на

родителите във възпитателния процес и повишаване на мотивацията на родителите за активно приобщаване на децата им в образователната системата;

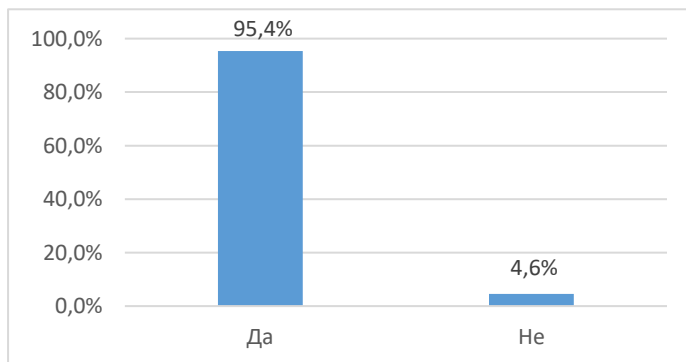
- промяна на нагласите на педагогическите специалисти за постигане на образователни резултати в мултикултурна среда и повишаване на тяхната мотивация да продължават да развиват и подобряват уменията си за работа в мултикултурна среда;
- взаимно опознаване на децата и учениците от различни етноси и възпитаването им в дух на толерантност и преодоляването и недопускането на дискриминация, основана на етнически произход и културна идентичност.

4.3.4. Какви непланирани ефекти по отношение на преподавателите и педагогическите специалисти от изпълнението на мерките могат да бъдат посочени?

Оценката не установява непланирани ефекти по отношение на педагогическите специалисти, участвали в изпълнението на проектите в рамките на процедура BG05M2OP001-3.017 Повишаване на капацитета на педагогическите специалисти за работа в мултикултурна среда. Като цяло удовлетвореността от проведените обучения е много висока, както и полезността им за работата на учителите и педагогическите специалисти.

Почти всички анкетирани преподаватели и педагогически специалисти (95,4%) изразяват удовлетвореност от състоялите се обучения за работа в мултикултурна среда.

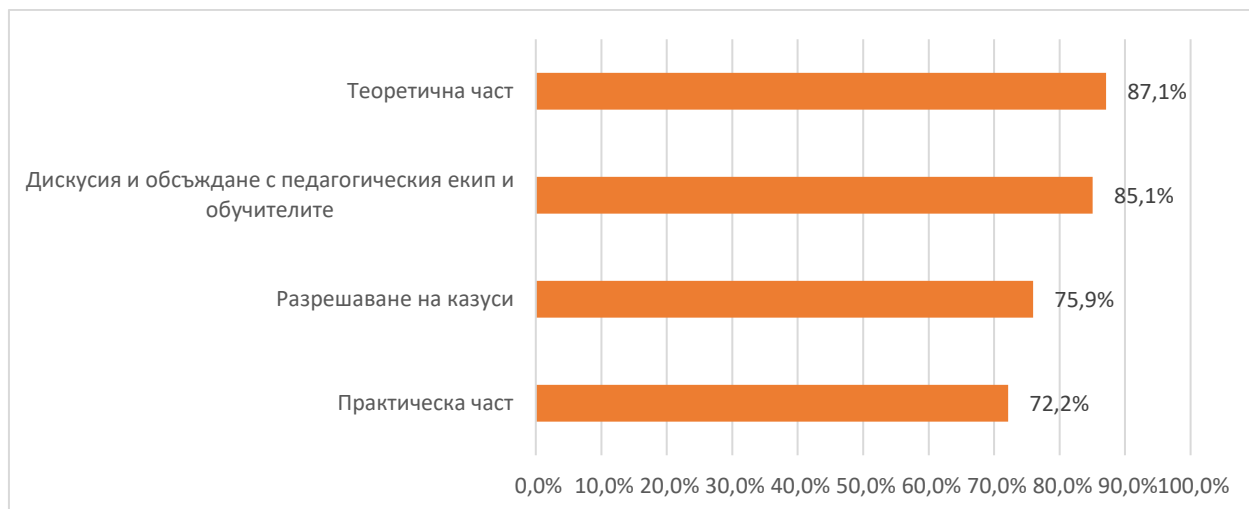
Фигура 77. Доволни ли сте от организацията и начина на провеждане на обученията? (данни от проучване сред преподаватели и педагогически специалисти, участвали в обученията по процедура BG05M2OP001-3.017)

Източник: данни от проучване сред педагогически специалисти в детски градини/ училища, процедура BG05M2OP001-3.017 „Повишаване на капацитета на педагогическите специалисти за работа в мултикултурна среда“

Допълнителен атестат за качеството на обученията е и тяхното съдържание (виж фигурата по-долу). Те са съдържали практически и теоретични части, с включени дискусии и обсъждания и разрешаване на казуси. Това съчетание на обучителни подходи показва като цяло адекватно на нуждите съдържание, което е било адаптирано към местните особености на участващите в проектите представители на обучителни институции. Обученията са включвали най-често теория (87,1%) и дискусии и обсъждания с педагогическия екип и учителите (85,1%). Също така във висока степен са застъпени решаването на казуси (75,9%) и практиката (72,2%).

Фигура 78. Преминатите обучения включваха:

Източник: данни от проучване сред педагогически специалисти в детски градини/ училища, процедура BG05M2OP001-3.017 „Повишаване на капацитета на педагогическите специалисти за работа в мултикултурна среда“

Не са идентифицирани непланирани ефекти от изпълнението на мерките.

4.4. Намаление на дела на преждевременно напусналите училище, устойчиво задържане на учениците в образователната система и приобщаване на деца от маргинализирани групи в образователната система

4.4.1. Какъв е дялът на подкрепените по операциите деца и ученици от маргинализирани групи, в т.ч. роми, които продължават в по-горен етап и степен на образование и какво е съотношението им спрямо деца и ученици от маргинализирани групи, в т.ч. роми, които не са били обект на мерки по разглежданите операции по ОПНОИР?

Отговорът на този оценителен въпрос е базиран на анализ на данни свързани с процедури BG05M2OP001-2.011-001 „Подкрепа за успех“ (дейности, изпълнявани през 2021-2022 години), BG05M9OP001 - 2.018 „Социално-икономическа интеграция на уязвими групи. Интегрирани мерки за подобряване достъпа до образование“ – Компонент 1, BG05M20P001 - 3.002 „Образователна интеграция на учениците от етническите малцинства и/или търсеци или получили международна закрила“ и подхода ВОМР „Осигуряване на достъп до качествено образование в малките населени места и в трудно достъпните райони“.

За да бъдат проследени учениците, които продължават в по-горен етап и степен на образование е необходимо да разполагаме с индивидуални данни за всяко лице и преминаването му в по-горна степен на образование. Проследяването на пътя на всяко дете без такива данни е невъзможно, особено при смяна на училището или при преместване в друго населено място. Поради липса на институционални данни, чрез които можем да дадем директен отговор на този въпрос, екипът за оценка разработи поредица от индикатори, чрез които събра информация за протичащите процеси по отношение на задържане на учениците в училище.

Не се наблюдават статистически значими разлики в полза на участващите училища по отношение на резултатите и ефектите, свързани със завършване на средно образование и намаляване на преждевременно напусналите образователната система. От една страна, причините за това са, че

като цяло, освен ОП НОИР, усилия в тази посока се полагат и чрез националните политики и чрез Механизма за съвместна работа на институциите по обхващане, включване и предотвратяване на отпадането от образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст. От друга страна, необходимо е да се натрупа по-дълъг период на действие на набелязаните мерки, за да бъдат резултатите по-отчетливи и трайни. Въпреки че разликите не са статистически значими в полза на оценяваните процедури, подкрепата на тези дейности трябва да продължи, тъй като те са важен инструмент за подобряване на достъпа до образование и превенция на отпадането. В следващата графика е представена оценка за влиянието на дейностите на база на мненията на учителите.

Фигура 79 До каква степен смятате, че дейностите, извършени от Вашето училище, [за основна група: финансирани по ОП НОИР], са допринесли за реализирането на някоя от следните цели?

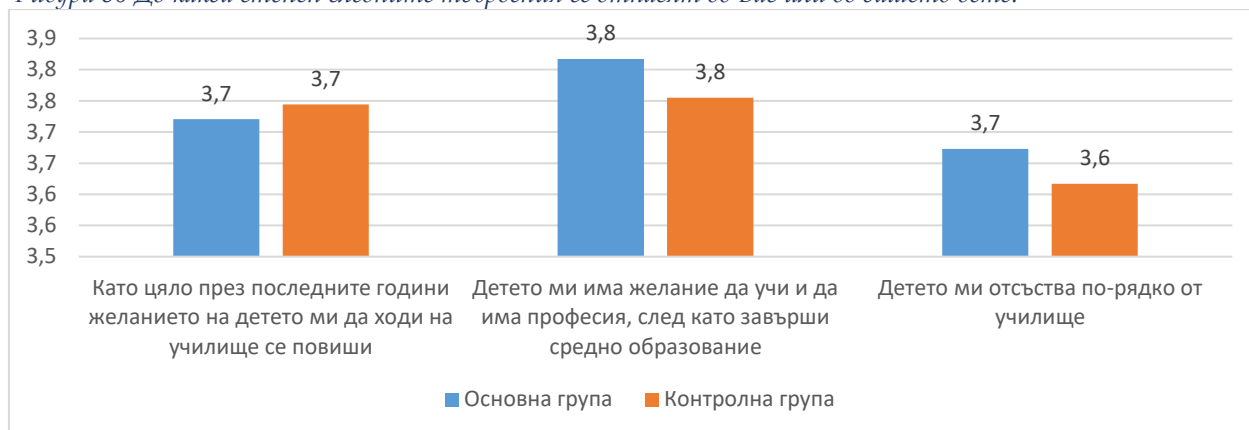

Източник: изследване сред учители в институции от училищното образование, сравнение между основна и контролна група

**Използвани са средни оценки по скала от 1 до 4, където 1 е "В много ниска степен", а 4 "В много висока степен"

Мненията на родителите са значително по-позитивни, като отново има сходство между основна и контролна група.

Фигура 80 До каква степен следните твърдения се отнасят до Вас или до вашето дете:

Източник: изследване сред родители на деца в училищна възраст, сравнение между основна и контролна група

Фигура 81 До каква степен следните твърдения се отнасят до Вас или до вашето дете:

Източник: изследване сред родители на деца в детска градина, основна група

Мнението на експертите за ефектите от оценяваните процедури за намаляване дела на преждевременно напусналите училище също е отчетливо положително, като те виждат изключителната роля на оценяваните процедури за изпълнението на националните и европейски стратегически документи в посока обхващане на учениците в училищното образование и намаляване дела на преждевременно напусналите училище:

„Смятам, че на ниво политики сме повлияли изключително много върху намаляване на дела на преждевременното напускане, осигурили сме равен достъп до образование и приобщаване на децата, постарали сме се професионалното образование да е свързано с пазара на труда. Не професионалното, а децата да могат да бъдат подготвени чрез нашите процедури.“ (Фокус група с УО)⁷¹

⁷¹ Фокус група, проведена с представители на УО на ОП НОИР на 19.12.2022 г.

„Но, всяка наша процедура отговаря на приоритети на национално и на европейско ниво“ (Фокус група с УО)

Ефектите на проектите и по-конкретно на фигурата на медиаторите върху обхващането на децата и учениците също е отчетено в мнението на експертите:

„Медиаторите също си оказаха много голямо значение, за да може децата да продължат да посещават детската градина и този плавен преход от детската градина да продължат после в училище да се осъществи много добре.“ (Фокус група с УО)

Не се наблюдават статистически значими разлики в полза на участващите училища по отношение на резултатите и ефектите от дейностите по оценяваните процедури, свързани със завършване на средно образование и намаляване на преждевременно напусналите образователната система. От една страна, причините за това са, че като цяло, освен по оценяваните процедури, усилия в тази посока се полагат и чрез националните програми и чрез Механизма за съвместна работа на институциите по обхващане, включване и предотвратяване на отпадането от образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст. От друга страна, за да има по-устойчиви резултати по отношение на намаляване на преждевременно напусналите образователната система е необходим по-дълъг период от време и натрупване на усилията за мотивиране и обхващане на учениците. в задължителна предучилищна и училищна възраст.

4.4.2. Какъв е приносът на Приоритетна ос 3 на Програмата в намаляване дела на преждевременно напусналите образователната система?

Отговорът на този оценителен въпрос също е базиран на анализ на данни свързани с процедури BG05M2OP001-2.011-001 „Подкрепа за успех“ (дейности, изпълнявани през 2021-2022 години), BG05M9OP001 - 2.018 „Социално-икономическа интеграция на уязвими групи. Интегрирани мерки за подобряване достъпа до образование“ – Компонент 1, BG05M20P001 - 3.002 „Образователна интеграция на учениците от етническите малцинства и/или търсещи или получили международна закрила“ и подхода ВОМР „Осигуряване на достъп до качествено образование в малките населени места и в трудно достъпните райони“ и други източници.

Лицата, които са обхванати в дейности по ОП НОИР, и които към 2022 година са достигнали възраст 18 или повече години⁷² са 8 308. В същото време, спадът в преждевременно напусналите образование и сред лицата на възраст 18-24 години се равнява на около 4 хил. на година.

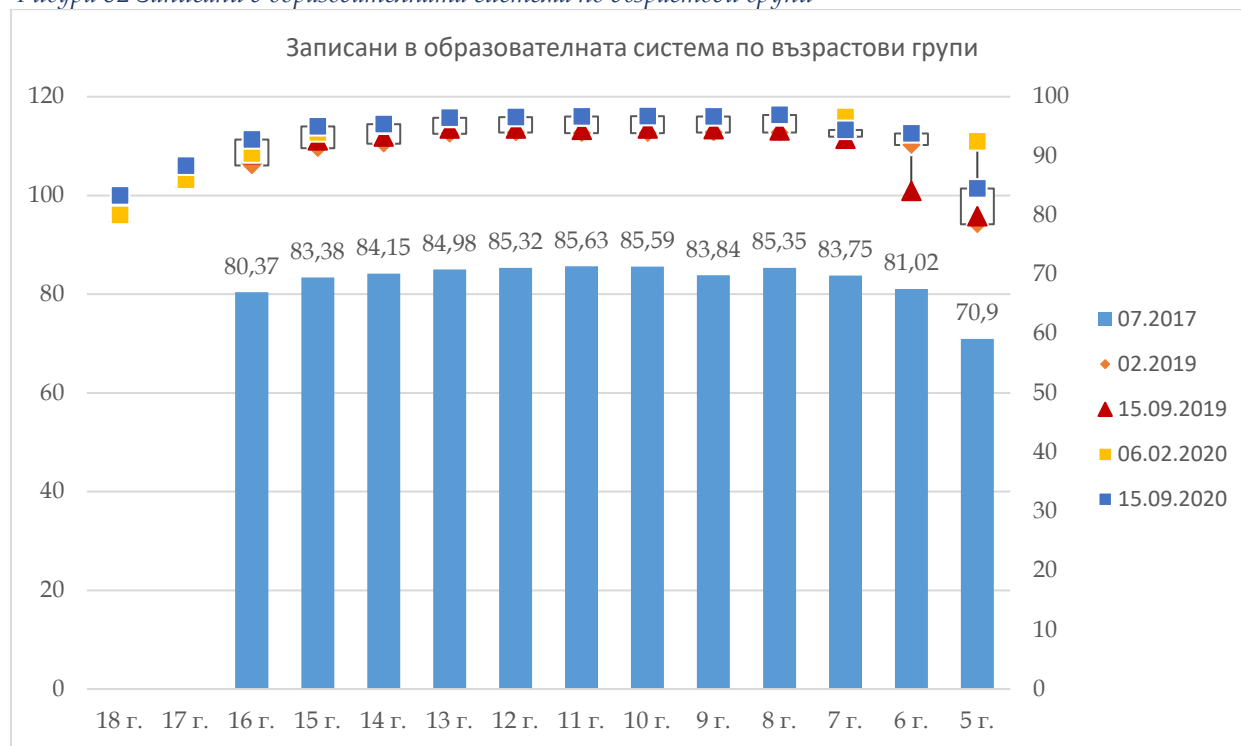
Имайки предвид периода на изпълнение на двете процедури, които са в обхвата на настоящия анализ и наблюдаваната тенденция на спад в показателя след 2020 г., както и развитието на националните политики и въвеждането на Механизъм за съвместна работа на институциите по обхващане, включване и предотвратяване на отпадането от образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст, можем да заключим, че усилията за реализирането на проекти по оценяваните процедури оказват влияние върху намаляване броя (и дела) на на преждевременно напусналите образователната система, но е трудно да изчислим количественото изражение на това въздействие. Доколкото периода на увеличаване на дела на

⁷² Тези лица са на възраст под 24 години, тъй като периодът след приключване на операциите е по-малък от пет години

записаните в образователната система по възрастови групи съвпада с периода на изпълнение на дейностите по проектите и доколкото дейностите, интервенциите и целите на процедурите работят в посока намаляване дела на преждевременно напусналите образование, с голяма доза увереност можем да заключим, че дейностите по ПО 3 оказват положително въздействие върху този показател и допринасят за увеличаване дела на записаните в образователната система.

В периода 2016 – 2021 година делът на преждевременно напусналите образование на възраст 18 - 24 навършени години от населението на същата възраст спада от 13,8% до 12,2% или общият спад е с 1,6 процентни пункта. Тъй като проектите, финансирани по ОП НОИР в обхвата на настоящата оценка на практика включват почти всички училища в страната (общо 1793 училища) можем да предположим, че Приоритетна ос 3 има значителен принос за намаляване дела на преждевременно напусналите образователната система в този период. Като цяло, ако измерим ефекта в проценти, това би означавало, че оценяваните процедури допринасят за намаляване на преждевременно напусналите образователната система с 11,5% (при база напусналите лица от 2016 година). Този спад само в рамките на пет години е значим, макар и все още да остават общини, в които делът на преждевременно напусналите остава критично висок (виж раздел 4.1.2 от настоящия доклад).

Фигура 82 Записани в образователната система по възрастови групи

Източник: Данни от изпълнението на Механизма за съвместна работа на институциите по обхващане, включване и предотвратяване на отпадането от образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст, публикувани в Доклад „България: Образование и грижи в ранна детска възраст, общо образование и приобщаване: анализ на ситуацията и препоръки за насоката на политиките“, Световна банка <http://sf.mon.bg/?go=page&pagelid=451>

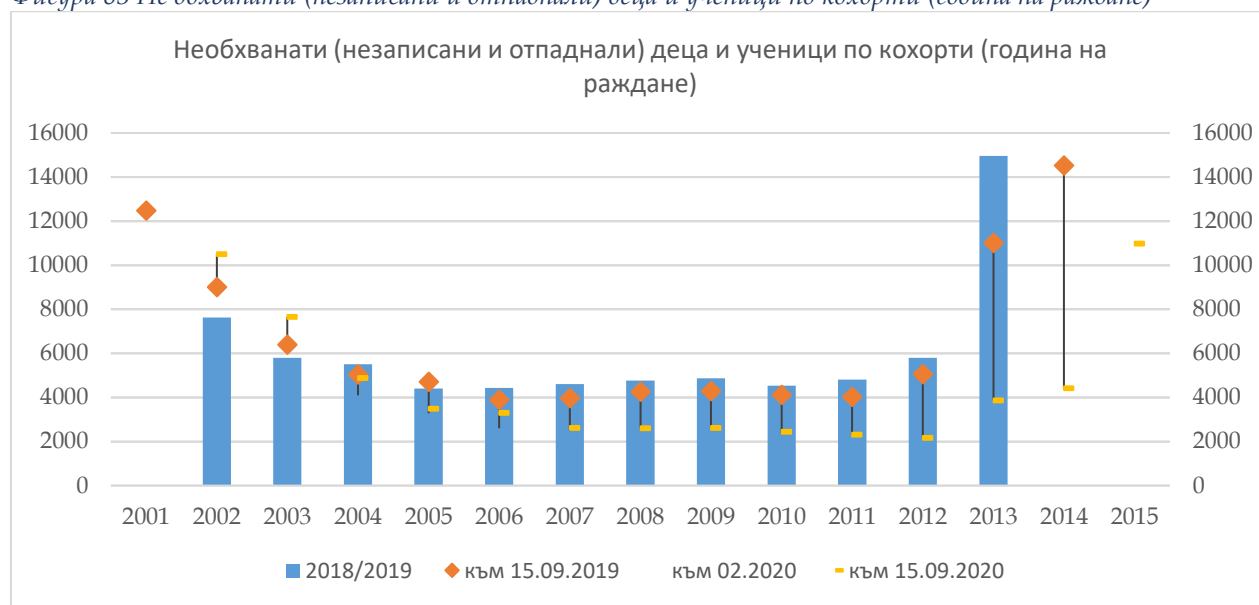
От 2013 г. до 2019 г. положителната тенденция при показателя преждевременно напуснали училище е прекъсната, като стойността се увеличава от 12,5% през 2013 г. до 13,9% през 2016 г. През 2017 г. тази негативна тенденция е прекъсната, като се отчита спад с 1.1 процентни пункта, близо до стойността от 2013 г. (12.7%). През 2018 г. процентното съотношение се запазва, но през 2019 г. отново има

увеличение до 13,9%. През този период делът на ПНУ средно за страните от ЕС показва постоянна и стабилна тенденция на спад - от 11,9% през 2013 г. до 10,30% през 2019 г., доближавайки се до целевата стойност - 10%, докато в България процесите не са толкова положителни.

Увеличението с 1,2 процентни пункта през 2019 г. се обяснява, от една страна, с няколко прекъсвания на учебния процес през годината заради обявени грипни ваканции, а, от друга страна, с миграцията на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст с родители, работещи извън страната. Няма индивидуален мониторингов механизъм за проследяване на техния брой и за определяне на профила им. Положителна стъпка е, че като част от Механизма за сътрудничество между институциите за включване в образователната система на деца и ученици в предучилищна и училищна възраст са събрани данни за деца, които не са включени в образователната система поради заминаване в чужбина.

Прилагането на Механизма за сътрудничество между институциите за включване в образователната система на децата и учениците в предучилищна и училищна възраст дава краткосрочни положителни резултати – броят на не обхванатите от образователната система ученици намалява в почти всички кохорти. Графиката по-долу представя намаляването на незаписаните или отпадналите от 2018 г. до 2020 г.

Фигура 83 Не обхванати (незаписани и отпаднали) деца и ученици по кохорти (година на раждане)

Източник: Данни от изпълнението на Механизма за съвместна работа на институциите по обхващане, включване и предотвратяване на отпадането от образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст, публикувани в Доклад „България: Образование и грижи в ранна детска възраст, общо образование и приобщаване: анализ на ситуацията и препоръки за насоката на политиките“, Световна банка <http://sf.mon.bg/?go=page&pageId=451>

Сред дейностите, касаещи обхващане, включване и предотвратяване на отпадане от образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст, най-често са били изпълнявани следните:

- Организиране на допълнителни обучения като част от общата подкрепа за личностно развитие (88,3%);

- Прилагане на методика, включваща различни инструменти за оценка на системните пропуски и затрудненията при усвояване на учебното съдържание от учениците (88,3%);
- Идентифициране на учениците в риск от преждевременно напускане на образователната система (87,5%);
- Допълнителни обучения във втори гимназиален етап за преодоляване на пропуски при усвояването на учебното съдържание с цел успешно полагане на ДЗИ по БЕЛ, както и ДЗИ по други предмети от общообразователната подготовка (87% са изпълнявали тази дейност);
- Осъществяване на обща подкрепа чрез допълнително обучение по учебни предмети (87,4%);
- Определяне на конкретните потребности от предоставяне на индивидуална подкрепа на всеки ученик в риск от преждевременно напускане на образователната система (86,8%);
- Осъществяване на обща подкрепа чрез кариерно ориентиране за учениците от гимназиален етап (80,4% са изпълнявали тази дейност);
- Осъществяване на обща подкрепа чрез кариерно ориентиране за учениците от прогимназиалния етап на образование (от 5-ти до 7-ми клас) (79%);
- Предоставяне на допълнителни занимания със застрашени от отпадане от училище ученици от етническите малцинства (79,8%);
- Осъществяване на обща подкрепа чрез осигуряване на занимания по интереси (79,3%);
- Предоставяне на допълнително обучение по български език за децата и учениците, за които българският език не е майчин (77%);
- Организиране и провеждане на обучения на педагогическите специалисти за прилагане на инструментариума за ранно идентифициране на ученици в риск от преждевременно напускане на образователната система и за диференциран подход при определяне на потребностите им от предоставяне на индивидуална подкрепа (76,7%);
- Работа с родителите на всички обучавани деца за разясняване на ползите от образователната интеграция и приемането на различието (74,1%).

Най-рядко са били изпълнявани следните дейности, касаещи обхващане, включване и предотвратяване на отпадане от образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст:

- Реинтегриране в образователната система на младежи до 18 г., отпаднали от училище (39,7% са изпълнявали тази дейност);
- Организиране и провеждане на едnodневни семинари за работа с родителската общност (47,6% са изпълнявали тази дейност).

Изпълняваните дейности, касаещи обхващане, включване и предотвратяване на отпадане от образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст, като цяло постигат високи оценки по отношение на постигнатите резултати. Сред тях като най-добре работещи се открояват следните дейности:

- Осъществяване на обща подкрепа чрез осигуряване на занимания по интереси (93,2%);
- Организиране и провеждане на обучения на педагогическите специалисти за прилагане на инструментариума за ранно идентифициране на ученици в риск от преждевременно напускане на образователната система и за диференциран подход при определяне на потребностите им от предоставяне на индивидуална подкрепа (92,2%);
- Участие в междуучилищни дейности за повишаване мотивацията за учене (91,3%);
- Подбор и назначаване на образователни медиатори и/или социални работници и др. (90,7%);
- Осигуряване на психологическа подкрепа за децата от етническите малцинства (89,9%);

- Предоставяне на допълнително обучение по български език за децата и учениците, за които българският език не е майчин (89,1%);
- Организиране на допълнителни обучения като част от общата подкрепа за личностно развитие (88,8%);
- Дейности, насочени към съхраняване и развиване на културната идентичност на учениците от етническите малцинства и техните връстници в интеграционна мултикултурна образователна среда (88%);
- Осъществяване на обща подкрепа чрез допълнително обучение по учебни предмети (87,9%).

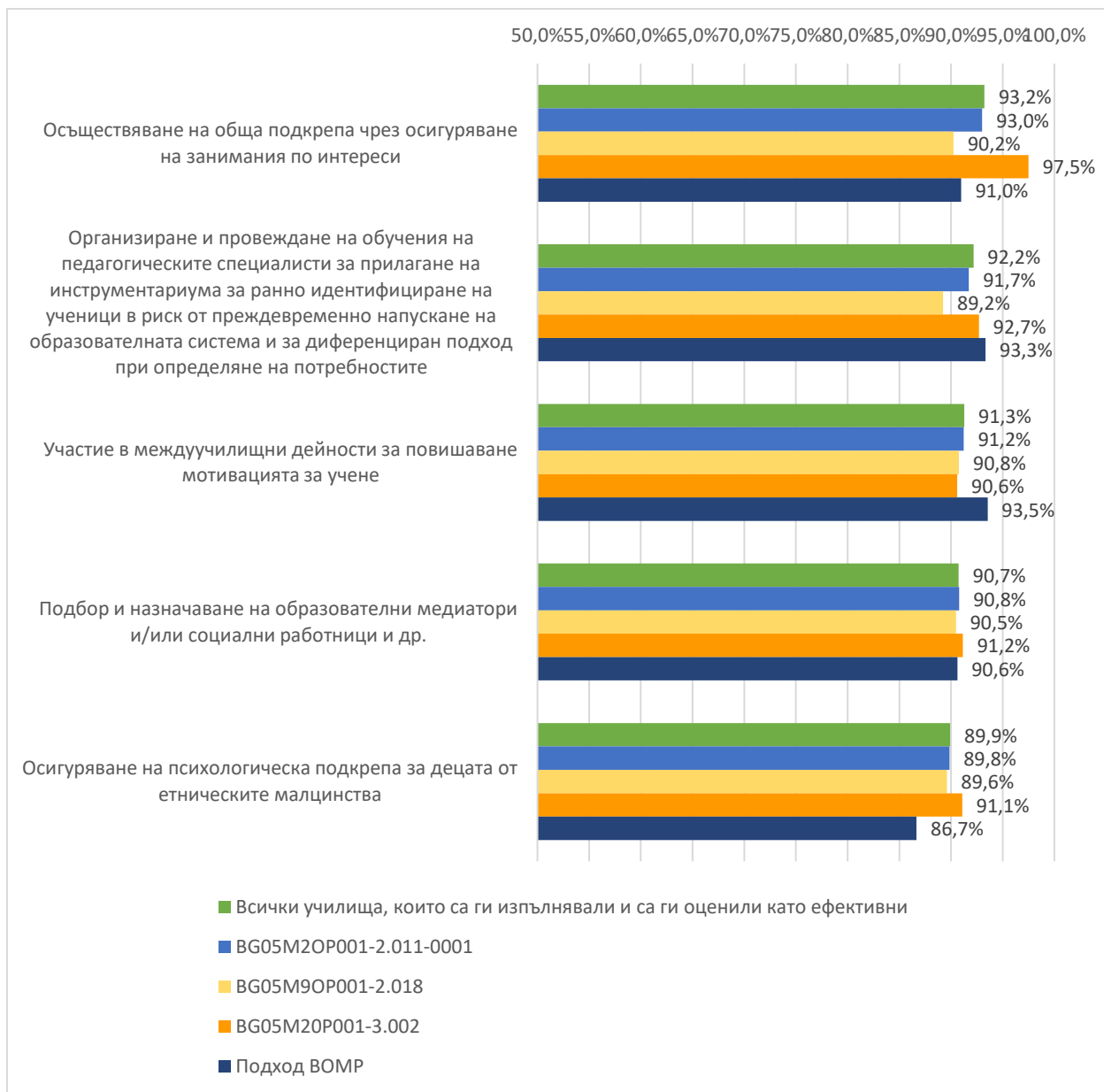
В сравнение с гореизложените дейности по-слаба степен на постигане на резултати се регистрира по отношение на следните дейности, но все пак и при тях над три четвърти от учителите посочват, че са ефективни:

- Дейности, насърчаващи участието на родителите във възпитателния процес (73,3%);
- Реинтегриране в образователната система на младежи до 18 г., отпаднали от училище (74,6%);
- Организиране и провеждане на едnodневни семинари за работа с родителската общност (76,8%);
- Разработване на информационни материали и други, насочени към родителите на ученици в риск от отпадане от образователната система (77,2%).

Открилите се като допринасящи за на-голям ефект дейности, а именно – осъществяване на обща подкрепа чрез осигуряване на занимания по интереси и организиране и провеждане на обучения на педагогическите специалисти за прилагане на инструментариума за ранно идентифициране на ученици в риск от преждевременно напускане на образователната система и за диференциран подход при определяне на потребностите им от предоставяне на индивидуална подкрепа – са оценени с най-голям ефект най-често от представители на училища, които са били бенефициенти по процедури BG05M20P001-3.002 „Образователна интеграция на учениците от етническите малцинства и/или търсеци или получили международна закрила“, BG05M9OP001-2.018 „Социално-икономическа интеграция на уязвими групи. Интегрирани мерки за подобряване достъпа до образование“ и по Подход ВОМР „Осигуряване на достъп до качествено образование в малките населени места и в трудно достъпните райони“.

С някои изключения, като цяло не се открояват статистически значими разлики по отношение на ефективността на дейностите сред училища бенефициенти по различни процедури.

Фигура 84. Дейности, които са подпомогнали успешното интегриране на ученици от уязвими групи, в т.ч. роми, в училищата

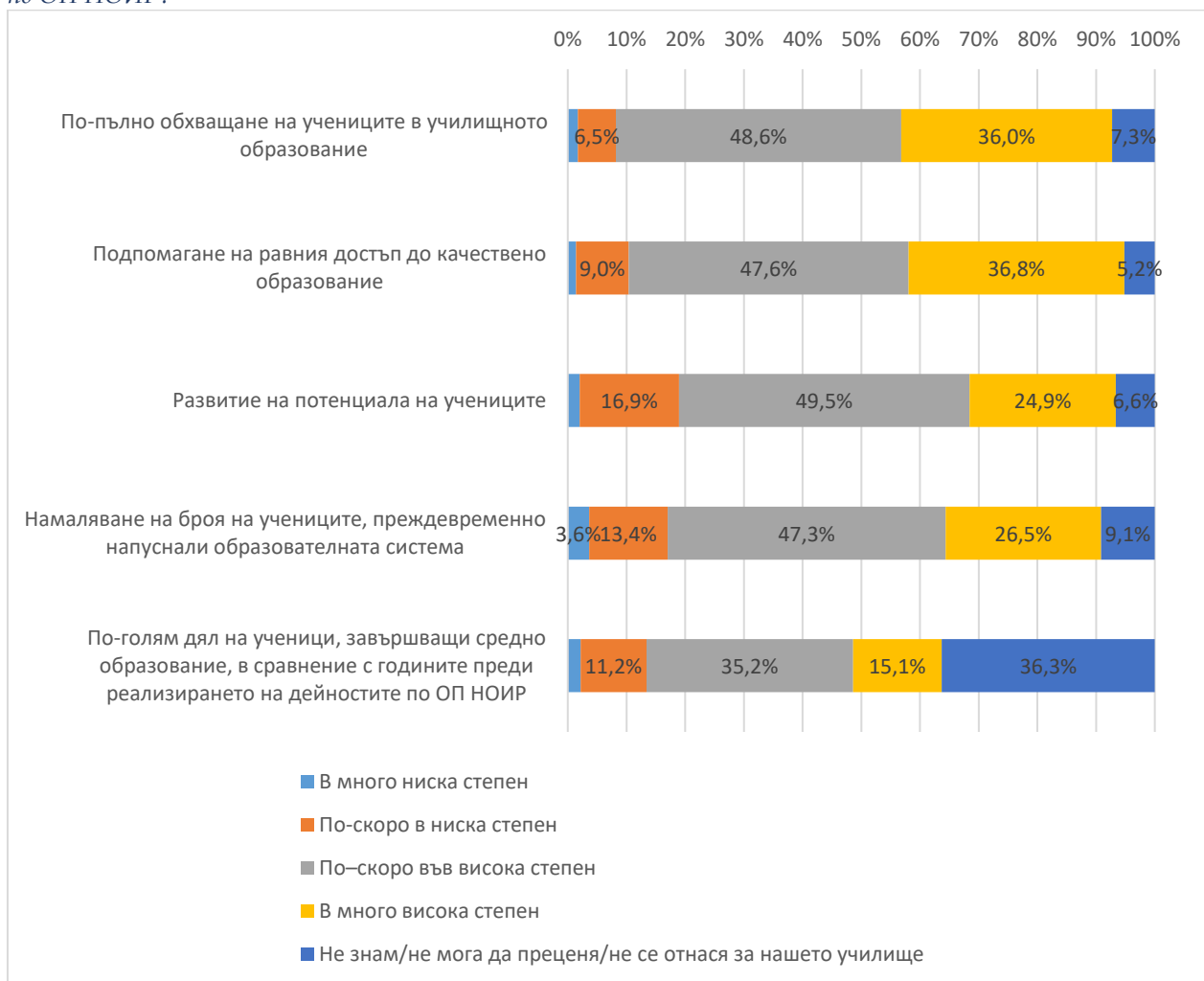
Източник: Проучване сред учители от училища, участващи в процедури по ПОЗ, кростабулация по процедури по ПОЗ на ОП НОИР

Осигуряването на достъп до образование за всички деца е основна и приоритетна цел пред образователната система в България. За успешното интегриране на всички деца в образователната система, включително ученици от етническите малцинства и от други уязвими групи, устойчивото им задържане в образователната система, както и приобщаването на деца от маргинализирани групи, са дефинирани множество подцели.

Според данните от проучването, проведено сред учители в училища, участвали в процедурите, като най-успешно изпълнени се открояват следните подцели:

- **По-пълно обхващане на учениците в училищното образование** (84,5% кумулативен дял на високи оценки за принос на дейността, като максималната оценка „в много висока степен“ е посочена от 36,0%, а „по-скоро във висока степен“ – от 48,6%);
- **Подпомагане на равния достъп до качествено образование** (84,4% кумулативен дял на високи оценки за принос на дейността, като максималната оценка „в много висока степен“ е посочена от 36,8%, а „по-скоро във висока степен“ – от 47,6%);
- **Развитие на потенциала на учениците** (74,4% кумулативен дял на високи оценки за принос на дейността, като максималната оценка „в много висока степен“ е посочена от 24,9%, а „по-скоро във висока степен“ – от 49,5%);
- **Намаляване на броя на учениците, преждевременно напуснали образователната система** (73,8% кумулативен дял на високи оценки за принос на дейността, като максималната оценка „в много висока степен“ е посочена от 26,5%, а „по-скоро във висока степен“ – от 47,3%).

Фигура 85. До каква степен постигнахте всяко от посочените в резултат от изпълнението на дейностите по ОП НОИР?

Източник: Проучване сред учители от училища, участващи в процедури по ПОЗ на ОП НОИР

По-нисък кумулативен дял е отчетен по отношение на оценката на респондентите специалисти относно **повишаването делът на ученици, завършващи средно образование, в сравнение с годините преди реализирането на дейностите по ОП НОИР**. Приблизително 50% като цяло са съгласни с твърдението – максималната оценка „в много висока степен“ е посочена от 15,1%, а „по-

скоро във висока степен“ – от 35,2%. Това обаче се дължи главно на осезаемо по-високия дял отговори „не мога да преценя/не се отнася за нашето училище“ – 36,3%.

Сред дейностите, свързани с осигуряването на подкрепа за предучилищно възпитание, които се провеждат или са се провеждали в детски градини и училища, финансирани по проекти по оценяваните процедури, най-висока ефективност се отчита по отношение на дейността по предоставяне на допълнително обучение по български език на деца, чиито майчин език не е български (76,9%).

Според данни от проучването, проведено сред педагогически специалисти в детски градини и предучилищно образование, участвали в процедурите, напредък се отчита по отношение изпълнението на цели, свързани с взаимодействие с родители и други заинтересовани страни. В резултат от изпълнението на дейности по проекти, свързани с взаимодействие с родители и други заинтересовани страни, се отчита висока ефективност по отношение на следните:

- Подобряване качеството на работа в детската градина/училище (83,7% кумулативен дял, като максималната оценка „в много висока степен“ е 28,8%, а „по-скоро във висока степен“ – 54,9%);
- Изграждане на положителни обществени нагласи към предучилищното образование (78,9% кумулативен дял, като максималната оценка „в много висока степен“ е 30,6%, а „по-скоро във висока“ – 48,3%);
- Повишаване броя на успешно интегрираните деца от уязвими групи в предучилищното образование (72,1% кумулативен дял, като максималната оценка „в много висока степен“ е 20%, а „по-скоро във висока“ – 52,2%);
- Увеличи се дялът на децата, които посещават детска градина/предучилищна група в училище, след като таксите са били покрити от проекта или от общината (67,3% кумулативен дял на съгласие, като максималната оценка „в много висока степен“ е 25,4%, а „по-скоро във висока“ – 42%).

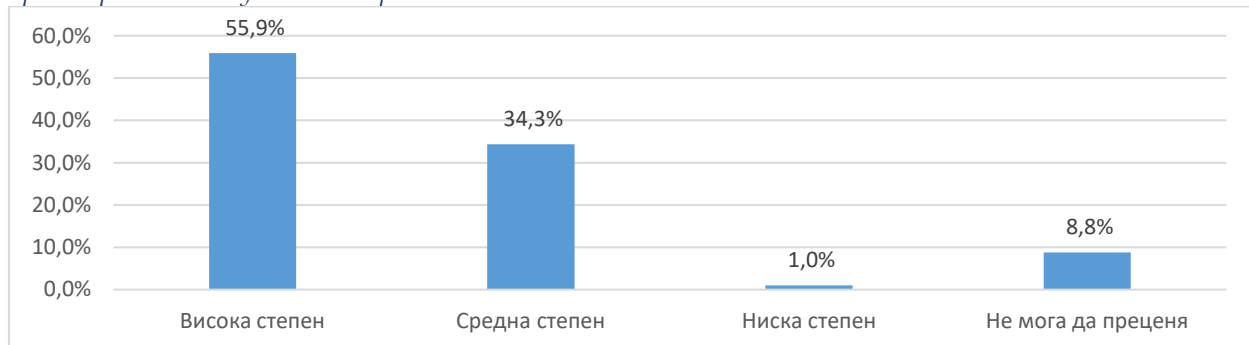
В резултат от изпълнението на дейности по проекти, свързани с взаимодействие с родители и други заинтересовани страни, се отчита умерена ефективност по отношение на следните дейности:

- Имахме на разположение необходимите специалисти, за да отговорим на допълнителните потребности на деца със специални образователни потребности (45,6% кумулативен дял, като максималната оценка „в много висока степен“ е 17%, а „по-скоро във висока“ – 28,6%);
- В резултат от работата на медиаторите повече деца започнаха да посещават предучилищно образование (42,4% кумулативен дял, като максималната оценка „в много висока степен“ е 17%, а „по-скоро във висока“ – 28,6%);
- Имахме на разположение психолог, с който да се консултираме и който да работи с децата по конкретни случаи, когато се наложи (41% кумулативен дял, като максималната оценка „в много висока степен“ е 16,3%, а „по-скоро във висока“ – 24,7%);

По-ниският дял оценки е за сметка на високия дял отговори „не мога да преценя“ и „не се отнася за нашето училище/нашата детска градина“. Долу изброените дейности са постигнали ефективност сред училищата и детските градини, които са участвали в оценяваните процедури по ПОЗ и са изпълнили конкретните дейности.

Изследването сред бенефициенти показва, че според тях дейностите по оценяваните процедури допринасят за намаляване дела на преждевременно напусналите образованието. На това мнение са общо 90% от интервюираните бенефициенти (55,9% във висока степен, а 34% - в средна степен).

Фигура 86 В каква степен дейностите по проекта допринасят/допринесоха за намаляване дела на преждевременно напусналите образованието?

Източник: изследване сред бенефициенти по проекти, в рамките на приоритетна ос 3 „Образователна среда за активно социално приобщаване“ на Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014 – 2020““

Експертите отчитат важната роля на дейностите по ОП НОИР за намаляване дела на преждевременно напусналите образователната система и обвързват тенденциите с изпълнението на оценяваните процедури:

„индикаторът, който е единствен насочен към онзи момент към уязвимите групи, беше този за намаляване на дела преждевременно напусналите образование и личното ми мнение е, че ако ги нямаше тези процедури, индикаторът щеше да бъде в много по-лошо положение отколкото тази стойност, която ни е в програмата.“ (фокус група с УО)⁷³

⁷³ Фокус група, проведена с представители на УО на ОП НОИР на 19.12.2022 г.

Въпреки силно положителните мнения на бенефициенти и учители по отношение на успеха от осъществяване на дейностите, за да се отчете приносът на оценяваните процедури по Приоритетна ос 3 на Програмата в намаляване дела на преждевременно напусналите образователната система, следва да бъдат взети предвид и други обстоятелства. От една страна, оценяваните процедури обхващат почти всички училища, в които се обучават деца от уязвими групи и това е основание да смятаме, че имат съществен принос в спада на преждевременно напусналите образователната система. В същото време, освен тези процедури, в периода на обхвата на оценката протичат няколко паралелни процеса и паралелни усилия в посока намаляване на преждевременно напусналите образователната система: чрез Механизма за съвместна работа на институциите по обхващане, включване и предотвратяване на отпадането от образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст, чрез националните програми и не на последно място, чрез проекти, финансирани от други източници.

Липсата на индивидуални данни (за всеки участвал в дейностите ученик и неговият път в образователната система) също съществено затруднява отчитане на ефектите на програмата върху намаляване дела на преждевременно напусналите образователната система.

Поради изброените обстоятелства може да се приеме, че оценяваните процедури имат принос в умерена степен по отношение на намаляване дела на преждевременно напусналите образователната система.

4.4.3. Развиват ли се нагласи за вземане на информирани решения от учениците от маргинализирани групи, в т.ч. роми за продължаване на образованието?

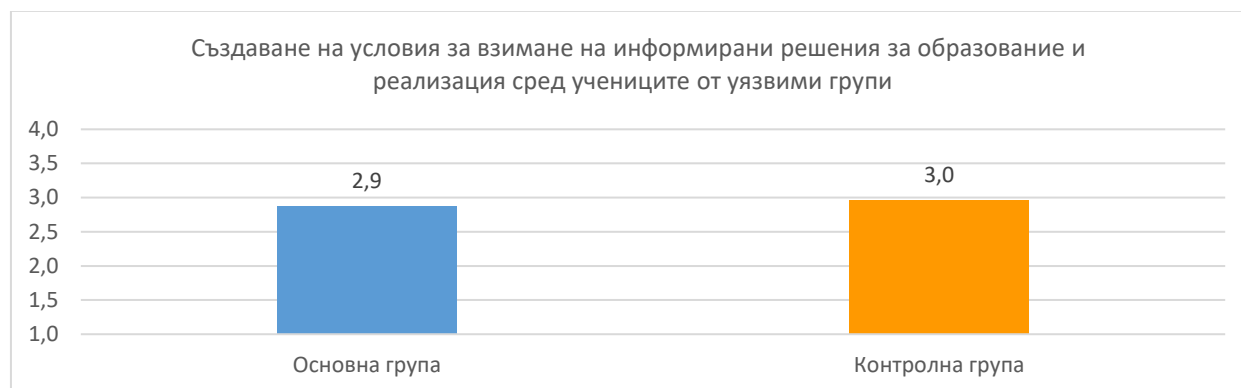
Отговорът на този оценителен въпрос е базиран на анализ на данни свързани със следните процедури: BG05M2OP001-2.011-001 „Подкрепа за успех“ (дейности, изпълнявани през 2021-2022 години), BG05M9OP001 - 2.018 „Социално- икономическа интеграция на уязвими групи. Интегрирани мерки за подобряване достъпа до образование“ – Компонент 1, BG05M2OP001 - 3.002 „Образователна интеграция на учениците от етническите малцинства и/или търсеци или получили международна закрила“ и подход ВОМР „Осигуряване на достъп до качествено образование в малките населени места и в трудно достъпните райони“.

За да идентифицираме промени в нагласите на учениците сме интервюирали учители и родители, като на база на техните мнения формираме заключение относно степента на постигане на поставените от оценяваните процедури цели.

Училищата, участвали в процедури по ПОЗ на ОП НОИР са изпълнявали следните дейности, които помагат на учениците да вземат информирани решения за продължаване на образованието:

- Осъществяване на обща подкрепа чрез кариерно ориентиране за учениците от гимназиален етап (80,4% са изпълнявали тази дейност);
- Осъществяване на обща подкрепа чрез кариерно ориентиране за учениците от прогимназиалния етап на образование (от 5-ти до 7-ми клас) (79%).

Фигура 87 До каква степен смятате, че дейностите, извършени от Вашето училище, [за основна група: финансирани по ОП НОИР], са допринесли за реализирането на някои от следните цели?

Източник: изследване сред основна и контролна група учители, училищно образование

За бъдат измерени резултатите от тези дейности върху нагласите на учениците е проведено изследване сред учители от основна и контролна група училища. И в основната, и в контролната група учители, тези нагласи се споделят във висока степен (средна оценка 3 по скала от 1 до 4, където 1 е „в много ниска степен“, а 4 „в много висока степен“). Разликите между двете групи са минимални. Това показва, че сходни дейности и усилия протичат и в училища, които не са изпълнявали проекти по оценяваните процедури, поради което не можем да отчетем съществени разлики между училищата от основната и контролната група.

Въпреки, че тази дейност е била широкомащабна, малка част от родителите са разбрали за нея. Едва 6,8% от родителите в обхванатите от ПОЗ на ОП НОИР училища посочват, че такава дейност е била изпълнявана.

Родителите от контролната група значително по-рядко посочват, че в училището на тяхното дете е осъществявана подкрепа под формата на кариерно ориентиране за ученици от 5-ти до 7-ми клас, за успешно продължаване на обучението в гимназиален етап на средното образование (0,8%). Тези резултати показват, че все още има нужда от по-активно приобщаване на родителите в образователния процес и информирането им за случващото се в училищната среда.

Таблица 46 В кои от следните дейности, организирани от училището на детето Ви, сте взели участие Вие или Вашето дете?

В кои от следните дейности, организирани от училището на детето Ви, сте взели участие Вие или Вашето дете?	Родители – основна група	Родители – контролна група
Беше проведено кариерно ориентиране, за да се подготвят учениците (от 5-ти до 7-ми клас) за продължаване на обучението в гимназиален етап на средното образование	6,8%	0,8%

Източник: изследване сред основна и контролна група, родители

В допълнение, въз основа на анализа по раздел 4.5.2, може да се твърди че съгласно мнението на педагогическите специалисти, в резултат от осъществените проекти отношението към образователния процес на децата и учениците от уязвими групи, в т.ч. роми се е подобрило в

умерена степен, а съгласно мнението на родителите, в значителна степен. Промяната на нагласите и мотивацията на деца и родители е от ключово значение за по-нататъшните стъпки за повишаване на образователните резултати, поради което можем да отчетем, че важни предпоставки за успешно интегриране на деца и ученици от уязвими групи, вкл. роми са постигнати.

В резултат от изпълнението на оценяваните процедури са създадени условия за формиране на нагласи за вземане на информирани решения от учениците от уязвими групи, в т.ч. роми за продължаване на образованието. Въпреки, че този процес е стартирал и голяма част от обхванатите от оценяваните процедури училища са изпълнявали тази дейност, постигането на по-трайни резултати изисква повече време и натрупване. Кариерното ориентиране е изиграло важна роля и е допринесло за взимана на информирани решения и повишаване на мотивацията за реализация след завършване на средно образование.

4.4.4. Какви методи за образователна интеграция и приобщаващо образование са използвани? Как са използвани в посока:

При отговора на този въпрос са използвани данни свързани с процедури: BG05M2OP001-2.011-001 „Подкрепа за успех“ (дейности, изпълнявани през 2021-2022 години), BG05M9OP001 - 2.018 „Социално-икономическа интеграция на уязвими групи. Интегрирани мерки за подобряване достъпа до образование“ – Компонент 1, BG05M20P001 - 3.001 „Подкрепа за предучилищното възпитание и подготовка на деца в неравностойно положение“, BG05M20P001 - 3.002 „Образователна интеграция на учениците от етническите малцинства и/или търсеци или получили международна закрила“, „BG05M2OP001-3.005 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“ и процедури, изпълнявани в рамките на подхода BOMP „Осигуряване на достъп до качествено образование в малките населени места и в трудно достъпните райони“.

- Намаляване дела на преждевременно напусналите училище (ПНУ):

Като цяло преобладаващата част от дейностите, изпълнявани в рамките на оценяваните процедури имат пряко или косвено значение⁷⁴ за намаляване дела на преждевременно напусналите училище. В този раздел са представени само тези дейности, които имат пряка роля за превенция на отпадането, тъй като останалите дейности са представени в други раздели на оценката.

Изпълняваните дейности, както и тяхното влияние върху резултатите, измерено чрез мнението на учителите, са представени на фигурите по-долу. Резултатите показват, че почти всички дейности се характеризират с висока резултатност. Няколко дейности остават по-назад, но все пак и те получават положителни оценки за полезността си от над 75% от учителите. Това са работа с родителите (дейности, насърчаващи участието на родителите във възпитателния процес) и реинтегриране в образователната система на младежи до 18 г., отпаднали от училище. Тези резултати показват, че на част от учителите все още им е трудно да работят със семействата и по-трудно и бавно виждат напредък и резултат от тази дейност. Необходимо е в допълнителни обучения да се отчита

⁷⁴ Косвена роля имат като допълнителните обучения по основните учебни предмети, така и извънкласните занимания по интереси, обучението по български език, общата подкрепа за личностно развитие и др.

важността на тези дейности, както и подходящите методи за тяхното осъществяване като едновременно с това учителите бъдат мотивирани да работят за реинтеграцията на всяко дете, което е в риск от отпадане. Много често учителите възприемат своята работа само в класната стая и по-трудно приемат роля, която изисква общуване с местните общности и участие в реинтеграцията към образование на отпадналите ученици.

Получените резултати все пак ясно открояват, че цялата палитра от методи за образователна интеграция е прилагана и оценена като успешна от учителите.

Поради многообразието от допустими дейности в рамките на всяка отделна процедура, различните дейности са изпълнявани с различно покритие в рамките на участващите в процедурите училища и детски градини. Всички те имат съвкупно влияние върху постигнатите резултати и настъпилите промени за целевите групи, като интервенират на различни нива – от обучения и подготовка на учителите и педагогическите специалисти, през подкрепа за учениците и работа с родителите, до работа с широката общественост (и родителите на всички деца) за промяна на нагласите и преодоляване на дискриминацията.

Най-голяма част от дейностите са били насочени в следните няколко направления:

- Идентифициране на учениците в риск от преждевременно напускане на образователната система;
- Определяне на конкретните потребности от предоставяне на индивидуална подкрепа на всеки ученик в риск от преждевременно напускане на образователната система;
- Осъществяване на обща подкрепа чрез кариерно ориентиране за учениците от гимназиален етап;
- Осъществяване на обща подкрепа чрез кариерно ориентиране за учениците от прогимназиалния етап на образование (от 5-ти до 7-ми клас);
- Организиране и провеждане на обучения на педагогическите специалисти за прилагане на инструментариума за ранно идентифициране на ученици в риск от преждевременно напускане на образователната система и за диференциран подход при определяне на потребностите им от предоставяне на индивидуална подкрепа;
- Допълнителни обучения във втори гимназиален етап за преодоляване на пропуски при усвояването на учебното съдържание с цел успешно полагане на ДЗИ по БЕЛ, както и ДЗИ по други предмети от общообразователната подготовка.

Останалите дейности са били изпълнявани в по-малка част от училищата. Натрупването на опит в толкова широк спектър от дейности е подобрило капацитета на училищните власти за изпълнение на подобни дейности. Би било добре изпълнението на подобни мерки в бъдеще да стъпи на настоящата оценка като подобри и разшири обсега на мерките, които са били по-слабо застъпени като се съобрази с нуждите и капацитета за изпълнение.

Фигура 88 Кои от следните дейности, са изпълнявани във Вашето училище? и Кои от следните дейности, помогнаха за ефективно интегриране на учениците от уязвими групи, в това число роми, във Вашето училище?

Източник: изследване сред учители в участващи в оценяваните процедури училища

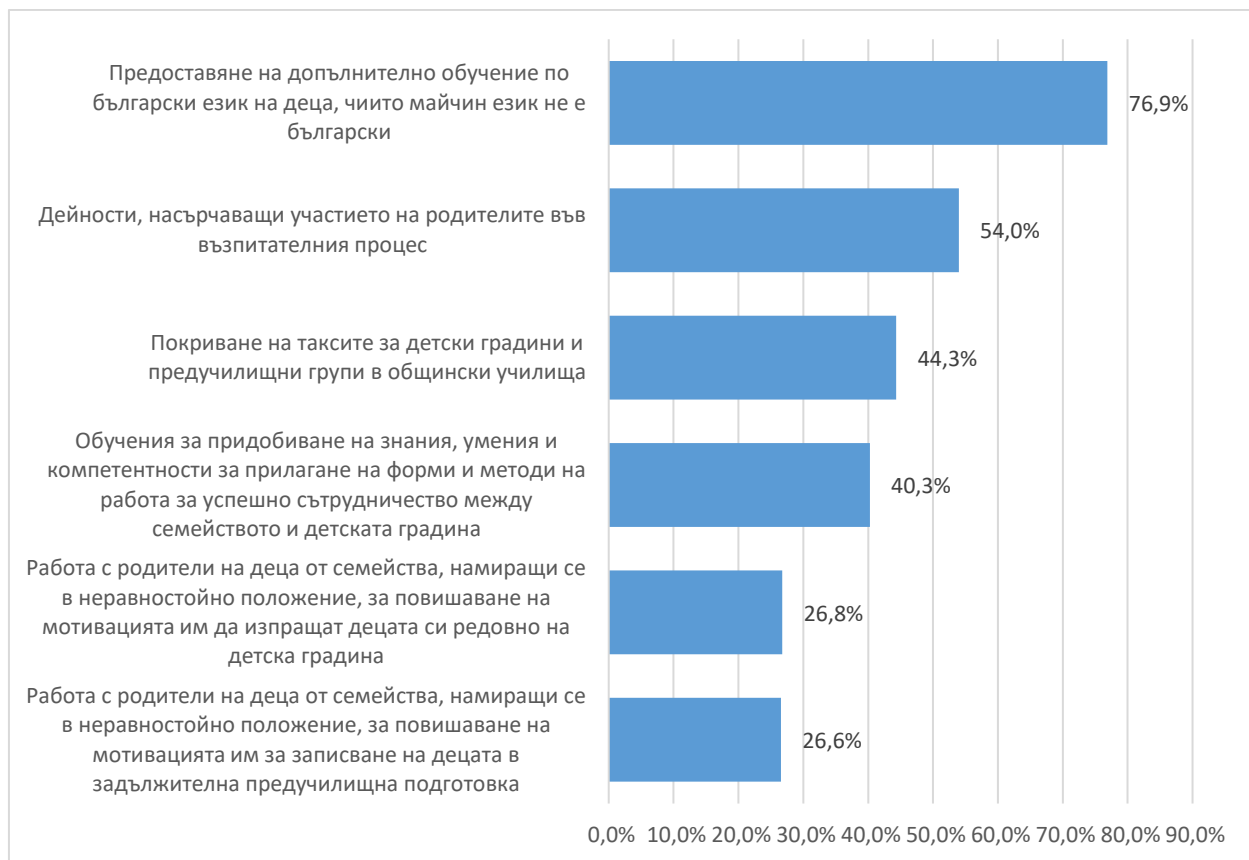
Фигура 89 Кои от следните дейности, са изпълнявани във Вашето училище? и Кои от следните дейности, помогнаха за ефективно интегриране на учениците от уязвими групи, в това число роми, във Вашето училище?

Източник: изследване сред учители в участващи в оценяваните процедури училища

Педагогическите специалисти в детските градини са изпълнявали по-малък набор от дейности, предвид спецификите на образователния процес в предучилищното образование. Най-широкозастъпено е допълнителното обучение по български език за деца, чиито майчин език не е български. Около половината от педагозите посочват, че са работили с родителите, а 40%, че са участвали в обученията за придобиване на знания и умения за сътрудничество между семейството и детската градина.

Фигура 90 Кои от следните дейности, свързани с осигуряването на подкрепа за предучилищно възпитание се провеждат или са се провеждали във Вашата детска градина/училище?

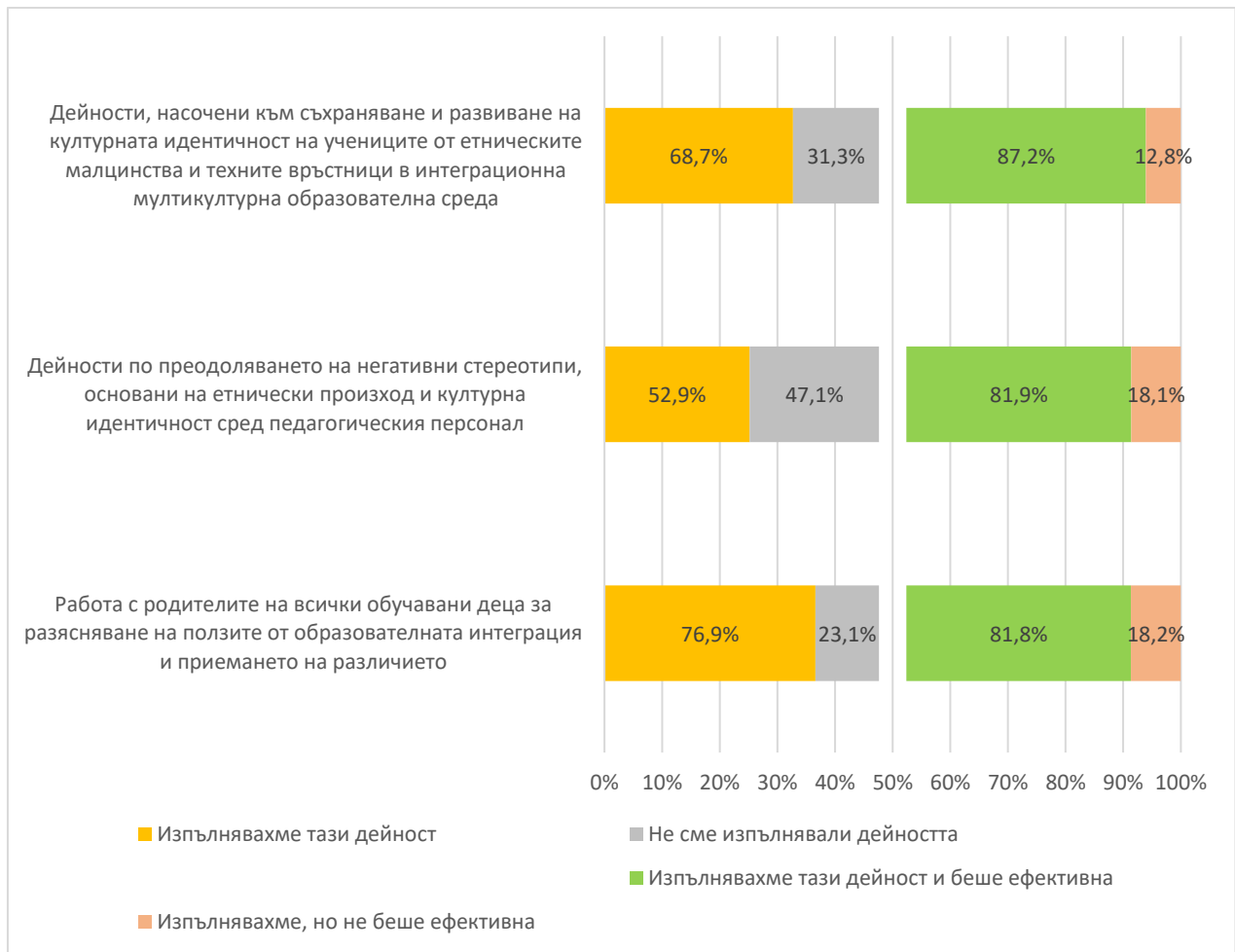
Източник: Изследване сред педагогически специалисти в детски градини и предучилищни групи в училища, участващи в процедурите (основна група)

- Преодоляване на дискриминацията:

Дейностите по преодоляване на дискриминацията са изпълнявани с различен обхват в обхванатите училища и детски градини. За преодоляване на дискриминацията, в най-голяма степен са използвани дейности, които са включвали работа с родителите и съхраняване и развитие на културната идентичност на учениците от етническите малцинства. В малко по-малка част от проектите са изпълнявани дейности, които са имали по-широки цели и обхват, а именно: преодоляването на негативни стереотипи, основани на етнически произход и културна идентичност сред педагогическите специалисти.

Те са оценени като такива със значим ефект от над 80% от интервюираните учители. Поради спецификите на тези дейности е необходимо да се изгражда допълнителен капацитет и да се обучават педагозите как да работят с родителите, семействата и местните общности.

Фигура 91 Кои от следните дейности, са изпълнявани във Вашето училище? и Кои от следните дейности, помогнаха за ефективно интегриране на учениците от уязвими групи, в това число ромите, във Вашето училище?

Източник: изследване сред учители в участващи в оценяваните процедури училища

Тези дейности имат малко по-малък обхват в детските градини. Това вероятно е свързано и със специфики на проектите и наличния ресурс.

Фигура 92 Кои от следните дейности, свързани с осигуряването на подкрепа за предучилищно възпитание се провеждат или са се провеждали във Вашата детска градина/училище?

Източник: Изследване сред педагогически специалисти в детски градини и предучилищни групи в училища, участващи в процедурите (основна група)

- **Подобряване на образователните резултати на децата и учениците от маргинализираните общности, включително роми.**

С цел подобряване на образователните резултати са изпълнявани широк набор от дейности като най-разпространените са:

- Подбор и назначаване на образователни медиатори и/или социални работници и др.;
- Предоставяне на допълнително обучение по български език за децата и учениците, за които българският език не е майчин;
- Осъществяване на обща подкрепа чрез осигуряване на занимания по интереси;
- Осъществяване на обща подкрепа чрез допълнително обучение по учебни предмети;
- Определяне на конкретните потребности от предоставяне на индивидуална подкрепа на всеки ученик в риск от преждевременно напускане на образователната система;
- Организиране на допълнителни обучения като част от общата подкрепа за личностно развитие;
- Прилагане на методика, включваща различни инструменти за оценка на системните пропуски и затрудненията при усвояване на учебното съдържание от учениците.

Оценките за влиянието върху постигането на резултати на всички дейности са високи (над 80% от учителите дават положително мнение за тяхното въздействие).

Фигура 93 Кои от следните дейности, са изпълнявани във Вашето училище? и Кои от следните дейности, помогнаха за ефективно интегриране на учениците от уязвими групи, в това число роми, във Вашето училище?

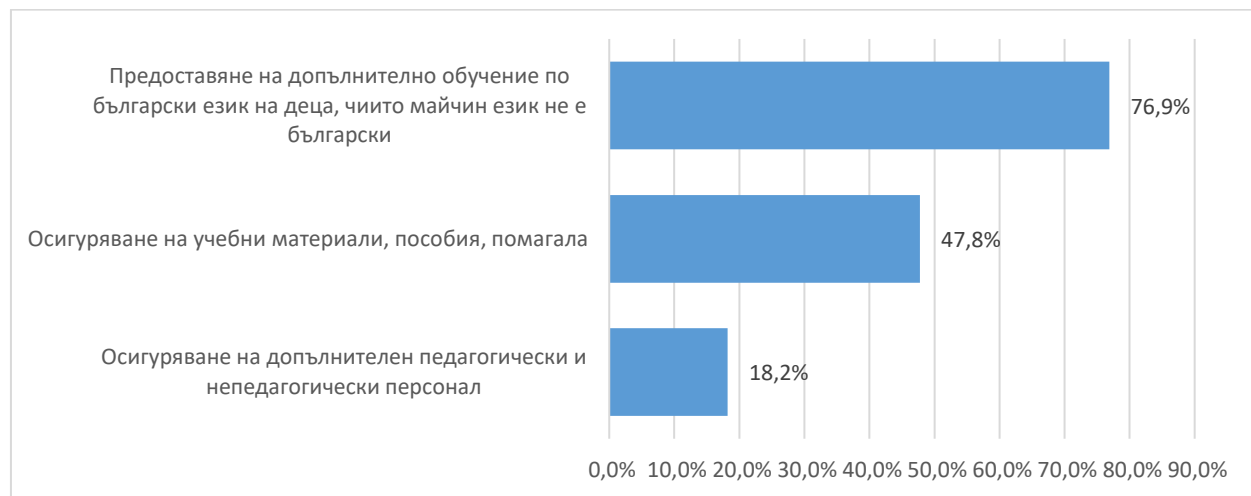

Източник: Изследване сред учители, основна група

Най-голям брой дейности включват различни занимания, които имат за цел да запълнят пропуски в знанията на учениците, да ги подготвят за НВО и ДЗИ или да развият езиковите им умения по български език. Тази група от дейности е била изпълнявана в около две трети от училищата, като не се наблюдават съществени различия между отделните процедури.

Изпълняваните дейности в детските градини са по-ограничени като брой, като най-разпространената е предоставяне на допълнително обучение по български език за деца, чиито майчин език не е български.

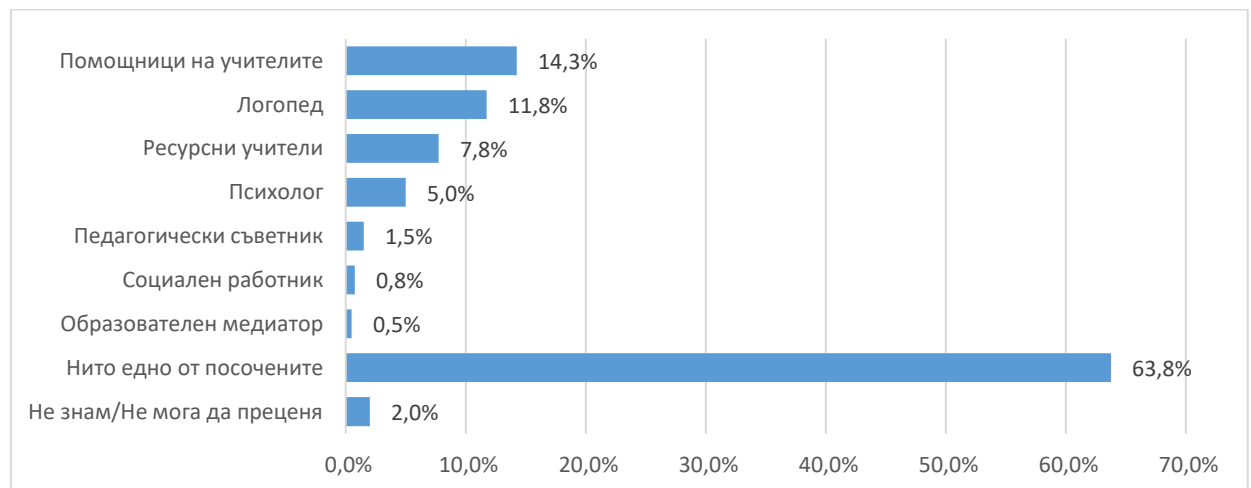
Фигура 94 Кои от следните дейности, свързани с осигуряването на подкрепа за предучилищно възпитание се провеждат или са се провеждали във Вашата детска градина/училище?

Източник: Изследване сред педагогически специалисти в детски градини и предучилищни групи в училища, участващи в процедурите (основна група)

Като част от дейностите за приобщаващо образование, които имат отражение и върху трите направления (намаляване на преждевременно напусналите образование, недискриминация и подобряване на образователните резултати) е използвана ресурса подкрепа. Близо една трета от родителите на деца в детски градини посочват, че са ползвали такава подкрепа за своите деца.

Фигура 95 Подкрепа от кои от следните специалисти е използвало вашето дете през последните години в детската градина/училището, което посещава/е посещавало:

Източник: Изследване сред родители на деца от детски градини, участвали в процедурите образователни институции

В рамките на качествените изследвания експертите отчита изключително важната роля на образователните медиатори и на ефекта, който тази фигура има в процеса на образование:

„За децата от маргинализирани общности, особена и целенасочена към тази група подкрепа, е наемането на образователни медиатори. Тези образователни медиатори работят със семействата, подкрепят институцията във взаимодействието, а понякога и със самото дете, когато това е необходимо или възможно според човекът, който е нает. И това е изключително ценна подкрепа конкретно за децата от маргинализирани общности.“ (Интервю с представители на КБ МОН)⁷⁵

Изпълняваните проекти включват широк набор методи и дейности за намаляване дела на преждевременно напусналите училище, чрез преодоляване на дискриминацията, подобряване на образователните резултати и образователна интеграция на деца и ученици от уязвими групи, вкл. роми. В зависимост от спецификите на проектите някои от методите са прилагани и съответно дейностите са изпълнявани с по-голяма интензивност, а други – обхващат по-малък дял от училищата и детските градини (респективно учениците и децата). Като цяло почти всички методи се открояват с висока оценка по степен на приложимост в рамките на конкретния образователен контекст.

4.4.5. Какви са непланираните ефекти по отношение на подкрепените по операциите деца и ученици от маргинализирани групи, в т.ч. роми, свързани с намаляване дела на преждевременно напусналите училище?

При отговора на настоящия оценителен въпрос са използвани данни свързани с процедури: BG05M2OP001-2.011-001 „Подкрепа за успех“ (дейности, изпълнявани през 2021-2022 години), BG05M9OP001 - 2.018 „Социално- икономическа интеграция на уязвими групи. Интегрирани мерки за подобряване достъпа до образование“ – Компонент 1, BG05M20P001 - 3.001 „Подкрепа за предучилищното възпитание и подготовка на деца в неравностойно положение“, BG05M20P001 - 3.002 „Образователна интеграция на учениците от етническите малцинства и/или търсеци или получили международна закрила“, „BG05M2OP001-3.005 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“ и процедури, изпълнявани в рамките на подхода BOMP „Осигуряване на достъп до качествено образование в малките населени места и в трудно достъпните райони“.

В рамките на оценката не са установени непланирани ефекти по отношение на подкрепените от оценяваните операции деца и ученици от уязвими групи. Всички интервенции съвкупно имат за цел да повишат образователната интеграция на ученици от маргинализирани групи, в т.ч. роми като допринесат за намаляване дела на преждевременно напусналите училище. Като цяло изпълняваните мерки, освен с преките си ефекти към учениците допринасят и за повишаване на

⁷⁵ Интервю с представители на КБ МОН за проекти „Нов шанс за успех“ и „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“, проведено на 13.01.2023 г.

капацитета за изпълнение на дейности и работа в мултикултурна среда като повишават подготовката на учителите и непедагогическите специалисти за работа с деца от уязвими групи и за по-професионално посрещане на техните специфични нужди.

В същото време обаче, експертите подчертават, че има съществени рискове в това, подобни интервенции да се изпълняват само на проектен принцип и техните ефекти да се губят в периоди, в които поради естеството на проектния цикъл няма финансиране:

„Със сигурност операциите дават голяма възможност в правилна посока на интеграцията на уязвимите групи, но опасността остава в много други операции, по които ние също работим и наблюдаваме и да не остане всичко на проектен принцип. Тоест, да не се разчита просто на нещата да вървят от един програмен период на друг, без това да се превръща в ясни политики. Особено важно е да не се забравя анализа на резултатите и на данните и всяка програма и всяка следваща операция да се залага с ясен анализ и мониторинг на резултатите от предишната. Тоест, за да се надгражда всеки път с опита от предишното и да няма накъсване на отделните периоди, за да не увисват изпълнителите, забавяния на плащания.“ (Фокус група с КН)

Важно е също така и да се търси по-голяма системна промяна, която все още не е постигната, макар и да е поставено начало на много от процесите:

„Поради липсата на превръщане на добрите практики в някаква системност е много трудно да различим, кое се подобри и кое се влоши в следствие на проектите. Със сигурност имаме много добри примери, за които на всички ни се искаше да минат на национално ниво и да се разпространят в системата, но за съжаление те много често си остават на нивото на конкретните добри намерения на хората, които ги изпълняват. Не успяват да станат системна промяна. Нали, по ред причини, които сега да не анализираме... Това е може би един от най-основните големи въпроси в тези програми – какво от това, че тези пари отиват за това, след като не водят до системна промяна. И за съжаление по същия начин и по същите причини от един период до друг, дори за едно и също училище или детска градина, в зависимост от това кой изпълнява една и съща програмна дейност, също може да зависи какви са резултатите. Тоест, една смяна на екипа или на директора може да се окаже, че слага вече края на добрите примери или пък обратното, засилва ги.“ (Фокус група с КН)⁷⁶

В рамките на оценката не са установени непланирани ефекти по отношение на подкрепените от оценяваните операции деца и ученици от уязвими групи.

4.5. Подобряване на образователните резултати на децата и учениците със специални образователни потребности, от маргинализирани групи, в т.ч. роми и постиженията им в овладяването на ключови компетентности

4.5.1. Каква е връзката между инструментите, разработени в рамките на оценяваните проекти и образователните резултати на децата и учениците от маргинализирани групи, в т.ч. роми?

В анализа за отговора на този оценителен въпрос са включени процедури: BG05M2OP001-2.011 „Подкрепа за успех“ (дейности, изпълнявани през 2021-2022 години), BG05M9OP001 - 2.018 „Социално-икономическа интеграция на уязвими групи. Интегрирани мерки за подобряване

⁷⁶ Проведена фокус група с представители на Комитета на наблюдение на ОП НОИР на 30.01.2023 г.

достъпа до образование“ – Компонент 1, BG05M20P001 - 3.001 „Подкрепа за предучилищното възпитание и подготовка на деца в неравностойно положение“, BG05M20P001 - 3.002 „Образователна интеграция на учениците от етническите малцинства и/или търсеци или получили международна закрила“, „BG05M20P001-3.005 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“ и процедури, изпълнявани в рамките на подхода BOMP „Осигуряване на достъп до качествено образование в малките населени места и в трудно достъпните райони“.

Прилаганите в рамките на оценяваните процедури инструменти покриват широк спектър от образователни потребности и подпомагат учителите в процеса на преподаване като развиват ключови компетентности и умения у децата и учениците и/или подпомагат тяхната интеграция или реинтеграция в образователния процес.

Мнението на бенефициентите по оценяваните процедури (без BG05M20P001-2.011 и BG05M20P001-3.005) показва, че те също констатира влияние на инструментите върху образователните резултати на децата и учениците от маргинализирани групи, в т.ч. роми. Според 42% от интервюираните, инструментите влияят във висока степен, а според 46% в средна степен.

Фигура 96 В каква степен инструментите, разработени в рамките на проекта, оказват влияние върху образователните резултати на децата и учениците от маргинализирани групи, в т.ч. роми?

Източник: анкетно проучване сред бенефициенти по оценяваните процедури

Училищно образование

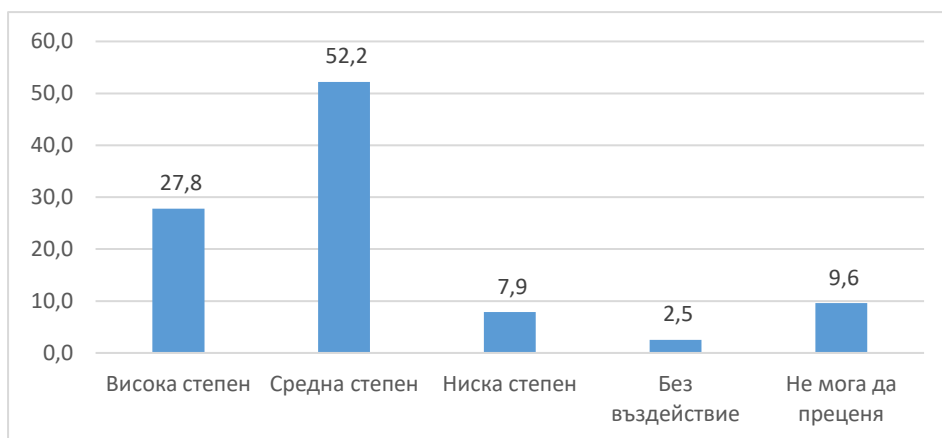
По процедури BG05M90P001 - 2.018 „Социално-икономическа интеграция на уязвими групи. Интегрирани мерки за подобряване достъпа до образование“ – Компонент 1, BG05M20P001 - 3.002 „Образователна интеграция на учениците от етническите малцинства и/или търсеци или получили международна закрила“ и по процедури, изпълнявани в рамките на подхода BOMP не са предвидени целеви средства в рамките на финансираните проекти за разработване на конкретни инструменти за осъществяване на предвидените дейности. Независимо от това, такива са прилагани - съществуващи, адаптирани или разработвани от бенефициентите, за да могат да осъществят планираните дейности.

По процедура BG05M20P001-2.011 „Подкрепа за успех“ е разработен инструментариум, който съдържа 15 броя инструменти за ранно идентифициране на ученици в риск от преждевременно напускане на образователната система и за диференциран подход при определяне на потребностите им от предоставяне на индивидуална подкрепа. Разработени са общо 114 на брой тестове по учебни предмети и по класове. Изготвен е Наръчник с насоки за прилагането на инструментариума. Проведени са обучения за обучители за прилагане на разработения инструментариум. Проведени са обучения на педагогически специалисти за прилагане на инструментариума.

Чрез инструментариума за идентифициране на нуждите и използването на диференциран подход при определяне на потребностите от предоставяне на индивидуална подкрепа са създадени условия за индивидуална работа, която да преодолява изоставането в образователните постижения като оцени системните пропуски и затруднения при усвояване на учебното съдържание от учениците. По този начин инструментариумът едновременно идентифицира учениците в риск от отпадане, но също така определя конкретните потребности от предоставяне на индивидуална подкрепа на всеки ученик. Важна част от инструментариума за работа са допълнителните обучения и общата подкрепа за личностно развитие за преодоляване на системните пропуски и/или за превенция на затрудненията на учениците. Прилагането на инструментариума позволява ранно идентифициране на групи ученици с различни пропуски и затруднения при усвояване на учебното съдържание и прилагане на диференциран подход при определяне на потребностите им и оказване на индивидуална подкрепа, както и успява да подпомогне учителите при планиране на теми, методи и подходи и при подбора на конкретните образователни материали, с които да работят с учениците в риск от преждевременно напускане на образователната система.

Според изследването сред учители в участващите в проектите училища, инструментите, разработени в рамките на проектите, оказват влияние върху образователните резултати на децата и учениците от уязвими групи, в т.ч. роми във висока (28%) и в средна степен (52%). Причините за тези резултати са в съвкупността от фактори, които влияят върху образователните резултати на учениците, поради което ролята на инструментите е важна, но не е единствения определящ фактор за постигане на по-високи образователни постижения.

Фигура 97 В каква степен инструментите, разработени в рамките на проекта, оказват влияние върху образователните резултати на децата и учениците от уязвими групи, в т.ч. роми?

Източник: проучване сред учители и други педагогически специалисти в системата на училищното образование, участващи в процедурите

Корелационен анализ на резултатите от мненията на учителите показва, че колкото по-висока е оценката за инструментите, толкова по-положителни са мненията на учителите за образователните постижения на учениците и постигнатата промяна в резултат от изпълняваните проекти.

Таблица 47 Коефициент на корелация между оценките на учителите за влиянието на инструментите върху образователните резултати на учениците от уязвими групи, в т.ч. роми и оценките за постигнатите образователни резултати в следствие от изпълняваните проекти

Образователни резултати/ постижения	В каква степен инструментите, разработени в рамките на проекта, оказват влияние върху образователните резултати на децата и учениците от уязвими групи, в т.ч. роми?	
	Коефициент на корелация на Pearson ⁷⁷	Ниво на значимост ⁷⁸
Подобряване на образователните постижения на учениците в риск от преждевременно напускане	0,520	0,000
Подобряване на образователните постижения на всички ученици	0,496	0,000
Постигане на по-високи резултати на ДЗИ и НВО	0,450	0,000
Повишаване участието на учениците в извънкласни дейности	0,465	0,000
Децата със специфични нужди получиха подкрепа и възможност за допълнително обучение	0,421	0,000
Учениците успяха да навакнат пропуснатото по време на пандемията от Ковид-19	0,481	0,000
Учениците подобриха уменията си по български език	0,539	0,000
Учениците подобриха уменията си по математика	0,571	0,000
Успяхме да подкрепим развитието на ученици с таланти и изявени дарби	0,459	0,000
Повишихме нивото на грамотност на децата и учениците от уязвими групи, в т.ч. роми	0,596	0,000
Намалихме различията между учениците в резултатите от ученето	0,524	0,000

Източник: проучване сред учители и други педагогически специалисти в системата на училищното образование, участващи в процедурите

На таблицата по-долу ясно се вижда, че учителите, които са прилагали методика за оценка на системните пропуски и я смятат за ефективна дават по-високи оценки за образователните постижения на учениците. Обратно, учителите, които са прилагали такава методика, но не я смятат за ефективна дават значително по-ниски оценки за образователните постижения на учениците.

Таблица 48 Връзка между оценките за ефективността от прилагане на методика, включваща различни инструменти за оценка на системните пропуски и затрудненията при усвояване на учебното съдържание от учениците и оценки на учителите за образователните резултати на учениците

⁷⁷ Коефициент на корелация на Пийърсън – единичен, резюмиран индекс на степента, в която две променливи са линейно свързани или зависими една от друга. Корелацията е коефициент, който измерва връзката между две променливи. Силата на корелационната зависимост се установява чрез коефициент на линейна корелация, който се изменя в границите от -1 до +1. Колкото величината на коефициента е по-близо до нулата, толкова зависимостта е по-слаба.

⁷⁸ Резултатите са статистически значими при $p < 0.01$ (sig. ниво на значимост).

Образователни резултати/ постижения	Прилагане на методика, включваща различни инструменти за оценка на системните пропуски и затрудненията при усвояване на учебното съдържание от учениците		
	Не сме прилагали методика	Прилагахме методика, но не беше ефективна	Прилагахме методика и беше ефективна
Средни оценки по скала от 1 до 4, където 1 е "В много ниска степен", а 4 "В много висока степен"			
Подобряване на образователните постижения на учениците в риск от преждевременно напускане	2,76	2,35	<u>2,99</u>
Подобряване на образователните постижения на всички ученици	2,79	2,45	<u>3,04</u>
Постигане на по-високи резултати на ДЗИ и НВО	2,76	2,04	<u>2,77</u>
Повишаване участието на учениците в извънкласни дейности	2,94	2,60	<u>3,26</u>
Децата със специфични нужди получиха подкрепа и възможност за допълнително обучение	3,29	2,92	<u>3,32</u>
Учениците успяха да наваксат пропуснатото по време на пандемията от Ковид-19	2,62	2,22	<u>2,84</u>
Учениците подобриха уменията си по български език	2,78	2,17	<u>2,88</u>
Учениците подобриха уменията си по математика	2,68	2,06	<u>2,82</u>
Успяхме да подкрепим развитието на ученици с таланти и изявени дарби	2,96	2,63	<u>3,09</u>
Повишихме нивото на грамотност на децата и учениците от уязвими групи, в т.ч. роми	2,77	2,13	<u>2,95</u>
Намалихме различията между учениците в резултатите от ученето	2,75	2,31	<u>2,92</u>

Източник: проучване сред учители и други педагогически специалисти в системата на училищното образование, участващи в процедурите

Учителите, които смятат провежданите обучения за педагогически специалисти за прилагане на инструментариума за ранно идентифициране на ученици в риск от преждевременно напускане на образователната система и за диференциран подход при определяне на потребностите им от предоставяне на индивидуална подкрепа за ефективни дават по-високи оценки за образователните постижения на своите ученици от учителите, които смятат, че тези обучения не са били ефективни.

Таблица 49 Връзка между оценките за ефективността от организиране и провеждане на обучения на педагогическите специалисти за прилагане на инструментариума за ранно идентифициране на ученици в риск от преждевременно напускане на образователната система и за диференциран подход при определяне на потребностите им от предоставяне на индивидуална подкрепа и оценки на учителите за образователните резултати на учениците

Образователни резултати/ постижения	Организиране и провеждане на обученията на педагогическите специалисти за прилагане на инструментариума за ранно идентифициране на ученици в риск от преждевременно напускане на образователната система и за диференциран подход при определяне на потребностите им от предоставяне на индивидуална подкрепа		
	Не сме изпълнявали дейността	Изпълнявахме, но не беше ефективна	Изпълнявахме тази дейност и беше ефективна
Средни оценки по скала от 1 до 4, където 1 е "В много ниска степен", а 4 "В много висока степен"			
Подобряване на образователните постижения на учениците в риск от преждевременно напускане	2,74	2,15	<u>2,95</u>
Подобряване на образователните постижения на всички ученици	2,82	2,35	<u>3,00</u>
Постигане на по-високи резултати на ДЗИ и НВО	2,48	1,97	<u>2,74</u>
Повишаване участието на учениците в извънкласни дейности	2,76	2,26	<u>3,26</u>
Децата със специфични нужди получиха подкрепа и възможност за допълнително обучение	3,06	2,61	<u>3,34</u>
Учениците успяха да наваксат пропуснатото по време на пандемията от Ковид-19	2,38	2,06	<u>2,83</u>
Учениците подобриха уменията си по български език	2,53	2,00	<u>2,86</u>
Учениците подобриха уменията си по математика	2,46	1,94	<u>2,77</u>
Успяхме да подкрепим развитието на ученици с таланти и изявени дарби	2,66	2,37	<u>3,09</u>
Повишихме нивото на грамотност на децата и учениците от уязвими групи, в т.ч. роми	2,42	1,88	<u>2,94</u>
Намалихме различията между учениците в резултатите от ученето	2,46	2,18	<u>2,93</u>

Източник: проучване сред учители и други педагогически специалисти в системата на училищното образование, участващи в процедурите

Резултатите от оценките на учителите за образователните резултати на включените в дейности ученици по процедури, изпълнявани в училищното образование са представени в таблицата по-долу. Макар и резултатите да са близки, следва да се отбележи, че **процедура BG05M2OP001-2.011-001 „Подкрепа за успех“** се отличава с най-високи оценки по показателите, свързани с образователни постижения.

Таблица 50 Кои от следните неща се случиха във Вашето училище/детска градина в резултат от изпълнението на дейностите по проекта/проектите?

Образователни резултати/ постижения	Процедура			
	2.011	2.018	3.002	ВОМР
Подобряване на образователните постижения на учениците в риск от преждевременно напускане	<u>2,90</u>	2,84	2,84	2,90
Подобряване на образователните постижения на всички ученици	<u>3,00</u>	2,86	2,89	2,96
Постигане на по-високи резултати на ДЗИ и НВО	<u>2,76</u>	2,51	2,57	2,73
Повишаване участието на учениците в извънкласни дейности	<u>3,03</u>	3,05	3,19	3,24
Децата със специфични нужди получиха подкрепа и възможност за допълнително обучение	<u>3,28</u>	3,15	3,31	3,22
Учениците успяха да наваксат пропуснатото по време на пандемията от Ковид-19	<u>2,78</u>	2,68	2,68	2,73
Учениците подобриха уменията си по български език	<u>2,86</u>	2,71	2,71	2,79
Учениците подобриха уменията си по математика	<u>2,80</u>	2,57	2,63	2,69
Успяхме да подкрепим развитието на ученици с таланти и изявени дарби	<u>3,00</u>	2,96	2,96	3,14
Повишихме нивото на грамотност на децата и учениците от уязвими групи, в т.ч. роми	<u>2,81</u>	2,78	2,78	2,84
Намалихме различията между учениците в резултатите от ученето	<u>2,89</u>	2,84	2,70	2,88

Източник: проучване сред учители и други педагогически специалисти в системата на училищното образование, участващи в процедурите

Предучилищно образование

По процедури ВГ05М9ОР001 - 2.018 „Социално-икономическа интеграция на уязвими групи. Интегрирани мерки за подобряване достъпа до образование“ – Компонент 1, ВГ05М2ОР001 - 3.001 „Подкрепа за предучилищното възпитание и подготовка на деца в неравностойно положение“ и по процедури, изпълнявани в рамките на подхода ВОМР не са предвидени целеви средства в рамките на финансираните проекти за разработване на конкретни инструменти за осъществяване на предвидените дейности. Независимо от това, такива са прилагани съществуващи, адаптирани или разработвани от бенефициентите, за да могат да осъществят планираните дейности.

По процедура ВГ05М2ОР001-3.005 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“ е разработена специализирана методика за допълнително обучение по български език за деца от предучилищна възраст, отнасяща се до всички възрастови групи, за прилагане в институциите от системата на предучилищното образование, методика за работа на

непедагогическия персонал и обучителна програма към нея, обучение на непедагогическия персонал и на др. заинтересовани страни и учебни помагала и програми, като още на ниво проектно предложение е заложено изискване за представяне на механизъм с набор от критерии за определяне концентрацията на деца от уязвими групи чрез диференциран подход.

Мненията на педагогическите специалисти в детските градини за разработените по проекта инструменти също е преобладаващо положително, но оценките се концентрират в умерените позиции на скалата (по-скоро положително), отколкото в крайните положителни стойности.

Таблица 51 Каква е вашата оценка за:

Оценка за:	Изцяло отрицателна	По-скоро отрицателна	По-скоро положителна	Изцяло положителна	Не знам/не ги познавам
Разработените методики (основани на играта) за обучение по български език за деца с друг майчин език/деца, които не владеят добре български език – за всички възрастови групи (3-6 г.)	0,2%	1,4%	<u>51,7%</u>	34,9%	11,8%
Разработените учебни помагала, пособия, материали, софтуерни програми за обучение и др. по български език на деца с друг майчин език/деца, които не владеят добре български език – за всички възрастови групи (3-6-годишни)		0,9%	<u>54,5%</u>	32,2%	12,4%

Източник: изследване сред педагогически специалисти в детски градини

Корелацията между оценките на педагогическите специалисти в детските градини за инструментите и оценките им за образователните постижения на учениците е умерена, като рядко достига до стойности 0,4. Това показва, че за разлика от училищата, в детските градини не се вижда толкова пряка връзка между образователни резултати и използвани инструменти.

Таблица 52 Коефициент на корелация между оценките на педагогическите специалисти за инструментите и оценките за постигнатите образователни резултати в следствие от изпълняваните проекти

Образователни резултати/постигания	Каква е вашата оценка за: Разработените методики (основани на играта) за обучение по български език за деца с друг майчин език/деца, които не владеят добре български език – за всички възрастови групи (3-6 г.)
------------------------------------	--

	Коефициент на корелация Pearson ⁷⁹	на Ниво на значимост ⁸⁰	на
Подобриха се образователните резултати на децата от уязвими групи, включително роми	0,356	0,000	
Подобриха се уменията за общуване на български език на децата от уязвими групи, включително роми	0,339	0,000	
Подобри се нивото на грамотност на децата от уязвими групи, включително роми	0,364	0,000	
Подобриха се математическите умения на децата от уязвими групи, включително роми	0,331	0,000	
Повишиха се знанията по природни науки на децата от уязвими групи, включително роми	0,366	0,000	
Повишиха се образователните резултати на децата със специални образователни потребности	0,402	0,000	

Източник: изследване сред педагогически специалисти в детски градини

Таблица 53 Коефициент на корелация между оценките на педагогическите специалисти за инструментите и оценките за постигнатите образователни резултати в следствие от изпълняваните проекти

Образователни резултати/ постижения	Каква е вашата оценка за: Разработените учебни помагала, пособия, материали, софтуерни програми за обучение и др. по български език на деца с друг майчин език/деца, които не владеят добре български език – за всички възрастови групи (3-6-годишни)		
	Коефициент на корелация Pearson ⁸¹	на	Ниво на значимост
Подобриха се образователните резултати на децата от уязвими групи, включително роми	0,313 ⁸²		0,000

⁷⁹ Коефициент на корелация на Пийърсън – единичен, резюмиран индекс на степента, в която две променливи са линейно свързани или зависими една от друга. Корелацията е коефициент, който измерва връзката между две променливи. Силата на корелационната зависимост се установява чрез коефициент на линейна корелация, който се изменя в границите от -1 до +1. Колкото величината на коефициента е по-близо до нулата, толкова зависимостта е по-слаба.

⁸⁰ Резултатите са статистически значими при $p < 0.01$ (sig. ниво на значимост).

⁸¹ Коефициент на корелация на Пирсон – единичен, резюмиран индекс на степента, в която две променливи са линейно свързани или зависими една от друга.

⁸² Резултатите са статистически значими при $p < 0.01$ (sig. ниво на значимост), корелацията е коефициент, който измерва връзката между две променливи. Силата на корелационната зависимост се установява чрез коефициент на линейна корелация, който се изменя в границите от -1 до +1. Колкото величината на коефициента е по-близо до нулата, толкова зависимостта е по-слаба.

Подобриха се уменията за общуване на български език на децата от уязвими групи, включително роми	0,308	0,000
Подобри се нивото на грамотност на децата от уязвими групи, включително роми	0,324	0,000
Подобриха се математическите умения на децата от уязвими групи, включително роми	0,299	0,000
Повишиха се знанията по природни науки на децата от уязвими групи, включително роми	0,312	0,000
Повишиха се образователните резултати на децата със специални образователни потребности	0,396	0,000

Източник: изследване сред педагогически специалисти в детски градини

Резултатите по процедури, изпълнявани в предучилищното образование са представени в таблицата по-долу. Те показват, че като цяло разликите в оценките за образователните резултати на децата, включени в дейности по проекти в рамките на оценяваните процедури са малки, но все пак, тези участващи в дейности по процедура **BG05M2OP001-3.005 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“**, получават високи оценки по скалата. Почти всички оценки са малко под или малко над 3, което показва, че като цяло постигнатите резултати са високи и създават увереност за постиженията на оценяваните процедури и образователните резултати.

Таблица 54 Кои от следните неща се случиха във Вашето училище/детска градина в резултат от изпълнението на дейностите по проекта/проектите?

Образователни резултати/ постижения	Процедура			
	2.018	3.001	3.005	ВОМР
	Средни оценки по скала от 1 до 4, където 1 е "В много ниска степен", а 4 "В много висока степен"			
Подобриха се образователните резултати на децата от уязвими групи, включително роми	3,07	2,98	<u>3,07</u>	3,00
Подобриха се уменията за общуване на български език на децата от уязвими групи, включително роми	3,09	3,07	<u>3,15</u>	3,06
Подобри се нивото на грамотност на децата от уязвими групи, включително роми	3,09	2,95	<u>3,09</u>	2,94
Подобриха се математическите умения на децата от уязвими групи, включително роми	3,09	2,92	<u>3,03</u>	2,97
Повишиха се знанията по природни науки на децата от уязвими групи, включително роми	3,01	2,94	<u>3,03</u>	2,97
Повишиха се образователните резултати на децата със специални образователни потребности	2,98	2,98	<u>2,90</u>	2,85

Източник: изследване сред педагогически специалисти в детски градини

В рамките на проектите в обхвата на оценката по този оценителен въпрос са разработени конкретни инструменти с финансиране от ОП НОИР само по проекти BG05M2OP001-2.011-001 „Подкрепа за

успех“ и BG05M2OP001-3.005-0004 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“. По останалите проекти също са използвани съществуващи, адаптирани или разработени инструменти за осъществяване на предвидените дейности. Бенефициентите по оценяваните процедури считат, че влиянието на разработваните инструменти върху образователните резултати на децата и учениците от уязвими групи е значимо.

Въз основа на изследваните зависимости и извършения корелационен анализ на резултатите от мненията на педагогическите специалисти в училищата, който показва, че колкото по-висока е оценката за инструментите, толкова по-положителни са мненията на учителите за образователните постижения на учениците и постигнатата промяна в резултат от изпълняваните проекти, може да се твърди следното: налице е влияние на инструментите, разработени в рамките на проектите, върху образователните резултати на децата и учениците от уязвими групи, по-скоро в средна степен, поради съвкупността от фактори, които влияят върху образователните резултати на учениците. Т.е., ролята на инструментите е важна, но не е единствения определящ фактор за постигане на по-високи образователни постижения. Разработения инструментариум по BG05M2OP001-2.011-001 „Подкрепа за успех“ има принос за констатираните от учителите макар и в малка степен по-високи образователни резултати на включените в дейности ученици, спрямо тези на включените в дейности по останалите оценявани проекти.

По отношение на предучилищното образование също може да се твърди, че съществува връзка в умерена степен между оценките на педагогическите специалисти за инструментите разработени по оценяваните проекти и оценките за постигнатите образователни резултати на децата от уязвими групи, в т.ч. роми. Въз основа на сравнението на резултатите по процедури, може да се приеме в умерена степен, че разработените инструменти по проект BG05M2OP001-3.005-0004 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“ имат принос за констатираните от учителите сравнително високи образователни резултати на включените в дейности деца от уязвими групи.

4.5.2. В резултат от изпълнението на проектите подобрили ли са се:

- езиковите умения на децата и учениците от маргинализирани групи, в т.ч. роми;
- нивото на грамотност на децата и учениците от маргинализирани групи, в т.ч. роми ;
- образователните резултати на деца и ученици със специални образователни потребности и в каква степен, вкл. спрямо такива, които не са обект на подкрепа;
- постиженията на учениците, включени в дейности по Приоритетна ос 3 на Програмата в НВО и ДЗИ спрямо невключени в Програмата ученици;
- отношението към образователния процес на децата и учениците от маргинализирани групи, в т.ч. роми;
- отношението към професионална реализация на децата и учениците от маргинализирани групи, в т.ч. роми.

Влияние на процедурите върху езиковите умения и нивото на грамотност на децата и учениците от маргинализирани групи, в т.ч. роми

За целите на анализа по този оценителен въпрос са обхванати процедури: BG05M2OP001-2.011 „Подкрепа за успех“ (дейности, изпълнявани през 2021-2022 години), BG05M9OP001 - 2.018 „Социално- икономическа интеграция на уязвими групи. Интегрирани мерки за подобряване достъпа до образование“ - Компонент 1, BG05M20P001 - 3.001 „Подкрепа за предучилищното

възпитание и подготовка на деца в неравностойно положение“, BG05M20P001 - 3.002 „Образователна интеграция на учениците от етническите малцинства и/или търсеци или получили международна закрила“, „BG05M20P001-3.005 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“ и процедури, изпълнявани в рамките на подхода BOMP „Осигуряване на достъп до качествено образование в малките населени места и в трудно достъпните райони“.

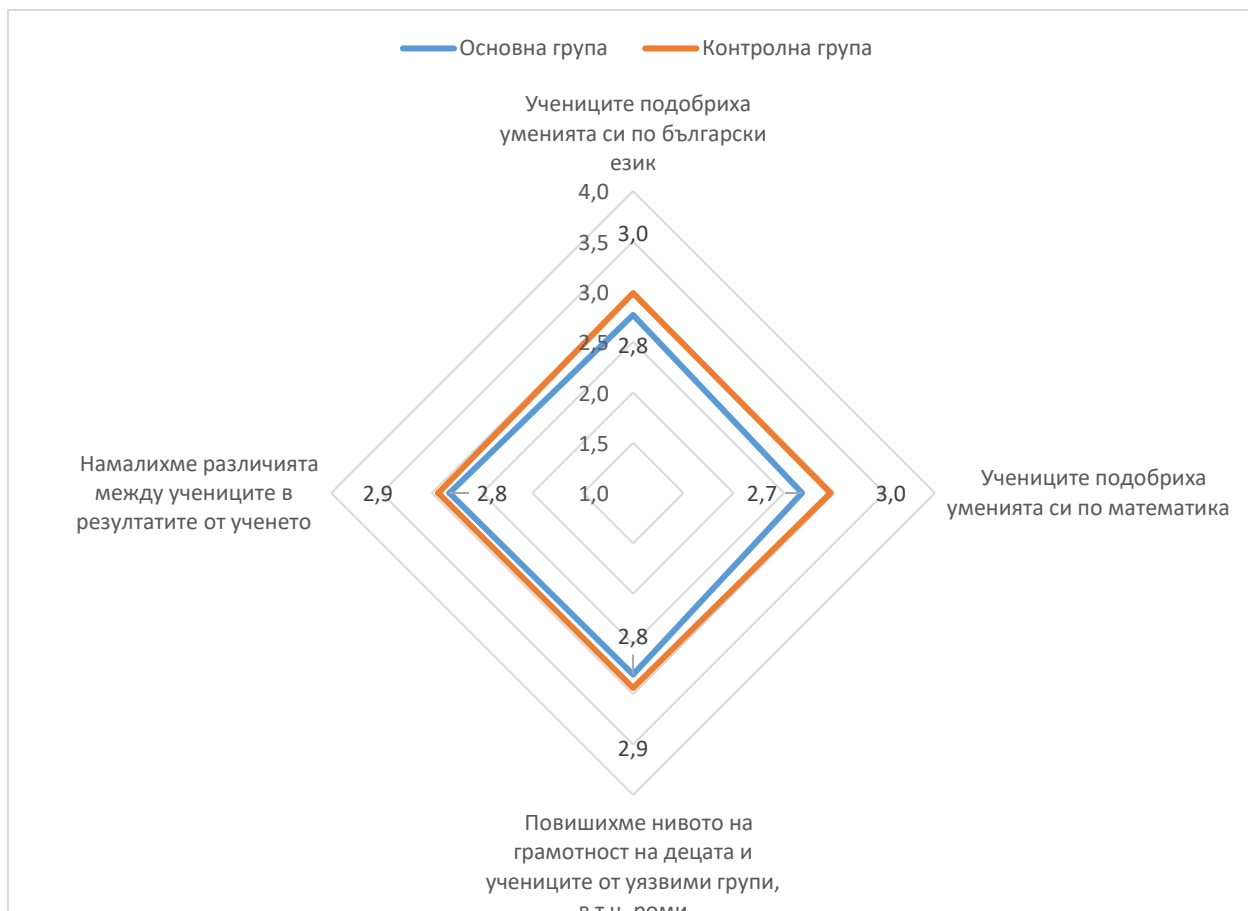
За да се изследва въздействието на оценяваните процедури върху езиковите умения и нивото на грамотност на децата и учениците от маргинализирани групи, в т.ч. децата от ромски етнически произход, бяха конструирани специфични твърдения, които измерват оценките на педагогически специалисти и родители относно постигането на всяка от посочените в Програмата цели, а именно: умения по български език, умения по математика, ниво на грамотност и намаляване на различията. В зависимост от спецификите на възрастовата група, за която педагогическите специалисти и родителите дават информация и в зависимост от дефинираните в проектите цели, въпросите са формулирани така, че отговорите да отразяват очакваните промени и да измерват постиженията. Поради липса на институционални данни, в рамките на оценката, отговор на този оценителен въпрос е търсен чрез мнението на учителите, педагогическите специалисти и родителите, като за част от нея са използвани и административни данни от публични източници - за резултатите на учениците от НВО и ДЗИ. Използвани и са и данни от анкетно проучване с бенефициенти и фокус групи.

Тук е мястото да се отбележи, че поради характера и обхвата на процедура BG05M20P001-3.005 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“, се установи, че на практика е невъзможно да се идентифицира множество от детски градини или подготвителни групи в училища, които да имат сходна концентрация на уязвими групи и да не са участвали по оценяваните процедури, за да послужат за контролна група при проведеното изследване сред педагогически специалисти и родители на деца в детски градини.

Според учителите в училища, които са участвали в процедурите, е налице напредък по отношение на нивото на грамотност и уменията по български език и математика, но те не са постигнати в много висока степен, а по-скоро във висока степен. Концентриране на мненията около оценка 3 по скала от 1 до 4 показва, че като цяло този процес е стартирал, но все още постига умерени резултати (за сравнение например оценките за повишаване на мотивацията и отношението към образователния процес получават много по-високи оценки, както ще видим в следващите раздели). В резултат на това, са умерени и оценките на учителите относно намаляване на различията между учениците в резултатите от ученето. Както видяхме и в точка 4.1.1. все още дистанциите в резултатите от ученето остават големи. Ето защо можем да обобщим, че в резултат от получената подкрепа уменията по български език и нивото на грамотност, както и уменията по математика се развиват, но все още има нужда от натрупване на знания и умения, за да се повишат по-трайно и убедително образователните постижения на учениците от уязвими групи.

Сравнението с контролната група показва, че разликите между двете са минимални, което позволява да се направи извод, че като цяло образователната среда е създала равни възможности и в училищата, които не са подкрепени по оценяваните процедури също има сходни мнения на учителите – било поради изпълнение на националните политики и програми, било поради изпълнение на други проекти.

Фигура 98. До каква степен смятате, че дейностите, извършени от Вашето училище, са допринесли за реализирането на някоя от следните цели?

*Статистическо разпределение *сред учители в училища (основна група)*, на които е бил зададен въпрос "До каква степен смятате, че дейностите, извършени от Вашето училище, финансирани по ОП НОИР, са допринесли за реализирането на някоя от следните цели?"

**Използвани са средни оценки по скала от 1 до 4, където 1 е "В много ниска степен", а 4 "В много висока степен"

Аналогично на постиженията в училищата, в детските градини също има умерен напредък по отношение на уменията за общуване на български език, подобряване на нивото на грамотност и повишаване на математическите умения и знанията по природни науки. Средните оценки, дадени от педагогическите специалисти в детски градини и предучилищни групи в училища, за постигане на всяка от посочените цели е около 3.0-3.1 по скала от 1 до 4. Едновременно с това педагогическите специалисти посочват, че се е подобрило качеството на преподаване и че допълнителните занимания за деца, чиито български език не е майчин са били важен ресурс за подготовка на учениците преди постъпване в първи клас.

Фигура 99 Кои от следните неща се случиха във Вашето училище/детска градина в резултат от изпълнението на дейностите по проекта/проектите?

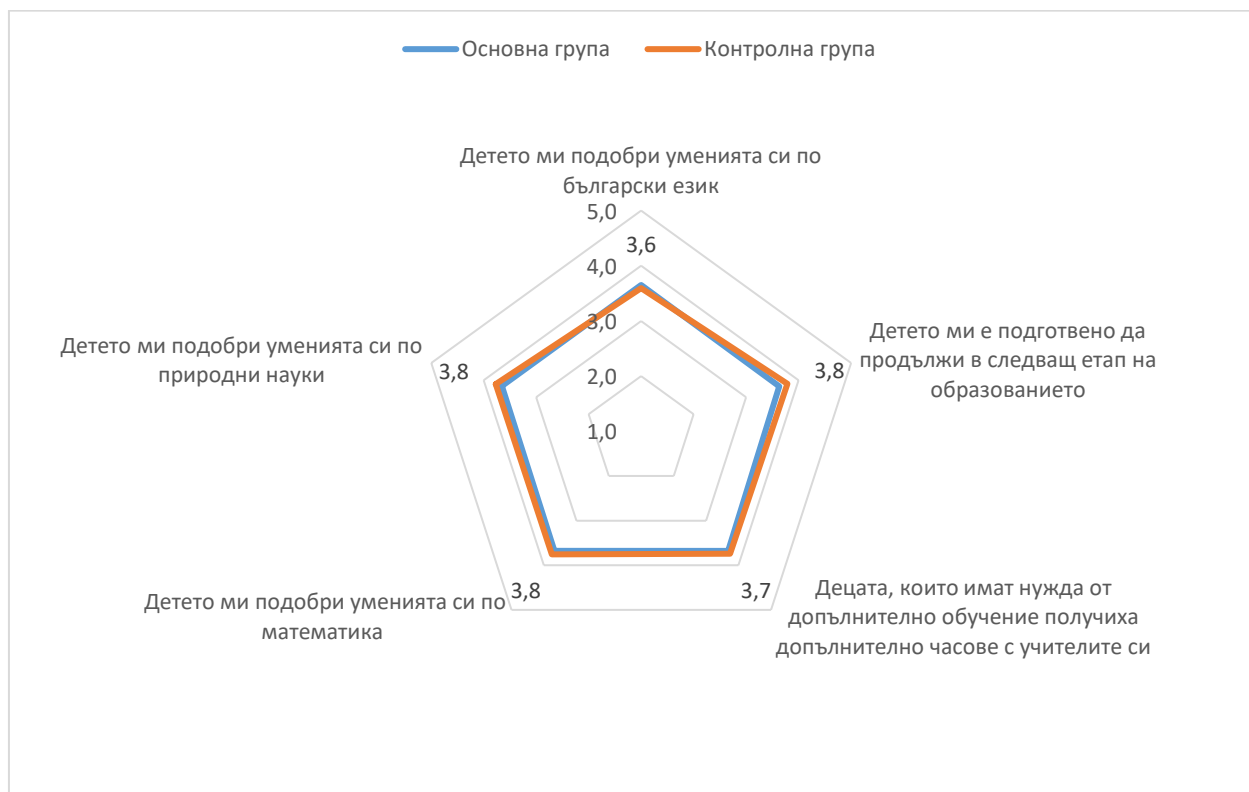

*Статистическо разпределение сред педагогически специалисти в детски градини и училища (предучилищно образование) (основна група), на които е бил зададен въпрос "До каква степен смятате, че дейностите, извършени от Вашето училище/детска градина, финансирани по ОП НОИР, са допринесли за реализирането на някоя от следните цели?"

**Използвани са средни оценки по скала от 1 до 4, където 1 е "В много ниска степен", а 4 "В много висока степен"

Мненията на родителите в училищата са малко по-позитивни, като по отделните направления техните оценки се движат между 3.5 и 3.8. Те отчитат положителните промени при своите деца в резултат от образователния процес. Разликата между основната и контролната група е нищожна, като това показва, че като цяло образователната система е създавала равни възможности и училища, които не са подкрепени по оценяваните процедури, имат сходни резултати по отношение на езиковите умения и нивото на грамотност на учениците (на база мненията на учителите) било поради национални проекти и програми, било поради подкрепа по други проекти.

Фигура 100 До каква степен следните твърдения се отнасят до Вас или до Вашето дете: (сравнение между основна и контролна група, изследване сред родители – училищно образование)

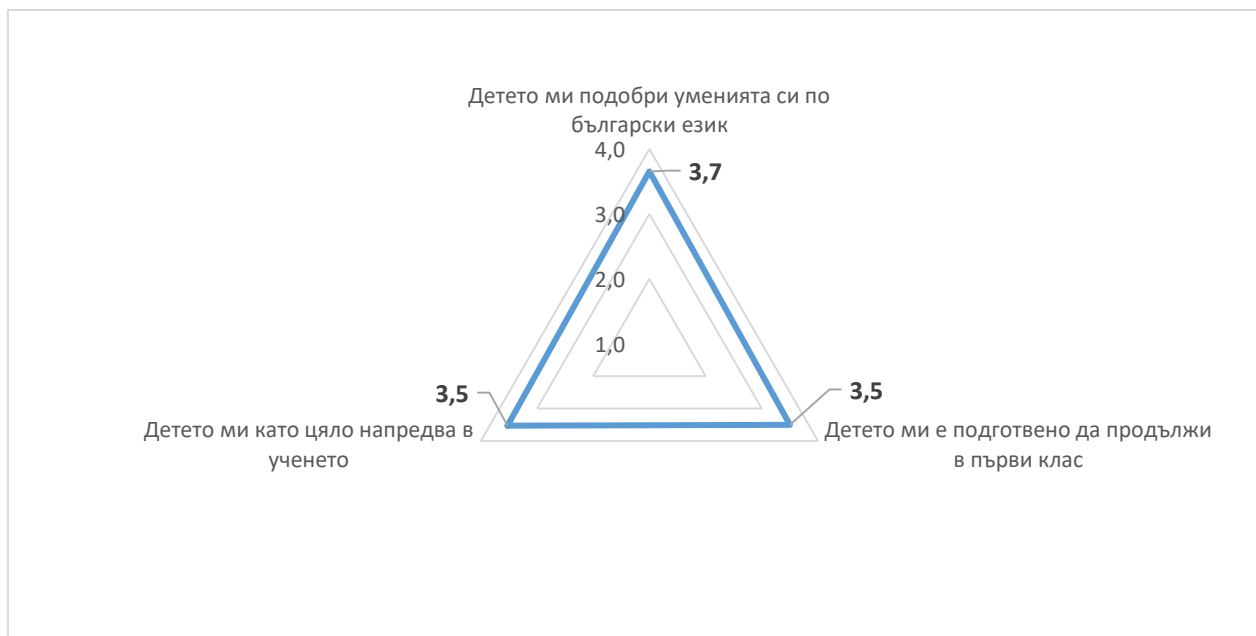

*Статистическо разпределение сред родители (основна група) и родители (контролна група) в училищно образование

**Визуализирани са средни оценки по скала от 1 до 4, където 1 е "Изобщо не съм съгласен", а 4 "Напълно съм съгласен"

Мненията на родителите на деца в детските градини също показват висока степен на постигане на целите, свързани с уменията по български език, подготовката за постъпване в първи клас и напредъка в обучението. Техните оценки се движат между 3.5 и 3.7.

Фигура 101 До каква степен следните твърдения се отнасят до Вас или до Вашето дете: (изследване сред родители на деца в детски градини и в предучилищни групи в училища, участвали в проекти по оценяваните процедури)

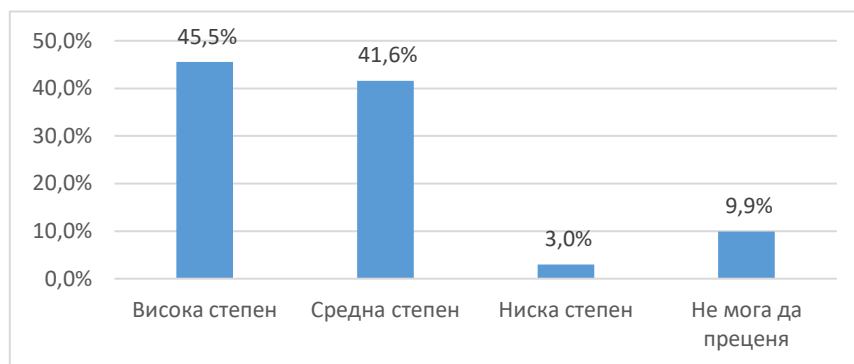

*Статистическо разпределение сред **родители в детски градини и в предучилищни групи в училище**

**Визуализирани са средни оценки по скала от 1 до 4, където 1 е "Изобщо не съм съгласен", а 4 "Напълно съм съгласен"

Мнението на бенефициентите затвърждава позитивните оценки по отношение на повишаване резултатите по български език на деца и ученици от уязвими групи, в т.ч. роми и деца, за които българският език не е майчин. Постигането на тези резултати е ключова предпоставка за повишаване на образователните резултати в следващите етапи от образованието, тъй като българският език е ключов за обучение по всички учебни предмети.

Фигура 102 В каква степен дейностите по проекта допринасят/допринесоха за повишаване на резултатите по български език за деца и ученици от маргинализирани групи, в т.ч. роми? (вкл. и за тези, за които българският език не е майчин)

Източник: изследване сред бенефициенти по оценяваните процедури

Експертите също отчитат положителната роля на дейностите:

„Реално този проект [Подкрепа за успех] дава възможност в него да се включат всички ученици от 1-ви до 12-ти клас, така че няма каква да бъде по-голяма целевата група, защото това са всички ученици, които са в средното образование. Освен това, дава възможност и за включване и на образователните медиатори за

работа с родителите. Даде се възможност и на кариерните консултанти да работят с учениците от 5 до 7 клас, което също е много работещо като модел.“ (интервю с КБ МОН)⁸³

„Съществения принос на този проект [Проект „Активно приобщаване“] е в две посоки. Първо, че детските градини наистина за първи път са включени в такъв проект и могат да преценяват според потребностите си на място какъв ресурс им е необходим, за да повишат качеството. Това е изключително ценно умение, което се развива.

Вторият принос, който е свързан с разработването на методиката за допълнително обучение на български, която разбира се може да бъде ползвана от всички детски градини, а не само от включените в проекта и да подкрепи усилията на всички учители, които работят с деца, чиито майчин език не е български.

Третото нещо, което е абсолютно, според мен, най-значимия ефект върху цялата система на предучилищното образование, който тепърва ще бъде измерван, е освобождаването от задължението за заплащане на такси за всички деца от ясли и детски градини за тяхното посещение, което беше въведено в рамките на проекта считано от април 2022. Февруари 2021 ние изплащахме само на деца от уязвими групи.“ (интервю с КБ МОН)⁸⁴

Влияние на процедурите върху образователните резултати на деца и ученици със специални образователни потребности и в каква степен, вкл. спрямо такива, които не са обект на подкрепа

Сред оценяваните процедури има само една в обхвата, на която са заложили мерки за деца със специални образователни потребности - BG05M2OP001-3.005 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“. Поради обхвата и характера на проекта, изпълняван от МОН и доколкото не е идентифицирана контролна група при подготовката на изследването сред педагогически специалисти в предучилищното образование, няма подход, при който да бъде осъществено сравнението, което предполага оценителния въпрос. В тази връзка в отговор на поставения оценителен въпрос са използвани данни само от изследването сред педагогически специалисти от детски градини и подготвителни групи в училища, участвали в проекта по оценяваната процедура.

Съгласно мнението на педагогическите специалисти в детските градини и предучилищните групи на училищата, образователните резултати на децата със специални образователни потребности са се повишили вследствие на осъществените дейности. Средната оценка за това твърдение е 2.9, което показва умерено позитивни резултати (при скала от 1 до 4).

Влияние на процедурите върху постиженията на учениците, включени в дейности по Приоритетна ос 3 на Програмата в НВО и ДЗИ спрямо невключени в Програмата ученици

При отговора на този оценителен въпрос са анализирани данни свързани с процедури BG05M2OP001-2.011 „Подкрепа за успех“ (дейности, изпълнявани през 2021-2022 години), BG05M9OP001 – 2.018 „Социално- икономическа интеграция на уязвими групи. Интегрирани мерки за подобряване достъпа до образование“ – Компонент 1, BG05M2OP001 – 3.002 „Образователна интеграция на учениците от етническите малцинства и/или търсеци или получили международна

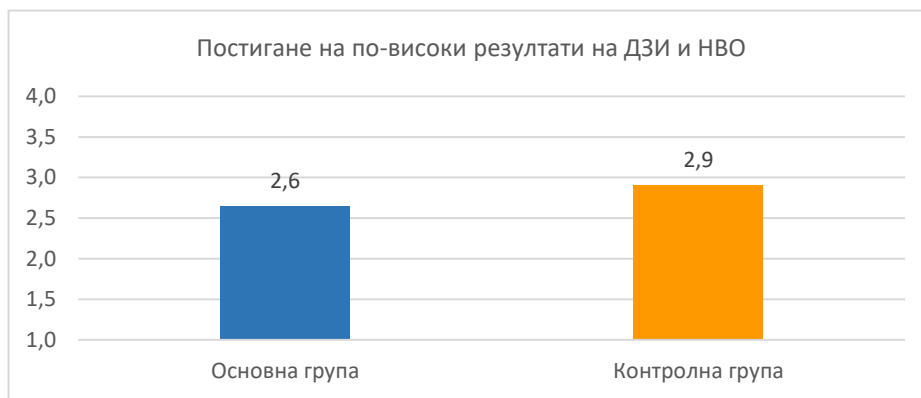
⁸³ Проведено интервю за проект „Подкрепа за успех“ на 12.01.2023 г.

⁸⁴ Проведено интервю за проекти „Нов шанс за успех“ и „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“ на 13.01.2023 г.

закрила“ и процедури, изпълнявани в рамките на подхода ВОМР. Използвани и са данни от проведено изследване сред учители в училища, участвали в проекти, финансирани по оценяваните процедури, както и публично достъпни административни данни за резултати по НВО и ДЗИ.

Друг важен измерител на образователните постижения са резултатите на НВО и ДЗИ. Сравнение с невключените в Програмата училища, дава възможност да проследим какво е въздействието на оценяваните процедури. Мнението на учителите в училища е умерено позитивно (средна оценка 2.6 - в основната група и 2.9 - в контролната група по скала от 1 до 4). Разликата в мненията на учителите между основна и контролна група е минимална и почти няма практическо изражение (едва три десети). Интересно е обаче да отбележим, че реалните резултати на НВО и ДЗИ открояват по-големи разлики, респективно могат да бъдат измерени влияния на оценяваните процедури.

Фигура 103. До каква степен смятате, че дейностите, извършени от Вашето училище, са допринесли за реализирането на някоя от следните цели?

*Статистическо разпределение сред учители в училища (основна група), на които е бил зададен въпрос " До каква степен смятате, че дейностите, извършени от Вашето училище, финансирани по ОП НОИР, са допринесли за реализирането на някоя от следните цели? и учители (контролна група), на които е бил зададен въпрос " До каква степен, във Вашето училище успявате през последните 7 години да реализирате всяка от посочените цели?"

**Визуализирани са средни оценки по скала от 1 до 4, където 1 е "В много ниска степен", а 4 "В много висока степен"

Резултатите от националното външно оценяване и от държавните зрелостни изпити показват, че училищата, които са участвали в дейности, финансирани по оценяваните процедури успяват да запазят своите позиции в периода 2015-2022 година. На практика, съвкупно тези училища запазват своите позиции. В същото време, контролната група от сходни училища, които не са участвали в дейности финансирани по оценяваните процедури и имат сходен профил (училища с високо концентрация на ученици от уязвими групи), отчитат значителен спад. Те спадат в рамките на около 9-10 процентни пункта в резултатите от различните изпити. По този начин, при запазване на позициите на участвалите училища (участието в проектите по оценяваните процедури им помага да запазят своите позиции и да не бележат спад) и при спад в контролната група, ефектите от интервенцията са положителни. Ако не бяха финансираните по оценяваните процедури дейности, участващите в процедурите училища биха понижили своите резултати с между 6 и 8 перцентила. Т.е. измерените въздействия на оценяваните процедури върху образователните постижения на учениците са в рамките на около 7-8%. Единствената дисциплина, по която нито контролната, нито основната група училища имат промяна, е НВО по математика в 7 клас. В същото време обаче, трябва да отбележим, че основната и контролна група имат много сходни резултати по почти всички дисциплини в периода преди интервенцията (2010 и 2015 г.). В края на периода обаче (2022 г.), контролната група бележи значителен спад, който бихме могли да предположим, че не би се случил, ако училищата бяха участвали в изпълнението на дейности, финансирани по оценяваните проекти.

Таблица 55 Резултати от НВО и ДЗИ на училищата от основната и контролната група училища през 2010, 2015 и 2022 г.

Перценти	Година	Участвали в дейности по оценяваните проекти	Контролна група училища, които не са участвали в дейности по оценяваните проекти
НВО БЕЛ 4 клас	2010 ⁸⁵	0,44	0,37
НВО МАТ 4 клас	2010	<u>0,44</u>	<u>0,41</u>
НВО БЕЛ 7 клас	2010	0,44	0,41
НВО МАТ 7 клас	2010	<u>0,44</u>	<u>0,46</u>
ДЗИ 12 клас	2010	0,44	0,27
НВО БЕЛ 4 клас	2015	0,43	0,40
НВО МАТ 4 клас	2015	<u>0,43</u>	<u>0,40</u>
НВО БЕЛ 7 клас	2015	0,43	0,42
НВО МАТ 7 клас	2015	<u>0,44</u>	<u>0,48</u>
ДЗИ 12 клас	2015	0,43	0,35
НВО БЕЛ 4 клас	2022	0,42	0,31
НВО МАТ 4 клас	2022	<u>0,42</u>	<u>0,30</u>
НВО БЕЛ 7 клас	2022	0,42	0,34
НВО МАТ 7 клас	2022	0,42	0,48
ДЗИ 12 клас	2022	0,41	0,25

Източник: Портал за отворени данни - eGOV.bg, собствени изчисления, участвали в дейностите училища (основна група) и контролна група училища, които не са участвали в дейности финансирани по оценяваните проекти и имат сходен профил (училища с висока концентрация на ученици от уязвими групи)

Таблица 56 Изменение във времето (2022 спрямо 2015 г.) на резултатите от НВО и ДЗИ на училищата от основната група и контролната група училища и представяне на ефектите (разлика в разликите)

Промяна 2022-2015	Участвали в дейности по оценяваните проекти училища	Контролна група училища, които не са участвали в дейности по оценяваните проекти	Ефекти (разлика в разликите)	
НВО БЕЛ 4 клас	2022-2015	-0,02	-0,09	7,87%
НВО МАТ 4 клас	2022-2015	-0,01	-0,10	8,34%
НВО БЕЛ 7 клас	2022-2015	-0,02	-0,08	6,09%
НВО МАТ 7 клас	2022-2015	-0,02	0,00	-1,15%
ДЗИ 12 клас	2022-2015	-0,02	-0,09	6,81%

Източник: Портал за отворени данни - eGOV.bg, собствени изчисления, участвали в дейностите училища (основна група) и контролна група училища, които не са участвали в дейности финансирани по ОП НОИР и имат сходен профил (училища с висока концентрация на ученици от уязвими групи)

⁸⁵ 2010 и 2015 са референтни години, които илюстрират тенденциите и резултатите на НВО и ДЗИ в периода преди изпълнение на интервенциите по оценяваните процедури, както и сходствата между основна и контролна група преди интервенцията.

Резултатите по процедури показват, че от гледна точка на резултатите от НВО и ДЗИ най-положителни промени се забелязват сред училищата с по-ниска концентрация на ученици от уязвими групи, участвали в процедура BG05M2OP001-2.011-001 „Подкрепа за успех“. Това е разбираемо, тъй като това е най-лесната за работа целева група - тя включва малък дял ученици от уязвими групи - поради това в тази група спадът между 2015 и 2022 е най-малък, а по отношение на три от изследваните пет изпита е налице положителен резултат. На следващо място, по резултати са училищата с висока концентрация на ученици от уязвими групи, участвали в процедура BG05M2OP001-2.011 „Подкрепа за успех“ и училищата, участвали в процедура BG05M2OP001 - 3.002 „Образователна интеграция на учениците от етническите малцинства и/или търсеци или получили международна закрила“. Резултатите тук се характеризират с минимален спад, което е основание, на фона на по-значителния спад при контролната група училища, да се отчитат макар и малки по интензитет (степен на разпространение и числово измерение) положителни ефекти. Имайки предвид специфичните целеви групи, с които работят проектите, на практика по-ниския спад при основната група в сравнение със спада при контролната група показва, че оценяваните процедури са успели да забавят темповете на изоставане и да допринесе за напредъка на учениците, което се изразява съвкупно в 6%-8% по-добри резултати след изпълнението на проектите, от колкото те биха били без направените инвестиции.

Таблица 57 Изменение във времето (2022 спрямо 2015 г.) на резултатите от НВО и ДЗИ на училищата от основната група (по процедури) и контролната група училища

		2.011	2.011	3.002	ВОМР	2.018	Контролна група
Резултати от НВО и ДЗИ		училища с висока концентрация на ученици от уязвими групи ⁸⁶	училища с по-ниска концентрация на ученици от уязвими групи ⁸⁷				
НВО БЕЛ 4 клас	2022-2015	-3,10%	0,88%	-2,70%	-3,90%	-6,66%	-9,42%
НВО МАТ 4 клас	2022-2015	-0,96%	-2,17%	-3,02%	-5,12%	-4,91%	-9,64%
НВО БЕЛ 7 клас	2022-2015	-4,30%	2,31%	-2,66%	-6,84%	-3,16%	-7,78%
НВО МАТ 7 клас	2022-2015	-3,26%	0,95%	-5,74%	-1,53%	-2,72%	-0,41%
ДЗИ 12 клас	2022-2015	-2,35%	-1,62%	-5,65%	-2,48%	-8,52%	-9,25%

Източник: Портал за отворени данни - eGOV.bg, собствени изчисления, участвали в дейностите училища (основна група) и контролна група училища, които не са участвали в дейности финансирани по ОП НОИР и имат сходен профил (училища с висока концентрация на ученици от уязвими групи)

⁸⁶ За учебната 2021 — 2022 година

⁸⁷ За учебната 2021 — 2022 година

Резултатите по процедури показват, че спадът в резултатите от НВО и ДЗИ при контролната група училища е по-голям в сравнение със спада при участвалите в процедурите училища. Оценените влияния са в преобладаващата си част положителни (без външното оценяване по математика в 7 клас). В резултат от това са налице положителни ефекти в следните направления: при почти всички модули на външно оценяване в училищното образование и положителни ефекти при резултатите по български език на ДЗИ 12 клас.

Таблица 58 Разлика в разликите (ефекти) между изменението във времето на резултатите от основната и контролната група училища

Ефекти		2_011	2_011	3_002	ВОМР	2_018
		училища с висока концентрация на ученици от уязвими групи за учебната 2021 — 2022 година	училища с по-ниска концентрация на ученици от уязвими групи за учебната 2021 — 2022 година			
НВО БЕЛ 4 клас	разлика в разликите	6,3%	10,3%	6,7%	5,5%	2,8%
НВО МАТ 4 клас	разлика в разликите	8,7%	7,5%	6,6%	4,5%	4,7%
НВО БЕЛ 7 клас	разлика в разликите	3,5%	10,1%	5,1%	0,9%	4,6%
НВО МАТ 7 клас	разлика в разликите	-2,8%	1,4%	-5,3%	-1,1%	-2,3%
ДЗИ 12 клас	разлика в разликите	6,9%	7,6%	3,6%	6,8%	0,7%

Източник: Портал за отворени данни - eGOV.bg, собствени изчисления, участвали в дейностите училища (основна група) и контролна група училища, които не са участвали в дейности финансирани по ОП НОИР и имат сходен профил (училища с висока концентрация на ученици от уязвими групи)

Изследването показва много висока зависимост на резултатите на ниво училище от степента на уязвимост (по критерия дял на родителите с по-ниско от средно и основно образование). Колкото по-висока е концентрацията на ученици от уязвими групи в дадено училище, толкова по-ниски са неговите резултати, измерени чрез НВО и ДЗИ като позициониране в ранжирането на училищата чрез перцентили. Разликите в резултатите между група 1 и група 5 е между два и три пъти в полза на група 1. При училищата с наличие на висока концентрация на ученици от уязвими групи, дистанциите не просто не се намаляват, а напротив, те нарастват във времето, което показва, че работата в тях е сериозно предизвикателство за образователната система.

Таблица 59 Средни оценки (перцентили) от НВО и ДЗИ на училищата от основната група според групата на уязвимост, в която попадат⁸⁸

⁸⁸ За целите на анализа е използвано групирането на институциите съгласно Наредба за финансирането на институциите в системата на предучилищното и училищното образование, Приета с ПМС № 219 от 05.09.2017 г., Приложение № 6а към чл. 52б, ал. 2, което влиза в сила 01.01.2018 г.

Средни перцентили	Групи училища по уязвимост (по критерий "образователно ниво на родителите (настойниците)")						
		не попадат в критерия уязвимост	1	2	3	4	5
НВО БЕЛ 4 клас	2010	0,61	0,50	0,39	0,34	0,32	0,25
НВО МАТ 4 клас	2010	0,61	0,50	0,39	0,35	0,31	0,27
НВО БЕЛ 7 клас	2010	0,61	0,46	0,39	0,31	0,28	0,23
НВО МАТ 7 клас	2010	0,58	0,47	0,39	0,31	0,31	0,32
ДЗИ 12 клас	2010	0,53	0,37	0,28	0,24	0,24	0,32
НВО БЕЛ 4 клас	2015	0,63	0,47	0,38	0,34	0,27	0,23
НВО МАТ 4 клас	2015	0,62	0,46	0,38	0,37	0,27	0,24
НВО БЕЛ 7 клас	2015	0,60	0,47	0,37	0,35	0,28	0,23
НВО МАТ 7 клас	2015	0,54	0,45	0,36	0,38	0,35	0,34
ДЗИ 12 клас	2015	0,54	0,38	0,28	0,19	0,18	0,24
НВО БЕЛ 4 клас	2022	0,64	0,48	0,36	0,31	0,24	0,18
НВО МАТ 4 клас	2022	0,60	0,45	0,36	0,35	0,28	0,23
НВО БЕЛ 7 клас	2022	0,62	0,48	0,34	0,29	0,23	0,16
НВО МАТ 7 клас	2022	0,55	0,47	0,36	0,33	0,31	0,28
ДЗИ 12 клас	2022	0,52	0,36	0,25	0,18	0,15	0,17

Източник: Портал за отворени данни - eGOV.bg, собствени изчисления, участвали в дейностите училища (основна група) и контролна група училища, които не са участвали в дейности финансирани по ОП НОИР и имат сходен профил (училища с висока концентрация на ученици от уязвими групи)

Ако в група 1, от групите по концентрация на ученици от уязвими групи, по-скоро няма промяна във времето, в останалите групи често се забелязва спад, като най-висок е той в училищата, които са с по-висока концентрация на ученици от уязвими групи (групи 4 и 5). Все пак, трябва да отбележим, че спадът в контролната група често е по-висок от този в основната група, което показва, макар и слаби положителни ефекти при участващите в оценяваните процедури училища от групите училища с най-висока концентрация на ученици от уязвими групи. Доколкото обаче тези положителни ефекти са само при част от групите училища, все още не бихме могли да заключим, че оценяваните процедури са се справили убедително с преодоляване на различията между различните типове училища на база концентрация на уязвими групи.

Таблица 60 Изменение във времето (2022 спрямо 2015 г.) на резултатите от НВО и ДЗИ на училищата от основната група разпределени по групи по критерий "образователно ниво на родителите (настойниците)"

Основна група		група 1	група 2	група 3	група 4	група 5
НВО БЕЛ 4 клас	2022-2015	0,00	-0,02	-0,03	-0,03	-0,05
НВО МАТ 4 клас	2022-2015	0,00	-0,03	-0,02	0,01	-0,01
НВО БЕЛ 7 клас	2022-2015	0,01	-0,03	-0,06	-0,05	-0,07

НВО МАТ 7 клас	2022-2015	0,02	-0,01	-0,05	-0,04	-0,06
ДЗИ 12 клас	2022-2015	-0,02	-0,03	-0,01	-0,02	-0,07

Таблица 61 Изменение във времето (2022 спрямо 2015 г.) на резултатите от НВО и ДЗИ на училищата от контролната група разпределени по групи по критерий "образователно ниво на родителите (настойниците)"

Контролна група		група 1	група 2	група 3	група 4*	група 5*
НВО БЕЛ 4 клас	2022-2015	-0,23	0,03	-0,06		
НВО МАТ 4 клас	2022-2015	-0,22	0,32	-0,17		
НВО БЕЛ 7 клас	2022-2015	0,03	-0,19	-0,09		
НВО МАТ 7 клас	2022-2015	0,10	-0,25	-0,15		
ДЗИ 12 клас	2022-2015	-0,06	-0,13			

*Твърде малък брой училища, за да бъдат включени в изчисленията

Таблица 62 Разлика в разликите (ефекти) между изменението във времето на резултатите от основната и контролната група училища разпределени по групи по критерий "образователно ниво на родителите (настойниците)"

Ефекти		група 1	група 2	група 3
НВО БЕЛ 4 клас	Разлика в разликите	23,04%	-4,50%	3,53%
НВО МАТ 4 клас	Разлика в разликите	21,34%	-34,19%	14,51%
НВО БЕЛ 7 клас	Разлика в разликите	-1,39%	15,53%	3,54%
НВО МАТ 7 клас	Разлика в разликите	-8,02%	24,00%	9,93%
ДЗИ 12 клас	Разлика в разликите	3,57%	9,53%	

Източник: Портал за отворени данни - eGOV.bg, собствени изчисления, участвали в дейностите училища (основна група) и контролна група училища, които не са участвали в дейности финансирани по ОП НОИР и имат сходен профил (училища с висока концентрация на ученици от уязвими групи)

Таблица 63 Средни оценки (перцентили) от НВО и ДЗИ на училищата от основната и контролна група според наличието или не на уязвимост⁸⁹

		Основна група без уязвимост	Основна група с уязвимост над 1	Контролна група без уязвимост	Контролна група с уязвимост над 1
НВО БЕЛ 4 клас	2010	0,62	0,34	0,69	0,37
НВО МАТ 4 клас	2010	0,61	0,34	0,70	0,41

⁸⁹ За целите на анализа е използвано групирането на институциите съгласно Наредба за финансирането на институциите в системата на предучилищното и училищното образование, Приета с ПМС № 219 от 05.09.2017 г., Приложение № 6а към чл. 52б, ал. 2, което влиза в сила 01.01.2018 г.

НВО БЕЛ 7 клас	2010	0,61	0,31	0,76	0,41
НВО МАТ 7 клас	2010	0,58	0,35	0,80	0,46
ДЗИ 12 клас	2010	0,52	0,29	0,71	0,27
НВО БЕЛ 4 клас	2015	0,63	0,31	0,69	0,40
НВО МАТ 4 клас	2015	0,62	0,32	0,73	0,40
НВО БЕЛ 7 клас	2015	0,60	0,32	0,71	0,42
НВО МАТ 7 клас	2015	0,54	0,37	0,70	0,48
ДЗИ 12 клас	2015	0,54	0,26	0,74	0,35
НВО БЕЛ 4 клас	2022	0,64	0,28	0,68	0,31
НВО МАТ 4 клас	2022	0,60	0,31	0,67	0,30
НВО БЕЛ 7 клас	2022	0,62	0,27	0,71	0,34
НВО МАТ 7 клас	2022	0,55	0,33	0,64	0,48
ДЗИ 12 клас	2022	0,52	0,23	0,75	0,25

Източник: Портал за отворени данни - eGOV.bg, собствени изчисления, участвали в дейностите училища (основна група) и контролна група училища, които не са участвали в дейности финансирани по ОП НОИР и имат сходен профил (училища с висока концентрация на ученици от уязвими групи)

Критерият уязвимост при училищата задава много съществени разлики в резултатите от НВО и ДЗИ както при училищата от основната, така и при училищата от контролната група. Изменението във времето между тези две групи училища в основната и контролната група ни дава основание да обобщим въздействието от оценяваните процедури. Отново наблюдаваме, че спадът при контролната група е по-висок от спада при основната група, като и в двете групи спадът при училищата с наличие на критерия уязвимост е по-голям от спада при училищата без наличие на такъв.

Таблица 64 Изменение във времето (2022 спрямо 2015 г.) на резултатите от НВО и ДЗИ на училищата от основната контролната група разпределени според наличието или не на уязвимост

		Основна група без уязвимост	Основна група с уязвимост над 1	Контролна група без уязвимост	Контролна група с уязвимост над 1
НВО БЕЛ 4 клас	2022-2015	0,01	-0,03	-0,01	-0,09
НВО МАТ 4 клас	2022-2015	-0,02	-0,01	-0,05	-0,10
НВО БЕЛ 7 клас	2022-2015	0,02	-0,05	0,01	-0,08
НВО МАТ 7 клас	2022-2015	0,01	-0,03	-0,06	0,00
ДЗИ 12 клас	2022-2015	-0,01	-0,03	0,01	-0,09

Източник: Портал за отворени данни - eGOV.bg, собствени изчисления, участвали в дейностите училища (основна група) и контролна група училища, които не са участвали в дейности финансирани по ОП НОИР и имат сходен профил (училища с висока концентрация на ученици от уязвими групи)

Различния интензитет на спад между основната и контролната група показва и въздействието на оценяваните процедури. Без инвестицията по оценяваните процедури училищата без критерия за уязвимост от основната група биха били с около 2% по-ниски резултати, а училищата с наличие на критерия уязвимост биха имали средно с 4% по-ниски резултати. Най-значими ефекти при училищата с наличие на критерия уязвимост се забелязват при изпитите по български език и математика 4 клас, а при училищата без него положителни ефекти са налице при всички изпити без ДЗИ 12 клас.

Таблица 65 Разлика в разликите (ефекти) между изменението във времето на резултатите от основната и контролната група училища разпределени по групи по критерий наличие или не на уязвимост

		Разлика в разликите (училища без уязвимост)	Разлика в разликите (училища с уязвимост)
НВО БЕЛ 4 клас	2022-2015	1,8%	6,4%
НВО МАТ 4 клас	2022-2015	3,4%	8,7%
НВО БЕЛ 7 клас	2022-2015	1,8%	3,2%
НВО МАТ 7 клас	2022-2015	6,6%	-3,0%
ДЗИ 12 клас	2022-2015	-2,5%	6,4%

Източник: Портал за отворени данни - eGOV.bg, собствени изчисления, участвали в дейностите училища (основна група) и контролна група училища, които не са участвали в дейности финансирани по ОП НОИР и имат сходен профил (училища с висока концентрация на ученици от уязвими групи)

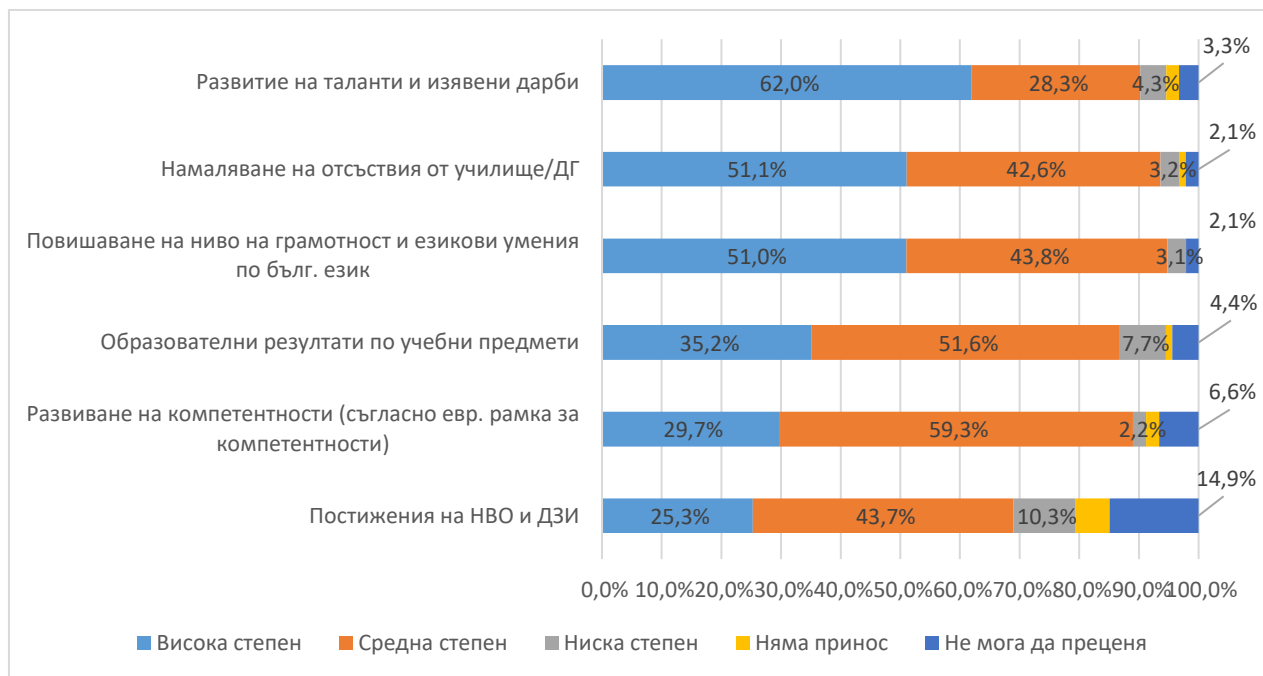
За целите на анализа е използвано групирането на институциите съгласно Наредба за финансирането на институциите в системата на предучилищното и училищното образование, Приета с ПМС № 219 от 05.09.2017 г., Приложение № 6а към чл. 52б, ал. 2, което влиза в сила 01.01.2018 г.

Таблица 66 Разпределение на институциите в групи по критерий "образователно ниво на родителите (настойниците)"

Разпределение на институциите в групи по критерий "образователно ниво на родителите (настойниците)"					
В процент от отговорилите		Процент на родители с по-ниско от средно образование (в %)			
		над 60 %	40 - 60 %	20 - 39 %	
% на родители с по-ниско от основно образование	над 50 %	5	4	3	не попадат в критерия уязвимост
	30 - 50 %	4	3	2	не попадат в критерия уязвимост
	10 - 30 %	3	2	1	не попадат в критерия уязвимост
	до 10 %	2	1	не попадат в критерия уязвимост	не попадат в критерия уязвимост

Мнението на бенефициентите участвали в проведеното анкетно проучване са също положителни, като и те, както и останалите изследвани групи в най-голяма степен отчитат постижения при обхващане и задържане на учениците в образователния процес и в по-малка степен постижение в образователните резултати и развиване на компетентностите (виж фигурата по-долу).

Фигура 104 В каква степен дейностите по проекта допринасят/допринесоха за повишаване на резултатите от ученето?

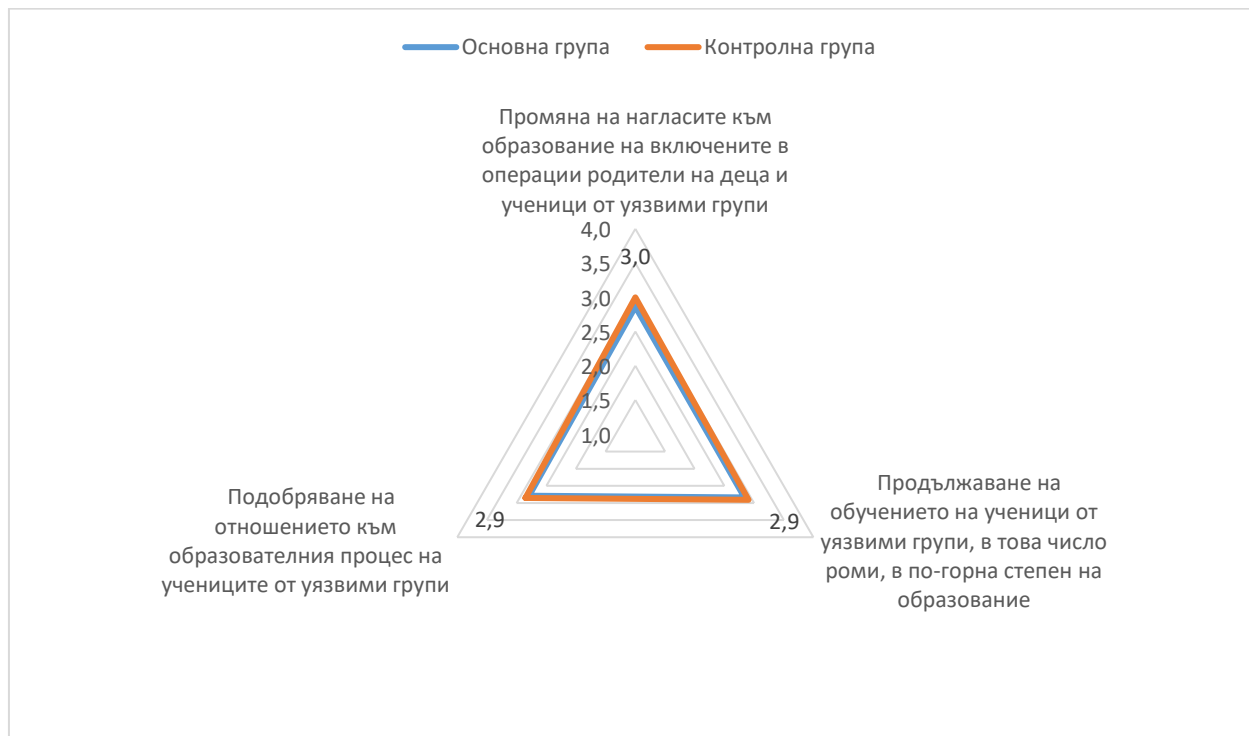
Източник: изследване сред бенефициенти по оценяваните процедури

Влияние на процедурите върху отношението към образователния процес на децата и учениците от маргинализирани групи, в т.ч. роми;

За целите на анализа по този оценителен въпрос са обхванати процедури: BG05M2OP001-2.011 „Подкрепа за успех“ (дейности, изпълнявани през 2021-2022 години), BG05M9OP001 - 2.018 „Социално-икономическа интеграция на уязвими групи. Интегрирани мерки за подобряване достъпа до образование“ – Компонент 1, BG05M20P001 - 3.001 „Подкрепа за предучилищното възпитание и подготовка на деца в неравностойно положение“, BG05M20P001 - 3.002 „Образователна интеграция на учениците от етническите малцинства и/или търсеци или получили международна закрила“, „BG05M2OP001-3.005 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“ и процедури, изпълнявани в рамките на подхода BOMP „Осигуряване на достъп до качествено образование в малките населени места и в трудно достъпните райони“. Използвани са данни и от изследване сред педагогически специалисти в предучилищното и училищното образование и родители на деца и ученици.

Данни от основната и контролна група учители по отношение на нагласите към образование и продължаване на обучението показват, че няма съществени разлики между двете групи, което е индикатор, че усилията за повишаване на мотивацията за учене са дали резултат както при училищата, които са подкрепени чрез проекти по оценяваните процедури, така и в останалите училища, които вероятно постигат своите резултати благодарение на Механизма за съвместна работа на институциите по обхващане, включване и предотвратяване на отпадането от образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст или благодарение на други проекти и програми. Целите, към които дейностите, финансирани по оценяваните процедури, са допринесли в умерена степен (средна оценка 2.9-3.0) са повишаването на желанието за учене и продължаване на обучението.

Фигура 105 До каква степен смятате, че дейностите, извършени от Вашето училище, финансирани по ОП НОИР, са допринесли за реализирането на някоя от следните цели?

*Статистическо разпределение сред **учители в училища (основна група)**, на които е бил зададен въпрос " До каква степен смятате, че дейностите, извършени от Вашето училище, финансирани по ОП НОИР, са допринесли за реализирането на някоя от следните цели? и **учители (контролна група)**, на които е бил зададен въпрос " До каква степен, във Вашето училище успявате през последните 7 години да реализирате всяка от посочените цели?"

**Визуализирани са средни оценки по скала от 1 до 4, където 1 е "В много ниска степен", а 4 "В много висока степен"

Влиянието на оценяваните процедури в предучилищното образование е сходно – учителите смятат, че в умерено висока степен (средни оценки между 2.9 и 3.2) се е повишил броят на успешно интегрираните деца, изградени са положителни нагласи към предучилищното образование, родителите са осъзнали ползите от обучението и децата, които посещават детски градини са увеличили своя дял. Тези резултати потвърждават важността, необходимостта и навременността на изпълняваните мерки и на положителните резултати, които те имат за включване на децата в образователния процес и повишаване на достъпа до образование.

Фигура 106 Кои от следните неща се случиха във Вашето училище/детска градина в резултат от изпълнението на дейностите по проекта/проектите?

**Статистическо разпределение сред педагогически специалисти в детски градини и училища (предучилищно образование), на които е бил зададен въпрос "До каква степен смятате, че дейностите, извършени от Вашето училище/детска градина, финансирани по ОП НОИР, са допринесли за реализирането на някоя от следните цели?"*

***Използвани са средни оценки по скала от 1 до 4, където 1 е "В много ниска степен", а 4 "В много висока степен"*

Изследването сред родители затвърждава откритите от останалите целеви групи резултати. Родителите са мотивирани да изпращат децата си в училище и имат положителна нагласа към образователния процес, осъзнавайки важността на образованието за децата и за бъдещата им реализация. В резултат, децата отсъстват по-рядко от училище, подобрила се е самоподготовката на учениците и промяната в дисциплината е също положителна. Промяната на нагласите и мотивацията на деца и родители е от ключово значение за по-нататъшните стъпки за повишаване на образователните резултати, поради което можем да отчетем, че важни предпоставки за осъществяване на образователния процес са постигнати.

Фигура 107 До каква степен следните твърдения се отнасят до Вас или до Вашето дете: (сравнение между основна и контролна група, изследване сред родители)

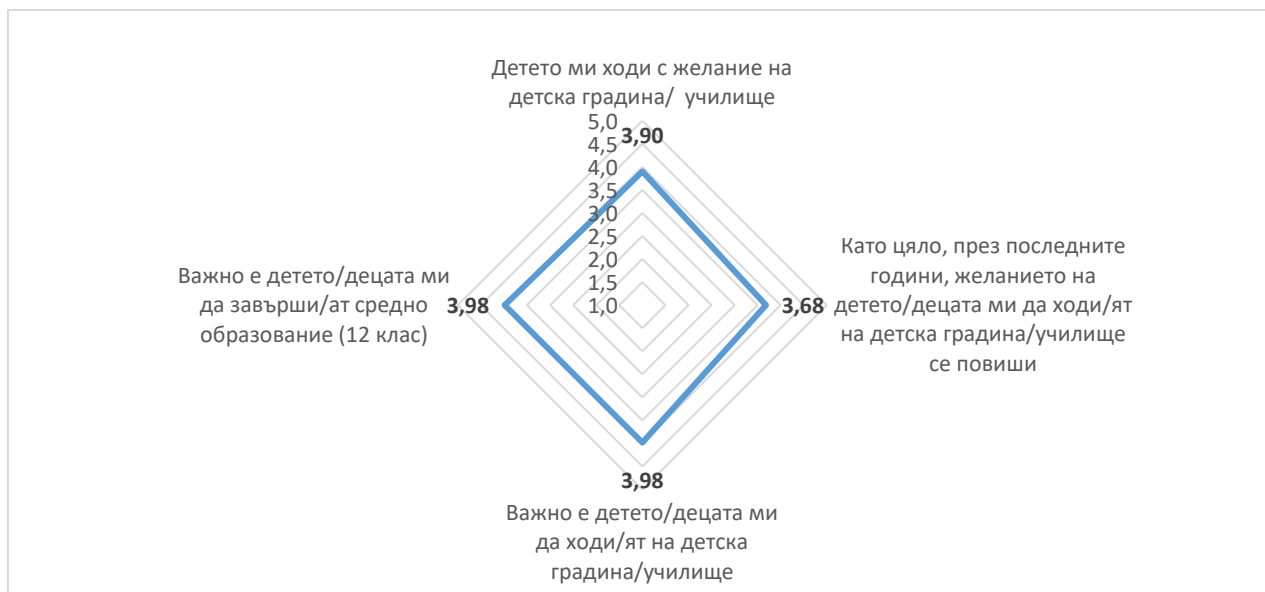

*Статистическо разпределение сред родители (основна група) и родители (контролна група)

**Визуализирани са средни оценки по скала от 1 до 4, където 1 е "Изобщо не съм съгласен", а 4 "Напълно съм съгласен"

Фигура 108 До каква степен следните твърдения се отнасят до Вас или до Вашето дете: (сравнение между основна и контролна група, изследване сред родители на деца в детски градини и в предучилищни групи в училище)

Родителите на деца в детски градини дават сходни мнения по отношение на мотивацията и обхващането на децата им в предучилищно образование.

**Статистическо разпределение сред родители (основна група) в детски градини и в предучилищни групи в училище*

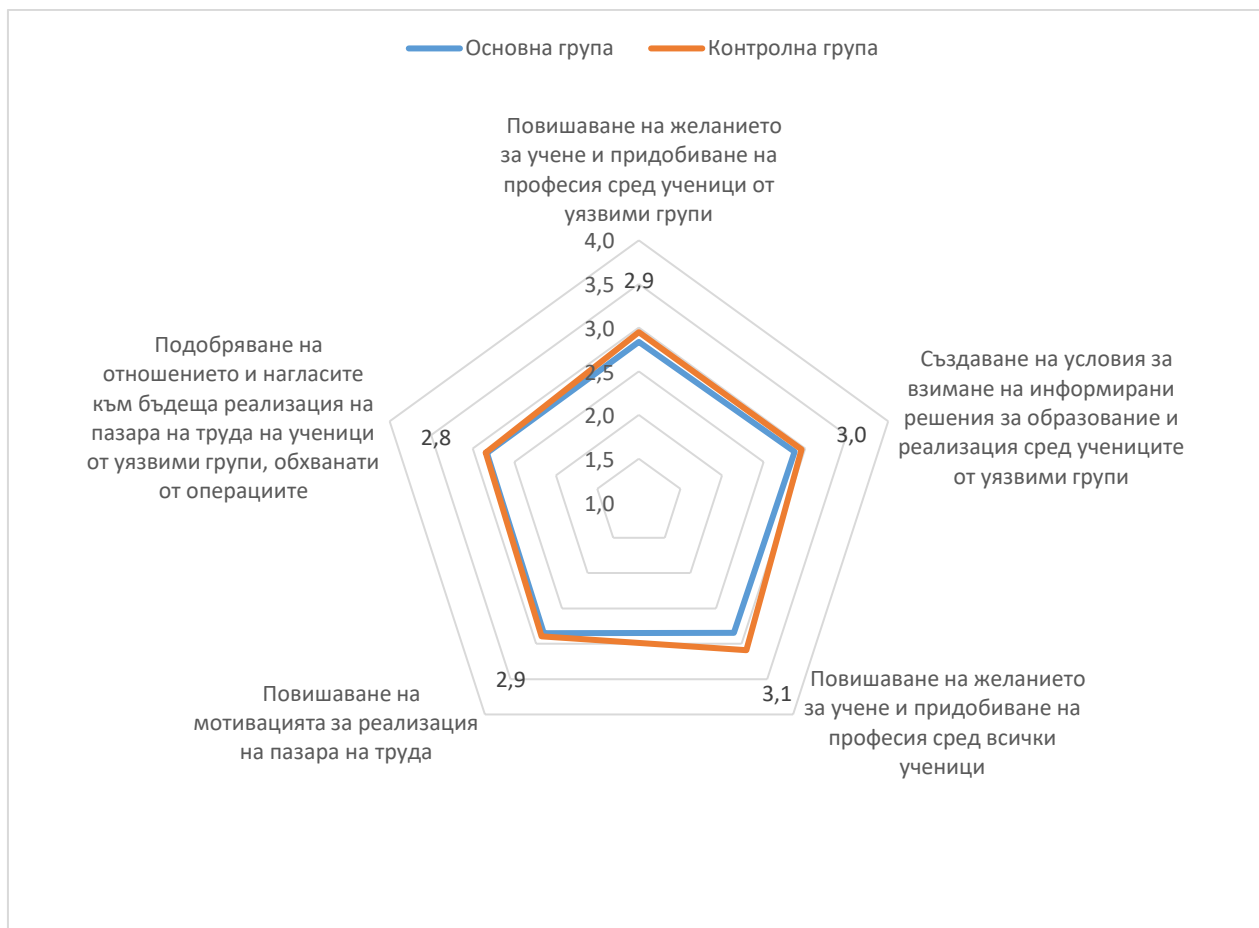
***Визуализирани са средни оценки по скала от 1 до 4, където 1 е "Изобщо не съм съгласен", а 4 "Напълно съм съгласен"*

Влияние на процедурите върху отношението към професионална реализация на децата и учениците от маргинализирани групи, в т.ч. роми.

В отговора на този оценителен въпрос са обхванати процедури: BG05M2OP001-2.011 „Подкрепа за успех“ (дейности, изпълнявани през 2021-2022 години), BG05M9OP001 - 2.018 „Социално-икономическа интеграция на уязвими групи. Интегрирани мерки за подобряване достъпа до образование“ – Компонент 1, BG05M20P001 - 3.002 „Образователна интеграция на учениците от етническите малцинства и/или търсещи или получили международна закрила“ и процедури, изпълнявани в рамките на подхода BOMP „Осигуряване на достъп до качествено образование в малките населени места и в трудно достъпните райони“. Използвани са данни и от изследване сред учители в училищното образование и родители на деца и ученици.

Нагласите към професионална реализация на учениците от уязвими групи се променят в умерена степен по мнение на учителите в участващите в оценяваните процедури училища (средни оценки между 2.8 и 3.1 по скала от 1 до 4). Няма съществена разлика между мненията на учителите от основната и контролната група. Това показва, че като цяло не само оценяваните процедури, но и националните политики и програми са успели да създадат среда, в която мотивацията на родители и ученици да се повишава, за да могат те да вземат информирани решения за реализация на учениците, да се подобряват нагласите към образование и мотивацията за учене и придобиване на професия, както и мотивацията за реализация на пазара на труда.

Фигура 109 До каква степен смятате, че дейностите, извършени от Вашето училище, финансирани по ОП НОИР, са допринесли за реализирането на някоя от следните цели?

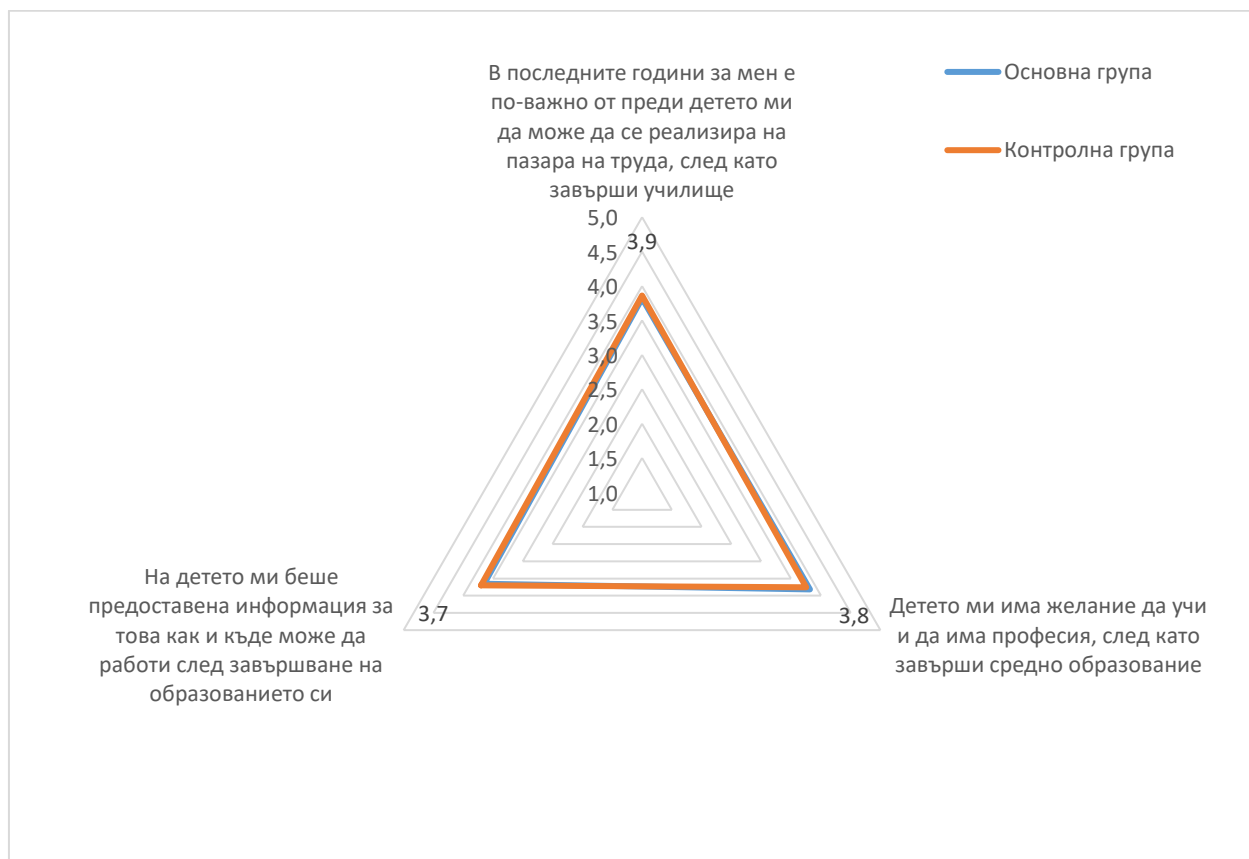

*Статистическо разпределение сред учители в училища (основна група), на които е бил зададен въпрос " До каква степен смятате, че дейностите, извършени от Вашето училище, финансирани по ОП НОИР, са допринесли за реализирането на някоя от следните цели? и учители (контролна група), на които е бил зададен въпрос " До каква степен, във Вашето училище успявате през последните 7 години да реализирате всяка от посочените цели?"

**Визуализирани са средни оценки по скала от 1 до 4, където 1 е "В много ниска степен", а 4 "В много висока степен"

По данни от изследването сред родители на деца в училище – сред учениците в основната и контролната група е постигнато високо ниво на желание за професионално развитие, след завършване на средно образование (средна оценка 3,82), както и твърдят във висока степен, че учениците са получили информация за това къде и как могат да работят, след като завършат средно образование (средна оценка 3,82).

Фигура 110 До каква степен следните твърдения се отнасят до Вас или до Вашето дете: (сравнение между основна и контролна група, изследване сред родители)

*Статистическо разпределение сред родители (основна група) и родители (контролна група)

**Визуализирани са средни оценки по скала от 1 до 4, където 1 е "Изобщо не съм съгласен", а 4 "Напълно съм съгласен"

Осъществените дейности по оценяването на проектите, според учителите и бенефициентите са довели по-скоро до умерено, а според родителите до значително подобряване на езиковите умения и нивото на грамотност на деца и ученици от уязвими групи, в т.ч. роми.

Оценяването на дейностите в системата на предучилищното образование, според учителите в детските градини са довели до подобряване в умерена степен на образователните резултати на децата със специални образователни потребности.

Въпреки общите негативни тенденции по отношение на резултатите от НВО и ДЗИ на учениците, може да се твърди, че интервенциите по оценяването на процедури са довели до над 6% въздействие върху резултатите от НВО и ДЗИ, като въздействието им е по-голямо при училищата с по-голямо наличие на ученици от уязвими групи. Това е довело до запазване на позициите на участващите училища (участието им в проектите по оценяването на процедури допринася за това да запазят своите позиции и да не бележат спад) и при спад в контролната група, ефектите от интервенцията са положителни. Ако не бяха финансираните по оценяването на процедури дейности, участващите в процедурите училища биха понижали своите резултати с между 6 и 8 перцентиля. От това следва,

че подобряването на образователните постижения на учениците от уязвими групи продължава да бъде сериозно предизвикателство.

Може да се твърди че съгласно мнението на педагогическите специалисти, в резултат от осъществените проекти отношението към образователния процес на децата и учениците от уязвими групи, в т.ч. роми се е подобрило в умерена степен, а съгласно мнението на родителите в значителна степен. Промяната на нагласите и мотивацията на деца и родители е от ключово значение за по-нататъшните стъпки за повишаване на образователните резултати, поради което можем да отчетем, че важни предпоставки за успешно интегриране на деца и ученици от уязвими групи, вкл. роми са постигнати.

Може да се твърди, че съгласно мнението на учителите в умерена степен, а съгласно мнението на родителите, във висока степен отношението към професионална реализация на учениците от уязвими групи, в т.ч. роми се е подобрило. Това въздействие до голяма степен следва да се разглежда в едно с подобряването на отношението към образователния процес на децата и учениците от уязвими групи, в т.ч. роми и като предпоставка за бъдещи възможности за подобряване на образователните резултати.

4.6. Допълняемост спрямо националните политики и програми в областта на образованието:

4.6.1. Какво е въздействието на процедурите, насочени пряко или косвено към маргинализирани групи като роми по ПОЗ на Програмата върху политиките и нормативната рамка в областта на образованието?

4.6.2. Има ли промени в основните стратегически документи и нормативната рамка, свързани с изпълнението на мерките по ПОЗ на Програмата?

Отговорът на оценителните въпроси предполага на първо място изследване на заложените мерки в действащите в периода 2014 – 2020 година стратегически документи и планове за действие/изпълнението им, които са финансирани по ПОЗ на ОПНОИР, съответно отчетените резултати по идентифицираните мерки. По-конкретно, извършен е анализ: кои са стратегическите документи, чиито цели се постигат и чрез подкрепата на ПОЗ на ОПНОИР, какви са заложените мерки в плановете им за действие/изпълнение, финансирани по ПОЗ на ОПНОИР и какви са отчетените резултати. За целта е извършено проучване на следните стратегически документа и планове и доклади за отчитане на заложените мерки:

*Стратегията за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства (2015 – 2020)*⁹⁰ е документ, който е в съответствие с международните документи и стандарти, в областта на правата на децата и правата на лицата, принадлежащи към етническите малцинства. Целите на Стратегията са приоритизирани в следните направления: „Пълноценна социализация на деца и ученици от етническите малцинства“, „Гарантиране на равен достъп до качествено образование за децата и учениците от етническите малцинства“, „Утвърждаване на интеркултурното образование като неотменна част от процеса на модернизация на българската образователна система“ и „Съхраняване и развиване на културната идентичност на децата и учениците от етническите малцинства“. Анализът

⁹⁰ Стратегията надгражда одобрената от министъра на образованието и науката през 2004 г. и актуализирана през 2010 г. стратегия със същото название, която е първият секторен документ с принос за развитието на българското образование в контекста на образователната интеграция на деца и ученици от етническите малцинства.

на изследваните документи показва, че от общо заложените 21 дейности по посочените 4 направления, 6 се изпълняват основно чрез изпълнение на оценяваните процедури по приоритетна ос 3 на ОПНОИР, като за 3 от заложените общо 21 мерки не е необходимо финансиране.

Таблица 67 Принос на оценяваните процедури по Приоритетна ос 3 на ОП НОИР за постигане целите на Стратегия за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства (2015 – 2020)

Стратегия за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства (2015 – 2020)	Операции по Приоритетна ос 3 на ОП НОИР, които допринасят за постигане целите на Стратегия за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства (2015 – 2020)						
Цели и дейности, заложен в Плана за действие по изпълнение на Стратегията за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства (2015 -2020 г.)	BG05M 9OP001-2.018	BG05M 20P001-3.001	BG05M 2OP001-3.002	BG05M 2OP001-3.004	BOMP	BG05M 2OP001-3.005	BG05M 2OP001-2.011
Стратегическа цел 1. Пълноценна социализация на децата и учениците от етническите малцинства							
Дейност 1.4. Работа с училищни настоятелства и родителски сдружения за преодоляване на негативни стереотипи и дискриминационни нагласи спрямо различните етнически групи	✓	✓	✓			✓	
Стратегическа цел 2. Гарантиране на равен достъп до качествено образование за децата и учениците от етническите малцинства							
Дейност 2.3. Осигуряване при необходимост на допълнително обучение по български език за деца и ученици, за които българския език не е майчин	✓	✓	✓		✓	✓	
Дейност 2.4. Осигуряване на допълнителна квалификация на педагогическите специалисти за работа в мултикултурна образователна среда, включително за специализирано преподаване на български език на деца, за които той не е майчин						✓	
Дейност 2.7. Допълнителна работа с ученици от етническите малцинства, застрашени от отпадане и/или преждевременно напускане на училище	✓		✓		✓		✓
Дейност 2.8. Подкрепа на ученици от уязвимите етнически	✓		✓	✓			✓

общности за продължаване на образованието в гимназиален етап							
Стратегическа цел 4. Съхраняване и развиване на културната идентичност на децата и учениците от етническите малцинства							
Дейност 4.4. Съхраняване и развиване на културната идентичност на децата и учениците от етническите малцинства в образователно възпитателния процес, включително в часовете по СИП и ЗИП	✓	✓	✓			✓	

Стратегията за намаляване дела на преждевременно напусналите образователната система (2013-2020)⁹¹ е разработена съгласно Препоръка на Съвета на Европейския съюз от 28 юни 2011 г., засягаща политиките за намаляване на преждевременното напускане на училище (2011/С 191/01), както и със стратегическата рамка на ЕС за сътрудничество в областта на образованието и обучението. Постигането на целите на стратегията се осъществява чрез три основни направления: „Превенция, която цели предотвратяване причините за преждевременно напускане на училище“, „Интервенция, която цели създаването на условия за ограничаване на преждевременното напускане“ и „Компенсиране, което има за цел да подпомогне преждевременно напусналите училище отново да се включат в образованието или да придобият квалификация“. Анализът на изследваните документи, визуализиран в таблицата по-долу, показва, че в плановете за изпълнение на стратегията са заложи общо 6 мерки по 3-те основни направления, които се изпълняват чрез процедурите, реализирани/реализиращи се по ПОЗ на ОП НОИР.

Таблица 68 Принос на оценяваните процедури по Приоритетна ос 3 на ОП НОИР за постигане целите на Стратегия за намаляване дела на преждевременно напусналите образователната система (2013-2020)

Стратегия за намаляване дела на преждевременно напусналите образователната система (2013-2020)	Операции по Приоритетна ос 3 на ОП НОИР, които допринасят за постигане целите на Стратегия за намаляване дела на преждевременно напусналите образователната система (2013-2020)				
	BG05M2 OP001- 3.001	BG05M2 OP001- 3.002	BG05M2 OP001- 3.017	BG05M9 OP001- 2.018	BG05M2 OP001- 2.011
Цели и мерки, заложи в Плановете за 2016 – 2017 г. и 2018-2020 за изпълнение на Стратегията за намаляване дела на преждевременно напусналите образователната система (2013 – 2020)					
Цел 1: Политики за превенция на преждевременно напускане на училище					
Мярка 2.1. Подкрепа за уязвими групи в неравностойно положение за обучение на децата им	✓				

⁹¹ Документът е приет с Протокол № 44.11 на Министерския съвет от 30.10.2013 г. и е валиден до края на 2020 г.

в детски градини от 3-годишна възраст с оглед ранната им социализация ⁹²					
Мярка 2.2. Допълнително обучение по български език за деца и ученици, за които българският език не е майчин (вкл. деца и ученици, търсеци или получили международна закрила)		✓			
Мярка 3.1. Повишаване на капацитета на педагогическите специалисти за работа в мултикултурна среда чрез обучения на учители от училища и детски градини за прилагане на алтернативни методи и подходи, ориентирани към намаляване на функционалната неграмотност, към задържането в училище и намаляване броя на отпадащите ученици ⁹³			✓		
Мярка 4.1. Прилагане на апробирания модел на системата за ранно предупреждение за идентифициране и проследяване на ученици в риск от отпадане		✓		✓	✓
Цел 3: Политики за компенсирание на ефекта от преждевременното напускане на училище					
Мярка 4.2. Включване на лица над 16 години в курсове за ограмотвяване или в курсове за усвояване на учебно съдържание, предвидено за изучаване в класове от прогимназиалния етап на основното образование ⁹⁴		✓		✓	✓
Мярка 5.2. Реинтегриране в образователната система на младежи до 18 г., отпаднали от училище ⁹⁵		✓		✓	

Националната стратегия за учене през целия живот за периода 2014-2020⁹⁶ определя стратегическата рамка на държавната политика за образование и обучение в периода 2014 – 2020 г., насочена към постигането на европейската цел за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж. Стратегията определя четири основни приоритета насочени към: „1. Прилагане на образователен подход, който подпомага развитието на всички учещи и допринася за изграждането на мислещи, можещи и инициативни личности, способни да се справят с промените и несигурността“, „2. Повишаване на качеството на образованието и обучението“, „3. Осигуряване на образователна среда за равноправен достъп

⁹² Мярката е предвидена в Плана за 2016 – 2017 г. и Плана за 2018-2020 за изпълнение на Стратегията за намаляване дела на преждевременно напусналите образователната система (2013 – 2020)

⁹³ Мярката е предвидена в Плана за 2016 – 2017 г. и Плана за 2018-2020 за изпълнение на Стратегията за намаляване дела на преждевременно напусналите образователната система (2013 – 2020)

⁹⁴ Мярката е предвидена в Плана за 2016 – 2017 г. и Плана за 2018-2020 за изпълнение на Стратегията за намаляване дела на преждевременно напусналите образователната система (2013 – 2020)

⁹⁵ Мярката е предвидена в Плана за 2016 – 2017 г. и Плана за 2018-2020 за изпълнение на Стратегията за намаляване дела на преждевременно напусналите образователната система (2013 – 2020)

⁹⁶ Документът е приет с Решение № 12 на Министерския съвет от 10.01.2014 г. и е валиден до края на 2020 г.

до учене през целия живот, за активно социално включване и активно гражданско участие“ и „4. Стимулиране на образование и обучение, съобразено с потребностите на икономиката и промените на пазара на труда“.

Предвидените мерки в Стратегията са разпределени в осем области на въздействие, като за 3 от тях: Област на въздействие 1: Осигуряване на условия за преход към функционираща система за учене през целия живот; Област на въздействие 2: Осигуряване на условия за разширяване на обхвата и повишаване на качеството на предучилищното възпитание и подготовка и Област на въздействие 3: Прилагане на комплексен подход за повишаване на образователните постижения и намаляване дела на преждевременно напусналите училище принос имат оценяваните процедури: BG05M2OP001-3.001 „Подкрепа за предучилищното възпитание и подготовка на деца в неравностойно положение“; BG05M2OP001-3.002 „Образователна интеграция на учениците от етническите малцинства и/или търсеци или получили международна закрила“; BG05M2OP001-3.005 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“; BG05M2OP001-3.004 „Ограмотяване на възрастни – Фаза 1“; BG05M2OP001-3.017 „Повишаване на капацитета на педагогическите специалисти за работа в мултикултурна среда“, BG05M2OP001- 2.011 Подкрепа за успех. Видно от таблицата по-долу общо 6 ключови задачи се изпълняват изцяло чрез реализиране на посочените процедури по ПОЗ на ОП НОИР.

Таблица 69 Принос на оценяваните процедури по Приоритетна ос 3 на ОП НОИР за постигане целите на Национална стратегия за учене през целия живот (2014 – 2020)

Национална стратегия за учене през целия живот (2014-2020)	Операции по Приоритетна ос 3 на ОП НОИР, които допринасят за постигане целите на Национална стратегия за учене през целия живот (2014-2020)					
Цели, дейности и задачи, заложи в Плановите за действие за 2016 г., 2017 г. и 2019 г. в изпълнение на Националната стратегия за учене през целия живот за периода 2014 – 2020 година	BG05M2 OP001- 3.001	BG05M2 OP001- 3.017	BG05M2 OP001- 3.002	BG05M2 OP001- 3.005	BG05M 2OP001 -3.004	BG05M 2OP001 - 2.011
Област на въздействие 1: Осигуряване на условия за преход към функционираща система за учене през целия живот						
Дейност 1.7. Развитие и разширяване на системата за ограмотяване на възрастните с цел осигуряване на достъп до пазара на труда						
Задача 1.7.1. Операция „Ограмотяване на възрастни – фаза 1“ ⁹⁷					✓	
Област на въздействие 2: Осигуряване на условия за разширяване на обхвата и повишаване на качеството на предучилищното възпитание и подготовка						
Дейност 2.1. Разработване на механизми за стимулиране на включването на децата в предучилищно възпитание и подготовка и за подкрепа на грижата от най-ранна детска възраст, и особено за децата в неравностойно положение, от ромски произход или със специални образователни потребности, включително с увреждания						

⁹⁷ Задачата е заложи в Плановите за действие за 2016 г., за 2017 г. и 2018 г. в изпълнение на Националната стратегия за учене през целия живот за периода 2014 – 2020 година

Задача 2.1.3. Проект „Подкрепа за предучилищното възпитание и подготовка на деца в неравностойно положение“ ⁹⁸	✓						
Задача 2.1.4. Проект „Повишаване на капацитета на педагогическите специалисти за работа в мултикултурна среда“ – процедура за подбор на проекти ⁹⁹		✓					
Задача 2.1.1. BG05M2OP001- 3.005 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“ ¹⁰⁰				✓			
Област на въздействие 3: Прилагане на комплексен подход за повишаване на образователните постижения и намаляване дела на преждевременно напусналите училище							
Дейност 3.1. Развитие на подкрепящата среда в системата на училищното образование за осъществяване на включващо обучение чрез: подкрепа и мотивация на педагогическите специалисти за повишаване на квалификацията, стимулиране на екипната работа; осигуряване на гъвкави форми на обучение; осигуряване на специализирани пособия и помагала; индивидуална подкрепа за личностно развитие							
Задача 3.1.1. BG05M2OP001- 2.011 Подкрепа за успех ¹⁰¹							✓
Дейност 3.6 Разширяване на възможностите за допълнително обучение по български език за децата и учениците, за които българският език не е майчин							
Задача 3.6.1 Операция „Образователна интеграция на учениците от етническите малцинства и/или търсещи или получили международна закрила“ ¹⁰²			✓				

Основната цел на Националната стратегия за насърчаване и повишаване на грамотността (2014 – 2020)¹⁰³ е функционалната грамотност да се изведе като национален приоритет и да се гарантира сътрудничеството в областта на инициативите за ограмотяване, които да се реализират от местните, регионалните и националните власти, социалните партньори, учителите и родителите. Анализът на изследваните документи показва, че в плановете за изпълнение на Стратегията са заложили общо 14 дейности за реализиране на 3-те оперативни цели, които се изпълняват чрез процедурите, реализирани/реализиращи се по ПОЗ на ОП НОИР.

Таблица 70 Принос на оценяваните процедури по Приоритетна ос 3 на ОП НОИР за постигане целите на Национална стратегия за насърчаване и повишаване на грамотността (2014 – 2020)

⁹⁸ Задачата е заложила в Плановете за действие за 2016 г. и за 2017 г. в изпълнение на Националната стратегия за учене през целия живот за периода 2014 – 2020 година

⁹⁹ Задачата е заложила в Плановете за действие за 2016 г. и за 2017 г. в изпълнение на Националната стратегия за учене през целия живот за периода 2014 – 2020 година

¹⁰⁰ Задачата е заложила в Плана за действие за 2019 г. в изпълнение на Националната стратегия за учене през целия живот за периода 2014 – 2020 година

¹⁰¹ Задачата е заложила в Плана за действие за 2019 г. в изпълнение на Националната стратегия за учене през целия живот за периода 2014 – 2020 година

¹⁰² Задачата е заложила в Плана за действие за 2017 г. в изпълнение на Националната стратегия за учене през целия живот за периода 2014 – 2020 година

¹⁰³ Документът е приет с Протокол № 43.5 на Министерския съвет от 22.10.2014 г. и е в сила до края на 2020 г.

Национална стратегия за насърчаване и повишаване на грамотността (2014-2020)	Операции по Приоритетна ос 3 на ОП НОИР, които допринасят за постигане целите на Национална стратегия за насърчаване и повишаване на грамотността (2014-2020)							
Цели, мерки и дейности, заложи в Националния план за действие в изпълнение на Националната стратегия за насърчаване и повишаване на грамотността през периода 2015-2016 година и 2017-2018 година	BG05 M2OP 001- 3.001	BG05 M9OP 001- 2.018	BG05 M2OP 001- 3.017	BG05 M2OP 001- 3.002	BG05 M2OP 001- 3.005	BG05 M2O P001 - 3.004	BG05 M2O P001 - 2.011	BO MP
Цел 1. Създаване на благоприятна среда за насърчаване на четенето и повишаване на грамотността¹⁰⁴								
Мярка 2. Подпомагане на родителите за усъвършенстване на техните умения да увличат и да насърчават децата си към четене и към развитие на езикови умения								
Дейност 2: Организиране на тематични родителски срещи с родителите на деца и ученици от етническите малцинства за значимостта на функционалната грамотност	✓	✓		✓	✓			
Дейност 3: Организиране на информационни срещи с родителите на деца и ученици, търсещи или получили международна закрила		✓		✓	✓			
Дейност 4: Организиране на курсове за изучаване на български език от родителите на записаните в училище деца от семейства, търсещи или получили международна закрила		✓			✓			
Дейност 9: Разработване и утвърждаване на модели на добри практики за съвместна дейност с родителите и местната общност в подкрепа на грамотността				✓	✓			
Дейност 10: Училищни инициативи в подкрепа на заниманията за четене с родителите – „Клуб на родителите“ / „Отворени врати“		✓			✓			
Цел 2. Повишаване на равнището на грамотност¹⁰⁵								
Мярка 1. Оценяване на равнището на грамотност								

¹⁰⁴ Всички описани дейности към цел 1 са заложи в Националния план за действие в изпълнение на Националната стратегия за насърчаване и повишаване на грамотността през периода 2015-2016 година

¹⁰⁵ Описаните дейности към цел 2 са заложи в Националния план за действие в изпълнение на Националната стратегия за насърчаване и повишаване на грамотността през периода 2015-2016 година и Плана за действие за периода 2017-2018 година

Дейност 4: Организиране на курсове за ограмотвяване на възрастни						✓		
Мярка 2. Оптимизиране на стандартите за учебно съдържание и на учебните програми								
Дейност 2: Изработване на адаптирани програми за обучение на възрастни						✓		
Мярка 3. Повишаване на квалификацията на учителите за повишаване на равнището на грамотност								
Дейност 2: Обучение на учители по учебен предмет и възпитатели за работа в условията на ниска грамотност на семейството и социалната среда			✓		✓			
Дейност 3: Обучения на учители по български език и литература „Стратегии и практики за изработване на инструментариум за оценяване на четивната грамотност на учениците“			✓		✓			
Дейност 7: Провеждане на квалификационни дейности, насочени към диагностика на обучителни трудности			✓					
Дейност 8: Обучение за придобиване на квалификация на учители за работа в мултикултурна среда			✓					
Дейност 9: Обучение за придобиване на квалификация на учители, които да преподават български език като чужд език			✓		✓			
Цел 3. Увеличаване на участието и приобщаването¹⁰⁶								
Мярка 1. Преодоляване на социално-икономическата неравнопоставеност								
Дейност 4: Организиране на занимания по четене и по български език в рамките на целодневната организация на учебния ден за учениците от I до VIII клас	✓			✓			✓	
Мярка 2. Преодоляване на неравнопоставеността при билингвите								
Дейност 1: Осигуряване на допълнителни условия за обучение по български език и по други учебни предмети за деца билингви	✓	✓		✓	✓		✓	✓

¹⁰⁶ Описаните дейности към цел 3 са заложи в Националния план за действие в изпълнение на Националната стратегия за насърчаване и повишаване на грамотността през периода 2015-2016 година и Плана за действие за периода 2017-2018 година

Стратегическата цел на *Националната стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012 – 2020)*¹⁰⁷ е създаването на условия за равноправно интегриране на ромите и на българските граждани в уязвимо положение от други етнически групи в обществения и икономически живот чрез осигуряване на равни възможности и равен достъп до права, блага, стоки и услуги, участие във всички обществени сфери и подобряване на качеството на живот при спазване на принципите на равнопоставеност и недискриминация. Във връзка с посочената стратегическа цел, Стратегията разглежда различните приоритетни сфери като образование, здравеопазване, жилищни условия, заетост, върховенство на закона и недискриминация, култура и медии, като основополагащи за интеграцията на ромите. За целите на настоящата оценка са разгледани заложените мерки по приоритет „Образование“, които са обвързани с финансиране от ОП НОИР. В таблицата по-долу е показан приноса на операциите по приоритетна ос 3 на ОП НОИР, като същия е оценен на база изследване и анализ на мониторинговите доклади за изпълнение на НСРБИР за 2016 г.¹⁰⁸ и 2017 г.¹⁰⁹, на заложените мерки и източници на финансиране в Националния план за действие за периода 2015-2020 г. за изпълнение на НСИР 2012-2020¹¹⁰ и чрез анализ на целите, дейностите и целевите групи, заложи в посочените по-горе процедури. Анализът на приноса показва, че от общо заложи 26 мерки по приоритет „Образование“ в НСРБИР 2012 -2020, 13 се изпълняват основно чрез изпълнение на оценяваните процедури, като за 3 от общо заложените 26 мерки не е необходимо финансиране.

В допълнение, може да бъде отбелязано, че изпълнението на мерките по приоритет "Образование" от Националната стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012 – 2020) допринасят и за изпълнение на Национална цел 4 "Дял на преждевременно напусналите образователната система от 11 % до 2020 г. и дял на 30 – 34 годишните със завършено висше образование - 36 % до 2020 г.", както и косвено допринася за постигане на Национална цел 5 "Намаляване на броя на живеещите в бедност с 260 хиляди души". Националните цели са заложи в *Националната програма за реформи в изпълнение на стратегия "Европа 2020"*, В този смисъл може да бъде посочено, че принос за постигане на посочените националните цели имат и операциите по 3 на ОП НОИР.

Таблица 71 Принос на оценяваните процедури по Приоритетна ос 3 на ОП НОИР за постигане целите на Национална стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012 – 2020)

<p>Национална стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012 – 2020)</p>	<p>Операции по Приоритетна ос 3 на ОП НОИР, които допринасят за постигане целите на Национална стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012 – 2020)</p>
---	--

¹⁰⁷ Източник: <https://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=726>

¹⁰⁸ Административен мониторингов доклад за 2016 г. за изпълнението на „Националната стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012-2020), източник: <https://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=726>

¹⁰⁹ Административен мониторингов доклад за 2017 г. за изпълнението на „Националната стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012-2020), източник: <https://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=726>

¹¹⁰ Източник: <https://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=726>

Цели, задачи и мерки по НСРБИР 2012 – 2020 в изпълнение на оперативна цел: „Обхващане и задържане на децата и учениците от ромски произход в образователната система. Осигуряване на качествено образование в мултикултурна образователна среда“	BG05 M9OP 001-2.018	BG05 M20P0 01-3.001	BG05 M2OP 001-3.002	BG05 M2O P001-3.004	BOM P	BG05 M2O P001-3.005	BG05 M2O P001-2.011
Цел 1: Гарантиране правото на равен достъп до качествено образование, включително чрез интеграция на деца и ученици от ромски произход в етнически смесени детски градини и училища							
Задача 1.2: Осигуряване на условия за максимален обхват и ранна адаптация в системата на предучилищното и училищното образование на деца и ученици от ромски произход							
Мярка 1.2.2. Подкрепа за деца и ученици от ромски произход за изравняване на стартовите им позиции при постъпване в детска градина/училище		✓	✓		✓		
Цел 2: Повишаване на качеството на образованието в обособените детски градини и училища в големите ромски квартали и в селските региони, в които учат предимно деца и ученици от ромски произход							
Задача 2.1: Повишаване на училищната готовност и осигуряване на подкрепяща среда и диференцирана грижа за всяко дете и ученик							
Мярка 2.1.1. Осигуряване при необходимост на допълнително обучение по български език за деца в предучилищна възраст, за които българският език не е майчин	✓	✓			✓	✓	
Мярка 2.1.2. Осигуряване при необходимост на допълнително обучение по български език за ученици, за които българският език не е майчин	✓		✓		✓		
Цел 3: Обучение в дух на толерантност и недискриминация в детските градини и в училищата. Съхраняване и развиване на културната идентичност на деца и ученици от ромски произход							
Задача 3.1: Формиране на познания за културата, традициите и ценностите на различни етноси за изграждане на съзнателна толерантност							
Мярка 3.1.2. Преодоляване на дискриминационните нагласи към децата и учениците от ромски произход чрез интеграционни дейности и (екскурзии, събития за отбелязване на дати от празничния календар, кампании)	✓	✓	✓			✓	
Мярка 3.1.3. Работа с училищни настоятелства и родителски сдружения за преодоляване на негативни стереотипи и дискриминационни нагласи	✓	✓	✓		✓	✓	
Задача 3.2: Развиване на разнообразни форми на интеркултурно образование, насочено към запазване и развитие на културната идентичност на ромите							

Мярка 3.2.1. Подкрепа на дейности, насочени към съхраняване и развиване на културната идентичност на децата и учениците от ромски произход	✓	✓	✓		✓		
Цел 4: Превенция на отпадане от училище и ограмотяване на неграмотни и малограмотни възрастни роми							
Задача 4.1: Превенция на отпадане от училище на деца и ученици от ромски произход							
Мярка 4.1.1. Обхващане на деца и ученици от ромски произход в разнообразни извънкласни и извънучилищни дейности с цел преодоляване на трудности в обучението и задържане в училище	✓	✓	✓		✓	✓	✓
Мярка 4.1.2. Въвеждане на мерки за обхват и превенция на отпадането от образователната система	✓	✓	✓	✓	✓		✓
Задача 4.2: Включване на възрастни роми във форми на продължаващо образование							
Мярка 4.2.1. Ограмотяване и обучение на неграмотни и слабограмотни лица от ромски произход, които нямат завършен начален етап или завършен клас от прогимназиалния етап				✓			
Цел 5: Прилагане на разнообразни форми и програми за работа с деца с пропуски при овладяване на учебното съдържание и за отпаднали от училище с цел тяхната реинтеграция							
Задача 5.1: Увеличаване на гъвкавостта и пропускливостта на различните модели на образование							
Мярка 5.1.1. Въвеждане на система за валидиране на знания, умения и компетентности, придобити чрез неформално обучение и самостоятелно учене				✓			
Цел 6: Приобщаване на родители на деца и ученици от ромски произход към образователния процес и засилване на участието им в училищния живот							
Задача 6.1: Повишаване на ангажиментите на родителите на деца и ученици от ромски произход към образованието на децата им							
Мярка 6.1.1. Участие на родители на деца и ученици от ромски произход в родителски клубове/училищни настоятелства	✓	✓	✓		✓	✓	
Мярката 6.1.2. Съвместни дейности между родители, включително родители на деца от ромски произход, за преодоляване на негативни обществени нагласи, за създаване на партньорства	✓						

между детските градини, училищата и родителите		✓	✓		✓	✓	
Мярката 6.1.3. Дейности за повишаване на осведомеността на родителите на деца и ученици от ромски произход относно ползите от образование е специфична, насочена към родители на деца и ученици от етническите малцинства в това число и роми	✓	✓	✓		✓	✓	✓

Изследването на въздействието на оценяваните процедури върху политиките в областта на образованието предполага и изследване на стратегическа рамка, в която ще работят мерките за приобщаващо образование в следващия програмен период, по-конкретно изследвани са две ключови стратегии:

Приоритет „Образование“ на *Национална стратегия на Република България за равенство, приобщаване и участие на ромите (2021-2030)*¹¹¹. Документът отразява и приоритизира основните проблеми, свързани със социалните неравенства и преодоляване на социалното изключване, като в същия са изведени връзките между социално-икономическото изключване на ромите, достъпа до образование и увеличаващото се неравенство в доходите и условията на живот. Ясно е формулирана и връзката между нарастващите изисквания на пазара на труда и преодоляването на образователните дефицити при маргиналните групи. На стратегическо ниво са анализирани и адресирани проблемите с равния достъп до образование, мултикултурното образование, езиковото образование и преодоляване на дискриминацията. По отношение на промените в стратегическата рамка, спрямо предишния програмен период, в документа се констатира, че мерките по линия на образователната интеграция и намаляване на бедността и социалното изключване, прилагани в рамките на *Националната стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012-2020)*, респ. в ОП НОИР, следва да се засилят и фокусират в програмен период 2021 – 2027 г. В този смисъл, процедурите по ПОЗ са оказали своето въздействие върху стратегическата рамка, което се потвърждава от формулираните в *Национална стратегия на Република България за равенство, приобщаване и участие на ромите (2021-2030)* дългосрочни цели по приоритет „Образование“, а именно:

- Устойчивост на политиките за включване, трайно приобщаване и образователна интеграция в предучилищното и училищното образование на децата и учениците от уязвими групи, вкл. роми;
- Устойчивост на политиките за образователна десегрегация и за превенция на вторична сегрегация;
- Засилване ролята на детските градини и училищата за възпитание в ценности и превръщането им в ценностно-ориентирано поведение;
- Формиране и развиване на ефективни училищни общности с акцент върху системната работа с родителите;
- Фокусиране на обучението към формиране и развитие на умения за живот и работа през XXI век.

¹¹¹ Документът е приет с Решение № 278 на Министерския съвет от 05.05.2022 г. и е валиден до края на 2030 г.

Извън посоченото, в Националния План за действие за периода 2022 - 2023 г. за изпълнение на Стратегията¹¹² са заложили 5 мерки, които се изпълняват чрез следните процедури по ПОЗ на ОП НОИР: BG05M2OP001-3.005 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“;; BG05M2OP001-3.020 „Ограмотяване на възрастни – Фаза 2“; BG05M2OP001-3.017 „Повишаване на капацитета на педагогическите специалисти за работа в мултикултурна среда“, BG05M2OP001- 2.011 „Подкрепа за успех“ и проекти по подхода BOMP.

Таблица 72 Принос на оценяваните процедури по Приоритетна ос 3 на ОП НОИР за постигане целите на Национална стратегия на Република България за равенство, приобщаване и участие на ромите (2021-2030)

Национална стратегия на Република България за равенство, приобщаване и участие на ромите (2021-2030)	Операции по Приоритетна ос 3 на ОП НОИР, които допринасят за постигане целите на Националния план за действие за периода 2022 - 2023 г. по приоритет „Образование“				
Цели и мерки, заложили в Национален план за действие за периода 2022-2023 г. за изпълнение на Националната стратегия на Република България за равенство, приобщаване и участие на ромите 2021-2030 г.	BG05M2OP001-3.005	BG05M2OP001-2.011	BG05M2OP001-3.017	BG05M2OP001-3.020	BOMP
Цел 1. Ефективен обхват, включване и реинтеграция на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст от уязвими групи, включително роми.					
Мярка 1.1. Обхващане на деца от уязвими групи, включително роми, във форми на образование и грижи в ранна детска възраст и осигуряване на непрекъснатост на обучението в задължително предучилищно образование за 4-5- и 6-годишните деца.	✓				
Цел 2. Осигуряване на условия за осъществяване на приобщаващо образование и образователна интеграция на деца и ученици от уязвими групи, включително роми.					
Мярка 2.1. Осъществяване на допълнителни модули по български език за деца, чийто майчин език е различен от българския, с цел преодоляване на съществуващи и последващи обучителни затруднения, породени от невладееене на българския език.	✓	✓			✓
Мярка 2.2. Осигуряване на допълнително обучение по учебни предмети, включително през ваканциите, за преодоляване на пропуски в овладяване на учебното съдържание, както и за успешно представяне на НВО и ДЗИ за ученици от уязвими групи, в това число роми		✓			
Цел 3. Повишаване на качеството на образование в детски градини и училища с концентрация на деца и ученици от уязвими групи, включително роми					

¹¹² Национален план за действие за периода 2022-2023 г. за изпълнение на Националната стратегия на Република България за равенство, приобщаване и участие на ромите 2021-2030 г.

Мярка 3.2. Провеждане на обученията за образователни медиатори и/или социални работници			✓		
Цел. 7. Насърчаване на участието на лица от уязвими групи, включително роми, в продължаващо образование и/или професионална квалификация и/или висше образование.					
Мярка 7.1. Ограмотяване на възрастни				✓	

*Стратегическата рамка за развитие на образованието, обучението и ученето в Република България (2021 – 2030)*¹¹³ задава ясна рамка за подкрепа на приобщаващото образование в следващите 10 години. Според заложеното в стратегията, политиките за приобщаващо образование трябва да бъдат продължавани и надградени, като особен акцент е поставен върху пълноценното включване и приобщаване в образователния процес на деца и учениците със специални образователни потребности, от уязвими групи, включително роми на търсещи или получили международна закрила и мигранти. Заложени са мерки за адаптация и плавен преход от семейна към образователна среда, както и преход между отделните етапи на предучилищното и училищното образование. В рамките на Приоритетна област 5 „Ефективно включване, трайно приобщаване и образователна интеграция“ на Стратегическата рамка за развитие на образованието, обучението и ученето в Република България (2021 – 2030) са заложени, които продължават и допълват интервенциите по ПО 3 на ОП НОИР, развити подробно в следните 9 области:

- Преодоляване на бариерите за достъп до образование;
- Взаимодействие с родителите;
- Подкрепа на развитието на специалистите;
- Прилагане на индивидуален подход към децата и учениците;
- Подкрепа на деца и ученици със СОП;
- Интеграция на деца от уязвими групи;
- Подкрепа на деца с изяви дарби;
- Превенция и намаляване на агресията и дискриминацията;
- Разширяване на възпитателната функция на образователните институции.

В допълнение, видно от таблицата по-долу, 3 от заложените дейности към Приоритетна област 5. „Ефективно включване, трайно приобщаване и образователна интеграция“ на Стратегията са заложени за изпълнение чрез оценяваните процедури BG05M2OP001-3.005 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“ и BG05M2OP001-3.017 „Повишаване на капацитета на педагогическите специалисти за работа в мултикултурна среда“.

Таблица 73 Принос на оценяваните процедури по Приоритетна ос 3 на ОП НОИР за постигане целите на Стратегическа рамка за развитие на образованието, обучението и ученето в Република България (2021 – 2030)

Стратегическа рамка за развитие на образованието, обучението и ученето в Република България (2021 – 2030)	Операции по Приоритетна ос 3 на ОП НОИР, които допринасят за постигане целите на Стратегическа рамка за развитие на образованието, обучението и ученето в Република България (2021 – 2030)
---	--

¹¹³ Документът е приет с Протокол № 13 на Министерския съвет от 24.02.2021 г. и е валиден до края на 2030 г.

Приоритетни области и оперативни цели, заложи в План за действие до 2024 към Стратегическа рамка за развитие на образованието, обучението и ученето в Република България (2021 – 2030)	BG05M2OP001-3.005	BG05M2OP001-3.017
Приоритетна област 5. Ефективно включване, трайно приобщаване и образователна интеграция		
Оперативна цел 5.1. Преодоляване на регионалните, социално-икономическите и други бариери за достъп до образование		
Дейност 2: Допълнително обучение по български език за деца от уязвими групи. Проект "Активно приобщаване в системата на предучилищното образование"	✓	
Дейност 3: „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“	✓	
Оперативна цел 5.3. Подкрепа на развитието на специалистите в системата на предучилищното и училищното образование		
Дейност 3: Повишаване на капацитета на педагогически-те специалисти за работа в мултикултурна среда		✓

Видно от така формулираните стратегически цели в Стратегическата рамка за развитие на образованието, обучението и ученето в Република България (2021 – 2030) и Национална стратегия на Република България за равенство, приобщаване и участие на ромите (2021-2030) политиките, реализирани чрез процедурите по ПОЗ на ОП НОИР ще продължат да бъдат активни до 2030 г., което показва тяхното въздействие върху стратегическата рамка и е гаранция за тяхната устойчивост. Важно е да се отбележи, че тези мерки са намерили своето място и в Програма „Образование“ 2021-2027 и по-конкретно в ПО1 „Приобщаващо образование и образователна интеграция“.

Анализа на документи, свързан с въздействието на оценяваните процедури върху политиките и по-конкретно стратегическото планиране може да бъде подкрепен и от мнението на експертите от УО: „...на ниво стратегическо планиране и синхронизация с национални цели, смятам че абсолютно всички процедури са категорично успешни и са си постигнали, и преизпълнили заложените цели, индикатори“¹¹⁴. Според събраните експертни мнения, въздействието на процедурите върху политиките и нормативната рамка е категорично положително, въпреки, че конкретните му измерения ще могат да се регистрират на по-късен етап. Въздействието се изразява в намаляване на броя на преждевременно напусналите системата на образованието, в осигуряването на равен достъп до образование за всички деца и ученици, както и с осигуряването на връзка на образованието с пазара на труда.¹¹⁵

Като конкретен пример за въздействие върху политиките може да бъде посочена процедура BG05M2OP001- 2.011 „Подкрепа за успех“, поради факта, че след приключването на проекта през 2022 г. Министерски съвет одобрява Национална програма „Подкрепа на образователните

¹¹⁴ Фокус група, проведена с представители на УО на ОП НОИР на 19.12.2022 г.

¹¹⁵ Фокус група, проведена с представители на УО на ОП НОИР на 19.12.2022 г.

медиатори и социалните работници“¹¹⁶. На проведеното интервю¹¹⁷ с представители на КБ МОН във връзка с изпълнението на посочената процедура е споделено следното: „Хубаво е да кажа също така, знаете че политиката при всеки един проект е да проведем една политика, която след това да бъде устойчива и тя да стане държавна политика. Вие знаете, че когато приключи проекта на 30 юни, МОН направи Национална програма, за да може образователните медиатори и социалните работници да продължат да работят и да подпомагат училищата при работата им с родителите. Най-вероятно знаете, че как национална програма в края на годината с решение на МС беше удължена до 30 юни 2023 г. Така в училищата всички назначени образователни медиатори и социални работници продължават своята дейност.“

Обобщено, приносът на оценяваните процедури е представен в таблицата по-долу:

Стратегически документ	Операции по Приоритетна ос 3 на ОП НОИР								
	BG05 M9OP 001- 2.018	BG05 M20P 001- 3.001	BG05 M20P 001- 3.002	BG05 M20P 001- 3.004	BG05 M20P 001- 3.005	BG05 M20P 001- 2.011	BG05 M20P 001- 3.017	BG05 M20P 001- 3.020	ВОМ Р
Стратегия за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства (2015 – 2020)	✓	✓	✓	✓	✓	✓			✓
Стратегия за намаляване дела на преждевременно напусналите образователната система (2013-2020)	✓	✓	✓			✓	✓		
Национална стратегия за учене през целия живот (2014-2020)		✓	✓	✓	✓	✓	✓		
Национална стратегия за насърчаване и повишаване на грамотността (2014-2020)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓
Национална стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012 – 2020)	✓	✓	✓	✓	✓	✓			✓
Национална стратегия на Република България за равенство, приобщаване и участие на ромите (2021-2030)					✓	✓	✓	✓	✓

¹¹⁶ Одобрена с Решение № 302 на Министерския съвет от 2022 г.

¹¹⁷ Проведено интервю с представители на КБ МОН за проект „Подкрепа за успех“ на 12.01.2023 г.

Стратегическа рамка за развитие на образованието, обучението и ученето в Република България (2021 – 2030)					✓		✓		
---	--	--	--	--	---	--	---	--	--

Може да се заключи, че анализираниите по-горе над 50 дейности и мерки, заложените в 7 стратегически документа не биха били реализирани и съответно не биха постигнали заложените по тях резултати, ако интервенцията /процедурите по ПОЗ на ОП НОИР/ не е приложена. В случая, въздействието се изразява в съществения принос на оценяваните процедури за постигане целите на основни стратегически документи в сектор Образование чрез реализиране на съществена част от заложените в тях мерки/дейности с подкрепата на ПОЗ на ОП НОИР.

Въздействие е налице и с оглед приемствеността на ниво стратегически документи: в Стратегическата рамка за развитие на образованието, обучението и ученето в Република България (2021 – 2030) и в Националната стратегия на Република България за равенство, приобщаване и участие на ромите (2021-2030) са формулирани стратегически цели, аналогични на реализираните такива в периода 2014 – 2020 и чрез приноса на процедурите по ПОЗ на ОП НОИР. Важно е да се отбележи също, че част от мерките са намерили своето място и в Програма „Образование“ 2021-2027 и по-конкретно в ПО1 „Приобщаващо образование и образователна интеграция“, а част от дейностите по процедура BG05M2OP001- 2.011 „Подкрепа за успех“ са продължени чрез одобрената Национална програма „Подкрепа на образователните медиатори и социалните работници“, т.е. политиките, реализирани чрез процедурите по ПОЗ на ОП НОИР, ще продължат да бъдат активни в дългосрочен план, което е гаранция за тяхната устойчивост.

Не може да бъде проследено въздействие на ниво промени в стратегическите документи, свързани с изпълнението на оценяваните процедури поради това, че няма данни изследваните стратегически документи за периода 2014 – 2020 да са променяни/актуализирани.

Изследването на въздействието на процедурите по ПОЗ на Програмата върху нормативната рамка предполага изследване на промените в основни нормативни актове в областта на образованието по време на изпълнение на оценяваните процедури и причините за тези промени, като конкретните въздействия могат да бъдат оценени основно чрез анализа на мнения и становищата на експерти от ключови институции и организации, които освен в ролята си на участници в изпълнението на процедурите по ПОЗ на ОП НОИР са и част от процеса на развитие на политиките и нормативната рамка. Причините за това са две:

- от една страна, липсва документална следа, отразена в мотиви към законопроект/ закон за изменение и допълнение на основните нормативни актове в областта на образованието, от която да се направи обоснован извод за въздействие на процедурите върху нормативната рамка, изразяващо се в конкретна промяна на нормативен акт, свързана с изпълнение на мерките по ПОЗ;
- от друга страна, въздействието на процедурите по ПОЗ върху нормативната рамка в областта на образованието е добре да се търси сред респонденти, добре запознати както с основните нормативни актове, така и с особеностите на изпълнението на оценяваните процедури.

В периода декември 2022 – януари 2023 г. бяха проведени 3 интервюта с представители на КБ МОН по проекти BG05M2OP001-2.011-0001-C04 "Подкрепа за успех"; BG05M2OP001-3.005-0004-C03 "Активно приобщаване в системата на предучилищното образование" и BG05M2OP001-3.004-0001-C04 "Нов шанс за успех", както и 2 фокус групи с представители на УО на ОП НОИР и на Комитета за наблюдение на ОП НОИР.

Според мнението на експертите от УО¹¹⁸, въведените практики и натрупан опит по **проект BG05M2OP001-3.005-0004-C03 "Активно приобщаване в системата на предучилищното образование"** имат пряко въздействие върху решаването на съществен нормативен пропуск: *„Той реши един нормативен парадокс. Вие знаете, че по закон образованието в България до 16 годишна възраст е безплатно и задължително а същевременно имаме такси за детските градини. Този проект помогна за разрешаването на този нормативен парадокс.“*, и в същото време косвено допринасят за нормативни промени, свързани със задължително включване в системата на предучилищното образование на децата от 4 годишна възраст (изменение на чл.8, ал. 1 от Закона за предучилищното и училищното образование, ДВ, бр. 82 от 2020 г.) и отпадането на таксите за детски ясли и детски градини, считано от 01.04.2022 г.¹¹⁹ Посочените промени в Закона за предучилищното и училищното образование по оценка на експертите въздействат положително върху посещаемостта на детските градини, особено от маргинализираните групи и позволяват тяхното по-пълно обхващане и задържане в системата на предучилищното образование на всички деца, с цел осигуряване на ефективна, ранна социализация и плавен преход към училищно образование. В потвърждение на мнението на експертите, според доклад на Световна банка¹²⁰, проект BG05M2OP001-3.005-0004-C03 "Активно приобщаване в системата на предучилищното образование" е добър пример за преход от пилотна мярка към програма с въздействие на системно ниво.

По отношение на **проект BG05M2OP001-3.004-0001-C04 "Нов шанс за успех"** (BG05M2OP001-3.004 „Ограмотяване на възрастни – Фаза 1“), интервюираните експерти също открояват положително въздействие върху нормативната рамка: на проведеното интервю с представители на КБ МОН¹²¹, беше споделено, че резултатите от тази процедура дават основание за промяна в прилагането на Закона за предучилищното и училищното образование и удостоверения, като тези които са издавани в рамките на проекта са приравнени към документите, които се издават в системата на МОН, което позволява валидирането на компетентности в областта на общообразователната подготовка.

Като обобщение, въздействието на процедурите по ПОЗ върху политиките и нормативната рамка в областта на образованието се интерпретира от интервюираните експерти, като възможност показалите добри резултати мерки по ПОЗ на ОП НОИР да бъдат надградени до устойчиви национални политики. Интервюираните представители от неправителствения сектор в КН¹²², споделят мнението, че е важно успешните интервенции по ОП НОИР да прераснат в национални политики: *„Със сигурност операциите дават голяма възможност в правилна посока на интеграцията на*

¹¹⁸ Фокус група, проведена с представители на УО на ОП НОИР на 19.12.2022 г.

¹¹⁹ Изм. на ЗПУО, бр. 17 от 1.03.2022 г., в сила от 1.04.2022 г.

¹²⁰ Световна Банка, 2021, Доклад „Образование и грижи в ранна детска възраст, общо образование и приобщаване: анализ на ситуацията и препоръки за насоката на политиките“

¹²¹ Интервю с представители на КБ МОН за проекти „Нов шанс за успех“ и „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“, проведено на 13.01.2023 г.

¹²² Фокус група, проведена с представители на Комитета за наблюдение на ОП НОИР на 30.01.2023 г.

уязвимите групи, но опасността остава в много други операции, по които ние също работим и наблюдаваме и да не остане всичко на проектен принцип. Тоест, да не се разчита просто на нещата да вървят от един програмен период на друг, без това да се превръща в ясни политики.“

Натрупаният опит и добрите практики по оценяваните процедури по ПОЗ: BG05M2OP001-3.005 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“ и BG05M2OP001-3.004 „Ограмотяване на възрастни – Фаза 1“ имат косвено въздействие върху нормативната рамка в сферата на образованието.

4.7. Подобряване на достъпа до образование на маргинализирани групи в т.ч. роми чрез подход ВОМР по ОП НОИР

4.7.1. Преодоляване на социално-икономически бариери за достъп до образование за деца и ученици от маргинализирани групи (идентифицирани бариери на територията на МИГ за предучилищно образование, училищно образование, професионално образование)

Отговорът на този оценителен въпрос е базиран на анализ на процедурите изпълнявани в рамките на подхода ВОМР с финансиране от ОП НОИР и свързаните с тях документи и данни от проведено анкетно проучване сред бенефициенти по процедури по подхода ВОМР.

Интегрираният подход към териториалното развитие е насочен към намаляване на социални, икономически и териториални различия. Един от механизмите през програмен период 2014-2020 за справяне с териториалните предизвикателства е инструментът „Водено от общностите местно развитие“. Подходът се прилага за селски райони и за територии със специфични характеристики, посочени в Националната концепция за пространствено развитие, според условията за допустимост на програмите, включени в подхода. Прилага се на териториален принцип, на ниво община или обединение на съседни общини и/или съседни населени места, част от община/и. Местните инициативни групи разработват интегрирани и многосекторни стратегии за местно развитие, основани на характеристиките на конкретната територия и местните потребности и потенциал. Финансирането е многофондово. Освен от Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони (ЕЗФРСР) чрез ПРСР, финансирането по подхода се извършва от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) чрез ОПОС и ОПИК и Европейския социален фонд (ЕСФ) чрез ОПРЧР и ОПНОИР.

Финансирането по ОП НОИР е инструмент за преодоляване на образователните диспропорции на територията на селските райони в България, в рамките на подхода Водено от общностите местно развитие (ВОМР). В контекста на ОП НОИР, подходът ВОМР способства за решаване на проблемите с достъпа до образование на застрашените от отпадане, както и с ефективно включване и повишаване на образователните резултати на маргинализираните общности по места, отчитайки местната идентичност и местните социалноикономически проблеми, като осигурява синергия на Европейските структурни и инвестиционни фондове (ЕСИФ).

МКПО „Осигуряване на достъп до качествено образование в малките населени места и в труднодостъпните райони“ адресира социално-икономически бариери идентифицирани в Доклада за България за 2016 г. – работен документ на службите на Комисията SWD(2016), който отчита, че уязвимите ученици от социално слаби семейства (вкл. роми) продължават да са изправени пред значителни пречки при достъпа до образованието и неговото завършване, особено в селските райони. Според Доклада, макар предучилищното образование вече да е задължително за всички

деца, навършили 5 и 6 години (към времето на доклада), участието на децата в неравностойно положение в образователния процес все още е ограничено, поради лоша образователна инфраструктура, липса на обучен персонал и скрити разходи за образование особено в малките населени места и труднодостъпни райони.

По отношение делът на преждевременно напусналите училище е адресирано наличието на значителни регионални различия, като той е чувствително по-голям сред учениците от селските райони и сред маргинализираните групи. Като основни фактори за високия дял на преждевременно напусналите училище сред маргинализираните общности в селските райони се отчитат ниският образователен и социален статус, по-лошите условия на живот, както и затрудненията в достъпа до качествени образователни услуги. Рискът от бедност или социално изключване е значително по-висок в селските райони.

Със средства по ОП НОИР са отворени 16 процедури по 12 Споразумения за изпълнение на подхода ВОМР с финансиране от ОП НОИР. По една от процедурите (BG05M2OP001-3.010) не са договорени средства.

Процедурите финансирани в изпълнение на стратегии по подхода ВОМР по ОП НОИР, съгласно МКПО допринасят за постигане на следните цели:

- а) повишаване на качеството на предучилищното и училищното образование, вкл. професионалното образование, в малките населени места;
- б) подобряване на достъпа до предучилищното и училищното образование, вкл. професионалното образование, в малките населени места;
- в) намаляване броя на необхванатите от образователната система, на отпадащите от училище и на преждевременно напусналите училище.

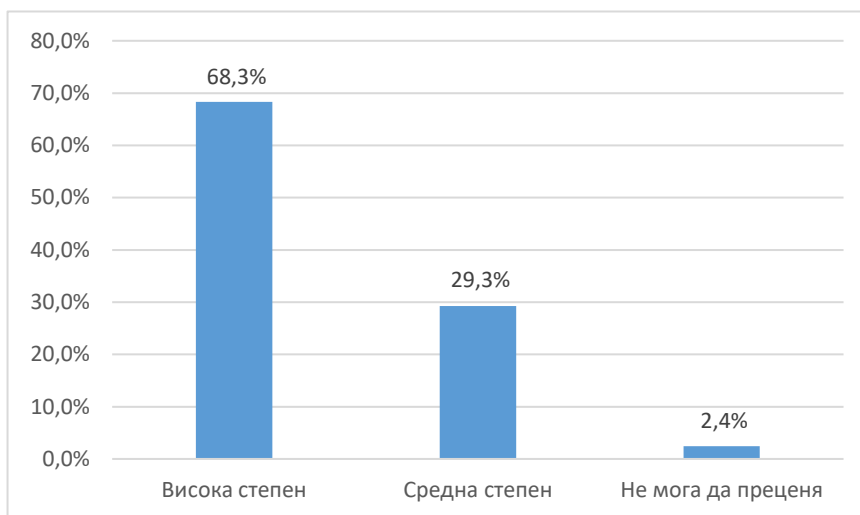
По конкретно, чрез процедурите по подхода ВОМР се адресират редица предизвикателства в образованието в малките населени места особено сред маргинализираните общности:

- наличие на деца, необхванати от училище, отпадащи и/или преждевременно напуснали образователната система;
- недостатъчно владение на български език от деца и ученици, за които българският език не е майчин;
- наличие на обособени (т. нар. сегрегирани на етнически принцип) детски градини и училища, особено в ромските махали;
- висок процент на ученици, които не продължават средно образование, вкл. професионално образование след завършване на основното си образование;
- негативни нагласи спрямо образователната интеграция от страна на ученици от маргинализираните групи и техните родители, поради неосъзнаване на образованието като ценност и предпоставка за успешен старт в живота;
- нисък нетен коефициент на записване в детските градини и в образователните институции на децата и подрастващите от маргинализираните общности/семейства.

Изпълняваните в рамките на проектите дейности кореспондират с идентифицираните нужди в съответната стратегия на територията на МИГ и създават условия за повишаване достъпа до образование за деца и ученици от уязвими групи.

В рамките на проведеното анкетно проучване сред бенефициенти, 68% от бенефициентите по подхода ВОМР посочват, че в резултат от изпълнение на дейностите са преодолени идентифицираните социално-икономически бариери във висока степен, а 29% в средна степен.

Фигура 111 В каква степен са преодолени идентифицираните от Вас социално-икономически бариери на територията на МИГ за достъп до предучилищно, училищно, професионално образование за деца и ученици от маргинализирани групи, в следствие на изпълнение на проекта?

Източник: изследване сред бенефициенти по проекти, в рамките на приоритетна ос 3 „Образователна среда за активно социално приобщаване“ на Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014 – 2020“

Според бенефициентите по процедури по подхода ВОМР, реализираните проекти са успели да преодолеят идентифицираните социално-икономически бариери на територията на МИГ за достъп до предучилищно, училищно и професионално образование за деца и ученици от маргинализирани групи. Това се е случило във висока степен според 68% от респондентите, и в средна, според 29%.

4.7.2. Принос на проектите по ВОМР за образователната интеграция на маргинализирани групи като роми – за намаляване дела на преждевременно напусналите и/или отпаднали от образование деца и ученици от маргинализирани групи, за повишаване обхвата на деца и ученици от маргинализирани групи в образование (включване, връщане или задържане в образование, принос за намаляване на сегрегацията (ако е приложимо), продължаване на образованието в по-горна степен, др.).

За анализа по този оценителен въпрос са използвани данни от изследвания на мнението педагогически специалисти в образователните институции, участвали в проекти по процедури по подхода ВОМР и родители на деца, обхванати от дейности по проектите, както и данни от проведено анкетно проучване сред бенефициенти по процедури по подхода ВОМР.

Училищно образование

Проведеното изследване сред учители в училища, изпълнявали проекти в рамките на подхода ВОМР, показва, че като цяло подходът ВОМР е успял да подпомогне равния достъп до качествено образование в много висока (55,1%) и по-скоро във висока степен (40,8%). Той преодолява бариерите за достъп до образование за деца и ученици от маргинализирани групи като допринася за по-пълно

обхващане на учениците в училищното образование (92%), допринася за развитие на потенциала на учениците (80%) и намаляване на преждевременно напусналите образователната система (78%). За част от учителите е трудно да изведат с категоричност дали изпълнението на проектите се отразява на успешното завършване на средно образование. До голяма степен това се дължи на факта, че проектите са изпълнявани в периода 2020 - 2023 г. и все още няма достатъчно натрупване на завършващи кохорти. Друг фактор за тези резултати е и факта, че част от училищата са основни училища, поради което учителите не успяват да проследят реализацията на своите ученици, както и да я съпоставят с предходни периоди.

Таблица 74 До каква степен смятате, че дейностите, извършени от Вашето училище, финансирани по ОП НОИР, са допринесли за реализирането на някоя от следните цели?

Подобряване на достъпа до образование	В много ниска степен	По-скоро в ниска степен	По-скоро във висока степен	В много висока степен	Не знам/не мога да преценя/не се отнася за нашето училище
Подпомагане на равния достъп до качествено образование		4,1%	40,8%	55,1%	
По-пълно обхващане на учениците в училищното образование	2,1%	6,3%	41,7%	50,0%	
Развитие на потенциала на учениците		20,4%	34,7%	44,9%	
Намаляване на броя на учениците, преждевременно напуснали образователната система	2,0%	20,4%	32,7%	44,9%	
По-голям дял на ученици, завършващи средно образование, в сравнение с годините преди реализирането на дейностите по ОП НОИР		13,0%	30,4%	32,6%	23,9%

Източник: Изследване сред училища, участвали в изпълнението на проекти в рамките на подхода ВОМР

В същото време според учителите, проектите са успели да допринесат и за промяна на нагласите на родителите към образованието на техните деца, като подобряват взаимодействието с тях и повишават тяхната мотивация за активно приобщаване на децата им в образователната системата. Тези постижения са оценени с положителни отговори (в много висока и по-скоро във висока степен) от над 70% от учителите (виж таблицата по-долу за всяко от твърденията).

Таблица 75 До каква степен смятате, че дейностите, извършени от Вашето училище, финансирани по ОП НОИР, са допринесли за реализирането на някоя от следните цели?

Взаимодействие с родителите и други заинтересовани страни	В много ниска степен	По-скоро в ниска степен	По-скоро във висока степен	В много висока степен	Не знам/не мога да преценя/не се отнася за нашето училище

Създаване на мотивираща и позитивна среда за популяризиране на постиженията, компетентностите и творческите резултати на учениците чрез междуучилищни дейности и инициативи		10,4%	31,3%	54,2%	4,2%
Подобряване на взаимодействието на училището с родителите на учениците от уязвимите групи	2,0%	16,3%	30,6%	44,9%	6,1%
Промяна на нагласите към образование на включените в операции родители на деца и ученици от уязвими групи	2,1%	18,8%	35,4%	41,7%	2,1%
Повишаване на мотивацията на родителите за активно приобщаване на децата им в образователната системата	2,0%	22,4%	32,7%	38,8%	4,1%

Източник: Изследване сред училища, участвали в изпълнението на проекти в рамките на подхода ВОМР

Изпълняваните проекти успяват да осигурят подкрепа за специфичните нужди на децата и учениците, допринасят за повишаване на образователните им постижения и за наваксване на пропуснатото по време на COVID-19. В същото време проектите по ВОМР подкрепят обучението по български език и математика, но оценките на учителите в тези две направления са в умерените стойности на скалата („по-скоро във висока степен“), а не в крайно положителните („във висока степен“). По аналогичен начин, проектите успяват да се отразят и на постиженията на учениците в резултатите им от НВО и ДЗИ, но в умерена степен.

Две трети от интервюираните учители, участвали в дейности по ВОМР смятат, че проектите по ВОМР са успели да намалят различията между учениците в резултатите от ученето, докато около 32% смятат, че тази цел е постигната в ниска степен.

Таблица 76 До каква степен смятате, че дейностите, извършени от Вашето училище, финансирани по ОП НОИР, са допринесли за реализирането на някоя от следните цели?

Образователни постижения	В много ниска степен	По-скоро в ниска степен	По-скоро във висока степен	В много висока степен	Не знам/не мога да преценя/не се отнася за нашето училище
Децата със специфични нужди получиха подкрепа и възможност за допълнително обучение	2,0%	6,1%	26,5%	51,0%	14,3%
Повишаване участието на учениците в извънкласни дейности	4,1%	8,2%	42,9%	44,9%	

Успяхме да подкрепим развитието на ученици с таланти и изявени дарби	6,3%	10,4%	31,3%	41,7%	10,4%
Подобряване на образователните постижения на всички ученици	2,1%	16,7%	47,9%	33,3%	
Подобряване на образователните постижения на учениците в риск от преждевременно напускане	2,0%	22,4%	44,9%	30,6%	
Намалихме различията между учениците в резултатите от ученето	6,4%	25,5%	40,4%	25,5%	2,1%
Повишихме нивото на грамотност на децата и учениците от уязвими групи, в т.ч. роми	4,3%	14,9%	51,1%	23,4%	6,4%
Учениците успяха да наваксат пропуснатото по време на пандемията от Ковид-19	2,1%	29,2%	56,3%	12,5%	
Учениците подобриха уменията си по български език	2,0%	26,5%	59,2%	12,2%	
Учениците подобриха уменията си по математика	4,1%	32,7%	53,1%	10,2%	
Постигане на по-високи резултати на ДЗИ и НВО	6,1%	30,6%	57,1%	6,1%	

Източник: Изследване сред училища, участвали в изпълнението на проекти в рамките на подхода ВОМР

Значими успехи на проектите в рамките на подхода ВОМР са свързани и с мотивацията за учене и реализация на пазара на труда, в това число и със създаване на предпоставки за взимане на информирани решения за реализация на пазара на труда и избор на бъдеща професия. Тези положителни резултати са посочени от над 75% от учителите в участващите в подхода ВОМР училища (конкретните резултати за отделните твърдения са представени в таблицата по-долу). В резултат от дейностите по проектите също така се подобрява дисциплината и самоподготовката на учениците, като преобладаващите оценки там са по-скоро в умерения диапазон „по-скоро във висока степен“.

Таблица 77 До каква степен смятате, че дейностите, извършени от Вашето училище, финансирани по ОП НОИР, са допринесли за реализирането на някоя от следните цели?

	В много ниска степен	По-скоро в ниска степен	По-скоро във висока степен	В много висока степен	Не знам/не мога да преценя/не се отнася за нашето училище
Нагласи за продължаване на обучението и реализация на пазара на труда					

Създаване на условия за взимане на информирани решения за образование и реализация сред учениците от уязвими групи	6,5%	10,9%	32,6%	47,8%	2,2%
Продължаване на обучението на ученици от уязвими групи, в това число роми, в по-горна степен на образование	4,3%	10,9%	41,3%	41,3%	2,2%
Повишаване на желанието за учене и придобиване на професия сред ученици от уязвими групи, обхванати от операциите	8,5%	17,0%	31,9%	38,3%	4,3%
Повишаване на желанието за учене и придобиване на професия сред всички ученици	6,4%	17,0%	36,2%	38,3%	2,1%
Повишаване на мотивацията за реализация на пазара на труда	6,5%	8,7%	45,7%	37,0%	2,2%
Намаляване на неизвинените отсъствия на учениците, включително на учениците от уязвими групи	2,1%	17,0%	44,7%	34,0%	2,1%
Подобряване на отношението и нагласите към бъдеща реализация на пазара на труда на ученици от уязвими групи, обхванати от операциите	6,7%	20,0%	40,0%	31,1%	2,2%
По-редовна подготовка на задачите за самостоятелна работа на учениците, включително на учениците от уязвими групи	2,1%	23,4%	42,6%	29,8%	2,1%
Подобряване на отношението към образователния процес на учениците от уязвими групи	4,3%	17,0%	51,1%	27,7%	
Подобряване на дисциплината на учениците, включително на учениците от уязвими групи	8,5%	12,8%	53,2%	25,5%	

Източник: Изследване сред училища, участвали в изпълнението на проекти в рамките на подхода BOMP

Друго важно направление, в което проектите в рамките на подхода BOMP, според учителите оказват влияние е свързано с взаимно опознаване на учениците от различни култури (89%), преодоляване или недопускане на дискриминация (85%), преодоляване на негативните обществени нагласи (81%) и подобряване на социалното включване на уязвими общности (77%). В резултат от изпълняваните дейности в рамките на подхода BOMP е популяризирана културната идентичност на етническите общности и е повишена информираността за тях (79%). Друг съществен принос от осъществяваните дейности е намаляване на агресията (това влияние е посочено от общо 84% от анкетираните учители).

Таблица 78 До каква степен смятате, че дейностите, извършени от Вашето училище, финансирани по ОП НОИР, са допринесли за реализирането на някоя от следните цели?

Толерантност и преодоляване на дискриминацията	В много ниска степен	По-скоро в ниска степен	По-скоро във висока степен	В много висока степен	Не знам/не мога да преценя/не се отнася за нашето училище
Преодоляване и недопускане на дискриминация основана на етнически произход и културна идентичност	2,1%	12,8%	23,4%	61,7%	
Взаимно опознаване на децата от различни етноси и възпитаването им в дух на толерантност.	2,1%	8,5%	31,9%	57,4%	
Преодоляване на негативни обществени нагласи, основани на етнически произход	2,1%	17,0%	29,8%	51,1%	
Подобряване социалното включване на уязвими общности	4,3%	17,0%	27,7%	48,9%	2,1%
Промяна на нагласите, основани на етнически произход и културна идентичност по отношение на уязвими групи (в това число и роми)	4,3%	13,0%	32,6%	47,8%	2,2%
Противодействие на агресията		13,6%	38,6%	45,5%	2,3%
Популяризиране на културната идентичност на етнически общности	4,3%	10,9%	34,8%	43,5%	6,5%

Източник: Изследване сред училища, участвали в изпълнението на проекти в рамките на подхода ВОМР

Изследването след родители на ученици в училища, включени в дейности финансирани по подхода ВОМР, сочи че отговорилите родители са съгласни с твърдението, че е важно децата да ходят на училище и да завършат средно образование, че учениците са подобрили образователните си резултати и уменията си по български език, математика и природни науки, че общуват с деца от всички етноси в училище и че самите ученици имат желание да учат и да имат професия, след като завършат средно образование. Процентът на съгласие по тези и другите твърдения в таблицата по-долу е над 93%, като този на „напълно съгласен“ е най-висок по отношение на убедеността на родителите в необходимостта от ходенето на училище и завършването на средно образование (96,6%) и най-нисък по отношение по подготвеността на учениците да продължат в следващ етап на образованието, получаването на допълнителна подкрепа, когато ученикът има трудности, както и възможностите за участие на учениците в извънкласни дейности, клубове и спортни събития (около 70%).

Таблица 79 До каква степен се отнася до Вас или до Вашето дете:

До каква степен се отнася до Вас или до Вашето дете:	Изобщо не съм съгласен	По-скоро не съм съгласен	По-скоро съм съгласен	Напълно съм съгласен
Важно е детето ми да ходи на училище		0,6%	2,8%	96,6%
Важно е детето ми да завърши средно образование (12. клас)		0,6%	2,8%	96,6%
Училището подкрепя развитието на ученици с таланти и изявени дарби		0,6%	12,9%	86,5%
В последните години за мен е по-важно от преди детето ми да може да се реализира на пазара на труда, след като завърши училище		3,6%	10,1%	86,4%
Детето ми подобри дисциплината си в училище		0,6%	15,7%	83,6%
Детето ми има желание да учи и да има професия, след като завърши средно образование			16,4%	83,6%
Учителите на моето дете общуват с мен и ми дават информация как се представя детето ми в училище	1,2%	0,6%	16,8%	81,4%
Детето ми подобри образователните си резултати		0,6%	18,1%	81,3%
Децата, които имат нужда от допълнително обучение получиха допълнително часове с учителите си		1,4%	17,9%	80,7%
Детето ми по-често ходи на училище с написани домашни	0,6%	0,6%	18,1%	80,7%
Детето ми подобри уменията си по български език		1,3%	18,8%	80,0%
Детето ми отсъства по-рядко от училище	1,3%	1,3%	18,5%	79,0%
Детето ми подобри уменията си по математика		1,3%	20,5%	78,2%
Детето ми общува с деца от всички етноси в училище		2,5%	20,8%	76,7%
Детето ми успя да навакса пропуснатото по време на пандемията от Ковид-19	0,7%	1,4%	22,1%	75,9%
Детето ми подобри уменията си по природни науки		2,5%	22,5%	75,0%

Като цяло през последните години желанието на детето ми да ходи на училище се повиши		1,8%	23,5%	74,7%
Детето ми получава необходимата допълнителна подкрепа, когато има трудности	2,6%	3,9%	22,6%	71,0%
Детето ми е подготвено да продължи в следващ етап на образованието	1,8%	1,8%	25,5%	70,9%
Детето ми участва по-често в клубове, спортни събития и други извънкласни дейности		1,8%	28,0%	70,1%

Предучилищно образование

Проведеното изследване сред учителите в детските градини и училищата (подготвителни групи), които са участвали в изпълнението на проекти по подхода ВОМР, сочи че значителна част от тях (89%), смятат че в резултат от дейностите по проектите условията за равен достъп до предучилищна подготовка са се подобрили. За 94% дейностите са осигурили възможност за допълнителни занимания по български за деца, за които майчиният език не е български, за 92% изпълняваните дейности са довели до повишаване качеството на образованието в детските градини и предучилищните групи в училищата, а според 88% от педагогическите специалисти дейностите са допринесли за създаване на условия за успешна социализация на децата от уязвими групи. Преобладаващите положителни оценки са в умерения диапазон „по-скоро във висока степен“.

Таблица 80 Кои от следните неща се случиха във Вашето училище/детска градина в резултат от изпълнението на дейностите по проекта/проектите?

Достъп до образование	В много ниска степен	По-скоро в ниска степен	По-скоро във висока степен	В много висока степен
Подобряване на условията за равен достъп до предучилищна подготовка	0%	11,1%	58,3%	30,6%
Допълнителни занимания с деца, за които българският език не е майчин за овладяване на официалния език преди постъпване в първи клас	0%	5,7%	54,3%	40,0%
Достъп до образование - Повишаване на качеството на образованието в детските градини и в подготвителните групи в общинските училища, в които се обучават деца от уязвими групи	0%	8,1%	59,5%	32,4%
Създаване на условия за успешна социализация на децата от уязвими групи	0%	11,8%	50,0%	38,2%

Източник: Изследване сред детски градини и училища (предучилищно образование), участвали в изпълнението на проекти в рамките на подхода ВОМР

Около 4/5 от отговорилите в рамките на изследването учители в детски градини и училища (предучилищно образование), считат че осъществените дейности са допринесли за подобряване образователните резултати, уменията за общуване на български език и нивото на грамотност на децата от уязвими групи. Около 75% от респондентите смятат, че в резултат от дейностите са се подобрили математическите умения и са се повишили знанията по природни науки на децата от уязвими групи, а около 65%, че са довели до повишаване на образователните резултати на децата със специални образователни потребности. Следва да се има предвид, че съгласието с тези твърдения е предимно в умерения диапазон „по-скоро във висока степен“.

Таблица 81 Кои от следните неща се случиха във Вашето училище/детска градина в резултат от изпълнението на дейностите по проекта/проектите?

Образователни постижения и развиване на таланти	В много ниска степен	По-скоро в ниска степен	По-скоро във висока степен	В много висока степен
Подобриха се образователните резултати на децата от уязвими групи, включително роми		17,1%	65,7%	17,1%
Подобриха се уменията за общуване на български език на децата от уязвими групи, включително роми		17,1%	60,0%	22,9%
Подобри се нивото на грамотност на децата от уязвими групи, включително роми	2,8%	19,4%	58,3%	19,4%
Подобриха се математическите умения на децата от уязвими групи, включително роми	3,0%	21,2%	51,5%	24,2%
Повишиха се знанията по природни науки на децата от уязвими групи, включително роми	3,1%	21,9%	50,0%	25,0%
Повишиха се образователните резултати на децата със специални образователни потребности	3,8%	30,8%	42,3%	23,1%

Източник: Изследване сред детски градини и училища (предучилищно образование), участвали в изпълнението на проекти в рамките на подхода ВОМР

Данните от проведеното изследване сочат, че дейностите финансирани по подхода ВОМР в предучилищното образование, според респондентите имат значителен принос за установяване на атмосфера на толерантност и недопускане и преодоляване на дискриминацията, като според 68% от отговорилите са довели до промяна на нагласите, основани на етнически произход и културна идентичност по отношение на уязвимите групи, включително роми, а според 85% са допринесли за преодоляване и недопускане на дискриминация основана на етнически произход и културна идентичност. Тук съгласието с посочените твърдения е отново предимно в умерения диапазон „по-скоро във висока степен“.

Таблица 82 Кои от следните неща се случиха във Вашето училище/детска градина в резултат от изпълнението на дейностите по проекта/проектите?

Толерантност и преодоляване на дискриминацията	В много ниска степен	По- скоро в ниска степен	По- скоро във висока степен	В много висока степен
Промяна на нагласите, основани на етнически произход и културна идентичност по отношение на уязвими групи (в това число и роми) във вашата/о детска градина/училище	0%	32,4%	50,0%	17,6%
Противодействие на агресията	0%	26,5%	50,0%	23,5%
Популяризиране на културната идентичност на етнически общности	0%	29,4%	47,1%	23,5%
Взаимно опознаване на децата от различни етноси и възпитаването им в дух на толерантност	0%	14,7%	58,8%	26,5%
Преодоляване и недопускане на дискриминация основана на етнически произход и културна идентичност	0%	14,7%	50,0%	35,3%
Преодоляване на негативни обществени нагласи, основани на етнически произход	0%	14,7%	58,8%	26,5%

Източник: Изследване сред детски градини и училища (предучилищно образование), участвали в изпълнението на проекти в рамките на подхода ВОМР

Проведеното изследване сред родители на деца в предучилищното образование, включени в дейности финансирани по подхода ВОМР, сочи че отговорилите родители са напълно съгласни с твърдението че в важно децата да посещават детска градина или училище и че е важно да завършат средно образование. От отговорите на останалите въпроси, може да се направи извод, че родителите считат, че децата ходят с желание на детска градина, получават необходимата допълнителна подкрепа, когато има трудности, подобрили са уменията си по български език и общуват с деца от всички етноси (над 98%), Не в такава степен обаче подкрепят твърдението, че децата са подготвени да продължат в първи клас (84%) и като цяло напредват в ученето (78,5%), като по отношение на второто 15% са отговорили „изобщо не съм съгласен“

Таблица 83 До каква степен следните твърдения се отнасят до Вас:

До каква степен следните твърдения се отнасят до Вас:	Напълно съгласен	По-скоро съгласен	По-скоро не съгласен	Изобщо не съм съгласен
Детето ми ходи с желание на детска градина/ училище	98,9%		1,1%	
Детето ми общува с деца от всички етноси в детската градина/в училище	95,8%	2,1%	2,1%	

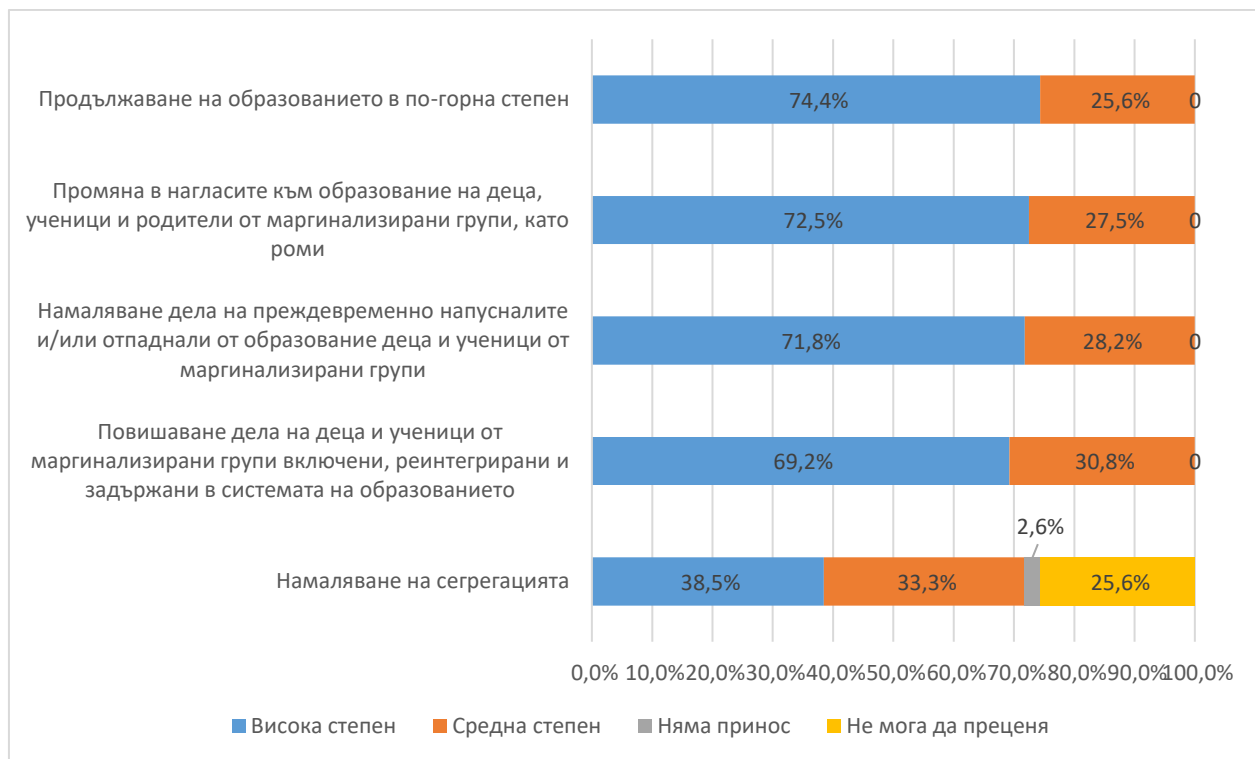
Детето ми получава необходимата допълнителна подкрепа, когато има трудности	75,0%	22,8%	1,1%	1,1%
Помощник учителят работи с детето ми и му помага	88,6%	11,4%		
Като цяло, през последните години, желанието на детето/децата ми да ходи/ят на детска градина/училище се повиши	91,3%	7,6%	1,1%	
Детето ми подобри уменията си по български език	87,1%	12,9%		
Детето ми е подготвено да продължи в първи клас	67,4%	16,3%	7,0%	9,3%
Детето ми като цяло напредва в ученето	69,6%	8,9%	6,3%	15,2%
Важно е детето/децата ми да ходи/ят на детска градина/училище	100,0%			
Важно е детето/децата ми да завърши/ат средно образование (12 клас)	100,0%			

Източник: Изследване сред родители в детски градини и училища (предучилищно образование), участвали в изпълнението на проекти в рамките на подхода ВОМР

Бенефициенти

Мнението на бенефициентите по процедурите на ВОМР в рамките на проведеното анкетно проучване, също е преобладаващо силно положително по отношение приноса за продължаване на образованието в по-горна степен, промяната в нагласите към образование на деца, ученици и родители от уязвими групи, намаляване дела на преждевременно напусналите образование и повишаване дела на деца и ученици от маргинализирани групи, включени, реинтегрирани и задържани в системата на образованието. По отношение намаляване на сегрегацията мнението на респондентите е силно разделено, около 39% считат, че осъществяваните дейности са имали принос във висока степен, 33% в средна степен, а от останалите мнозинството отговаря, че не може да прецени.

Фигура 112 Моля посочете, каква според Вас е степента на принос на дейностите по проекта за образователната интеграция на маргинализираните групи вкл. роми по следните показатели:

Източник: Изследване сред бенефициенти по проекти, в рамките на приоритетна ос 3 „Образователна среда за активно социално приобщаване“ на Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014 – 2020“

Според учителите в системата на училищното образование осъществените дейности са подпомогнали равния достъп до качествено образование в много висока (55,1%) и по-скоро във висока степен (40,8%). Допринесли са за преодоляване бариерите за достъп до образование за деца и ученици от маргинализирани групи като подпомагат по-пълно обхващане на учениците в училищното образование, допринесли са за развитие на потенциала на учениците и намаляване на преждевременно напусналите образователната система. Имат принос за взаимно опознаване на учениците от различни култури, преодоляване или недопускане на дискриминация, преодоляване на негативните обществени нагласи и подобряване на социалното включване на уязвими общности. Изпълняваните проекти успяват да осигурят подкрепа за специфичните нужди на децата и учениците, допринасят за повишаване на образователните им постижения и за наваксване на пропуснатото по време на COVID-19. В същото време проектите по ВОМР подкрепят обучението по български език и математика, но оценките на учителите в тези две направления са в умерените стойности на скалата („по-скоро във висока степен“), а не в крайно положителните („във висока степен“). По аналогичен начин, проектите успяват да се отразят и на постиженията на учениците в резултатите им от НВО и ДЗИ, но в умерена степен.

Изследването след родители на ученици в училища, включени в дейности финансирани по подхода ВОМР, сочи че родители са съгласни с твърденията, че е важно децата да ходят на училище и да завършат средно образование, че учениците са подобрили образователните си резултати и уменията си по български език, математика и природни науки, че общуват с деца от всички етноси в училище и че самите ученици имат желание да учат и да имат професия, след като завършат средно образование. Процентът на съгласие по тези твърдения е над 93%, като този на „напълно съгласен“

е най-висок по отношение на убедеността на родителите в необходимостта от ходенето на училище и завършването на средно образование (96,6%) и най-нисък по отношение по подготвеността на учениците да продължат в следващ етап на образованието, получаването на допълнителна подкрепа, когато ученикът има трудности, както и възможностите за участие на учениците в извънкласни дейности, клубове и спортни събития (около 70%).

Проведеното изследване сред учителите в детските градини и училищата (подготвителни групи), които са участвали в изпълнението на проекти по подхода ВОМР, сочи че значителна част от тях (58,3% по-скоро във висока степен и 30,6% в много висока степен), смятат че в резултат от дейностите по проектите условията за равен достъп до предучилищна подготовка са се подобрили. Според тях изпълняваните дейности са довели до повишаване качеството на образованието в детските градини и предучилищните групи в училищата. Допринесли за създаване на условия за успешна социализация на децата от уязвими групи. Имат принос за установяване на атмосфера на толерантност и недопускане и преодоляване на дискриминацията, като според 68% от отговорилите са довели до промяна на нагласите, основани на етнически произход и културна идентичност по отношение на уязвимите групи, включително роми, а според 85% са допринесли за преодоляване и недопускане на дискриминация основана на етнически произход и културна идентичност.

Около 4/5 от отговорилите в рамките на изследването учители в детски градини и училища (предучилищно образование), считат че осъществените дейности са допринесли за подобряване образователните резултати, уменията за общуване на български език и нивото на грамотност на децата от уязвими групи. Около 75% от респондентите смятат, че в резултат от дейностите са се подобрили математическите умения и са се повишили знанията по природни науки на децата от уязвими групи, а около 65%, че са довели до повишаване на образователните резултати на децата със специални образователни потребности.

Проведеното изследване сред родители на деца в предучилищното образование, включени в дейности финансирани по подхода ВОМР, сочи че отговорилите родители са напълно съгласни с твърдението че в важно децата да посещават детска градина или училище и че е важно да завършат средно образование. От отговорите на останалите въпроси, може да се направи извод, че родителите считат, че децата ходят с желание на детска градина, получават необходимата допълнителна подкрепа, когато има трудности, подобрили са уменията си по български език и общуват с деца от всички етноси (над 98%). Не в такава степен обаче подкрепят твърдението, че децата са подготвени да продължат в първи клас (84%) и като цяло напредват в ученето (78,5%), като по отношение на второто 15% са отговорили „изобщо не съм съгласен“.

Мнението на бенефициентите по процедурите на ВОМР в рамките на проведеното анкетно проучване, също е преобладаващо силно положително по отношение приноса за продължаване на образованието в по-горна степен, промяната в нагласите към образование на деца, ученици и родители от уязвими групи, намаляване дела на преждевременно напусналите образование и повишаване дела на деца и ученици от маргинализирани групи, включени, реинтегрирани и задържани в системата на образованието.

Въз основа на направения анализ може да се направи извод, че осъществяваните проекти по подхода ВОМР имат значителен принос за образователната интеграция на уязвимите групи, предотвратяване на преждевременното напускане образование и подобряването на качеството на образователните услуги, като по този начин са успели да адресират адекватно и идентифицираните социално-икономически бариери на територията на МИГ за предучилищно образование, училищно образование и професионално образование. Необходими са още усилия ангажиращи

всички участници в образователния процес за подобряване на образователните постижения на деца и ученици от уязвимите групи, вкл. роми.

4.7.3. Сравнение на подхода ВОМР с останалите подходи (системния подход с конкретен бенефициент МОН, директно предоставяне на БФП чрез интегрирано проектно предложение, процедура за подбор на проекти) за осигуряване на достъп до образование на деца и ученици от маргинализирани групи (например спрямо спецификата на територията и проблемите на местно ниво за образователна интеграция и обхват на целевите групи – по-добро адресиране на проблемите, по-голяма ангажираност / инициативност на местната общност и заинтересованите страни, по-добра работа с родители, ролята на партньорството спрямо липсата на такова при системните проекти; допълняемост и демаркация между подходите – централизиран/системен и местен/териториален по ВОМР).

За да се отговори на този оценителен въпрос е направен анализ на данни от проведеното анкетно проучване сред бенефициенти по оценяваните процедури, както и данни от проведени фокус групи.

В рамките на оценяваните процедури са прилагани четири подхода за предоставяне на БФП: процедури с директно предоставяне на БФП с конкретен бенефициент МОН (системен подход), процедури с директно предоставяне на БФП с множество конкретни бенефициенти чрез интегрирано проектно предложение, процедури за подбор на проекти и финансиране на процедури по подхода ВОМР.

Подходът ВОМР получава сходни оценки по отношение на влиянието на изпълняваните дейности като тези на останалите процедури, които работят в образователна среда.

Тъй като подходът ВОМР предполага по-близък поглед и по-добро познаване на местните общности той се характеризира с някои предимства пред останалите процедури. Основните предимства на подхода ВОМР според бенефициентите са представени на графиката по-долу: по-добро познаване на спецификата на територията и проблемите на местно ниво (87%), по-добро адресиране и по-голяма ангажираност по отношение на местните проблеми (57%), по-голяма инициативност на местната общност и заинтересованите страни (67%), по-голяма роля на партньорството на местно ниво (57%), по-прецизна допълняемост и демаркация между подходите – централизиран/системен и местен/териториален по ВОМР (47%).

Фигура 113 Моля посочете, какви според Вас са предимствата на подхода ВОМР в сравнение с останалите подходи (подход с конкретен бенефициент МОН, директно предоставяне на БФП чрез интегрирано проектно предложение, процедура за подбор на проекти) за осигуряване на достъп до образование на деца и ученици от маргинализирани групи?

Източник: изследване сред бенефициенти по проекти, в рамките на приоритетна ос 3 „Образователна среда за активно социално приобщаване“ на Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014 – 2020“

Като цяло всички използвани подходи за изпълнение на дейностите имат своите предимства и недостатъци и именно чрез тяхната допълняемост и синергия оценяваните процедури по-гъвкаво постигат своите цели, като дават шанс за активиране и участие на всички заинтересовани страни, в това число с възможност за повече иновативност, генериране на нови идеи и нови подходи. Като цяло при процедури на конкурентен подбор или чрез подхода ВОМР е налице по-добро взаимодействие със заинтересованите страни.

В рамките на проведените дълбочинни интервюта и фокус групи, експертните мнения очертават доста категорично ползите от системните проекти с конкретен бенефициент МОН, поради естеството на образователната система и всеобхватността на мерките. Въпреки това, доколкото е възможно би било добре системните проекти с конкретен бенефициент МОН да се комбинират с процедури за директно предоставяне на БФП чрез интегрирани проектни предложения, процедура за подбор на проекти и финансиране на процедури по подхода ВОМР, за да може чрез участие на всички заинтересовани страни да се изпълняват по-иновативни подходи, да се създадат условия за апробиране на добри практики от различен образователен контекст (европейски и друг) и да се обогатяват методологически образователните практики.

В тази посока са и мненията на заинтересованите страни и експертите:

„Но примерно това, което сега предлагам на колегите, да речем, училищата да имат възможност да подберат организации, читалища, клубове, които да им окажат помощ при реализиране на дейностите. Да може училището да си подбере и да предостави, дали чрез някаква опростена процедура, да предостави ресурс на

определени организации, които да го подпомагат в изпълнението на дадена дейност.“ (Фокус група с членове на КН)¹²³

Процедурите за директно предоставяне на БФП чрез интегрирано проектно предложение и процедурите за подбор на проекти имат своето предимство да работят в територии и случаи, в които системните проекти не са достатъчни или не могат да постигнат ефект поради сериозните проблеми:

„Сега тук е моментът и да кажа за грантовите схеми няколко неща. Там на пръв поглед е това което казах като критика, няма териториален обхват, малък брой участници, не могат да проведат реформа и т.н. Но пък тяхното постижение е изключително важно за нещо друго. Те влизат на места, където държавата дори не знае, че съществуват. Сами знаете, не знам доколко сте се занимавали с уязвими групи, но в самите ромски махали дори има маргинализирани групи. Това е така наречената четвърта линия по трудовете на Йосиф Нунев, който описва ромските махали, в които самите те са маргинализирани дори от ромите. Е, тези грантови схеми влизат точно там, което за мен не е никак малко постижение.“ (Фокус група с представители на УО)¹²⁴

В същото време, все още на оперативното ниво системния подход с конкретен бенефициент МОН се откроява като подход с по-малка административна тежест и по-добри възможности за концентрация върху същинското изпълнение на дейностите:

„Ние сега тъй като правим оценката, предполагам виждате каква е драстична разликата в (...) между грантовите схеми и системния подход. Виждате драстичната разлика в териториалния подход. Виждате драстичната разлика във всичко, което е направено в нея, като дейности. Тоест, в системата на образованието, системният подход наистина е най-доброто решение, което може да се направи. И в тази връзка смятам, че „Активно приобщаване“ и „Подкрепа за успех“ са изключително успешни от гледна точка на това, че наистина, ние трябваше да сменим предавките с новото законодателство, новите наредби и новите парадигми в образованието. Респективно успя да се мобилизира чрез тези проекти цялата предучилищна и училищна общност, за да вкарат тези реформи и от там да преизпълнят тези индикатори.“ (Фокус група с представители на УО)

„Защо са успешни системните проекти и защо респективно те преизпълниха индикаторите... за да бъде успешна оперативната програма трябва да се прилага системен подход. Изключително важно беше това, че повечето процедури, конкретно по тази приоритетна ос бяха зададени с конкретен бенефициент МОН. Това е единствената сила в България, която може да мобилизира образователните институции, всички участници през учители, през родители, през педагогически и непедagogически специалисти и т.н. и да ги впрегне в нещо.“ (Фокус група с представители на УО)

„независимо от това, че всички процедури се изпълняват успешно, като най-успешна мога да посоча процедурата „Подкрепа за успех“ по една основна причина, че администрирането се извършва централизирано и се намалява административната тежест върху училищата, сравнено с това, ако бяха бенефициенти...“ (Фокус група с представители на УО)

¹²³ Фокус група, проведена с представители на Комитета на наблюдение на ОП НОИР на 30.01.2023 г.

¹²⁴ Фокус група, проведена с представи на УО на ОП НОИР на 19.12.2022 г.

Като цяло всички използвани подходи за изпълнение на оценяваните процедури имат своите предимства и недостатъци и именно чрез тяхната допълняемост и синергия оценяваните процедури по-гъвкаво постигат своите цели, като дават шанс за активиране и участие на всички заинтересовани страни, в това число с възможност за повече иновативност и по-добро взаимодействие със заинтересованите страни при процедури на конкурентен подбор и интегриран териториален подход, вкл. чрез подхода ВОМР. Подходът ВОМР има подчертани преимущества по отношение на познаването на спецификата на местно ниво и даването на възможност за по-голяма инициативност на местната общност.

4.7.4. Каква е оценката за капацитета, нивото на диалога и координацията на участниците в подхода ВОМР според ключовите партньори?

Отговорът на този оценителен въпрос е базиран на анализ на нормативната уредба свързана с координацията, диалога и ролята на участниците в подхода ВОМР и извършено допитване до представители на членове на финансираните МИГ по ОП НОИР по отношение капацитета, нивото на диалога и координацията.

Органите за управление на МИГ са Общото събрание (ОС), като колективен върховен орган, чиито членове задължително са общината/ите от територията на действие на МИГ, и Управителен съвет (УС), като колективен управителен орган. За срока на изпълнение на стратегия за местно развитие, МИГ осигурява екип от служители на пълен работен ден за прилагане на стратегията за местно развитие. Условието и редът за осъществяване на координация между управляващите органи на ПРСР, ОПРЧР, ОПОС, ОПИК, ОПНОИР и МИГ във връзка с изпълнението на подхода ВОМР за периода 2014 – 2020 г. са регламентирани в Постановление на Министерския съвет (ПМС) № 161 от 04.07.2016 г. Предвидено е координацията да се осъществява във връзка с разработването, подбора и изпълнението на стратегии за местно развитие, както и на проектите към тях, подкрепени по повече от един от ЕСИФ. Одобрените стратегии по двата приема са общо 64. Напредъкът в изпълнението на подхода ВОМР се проследява от Комитета за координация, въз основа на доклади и анализи, представени от УО на програмите. Със средства по ОП НОИР са отворени 16 процедури по 12 Споразумения за изпълнение на подхода ВОМР с финансиране от ОП НОИР. По една от процедурите (BG05M2OP001-3.010) не са договорени средства.

През 2018 г. е учредена Националната асоциация на местните инициативни групи в България. Сред нейните цели са: да представлява компетентно местните инициативни групи пред управляващите органи на оперативните програми и всички останали институции, като осигури необходимия за това експертен капацитет; да създаде условия за ефективно взаимодействие между МИГ; да защитава интересите на МИГ и да ги подпомага при изпълнението на Стратегиите за водено от обществото местно развитие (СВОМР).

Проведено допитване сред представители на членове на МИГ, получили подкрепа по ОП НОИР, показва че като цяло взаимодействието, координацията и нивото на диалога между участниците в подхода ВОМР са добри, според ключовите партньори. Преобладаващата част от отговорилите дават „висока“ или „много висока“ оценка за капацитета, нивото на диалога и координацията на участниците в подхода ВОМР.

Установената нормативна рамка, засягаща участниците в подхода ВОМР и нивото на самоорганизация на местните инициативни групи, както и мнението на представителите на членовете на МИГ, реализиращи процедури с финансиране по ОП НОИР, дават основания да се твърди, че капацитета, нивото на диалога и координацията на участниците в подхода ВОМР, отговарят на ролята им в процесите, с които са ангажирани.

4.8. Оценка на въздействието на пандемията от COVID-19 върху проектите, насочени към активно приобщаване и социалноикономическа интеграция на маргинализирани групи в т.ч. роми

4.8.1. Как пандемията от COVID-19 е повлияла върху изпълнението на дейностите по проектите, обект на оценка?

При отговорите на групата оценителни въпроси по 4.8 са използвани данни от анкетно проучване сред бенефициенти по оценяваните процедури, фокус групи и дълбочинни интервюта, както и данни от изследване на мнението на педагогически специалисти и родители.

Пандемията от COVID-19 оказва силно въздействие върху образователния процес в страната и се отразява пряко на изпълнението на дейностите по процедурите в процес на изпълнение по време на и след 2020 г. Това са: BG05M2OP001-2.011-001 „Подкрепа за успех“; BG05M9OP001 - 2.018 „Социално- икономическа интеграция на уязвими групи. Интегрирани мерки за подобряване достъпа до образование“ – Компонент 1; Процедури, изпълнявани в рамките на подхода ВОМР „Осигуряване на достъп до качествено образование в малките населени места и в трудно достъпните райони“; „BG05M2OP001-3.005 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“; BG05M2OP001 - 3.017 „Повишаване на капацитета на педагогическите специалисти за работа в мултикултурна среда“ и BG05M2OP001-3.020 „Ограмотяване на възрастни – 2“.

Предизвикателствата пред образователната система, възникнали в резултат от извънредното положение и противоепидемичните мерки, пораждаат необходимостта от бърза адаптация към новата ситуация и ефективно реорганизиране на учебния процес чрез въвеждане на обучение от разстояние в електронна среда (ОРЕС). УО на ОПНОИР създава и изпраща указания и публикува инструкции във връзка с въведеното извънредно положение и спазването на противоепидемичните мерки при изпълнението на проектите, съгласно които изпълнението на част от предвидените дейности би могло да бъде дистанционно, чрез използване на възможностите, които предоставят съвременните информационни и комуникационни технологии.

Пандемията от COVID-19 в значителна степен е повлияла върху изпълнението на дейностите по проектите, в които са участвали бенефициентите.

Анкетното проучване сред бенефициентите посочва следните влияния върху изпълнението на дейности по процедури реализиращи се по време и след 2020 г.:

BG05M2OP001-3.017 „Повишаване на капацитета на педагогическите специалисти за работа в мултикултурна среда“ – отлагане стартирането на дейностите свързани с обучения, в някои случаи с повече от 6 месеца; нарушаване на графика на дейностите; намалена мотивация и концентрация у учители и обучаеми и др. Тези данни се потвърждават и от данните от проучването сред учители

от училища, участващи в проекта по посочената процедура, съгласно които, 48,6% от респондентите посочват, че е имало забавяне в провеждане на обученията.

BG05M9OP001-2.018 „Социално-икономическа интеграция на уязвими групи. Интегрирани мерки за подобряване достъпа до образование“ – Компонент 1 – промени в графика за изпълнение на дейностите; преминаване към занятия в онлайн среда; забавяния в изпълнението на дейностите; прекъсвания за дълги периоди и концентрация на изпълнението на дейностите в периоди на отмяна на въведените ограничения във връзка с пандемията; някои от дейностите не са осъществени в пълен обем; не са проведени поддейности с масов характер с оглед избягване на здравни рискове; посочени са затруднения при избор на изпълнители на доставки и услуги, както и при изпълнението на договорите за доставки и услуги поради нестабилност на пазарите; преминаването в ОРЕС се счита, че е повлияло негативно, като е демотивирало и дезангажирало част от целевите групи и наетите за изпълнение на проектните дейности лица. В допълнение дейности, като преодоляване на негативни обществени нагласи, основани на етнически произход и културна идентичност и кариерно консултиране и професионално ориентиране по време на пандемията не са могли да се изпълняват на терен, възпрепятствано е и осъществяването на практически дейности и др.

BG05M2OP001-3.020 „Ограмотяване на възрастни – 2“ – забавяне в стартирането на дейностите; промяна в предвидените графици за изпълнение на дейностите и др.

Процедури по подхода BOMP – отлагане стартирането на дейности; промяна в графичите за изпълнение на дейностите; временна невъзможност за присъствени организирани групови мероприятия и провеждането на дейности с масов характер за деца, ученици и родители – прояви, събития и др.; затруднения в провеждането на процедури за избор на изпълнители на доставки и услуги, както и изпълнението на договорите за доставки и услуги във връзка с проектните дейности; при прекратяване на присъствените занятия в ДГ и училищата част от дейностите за определени периоди от време не са могли да се осъществят; в детските градини са се наблюдавали периоди на отсъствия на деца и при преминаване към присъствени занятия; посочено е възпрепятстване на дейностите с родители, заради ограниченията в пропускателния режим на училището. В поне един от случаите, поради пандемията се в наложило удължаване срока на проект, за да може да се проведат всички планирани дейности, свързани с участие на деца в лагери, конкурси и фестивали и др.

По проектите с КБ МОН в обхвата на оценката и с дейности по време на и след 2020 г., въз основа на информацията от МКПО и интервюта с представители на КБ и фокус групата проведена с УО на ОП НОИР, могат да бъдат посочени следните влияния на пандемията върху изпълняваните дейности:

BG05M2OP001-2.011 „Подкрепа за успех“ – отлагане във времето на някои дейности или промени в други дейности, свързани с новите предизвикателства; преминаване към онлайн реализиране на дейности, за които е възможно.

Представител на екипа за управление на проекта посочва: *„Реално част от обученията, които бяха планирани за децата и част от заниманията по интереси не успяха да се реализират докрай. Особено 2020 г. заниманията по интереси ... Това може да го отбележим като затруднение, но не съществено“, „Можем да кажем по-скоро, че въпреки Ковид ние постигнахме очакваните резултати. Същото се отнася и за*

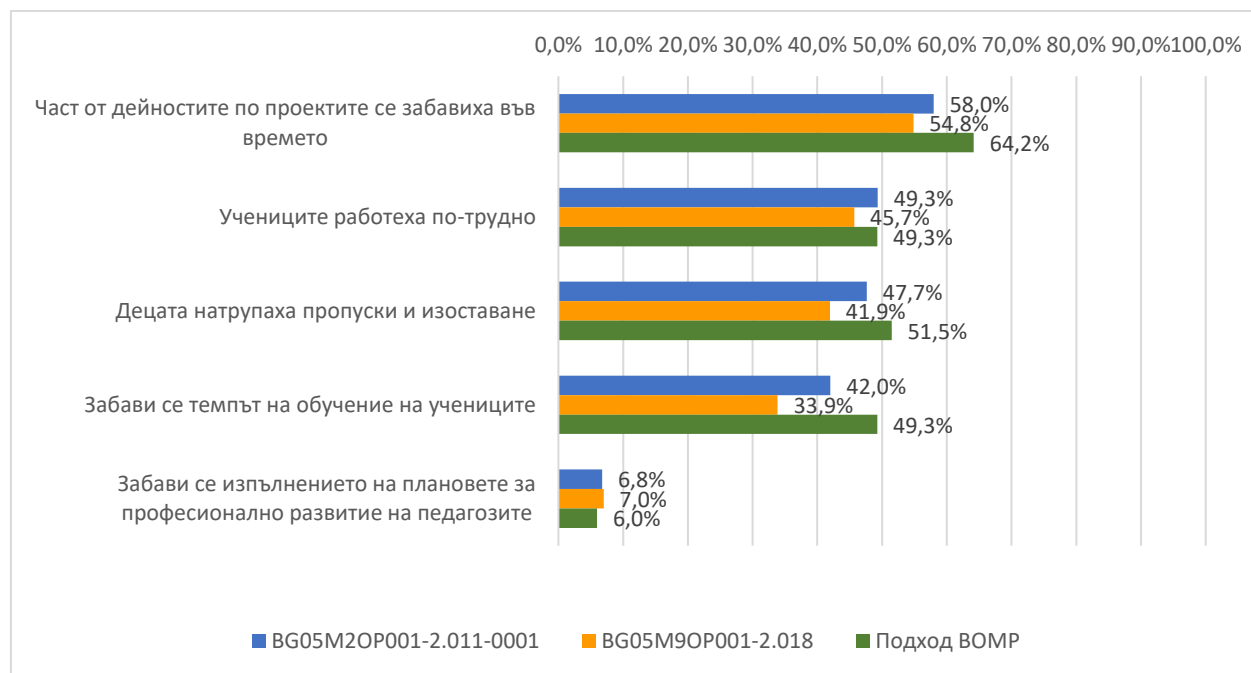
кариерното ориентиране. Когато беше Ковид, няма как да правиш кариерно ориентиране онлайн, защото не винаги е възможно. Но в крайна сметка и тази дейност се реализира успешно.“¹²⁵

BG05M2OP001-3.005 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“ – отлагане във времето на някои дейности; промени в други, свързани с новите предизвикателства.

Според данните от проучването, проведено сред учители в училища, участвали в процедурите, част от дейностите по проектите са се забавили във времето (над 59%). Образователният процес също е бил изключително затруднен, а най-засегнати са били учениците и напредъкът им по учебната програма – учениците са работели по-трудно, отколкото преди началото на пандемията и извънредното положение (над 48%), натрупали са пропуски и изоставане по отношение на учебния материал (около 47%), забавил се е темпът на обучение (около 42%). В най-ниска степен е било засегнато изпълнението на плановете за професионално развитие на учителите (под 7%).

Най-често запитаните учители са регистрирани забавяния по част от дейностите по проектите, изпълнявани в рамките на подхода ВОМР.

Фигура 114. Влияние на пандемията от COVID-19 върху изпълнението на дейности, в които са участвали училища, изпълняващи дейности по проекти в обхвата на оценката

Източник: Данни от проучване сред учители от училища, участващи в процедури BG05M2OP001-2.011 „Подкрепа за успех“ (2021г.-2022г.), BG05M9OP001 - 2.018 „Социално- икономическа интеграция на уязвими групи. Интегрирани мерки за подобряване достъпа до образование“ – Компонент 1 и процедури, изпълнявани в рамките на подхода ВОМР

В сравнение със средното ниво, регистрирано в страната, учителите от училищата в които са изпълнявани дейности по процедура BG05M9OP001-2.018 декларират, че дейностите са били

¹²⁵ Проведено интервю с представители на КБ МОН за проект „Подкрепа за успех“ на 12.01.2023 г.

засегнати в по-слаба степен от въздействието на пандемията и извънредните мерки за ограничаване разпространението на COVID-19.

Според интервюираните представители на бенефициенти и участници във фокус група с членове на КН, почти всички дейности на осъществяването по това време проекти са повлияни от COVID-19, тъй като изпълнението им в дистанционна форма за някои от тях е по-слабо ефективно и не дава възможност за по-пълноценно участие на учениците. Където е било възможно, проектите са отложени, за да бъдат изпълнени в по-подходящ период – през летните месеци или в периоди, в които пандемията е имала по-слабо действия. За друга част от процедурите, в периода на пандемията, дейностите са адаптирани, за да бъдат изпълнени или онлайн или на открито, в месеците, в които това е било възможно:

„Ковид ситуацията затрудни малко изпълнението на дейностите, защото когато говорим и за кариерно ориентиране, най-добре е това да се случва присъствено. Онлайн е малко трудно или почти невъзможно.“ (представители на екипа на конкретния бенефициент, проект „Подкрепа за успех“).

„Пандемията определено, особено на грантовите процедури, повлия доста негативно. Поради тази причина при „Квалификация за работа в мултикултурна среда“ от това лято стартираха дейностите. На практика една година беше загубена, защото за да се правят обучения, те трябва да се правят на живо и там нямаше предвиден механизъм да се правят обученията онлайн. Така че да се правят обучения е възможно единствено след като мина пандемията.“ (член на КН, представител на гражданското общество).

„Иначе по системните проекти беше търсен начин и онлайн да се изпълняват определени дейности, но по-добре, че премина пандемията и могат да се реализират на живо. Иначе имаше по „Твоят час“ специално, имаше намерени начини как част от дейностите да се реализират онлайн.“ (член на КН, представител на гражданското общество).

Въвеждането на ОПЕС, съчетано с прилагане на строги санитарно-хигиенни мерки в присъствените периоди е поставило в условия на сериозни предизвикателства образователната система.

Пандемията от COVID-19 е повлияла в значителна степен изпълнението на дейностите по проектите в рамките на ОП НОИР. В някои случаи форматът на заложените дейности не е било възможно да бъде реализиран и се е наложило да бъде променен, а в други – където промяна на формата на изпълнение не е възможна, дейностите са отложени във времето и реализирани с известно забавяне. Над 59% от учителите в училища, на територията на които са се осъществявали дейности по проекти в обхвата на настоящата оценка, отчитат забавяне в част от дейностите по изпълняваните проекти вследствие на пандемията от COVID-19.

Едновременно с това пандемията от COVID-19 е предизвикала някои съществени затруднения в рамките на образователния процес, като забавяне на темпа на обучение и натрупване на пропуски и изоставане по отношение на учебния материал от страна на учениците. Това мнение се споделя от над 42% от учителите в училища, на територията на които са се осъществявали дейности по проекти в обхвата на настоящата оценка.

4.8.2. Какви мерки са предприети за преодоляване на трудностите и проблемите, предизвикани от пандемията от COVID-19?

Пандемията от COVID-19 доведе до прекратяване на присъствени форми на обучение в училищата от 13 март 2020 г. Наложил се реорганизация на учебния процес, провеждането му от разстояние в

електронна среда и чрез други неприсъствени форми на обучение. Освен необходимите нормативни промени за реорганизиране на учебния процес, предприети от МОН, УО на ОП НОИР също реагира на предизвикателствата, породени вследствие противоепидемичните мерки. Извън преките оперативни мерки, като временно спиране на дейностите по проектите, адаптиране на редица процеси и пр., бе осигурен ресурс по линия на REACT-EU за финансиране на мерки в системата на образованието по тематична цел „Подкрепа за преодоляването на последиците от кризата, предизвикана от пандемията от COVID-19, и подготовка за екологично, цифрово и устойчиво възстановяване на икономиката“.

В рамките на проведената анкета сред бенефициенти по оценяваните процедури, по отношение степента на влияние на реакцията на УО, другите ангажирани институции и/или партньори, осигуряваща възможност за осъществяване и адаптиране на предвидените дейности, съобразно променената обстановка след въвеждане на противоепидемичните мерки срещу разпространението на COVID-19, 75% от респондентите посочват висока степен на влияние, 19% средна степен и 6% ниска степен. За този фактор мнение са изразили бенефициенти по процедурите BG05M2OP001 - 3.017, BG05M9OP001 - 2.018 – Компонент 1, BG05M2OP001 - 3.020 и процедурите по подхода BOMP.

Анкетното проучване сред бенефициентите посочва следните мерки, които са предприети за преодоляване на трудностите и проблемите, предизвикани от пандемията от COVID-19 на ниво проект:

BG05M2OP001 - 3.017 „Повишаване на капацитета на педагогическите специалисти за работа в мултикултурна среда“ - използване на иновативни методи на преподаване; провеждане на онлайн срещи с представители на партньорите; планиране на дейности след отмяна на ограничителните мерки; проучване на броя на педагогическите специалисти от учебните заведения-партньори, които имат зелени сертификати; гъвкав график, съобразен с ограничителните разпоредби на МОН и Националния кризисен щаб и др.

BG05M9OP001 - 2.018 „Социално- икономическа интеграция на уязвими групи. Интегрирани мерки за подобряване достъпа до образование“ – Компонент 1 – удължаване на срока на изпълнение на дейностите по проекти; в детските градини - редуциране броя на децата в група, според изискванията на МЗ за несмесване на деца от различни групи за работа в общи групи, което е било за сметка на общия брой часове работа с 1 дете за допълнително усвояване на български език; за учениците от училищата, в някои случаи не е било възможно постигане в пълна степен на общите занимания на деца от маргинализираните групи с останалите ученици, особено през 2020 г.; преминаване към онлайн занятия, осъществяване на онлайн срещи на екипа по проекта; осъществяване на санитарно-хигиенни мерки при реализиране на дейности по проекта - дезинфекция на залите, маски и предпазни мерки по време на изпълнението; провеждане на груповите дейности съгласно здравните изисквания и в присъствието на по-малко участници и др.

BG05M2OP001-3.020 „Ограмотяване на възрастни – 2“ - стартиране на дейности след отпадане на част от мерките, в един от случаите анексиране на договора за БФП с цел удължаване на дейностите по проекта и др.

Процедури, изпълнявани в рамките на подхода BOMP - строго спазване на санитарно-хигиенните изисквания; промени в графика за изпълнение на дейностите; временно преустановяване на дейности за периодите на издадени заповеди на Министъра на здравеопазването и промяна на графика за наваксване на пропуснатите часове; промени в срока за изпълнение на договори; провеждане на дейности онлайн.

BG05M2OP001-2.011 „Подкрепа за успех“ - дейностите са ориентирани от края на учебната 2019-2020 и през учебната 2020-2021 година и към включване в допълнително обучение на учениците, които не са участвали в обучение от разстояние в електронна среда. За учебната 2021-2022 година прехвърлянето на средства от инвестиционен приоритет 9ii на ПО 3 към BG05M2OP001-2.011 е ориентирано към дейности в осъществяване на обща подкрепа за личностно развитие на учениците от маргинализираните общности, за преодоляване на натрупани обучителни затруднения и системни пропуски поради кризата от COVID-19 за намаляване риска от преждевременно напускане и отпадане от образование, допълнителни обучения във втори гимназиален етап на ученици от маргинализираните общности за преодоляване на пропуски поради кризата от COVID-19 с цел успешно полагане на ДЗИ по български език и литература за придобиване на гимназиално образование и целенасочена работа с родители на ученици от маргинализираните групи, като например ромите и за намаляване на риска от преждевременно напускане на образователната система на учениците в риск от отпадане чрез включване на образователни медиатори/социални работници.

В този период допълнително се затвърждава и ролята на образователните медиатори:

„Но пък, когато говорим за онлайн обучението и затрудненията, които сме имали за част от дейностите, трябва да кажем, че точно по време на онлайн обучението всички се убедиха колко важна е фигурата на образователния медиатор, който подпомагаше учениците в онлайн обучението. Вие сте виждали много снимки на образователни медиатори, които разнасят материали по домовете, разпечатват материали, за да могат те да стигнат до учениците и т.н. Така че една такава Ковид ситуация, освен че затрудни изпълнението на дейностите, в същото време показва и другите възможности в образователната система, така че децата да получават навреме качествено образование. Защото никога не подценява момента, но каквато и да е ситуацията на децата трябва да се предоставя качествено образование.“ „...медиаторите просто се утвърдиха като една необходимост за една част от образователната система.“ (представители на екипа на конкретния бенефициент по проект „Подкрепа за успех“).

BG05M2OP001-3.005 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“ – процедурата е удължена средата на 2021 г. „По проект „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“ е оказана психологическа подкрепа на семействата на децата, а назначеният допълнителен педагогически персонал по проекта е подпомогнал усилията на екипите в детските градини за осигуряване на максимално сигурна, спокойна и безопасна среда за децата. Също в рамките на проекта беше постигнато сериозно разширяване на броя на назначените образователни медиатори и развитие на функциите на тази професия.“¹²⁶

От гледна точка на изпълнението на проектите, експертите от УО на ОП НОИР посочват, че са удължени сроковете, така, че дейностите да бъдат изпълнени:

*„Реагирахме своевременно на пандемията с удължаване на възможността да се удължат сроковете на проектите, за да може да се изпълнят. Междувременно реагирахме, говоря за конкретния бенефициент, написахме много писма и указания до тях, ако има възможност дадени дейности да се изпълняват дистанционно, то това така да бъде.“*¹²⁷

¹²⁶ Вътрешна оценка на системни проекти с Конкретен бенефициент МОН, в процес на изпълнение по ОПНОИР (Финален доклад)

¹²⁷ Фокус група, проведена с представители на УО на ОП НОИР на 19.12.2022 г.

В същото време са създадени условия, в топлите месеци дейностите да бъдат изпълнявани на открито, за да се минимизират рисковете от пандемията и разпространението на вируса:

„При „Подкрепа за успех“ са закупени шатри, в които да могат да се провеждат изнесено различните дейности, когато времето го позволява. Тоест, през летните месеци си позволихме, а и самите учители се възползваха от възможността след приключване на учебната година, децата които са имали значителни пропуски да бъдат компенсирани с обучение в училище. Тоест и тук се опитахме да подпомогнем самите училища и детски градини.“ (представител на УО на ОП НОИР).

„Тази пандемия се отрази негативно, както споделят и учители при различни проверки. Тоест тук се налага образователният медиатор индивидуално да подхожда към всяко едно дете, защото особено при маргинализираните групи, там доста от учителите се оплакват, че в следствие на дистанционното обучение на децата, много от тях са ги загубили като ученици. Говорим, че вече се омъжват. Тоест, има и други фактори, но тук медиаторите оказваха много силно влияние.“ (представител на УО на ОП НОИР)

„В детската градина, децата с които се работи с допълнителното обучение по български език, също много трудно после успеха да се възстановят, но пак позволихме и на тях това изнесено обучение да бъде извън сградата, за да може да се компенсират пропуските.“ (представител на УО на ОП НОИР)

Отворените въпроси от изследванията сред учителите, участващи в отделните процедури, показват, че ключовите мерки, които са предприети за преодоляване трудностите и проблемите, предизвикани от пандемията от COVID-19 и въведени практически във всички училища, са били следните:

- Осигуряване на дистанционно обучение в дигитална среда;
- Осигуряване на необходимата техника за учителите – планшети или компютри;
- Въвеждане на достъп до платформа за преподаване и администриране в ресурси, обезпечени от МОН;
- Осигуряване на обученията сред учителите за работа в дигитална среда;
- Осигуряване на електронни образователни ресурси и ускоряване на процеса по въвеждане на електронни дневници.

Изследването очертава и втора група мерки за преодоляване на трудностите и проблемите, предизвикани от пандемията от COVID-19, които произтичат пряко от реализираните по това време проекти:

- Участие на образователни медиатори, които да подпомогнат образователния процес с обходи по домовете на децата и учениците;
- Осигуряване на планшети и/или компютри за деца и ученици;
- Осигуряване на условия за дигитално общуване между родители и учители посредством създаване на електронна среда на комуникация.

Проявената гъвкавост и адекватност на УО на ОП НОИР за решаване на възникналите проблеми в резултат на въведените противоепидемични мерки срещу COVID-19, реорганизацията на образователния процес и въвеждането на ОПЕС, се оценяват с висока степен на влияние от 75% от отговорилите в рамките на анкетата бенефициенти, а със средна степен от 19% от респондентите. Т.е. може да се приеме, че за успешното изпълнение на проектите, въпреки възникналите трудности, освен уменията на екипите за управление и мотивацията на всички участници в дейностите, решаващо значение имат и предприетите действия от УО. Преминаването към онлайн форми на осъществяване на дейностите, там където е възможно, адаптирането на графика за изпълнение и

продължителността на проектите, когато е необходимо, взимането на решения за провеждане на занимания на открито с цел наваксване на пропуснатото и прилагането на иновативни решения за ограничаване на щетите от ограничителните мерки върху образователния процес са част от конкретните мерки за преодоляване на трудностите и проблемите на ниво дейности, предизвикани от пандемията от COVID-19.

Ориентирането на дейностите по процедура BG05M2OP001-2.011 „Подкрепа за успех“ от края на учебната 2019-2020 и през учебната 2020-2021 година към включване в допълнително обучение на учениците, които не са участвали в обучение от разстояние в електронна среда, както и прехвърлянето на средства от инвестиционен приоритет 9ii на ПО 3 към BG05M2OP001-2.011 за учебната 2021-2022 година за дейности за подкрепа на учениците от маргинализираните общности, включително за преодоляване на натрупани обучителни затруднения и пропуски поради кризата от COVID-19, може да бъде оценено, като навременен подход за намаляване на риска от преждевременно напускане на образователната система на учениците в риск от отпадане.

Изградената мрежа за подкрепа на деца и родители по процедура BG05M2OP001-3.005 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“, включваща психолози, медиатори и допълнителни педагогически специалисти в едно с екипите в детските градини, е имала значителна роля за намаляване на влиянието върху децата и семействата на въведените ограничения във връзка с пандемията от COVID-19.

Съгласно мненията на бенефициентите, освен действията, ангажираността и мотивацията на педагогическите специалисти, ключова роля за задържане в образователния процес на децата и учениците в риск от отпадане са изиграли образователните медиатори, които са поддържали комуникация със семействата, осигурявали са по домовете обучителни материали и цялостно са подпомагали онлайн обученията.

4.8.3. Как пандемията от COVID-19 е повлияла върху участието на целевите групи в изпълнението на проектите?

За да се отговори на този оценителен въпрос, следва да се вземе предвид, че въведените ограничителни мерки вследствие пандемията от COVID-19 засягат всички процеси в системата на образованието и че процедурите в обхвата на оценката, които се реализират по време на и след 2020 г. са засегнати в различна степен в зависимост от времето им на стартиране, предвидените за реализиране дейности и включените целеви групи. Такива процедури са: BG05M2OP001-2.011 (макар и в обхвата на оценката да попадат само дейностите реализирани през учебна година 2021/2022, които са финансирани по ИП 9ii на ПО 3), BG05M9OP001 - 2.018, BG05M2OP001 - 3.017, BG05M2OP001-3.020 и процедури, изпълнявани в рамките на подхода BOMP. От друга страна по тези процедури въз основа на наличните данни анализирани в Доклада по направление ефективност¹²⁸, не само че не се очаква неизпълнение на планираните индикатори за резултат, а дори по някои процедури, като BG05M2OP001-3.005 и BG05M2OP001-2.011 се очаква значително преизпълнение. От тази гледна точка може да се твърди, че трудностите породени от ограниченията въведени срещу пандемията от COVID-19 по отношение изпълнение на дейностите и съответно участието на целевите групи в рамките на оценяваните процедури (посочени в отговор на оценителен въпрос 4.8.1), до голяма степен са преодоляни (в резултат на мерките посочени в отговор на оценителен въпрос 4.8.2), което е дало възможност за обхващане на планираните целеви групи.

¹²⁸ Доклад от оценка по тематично направление „Ефективност на операциите: Ориентираност към резултати и степен на постигане на специфичните цели по инвестиционен приоритет 9i и 9ii по Приоритетна ос 3 на Програмата“

В допълнение, проектите с КБ МОН по двете процедури BG05M2OP001-2.011 и BG05M2OP001-3.005 са допринесли според мнението на заинтересованите страни (виж отговора на оценителен въпрос 4.8.2) за значително омекотяване, а при BG05M2OP001-2.011 са осъществени дейности и за компенсиране на негативното влияние на ограничителните мерки и наложилата се реорганизация на образователния процес чрез въвеждане на ОРЕС по отношение образователните резултати на децата от уязвимите групи, с оглед превенция на ранното отпадане от образователната система.

Наложилото се преминаване към ОРЕС в едно с другите ограничителни мерки е довело до засилване на уязвимостта на уязвимите деца и ученици, които са и целеви групи по част от процедурите в обхвата на оценката и осъществявани по време на пандемията. Най-засегнати от дистанционната форма на обучение са най-уязвимите групи, се посочва и в Анализа на обучението от разстояние в електронна среда, изготвен от МОН. В същия анализ се твърди, че за учителите преподаването и общуването от разстояние са донесли допълнителен стрес, емоционално натоварване и редица нови предизвикателства, които изискват нов тип подкрепа. Според изследването на МОН, 40% от учителите и 60% от директорите споделят, че знанията на учениците са се влошили вследствие на ОРЕС, като над една трета от тях виждат понижение и в академичните резултати на учениците.¹²⁹

Основните влияния на тези фактори върху целевите групи в училищата са посочени на фигура „Влияние на пандемията от COVID-19 върху изпълнението на дейности, в които са участвали училища, изпълняващи дейности по проекти в обхвата на оценката“. Пандемията от COVID-19 е предизвикала някои съществени затруднения в рамките на образователния процес, като забавяне на темпа на обучение и натрупване на пропуски и изоставане по отношение на учебния материал от страна на учениците. Това мнение се споделя от над 42% от учителите в училища, в които са се осъществявали дейности в рамките на проекти по процедури BG05M2OP001-2.011, BG05M9OP001 - 2.018 и подхода ВОМР.

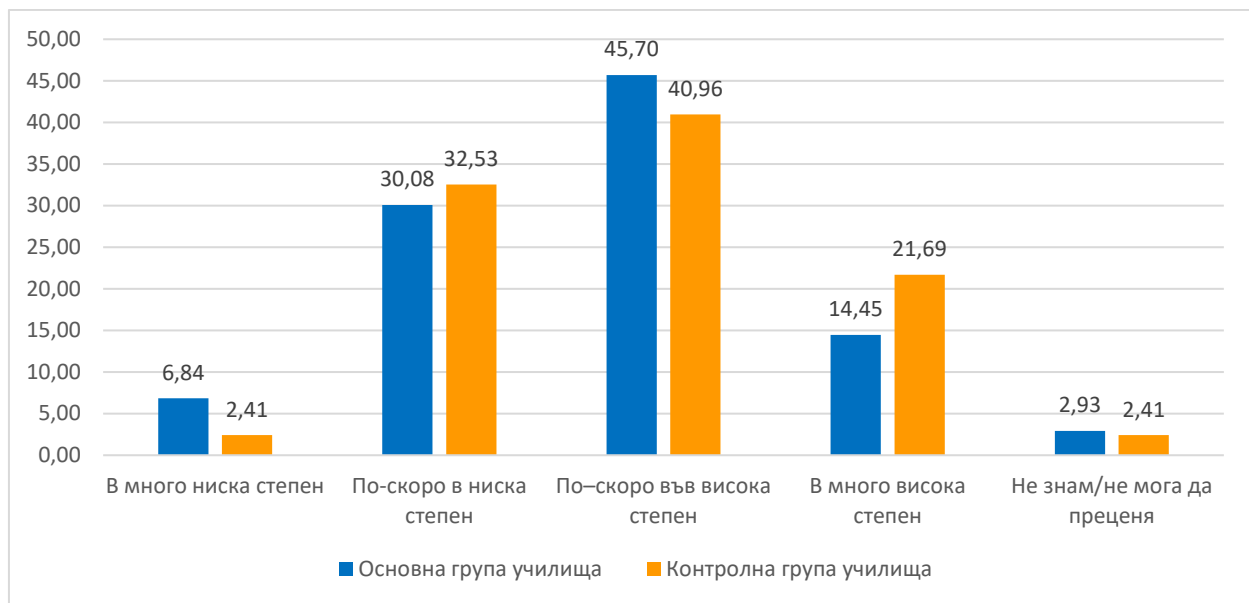
Въпреки усилията на всички участници в образователния процес все още е предизвикателство преодоляването на посочените затруднения.

Данните от проведените изследвания сред учители и родители на ученици сочат следното:

В сравнение с учителите в училищата, участвали в дейности по оценяваните процедури, делът на учители в училища, които не са участвали в такива и които смятат, че учениците са наваксали пропуснатото е сходен. Разликата между двете групи е в степента на подкрепа на това твърдение: при контролната група по-голям дял в сравнение с основната група дават отговор „в много висока степен“ (21,7% при 14,5% в основната група). Приблизително 35% от учителите в контролната група споделят опасение, че учениците не са успели да наваксат пропуснатия учебен материал, при около 37% при основната група. Тези резултати по-скоро показват, че по отношение на тези показатели няма статистически значима разлика между основна и контролна група и може да се твърди, че около 62% от учителите, независимо дали са участвали в дейности по проекти в рамките на процедури в обхвата на оценката или не, считат че учениците са успели във висока степен да наваксат пропуснатото по време на пандемията, а над 35%, че по скоро в са успели в ниска и много ниска.

Фигура 115. Наваксване на пропуснатото от страна на ученици по време на пандемията от COVID-19 – мнение на учители

¹²⁹ <http://sf.mon.bg/?go=page&pageId=451>

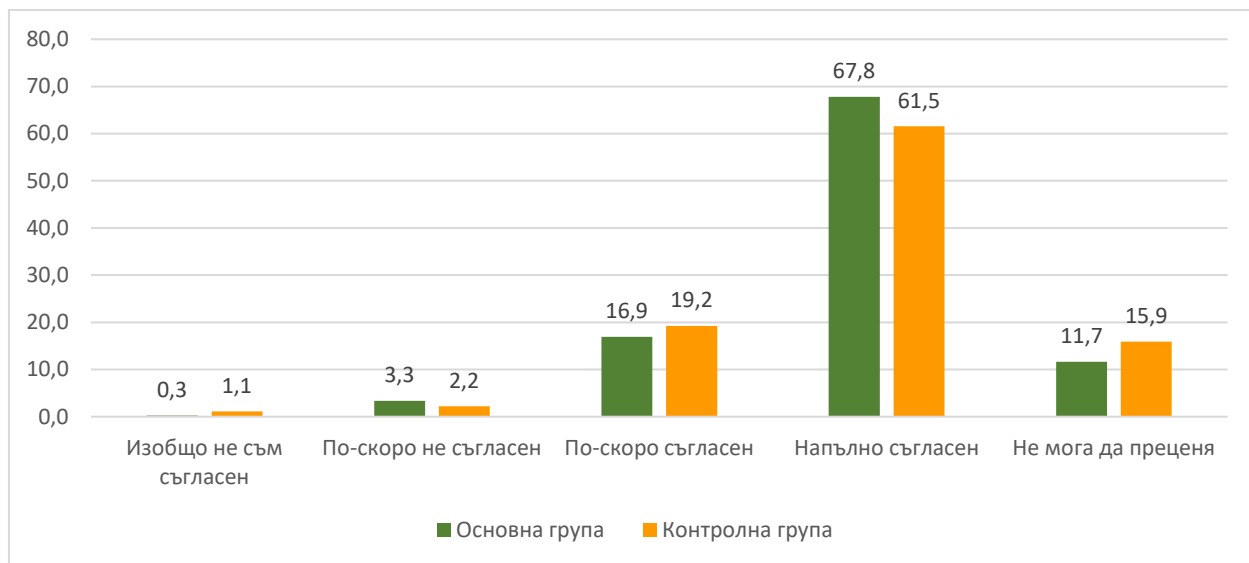

Източник: сравнителни данни от проучвания сред основна група учители от училища, участващи в процедури BG05M2OP001-2.011-001 „Подкрепа за успех“, BG05M9OP001 - 2.018 „Социално-икономическа интеграция на уязвими групи. Интегрирани мерки за подобряване достъпа до образование“ – Компонент 1 и процедури, изпълнявани в рамките на подхода ВОМР „Осигуряване на достъп до качествено образование в малките населени места и в трудно достъпните райони“ и контролна група учители от училища, които не са участвали в проекти по оценяваните процедури

В сравнение с регистрираните нагласи на учителите в училища, участвали в процедурите, делът на положителните оценки сред родителите относно наваксването на пропуснатия учебен материал е по-висок. По данни от изследването сред родители на деца в училищна възраст в участвали в проектите училища, 8 на всеки 10 родители счита, че децата им са успели да наваксат пропуснатото по време на пандемията от COVID-19. Най-висок оптимизъм относно наваксването на пропуснатия учебен материал от страна на децата им декларират хората, които посочват, че в семействата им основно се говори на ромски език.

Няма практически значима разлика между родителите от основната и контролната група по отношение на мнението им дали децата са успели да наваксат пропуснатото по време на пандемията. И двете групи изразяват преобладаващо положителни отговори относно дали учениците са наваксали пропуснатото (над 80%).

Фигура 116. Наваксване на пропуснатото от страна на ученици по време на пандемията от COVID-19 – мнение на родители

Източник: сравнителни данни от проучвания сред основна група родители на ученици, учащи в участващи в процедури BG05M2OP001-2.011-001 „Подкрепа за успех“, BG05M9OP001 - 2.018 „Социално-икономическа интеграция на уязвими групи. Интегрирани мерки за подобряване достъпа до образование“ – Компонент 1 и процедури, изпълнявани в рамките на подхода BOMP „Осигуряване на достъп до качествено образование в малките населени места и в трудно достъпните райони“ и сред контролна група родители на ученици от училища, които не са участвали в проекти по процедури в обхвата на оценката

Пандемията от COVID-19 не е повлияла пряко върху количественото измерение на участието на целевите групи в проектите, но е оказала въздействие върху изпълнението на дейностите, в които те са били включени. Част от заложените дейности са били реализирани в онлайн формат, а друга част са отложени във времето. Наложило се е забавяне в изпълнението, както по процедури с директно предоставяне на БФП, така и по процедури за предоставяне на БФП, чрез подбор на проектни предложения. Въпреки, че около 62% от учителите са на мнение, че учениците във висока степен са успели да наваксат натрупаните пропуски по време на пандемията, а над 80% от родителите считат, че децата им са наваксали пропуснатото, все още има необходимост от допълнителни действия за компенсиране на пропуските и изоставането по отношение на учебния материал от страна на учениците и най-вече на тези от уязвими групи.

4.8.4. Научени уроци и добри практики от справянето с пандемията от COVID-19 – препоръки за програмен период 2021 – 2027 г.

По отношение на добрите практики и научените уроци, които могат да бъдат изведени във връзка с предприетите мерки за преодоляване на затрудненията предизвикани от пандемията от COVID-19 при изпълнението на оценяваните процедури, извън посоченото в отговор на оценителен въпрос 4.8.2, са анализирани мненията на бенефициенти участвали в оценяваните процедури, при които дейности в най-висока степен са били засегнати от ограничителните мерки и реорганизацията на образователния процес:

„Споделянето на ресурси и прилагането на гъвкави подходи допринася за преодоляване на трудностите, предизвикани от пандемията. Добрият административен опит и капацитет на екипа е важен за справяне с предизвикателствата, свързани с пандемията. Подкрепата от страна на УО на ОП НОИР дава увереност на бенефициентите за успешното приключване на проектните дейности в новосъздалата се обстановка.“,
„Включването на медиатори, експерти, психолози и ментори се оцени като много успешна практика още повече, че медиаторите и менторите играха ключова роля по време на затварянето на училищата поради COVID-19 и доказаха ползата от работата си в общността на терен.“, *„Не може да се работи дистанционно с маргинализираните общности, необходим е пряк контакт и групови дейности.“*, *„Организиране и планиране на групови мероприятия повече на открито, сред природа, на двора на образователната институция, спазвайки дистанции при групови мероприятия, засилени хигиенни мерки и др.“* (бенефициенти по процедура BG05M9OP001-2.018).

„Наложи се да сме по-креативни, да търсим нови начини и методи на работа, повече дейности на открито, повече индивидуални дейности...“, *„По-голяма адаптивност по отношение на осъществяване на дейностите, част от които бяха проведени в електронна среда.“*, *„Заниманията в групите спомогнаха за възстановяване на живия контакт между децата и ефективната комуникация след периода на онлайн обучение.“*, *„Повишаване на уменията за работа в онлайн среда. Развиване на уменията за работа в екип и съвместно сътрудничество. Развиване на креативност у участниците в дейностите.“*, *„Възможност училищни празници да се реализират в онлайн среда.“* (бенефициенти по процедури по подхода ВОМР).

Учителите, участващи в проекти, финансирани по оценяваните процедури, споделят редица впечатления относно научените уроци и добри практики, възникнали в рамките на справянето с пандемията от COVID-19 и адаптацията към новата ситуация и ефективно реорганизиране на учебния процес, които биха могли да послужат като препоръки за програмен период 2021 – 2027 г. Изтъква се, че е необходимо е да се работи усилено в посока на подобряване на уменията за работа с електронни ресурси и в електронна среда, повишаване на мотивацията за учене у учениците, както и засилване на родителския контрол. Подчертава се ролята на образователните медиатори, психолозите и педагогическите специалисти за омекотяване на негативното влияние на ОРЕС и въведените ограничителни мерки.

Отчитат се следните ползи, добри практики и научени уроци по отношение на учениците от маргинализирани групи като цяло:

- Повишаване на дигиталните компетентности, усъвършенстване уменията на учениците за работа с ИКТ, електронни платформи и ресурси;
- Преосмисляне на възможностите за учене от разстояние и в домашна среда;
- Присъственото обучение особено при уязвимите групи е по-добрия подход;
- Развиване на самодисциплина, лична отговорност у учениците;
- Повишаване на интереса към работа в екип и взаимопомощ;
- Засилване на чувството за принадлежност към училището и повишаване мотивацията за учене;
- Постигане на по-добри резултати по предметите;
- Постигане на по-високи нива на ангажираност на родителите в образователния процес.

Сред преимуществата, ползите и добрите практики за дейността на педагогическите специалисти при работа с ученици от маргинализирани групи като цяло се открояват:

- Повишаване на дигиталните компетентности умения за работа с образователни платформи и електронни образователни ресурси;
- Работата на медиаторите е имала съществен принос по отношение съдействието за обучение в електронна среда;

- Подобряване на екипната работа;
- Разнообразяване на методите на обучение, включително прилагане на иновативни такива;
- По-активно участие на родители в училищния живот;
- Подобряване комуникацията с родителите.

Изтъква се, че е необходимо специално внимание по отношение на специфичните проблеми на деца и ученици от уязвими групи. Отбелязва се, че те не комуникират на български език в своята общност, затрудняват се при работа в електронна среда и са отглеждани от родители или настойници с ниска степен на грамотност, за които образованието не е ценност. Също така, по време на пандемията от COVID-19, социално слабите деца са били със затруднен достъп до компютър, интернет и образователните платформи. Подчертава се необходимостта от повече дейности с ученици и учители за повишаване на дигиталната компетентност.

Новата ситуация и наложилото се реорганизиране на учебния процес във връзка със справянето с пандемията от COVID-19 са създали изключително тежки предизвикателства за съвместна работа пред учителите, учениците и техните родители.

Въпреки това наложилата се реорганизация и преминаване към ОРЕС, която от една страна е задълбочила образователните пропуски сред най-уязвимите групи, от друга се е превърнала в катализатор за по-бързо развитие на дигиталните компетентности на участниците в процеса, спомогнала е за развитието на някои меки умения у част от учениците (напр. работа в екип и самодисциплина, лична отговорност), стимулирала е подобряването на екипната работа на педагогическите специалисти, въвеждането на по-разнообразни методи на обучение, по-активното участие на родители в училищния живот, а също така е станала причина за по-ясното обособяване на ролята на медиаторите във взаимодействието между училищата и учениците от уязвими групи.

Ситуацията, в която е поставено училищното и предучилищното образование в страната по време на пандемията от COVID-19 индикира някои особености при работата с деца и ученици от уязвими групи, които следва да се имат предвид при работа в дигитална среда. Децата и учениците от уязвими групи често срещат технически проблеми пред включването в образование в дигитална среда поради затруднен достъп до компютър, интернет и образователните платформи. Условието на онлайн преподаване и откъсването от училищната среда имат ефекти и върху мотивацията, редовното включване и образователните постижения на тези деца, тъй като често в семейната среда на децата и учениците от уязвими групи не се комуникира на български език, а родителите или настойниците са с ниска степен на грамотност, за които образованието не е важно.

В рамките на следващия програмен период 2021 – 2027 г. следва да се има предвид необходимостта от по-усилена работа в посока подобряване на уменията за работа с електронни ресурси и в електронна среда, както на учителите, така и на учениците, повишаване на мотивацията за учене у учениците от уязвими групи, както и засилване ангажираността на родителите с образователния процес.

4.8.5. Кои са основните въздействия (положителни и отрицателни) от COVID-19 върху изпълнението на дейностите по проектите, обект на оценка?

Пандемията от COVID-19, извънредните мерки за ограничаване на разпространението на пандемията и адаптацията към ситуацията на обучение от разстояние в електронна среда открито някои недостатъци в образователната система, но също така се превърнаха в ускорител на други процеси с благоприятна роля за учебния процес в дългосрочен аспект.

В кратки срокове образователната система успя до голяма степен да се дигитализира в извънредните условия под натиск от мерките за ограничаване на пандемията.

Сред негативните последици се открояват следните:

- Предизвикателства свързани със съществуващите дигитални умения на учители и ученици вследствие спешната реорганизация на образователния процес в условията на ОРЕС;
- Пречки и затруднения при работата с ученици от уязвими групи в условия на ОРЕС;
- Учениците от уязвими групи са имали ограничен достъп до устройства и интернет;
- На лице е спад в мотивацията за учене сред част от учениците;
- Идентифициран е дефицит на техника;
- ОРЕС не е било достатъчно ефективно и пълноценно поради трудности в планирането.

Сред положителните въздействия, посочени от страна на учители от училища, участващи в проектите в обхвата на оценката, са открити следните:

- Подобряване на уменията за работа с електронни ресурси и в електронна среда. Изтъква се, че както учителите, така и учениците са навлезли по-бързо в света на информационните технологии;
- Използване на по-голямо разнообразие от електронни ресурси и образователни платформи – били са изготвени много електронни материали (тестове, уроци, презентации), необходими за работа в условия на ОРЕС;
- Създадени са виртуални групи за контакт между учители и родители. По този начин голяма част от родителите са участвали активно в учебния процес по време на пандемията, което се отчита от педагогическия състав на училищата като значителен напредък в комуникацията между учители и родители. Утвърждава се ролята на електронния дневник за ангажиране на родителите с образователния процес;
- Извънредното положение е благоприятствало развитието на проектно-базирано обучение и на интерактивни форми на обучение – ролеви игри; изграждане и усъвършенстване на социални умения, участие в познавателни програми и проекти;
- Обучението в електронна среда е благоприятствало провеждането на индивидуални консултации, в т.ч. и индивидуална работа с „изоставащи“ ученици и идентифициране на индивидуални пропуски.

Развиването и прилагането на редица практики и дейности вследствие на наложилата се реорганизация на учебния процес и преминаването към ОРЕС, които биха могли да бъдат ползотворни както при бъдещи кризисни ситуации, така и да бъдат успешно приложени в регулярния учебен процес с цел подобряване обучението на учители и на ученици и повишаване качеството на образованието като цяло изглежда обосновано. Такива са:

- Дейности по създаване на подкрепяща среда и взаимно доверие между участниците в обучителния процес;

- Повишаване умението на ученици от уязвимите групи за работа от разстояние в електронна среда, работа с електронни учебници и образователни платформи;
- Задължителни дигитални обучения за учители, ученици с ангажиране и на родителите, в случаите, в които е подходящо;
- Засилено интегриране на ИКТ в обучението и образователния процес;
- Поддържане на добра организация от училищния екип и училищното ръководство за успешно подпомагане на учениците и учебния процес при извънредни ситуации;
- Поддържане на активна комуникация с родителите на децата и учениците;
- Поддържане на ролята на училищни медиатори и на екипите за личностна подкрепа към образователните институции;
- Продължаване прилагането в учебния процес на електронни материали (тестове, уроци, презентации), които са били необходими в условия на ОПЕС, електронни учебници и електронни платформи.

IX. КОНСТАТАЦИИ, ИЗВОДИ, ЗАКЛЮЧЕНИЯ И ПРЕПОРЪКИ

5.2. Методи и подход за отразяване на изводи, заключения и препоръки

Представянето на изводите, заключенията и препоръките в настоящия доклад се основава на направен анализ, от който ясно личат причинно-следствените връзки. Изводите и заключенията от извършената оценка се базират на следните елементи:

- Състояние, което е оценено по даден критерий – това е факт (или няколко факти), който Изпълнителят е установил (действително състояние). Тази обективна действителност е установена чрез изпълнение на различни оценителни процедури и е подкрепена от доказателства.
- Причина - причината за несъответствието между критерия и състоянието ще се идентифицира и посочи (защо съществува разликата). Причината е връзката, подкрепена от доказателство, между наблюдаваното неприемливо състояние и желаното състояние.

Заключенията/изводите произтичат директно от анализите, а препоръките са базирани на заключенията/изводите. По отношение на качеството на препоръките, сме следвали следните елементи за качество:

- препоръките са конкретни, т.е. посочват точно какво, как и от кого трябва да се извърши;
- препоръките са разбираеми, ясни и недвусмислени;
- препоръките са мотивирани;
- препоръките са адресирани (предлагат конкретна визия по отговорностите на съответните институции за прилагане);
- дават индикация за възможния срок за прилагане;
- конкретизират целевите групи, към които трябва да се разпространява информация и подходящите канали за комуникация;
- предлагат методология и подход за отразяване в приложимите процедури и процеси, които УО на ОП НОИР използва при управлението и изпълнението на Програмата и/или при нейната промяна.

При изготвяне на настоящата оценка са спазени следните изисквания, заложи в техническата спецификация на Възложителя:

- 1) Съответствие на потребностите: Адекватно адресиране на нуждата от информация, формулирана от Възложителя;
- 2) Целесъобразен обхват: Внимателно изследване на обосновката на Програмата, нейните продукти, резултати и въздействие, взаимодействие с други политики и неочаквани ефекти;
- 3) Откритост на процеса: Идентифициране на всички заинтересовани страни; включване на заинтересованите страни и целевите групи в изготвянето на оценката и в обсъждането на резултатите, за да се отчетат различните гледни точки;
- 4) Надеждност на данните: Събраните първични и вторични данни са подходящи и надеждни, с оглед на очакваното им използване и анализиране;
- 5) Задълбоченост на анализа: Количествените и качествените данни са анализирани в съответствие с установените практики и по начин, който дава уместни отговори на всички оценъчни въпроси;
- 6) Правдоподобни и добре обосновани резултати: Изводите и резултатите са логични и обосновани от гледна точка на анализа на данните и тяхната интерпретация, включително с подходящи обяснения и хипотези;
- 7) Безпристрастни заключения: Обоснованост и безпристрастност на заключенията, изводите и препоръките от оценката;
- 8) Ясен и достоверен доклад: Докладът описва контекста и целта, както и организацията и резултатите от оценката по такъв начин, че предоставената информация да е лесно разбираема и проверяема;
- 9) Обективни и приложими изводи и препоръки: Констатациите произтичат от анализа на оценката; изводите/заключенията произтичат от направените констатации; направените препоръки са релевантни на констатациите и изводите; оценката осигурява полезни препоръки за Възложителя и за други заинтересовани страни, и те са приложими на практика, и са достатъчно подробни и ясни, за да бъдат изпълнени.

5.2. Констатации, изводи, заключения и препоръки

Финалните констатации, изводи, заключения и препоръки са представени в раздел **Х. Финални констатации, изводи, заключения и препоръки**

х. ФИНАЛНИ КОНСТАТАЦИИ, ИЗВОДИ, ЗАКЛЮЧЕНИЯ И ПРЕПОРЪКИ

- i. **Ефективност на операциите: Ориентираност към резултати и степен на постигане на специфичните цели по инвестиционен приоритет 9i и 9ii по Приоритетна ос 3 на Програмата**

№	Констатации	Препратка към анализите в доклада	Изводи/Заключения	Препоръки
1.	<p>По процедурите, обект на настоящата оценка, се констатира напредък в приноса им за постигане на целите на ОП НОИР, в частност на ПО 3 на програмата, изразени чрез индикаторите за изпълнение и резултат. В някои от случаите, приносът на оценяваните операции за постигането на целевите стойности на индикаторите по Програмата е в порядъка от 75 % до 85%. Изключение се наблюдава при индикаторите, свързани с ограмотяване на възрастните, като вследствие от ниския размер на договорената по проектите стойност на индикатора за изпълнение по процедура BG05M2OP001- 3.020 „Ограмотяване на възрастни – Фаза 2 е налице сериозен риск от непостигане на заложената в Програмата стойност на индикатора.</p> <p>По отношение на показателите в рамката на изпълнението за ПО 3 на ОП НОИР може да се заключи, че видно от отчетеното в Годишния доклад от изпълнението на ОП НОИР за 2018 г. етапните цели по индикаторите, включени в рамката на изпълнението към 2018 г., са постигнати.</p>	Въпрос 4.1.	<p>По процедурите, обект на настоящата оценка, се констатира напредък в приноса им за постигане на целите на ОП НОИР, в частност на ПО 3 на програмата, изразени чрез индикаторите за изпълнение и резултат. В някои от случаите, приносът на оценяваните операции за постигането на целевите стойности на индикаторите по Програмата е в порядъка от 75 до 85%. Изключение се наблюдава при индикаторите, свързани с ограмотяване на възрастните, като вследствие от ниския размер на договорената по проектите стойност на индикатора за изпълнение по процедура BG05M2OP001- 3.020 „Ограмотяване на възрастни</p>	НП

	<p>По индикатор ИЗ211 „Деца, ученици и младежи от маргинализирани общности (включително роми), участващи в мерки за образователна интеграция и реинтеграция“ вече е постигната и крайната целева стойност за 2023 г. и е надвишена почти два пъти.</p>		<p>– Фаза 2 е налице сериозен риск от непостигане на заложената в Програмата стойност на индикатора за изпълнение.</p> <p>По отношение на показателите в рамката на изпълнението по ПО 3 на ОП НОИР може да се заключи, че видно от отчетеното в Годишния доклад от изпълнението на ОП НОИР за 2018 г. етапните цели по индикаторите, включени в рамката на изпълнението към 2018 г., са постигнати.</p> <p>По индикатор ИЗ211 „Деца, ученици и младежи от маргинализирани общности (включително роми), участващи в мерки за образователна интеграция и реинтеграция“ вече е постигната и крайната целева стойност за 2023 г. и е надвишена почти два пъти.</p>	
2.	<p>Видно от Методология и критерии за подбор на операция (МКПО) по процедура BG05M2OP001-3.005, при планирането ѝ са дефинирани специфични за операцията индикатори, в които са включени без да им е поставена целева стойност индикатори, относими към индикатори на ниво ОП, чрез които да бъде измерен приносът на операцията към постигането на целите на отделните инвестиционни приоритети (9i и 9ii) на ПОЗ. Впоследствие в Условиата за</p>	Въпрос 4.1.	<p>Липсата на определени целеви стойности на относими към програмата индикатори в МКПО и съответно определянето на такива в Уловия или Насоки за кандидатстване на процедурите, които се отчитат в края на проектите, води до невъзможност за</p>	<p>При програмиране на операции УО да предвиди в МКПО да бъдат определяни целеви стойности на индикаторите, рефериращи към индикатори по ОП, както и да не бъде допускано с Уловия или Насоки за кандидатстване да бъдат определяни такива с дефинирани на ниво Уловия</p>

	кандидатстване по процедурата, към определените с МКПО стойности са определени и целеви стойности на относимите към програмата индикатори, за които към датата на издаване на настоящия доклад не са налице отчетни данни.		обективна текуща оценка на приноса на мерките по дадена операция за постигане на целите на Програмата. В допълнение, доколкото индикаторите са част от МКПО би следвало промени в тях, вкл. определяне на целеви стойности, да се осъществява от КН, съгласно чл.11, ал.1, т.1 от ПМС № 79 от 10 април 2014 г.	или Насоки за кандидатстване целеви стойности, които подлежат на отчитане в края на проектите.
3.	Степента на влияние на външните фактори за постигане на заложените индикатори може да се градира по следния начин, въз основа на оценките „висока степен на влияние“ от извършеното проучване сред бенефициентите: С най-голяма степен на влияние се оценява адекватната реакция на институции, вкл. УО и други заинтересовани страни по време на извънредните противоепидемични мерки срещу пандемията от COVID-19 (75%). На следващо място, но почти със същата степен на влияние, се оценява мотивацията за участие на целевите групи в дейностите по проектите (72%). Непосредствено след това се подреждат, отново със сходна и също висока степен на влияние, наличието на подкрепа и съдействие от общински администрации и граждански организации (69%) и наличието на адекватна нормативна уредба, административни актове и указания на УО, приложими при изпълнението на дейностите и постигането на резултатите по проекта (67%).	Въпрос 4.2.	Най-голяма степен на влияние за постигане на заложените индикатори по операциите са имали следните външни фактори: адекватната реакция на институциите, вкл. УО по време на ограничителните мерки наложени в следствие на Ковид-19 пандемията и мотивацията за участие на целевите групи в дейностите по проектите. С висока степен на влияние са и наличието на подкрепа и съдействие от общински администрации и граждански организации и наличието на адекватна нормативна уредба, административни актове и указания на УО, приложими при изпълнението на дейностите.	НП

4.	<p>Сравнително малък брой бенефициенти са отбелязали, че не са постигнали или няма да постигнат планиран индикатор. Оценката на външните фактори, повлияли за непостигането на индикатори от бенефициенти, както и споделеното от тях мнение, определя три основни групи външни фактори, свързани с непостигането на планирани индикатори: такива, свързани с неналичие или липса на мотивация на целевите групи; такива, свързани със затруднения, произтекли от пречки пред осъществяване на предвидените дейности, в резултат на протиепидемичните мерки срещу разпространението на COVID-19 и такива, свързани с финансови предизвикателства, произтичащи от увеличаващата се инфлация.</p>	Въпрос 4.2.	<p>Единственият пример за неналичие на целева група е даден от бенефициент по BG05M2OP001-3.017 и се отнася до липса на достатъчно назначени образователни медиатори при партньорите по проекта. От един случай е трудно да се прецени дали става въпрос за дефицит при планирането на конкретното проектно предложение или възникналото препятствие е следствие на обвързаността на наличието на образователни медиатори с изпълнението на други операции, което е можело да бъде предвидено от УО при планиране на операцията, доколкото наблюдава изпълнението и на другите операции, свързани с образователна интеграция и реинтеграция. Липсата на мотивация на целевите групи е определена като фактор от още един бенефициент по същата процедура, но в комбинация с останалите споменати в констатацията и не изглежда да е довела самостоятелно до риск от неизпълнение на индикатори.</p>	НП
----	---	-------------	---	----

			Преодоляването на затрудненията, произтекли от пречки пред осъществяване на предвидените дейности, в резултат на протиепидемичните мерки срещу разпространението на COVID-19, до голяма степен вече са адресирани чрез проявяване на необходимото съдействие и гъвкавост от страна на УО. Що се отнася до затрудненията, свързани с финансови предизвикателства, произтичащи от увеличаващата се инфлация, те са адресирани с мерки, които отговарят на нововъзникналите предизвикателства и са посочени в доклада по тематично направление Ефикасност на операциите.	
5.	Като цяло може да се направи заключението, че подборът на целевите групи по процедурите в обхвата на оценката е адекватен и те съответстват на заложените индикатори с някои изключения: В един от случаите (BG05M2OP001-3.004) целевите групи са дефинирани без възрастово ограничение, за разлика от индикатора за изпълнение. В друг от случаите целеви групи не са част от групите, които се очаква да са задължително включени в дейности и съответно	Въпрос 4.3.	Подборът на целевите групи по процедурите в обхвата на оценката е адекватен и те съответстват на заложените индикатори с някои изключения.	При планиране на бъдещи операции УО да осигури внимателно проследяване на интервенционната логика, така че да се осигурява съответствие на целевите групи със заложените индикатори.

	не са включени в индикатор за изпълнение при наличие на кореспондиращ такъв на ниво ОП.			
6.	<p>Въз основа на извършения документален анализ и анализа на резултатите от проведеното проучване може във висока степен да се твърди, че данните, събирани за изчисление на индикаторите, са надеждни и качествени. При анализа се откриха няколко посоки, в които е необходимо да се извършат действия за подобрене на процесите, които гарантират надеждност и качество, като подобряване на възможностите за извършване на допълнителна валидация на микроданните в НЕИСПУО, създаване на процедура в Наръчника за управление на ОП НОИР, засягаща начина на събиране и обработка на данните за целите на докладването по програмата, включително по отношение общите дългосрочни индикатори за резултат, за процедурите, за които е приложимо.</p>	Въпрос 4.4.	<p>Въз основа на извършения документален анализ и проведеното проучване може във висока степен да се твърди, че данните, събирани за изчисление на индикаторите, са надеждни и качествени, възможни са обаче допълнителни действия за подобрене на процесите, които гарантират надеждност и качество.</p>	<p>1. Да се извършат необходимите координирани действия от страна на отговорните в системата на МОН звена за подобряване на възможностите за извършване на допълнителна валидация на микроданните в НЕИСПУО. Тази препоръка следва да се осъществи в максимално кратък срок.</p> <p>2. Да се допълни процедурата в Наръчника за управление на ОП НОИР, описваща подхода, стъпките и отговорните звена за събиране и обработка на данните за целите на наблюдението и докладването по програмата, с описание на дефинициите на индикаторите, източниците на данни за проследяването им и механизъм за проверка и допълнително валидиране за целите на наблюдението и годишните доклади към ЕК. Доколкото операциите по ОП НОИР приключват своето изпълнение най-късно до края на тази година и предвид очакваното въвеждане на функционалности в ИСУН за обобщаване на данните за индикаторите за целите на докладването по програмата, УО следва да прецени в каква степен и дали не</p>

				е удачно тази препоръка да се вземе предвид по отношение на ръчника за управление на Програма „Образование“
7.	Предложенията за промени в параметрите на събираните данни от заинтересованите страни могат да се сведат до следните: въвеждане на нови индикатори, които да проследяват качествена промяна в следствие на обществените дейности по отношение на участниците в операциите и полагане на по-нататъшни усилия по по-ясно дефиниране на основните индикатори, свързани с интеграцията на уязвими групи.	Въпрос 4.4	Има идентифицирана необходимост от промяна на параметрите на събираните данни, чрез промяна на дефинициите на съществуващи индикатори или добавяне на нови отчитащи и качествена промяна по отношение на участниците.	За следващи операции би било подходящо УО да вземе предвид предложението да се използват в по-голяма степен индикатори, които да проследяват качествена промяна в следствие на обществените дейности по отношение на участниците в операциите и да се положат по-нататъшни усилия за по-ясно дефиниране на основните индикатори, свързани с интеграцията на уязвими групи. За добър пример по отношение на количествено измерими индикатори, отчитащи качествена промяна, могат да служат операциите: BG05M2OP001-3.005, BG05M2OP001-2.011 и BG05M2OP001-3.020, при която изградената система от индикатори се използва и в методиката за оценка на проектните предложения, като ангажиментът за различните постижения се отчита с различна тежест, съобразно значимостта на индикатора за постигане на политиката, в принос на която е операцията.
8.	Въз основа на проведеното проучване и анализ може да се твърди, че не са идентифицирани	Въпрос 4.5.	Въз основа на проведеното проучване и анализ може да	Виж препоръка 6.1 към т.4.4

	пречки пред използването на информация от административни регистри за целите на изпълнението на проектите по ОПНОИР с едно изключение - затруднения на УО по отношение използването на информация от НЕИСПУО.		се твърди, че не са идентифицирани пречки пред използването на информация от административни регистри за целите на изпълнението на проектите по ОПНОИР с едно изключение.	
9.	Операциите по ОП НОИР, обект на настоящата оценка, в краткосрочен план постигат планираните резултати, като операциите които са приключили (BG05M20P001-3.001, BG05M20P001-3.002 и BG05M20P001-3.004) като цяло са постигнали във висока степен планираните резултати. Въз основа на напредъка на индикаторите за изпълнение и данните за договорените индикатори за резултат може да се заключи, че в средносрочен план операциите, които са в процес на изпълнение, постигат с очаквано темпо планираните резултати и в подългосрочен план се очаква в края на програмния период да бъдат постигнати планираните резултати, а в някои случаи и значително надхвърлени, като напр. индикатора за резултат Р3211 „Деца, ученици, младежи от етнически малцинства (включително роми), интегрирани в образователната система“.	Въпрос 4.6.	Наблюдаваните в някои случаи драстично превишение на заложените целеви стойности на индикаторите водят до съмнение за подценяване на заложените цели при програмирането, както на оценяваните операции, така и на ОП като цяло.	УО следва да осигури определянето на целеви стойности на индикаторите по операциите да бъде предшествано от прецизни анализи на очакваните резултати от интервенциите.
10.	При анализа се констатира неизпълнение на специфичните за съответната операция индикатори за резултат „нетен коефициент на записване в детските градини- 84%“ по BG05M20P001-3.001 и за подобния такъв по BG05M20P001-3.005 „Групов нетен коефициент на записване в детските градини - повишение с 2% за периода на операцията.“	Въпрос 4.6.	Използването на индикатори за резултат, за които са заложили твърде амбициозни цели или са податливи на влияние на фактори извън ефекта от дейностите по операцията, е индикация за риск за качеството на планирането или на наблюдението на	УО следва внимателно да анализира дали не са заложили твърде амбициозни цели при тези индикатори или причините за неизпълнение са свързани с ограничена степен на влияние на интервенциите върху такъв тип индикатори, с оглед бъдещето им използване.

			интервенциите. В този случай рискът не е значим, защото те са допълнителни специфични за операцията индикатори.	
11.	Принос за постигане на целите и резултатите на процедурите в обхвата на оценката имат: съдържашите се в процедурите: адекватни на целите и резултатите целеви групи, дейности, продължителност и бюджет, както и че процедурите са програмирани в съответствие с реалните нужди от подкрепа за целевите групи. От интервюта и фокус групи се подчертава ключовата роля на мотивацията на ангажираните с изпълнението на дейности професионалисти, както и на ръководителите на/от съответната институция/ организация, която е ангажирана с изпълнението на конкретния проект.	Въпрос 4.7.	Съществен принос за постигане на целите и резултатите на процедурите в обхвата на оценката имат адекватните на целите и резултатите целеви групи, дейности, продължителност и бюджет, както и че процедурите са програмирани в съответствие с реалните нужди от подкрепа за целевите групи.	НП
12.	Съобразно мненията на бенефициенти, представители на КН и представители на УО, не се идентифицират сериозни пречки, влияещи негативно върху постигането на целите и резултатите на процедурите в обхвата на оценката, с някои изключения и ефектите от пандемията COVID – 19, които са разгледани при отговор на оценителен въпрос 2.	Въпрос 4.7.	Не се идентифицират сериозни пречки, влияещи негативно върху постигането на целите и резултатите на процедурите в обхвата на оценката, с някои изключения и ефектите от пандемията COVID – 19, разгледани при отговор на оценителен въпрос 2.	НП
13.	На проведената на 30 януари 2023 г. фокус-група с представители на КН по ОП НОИР бе изразено мнение, че от 2019 г. за процедури на подбор на проектни предложения за предоставяне на БФП за дейности за образователна интеграция спрямо ЮЛНЦ се прилагат правилата за помощ в режим „минимална помощ“ (de minimis) по смисъла на Регламент (ЕС) № 1407/2013 на Комисията от 18	Въпрос 4.7.	Разглеждането на дейностите, свързани с образователна интеграция, осъществявани от ЮЛНЦ, като дейности с икономически характер и съответно прилагането на правилата за предоставяне	УО следва, ако е необходимо, да извърши допълнителен преглед по отношение определянето режима на помощ за ЮЛНЦ, изпълняващи дейности/проекти, свързани с образователна интеграция. Ако се счете за подходящо, да се

	<p>декември 2013 г. относно прилагането на членове 107 и 108 от Договора за функционирането на Европейския съюз (ДФЕС) към помощта de minimis, публикуван в Официален вестник на ЕС L 352 от 24.12.2013 г. за дейности, за които е счетоно, че имат икономически характер. Същият казус бе споменат и на фокус групата с представители на УО, в контекста на възможна причина за малкия брой кандидати за финансиране по BG05M2OP001-3.020, поради натрупана помощ в режим на „минимална помощ“ при част от по-опитните ЮЛНЦ, което прави невъзможно участието им.</p>		<p>на помощ в режим „минимална помощ“ (de minimis) води до ограничаване участието на ЮЛНЦ с опит в процедурите на подбор, поради натрупване на помощ в режим „минимална помощ“. Проверката дали една БФП предоставя конкурентно предимство е многофакторна и следва да се прави случай по случай, с отчитане на различни обстоятелства, включително вида и икономическите ползи на субекта сключил договора за БФП, както и кой е крайният получател на помощта.</p>	<p>извърши преглед на опита на други държави-членки или да се осъществи консултация с МФ и ГД Конкурентност (GD Competition), с оглед изследване на възможностите за преодоляване на това препятствие. Препоръката следва да се вземе предвид при програмирането на следващи операции.</p>
14.	<p>В допълнение на вече коментираниите в отговорите на други оценителни въпроси външни и вътрешни фактори, допринасящи за постигането на планираните индикатори, общ фактор при анализираниите операции с по-добра ефикасност на разходите за единица сходен продукт и които постигат планираните резултати, е наличието на опростени варианти на разходи. Пълният национален обхват и изпълнението на операциите от КБ е сериозна предпоставка за постигане на по-добри резултати по операциите в случаите, в които поставените цели предполагат прилагане на системен подход. Схемите за финансиране чрез процедури на подбор на проектни предложения се оценяват като предпоставка за постигане на по-добри резултати, когато е необходим локален</p>	Въпрос 4.8.	<p>Пълният национален обхват и изпълнението на операциите от КБ е сериозна предпоставка за постигане на по-добри резултати по операциите в случаите, в които поставените цели предполагат прилагане на системен подход. Схемите за финансиране чрез процедури на подбор на проектни предложения се оценяват като предпоставка за постигане на по-добри резултати, когато е необходим локален подход, таргетиран подход или е</p>	НП

	<p>подход, таргетиран подход или е необходим индивидуализиран дизайн и подход към изпълнението на дейностите и се очаква висока степен на проактивност или иновативност за решаване на проблемите и постигане на целите на операциите.</p>		<p>необходим индивидуализиран дизайн и подход към изпълнението на дейностите и се очаква висока степен на проактивност или иновативност за решаване на проблемите и постигане на целите на операциите. Общ фактор при анализирани операции с по-добра ефикасност на разходите за единица сходен продукт и които постигат планираните резултати, е наличието на опростени варианти на разходи.</p>	
15.	<p>Процедури по ПОЗ BG05M9OP001- 2.018 „Интегрирани мерки за подобряване на достъпа до образование“, BG05M20P001-3.001 „Подкрепа за предучилищното възпитание и подготовка на деца в неравностойно положение“, BG05M2OP001-3.002 „Образователна интеграция на учениците от етническите малцинства и/или търсеци или получили международна закрила“, BG05M2OP001-3.004 „Ограмотяване на възрастни - Фаза 1“, BG05M2OP001-3.005 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“, BG05M2OP001-2.011 „Подкрепа за успех“ и процедури за предоставяне на БФП по подхода BOMP имат съществен принос за постигане целите на Стратегията за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства (2015 - 2020) и на Национална стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012 - 2020), но конкретна степен, в която допринасят не може да</p>	<p>Въпрос 4.9.</p>	<p>Операциите по Приоритетна ос 3 на ОП НОИР имат съществен принос за постигане целите на Стратегията за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства (2015 - 2020) и на Национална стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012 - 2020).</p>	<p>НП</p>

	бъде изведена поради несъпоставимост на резултатите, заложи в плановете за изпълнение на двете стратегии с резултатите, които се отчитат по изследваните операции на ОП НОИР.			
16.	В резултат на анализа се установи, че е налична причинно-следствена връзка между интервенцията и постигнати резултати на операциите в обхвата на оценката с едно изключение.	Въпрос 4.10.	Планиран е специфичен за операцията индикатор за резултат, при който е спорно до каква степен неговата динамика не зависи повече от външни фактори, отколкото от настъпила промяна в резултат на дейностите по финансираните проекти.	При планиране на следващи операции УО следва да осигури специфичните за операциите индикатори за резултат да са установени максимално близко до планираните дейности под съответната операция, за да се минимизират външните фактори, които биха могли да повлияят на докладваната им стойност.
17.	При някои от операциите са въведени нови за този тип участници, специфични за операцията количествено измерими индикатори за резултат, които обаче измерват качествени промени в състоянието на участниците при излизане от операцията.	Въпрос 4.10.	Определянето на количествено измерими индикатори за резултат, които измерват нови качествени промени в състоянието на участниците при излизане от операцията, може да бъде определено като добра практика.	НП

- ii. Ефикасност на операциите: Реализиране на оптимално съотношение между вложените ресурси и постигнатите продукти (индикатори за изпълнение) и адекватност на прилаганите методологии за опростено отчитане на разходите

№	Констатации	Препратка към анализите в доклада	Изводи/Заклучения	Препоръки
1.	Процедурите, обект на настоящата оценка, отговарят на критериите за ефикасност доколкото при равни други условия с по-малко от предварително определения или договорен финансов ресурс е постигнат или надскочен заложеният резултат. Тези резултати могат да се приемат за окончателни по отношение на процедурите, които са приключили своето изпълнение. Данните за останалите процедури следва да се приемат под условие и като временна снимка на изпълнението им до датата, до която е възприето да бъдат анализирани или 30.09.2022 г.	т. 4.1.	Процедурите, обект на настоящата оценка, отговарят на критериите за ефикасност доколкото при равни други условия с по-малко от предварително определения или договорен финансов ресурс е постигнат или надскочен заложеният резултат.	НП

2.	<p>По процедура BG05M9OP001- 2.018 „Социално- икономическа интеграция на уязвими групи. Интегрирани мерки за подобряване достъпа до образование“ – Компонент 1“ е извършена промяна в посока увеличаване на бюджета без това да е обвързано пропорционално или в достатъчно обоснована степен с промяна в дейностите или стойностите на индикаторите. Предвид обстоятелството, че това е първата по рода си интегрирана операция, обхващаща мерки по три оперативни програми (ОП РР, ОП РЧР и ОП НОИР), която по мнението на представители и на ЦКЗ и УО на ОП РЧР представлява сериозно предизвикателство, както по отношение на планирането, така и по отношение на реализацията на мерките, може да се предположи, че първоначалните параметри на процедурата по ОП НОИР не са отразявали реалните потребности, което е наложило и извършването на промени в МКПО.</p>	т. 4.1.	<p>Липсата на добре обосновано и обвързано с дейностите и индикаторите увеличение на финансирането е индикация за недостатъчен предварителен анализ на интервенцията, гарантиращ покриването на реалните потребности на целевите групи. Това се подкрепя и от постигнатите резултати по процедурата, които значително надвишават планираните.</p>	<p>При бъдещо планиране на операции, особено на такива, предполагащи сложност и многообразие от дейности и мерки, УО да осигури програмирането на операции да се предхожда от прецизен анализ, гарантиращ обвързаността на предвидения финансов ресурс със заложените цели, дейности и индикатори.</p>
3.	<p>През месец ноември 2016 г. Комитетът за наблюдение към ОП НОИР е одобрил МКПО за процедури „Осигуряване на достъп до качествено образование в малките населени места и в трудно достъпните райони“ по подхода ВОМР на обща стойност от 80 млн. лв. Във втората покана за подбор на МИГ и стратегии за ВОМР по ОП НОИР са отворени 15 процедури и договорени едва 8,7 млн. лева.</p> <p>С Решение на Комитета за наблюдение към ОП НОИР от 8 заседание, проведено на 18 май 2018 г., се дава мандат на УО на ОП НОИР да измени с писмена процедура МКПО операция „Осигуряване на достъп до качествено образование в малките населени места и в трудно достъпните райони“ с</p>	т. 4.1.	<p>Средствата за финансиране на изпълнението на стратегии на ВОМР са програмирани като част от ПОЗ, ИП 9ii. Релокирането на неизразходвания ресурс от тях за операции в рамките на същия ИП не изисква нарочна</p>	<p>Въпреки че по информация на УО, неизразходваният ресурс за финансиране на изпълнението на стратегии на ВОМР е релокиран, е препоръчително УО да извърши</p>

	<p>цел освобождаване на средства, за които няма сключени споразумения за изпълнение на стратегии на WOMP. Към датата на издаване на настоящия доклад не е налична информация за провеждане на такава писмена процедура. В Одитния доклад на Сметната палата е посочено, че Управляващият орган на ОП НОИР предвижда при следващо изменение на оперативната програма да намали сумата по код 06 „Инициативи за водено от общностите местно развитие“ от ОПНОИР, съобразно договорения в стратегиите за WOMP финансов ресурс. Видно от последно актуализираната версия на ОП НОИР, в Таблица 10: Измерение 4 – Териториални механизми за изпълнение от т. 2.А.9 „Категории интервенции“ на Програмата за код 06. „Инициативи за водено от общностите местно развитие“ предвидените средства от ЕСФ са в първоначално определения си размер от 35 058 863,59 евро (общо за WOMP 80 669 620 лева) и не са актуализирани в посока намаление, съобразно решението на Комитета за наблюдение и уверението на УО.</p>		<p>промяна в ОП НОИР. В тази връзка непредприемането от страна на УО на съответните стъпки за изпълнение на решението на КН и изменение на ОП НОИР за освобождаване на средствата, за които няма сключени споразумения за изпълнение на стратегии на WOMP и актуализиране на сумата в Таблица 10: Измерение 4 на Програмата, носи единствено риск от информационен характер.</p>	<p>преценка дали да внесе в КН писмена процедура за промяна в МКПО на операция „Осигуряване на достъп до качествено образование в малките населени места и в трудно достъпните райони“</p>
4.	<p>При определяне и извеждане на размерите на опростените варианти на разходи по ОП НОИР са спазени принципите, където е приложимо или изискванията на Регламент (ЕС) № 1303/2013, както и Указанията за опростените варианти за разходите на Европейската комисия (EGESIF_14-0017). Подходът е съобразен и с националното законодателство. В случаите, в които са използвани данни, те са статистически, друга обективна информация или проверени данни за минали периоди за отделните бенефициенти. Категориите разходи, които се обхващат от опростени варианти на разходите, са изчерпателно описани. Използваните методи за изчисление са документирани и изглеждат обосновани.</p>	4.1.1 и .4.1.2.	<p>Подходите и методите за определяне на ставките и размера на опростените варианти на разходи са установени съобразно принципите, където е приложимо и изискванията на Регламент (ЕС) № 1303/2013, както и Указанията за</p>	НП

	<p>Макар и в редица случаи да са въведени отделни подходи за различни хипотези на изпълнение на операции (напр. при плоските ставки за разходи за организация и управление и при стандартните таблици за разход на единица продукт), е налична обосновка базирана на вида бенефициент (вкл. партньори, ако е предвидено), вида операция, начина на изпълнението и ако е приложимо специфичните нормативни изисквания към съответните дейности, пораждащи разходите.</p>		<p>опростените варианти за разходите на Европейската комисия (EGESIF_14-0017). Съобразено е и приложимото национално законодателство. Въз основа на посоченото може да се твърди, че ставките и размера на опростените варианти на разходи са адекватно определени.</p>	
5.	<p>Идентифицирани са трудности по проекти, произтичащи от липса на актуализация на размерите на някои от сумите определени в опростени варианти на разходи на фона на нараснала инфлация и повишили се разходи. Налице са коментари в тази посока на бенефициенти по оценяваните процедури, участващи в проведеното анкетно проучване и интервюта. Има коментари на бенефициенти и по начина на формиране на размера на единични разходи за почасово възнаграждение.</p>	4.1.1 и 4.1.2.	<p>Идентифицирани са трудности по проекти, произтичащи от липса на актуализация на размерите на някои от сумите определени в опростени варианти на разходи на фона на нараснала инфлация и повишили се разходи.</p> <p>Доколкото за BG05M2OP001-3.20, последната отворена процедура от тези в обхвата на оценка и бъдещите процедури под Програма „Образование“ е</p>	НП

			<p>установен механизъм даващ възможност за периодична оценка по време на изпълнението на проектите съгласно чл.184 на Регламент (ЕС, Евратом) 2018/1046 и своевременна актуализация на размерите на суми определени в стандартни таблици на разходи за единица продукт при значителни промени в пазарни цени и други относими обстоятелства, може да се заключи, че УО е предприел необходимите действия за преодоляване на споменатите трудности.</p>	
--	--	--	--	--

iii. Оценка на въздействието

№	Констатации	Препратка към анализите в доклада	Изводи/Заклучения	Препоръки
1.	<p>Въз основа на извършения анализ не са идентифицирани доказателства, реализираните мерки по оценяваните процедури да успяват да допринесат за намаляване на различията в резултатите от ученето в различните населени места. Разликите се запазват, като положителни промени се забелязват само в столицата, малките градове и селата имат сходно представяне на НВО и ДЗИ в периода преди и след изпълнението на дейностите, а в областните градове е налице лек спад.</p> <p>Не се преодоляват и различията между училищата в групи по степен на "образователно ниво на родителите (настойниците)" на учениците.</p>	4.1.1	<p>Все още дистанциите по оста село-малък град-областен град-столица са големи. Оценяваните процедури в едно с другите прилагани инструменти на национално и локално равнище, не успява да преодолее тези различия като все още разликите между населените места се запазват, а в някои от случаите се задълбочават.</p>	<p>Необходимо е продължаване на инвестициите и дейностите в преодоляване на различията в резултатите от ученето в различните населени места, като подходът следва да е многофакторен и да засяга всички компоненти и участници в образователния процес. Отговорни институции: МОН, УО на ПО.</p>
2.	<p>Въз основа на извършения анализ, може да се твърди, че реализираните проекти по оценяваните процедури, в умерена степен, заедно с други мерки, като въведения Механизъм за съвместна работа на институциите по обхващане, включване и предотвратяване на отпадането от образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст, допринасят за спад в дела на преждевременно напусналите образователната система. За периода 2015-2022 г. (периодът на стартиране на</p>	4.1.2	<p>Може да се твърди, че реализираните проекти по оценяваните процедури в умерена степен, заедно с други мерки, като въведения Механизъм за съвместна работа на институциите по обхващане, включване и предотвратяване на отпадането от образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст, допринасят за спад в дела на преждевременно напусналите</p>	<p>Необходимо е продължаване на инвестициите и дейностите за превенция на отпадането с фокус уязвими групи, вкл. роми. Необходимо е да се изпълнява регулярно ПМС №100/08.06.2018 г., изм. и доп. ПМС №259/14.10.2019 г. за създаване и функциониране на Механизъм за съвместна работа на институциите по обхващане, включване и предотвратяване на отпадането от образователната система на деца и ученици в</p>

№	Констатации	Препратка към анализите в доклада	Изводи/Заклучения	Препоръки
	оценяваните процедури, които биха могли да имат влияние върху този показател) относителния дял на преждевременно напусналите образование лица на възраст 18-24 години спада с 2,9 процентни пункта и достига 10,5%. Доколкото не са налице данни за динамичния ред на изследвания показател на ниво области и общини, не е възможно да се проследи категорично влиянието на оценяваните процедури на ниво община, област и регион.		образователната система. Доколкото не са налице данни за динамичния ред на изследвания показател на ниво области и общини, не е възможно да се проследи категорично влиянието на оценяваните процедури на ниво община, област и регион.	задължителна предучилищна и училищна възраст. Да се провеждат регулярни анализи на изпълнението на Механизма и на резултатите от него. Отговорни институции: МОН, УО на ПО.
3.	Съвкупно, оценяваните процедури покриват територията на страната, като териториалното разпределение на включените в операциите деца, ученици и родители от уязвими групи в т.ч. роми съответства на демографската структура на населението – на ниво община, област и район от ниво NUTS 2. Изключение прави подхода ВОМР „Осигуряване на достъп до качествено образование в малките населени места и в трудно достъпните райони“, но самият механизъм на изпълнение на проектите и малкият им обхват (като брой общини и брой лица) са предпоставка за изкривявания спрямо населението и демографската структура на включените общини.	4.1.3	Съвкупно, оценяваните процедури покриват територията на страната, като териториалното разпределение на включените в операциите деца, ученици и родители от уязвими групи в т.ч. роми съответства на демографската структура на населението – на ниво община, област и район от ниво NUTS 2 с изключение на подхода ВОМР, при който наличието на процедури и съответно проекти с участници в определени общини е в пряко следствие от инициативността и стратегията на конкретната МИГ.	Няма
4.	Събраните данни дават основание да се заключи, че координацията на ниво процедури и проекти с общинските планове за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства се	4.1.4	Координацията на ниво процедури и проекти с общинските планове за образователна интеграция на деца и ученици от етническите	Няма

№	Констатации	Препратка към анализите в доклада	Изводи/Заклучения	Препоръки
	осъществява подходящо и заложените дейности съответстват на ключовите планирани интервенции на общинско ниво.		малцинства се осъществява подходящо.	
5.	Териториалното разпределение на образователните институции осигурили подкрепяща среда, ако изходим от хипотезата (предвид факта, че този под-индикатор към момента на оценката не е отчетен), че това се е случило във всички обхванати по проект BG05M2OP001-3.005-0004 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“ детски градини и предучилищни групи в училища, е на практика с национално покритие. Това показва максимално добро териториално разпределение на обхванатите институции.	4.1.5	Териториалното разпределение на образователните институции осигурили подкрепяща среда, ако изходим от хипотезата, че това се е случило във всички обхванати по проект BG05M2OP001-3.005-0004 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“ детски градини и предучилищни групи в училища, е на практика с национално покритие.	Няма
6.	<p>Изпълняваните дейности в подкрепа на взаимодействие в мултикултурна образователна среда и между училищните дейности, с оглед интегрирането на учениците от маргинализирани групи, в т.ч. роми, в образователната система са оценени от педагогическите специалисти и бенефициентите във висока степен като ефективни.</p> <p>Дейностите за подкрепа на взаимодействие в мултикултурна образователна среда и междуучилищните дейности, с оглед интегрирането на учениците от маргинализирани групи, в т.ч. роми, в образователната система са допринесли до голяма степен за създаване на мотивираща и</p>	4.2.1.	Изпълняваните дейности в подкрепа на взаимодействие в мултикултурна образователна среда и между училищните дейности, с оглед интегрирането на учениците от маргинализирани групи, в т.ч. роми, в образователната система са във висока степен ефективни.	Дейностите в подкрепа на взаимодействие в мултикултурна образователна среда и между училищните дейности с оглед интегрирането на уязвими групи, в т.ч. роми, се оценяват като ефективни и следва да бъдат продължени. Отговорни институции: МОН, УО на ПО.

№	Констатации	Препратка към анализите в доклада	Изводи/Заключения	Препоръки
	<p>позитивна среда за популяризиране на постиженията, компетентностите и творческите резултати на учениците, съгласно мнението на педагогическите специалисти.</p>			
7.	<p>Данните от изследването сред родители на деца и ученици от уязвими групи и педагогически специалисти от участващите в оценяваните процедури училища и детски градини показват, че като цяло, изпълняваните дейности са успели в по-скоро висока или във висока степен да допринесат за промяна на нагласите, основани на етнически произход и културна идентичност по отношение на уязвимите групи (в това число и роми), което се е случило и в образователни институции, които не са участвали в тези операции. От това следва, че системата на предучилищното и училищното образование, успява да адресира по сходен начин идентифицираните проблеми, независимо от това дали съответната институция участва в проект по оценяваните процедури или не и да приложи свързаните национални и местни политики, алокирайки различни ресурси за постигане на сходни цели.</p>	4.2.2	<p>Изпълняваните дейности са успели в по-скоро висока или във висока степен да допринесат за промяна на нагласите, основани на етнически произход и културна идентичност по отношение на уязвимите групи (в това число и роми), което се е случило и в образователни институции, които не са участвали в тези операции. От това следва, че системата на предучилищното и училищното образование, успява да адресира по сходен начин идентифицираните проблеми, независимо от това дали съответната институция участва в проект по оценяваните процедури или не и да приложи свързаните национални и местни политики, алокирайки различни ресурси за постигане на сходни цели.</p>	Няма
8.	<p>Изпълняваните дейности допринасят във висока степен за повишаване на нагласите към важността на образованието за децата на родителите на включените в операции деца и ученици от маргинализирани групи и имат</p>	4.2.3	<p>Нагласите към образование на включените в операции родители на деца и ученици от уязвими групи се повишават във висока степен в резултат на</p>	Няма

№	Констатации	Препратка към анализите в доклада	Изводи/Заклучения	Препоръки
	<p>съществена роля за повишаване на мотивацията на самите деца и ученици да участват в образователния процес. Подобна висока степен на мотивация на родителите, децата и учениците да участват в образователния процес се наблюдава и при контролната група, тъй като сходни процеси протичат и в необхванатите училища, било поради изпълнение на други дейности, било поради възприемане и изпълнение на цялостната национална политика по обхващане на децата в училище и изпълнението на Механизма за съвместна работа на институциите по обхващане и включване в образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст.</p>		<p>осъществените дейности. Същия процес се наблюдава и при контролната група родители, което се дължи на изгълнение на подобни дейности с друг източник на финансиране в училищата на техните деца.</p>	
9.	<p>Темите на обученията в рамките на процедура BG05M2OP001-3.017 „Повишаване на капацитета на педагогическите специалисти за работа в мултикултурна среда“ са отговорили във висока степен на идентифицираните нужди на педагогическите специалисти в обхванатите детски градини и училища във връзка с работа им в мултикултурна среда. Освен споделената удовлетвореност и ползите от проведените обучения, следва да се отбележи, че реализираната процедура провокира и съществен интерес сред педагогическите специалисти за допълнителни обучения в бъдеще с фокус: мотивация за учене при децата/учениците;</p>	4.3.1	<p>Темите на обученията в рамките на процедура BG05M2OP001-3.017 „Повишаване на капацитета на педагогическите специалисти за работа в мултикултурна среда“ са отговорили във висока степен на идентифицираните нужди на педагогическите специалисти в обхванатите детски градини и училища във връзка с работа им в мултикултурна среда.</p>	<p>Идентифициран е съществен интерес сред педагогическите специалисти за допълнителни обучения в бъдеще с ясен фокус. Следва оценката на полезността на обученията да бъде взета предвид и при възможност такъв тип обучения за работа в мултикултурна среда да бъдат организирани на регулярна основа, така че да бъде разширен обхвата на педагогическите специалисти преминали обучения, както и спектъра на застъпените теми. Отговорни институции: МОН, УО на ПО.</p>

№	Констатации	Препратка към анализите в доклада	Изводи/Заклучения	Препоръки
	<p>създаване и прилагане на иновации в поднасянето на учебното съдържание в мултикултурна среда; развиване на емоционална интелигентност, емпатия, толерантност у децата/учениците; методи и подходи за работа в мултикултурна образователна среда и ефективно взаимодействие и партниране с родители. Изложеното говори за необходимост от полагане на допълнителни усилия за подобряване на капацитета на педагогическите екипи за работа в мултикултурна среда.</p>			
10.	<p>Включените в дейностите за повишаване на капацитета за преподаване в мултикултурна среда педагогически специалисти прилагат във висока степен наученото в рамките на обученията в своята практика. Над 85,2% от обучените педагогически специалисти смятат, че преминалите обучения са повлияли на методите им на преподаване във висока степен. Важно е да се отбележи, че квалификацията на 91% от анкетираните педагогически специалисти се е повишила в резултат на участие в обученията за работа в мултикултурна среда, а за 70,3% от респондентите обучението е дало по-голяма възможност за професионално израстване.</p>	4.3.2	<p>Включените в дейностите за повишаване на капацитета за преподаване в мултикултурна среда педагогически специалисти прилагат във висока степен наученото в рамките на обученията в своята практика.</p>	Виж горната препоръката по 4.3.1
11.	<p>Реализираните дейности за повишаване на капацитета за преподаване в мултикултурна среда на педагогически специалисти и непедагогически персонал, в т.ч.</p>	4.3.3	<p>Реализираните дейности за повишаване на капацитета за преподаване в мултикултурна среда на педагогически</p>	Виж горната препоръката по 4.3.1

№	Констатации	Препратка към анализите в доклада	Изводи/Заключения	Препоръки
	<p>образователни медиатори по процедура BG05M2OP001-3.017 „Повишаване на капацитета на педагогическите специалисти за работа в мултикултурна среда“ са оказали положително въздействие за подобряване на образователната среда за децата и учениците от уязвими групи, според мнението на 79,4% от интервюираните учители.</p> <p>Изследвано в детайли, в най-голяма степен, въздействието е постигнато чрез:</p> <ul style="list-style-type: none"> • положително влияние върху пълното обхващане на учениците в училищното образование, развитие на потенциала им, подобрене на образователните постижения на учениците в риск от преждевременно напускане и желанието за учене и придобиване на професия сред ученици от уязвими групи; • подобряване взаимодействието на педагогическите специалисти с родители на децата/учениците от малцинства и различни култури, влияние върху нагласите към образование на родителите на деца и ученици от уязвимите групи, включването на родителите във възпитателния процес и повишаване на мотивацията на родителите за активно приобщаване на децата им в образователната системата; • промяна на нагласите на педагогическите специалисти за постигане на образователни резултати в мултикултурна среда и повишаване на тяхната мотивация да продължават да 		<p>специалисти и непедagogически персонал, в т.ч. образователни медиатори по процедура BG05M2OP001-3.017 „Повишаване на капацитета на педагогическите специалисти за работа в мултикултурна среда“ са оказали положително въздействие за подобряване на образователната среда за децата и учениците от уязвими групи.</p>	

№	Констатации	Препратка към анализите в доклада	Изводи/Заключения	Препоръки
	<p>развиват и подобряват уменията си за работа в мултикултурна среда;</p> <ul style="list-style-type: none"> • взаимно опознаване на децата и учениците от различни етноси и възпитаването им в дух на толерантност и преодоляването и недопускането на дискриминация, основана на етнически произход и културна идентичност. 			
12.	<p>Не са идентифицирани непланирани ефекти от изпълнението на дейностите по проектите, финансирани по процедура BG05M2OP001-3.017.</p>	4.3.4	Няма	Няма
13.	<p>Не се наблюдават статистически значими разлики в полза на участващите училища по отношение на резултатите и ефектите от дейностите по оценяваните процедури, свързани със завършване на средно образование и намаляване на преждевременно напусналите образователната система. От една страна, причините за това са, че като цяло, освен по оценяваните процедури, усилия в тази посока се полагат и чрез националните програми и чрез Механизма за съвместна работа на институциите по обхващане, включване и предотвратяване на отпадането от образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст. От друга страна, за да има по-устойчиви резултати по отношение на намаляване на преждевременно напусналите образователната система е необходим по-дълъг период от време и натрупване на</p>	4.4.1	<p>Не се наблюдават статистически значими разлики в полза на участващите училища по отношение на резултатите и ефектите от дейностите по оценяваните процедури, свързани със завършване на средно образование и намаляване на преждевременно напусналите образователната система.</p>	Няма

№	Констатации	Препратка към анализите в доклада	Изводи/Заклучения	Препоръки
	усилията за мотивиране и обхващане на учениците.			
14.	<p>Въпреки силно положителните мнения на бенефициенти и учители по отношение на успеха от осъществяване на дейностите, за да се отчете приносът на оценяваните процедури по Приоритетна ос 3 на Програмата в намаляване дела на преждевременно напусналите образователната система, следва да бъдат взети предвид и други обстоятелства. От една страна, оценяваните процедури обхващат почти всички училища, в които се обучават деца от уязвими групи и това е основание да смятаме, че имат съществен принос в спада на преждевременно напусналите образователната система. В същото време, освен тези процедури, в периода на обхвата на оценката протичат няколко паралелни процеса и паралелни усилия в посока намаляване на преждевременно напусналите образователната система: чрез Механизма за съвместна работа на институциите по обхващане, включване и предотвратяване на отпадането от образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст, чрез националните програми и не на последно място, чрез проекти, финансирани от други източници.</p> <p>Липсата на индивидуални данни (за всеки участвал в дейностите ученик и неговият път в образователната система) също съществено</p>	4.4.2	Може да се приеме, че оценяваните процедури имат принос в умерена степен по отношение на намаляване дела на преждевременно напусналите образователната система.	Виж препоръката по 4.1.2

№	Констатации	Препратка към анализите в доклада	Изводи/Заклучения	Препоръки
	<p>затруднява отчитане на ефектите на програмата върху намаляване дела на преждевременно напусналите образователната система.</p> <p>Поради изброените обстоятелства може да се приеме, че оценяваните процедури имат принос в умерена степен по отношение на намаляване дела на преждевременно напусналите образователната система.</p>			
15.	<p>В резултат от изпълнението на оценяваните процедури са създадени условия за формиране на нагласи за вземане на информирани решения от учениците от уязвими групи, в т.ч. роми за продължаване на образованието. Въпреки, че този процес е стартирал и голяма част от обхванатите от оценяваните процедури училища са изпълнявали тази дейност, постигането на по-трайни резултати изисква повече време и натрупване. Кариерното ориентиране е изиграло важна роля и е допринесло за взимана на информирани решения и повишаване на мотивацията за реализация след завършване на средно образование.</p>	4.4.3	<p>В резултат от изпълнението на оценяваните процедури са създадени условия за формиране на нагласи за вземане на информирани решения от учениците от уязвими групи, в т.ч. роми за продължаване на образованието.</p>	Няма
16.	<p>Изпълняваните проекти включват широк набор методи и дейности за намаляване дела на преждевременно напусналите училище, чрез преодоляване на дискриминацията, подобряване на образователните резултати и образователна интеграция на деца и ученици от уязвими групи, вкл. роми. В зависимост от спецификите на проектите някои от методите са прилагани и съответно</p>	4.4.4	<p>Почти всички прилагани методи и осъществявани дейности по оценяваните процедури се открояват с висока оценка по степен на приложимост в рамките на конкретния образователния контекст.</p>	<p>Натрупаният опит от прилаганите методи и осъществяваните дейности за намаляване дела на преждевременно напусналите училище, чрез преодоляване на дискриминацията, подобряване на образователните резултати и образователна интеграция на деца и ученици от уязвими групи, вкл.</p>

№	Констатации	Препратка към анализите в доклада	Изводи/Заключения	Препоръки
	дейностите са изпълнявани с по-голяма интензивност, а други – обхващат по-малък дял от училищата и детските градини (респективно учениците и децата). Като цяло почти всички методи се открояват с висока оценка по степен на приложимост в рамките на конкретния образователния контекст.			роми, следва да се използва при програмиране на нови операции насочени към интеграция и реинтеграция на уязвими групи, вкл. роми. Отговорни институции: УО на ПО.
17.	В рамките на оценката не са установени непланирани ефекти по отношение на подкрепените от оценяваните операции деца и ученици от уязвими групи.	4.4.5	Няма	Няма
18.	В рамките на проектите в обхвата на оценката по този оценителен въпрос са разработени конкретни инструменти с финансиране от ОП НОИР само по проекти BG05M2OP001-2.011-001 „Подкрепа за успех“ и BG05M2OP001-3.005-0004 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“. По останалите проекти също са използвани съществуващи, адаптирани или разработени инструменти за осъществяване на предвидените дейности. Бенефициентите по оценяваните процедури считат, че влиянието на разработваните инструменти върху образователните резултати на децата и учениците от уязвими групи е значимо. Въз основа на изследваните зависимости и извършения корелационен анализ на резултатите от мненията на педагогическите специалисти в училищата, който показва, че колкото по-висока е оценката за инструментите, толкова по-положителни са	4.5.1	Разработения инструментариум по BG05M2OP001-2.011-001 „Подкрепа за успех“ има принос за констатираните от учителите макар и в малка степен по-високи образователни резултати на включените в дейности ученици, спрямо тези на включените в дейности по останалите оценявани проекти. Въз основа на сравнението на резултатите по процедури, може да се приеме, че разработените инструменти по проект BG05M2OP001-3.005-0004 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“ имат в умерена степен принос за констатираните от учителите сравнително високи образователни резултати на включените в дейности деца от	Разработените инструменти по BG05M2OP001-2.011-001 „Подкрепа за успех“ и BG05M2OP001-3.005-0004 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“, следва да продължат да бъдат прилагани, развивани и надграждани в системата на училищното и съответно предучилищното образование. Отговорни институции: МОН, УО на ПО.

№	Констатации	Препратка към анализите в доклада	Изводи/Заключения	Препоръки
	<p>мненията на учителите за образователните постижения на учениците и постигнатата промяна в резултат от изпълняваните проекти, може да се твърди следното: налице е влияние на инструментите, разработени в рамките на проектите, върху образователните резултати на децата и учениците от уязвими групи, по-скоро в средна степен, поради съвкупността от фактори, които влияят върху образователните резултати на учениците. Т.е., ролята на инструментите е важна, но не е единствения определящ фактор за постигане на по-високи образователни постижения. Разработения инструментариум по BG05M2OP001-2.011-001 „Подкрепа за успех“ има принос за констатираните от учителите макар и в малка степен по-високи образователни резултати на включените в дейности ученици, спрямо тези на включените в дейности по останалите оценявани проекти. По отношение на предучилищното образование също може да се твърди, че съществува връзка в умерена степен между оценките на педагогическите специалисти за инструментите разработени по оценяваните проекти и оценките за постигнатите образователни резултати на децата от уязвими групи, в т.ч. роми. Въз основа на сравнението на резултатите по процедури, може да се приеме в умерена степен, че разработените инструменти по проект</p>		уязвими групи.	

№	Констатации	Препратка към анализите в доклада	Изводи/Заклучения	Препоръки
	BG05M2OP001-3.005-0004 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование" имат принос за констатираните от учителите сравнително високи образователни резултати на включените в дейности деца от уязвими групи.			
19.	Осъществените дейности по оценяването на проекти, според учители и бенефициенти са довели по-скоро до умерено, а според родителите до значително подобряване на езиковите умения и нивото на грамотност на деца и ученици от уязвими групи, в т.ч. роми. Оценяваните дейности в системата на предучилищното образование, според учителите в детските градини са довели до подобряване в умерена степен на образователните резултати на децата със специални образователни потребности. Въпреки общите негативни тенденции по отношение на резултатите от НВО и ДЗИ на учениците, може да се твърди, че интервенциите по оценяването на процедури са довели до над 6% въздействие върху резултатите от НВО и ДЗИ, като въздействието им е по-голямо при училищата с по-голямо наличие на ученици от уязвими групи. Това е довело до запазване на позициите на участвалите училища (участието им в проекти по оценяването на процедури допринася за това да запазят своите позиции и да не бележат спад) и при	4.5.2, 4.2.4	Осъществените дейности по оценяването на проекти, според учители и бенефициенти са довели по-скоро до умерено, а според родителите до значително подобряване на езиковите умения и нивото на грамотност на деца и ученици от уязвими групи, в т.ч. роми. Оценяваните дейности в системата на предучилищното образование, според учителите в детските градини са довели до подобряване в умерена степен на образователните резултати на децата със специални образователни потребности. Въпреки общите негативни тенденции по отношение на резултатите от НВО и ДЗИ на учениците, може да се твърди, че интервенциите по оценяването на процедури са довели до над 6% въздействие върху резултатите от НВО и ДЗИ, като въздействието им	Необходимо е продължаване, развитие и надграждане на инвестициите и дейностите в посока подобряване езиковите умения и грамотността на децата и учениците от уязвими групи, в т.ч. роми, за подобряване образователните резултати на деца и ученици от уязвими групи, включително и на децата и учениците със специални образователни потребности. Отговорни институции: МОН, УО на ПО.

№	Констатации	Препратка към анализите в доклада	Изводи/Заклучения	Препоръки
	<p>спад в контролната група, ефектите от интервенцията са положителни. Ако не бяха финансираните по оценяваните процедури дейности, участващите в процедурите училища биха понижили своите резултати с между 6 и 8 перцентила. От това следва, че подобряването на образователните постижения на учениците от уязвими групи продължава да бъде сериозно предизвикателство.</p> <p>Може да се твърди че съгласно мнението на педагогическите специалисти, в резултат от осъществените проекти отношението към образователния процес на децата и учениците от уязвими групи, в т.ч. роми се е подобрило в умерена степен, а съгласно мнението на родителите в значителна степен. Промяната на нагласите и мотивацията на деца и родители е от ключово значение за по-нататъшните стъпки за повишаване на образователните резултати, поради което можем да отчетем, че важни предпоставки за успешно интегриране на деца и ученици от уязвими групи, вкл. роми са постигнати.</p> <p>Може да се твърди, че съгласно мнението на учителите в умерена степен, а съгласно мнението на родителите, във висока степен отношението към професионална реализация на учениците от уязвими групи, в т.ч. роми се е подобрило. Това въздействие до голяма степен следва да се разглежда в едно с подобряването на отношението към</p>		<p>е по-голямо при училищата с по-голямо наличие на ученици от уязвими групи.</p> <p>Може да се твърди че съгласно мнението на педагогическите специалисти, в резултат от осъществените проекти отношението към образователния процес на децата и учениците от уязвими групи, в т.ч. роми се е подобрило в умерена степен, а съгласно мнението на родителите в значителна степен.</p> <p>Може да се твърди, че съгласно мнението на учителите в умерена степен, а съгласно мнението на родителите, във висока степен отношението към професионална реализация на учениците от уязвими групи, в т.ч. роми се е подобрило.</p>	

№	Констатации	Препратка към анализите в доклада	Изводи/Заклучения	Препоръки
	образователния процес на децата и учениците от уязвими групи, в т.ч. роми и като предпоставка за бъдещи възможности за подобряване на образователните резултати.			
20.	<p>Може да се заключи, че анализираниите над 50 дейности и мерки, заложен в 7 стратегически документа не биха били реализирани и съответно не биха постигнали заложените по тях резултати, ако интервенцията (процедурите по ПОЗ на ОП НОИР) не е приложена. В случая, въздействието се изразява в съществения принос на оценяваните процедури за постигане целите на основни стратегически документи в сектор Образование чрез реализиране на съществена част от заложените в тях мерки/дейности с подкрепата на ПОЗ на ОП НОИР.</p> <p>Въздействие е налице и с оглед приемствеността на ниво стратегически документи: в Стратегическата рамка за развитие на образованието, обучението и ученето в Република България (2021 – 2030) и в Националната стратегия на Република България за равенство, приобщаване и участие на ромите (2021-2030) са формулирани стратегически цели, аналогични на реализираните такива в периода 2014 – 2020 и чрез приноса на</p>	4.6.1	Оценяваните процедури по ПОЗ имат съществено въздействие за постигане на целите на 7 от основните стратегически документи в сектор Образование, чрез реализиране на съществена част от заложените в тях мерки.	Няма

№	Констатации	Препратка към анализите в доклада	Изводи/Заклучения	Препоръки
	<p>процедурите по ПОЗ на ОП НОИР. Част от мерките са намерили своето място и в Програма „Образование“ 2021-2027 и по-конкретно в ПО1 „Приобщаващо образование и образователна интеграция“, а част от дейностите по процедура BG05M2OP001- 2.011 „Подкрепа за успех“ са продължени чрез одобрената Национална програма „Подкрепа на образователните медиатори и социалните работници“, т.е. политиките, реализирани чрез процедурите по ПОЗ на ОП НОИР, ще продължат да бъдат активни в дългосрочен план, което е гаранция за тяхната устойчивост.</p> <p>Не може да бъде проследено въздействие на ниво промени в стратегическите документи, свързани с изпълнението на оценяваните процедури поради това, че няма данни изследваните стратегически документи за периода 2014 – 2020 да са променени/актуализирани.</p>			
21.	<p>Натрупаният опит и добрите практики по оценяваните процедури по ПОЗ: BG05M2OP001-3.005 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“ и BG05M2OP001-3.004 „Ограмотяване на възрастни – Фаза 1“ имат косвено въздействие върху нормативната рамка в сферата на образованието.</p>	4.6.2	<p>Реализирането на част от оценяваните проекти с КБ МОН има косвено въздействие върху нормативната рамка в сферата на образованието.</p>	Няма

№	Констатации	Препратка към анализите в доклада	Изводи/Заклучения	Препоръки
22.	Според бенефициентите по процедури по подхода ВОМР, реализираните проекти са успели да преодолеят идентифицираните социално-икономически бариери на територията на МИГ за достъп до предучилищно, училищно и професионално образование за деца и ученици от маргинализирани групи. Това се е случило във висока степен според 68% от респондентите, и в средна, според 29%.	4.7.1	Според бенефициентите по процедури по подхода ВОМР, реализираните проекти са успели да преодолеят идентифицираните социално-икономически бариери на територията на МИГ за достъп до предучилищно, училищно и професионално образование за деца и ученици от маргинализирани групи.	Няма
23.	Въз основа на направения анализ може да се направи извод, че осъществяваните проекти по подхода ВОМР имат значителен принос за образователната интеграция на уязвимите групи, предотвратяване на преждевременното напускане на образование и подобряването на качеството на образователните услуги, като по този начин са успели да адресират адекватно и идентифицираните социално-икономически бариери на територията на МИГ за предучилищно образование, училищно образование и професионално образование.	4.7.2	Осъществяваните проекти по подхода ВОМР с финансиране по ОП НОИР имат значителен принос за образователната интеграция на уязвимите групи, предотвратяване на преждевременното напускане на образование и подобряването на качеството на образователните услуги.	Подходът ВОМР показва добро въздействие по отношение образователната интеграция на уязвимите групи, предотвратяване на преждевременното напускане на образование и подобряването на качеството на образователните услуги и въз основа на това следва инвестициите в него да бъдат продължени. Отговорни институции: УО на ПО.
24.	Като цяло всички използвани подходи за изпълнение на оценяваните процедури имат своите предимства и недостатъци и именно чрез тяхната допълняемост и синергия програмата по-гъвкаво постига своите цели, като дава шанс за активиране и участие на всички заинтересовани страни, в това число с възможност за повече иновативност и по-добро взаимодействие със заинтересованите	4.7.3	Подходите за изпълнение на оценяваните процедури имат своите предимства и недостатъци и именно чрез тяхната допълняемост и синергия програмата по-гъвкаво постига своите цели, като дава шанс за активиране и участие на всички заинтересовани страни, в това	Няма

№	Констатации	Препратка към анализите в доклада	Изводи/Заклучения	Препоръки
	<p>страни при процедури на конкурентен подбор и интегриран териториален подход, вкл. чрез подхода ВОМР. Подходът ВОМР има подчертани преимущества по отношение на познаването на спецификата на местно ниво и даването на възможност за по-голяма инициативност на местната общност.</p>		<p>число с възможност за повече иновативност и по-добро взаимодействие със заинтересованите страни при процедури на конкурентен подбор и интегриран териториален подход, вкл. чрез подхода ВОМР.</p>	
25.	<p>Установената нормативна рамка, засягаща участниците в подхода ВОМР и нивото на самоорганизация на местните инициативни групи, както и мнението на представителите на членовете на МИГ, реализиращи процедури с финансиране по ОП НОИР, дават основания да се твърди, че капацитета, нивото на диалога и координацията на участниците в подхода ВОМР, отговарят на ролята им в процесите, с които са ангажирани.</p>	4.7.4	<p>Капацитетът, нивото на диалог и координацията на участниците в подхода ВОМР, отговарят на ролята им в процесите, с които са ангажирани.</p>	Няма
26.	<p>Пандемията от COVID-19 е повлияла в значителна степен изпълнението на дейностите по проектите в рамките на ОП НОИР. В някои случаи форматът на заложените дейности не е било възможно да бъде реализиран и се е наложило да бъде променен, а в други – където промяна на формата на изпълнение не е възможна, дейностите са отложени във времето и реализирани с известно забавяне. Над 59% от учителите в училища, на територията на които са се осъществявали дейности по проекти в обхвата на настоящата оценка, отчитат забавяне в част от дейностите по</p>	4.8.1	<p>Пандемията от COVID-19 е повлияла в значителна степен изпълнението на дейностите по оценяваните процедури реализирани по нейното време. В някои случаи форматът на заложените дейности не е било възможно да бъде реализиран и се е наложило да бъде променен, а в други – където промяна на формата на изпълнение не е възможна, дейностите са отложени във времето и реализирани с известно забавяне.</p>	Няма

№	Констатации	Препратка към анализите в доклада	Изводи/Заклучения	Препоръки
	<p>изпълняваните проекти вследствие на пандемията от COVID-19.</p> <p>Едновременно с това пандемията от COVID-19 е предизвикала някои съществени затруднения в рамките на образователния процес, като забавяне на темпа на обучение и натрупване на пропуски и изоставане по отношение на учебния материал от страна на учениците. Това мнение се споделя от над 42% от учителите в училища, на територията на които са се осъществявали дейности по проекти в обхвата на настоящата оценка.</p>		<p>Едновременно с това пандемията от COVID-19 е предизвикала някои съществени затруднения в рамките на образователния процес, като забавяне на темпа на обучение и натрупване на пропуски и изоставане по отношение на учебния материал от страна на учениците.</p>	
27.	<p>Проявената гъвкавост и адекватност на УО на ОП НОИР за решаване на възникналите проблеми в резултат на въведените противоепидемични мерки срещу COVID-19, реорганизацията на образователния процес и въвеждането на ОПЕС, се оценяват с висока степен на влияние от 75% от отговорилите в рамките на анкетата бенефициенти, а със средна степен от 19% от респондентите. Т.е. може да се приеме, че за успешното изпълнение на проектите, въпреки възникналите трудности, освен уменията на екипите за управление и мотивацията на всички участници в дейностите, решаващо значение имат и предприетите действия от УО. Преминаването към онлайн форми на осъществяване на дейностите, там където е възможно, адаптирането на графиците за изпълнение и продължителността на проектите, когато е необходимо, взимането на решения за провеждане на занимания на</p>	4.8.2	<p>За успешното изпълнение на проектите, въпреки възникналите трудности по време на COVID-19, освен уменията на екипите за управление и мотивацията на всички участници в дейностите, решаващо значение имат и предприетите действия от УО.</p> <p>Ориентирането на дейностите по процедура BG05M2OP001-2.011 „Подкрепа за успех“ от края на учебната 2019-2020 и през учебната 2020-2021 година към включване в допълнително обучение на учениците, които не са участвали в обучение от разстояние в електронна среда, както и прехвърлянето на средства от инвестиционен приоритет 9ii на ПО 3 към BG05M2OP001-2.011 за учебната 2021-2022 година за</p>	Няма

№	Констатации	Препратка към анализите в доклада	Изводи/Заклучения	Препоръки
	<p>открито с цел наваксване на пропуснатото и прилагането на иновативни решения за ограничаване на щетите от ограничителните мерки върху образователния процес са част от конкретните мерки за преодоляване на трудностите и проблемите на ниво дейности, предизвикани от пандемията от COVID-19.</p> <p>Ориентирането на дейностите по процедура BG05M2OP001-2.011 „Подкрепа за успех“ от края на учебната 2019-2020 и през учебната 2020-2021 година към включване в допълнително обучение на учениците, които не са участвали в обучение от разстояние в електронна среда, както и прехвърлянето на средства от инвестиционен приоритет 9ii на ПО 3 към BG05M2OP001-2.011 за учебната 2021-2022 година за дейности за подкрепа на учениците от маргинализираните общности, включително за преодоляване на натрупани обучителни затруднения и пропуски поради кризата от COVID-19, може да бъде оценено, като навременен подход за намаляване на риска от преждевременно напускане на образователната система на учениците в риск от отпадане.</p> <p>Изградената мрежа за подкрепа на деца и родители по процедура BG05M2OP001-3.005 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“, включваща психолози, медиатори и допълнителни педагогически специалисти в едно с екипите в детските градини, е имала значителна роля за намаляване на влиянието върху децата и</p>		<p>дейности за подкрепа на учениците от маргинализираните общности, включително за преодоляване на натрупани обучителни затруднения и пропуски поради кризата от COVID-19, може да бъде оценено, като навременен подход за намаляване на риска от преждевременно напускане на образователната система на учениците в риск от отпадане.</p> <p>Изградената мрежа за подкрепа на деца и родители по процедура BG05M2OP001-3.005 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“, включваща психолози, медиатори и допълнителни педагогически специалисти в едно с екипите в детските градини, е имала значителна роля за намаляване на влиянието върху децата и семействата на въведените ограничения във връзка с пандемията от COVID-19.</p> <p>Освен действията, ангажираността и мотивацията на педагогически специалисти, ключова роля за задържане в образователния процес на децата и учениците в риск от отпадане са изиграли образователните медиатори.</p>	

№	Констатации	Препратка към анализите в доклада	Изводи/Заклучения	Препоръки
	<p>семействата на въведените ограничения във връзка с пандемията от COVID-19. Съгласно мненията на бенефициентите, освен действията, ангажираността и мотивацията на педагогически специалисти, ключова роля за задържане в образователния процес на децата и учениците в риск от отпадане са изиграли образователните медиатори, които са поддържали комуникация със семействата, осигурявали са по домовете обучителни материали и цялостно са подпомагали онлайн обучението.</p>			
28.	<p>Пандемията от COVID-19 не е повлияла пряко върху количественото измерение на участието на целевите групи в проектите, но е оказала въздействие върху изпълнението на дейностите, в които те са били включени. Част от заложените дейности са били реализирани в онлайн формат, а друга част са отложени във времето. Наложило се е забавяне в изпълнението, както по процедури с директно предоставяне на БФП, така и по процедури за предоставяне на БФП, чрез подбор на проектни предложения. Въпреки, че около 62% от учителите са на мнение, че учениците във висока степен са успели да наваксат натрупаните пропуски по време на пандемията, а над 80% от родителите считат, че децата им са наваксали пропуснатото, все още има необходимост от допълнителни действия за компенсиране на пропуските и изоставането по отношение на</p>	4.8.3	<p>Пандемията от COVID-19 не е повлияла пряко върху количественото измерение на участието на целевите групи в проектите, но е оказала въздействие върху изпълнението на дейностите, в които те са били включени. Въпреки, че учителите са на мнение, че учениците във висока степен са успели да наваксат натрупаните пропуски по време на пандемията, а родителите по-скоро в много висока степен считат, че децата им са наваксали пропуснатото, все още има необходимост от допълнителни действия за компенсиране на пропуските и изоставането по отношение на учебния материал от страна на</p>	<p>Необходимо е да бъдат продължени мерките оказващи влияние върху образователните резултати на деца и ученици от уязвими групи, вкл. роми. Виж препоръка по 4.5.2.</p>

№	Констатации	Препратка към анализите в доклада	Изводи/Заклучения	Препоръки
	учебния материал от страна на учениците и най-вече на тези от уязвими групи.		учениците и най-вече на тези от уязвими групи.	
29.	<p>Наложилата се реорганизация и преминаване към ОРЕС от една страна е задълбочила образователните пропуски сред най-уязвимите групи, от друга се е превърнала в катализатор за по-бързо развитие на дигиталните компетентности на участниците в процеса, спомогнала е за развитието на някои меки умения у част от учениците (напр. работа в екип и самодисциплина, лична отговорност), стимулирала е подобряването на екипната работа на педагогическите специалисти, въвеждането на по-разнообразни методи на обучение, по-активното участие на родители в училищния живот, а също така е станала причина за по-ясното обособяване на ролята на медиаторите във взаимодействието между училищата и учениците от уязвими групи.</p> <p>Ситуацията, в която е поставено училищното и предучилищното образование в страната по време на пандемията от COVID-19 индикира някои особености при работата с деца и ученици от уязвими групи, които следва да се имат предвид при работа в дигитална среда. Децата и учениците от уязвими групи често срещат технически проблеми пред включването в образование в дигитална среда поради затруднен достъп до компютър, интернет и образователните платформи. Условието на онлайн преподаване и откъсването от училищната</p>	4.8.4	<p>Наложилата се реорганизация и преминаване към ОРЕС от една страна е задълбочила образователните пропуски сред най-уязвимите групи, от друга се е превърнала в катализатор за по-бързо развитие на дигиталните компетентности на участниците в процеса, спомогнала е за развитието на някои меки умения у част от учениците, стимулирала е подобряването на екипната работа на педагогическите специалисти, въвеждането на по-разнообразни методи на обучение, по-активното участие на родители в училищния живот, а също така е станала причина за по-ясното обособяване на ролята на медиаторите във взаимодействието между училищата и учениците от уязвими групи.</p>	<p>В рамките на следващия програмен период 2021 – 2027 г. следва да се има предвид необходимостта от по-усилена работа в посока подобряване на уменията за работа с електронни ресурси и в електронна среда, както и на учителите, така и на учениците, повишаване на мотивацията за учене у учениците от уязвими групи, както и засилване ангажираността на родителите с образователния процес. Отговорни институции: УО на ПО.</p>

№	Констатации	Препратка към анализите в доклада	Изводи/Заключения	Препоръки
	<p>среда имат ефекти и върху мотивацията, редовното включване и образователните постижения на тези деца, тъй като често в семейната среда на децата и учениците от уязвими групи не се комуникира на български език, а родителите или настойниците са с ниска степен на грамотност, за които образованието не е важно.</p>			

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

1. Регламент (ЕС) № 1303/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 17 декември 2013 г. за определяне на общоприложими разпоредби за Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд, Кохезионния фонд, Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони и Европейския фонд за морско дело и рибарство и за определяне на общи разпоредби за Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд, Кохезионния фонд и Европейския фонд за морско дело и рибарство, и за отмяна на Регламент (ЕО) № 1083/2006 на Съвета;
2. Регламент (ЕС) № 1304/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 17 декември 2013 г. относно Европейския социален фонд и за отмяна на Регламент (ЕО) № 1081/2006 на Съвета;
3. Регламент за изпълнение (ЕС) 2015/207 на Комисията от 20 януари 2015 година за определяне на подробни правила за прилагането на Регламент (ЕС) № 1303/2013 на Европейския парламент и на Съвета по отношение на образците за доклад за напредъка, представяне на информацията относно голям проект, съвместен план за действие, доклади за изпълнението по цел „Инвестиции за растеж и работни места“, декларация за управлението, одитна стратегия, одитно становище и годишен контролен доклад, както и методология за анализ на разходите и ползите и, в съответствие с Регламент (ЕС) № 1299/2013 на Европейския парламент и на Съвета, по отношение на образеца на доклади за изпълнението по цел „Европейско териториално сътрудничество“;
4. Регламент (ЕС, Евратом) 2018/1046 на Европейския парламент и на Съвета от 18 юли 2018 година за финансовите правила, приложими за общия бюджет на Съюза, за изменение 7 на регламенти (ЕС) № 1296/2013, (ЕС) № 1301/2013, (ЕС) № 1303/2013, (ЕС) № 1304/2013, (ЕС) № 1309/2013, (ЕС) № 1316/2013, (ЕС) № 223/2014 и (ЕС) № 283/2014 и на Решение № 541/2014/ЕС и за отмяна на Регламент (ЕС, Евратом) № 966/2012 (Финансовия регламент);
5. Делегиран регламент (ЕС) 2015/2195 на Комисията от 9 юли 2015 година за допълване на Регламент (ЕС) № 1304/2013 на Европейския парламент и на Съвета относно Европейския социален фонд по отношение на определянето на стандартни таблици на единичните разходи и еднократни суми за възстановяването на разходи от Комисията на държавите членки;
6. Guidance Document on Evaluation Plans, Terms of Reference for Impact Evaluations, Guidance on Quality Management of External Evaluations, European Commission, (February 2015) – Ръководство за Планове за оценка, Техническо задание за Оценки на въздействието, Ръководство за управление на качеството на външните оценки, Европейска комисия (февруари 2015 г.);
7. EVALSED: The resource for the evaluation of Socio-Economic Development; EVALSED Sourcebook: Method and Techniques - Насоки на Европейската комисия за оценка на социално-икономическото развитие;
8. Monitoring and Evaluation of European Cohesion Policy – Guidance documents for ESF, 2018 – Ръководство за мониторинг и оценка на европейската кохезионна политика, за ЕСФ, 2018 г.;
9. Guidance on Simplified Cost Options - Указания за опростени варианти за разходите;
10. Закон за управление на средствата от Европейските фондове при споделено управление;
11. Закон за предучилищното и училищното образование;
12. Наредба за приобщаващото образование;
13. Постановление № 100 на Министерския съвет от 08.06.2018 г. за създаване и функциониране на Механизъм за съвместна работа на институциите по обхващане и включване в образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст;
14. Наредба за финансирането на институциите в системата на предучилищното и училищното образование;
15. Наредба № 15 от 22 юли 2019 г. за статута и професионалното развитие на учителите, директорите и другите педагогически специалисти;
16. Постановление № 161 на Министерския съвет от 04.07.2016 г. за определяне на правила за координация между управляващите органи на програмите и местните инициативни групи, и местните инициативни рибарски групи във връзка с изпълнението на подхода „Водено от общностите местно развитие“ за периода 2014 – 2020 г.;

17. Постановление № 162 на Министерския съвет от 05.07.2016 г. за определяне на детайлни правила за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ по програмите, финансирани от Европейските структурни и инвестиционни фондове за периода 2014 – 2020 г.;
18. Постановление № 189 на Министерския съвет от 28.07.2016 г. за определяне на национални правила за допустимост на разходите по програмите, съфинансирани от Европейските структурни и инвестиционни фондове, за програмен период 2014-2020 г.;
19. Публичен портал на системата ИСУН 2020;
20. Официални статистически данни от НСИ, Евростат и др.;
21. European Social Scoreboard - Социалното табло с индикатори към Европейския стълб на социалните права;
22. Проучвания, информация и документи, предоставени от УО на ОПНОИР – Методологии и критерии за подбор на операции, Пакети Насоки за кандидатстване по обявените по ОПНОИР процедури и приложения към тях, Указания към бенефициенти;
23. Интернет сайт на ИАПО – <http://opnoir.bg/>;
24. Интернет страница на Единния информационен портал на европейските структурни и инвестиционни фондове – <https://www.eufunds.bg/>;
25. Стратегия за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж „Европа 2020“;
26. Национална програма за развитие България 2020;
27. Споразумение за партньорство на Република България, очертаващо помощта от Европейските структурни и инвестиционни фондове за периода 2014 – 2020 г.;
28. Националната програма за реформи, специфичните препоръки на Съвета по отношение сектор образование за периода 2015 – 2021;
29. Стратегия за ефективно прилагане на информационни и комуникационни технологии в образованието и науката на Република България (2014 – 2020 г.);
30. Национална стратегия за насърчване и повишаване на грамотността (2014 – 2020);
31. Национална стратегия за развитие на педагогическите кадри;
32. Национална стратегия за учене през целия живот за периода 2014 –2020 г.;
33. Стратегия за намаляване дела на преждевременно напусналите образователната система (2013 – 2020);
34. Стратегия за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства (2015 – 2020);
35. Национална стратегия за равенство, приобщаване и участие на ромите 2021 – 2030 г.;
36. Стратегическата рамка за развитие на образованието, обучението и ученето в Република България (2021 – 2030);
37. ОП “Наука и образование за интелигентен растеж” 2014-2020 г. (ОПНОИР), <http://sf.mon.bg/?go=page&pageId=32> - версия 5.0 /одобрена от ЕК на 07.05.2021 г./;
38. Информационна система за управление и наблюдение на средствата от ЕС в България 2020, <https://2020.eufunds.bg/bg/7/0>;
39. Годишен доклад за изпълнението на ОПНОИР за 2021 г.;
40. Доклад на Световна банка „България: Образование и грижи в ранна детска възраст, общо образование и приобщаване: анализ на ситуацията и препоръки за насоката на политиките“, <http://sf.mon.bg/?go=page&pageId=451>
41. „Обучение от разстояние в електронна среда 2020-2021: Последствия и поглед напред“ - Основни тенденции в системата на образованието по време на пандемията от COVID-19 и препоръки за ефективно и безопасно протичане на учебната 2021/2022 година, юли 2021 г., <https://www.mon.bg/bg/news/4268>;

42. Стратегическата рамка за развитие на образованието, обучението и ученето в Република България (2021 - 2030)“;
43. ПМС 243 от 20.09.2016 г. за приемане на Наредба за определяне на условията, реда и механизма за функциониране на Информационната система за управление и наблюдение на средствата от европейските структурни и инвестиционни фондове (ИСУН) и за провеждане на производства пред управляващите органи посредством ИСУН, <https://lex.bg/en/laws/ldoc/2136906184>;
44. Делегиран регламент (ЕС) 480/2014 на Комисията от 3 март 2014 г. за допълнение на Регламент (ЕС) 1303/2013;
45. Monitoring and Evaluation of European Cohesion Policy, European Social Fund, Guidance document, August 2018;
46. Annex D - Practical guidance on data collection and validation, Monitoring and Evaluation of European Cohesion Policy, European Social Fund, Guidance;
47. Известие на Комисията относно понятието за държавна помощ, посочено в член 107, параграф 1 от Договора за функционирането на Европейския съюз ([https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/HTML/?uri=CELEX:52016XC0719\(05\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/HTML/?uri=CELEX:52016XC0719(05)&from=EN));
48. Национална стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012-2020);
49. Национален план за действие за периода 2015 - 2020 г. за изпълнение на Националната стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012-2020);
50. Административен мониторингов доклад за 2016 г. за изпълнението на Националната стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012-2020);
51. Административен мониторингов доклад за 2017 г. за изпълнението на „Националната стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012-2020);
52. План за действие по изпълнение на Стратегията за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства (2015 - 2020).

ПРИЛОЖЕНИЯ

Приложение 1 - Методология за извършване на проучване на мнението на крайни потребители в дейностите по приоритетна ос 3 „Образователна среда за активно социално приобщаване“ на Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014 – 2020“, относно ефективността, ефикасността и въздействието на процедурите, насочени пряко или косвено към маргинализирани групи като роми

Приложение 2 – Въпросник за педагогически специалисти в детски градини/училища за оценка на дейностите по проект BG05M2OP001-3.017 „Повишаване на капацитета на педагогическите специалисти за работа в мултикултурна среда“

Приложение 3 – Резултати от проведено онлайн проучване сред педагогически специалисти в детски градини/училища за оценка на дейностите по проект BG05M2OP001-3.017 „Повишаване на капацитета на педагогическите специалисти за работа в мултикултурна среда“

Приложение 4 – Въпросник за медиатори за оценка на дейностите по проект BG05M2OP001-3.017 „Повишаване на капацитета на педагогическите специалисти за работа в мултикултурна среда“

Приложение 5 – Въпросник за педагогически специалисти в контролни училища

Приложение 6 – Резултати от проведено онлайн проучване сред педагогически специалисти в контролни училища

Приложение 7 – Въпросник за учители и други педагогически специалисти в системата на училищното образование

Приложение 8 - Резултати от проведено онлайн проучване сред учители и други педагогически специалисти в системата на училищното образование

Приложение 9 - Въпросник за родители на ученици в училища – Контролна група

Приложение 10 – Резултати от проведено онлайн проучване сред родители на ученици в училища – Контролна група

Приложение 11 – Въпросник за родители на ученици

Приложение 12 – Резултати от проведено онлайн проучване сред родители на ученици

Приложение 13 – Въпросник за педагогически специалисти в системата на предучилищното образование

Приложение 14 - Резултати от проведено онлайн проучване сред педагогически специалисти в системата на предучилищното образование

Приложение 15 – Въпросник за родители на деца в детски градини и предучилищни групи в училище

Приложение 16 - Резултати от проведено онлайн проучване сред родители на деца в детски градини и предучилищни групи в училище

Приложение 17 - Териториално разпределение на включените в операциите деца, ученици и родители от маргинализирани групи в т.ч. роми, и адекватно ли е то на демографската структура на населението – на ниво община, област и район от ниво NUTS 2

Приложение 18 - Методология за извършване на проучване на мнението на бенефициентите относно ефективността, ефикасността и въздействието на процедурите насочени пряко или косвено към маргинализирани групи като роми, по приоритетна ос 3 „Образователна среда за активно социално приобщаване“ на Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014 – 2020“

Приложение 19 - Въпросник за проучване на мнението на бенефициентите относно ефективността, ефикасността и въздействието на процедурите насочени пряко или косвено към маргинализирани групи като роми, по приоритетна ос 3 „Образователна среда за активно социално приобщаване“ на Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014 – 2020“

Приложение 20 - Резултати от проведено онлайн проучване сред бенефициенти

Приложение 21 - Методология за извършване на проучване, чрез интервю с конкретни бенефициенти по приоритетна ос 3 „Образователна среда за активно социално приобщаване“ на Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014 – 2020“, относно ефективността, ефикасността и въздействието на процедурите, насочени пряко или косвено към маргинализирани групи като роми

Приложение 22 - Основни въпроси за провеждане на интервю за проучване на мнението на участници в управлението на проекти с бенефициент МОН относно ефективността, ефикасността и въздействието на процедурите насочени пряко или косвено към маргинализирани групи като роми, по Приоритетна ос 3 „Образователна среда за активно социално приобщаване“ по Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014 – 2020“

Приложение 23 - Сценарий от проведено интервю с представители на екипите за управление на проекти с бенефициент МОН (проект BG05M2OP001-2.011-0001-C04 "Подкрепа за успех")

Приложение 24 - Сценарий от проведено интервю с представители на екипите за управление на проекти с бенефициент МОН (проект BG05M2OP001-3.005-0004-C03 "Активно приобщаване в системата на предучилищното образование" и проект BG05M2OP001-3.004-0001-C04 "Нов шанс за успех")

Приложение 25 - Основни въпроси за провеждане на интервю по подхода WOMP относно ефективността, ефикасността и въздействието на процедурите насочени пряко или косвено към маргинализирани групи като роми, по Приоритетна ос 3 „Образователна среда за активно социално приобщаване“ по Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014 – 2020“

Приложение 26- Сценарий от проведено интервю с представители на УО по подхода WOMP

Приложение 27 - Методология за извършване на проучване, чрез дискусия във фокус група на заинтересовани страни по приоритетна ос 3 „Образователна среда за активно социално приобщаване“ на Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014 – 2020“, относно ефективността, ефикасността и въздействието на процедурите, насочени пряко или косвено към маргинализирани групи като роми

Приложение 28 - Основни въпроси за провеждане на фокус група за проучване на мнението на членове на КН на ОПНОИР относно ефективността, ефикасността и въздействието на процедурите насочени пряко или косвено към маргинализирани групи като роми, по Приоритетна ос 3 „Образователна среда за активно социално приобщаване“ по Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014 – 2020“

Приложение 29 – Сценарий от проведена фокус група с представители на КН на ОПНОИР

Приложение 30 - Основни въпроси за провеждане на фокус група за проучване на мнението на представители на УО на ОПНОИР относно ефективността, ефикасността и въздействието на процедурите насочени пряко или косвено към маргинализирани групи като роми, по Приоритетна ос 3 „Образователна среда за активно социално приобщаване“ по Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014 – 2020“

Приложение 31 – Сценарий от проведена фокус група с представители на УО на ОП НОИР

Приложение 32 – Въпросник за представителите на членовете на Местните инициативни групи /подход ВОМР/

Приложение 33 – Резултати от проведено проучване сред представители на членовете на Местните инициативни групи /подход ВОМР/

Приложение 34 - Справка индикатори оценка НОИР към 30.09.2022 г.

Приложение 35 – Сценарий от проведено интервю с представители на ЦКЗ на 13.03.2023 г.

Приложение 36 - Сценарий от проведено интервю с УО на ОП РЧР 14.03.2023 г.